Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

667

From the library of

HOVSEP ARSLANIAN

given in his memory

by his wife

Areknaz Arslanian

Mg. N= 2

2004

66742 (731)

ԿԻԼԶԱՐԻ

ԹԷՎԱՐԻԽ

ՀԱՅ ՄԻԼԼԷԹԻՆԷ ՏԱՅԻՐ ՀԻՓԵԱՅԷԼԷՐ ԻԼԷ

ՏՕՆԱՆՄԻՇ

ՋԱՄՋԵԱՆ Հ. ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

ՂԱՅՐԷԹԻ ԻԼԷ

ԻՒԶԻՒՆՃԻՒ ՊԱՍՄԱ

ՎԷՆԷՏԻԿ

Ս. ՂԱԶԱՐ ՄԱՆԱՍԹՐՐՆՏԱ

1862

ՀԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԳՐԱՍՏՈՒԹ
HARRY G. EERBERIAN
837 WASHINGTON ST.,

125-69

ՏԻՊԱՃԷ

Պիր գարզ քիւչիւք վէ միւռէվվէր այնա վար՝ քի պէօյ-
ւիւք չէյին նէ օլսուդունու՝ իչինէ պագան քիմսէնին էօ-
կիւնէ կէթիրիր : Պունդիչէյին գլսա հիքայէ սաթի՝ կէր-
չի քիւչիւք պիր չէյ սիր , վէ լաքին այնա կիսի՝ կէչմիշ
կիթմիշ էսկի զաման չէյլէրինի, օգույանըն էօկիւնէ կէթի-
րիր . թէքմիլսէ օլմազսա՝ ազսան չօգսան թէմամընա ֆի-
քրինի կէօթիւրիւր . խուսուսաքի պէօյիւք թէվարիխի
հէրքէս պիլինինէ սըզսըրսամազ . նիհայէի պէօյիւք այնայը
հէրքէս գաշըյսամազ : Գլսա հիքայէ՝ խարգա ատխըլէրի
քնազսաա պէնկզէր . քի հէր նէգսաար քիւչիւք օլսա ,
պիր գարզ իլէ պէօյիւք էէրլէրի կէօսթէրիր :

Պունուն իչին՝ պիզ սաթի Հայ թէվարիխի ատնիլէն քի-
թապըն ուզունամասընը կափալըգսան սօնղրա , (քի պասմա
օլսուս 1784 սէնէսինէ) , չիմոի օնուն գլսամամասընը սիւզ
մէք խաթէսիք . վէ իչի նիլսէ սըզսըչթըրմազ միւրսաա էթ-
սիք , հայամա վէ թիւրքիէ օլարագ . քի պիրինի օգույան՝
օպիրինիսէ օգույուզ՝ անկլայա :

Պու քիթապսաա պիր գաչ չէյ վար պիլինէմէչք : Էվվէլքի-
սի պու սուր քի հայամա վէ թիւրքիէ կազըլան հիքայէլէր
պիր էօչ իւզրէ միւգասէրգ կիթմէզլէր . հայամասը պիր գարզ,
վէ թիւրքիէսի պիր զայրը գարզ . էօյլէ քի պիրի պիրինի
սօսար : Իչինէն պիլինէմէչք պու սուր քի , հէր պասքն իսկ-
սասընսաա հայ կազըսը , վէ բագամ վար , վէ պու օնու

կեսամէրիր քի ծ պապաս օլան հիքեայէ ալընմըշտըր Հայոց Պաֆմաճիան քիմսալընաան · եանի պեօյուք Թէվարիխաէն , քի ալթը փոյ օլունմիշ՝ իչ Ճիլա տիր : Հայ եաղըսը՝ քիմսալըն փոյընը կեսամէրիր · վէ բոգամ՝ պապընը իշաբէթ էտէր :

Իչիւնճի պիլինէճէք ծ տուր քի , պու քիմսապաս հէր պիր եափրալըն պաշըճա եէրլէրինաէ բոգամ վար , քի՝ հիքեայէնին Թարիխինին եախսա զամանընը կեսամէրիր : Վէ լաքին պու բոգամ Էֆենաիմիզին վագթինէ կէլմիքաէ աչըլմըր · զերէ ծրայա կէլինճէյէաէք՝ աիւնեանըն եարաամըլ մաաընաան պէրի կէչէն աէնէլէրի կեսամէրիր : Վէ չիւնքի Հայլարըն վէ Ռումլարըն հիսապը՝ եահուտի հիսապընաան արթար վէ ապչըմըր Թաւ հայր Աբրահամ վագթինէաէք , ծնուն իչին ծ բոգամըն ալթընա զայըր բոգամ գընաու ծ հիսապա կեօրէ : Էֆենաիմիզին վագթինէ կէլմիքաէ ծնուն աէնէսի գընաու , ծնաան 852 հըլ կէչմիքաէ՝ հայ Թարիխի տախի պէրապէր գոչուրաու՝ հայ եաղըսը իլէ :

Տեօրաիճնի պիլինէճէք պու տուր քի նէ գաապր Թիւրքճէ աէօզլէր վէ լուղէթլէր վար իսէ , ընարաա օլան (յ) եաղը՝ (և) կիպի աէս չըգարըր , կերէք լուղէթ արաընաա , վէ կերէք սընդուընաա · նիճէ քի աէրիզ · օրայա , պուրայա , աէյրիթաի , շէօյլէ , պէօյլէ , սըրըլըր , սօյունաու , զայ , սայ , շէյ , պէյ , քեօյ , սօյ , գօլայ · և այլն · պու աէօզլէրաէ հէր նէ գաապր (յ) վար իսէ , (և) կիպի օգունուր : Թիւրքճէ աէօզլէր աէտիք , զերէ հայճասը պէօյլէ աէյիլ տիր :

Պէչինճի պիլինէճէք պու տուր քի պագի Թիւրքճէ լուղէթլէր մախսուսէն պու քիմսապաս էօյլէ եաղըլըր , քի հալընը աէօյլէյիլի իւղրէ օլուպ , վէ անկլանմասը՝ կիւճ վէ չէթին օլմայըպ , օգուչան վէ ապինէյէն քիմսէլէրէ՝ օլաուգնա գօլայ կէլէ : Մէսէլա , զերա եէրինէ՝ զերէ · գաչան եէրինէ՝ հաչան · գաճըղի եէրինէ՝ հաճկի , գաճի եէրինէ՝ հաճի · ալ տամապ եէրինէ՝ ալտամաճապ · վէ զայըր պուճըղար կիպի :

Պու Թիւրքճէ սիլ իլէ պէօյլէ հըղմէթէ գոչուրմապ՝ պանա ապըր օլաու , չիւնքի Թէքմիլ պիլինըերաէն աէյիլ իմ · վէ լա

քին էյնէ պէլէնէլէր տիւշիւպ տանըշըպ՝ ծէլտըն հիւնէլի նէյ տիւղէլմէկէկ չալըշըրմ. նէ սըզընթըման տապընտրմ, վէ նէ հարձընման գաչընտրմ. գուտուրիմ տէ վայր խտէ, օղուլանըն մուհտապէթի էօրթմէկէ գառըր տըր։

Պու քիթապըն տտր ԿԻԻԼՋԱՐ տէնէլտի, հանի կիւլէնք։ Պու պաղչէտէ հէր նէ գառար կիւլ պուլուրսան, գօղուտու վէք հօշճա՝ լտքին տէքէնէլէրի չօգճա։ Մէտէր՝ իկիտլիկէ վէ պահառըրըզա տայիր օլան իշէրի իշխտէն կիւլ գօղտար կիպի զայէթ հազտնըր։ Ամմա հազըրտն ֆէլտքէթէրը վէ տէյտատէթէրը օգունուտուգտա, ինտանըն թիւչէրի իւչիւրիպ՝ չաշտր գառըր։ Ընճագ նէ հալ խտէ, էկի գըտատէն տահի հիտտէ տըընըր, էկէր էքիտինէտէ տըր կէօզ էլէ պագըրըպ՝ էյնէ հօգտանըրտա։

Ի՛տտի պու քիթապ էէտի տէվր իւզրէ տիւգիւրիպ, էէտի գայ օրմէշ տիր։ Իչքի Հայկազուն տէվրի, քի Հայկ Կվատընտան Հայ միլէթինէ պաշպօղ օլուպ՝ հիւքմ էտէրէէր խտէ։ Էբինձիտի՝ Կուտտկտրգ, հանի Պկրնիք տէվրի, քի Հայ միլէթի զայրըրտրըն տէվէթի տրթընա կիրտիքտէ, ծնըրտան պիր Պկյ կէրնիպ՝ հիւքիուտմէթ էտէր խտէ. քի Հայձա Կուտտկտլ տէնիր։ Իչինձիտի՝ Արշտկունի տէվրի. քի Արշտկունի տօյունտան Հայտրտա փտտիշտհ օլուպ՝ հիւքիուտմէթ տիւրտիւրէր։ Ցնօրտիւնձիտի՝ Մարզպանըզգ տէվրի, քի Արշտկունիէրտրէն ոնդրտա զայրը տէվէթիէրտրէն փտշտ կիպի պիր քիտնէ կէրնիպ՝ հտքիմ օլուր խտէ։ Պէչինձիտի՝ Բագրատունի տէվրի, քի Բագրատունի տօյունտան պիր վագիթ փտիշտհ զուհուրտա կէրնիպ հիւքիուտմէթ էթտիէրէր։ Ալթընձիտի Ռուբինտան տէվրի. քի Ռուբէն էվատընտան միլէթէ պաշ օլուպ գօրուտուրտր վէ ոնդրտա ծ Հինտտէն փտտիշտհ օլուպ Կիլիկիա էյտլէթինտէ գտլտրըտր չագ Նֆէնտհիմիզէն 1374 տէնէտինէտէ։ Էէտինձիտի Ավատրտզգ տէվրի, քի Հայտրտան հէվ տէվէթի էտէրի գտլգտը, վէ Հիւմէյտի տէ հէր էէրտէ զայրը տէվէթիէր տլթընա կիրիպ, չիմտիկտէ էջյէ գտլտրըտր։ Պուընտրը պիօյէնէ տուչուրուպ, կէրէկիր չիմտի հիքնայկ մտտտհէտինին նագինէ։

ՊԻՐԻՆՃԻ ՓԱՅ

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՏԷՎՐԻ

ՓԻ ՍԻՒՐՏԻՒ 1779 ԵՐԿ.

Ա. 2.

Դուֆանտան սօնղրա՝ Նոյ նահապետին օղուլլարը, Յաբեթ, Աեմ, վէ Վհամ; Աբրահամ սէմթէլէրինտէ օթուրուպ՝ էվլատտան էվլատա ղիւրիւյէթլէրի ծրատա չօղալտը՝ պապալարընըն սաղլըղընտա։ Աեմ աղըպ էվլատլարընը՝ կեօչտիւ կիւնտի պահը դարաֆընա տօղրու՝ գըպլէտէն եանա. վէ սաքին օլտու պիր ուղուն տաղ էթէկիւնտէ օլան օվատա քի՝ եանընտան չայ կէչէրիտի. վէ ծ տաղա քէնտի ատընը վէրիպ՝ Աիմ տէտի։ Ա է ծ եէրի քիւչիւք օղուլլարընտան Տարբան ատը օղլունա վէրիպ՝ տեօնտիւ կիւնտօղուտու դարաֆընա՝ գըպլէտէն եանա, քի ղայրը միւնասիպ եէրլէրտէ պուլա օպիր օղուլլարընա։ Տարբան ծրատա էվլատլարը իւչ սաքին օլուպ՝ չօղալտը. վէ ծ եէրին ատընը Տարոն գօտու, քի ծ վիլայէթ սօնղրա

Տուրուբերան տէնիլտի ։ Տաղլթ տը օղուլլարը-
նը ծ սէմթին տեօրթ դարաֆլընա . պուռնուն ի-
չին ծ էէր Յրօն տէնիլտի , եանի տաղլըմա ։

Վ՚էզալիք Վ՚ամըն վէ Յաբեթին օղուլլարը
չօղալըպ էօթէյէ պէրիյէ տաղլըտըլար Հայաս-
տան իչինտէ ։ Վ՚ամըն օղուլլարը պաթը դարա-
ֆընա պագան սէմթլէրէ . վէ Յաբեթին՝ Ա-
լարատ տաղը դարաֆլարընա ։ Պուռնլարըն տիլի
Հէվ պիր իտի . վէ նիձէ քի կեօրիւնիւր՝ Հայ
տիլի օլմագ լազըմ կէլիր ։

Յաբեթտէն տօղտու Գամեր . Գամերտէն
Մոդոգ, վէ Ա՚քանագ . Մոդոգտան Հայկ ,
քի պապաձըդ տէմէք տիր , եանի՝ պիր տանէ
իլէ պապա՝ օնտան տօղանլարա , քի զիւրիյէ-
թի՝ օնուն ատընա Հայք տէնիլտի ։ Հէվ պու
Հալդ Հայաստան Թօփրաղընտա չօղալտըգտա ,
օնլարտան չօղու այրըլըպ չըգտը օրատան՝ Գա-
ղեկին տօղտուղու կիւնլէրտէ՝ (զէրէ Գէլէկ
իսրանիձէ այրըլմա տէմէք տիր) , վէ կիթ տիլեր
գըպչէյէ տօղրու պաթըտան եանա՝ Ա՚իջագետ
տէտիքլէրի սէմթէ՝ էվլատլարը վէ Ձիւմլէ շէյ-
լերի իլէ՝ Հայկ տախի պիլէլերինձէ . նիձէ քի
պուռնտան ասնդրա եաղըլա կէրէք տիր ։

ՊԱՊ . 1 . Հայկէն վագրէ .

Ա . 3 .

1737
2663 } Հայկ Մոդոգմանն օղլու՝ Ա՚յդ նահապե-
տին Թօռնունուն Թօռնու՝ Յաբեթ զիւրիյէ-
Թինտէն՝ զայրըլար իլէ Հայաստանտա սաքին

Ներքին Ասիոյ կիտէնները տիրի գարշանք։ Ոչ
քի տիրերիտե գարշամիշտ. զերե սակը
պուտու քի Ասրատատան ծրալարա տաղըմիշ-
լերիտի, Ասքիլեն ահմեթինե կիմ մէյնելերտեն.
Ասքիլեն կիմ ահմեթինե փոյրագ գարաֆըննա
տոզրու. վե պիր պէօյիւք օվայա կելիպ՝ օթուր-
տու պիր տաղ էթէկինտե։ Ոթատա չօգ հալգ
պուլտու քի Ասրատատան ծրալարա տաղըմիշ-
լերիտի, Ասքիլեն ահմեթինե կիմ մէյնելերտեն.
քի ծնա ույուպ պիր օլտուլար. չըգար հէր շէյ-
լերի իլե Ասքիլեն էօլքէսինտէն. վե եիւրիւ-
տիւ Նայատան ահմեթինե փոյրագ գարաֆըննա
տոզրու. վե պիր պէօյիւք օվայա կելիպ՝ օթուր-
տու պիր տաղ էթէկինտե։ Ոթատա չօգ հալգ
պուլտու քի Ասրատատան ծրալարա տաղըմիշ-
լերիտի, Ասքիլեն ահմեթինե կիմ մէյնելերտեն.
քի տիրերիտե գարշամիշտ. զերե սակը
Ասքիլեննա կիտէնները տիրի գարշանք։ Ոչ

օլուպ՝ օթուզ եաշընա, եախօտ՝ եիւզ օթուզ
եաշընա պատըգտա, զայրըլարը այրըլըպ կիլի-
տիքտե՝ քէնտիսի տե կիլի տի ծնըտըլա Ասիջա-
գետքտե օլան Ասենաար սէմթինէ։ Ոթատա
հէփիսի պիր օլուպ՝ պաշլատըլար ծմէշհուր դու-
լէյի եափմաղա, քի Ասշատրակ Նաբելոնի տէ-
րիզ. վե լաքին Ասլահըն էմրինիլե ծնըտըրըն տիրի
գարըշմուրիշ օլուպ վե ծնու պիրթիրքմէյիպ՝
տատտաղան օլտուլար։ Ասէ չինդի պուն ըտարա
պաշ օլմիշ իտի՝ Ասեբրովէ՝ քի պիզ Նէլտէրիզ,
թիւրքէ՝ Նէմրուտ, Ասոն թօռնու՝ ծնըտրը
հէփ էլի ալթընէ ալըպ, Ջիւմհուրինէ փատիշահ
կիպի հիւքմ էտիճի օլտու։ Պիզիմ Նայկ տա-
խի ծ սէմթերտե ծնուն հիւքմի ալթընտա պիր-
էզ վազիթ տուրուպ՝ չօգ էվլատը տօզտու.
ատըրը, Ասրմենակ, Ասանուազ, Խոտ, վե տա-
հա զայրըլար. վե չօգալտը զիյատէմինէ։

1893
2893 } Նայկ հէր շէյինի տիւզիւն կէօրտիւք-
տե, արթըգ Նէլին հիւքմի ալթընտա գալմազ-
խամէմիյիպ, ալտը օղուլտարընը վե թօռունտարը-
նը իչէիւզ քիշի գատար, վե էվ ուշագտարընը,
վե պունտարտան զայրի տահա չօգ քիմսէլէր,
քի ծնա ույուպ պիր օլտուլար. չըգար հէփ շէյ-
լերի իլե Նաբելոն էօլքէսինտէն. վե եիւրիւ-
տիւ Նայատան սէմթինէ փոյրագ գարաֆընա
տոզրու. վե պիր պէօյիւք օվայա կելիպ՝ օթուր-
տու պիր տաղ էթէկինտե։ Ոթատա չօգ հալգ
պուլտու քի Ասրատատան ծրալարա տաղըմիշ-
լերիտի, Նաբելոն ահմեթինե կիմ մէյնելերտեն.
քի տիրերիտե գարշամիշտ. զերե սակը
Նաբելոննա կիտէնները տիրի գարշանք։ Ոչ

ըը տախի քէնտիսինէ միւդի էթտի . վէ չիւնքի քէնտի էվվէլքի տիլի՝ ծնլարըն տիլինիլէ պիր իտի՝ տիլիլէ տէ պիրլէնտի ծնլարըա :

( )՝էերտէ պինալար եափըպ վէրտի Թօռնու Կադմոսա՝ քի Եւրոպահակըն օղլու իտի . վէ քէնտի հէպ շէյլերի իլէ օրատան կէօչ էտիպ՝ կիլԹտի իչէրի տօղրու , վէ սաքին օլտու պիր եիւքսէք օվատա . վէ եէրինն ատընը Հոյ դօտու . եանի Հայլարըն իլք պապալարընըն էվվէլքի գօնատը : Ա է պիր շէհիր եափտը օրատա քէնտի իսմինէ . վէ ծնա Հայկաշէն տէտի : ( )՝ օվանըն գըպլէ դարաֆընտա օլանլար տախի ծնուն հիւքմի ալԹընա կիրտիլէր :

1896 | 2856 | Ինձ իչինԹ տիքտէ Հայկըն պէօյլէ կիլԹմէսինի՝ էլչի կէոնտէրտի ծնա օղլունու՝ պիր գաչ էմին քիմսէլէր իլէ . “Նինչին , տէտի , պու սըձապ եէրլէրի պըրագըպ՝ սօվուգ սէմԹլէրկ տիւշտիւն . կիչ սօվուգլուղունու ըսըԹ՝ վէ ի-պաէԹինի կէօսԹէր .,, : Պու սէօզէ գարշըլըգ սէրԹ Ձիվապ վէրիպ Հայկ՝ կէրի տէօնտիւրտիւ ծ էլչիլէրի :

Կիւձէնտի Ինձ պու իչէ . վէ սաքէր չէքիպ՝ եիւրիւտիւ Հայաստանա . Հաչան Կադմոսուն սէմԹինէ եապլաշը , Կադմոս գօրդույա տիւշիւպ , ֆիլհալ առամ եօլլատը Հայկա , վէ տույուրտու Ինձին կէլմէսինի . “Պիլմիչ օլասըն տէտի Կ՝ գահրամանլարըն ուլուտու , քի Ինձհիւձում էտիպ կէլիյօր իւզէրինէ հատուիզ հիսապըզ սաքէրիլէ , եանը սըրա պահատըր վէ փէհլեվան իկիտէրիլէ . վէ եապլաշը Թօփ-բաղըմա . ԹԷզ տէփրինիպ պիր չարէսինի կէօր ,,:

Պու հապէրի կեօնտէրտիքտէն սօնռըա քէնտի տախի էվէթլէյէրէք էվ ուշագլարընը տէվշի-
րիպ , վէ ահէլէ իլէ Ձան աթըպ կէլտի տիւշտիւ Ֆայկըն եանընա ։

Ա էլաքին Ռէլ քէնտի ասքէրինին չօգլուղու-
նա կիւվէնիպ , վէ գուվվէթինէ տայանըպ է-
վէթլէտի՝ եաեալարը իլէ եէթիշմէկ Ֆայկըն
ամըլ եէրինէ ։ Պագատ կեօրտիւ Ֆայկ քի ծգա-
տար ասքէրէ գարշը տուրմագ գօլայ տէյիլտիր ,
չաիրձագ տէվշիրտի օղուլլարընը վէ թօռուն-
լարընը , Ձիւմլէսի գուվվէթլի վէ եիւրէքլի վէ
էլլի այագլը քէսքին իկիտլէր . պունլարտան
ղայրի ալտը տահա ղայրըլարընը՝ օգ եայ էլլէ-
րինտէ եավուզ քէմանքէշլէր . վէ պիր քիւչլիւք
պեօլիւք օլուպ՝ կէլտի պիր տէնիզ քէնարընա .
սույու գուզլու վէ պալըգլարը ուֆագ , քի Ա ան
տէնիզի տիր ։ ( )րատտա պիր էզ ռահաթլանտը՝
վէ պաշլատը ոնլարը եիւրէքլէնտիրիպ սէյլէ-
մէկ . "Ռէլինն կէլիշի տէտի՝ կէլիշ տէյիլ . պիզի
ջըղնայըպ եօղ էտէձէք . կէլինիզ իկիտլիկիմիզի
էլէ ալալըմ , վէ գարշը ջըգալըմ , եա ծտուր քի
երգալըզ ոնու , եա ծտուր քի օ պիզի երգալ ,, ։
Ա էօկիւթ վէրիպ տէտի . "Ռէլինն օրտուսունա
օղրարսագ՝ ոնուն օլտուղու գարտաֆա եիւրիյիւշ
էտէլիմ , վէ էլէրիմիզին գուվվէթինի կեօս-
թէրէրէք՝ վուրալըմ էօլտիւրէլիմ ոնու , վէ տա-
ղըտալըմ պիլէսինձէ օլան գաֆատարլարընը .
պեօյլէ էտէրսէք՝ պիզիմ օլուր էհնիկձէք , վէ
ոնլարընէքի էհնիկլիմձէք ։ Ծօխտա պարի իկիտլիքլէ
էօլէլիմ , վէ հէր շէյիմիզ Ռէլէ գալարըն ,, ։

Պեօյլէ տէյէրէք Ձիւմլէսի պիր եիւրէքլէ կէ-

լիսպ կիրտիլեր օվալարըն վէ տաղլարըն օրթա եէրլէրինէ վէ գօնտուլար պիր եուքսէձլիք եէրէ, քի սաղ դարաֆընտան սուլար ագար իտի։ Ընտան պագրպ ուզագտան կեօրտիւլէր քի Ադլին աքէրի գարա պուլութ կիպի պիր գարարթը կիւրլէյիպ կելիյօր սերպէսթ կելիշիլէ։ Աքէր կելտիքտէ այըրտը Ադլ ծնլարտան պիր պեօլիւք պահատըր իկիտլերի, վէ ծնլարիւլէ պաշլատը եէրիւմկէ Հայկ իւզերինէ. պաշընտա տէմիր պաշլըգ՝ տէփէսինտէ պէզլէք՝ Ճըղա օլարագ. պագըր Թախթա Ճէվրէն կեօքսիւնտէ, վէ արդասընտա Ճէպկ. գօլունտա գօլչագ վէ տիզինտէ տախի քէզալիք. գուշագ պէլինտէ, վէ իքի աղըզը գըլըՃ եանընտա սարգըգ. պեօյիւք մըզրագ սաղ էլինտէ, վէ գալգան սօլունտա. վէ իքի դարաֆընտա գըլըՃը վէ մըզրագը պահատըր իկիտլեր։ Հայկ պուննու պեօյլէ կեօրտիւքտէ, ալտը սաղ դարաֆընա Ադրմենակ ատլը օղլունու վէ օնուն իքի գարտաշընը. վէ սօլունա ալտը քէննտի Թօռնու Ադամտու վէ զայրը իքի եվլատընը. զէրէ պունլար փէք գուվվէթլի իտի. վէ քէննտի իլերտէ վէ զայրըլարը արտըրըա՝ իւչ քեօշէ դարզընա։ Հաչան իքի դարաֆտան տախի պաշլատըլար Ճինք էթմէկէ՝ պիր կիւրլիւթիւտիւր գօփտու. վէ պիրիպիրինէ գըրըպ՝ չօղու տիւշտիւ. վէ Ճինք իքի դարաֆտան՝ եէնկիլմէտի։

Ադ էլինքի Ադլնիյէթ էթմիշ իտի՝ քի պիր եէրինիյիշտէ ալթ էյլէյէ Հայկը, պեօյլէ օլտուգտա՝ գօրգտու. վէ Ճինքտէն կէրի չէքիլիպ՝ պեօյիւք օրտուտա իլէ կելմէք իսթէտի Հայկըն

իւզէրինէ ։ Տուլտու Նայկ Նէլլին Ֆիքրինի · իլերի եիւրիւտիւ · եայընը գուրտու , վէ իւչ գանատլը օգունու ուչուրուպ եիւրէկլինէ սաիլատը , հօյլէ գուվվէթլիլէ քի կեօքսիւնտէ օլան պագըը ԹախԹատան օգ կէչիպ՝ արգասընտան չըգտը վէ եէրէ տիւշտիւ · Նէլ տաիի եէրէ եըգըլըպ տէպէլէննիպ հօլտիւ իւչ եիւզ եաչընտա ։ ( )նուն ասքերի՝ Նայկըն պեօյլէ գօրգուշլու իշինի կեօրտիւքտէ՝ տաղըլըպ գաչտըլար ։

ՏէվէրԹտի Նայկ ՃէնՔտէ տիւշէնլէրին տօհյումլուղունու · վէ օրատա պիր եաիու գուրտու, վէ ՃէնկԻն եէրինէ Նայ տէտի, չիւնքի Նայլարըն կլիլիլէ օ եէրտէ տիւշտիւ տիւնեանըն իլք փատիշահը ։ Ալ Նէլլին տիւշտիւկի եէրէ՝ Գէրեզմանտ տէտի՝ եանի՝ մեզարլար՝ եախօտ մեզարլըգ ։ Ալ կմի հԹտի քի Նէլլին Թէկինինի պահարլայըպ կեօՀԹիւրսիւնլեր Նարք տէտիքլերի եէրէ · վէ կեօմիւնլեր պիր եիւքսէք եէրէ՝ քէնտի իհիտիկինէ նիշանէ օլմազ իշին ։ Ալ օ տօյումլուգլատան չօք շէյ վէրտի Կադմոս , վէ պիր էզ պահատը քիմսէլեր · վէ կմի հԹտի քի կիհԹսին եէրինէ ։

Գինտիսի տաիի տեօնտիւ եօգարտա զիքը հԹտիկիմիզ Նարք տէտիքլերի եէրէ · վէ օնտա ռահաԹլանըպ՝ Նայաատան իշինտէ գուրտու միլլեԹինէ պաշը պաշընա պաշգաՃա տէվլեԹ , քի հայՃա տէրիզ Ա՝էապեպական եկլեսիաս-ըիէ ։ Պեօյլէ իշլեր իշին էսկի քիԹապլարըմըզտա՝ Նայկա տէնիլիր ՛՛ Ա՝պոլոՃային ֆառաց նախանՃախնդէր ,, , եանի Ա՝լլահընը շանը զայրեԹինի չեքէն · զերէ Նէլլին փուԹունա գափմայըպ՝ օն-

տան կէրի տուրտու , վէ օնու՝ փուԹփիէրէսԹ-
լիկի իճատ էտէն կիսի էօլտուրտիւ ։

Պիւյիմ Ա՛ովէս Խորենացի Ա՛արիքաս կա-
տինանըն եազտըղընա կէօրէ՝ Հայկա պու ատլա-
րը վէրիր , Թէ՛օպէն , գեղապապաճ , ֆալափանէո՛ր ,
Խայոսէն , անՀնեայ , հասպաՔապո՛ւկ , հասպաղէնն ,
ՀորովՀէփ , ո՛ւղէմ , Խոհեմ վէ ֆալ . սակ Հայ Թա-
րիխինատէ . ՚ա . 3 ։ ՚Աիձէքի էԹատիկի իշղիր տէ
կէօսԹէրիր ։

1973
2933 } Պու նամտար էվվէլքի պապամըզ Հայկ
չօգ միւքէլլէֆ իշղէրատէն սօնղրա , վէ շէհիրլէր
գուրտուգտան սօնղրա , վէ Հայաստան վիլայէ-
Թինէ կմինլիք էԹատքատէն սօնղրա վէ տահա
պէօյիւք իշղէր տիւզտիւքատէն սօնղրա՝ պիր էզ
եաշայըպ էօլտիւ էձէլի իլէ քէնտի վիլայէԹինա-
տէ . վէ միլլէԹինի ԹէմամՀ Թէսլիմ էԹատի
օղլունա Ա՛րմէնակա ։

՚Աի՛ եաշտա էօլտիւկի եապըլը տէյիլ տիր .
ամմա Ա՛ստուածաշունչ քիԹապտան պիլիրիզ
քի ծ վագիԹտէ օլան ինսանըն էօմրի ուզա՛նու-
զագ սիւրէր իտի տէօրԹ եիւզ սէնէյի՛տէք , է-
կէր էձէլլէրի իլէ էօլիւրլէրսէիտի . պունտան
կէօրիւնիւր քի Հայկըն էօմրի տախի տէօրԹ
եիւզ էրլ , եախօտ իւչ եիւզ էրլ գատար օլմիշ ։
ՏիվլէԹինի արատան՝ Ա՛նէտէն այրըլտըգտան
սօնղրա սէքսէն սէնէ գատար սիւրտիւ . սակ
կէօր Հայ Թարիխինատէ . ՚ա . 3 ։ ՚Աիձէքի Հայկ
իչին տէտիք՝ պա՛նձիլէյին անկլամալըզ օնտան
սօնղրա կէլէնլէրին եաշատըղլարընը աշաղա է-
նէրէք Թա Ա՛րամա վարընձա ։

Պու Հայկատան վէ պունուն էվլատլարընատան

զուհուբա կելէն միլլեթ Ֆայք տէնիլտի, վէ պաղլի քէրրէ Ա֊որգոմեանք՝ Ֆայկըն պապասը ատընա. վէ կեաՀիՀէ Ա֊քանաձեանք Ֆայկըն ամուձաալ ատընա. վէ պաղլի քէրրէ Ց֊աբեթեանք. չունքի Ց֊աբեթեան էնտիլէր։ Վէզալիք ծ իգլիմ, եախօտ ծ էօլքէ՝ քի Ֆայլար ծրատա տաղըլըսպ չօղալտըլար՝ Ֆայաստան վէ Ֆայք տէնիլտի։

Պու Ֆայկըն եէտի գարտաշը տախի վար իտի տէյի եազըլը տըր. ատլարը, Վ֊արթլոս, Ա֊արդ, Ա֊ովկան, Լ֊եկա, Ֆերաբ, Ա֊ովկաս, վէ Ա֊գրէս։ Վ֊արթլոս օլտու կիւրՃիլէրին փիրի. պու էն էվվէլ կիթտի Ա֊ըմաղ տաղընա. վէ ծնտա պիր շէհիր եափտը, վէ ատընը գօտու Ա֊րքեթ՝ քիւչիւք օղլուննուն իամինէ. պու շէհիր սօնղրա Շ֊աՀրազդ տէնիլտի։ Ա֊ֆթիլէ Ա֊ենք տէտիքլերի միլլեթտէն պիր գաչը կելիպ ծրատա սաքին օլտուլար. վէ ծնուն իչի Ա֊րքեթեանք տէնտիլէր վէ Ա֊ուռալեանք։ Պու Վ֊արթլոսուն պեօյիւք օղլու տախի՝ եափտը քէնտի ատընա Ա֊ծխիթա շէհրինի։ Ա֊ և Ֆայկըն օպիր գարտաշլարը տախի ղայրը էնըլերտէ ղայրը տիլիլէ չօղալտըլար. պագ կեծր Ֆայ Թարիխինտէ ա. 3. օրթա եէրլերինտէ։

2. Ա֊ըմենակըն վաֆԹ՝ Ֆարմայա վարընճա։

Ա. 4.

1974 / 2934 } Ա֊ըմենակ՝ Ֆայկըն օղլու՝ պապասը եէրինէ կէչիպ՝ Ֆարք տէտիքլերի էյալեթի թէտլիմ էթմէտի իչի գարտաշընա՝ Ա֊անաւազա վէ

Լսուա , վէ քէնտի կեօչ էթտի էվի պարդը իլէ կիւնտօղուտու դարաֆընա տօղրու՝ փոյրազտան եանա , վէ էնտի պիր օվայա՝քի եիւքսէք տաղլար էդրաֆընը գուշաթմիշ իտի , վէ օվանըն օրթասընտան ուզունլուղունա պաթը դարաֆընտան ապըպ կիտէը իտի պիր շամանթալը չաղլայան ըրմազ . վէ տաղլար էթէկինտէ տախի՝ զիւլալ չէշմէլէր գայնար իտի . ծրատա պիր եիւքսէք վէ պէօյիւք տաղ էթէկինտէ փոյրազ դարաֆընտա էվլէր եափտը . վէ օրմանն տիքտի չինար աղաճընտան . վէ տաղա քէնտի ատընա ույղուն Ա՛րագած տէտի . վէ ծ էրկ Ա՛րագածտան ։ Ա և պիր էզ սէնէ ճնտա սաքին օլտուղտան սօնդրա միլէթին զապդընը թէսլիմ էթտի Ա՛րամայիս ատը օղլունա , վէ էօլտիւ . տէվէլէթի սիւրտիւ 46 , եախօտ 66 սէնէ ։

Ընուն գարտաշը Ա՝անաւազ՝ Հարք սէմթլէրինտէ չօղալըպ՝ ծրալարտա պիր շէհիր եափտը քէնտի ատընա քի Ա՝անազկերտ տէնիլէր . վէ ճնուն սոյու, Ա՝անաւազեանք տէնտի ։ Ա և օղլու՝ Նազ ատը Ա՛ղթամար սէմթլէրինտէ սաքին օղլուպ՝ ծրալարտա չօղալտը . վէ ճնուն սոյու Նազնուհի տէնտի ։ Վէրկալէք Ա՝անաւազըն գարտաշը Լսուա՝ ծրալարա եազըն շէհիրլէր եափտը . վէ ճնուն սոյու Լսուհուհի տէնիլտի . Ձիւմլէսի պահատըը վէ նամտար ուլու քիմզէլէր ։

Նակի թարիխլէրտէ օգուրուղ քի պուռնլարտան ղայրի Ա՛րմենակըն ծնիքի գարտաշը տահա վար իտի . վէ ծնլարըն իսմիխլէ՝ ծնիքի այըն ատլարը գծնուլտու հայձա ։ Ա և իկիրմի տէօրթ գըզգարտաշը վարիմիշ . վէ ծնլարըն իսմիխլէ իկիրմի

տեօրթ սասթա իչիրմի տեօրթ ատ գօնուլմիշ · պաց Ա՛նատօրդայ Ա՛սադիլքտե , ձամ լուղե-
թինե ։

2020
3030 } Ա՛բամայիս՝ Ա՛բամայիսին օղլու՝ ծնուն էերինե կէչիպ , Ա՛բագած օվասընտա՝ Պէհմն չայըն քէնարընտա՝ քիչիւք տաղ իւսթիւնտե պիր մէթին շէհիր եափտը եօնմա տիւզէնմիշ դաշլարտան՝ ատը Ա՛բամաւիր · քի ծ շէհիր օլտու Հայլարըն պիր փայթախթը ։ Ալ է ծ չայա՝ քէնտի թաօնու Ա՛բաստըն ատընա՝ Ա՛բասխ տէտի ։ Ալ է քէնտիսի 60 եախօտ 40 սէնէ տէվլէթ սիւրտիւքտէն սօնղրա էօլտիւ ։

Պու Ա՛բամայիսե չօգ էվլատ օլտու · ծնլարըն պիրի՝ Ճ ատա ատը , չօգ եէյէն վէ չօգ տօղու-
րան , էօյլէ քի պապասընա աղըրլըգ վէ սըգլէթ օլտու · ծնուն իչին պապասը էմրիւիւլէ ալտը օղու-
ուշաղընը վէ կիւճտի պիր եագըն պէրկէթլի օվայա · քի ծրատան կէչէրիտի Ա՛խուրեան տէ-
տիքլէրի սու , Թիւրքճէ Ա՛րփա չայը · վէ օնտա զիւրիյէթի չօղալտը · վէ օ եէր ծնուն ատընա Ճ իրակ տէնիլտի ։ Ա՛նուն չօգ եէմէսինտէն վէ՝ եէրին պէրէքէթինտէն՝ չօգ եէյիճիլէրէ հալգ ատասընտա ծ մէսէլ սեօյլէնիր իտի · "Ա՛կն-
տէ Ճ ատա պօղազը վար իսէ , պիզտե Ճ իրակ անապարը եօգ ,, ։

2060
5120 } Ա՛մասիա՝ Ա՛բամայիսին օղլու՝ պապասը էօլտիւքտէն սօնղրա եէրինե կէչիպ սաքին օլտու Ա՛բամաւիր շէհրինտե ։ Պունա իչ էվլատ օլտու · Պէղամ, Փաուոս , Յուլակ ։ Պունլարը ալտը կիւճտի կիւն տօղուսունուն գըսալէ դարագընա՝ Ա՛բարատ տաղընա եագըն · վէ ծրաձըպտա չօգ

125 - 69

խարձ իւն ևրքի շէհիր եափտը տաղ կԹէկինտե պիր կիւզէր եէրտե չէշմէլէր եանընտա, պիրի պիրինտէն պիրէր կիւնլիւք եօլ ուզադ. պիրինի վէրտի Վաւոխա. քի պու սկպէպտէն ծ եէր Վաւախատ տէնիլտի. վէ ծ պիրինի վէրտի Յոլակերտ լակա. քի օնուն իչլին ծ եէր տախի Յոլակերտ տէնտի: Ալ Ա՛մասիա Ա՛րարատ տաղընա քէնտի ատը իւզրէ Ա՛ասիա տէտի. վէ ծ էյալէԹէ Ա՛ասեաց ոտն: Ընտան տեօնիւպ քէնտի օղլու Գեղամ իւչ Ա՛րմաւիր շէհրինէ՝ էօլտիւ ծրատա. տէվլէԹի սիւրտիւ 32 եախօտ 82 սէնէ:

2092
3202 } Գեղամ Ա՛մասիանըն օղլու պապասը եէրինէ կէչիպ՝ պիր գաչ սէնէ Ա՛րմաւիրտե օԹուրտուգտան սօնրա՝ օնտա պըրագտը օղլունու Յարմա ատը. վէ քէնտի Աեւան տէնիզի սէմԹինէ կիտիպ՝ ծրատա չօգ շէհիրլէր վէ քէօյլէր եափտը, քի Գեղարքունիք տէնիլիր. վէ օնտա օլան տաղա Գեղամ տէյի ատ վէրտի: Եէրլերի հէպ ԹէսլիմԹ էտիպ քէնտի օղլու Ախաիա՝ ծրատան տեօնտիւ կէլտի պիր օվայա՝ Ա՛րազ սույու վէ Աեւան տէնիզին մապէյնինտէ. վէ օնտա պիր շիրին շէհիր եափտը Գեղամ ատը: Ալ Լաքին, պիր վագիԹատէն սօնրա չիւնքի օնուն պիր Թոռնու Վաւրիկ ատը օ շէհիրի եէնիլէտի, ծ սկպէպտէն Վաւրի տէնիլտի օ շէհիր: Պունլարը պէօյլէ տիւզտիւքտէն սօնրա օ շէհիրտե սաքին օլտու Գեղամ, վէ օնտա էօլտիւ. տէվլէԹի սիւրտիւ 50. եախօտ 100 սէնէ:

Ընտան օղլու Ախաիկ՝ Աեւան ԱէմԹէլէրինտե սաքին օլուպ՝ օրալարընը զէյտունլիւ շէնէլԹը

ան · վէ օ էյալէթէկ քէնտի ատընա Աիսական տէտի քի Աիւնիք տէ տէնիլիր ։ Ա է կիլ թէքէչէ պայէսինի արթըրըպ վէ տէվլէթ֊ինի պէօյիւ֊տիւպ՝ չագ Վ֊նիւր չայընա վարընչա զապդ կէթ֊տի ։ Ընտան տախի հօլէկ կէչիպ՝ վարսը թա Կիլան տէնիլինէ ։ Պու Աիսակ պօյլու պօսլու պիր գուվվէթլի կր իտի , հօպի տիլպէր , սեօպի գաթլը · օնուն իչին Վ֊ղու֊ տէնիր իտի , եանի գաթլը վէ շիրին · էօյլէ քի օնուն ատընա օ էյալէթլէր Վ֊ղուանք տէնիլտի · քի շիմտի Շ է֊ լուան տէնիլիր ։

2142 3502 } Վարմա Վ֊եզամըն օղլու , քի օնա թէօ֊լիմ կէթմիշ իտի Վ֊եզամ քէնտի տէվլէթինի վէ պայէսինի՝ Վ֊եզամըն եէրինէ կէչիպ , Վ֊ըմաւիր շէհիրին էդրաֆընա պիր մամուր հիսար չէվիր֊տի իչէնտիչ եօնտա գայա գաշլարտան , վէ շէ֊հիրտէ միւքէլլեֆ սարայլար եափտը · վէ տէվ֊լէթինի էյի գայըրըպ՝ պիր գաչ վագիթտէն սօնդրա էօլտու · տէվլէթի սիւրտիւ 31 եախօտ 70 սէնէ՝ պապասը էօլտիւքտէն սօնդրա ։

3 · Վ֊ըմաըն վագիտ Վ֊նու֊շա֊անա վարընճա ։

Ա · 5 — 6 ։

2173 3572 } Վ֊ըմամ Վարմանըն օղլու՝ պապասը եէրի֊նէ կէչիպ՝ նամահար օլտու հէր եէրտէ · զէրէ հէմ ագըլըը վէ հէմ գուվվէթլի իտի · չօգ կէօս֊թէրիշլի , վէ եիւրէքլի · քէնտի շագ , սեօպի եիւկրիւք · պախթը աչըպ , մալը հիսապըզ · շանը եիւքսէկ , գարզը միւքէլլեֆ ։ Ղօգ շէն֊

լեթի միլեթինի, վէ եիւքսելթաի տէվլեթինի. վէ պեօյիւթաիւ եէրլէրինի, Մովկաա տաղլարընտան՝ չագ Ծօրոս տաղլարընա վարընձա։ Ծիլիկեթաի վէ գօվալատը տիւշմանլարընը քի՝ պաշլամըշլըը իտի Հայաստանա կիրմէկէ։

Պունլարըն պիրի իտի Նիւքար Ռիւրտ պէյ. քի հայձա տէրիզ էշեան Ա՛ոտոյ, պիր քիսիրլի մաղրուր քիմսէ. պու Նիւքար՝ Հարմանըն սօնղ վագիթլէրինտէ Հայաստանըն պիր գարաֆընա կէլիպ՝ վէ պիր գաչ եէր զաթդ էտիպ հարաձա քէսմիշ իտի օրտալարընը իլի եըլգատար. վէ հազըրլանմիշ իտի իչէրի սալմաղա։ Պունու Ա՛ոտոյ տուչտուգտա, էլլի պին գատար ադքեր տէվշիրտի՝ Ձիւմհէսի շահպազ իկիտլեր վէ պահատըր քէմանքէշլեր, վէ գրնտան գըլըձ սըլըրան եիւրէքլի էրլեր. վէ պու իկիտլեր իլէ եիւրիւտիւ օ եէրլերէ. վէ պիր կիւն կիւնէշ տօղմատան ա՛իանօղլ տիւշտիւ Նիւքարըն իւսթիւնէ. վէ օնուն ադքերինի գըրըպ՝ դուԹտու Նիւքարը. վէ Ա՛ոտոյիւր շէհրինէ կէԹիրիպ՝ էմր էԹտի քի աչընձա տէմիր չիվի գագընլար վէ էօյլէձէ մըլաընլար գալէտէ օլան գուլէնինուձունա, կէօրինլէրէ իպրէԹ օլսուն տէյի. վէ Ռիւրտխանըն ադմձինտէն տախի պիրէչ եէր ալտը՝ չագ Ծ՛ոտոյ տաղընձա վարընձա. վէ օնլարը Հարաձա քէսիպ, օրալարա Սիսական ասյունտան զապիԹլէր գօտու։

2177
3376 | Ուչ եըլտան սօնդրա Պաղտատ գարաֆընարընտան պիր քիսիմ Նասրշամ ատը գօտուլ վէ եօսմա, գըրըգ պին եաեա, վէ պէշ պին ամէը ադքեր իլէ եիւրիւտիւ Հայաստանա Ա՛ոտոյ

տախէ քէնտինին քէմանքէշ վէ գըլըճ սալան պահատըր ասքէրինի ալըպ , վէ օնա գարշը վա-
րըպ , զայֆիլէն իւզէրինէ եիւրիւտիւ · վէ օնուն ասքէրինի գօվալայըպ՝ չօզունուս գըրտը , վէ
Նարշամը գուվէտուպ էօլտիւրտիւ :

Տէօնտիւ օնտան Ա՛րամ , վէ գըրդ պին եաւա վէ իքի պին աձը ասքէր իլէ եիւրիւտիւ պա-
ձը գարաֆընա տօղրու Կապադովկիա սէմձէլէ-
րինէ : Ա՛րամըն պէյի վէ հաքիմի Պայաբխա
ատը՝ Վէհամ օթուռնտան՝ Ա՛րամըն կէլմէյինի կէօ-
րիւպ՝ ձախմին էձտի քի Ա՛րամ զապդ էձէ-
կէրէք ծ սէմձէլէրի : Ա՛նուն իչին պէօյիւք ձէ-
տարիք կէօրիւպ , չօգ ասքէր իլէ Ա՛րամա գար-
շը վարտը : Ա՛րամ տախի օնուն իւսթիւնէ սա-
լըպ՝ գօվալատը ձա Ա՛գ տէնիզէտէք · վէ գա-
չըրտը օնու պիր ատայա (քի Ա՛րտպըրա օլմազ
լազըմ կէլիր) :

Ա՛նտան կէնէ Կապադովկիա սէմձինէ տէօ-
նիւպ՝ Պայաբխային եէրինէ փաշա տիքտի օ սէմ-
ձէ՝ քէնտի խըսըմլարընտան պիրինի , ատը
Ա՛շակ · վէ օն պին ասքէր օնա գօշուպ էմի էձ-
տի քի օ սէմձէտէ օլանլար Հայ տիլի գուլլան-
մընլար : Պէօյլէձինէ իչի տիւզիւպ տէօնտիւ
Ա՛րամ Հայաստանա · վէ օնտա տախի չօգ մէշ
հուր պահատըրլըգլար էտիպ , վաֆիր եարար
իչլէր նիզամլատը · վէ քէնտի տէ օ գատար
շէօհրէձ պուլտու քի , զայըր միլէձէլէր օնուն
ատընա Հայաստանա՝ Ա՛րմէնիա տէտիլէր · վէ
միլէձէ տախի Ա՛րմէն տէյի ատ վէրտիլէր ·
եախօտ Հրմէնի , Հայձա Ա՛րամեան :

2179
3378 } (Ա՛շակ տէտիկիմիզ փաշա՝ Կապադով-

կիատա օթուրուպ՝ ծրատա պիր շէհիր եափտը. վէ տեօրթ գարաֆընա հիսար չեվիրտի, վէ սա վերտի օնա քէնտի Աշակ իսմինի. քի գայրըլա- րը տօղրու սեօյլէյէմէ յինպ Աաժակ տէտիլէր։ Ա՛ն լաքին չօգ վագիթտէն սօնդրա Աեսարըն ատընա Աեսարիա տէնիլտի. քի թիւրքճէ Գայսէրիէ տէնիր։

Ա՛ն չինքի ծ եէր պեօյիւք Հայաստանտան տըշարը իտի՝ Ա՛ռաջին Հայք տէնիլտի, եանի պեօյիւք Հայաստանտան տըշարը օլան Հայալը- ըն իւք եէրի քի՝ Ասումըր պաշգաձա Ա՛րմէնիա տէրլէր։ Ա՛ն պու եէրի Ա՛րամ ալտըգտան սօն- ղրա, չինքի գայրը եէրլէր տախի ալտը ծ սէմ- թէլէրտէ, վէ հալգ տօլտուրուպ շէնլէթտի, էմր էթտի օնլարա քի Հայ տիլինճէ սեօյլեշինլեր. օնուն իչին ծ սէմթէլէր տէ Էրինճի Հայք, վէ Իւչիւնճի Հայք տէնիլտի. վէ իւչ պիր եէրտէ Վիւչիւք Հայք տէնատի. վէ չինքի պուռնլարըն պիր դարաֆընա տիւշէր պեօյիւք Հայաստան- տա օլան օն պէշ վիլայէթին պիրինի Ֆիւրաթ ջայըն եանընտա՝ պուռնլարա պագարագ ծ տախի Տեօրթիւնճի Հայք տէնիլտի։

{2181 3380} () վագիթլէրտէ Ա՛նտրեասանտա փատ- շահ օլտու՝ Ա՛ինա՝ Ադլ սօյունտան. վէ գայա- տէսինէ իլերի կէչտի. ծ գատար քի եէր իւզե- րինտէ փատիշահլար փատիշահը կիպի օլտու. պու Ա՛ինա էակի թարիխլերտէն տույտու քի Ադլ տէտիքլերի քէնտի էվլէնէքի ալճասը, Հայ- կըն էլինտէն էօլմիշ տիր. պուռնու սահինէյէ- րէք՝ էօճ ալմագ իսթէրիտի ծնուն էվլատլարըն- տան. պու սէպէպտէն հաղըրլանտը՝ Ա՛րամիէ

ձինք ելթմիկ · վե լաքին քենտի պեօյիքլերի գօյվերմատիլեր · գերե Ա՛բամըն ելթտիքլերինի իշխտիսի՝ գօրգտուլար՝ ծլմայա քի ալթ օլտուն-լար · պուննուն իչին Ա՛ինոս տախի ծնլալըն սեօզինե ինանըպ՝ կելի տուրտու · վե Ա՛բամ լիկ տօսթլաշըպ՝ քենտիսինե իքինճի տէտի · վե իա-թէտի քի պաշընա ինճիլի սաչպաղը գապըն , քի ծ զամանա կեօրէ չօգ պեօյիք շան նիշանէ-սի իտի : Պիր գաչ երլտան սօնդրա Ա՛բամըն էօմրի թիւքենիպ վե էձելի եելթիշիպ էօլտու · տէվելեթի սիւրտու 58 · սենե :

2251 3430 } Ա՛բայ Ա՛բամըն օղլու՝ պապասը տէվելեթի-նե մալիք օլուպ չօգ իքրամ կեօրտու Ա՛ինոստան · պու չիւնքի չօգ տիլպեր իտի՝ Ա՛եղեչէ տէնտի , եանի կիւզել : Ա՛ և քենտի կիւզելլիկինե կեօրէ՝ էօյլէ կիւզելձէ տիւզտու վե տօնաթտը Հայաս-տանը՝ քի օթուրտուղու մէմլեքեթե օնուն ատը-նա Ա՛բարատ տէնիլտի · տէվելեթի տէ՝ Ա՛բա-բատեան : Պու Ա՛բայ պիր գաչ երլ եաշայընպ՝ պիր օղլու տօղտու՝ ատը Կարդոս՝ Ա՛ուարդնամ գէվձէսինատէն :

2253 3432 } ( ) կիւնլերտե Ա՛ինուե փատիշահը՝ Ա՛ի-նոս էօլտուքտե օնուն իսաթուննու Շ ամիրամ եէրինե կէչիպ փատիշահլըգ սիւրտու Ա՛ֆրես-տանտաս · պու Շ ամիրամ օլտու գարը գըսմընտան ինկեվվել փատիշահլըգ էտէն : Պու գարը չիւն-քի չօգ շէհվանի իտի՝ Ա՛բանըն կիւզելլիկինի իշխտիսի՝ գալիպ օլտու · վե հէյի եօլտասը օնա քի կէլիպ , քենտիսինե նիքեահլանա , վե Ա՛ինուե-տէ՝ փատիշահ օլա · եախօտ իշինի սիւթիրիպ , վե չօգ հետիյէլերինե աեօնիւպ՝ եէրինե վա-

բա ։ Պատուել կԹամէտի Ա.բայ պու ալբապլըզը. պունուն իչին Շ ամիրամ տախի Հինկէ գալ գըպ՝ իւզերինէ Եիւրիւտիւ. վէ ՀինքՀիլերի-նէ սըմարլատը քի Ա.բայը սաղ դուԹսունլար ։

2257 3486 | Պարշը չըգալ Ա.բայ ասքէրիլէ, վէ Հինք-տէ Հօլտիւ. 26 սինէ տէվլէԹ սիւրտիւքտէն սօնդրա ։

Նաչան տուչտու Շ ամիրամ քի Ա.բայ Հօլմիշ՝ եաս դուԹտու. վէ օնուն ԹԷնինի պուլտուրուպ՝ պիչիւ վէ սիհիր իլէ տիրիլԹմէք իսԹէտի. Էտիմէտիքտէ՝ Կմր կԹտի քի պըրապօնլար օ-նու պիր չուգուր եէրէ վէ ՀօրԹսիւնլէր ։ Ալ Կ չիւնքի Նայ ասքէրի կինէ այաղա գալգտը՝ Հինք կԹմէկէ՝ Ա.բանըն ՀօՀիւնի ալմաղ իչին, Շ ամիրամ քէնտի սէվկիլիլէրինտէն պիրինի կիյտիրիպ գուշանտըրըպ՝ Հավատես չըգարտը քի փուԹլար Ա.բայը եալայարագ տիրիլԹտի-լէր ։ Պու Հապէրի ալըպ Նայ ասքէրի՝ Հինք կԹմէքտէն վազ կէչտի. վէ Շ ամիրամ տախի Ա.բանըն օղլունու՝ ատը Կարդոս՝ օնիքի եաշըն-տա՝ պատասը եէրինէ կէչիրտի. վէ Ա.բանըն մուհապէԹինտէն՝ օնուն ատընը Կարդոսա վէ-րիպ՝ Ա.բայ տէնսին տէտի ։

Պիր վագԹ ծ սէմէլէրտէ սաքին օլուպ Շ ամիրամ, վէ Նայաստանըն կիւղէլլիկինի կէօրիպ, վէ Հալանըն Թէմիզլիկինի, վէ էչ-մէլէրին զիւրալ տուլարընը, Հայրան օլտու. վէ զինատէսիլէ Հազ կԹտիկինտէն՝ ծրատա Ա.զ-Թամար տէնիզին եանընտա պիր միւքէլլէֆ շէ-Հիր եափտը՝ սարայ կիսպի պիր շէյ. օն իքի պին ամէլ իշլէտիպ չալըշտըրտը վէ ալԹը եիւզ

գալիքա հէր սէնսասէթտան · քի ծ շէհիր Է ա-
միրամակերտ տէնիլտի , վէ պիր վագիթտէն
սօնդրա Ալ ան : Պու շէհիր օլտու ծնա սանքի
պիր եաղլըգ · լաքին հայրընը կեծրմէտի :

2260
3459 } Կարդոս Ֆրանըն օղլու , քի Ֆրայ Ֆ-
րայեան տէնիլլիր՝ պապասը եէրինէ կէչիպ , վէ
վագթիլիլէ էվլէնիպ , տօղտու ծնա Ֆնուշաւան
նամ պիր օղուլ , վէ ծնու Ֆրմենակըն տիքտիկի
չինարլըղա փէշքէշ սունտու , եանի ծ չինարլըղա
հիւքմ էտէն փուրթա թէսլիմ էթտի , քի ա-
զիզ տէնսին , վէ փուրթ սօյու գրյաս օլուննսուն :
Ալ է չիւնքի հայձա չինար աղաձընա Ալօս տէր-
լէր , պու սէպէպտէն Ֆնուշաւան տախի՝ Ալօս
տէնիլտի :

Պու Կարդոսուն կիւնիւնտէ Է ամիրամ սուլ-
դանըն օղլու Ֆինուսա՝ ձէնկէ գալգտը քէնտի
անասը Է ամիրամըն իւզէրինէ . ծ տախի Հայաս-
տանա տիւշիւպ վէ Կարդոս իլէ պիր օլուպ՝ եիւ-
րիւտիւ Ֆինուսա իւզէրինէ . վէ սրա ձէնքտէ
էօլտիւ Կարդոս իլէ 62 եաշընտա , վէ Կար-
դոս՝ 30 եաշընտա , 18 սէնէ տէվլէթ սիւր-
տիւքտէն սօնդրա :

2275
3474 } Ֆնուշաւան Կարդոսուն օղլու՝ պապասը
էօլտիւքտէ տիւշտիւ Ֆինուսըն էլինէ 14
եաշընտա իքէն . վէ ծնուն հիւքմի ալթընտա
գալտը՝ էսիր օլմիշ փատիշահզատէ կիպի : Ալ է
լաքին պիր վագիթտէն սօնդրա պէօյիւտիւքտէ՝
դաթլը դապիկնէի իլէ՝ պէօյիւքլէրէ սէվկիւլիւ
օլուպ՝ օնլարըն ըէձա էթմէկլէրի իլէ՝ Ֆինուսըն
էլինտէն գուրթուլուպ՝ կիւնէ քէնտի տէվլէթի-
նէ նայիլ օլտու , վէ մէմլէքէթինին պիր փար-

չասրնա մալիք օլտու , վե սեօզ վերտի քի երլե-
տան երլա վերկիսինի հատա էյլեյե օնա ։ Ա-
չինքի պու Նուշաւան ապրլլը վե զօրլու պիր
քիմսե օլտու , էօյլե տիւզտիւ իշինի քի՝ պիւ-
թիւն Հայաստանը կինե քենտի հիւքմի ալթը-
նա ալտը , վե չօգ էյի իշլեր կեօսթերիպ , վե
հեր շեյե նիզամ վերիպ՝ եաշատը Կարդոսուն
էօլմեսինտեն սօնդրա ալթմըշ իւչ սենե գա-
տար , վե էձելի եէթիշիպ՝ էօլտիւ ։

4. Պարէտէն վաճառ Անյոդէյե վարընճա ։

Ա. 7—9.

Նուշաւան էօլտիւքտեն սօնդրա հիչ քիմսե
պուլունմատը օնուն սօյունտան՝ քի եէրինե կե-
չէ . պաղիների ջրգըպ Հայկ սիլահլեսինտեն , վե
միլլեթե պաշ օլտու՝ միլլեթի գօրուտուլտը , թա
Պարոյր փատիշահ օլունճա . քի պու աշաղտա
եաղաճագլարըմըզ օնլար տըր ։

2338
3837 } Պարէտ ատը պիրի Հայկ զիւրիէթինտեն՝ վարլըգը վե գուվվեթլի վե պահատըր ի-
կիտ՝ Նուշաւան էօլտիւքտե՝ միլլեթի էլե ալըպ՝
հիւքմի ալթընա կեչիրտի Հայաստանը . վե
տիւշմանլարընը գօվալայըպ՝ իչերի կեչտի . վե
30 երլտան զիյատե տեվլեթինտե եաշայըպ
էօլտիւ ։ Պունուն կիւնիւնտե տիւնեատեն կեօչ
տիւ Ա՛ըսըրտա՝ Յովսէփ նահապետ 120 եա-
շընտա ։

2388
3887 } Ա՛ըբտակ Պարէտտեն սօնդրա Հայ միլ-
լեթինե պաշ օլտու 44 սենե ։ Օ՛նսան պիր

պուվէթլի քիմանէ Ա՛րբակտան սօնղրա զուհուր էտիսլ՝ զապդ էթտի միլլէթի 37 սէնէ ։ Պուննուն կիւնիւնտէ պաշլատը Ա՛թինա տէվլէթի · օնտան սօնղրա Ա՛ակէդէմին, եախօտ Ա՛պարտիա տէվլէթի Ա՛օսա մէմլէքէթինտէ ։

2469 / 3668 } Պառնակ պիրինճի՝ Օ՛աւանտան սօնղրա օնուն էէրինէ կէչիսլ 53 սէնէ հիւքիւմէթ սիւրտիւ ։ Պու Պառնակ՝ Ա՛եսոստր ատլը Ա՛ըսըր փատիշահընտան գովալանըլսլ՝ վէ թէքրար տէվլէթինի էլէ կէթիրիսլ՝ չօգ գալէլէր եափտը ։ Պուննուն կիւնիւնտէ՝ Իսրայէլ միլլէթի Ա՛ըսըրտան չըգտը , սէնէ 2513 եախօտ 3712։

2522 / 3721 } Ա՛ուր՝ Պառնակտան սօնղրա գօրուտու Հայլարը 45 սէնէ · վէ չինքի սու՝ տէմէք գըլլէճ տէմէք տիր՝ քէնտի ատընա կէօրէ գըլլէճ օլտու տիւշմանլարա գարշը · վէ քէնտի ասքէրինէ սէվկիւլլիւ ։ Պուննուն կիւնիւնտէ Յահուտիլէր՝ եախօտ Իսրայէլ միլլէթի Վ՛անան մէմլէքէթինէ կիրիսլ, զապդ էթտիլէր օնու ։ Ա՛է օրատա օլան Վ՛անանացիլէրտէն պիր գաչը ծնլարտան գօրգուսլ , գաչտըլար վէ Հայաստանա կէլտիլէր · վէ չինքի պէօյիւքլէրի՝ Վ՛անանիդաս տէնիր իտի՝ պիր զէնկին վէ կէօսթէրիշլի քիմսէ , օնուն զիւրիյէթինտէն էնտի Վ՛անանիդեանց՝ եախօտ Վ՛ռնթունիք՝ տէտիքլէրի նախապարու-թիւն , եանի պէյլիք ։

2867 / 3766 } Հաւանակ՝ Ա՛ուրտան սօնղրա օնուն էէրինէ կէչտի 30 սէնէ ։

Ա՛շտակ՝ Հաւանակտան սօնղրա զուհուր էթտի 22 սէնէ ։

Հայկակ էվվէլքի՝ Ա՛շտակտան սօնղրա 18

աէնհ ։ Պու պիր եիւրէքլի վէ չէնքճի քիմհ օլմազլիլէ՝ եիւրիւտիւ Ա՛մինդէս ատլը Ա՛տոլեա-տան փատիշահըն իւզէրինէ , վէ հիւքմի ալթը-նա ալտը օնու . աէնհ 2634 , եախօտ 3833 ։ Ա՛մինդէս էօլտիւքտէ՝ օնուն եէրինէ կէչտի Ա՛ե-ղոքէս . վէ գարշը տուրտու Հայկակայ՝ չէնք էթտի Հայկակ օնունլա վէ չէնքտէ էօլտիւ ։

2637
3856 } Ա՛մբակ էվվէլքի՝ պիրինճի Հայկակտան սօնդրա միլլէթէ պաշ օլտու 14 աէնհ ։

Ա՛ռնակ՝ պիրինճի Ա՛մբակտան սօնդրա 17 աէնհ ։

Շ՛աւարշ էվվէլքի՝ Ա՛ռնակտան սօնդրա 6 աէնհ գայըրտը միլլէթի . վէ պու եափտը Շ՛ա-ւարշան շէհրինի ։

Կ՛որայր՝ պիրինճի Շ՛աւարշտան սօնդրա 24 աէնհ ։

Ա՛ստամ՝ Կ՛որայրտան սօնդրա 13 աէնհ ։

Կ՛ալ՝ Ա՛ստամտան սօնդրա 4 աէնհ ։

Պ՛ոռակ՝ Կ՛ալտան սօնդրա 18 աէնհ ։

2755
3932 } Հ՛րանտ էվվէլքի՝ Պ՛ոռակտան սօնդրա 25 աէնհ ։ Պունուն կիւնիւնտէ Ա՛իւզ՝ եախօտ Ա՛իւզաս ատլը պիրի՝ Ա՛եպտոնուն օղլու՝ եափ-տը Ա՛իւզանդիա շէհրինի քի , սօնդրա Ա՛տան-պօլ աէնիլտի ։

Ա՛նձակ՝ պիրինճի Հ՛րանտտան սօնդրա 15 աէնհ ։

Պ՛ղակ՝ Ա՛նձակտան սօնդրա 30 աէնհ ։

Հ՛օրոյ՝ Պ՛ղակտան սօնդրա 3 աէնհ ։

2806
4005 } Օ՛արմայր՝ Հ՛օրոտան սօնդրա 12 աէ-նհ ։ Պու չօգ չէնքլէր էտիպ նամտար օլտու . վէ գուվվէթի՝ տիւշմանլարընա գօրգու սալ-

ծը ։ Պունուն կիւնիւնտէ Հինք զուհուր էթտի Տրոադա հալգը վէ Ասում միլլէթի արասընտա ։ Ա է չիւնքի պու Օ ալամայը տօսթ իտի Տրոադա փատիշահընա , օնուն գարաֆընա եարտըմ Հի կիթտի . վէ Հինք իչինտէ չօգ իկիտլիք կեօս-թէրտի Ասումլարա գարշը . վէ Ա՛քիլլէսիլէ քէսկինՀէ օղրաշըը իքէն՝ Հինքտէ տիւշտիւ , սէնէ 2818 , եախօտ 4017 ։ Պու հապէր Հայաստանա կիթտիքտէ՝ ալթիւսթ օլուպ Հայլաըն պէօյիւքլէրի , պիր պիրինէ տիւշտիւլէր իքի ել գատար ։

2820 4019 } Ե աւարշ՝ էվվէլքի Ե աւարշըն սօյունտան՝ դաֆրալը վէ գուվվէթլի պիր կինՀ իկիտ՝ իլերի կէչիպ՝ եափՀա եափՀա Հիւքմի ալթընա ալտը միլլէթի . վէ փէք էյի գօրուտու 43 սէնէ ։

ՊէրՀ Ասինիք վիլայէթինտէն , քէրնամէլի վէ եիւրէքլի պիր քիմսէ , պաշ օլտու միլլէթէ 35 սէնէ ։ Պու չօգ ասքէր տէվլէթիպ՝ եէնիտէն նիզամ վէրտի օնլարա , էօյլէ քի տեօրթ դարաֆընտա օլան միլլէթլէրի գօրգու սալտը . վէ քէնտի տէվլէթինի ուզագ եէրլէրէ՛տէք պէօյիւթտիւ , վէ չօգ միլլէթէ Հիւքմ էթտի ։ Պունուն կիւնիւնտէ իտի Ասահուտիլէրին Հէղի քահանայապետի ։

2898 4097 } Ա՛րբուն ֆալ՝ եանի պահատըը , ՊէրՀտէն սօնղրա պաշպօղ օլտու միլլէթէ 27 սէնէ ։ Պունուն կիւնիւնտէ սէչիլտի Ասահուտիլէրին իլք փատիշահը Ասուլ ։

ՊէրՀ իքինՀի՝ Ա՛րբունտան սօնղրա 40 սէնէ ։ Պունուն կիւնիւնտէ փատիշահ օլտու Պահիմ մարգարէ ։

Նազուկ՝ երկայնակեաց՝ եանի չոգ եաշայան 50 սէնէ։ Պունուն կիւնիւնատ սողոմոնեան տաճարըն թէմիլ պըրաղըլըը Ասուտի շէրիֆտէ։

3015 4214 } Նոյ՝ Նազուկտան սօնդրա 44 սէնէ. պունուն կիւզէլլիկի չոգ օլտուղունտան՝ հրաշակերտ փեղեամբ տէնիլտի, եանի ահայիպ կեօթէրիլի։

Յուսակ՝ Նոյտան սօնդրա 31 սէնէ։

Ամբակ իքինճի՝ Յուսակտան սօնդրա 27 սէնէ։

Կայափակ՝ իքինճի Ամբակտան սօնդրա 45 սէնէ։ Պու Կայափակ էվվելքիլերտէն զօրլու օլուպ, վէ չոգ իկիտլիք իշլերի էտիպ՝ տիւշմանլարընը զօրպուլատու վէ գօվալատը։

Փառնաւազ էվվելքի՝ Կայափակտան սօնդրա 33 սէնէ։

Փառնակ իքինճի՝ պիրինճի Փառնաւազտան սօնդրա 40 սէնէ։ Պու Փառնակ իշինի գայբըմայըպ, վէ պիւթիւն կիւնլէրինի պօշ կէչիրիպ, վէ Նայաստանը այաղ ալմընա ալտըրըպ՝ տիւշմանա ըզդնաթատը. վէ չոգ էյալէթլէր տախի Ամօռեատան հիւքմի ալմընա կիրտի։

3238 4434 } Ակայոդի՝ իքինճի Փառնակտան սօնդրա իկիտլիկիլէ իլերի կէչտի. վէ 17 սէնէ սիւրտիւ։ Պու Ակայոդի պապտը կեօրտիւ քի Նայաստանտան չոգ եէր զայըըլարըն էլինէ տիւշմիչ՝ ապքէր տէվլէրիպ՝ գուվվէթիլէ՝ զապդ էթտի պիւթիւն Նայաստան եէրլէրինի։ Պունուն կիւնիւնատ զուհուր էտիպ՝ կեօրիւնտիւ Նուսմուլտա քի՝ Նուսմա շէհրինի եափան տըր։

Ե. 10—11.

Պու վագիթատէք Նայ միլլեթինէ հաքիմ օլուպ պուլյուրանլար՝ Նայկին սոյունտան օլա-
րագ՝ փատիշահ կիպի տեվլեթ սիւրտիւլեր. վե լաքին հիչ պիրի փատիշահ տէնմէտի վե փատի-
շահլըգ ալամաթը պաշընա կելմէտի. հէմէն հեր պի-
րի պաշլը պաշընա միլլեթի գայրըլըպ՝ Նահա-
պետ տէնիլիւտի. եանի միլլեթ Պաշը։ Լաքին Նայկ սոյունտան Պարոյր՝ միլլեթ Պաշը օլ-
տուգտա, վէ քէնտի, վէ քէնտիսինտէն սօն-
ղրա կէլէնլեր տախի փատիշահ շանը ալտրլար։

3252
4451 } Պարոյր՝ Ակայորդի Նահապետին օղլու՝ պապասը էօլտիւքտէն սօնղրա պէշ սէնէ պէյլիք էլթտի Նայլարա. վէ սօնղրա գըրգ իւչ սէնէ տախի փատիշահլըգ սիւրտիւ. պու իշին նա-
սըլ օլտուղունու՝ գրսաձա տէյի վէրէճէմ։ Պու Պարոյրուն կիւնիւնտէ Նինուէ շէհրինտէ եա-
խօտ էսկի Ասուսլտա Ասրդանապալ պէօյիւք փատիշահ սալդանաթ սիւրէր իտի. վէ չօք եէր-
լէրէ հիւքմ էտէր իտի. Նաբելոնա, Նխիւտիա-
թանա, Նէհմիսթանա, վէ զայրը տէվլեթլէ-
րէ. վէ լաքին ֆէնա հարէքէթլէրի վէ չիրքին ամէլլէրի իչին ձիւմլէնին կէօզիւնտէն չըգտը։

(՝ վագիթտէ օլան Նխիւտ պէյի Ասրքա-
կէս՝ գաֆրալը վէ գուվվէթլի պիր քիմսէ, Ասր-
դանապալըն գուվթտուղու եօլու չէքմէմէյիպ՝

Տասկը վերտի պիղիմ Պարոյրա վե Նաբելոն պէյինէ աստ Նեղեսոս, վե ղայրը պէյլերկ։
3287 4456 } Ա է օնլար իլե պիր օրուպ՝ կելտի ալտը Նինուէի, վե փատիշահ տիքտի Պարոյրու վե Նեղեսոսու. վե քենտի տէ Վիւրտիսեանա տեօնիւպ՝ պաշլը պաշլընա փատիշահլըգ սիւրտիւ. սէնէ 3257, եախօտ 4456։ Ա է Նինուէտէ տախի փատիշահ օլտու Սարդանապալ։ քի օնուն օղլու Սաղմանասար ալտը Սամարիա էյալէթինի։

Պու Սաղմանասարըն օղլու Սենեքերիմ՝ կել տիմուհասէրէթի Երուսաղեմի եանի Յուդա սի շէրիֆի, Եզեկիա փատիշահըն կիւնիւնտէ. վե ասքերի՝ մէլայիքէ էլիւնէ գըրըլտըգտա՝ ըհտալէթիլե տեօնտիւ Նինուէյէ. վե էօյլէ զանն էթտի քի փուԹլար քենտիսինէ տարըլմիշլեր՝ օնլարըն հադրընը էլե ալայըմ տէյի՝ իքի պէօյիւք էվլատընը օնլարա գուրտան էթմէք իսթէտի՝ ատլարը Ազրամէլեք վե Սանասար։ Կիթտի էվվել Այրաք փուԹուն իսանէսինէ, վե օնա եալվարըը իքէն՝ Ազրամէլեք վե Սանասար իչի տույուպ՝ օրատա էօլտիւրտիւլեր պապալարընը, վե Հայաստանա գաչըպ տախիլ
3293 4494 } տիւշտիւլեր Պարոյր փատիշահա։ Պարոյր տախի օնլարը բաղլէթիլե գոպուլ էտիպ եէր վերտի Հայաստան իչինտէ. Սանասարա վերտի Սիմ տաղընն սէվմէթինի, քի օրատա էվլատլարը ջոշալըպ՝ օնուն ատընա Սանասունք տէնտիլեր, քի Սասունք տէրիլ։ Ա է Ազրամէլեք վերտի օ սէվմէթին գըպլե գարաֆընը կիւնտօղուսունտան եանա. պունուն պիւրիւէթինտէն իլերի կելտի

էր Աբծրունիք վէ Պնունիք · վէ պունլար չո-
ղալըպ՝ Ա առպուրական մէմլէքէթինի տէ զապտ
էթտիէր՝ : Պունլարը Պարոյր փատիշահ՝ նի-
զամա գոյուպ , վէ թէխտամ 48 սէնէ տէվլէթ
սիւրիւպ՝ Հօլտու :

3500 4499 } Հրաչեայ՝ Պարոյրուն օղլու , քի՝ կէօզ-
լէրինին կիւզէլլիկինտէն պու ատ վէրիլտի
ծնա · զէրէ Հրաչեայ տէմէք աճէշ կէօզլիւ
տէմէքտիր · պապասը եէրինէ կէչիպ փատիշահ
օլտու 22 սէնէ , Աղեկիա փատիշահըն կիւ-
նէնտէ :

Վառնաւազ իքինճի՝ Հրաչեանըն օղլու 13
սէնէ :

Պաճոյճ՝ իքինճի Վառնաւազըն օղլու 35
սէնէ :

Կոռնակ՝ Պաճոյճուն օղլու 8 սէնէ :

Վասոս՝ Կոռնակըն օղլու 17 սէնէ :

3593 4894 } Հայկակ իքինճի՝ Վասոսուն օղլու 36
սէնէ : Պու Հայկակ Աբաբէնոն փատիշահը Ա-
բուաբդոնոսոր իլէ պիր օղուպ՝ ծնունլա կիւճլի
Երուսաղէմ իւզէրինէ · վէ հաչան Աբուաբդո-
նոսոր Յուդա միլլէթինի էսիր էտիպ Աբաբէլո-
նա կէօնճիւրտիւ՝ տիլէտի ծնտան , վէ ալտը պի-
րինի ծնլարըն պէօյիւքլէրինտէն՝ ատը Ե ամ-
քատ՝ օղուլ ուշաղը իլէ · վէ ծնու Հայաստանա
կէօնճիւրիւպ՝ չօգ իւզիւթ իլէ պիր էյի եէրէ
գօնտուրտու · պունուն էվլատընտան իլէրի կէլ-
տի ծ նամտար Աղապարատ՝ Ա աղաբշակըն կիւն-
լէրինտէ , քի ծնուն ատընա սինսինէտի Աղապա-
տունիք տէնիլտի , վէ ծնլարըն չօղու տախի ա-
թալարը ատընա՝ Ամբատ տէնտի , եանի Ե ամ-

բատ. վէ պազիլերի Ա՛շոտ, չիւնքի Շ՛ամբատըն օղլու Ա՛բուդ իտի։

3431 4630 } Ա՛րուանդ էվվելքի՝ Ա՛կա-ակէաց տէ-տիքլերի, եանի ազ եաշայան լքլինճի Հայկա-կըն օղլու, պապասը Հօլտւքտէ էրլինէ կէչիպ փատիշահ օլտու 4 սէնէ։ Պունուն գրզգարտա-ղընը ալտը Հայ պեօյուքլերինտէն պիրի Ա՛րդ-գէս ատը. վէ քէնտի ատընա պիր շէհիր եափ-տը Ա՛բասաղ չայըն քէնարընտա. քի պիրէզ վա-գիթ կէչտիքտէ Ա՛ղաբշ Հայ փատիշահը օնու էէնիլէյիպ՝ Ա՛ղաբշապատ գօտու ատընը, քի սօնըրա օրատա Ա՛ջմիածին եափըլըը։

6. Ա՛ՎՔԼԻ ՏԻԳՐԱՆԸ ՎԱԳՈՒ։

Ա. 11.

3435 4634 } Տիգրան Ա՛րուանդեան տէ-տիքլերի՝ եա-նի էվվելքի Ա՛րուանդըն օղլու, տիլսիզ վէ հիւ-սիւնլիւ շահպազ իմիտ. կէօսթէրիշլի, գուվ-վէթլի, ազըլըը, ատալէթլի, կիւչլեր եիւզ-լիւ, գաթլը տիլլի, խոշ դապիյէթ, վէ ֆազի-լէթլեր իլէ տօնանմիշ՝ պիր իպգէթլի զաթ. պապասը էէրլինէ կէչիպ, փատիշահ օլուպ, Ձիւմլէ փատիշահլարըմզդան աշըրը օլտու, վէ ղայրը չօգ փատիշահլարտան միւքէլլէֆ կէօս-թէրտի քէնտիսինի։ Պու Տիգրան չօգ իշլեր էթտի. պիրի պու քի քէնտի գուվվէթիլէ էէրլինի պէօյիւթտիւ. լքլինճիսի՝ չօգ միլլէթ-լերի՝ Ա՛ուտմարը պիլէ՝ հիւքմի ալթընա ալըպ՝ օնլարը Հարաճա քէտտի. իւչիւնճիսի՝ Հայ միւ-

լէթինէ հէր գարաֆեան նիզամ վէրտի, կէրէք էսպապտա կէրէք էէմէք իչմէքտէ, կէրէք սէ-նաաթտա, վէ կէրէք ալըշվէրիշտէ վէ զևյա-տէսի իլէ ձէնէք խուսուսլարընտա. էօյլէ քի նա-մը տիւնեայը գուէթտու։

3448 4644 } ( ) վագիթվէրտէ Ալիւրոս զուհուր էտիպ, փատիշահ օլտու Ա՛ձէմ միլլէթինէ. պունու իշինթտիքտէ Տիգրան՝ էլչի եօլլայըպ՝ իքրամ կէօսթէրտի, վէ շարդ իլէ պիրլիք էթտի օնուն-լա՝ քի հէր իշտէ պիր պիրինէ արգա օլսուն-լար։ Պունու իշինթտիքտէ Ա՛իւրտ փատիշահը Ա՛ժդահակ չօգ գօրգտու, զէրէ Ալիւրոս տիւշ-ման օլուպ Ա՛ժդահակայ, ձէնգէկ գալգմագ նիյ-էթի իլէ թէտարիք իւզրէ հաղըրլանըպ տու-րուր իտի. քի էկէր Տիգրան տախտ պէրապէր եարտըմ էթսէ՝ օնա գարշը կէլէմէզլիտի Ա՛ժ-դահակ։ Պու գասավէթտէ իքէն՝ հապէր ալ-տը քի Ա՛ֆրէյտուն փատիշահը տախտ պիր օլաձագ Ալիւրոս իլէ։ Պունու տույտուգտա գասավէթի արթտը վէ տիւշիւնտէ կէօրտիւ քի պիր գարը պիր եիւքսէկ տաղ տէփէսինտէ օթուրուպ օղ-լան տօղուրմագ զահմէթինտէ օլարագ՝ իչ էվլատ տօղուրտու. իւչ տէ թէմամ ատամըտը. օնլարտան պիրի ասլան իւզէրինէ պինիպ՝ պա-թը գարաֆընա սիւրտիւ. իքինճիսի՝ գափլանա պինիպ՝ փոյրագա տօղրու եիւրիւտիւ. իւչիւն-ճիսի՝ հէփիսինտէն քէսքին աժտէրէ պինմիշ՝ Ա՛իւրտ իւզէրինէ կիտէր իտի։ Պու իւչիւնճի իլէ Ա՛ժդահակ ձէնգ էտիպ՝ եարալանտը. վէ ձէնգինէն սօնդուննտա զարարը չըգար քէնտիսի։ Պիլտի Ա՛ժդահակ՝ քի օ իւչիւն պիրի Ֆաբուքո-

դոնոսոր տուբ. օ պերիսի Ակուրա, վէ իւչիւնճիսի քի տէօյիւշտիւ՝ Տիգրան տըր. «Պունուն էլի իլէ, տէտի, էէնկիլիմէյէն Քիւրտ փաշտիշահլըղը՝ էէնկիլիզէնէք վէ Ակուրասուն էլինէ կիրէնէք»։ Ա՛հշվերհեթ էտիպ քէնտի պէօյիւքլերի իլէ՝ նիյհեթ էհէտի քի Ակուրա վէ Նաբուքոդոնոսոր իլէ օղրաշըրն. վէ լագին Տիգրանը ա՛լ իլէ էօլտիւրսիւն, Պու ֆիքիրտէ օլուպ՝ էլչի կէօնտէրտի Տիգրանա փեշքէշլէր իլէ. վէ էնիշլեթէ օլմագ իսթէտի ծնուն գըզգարտաշը Տիգրանուհի խաթունու ալմաղ իլէ. պէօյլէ սեօզ վէրէրէք՝ քի ծնու պաշ գատըն էյլէյէ։

3446 4648 } Տո՛ւյմատը Տիգրան ծնուն ֆիքրինի, վէ ծնտան էօթիւրու փատիշահա լայըգ գիւնէհեթ վէ աղըրլըգլա եօլլատը գըզգարտաշընը օնա։ Ո՛ տախի նիքեահլանըպ՝ Ջիւմլէ սուլթանլարընա ծնու պաշ գատըն էհեթի. վէ պույուրտու քի Ջիւմլէնի ծնուն միւրատընձա կիթմսինլեր. քի պէօյլէձէնէ կեօյնիւնի էլէ ալըպ՝ ծնուն էլի իլէ Տիգրանը էօլտիւրէ։ Ա՛ և քէնտի Ա՛ժդահակ տախի ծնուն ֆիրաեհեթինի պէյէնիպ՝ վէ չօգ չէյի ծնունըա մէշվերհեթլէնիպ՝ էօյլէձէ էտէր իտի։

3447 4646 } Պիր կիւն ծնունըա սեօյլէշիր իքէն՝ տէտի «Տույտո՛ւն վէ պիլտի՛ն մի քի գարտաշընըն խաթունու Օ՛արուհի սուլթան՝ այնինն սուլթանլըղընա չա՛ռէտ էտիպ՝ ծնու այարթմըշ խուսուսիհեթ սանա վէ պանա գարշը. պունուն իլէն գարտաշընն տախի Ակուրա իլէ պիր օլուպ՝ հէմ պէնի՝ վէ հէմ սէնի էօլտիւրմէք իսթէր. վէ քիւրտ փատիշահլըղընը ալըպ՝ Օ՛արուհի խա-

Թուռնու սուլթանլար սուլթանը կտէձէք,,։ Ղօգ սեօզտէն սօնղրա՝ տէտի . ‘‘ Պեօյլէ իսկ սանա տիւշիւնմէք տիւշեր քի պիր չարխիլէ գարտաշընը էօլտիւրտիւմիւն ,,։ Ա՛ն լաքին չինքի Տիգրանուհի ապըլը գալը իւտի՝ օնուն նիյէթինի տույուպ՝ գաթլըլըգլա սեօյլէշտի օնունլա . վէ կեօսթէրտի քի պեօյլէ էթսէք էյի օլուր ։ Ա՛ն սօնղրա կիզլիձէ տույտուրտու Տիգրանա օնուն նիյէթինի ։

Ա՛ն չինքի ծ կիւնլերտէ կէլմէք իւզրէ իտի Կիւրոս՝ Ա՛ժդահակ իւզէրինէ , Տիգրան՝ Ա՛ժդահակըն ֆէննա ֆիքրինի տույուպ՝ վէ Կիւրոսան էվլէլ՝ օնուն իւսթիւնէ վարըպ՝ ձէնք էթտի օնունլա պէշ այ ։ Ա՛ննկին ուզանմասը իքի սէպէպտէն օլտու . պիրի քի Տիգրան պէքլէրտի Կիւրոսուն կէլմէսինի . իքինձիսի՝ քի Տիգրան՝ Ա՛ժդահակը գուտուրթմագ իսթէմիշտի , ծլմայա քի պիր քէմլիք էտէ գըզգաըտաշընա . զէրէ չալըշըրտի օնու գուրթարմաղա ։ Սօնղրա պիր չարէ իլէ գուրթուլտուգտա՝ գըզըլտըրըտը ձէնկի , վէ ծ վագիթ Կիւրոս տախի եկթիշտի , վէ իքի աքէր պիր պիրինէ գաըրըշտըգտա՝ սալտը Տիգրան Ա՛ժդահակ իւզէրինէ . վէ մըզրաղընը շիշ կիպի օնուն կեօքսիւնէ սափլայըպ՝ կէրի չեքտիքտէ ձիյէրինին եաըը փարչասընը տըշարը կէթիրտի . ծ տախի ծրատա եէրէ չարփընըպ՝ էօլտիւ ։ Ա՛ն ձէնկի Տիգրան պեօյիւտիւպ Կիւրոսէրտէն չօղունու գըրտը . վէ օն պին քիշի տախի էսիր էթտի . վէ ծնըաըրա պիրէ իտի Ա՛ժդահակըն գարըլարը վէ խըսըմլարը ։ Պեօյլէ օլտուգտա՝ Կիւրոս զապդ

էթտի Տիգրանըն էլի իլէ Վիւրտ փատիշահլըղընը ։

3448 4647 } Տեօնտիւ Տիգրան տօյումլուգլար վէ էսիրլէր իլէ Հայաստանա . վէ իլք կվվել գըզպարտաշընը եօլլատը ծ շէհիրէ՝ քի քէնտի ատընա եափմիշլտի՝ Տիգրանակերտ տէտիքլէրի՝ քի սօնղրա Տիարպէքիր տէնիլտի . վէ ծ շէհիրին էյալէթինի օնա ապարաթ Թային էթտի ։ Ա է Ա՛ժդահակըն գարըլարընը վէ օնլարըն գագըմընը օն պին նէֆէր էսիր՝ եերլէշտիրտի Ա՛րաախ չայըն քէնարընտա օլան շէհիրլէրէ՝ Թա Ա՛ախջուան գարշըսընա վարընձա . պունլար ծ սէմթլէրտէ չօղալտըլար . վէ՝ Ա՛ժդահակ կվլատընտան օլանլար՝ հայձա Ա՛իշապազունք տէնտիլէր , եանի Ա՛ժտէր սօյու . չինքի Ա՛ժդահակ Ա՛ժտէհա տէմէքտիր , եանի Ա՛ժտէր ։

3450 4649 } Ինքի եըլտան սօնղրա հայան Ալիւրոս ՃԷնք էթտի Արէսոս իլէ՝ պիլէսինՃէ կիթտի Տիգրան . պագ Հայ Թարիխինտէ . ա . 13 ։ Ա է Նաբիլոնու տախի ալտըգտա՝ պիլէ իտի Տիգրան . նիՃէ քի կէօրիւնիւը Ա՛րեմիա մարգարէնին քէլամընտան՝ ծ սէօզտէ քի Նաբիլոնուն ալընմասընա մարգարէութիւն էտիպ՝ տէր . “ Ա՛իշան գալտըրըն եէր իւսթիւնտէ , պօրու իլէ հապէր վէրին Ճիւմլէ միլլէթլէրէ . ասքէր պէօլիւքլէրի տավլէթ էյլէյին , (քի կէլմինլէր) օնուն իւզէրինէ . Թէնպիհ էտին գարագիւմտան Ա՛րարատեան փատիշահլըղընա վէ Ա՛ղթանագեան ասքէրինէ . գուշատըն օնու . գալգըն իւզէրինէ ,, . (Երեմ . ծԱ . 27 ։) Ա է չինքի Տիգրան իտի ծ վագիթտէ Ա՛րարատեան տէվլէթինի փա-

տիշահը, քի հէմ Ա՛քամանալեան տէնիլլի, պու սեօզ Տիգրանըն փատիշահլըղընա պադալ · վէ աշիքեարէ կեօսթէրիր քի ծ տախի Ա՛իւրոս իլէ կիլիաի Բաբիլան իւզէրինէ սէնէ 3466, եա՛ խօտ 4665 · վէ քէնատխիատէ 14 եըլտան սօնդ՛ըա էօլտիւ · Փատիշահլըղը սիւրտիւ 45 սէնէ · Ա՛օլտիւքտէ իւչ էվլատը գալտը Օ՛ արտուհի խաթունտան · ատլարը Բաբ, Տիրան, վէ Ա՛ահապն ·

7 · Ա՛ահապն վաֆըթ Ա՛ահէյէ վէրընճա ·

Ա · 12 ·

5480 4679 } Ա՛ահապն՝ պիրինճի Տիգրանըն քիւչիւք օղլու գալտաշլարընտան զիյատէ իւսթիւն օլմաղիլէ՝ պապասընըն տէվլէթինի զապդ էտիպ վէ օնուն եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլտու Ա՛այլարա · պունուն գուվվէթի վէ իկիտիլիկի Ա՛էրքիւլէսին պահաթըլըղը կիպի նամտար օլտու · օնուն իչին տիւրլիւ տիւրլիւ թիւրքիլէր վէ պէսթէկլէր եափտըլար Ա՛այլար վէ Ա՛իւրէքլէր թէմմիլլի սեօզլէրիլէ՝ օնուն գուվվէթլի գահրամանն օլտուղունու կէօսթէրմէկ իչին · վէ ծ թիւրքիլէրտէ՛ պունու տախի տէրլէրիտի քի, պու Ա՛ահապն աժտէրլէրիլէ ՃԷնք էթմիշ · պէլքի Ա՛ժդահակըն ոյի իլէ էթմիշ օլա · չիւնքի եօգարտա տէտիկիմիզ կիպի Ա՛ժդահակ՝ աժտէր տէմէքտիր · Պու Ա՛ահապն 27 սէնէ փատիշահլըգ սիւրիպ էօլտի · Ա՛է չիւնքի պեօյիւք իշլէր էթմիշիտի՝ պունուն սուլէթինի տիքտի-

լեր Ալիբէհաթանտա քէնտի պոյունձա. վէ Թանկրը տէյի ծնա գաիտըլար վէ գուրպանլար էթմիլեր։ Ալ է չիւնքի տէտիկիմիզէ կէօրէ պու Ալ ահապն Հէրքիւլէսէ միւդաալըգ օլտու՝ Հէրքիւլէս տախի տէրլէրիտի ծնա, վէ Հէրքիւլէս տէտիքլէրինտէ՝ պուննու աղնարլար իտի։ Պուննուն սոյունտան իլերի կէլտիլեր Ալ ահունիք՝ եախսոտ Ալ ահնունիք տէտիքլերի. քի պունլարտան չօղու զամանիլէ պաման օլուպ (հայձա Վ'ուրմ տէրիզ) պու Ալ ահապն փատիշահա գուրպան էտէրլերիտի, ծնու քէնտիլերինէ իլք պապա պիլէրէք։

3807 4706 } Վ'ռաւան՝ Ալ ահապնըն քիչիք օղլու՝ պապասը եէրինէ կէչիպ, փատիշահ օլտու 18 սէնէ. պունտան իլերի կէլտիլեր Վ'ռաւենեանք տէտիքլերի։

Նէրսէհ Վ'ռաւանըն օղլու ծնուն եէրինէ կէչիպ օթուրտու 35 սէնէ։

Օ՚արէհ՝ Նէրսէհին օղլու՝ ծնուն եէրինէ կէչիպ օթուրտու 46 սէնէ. պունտան զուհուրա կէլտի Օ՚արէհաւանեան տէտիքլերի սոյ։

Վ'ըմոգ՝ Օ՚արէհին օղլու՝ ծնտան սօնղրա 9 սէնէ։

Նայգամ՝ Վ'ըմոգուն օղլու՝ ծնտան սօնղրա 14 սէնէ։

Ալ՚ան՝ Նայգամըն օղլու 20 սէնէ. պու Ե՚ամիրամակերտ շէհրինի եէնիլէյիպ՝ քէնտի ատընա Ալ ան տէտի ծ շէհիրէ։

3649 4848 } Ալ՚ահ՝ Ալ՚անըն օղլու՝ ծնուն եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլտու 23 սէնէ։ Պու Ալ՚ահ իլերի կէչէրէք՝ չօգ ձէնքլեր էթտի օ տիշ

մանլարիլե քի պաշտանմիշլէրիտի Հայաստան սէմթլերինէ կիրմէկ · վէ օնլարը գօվալայըպ՝ հէփ քէնտի եէրինի օնլարըն էլինտէն գուր-թարըպ զապդ էթտի ։

( ) զամանլարտա Ղէքսանդր (Թիւրքճէ Իս-քէնտէր) Ա՝ակէդոնիա փատիշահը աղըր աս-քէրիլէ եիւրիւտու Ղէմ փատիշահը Պարե-հին իւզէրինէ · վէ չիւնքի տօսթ իտի Պարեհէ Ա՝ահէ փատիշահըմըզ, օնա եարտըմճի եօլ-լատը գըրդ եէտի պինն ասքէր · գըրդ պինի եա-եա, եէտի պինի աթլը ։ Ա՝ է լաքին Ղէքսանդր իւսթիւն օլմաղիլէ՝ գըրըլտը պու ասքէր Պարե-հին ասքէրի իլէ ։ Պագտը կեօրտիւ Ա՝ահէ քի քէնտի փատիշահլըղը տախի կիտէճէք՝ ասքէր տէվլիտի ուզագտա վէ եապընտա օլան միլ-լէթլերտէն, Ա՝ֆրանլարտան, Է՝գիպդիլերտէն, Ղուանլարտան, Կիւրճիլերտէն, Սուվկաս ակմ-թինտէն, Կորդուաց մէմլէքէթինտէն, վէ Հայաստանըն տեօրթ դարաֆընտան · վէ եիւ-րիւտիւ կիթտի պուննլարըլա Ղէքսանդրըն իւզէ-րինէ · վէ օնունլա Ճէնկլէշիպ չօգ իկիտլիք կեօսթէրտի · վէ լաքին սօնդուննտա եէնիկիլիպ՝ $\left\{\begin{smallmatrix}5672\\4871\end{smallmatrix}\right\}$ Ճէնքտէ տիւշտիւ · վէ ասքէրին չօղու գը-րըլտը, վէ պիր էգի էսիր օլտու · գալանլարը գաչըպ տաղըլտըլար · վէ Հայաստանը Ղէ-քսանդր քէնտի զապդընա ալտը · վէ ծ կիւնտէն սօնդրա Հայ սօյունտան փատիշահլըգ գալգտը, թա Ղըշակունի Պատիշահլըղը զուհուր Ն-տինճէ ։

ԻՔԻՆՃԻ ՓԱՅ

ԿՈՒՍԱԿԱԼ ՏԷՎՐԻ

ՔԻ ՍԻՒՐՏԻՒ 176 ՍԷՆԷ

Ա · 2 ·

Աղեքսանդր Մակեդոն էօլտուքատէ՝ տէվլէթի տեօրտէ պեօլիւնտիւ . պիրի Իսքէնտէրիյէտ . պիրի Ընատօլուտա . պիրի Եէրուսաղիմատա՝ վէ պիրի Մակեդոնիատա . պունլարըն վագթինտէ Կուսակալ՝ եանի պէյ կէլտիրտի Հայաստանա . էկէր պունլար սայըլըրսա՝ հէփսի եէտի օլուր , քի պադիսի փատիշահլըգ էթտի . պունլարըն էվվէլքիսի Աղեքսանդր փատիշահտան կէլտի , վէ պեօյլուք Կուսակալ տէնտի . վէ զայրըլարը՝ զայրըլարտան , պիր էքիսի Մակեդոնեատա օլանլարտան , վէ օպիրլէրի Եէրուսաղիմ տէվլէթի դարաֆընտան :

1 · Մէհրան Կուսակալըն վագըէ՝ Հրանդա վարընճա :

Ա · 14—15 ·

3673 2874 } Մէհրան՝ Աղեքսանդր փատիշահըն էմր ըխիլէ Կուսակալ եանի պէյ եախօտ Փաշա օլտու Հայլարա՝ Ա՝ահէ փատիշահ էօլտուգ իւչ

ԵՐԼ ԿԵՀՏԻՔԱՏԵՆ ՍՈՆՂՐԱ ։ ՊՈՒ ՄԻՀՐԱՆ 3 ԱՔ-
ՆԵ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԷՐԻՁԵ ԳԱՅԼԸՐԱՊ՝ ԿԵՐԻ ՏԵՈՆ-
ՏԻՒ, ՊԵՐԴԻԿԿԵՍ ՏԻՏՔԼԵՐԻ ՄԱԿԵԴՈՆԵԱՏԱ
ՕԼԱՆ ՊԷՐԻՆ ՀԻՒՔՄԻ ԻԼԵ ։

3681
4880 } ԱՆՈՊՏՈՄԱՆ՝ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ ՏԷՎԼԵԹԻ-
ՆԻՆ ՐԻՁԱԼԸՆՏԱՆ ՕԼՈՐԱԳ՝ ՈՐ ՊԷՐ ԿԵԼՏԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԱ ՄԻՀՐԱՆԸՆ ԵՂԵՐԻՆԵ ։ ԱՅ ՉԻՆՔԻ
ՊՈՒ ՈՐ ՍԷՐԹ ՎԷ ՖՕՏՈՒՂ ՔԻՄԱԿ ԻՏԻ, ԶԻՒԱ-
ՏԷՍԻԼԵ ՍԸԳԼԵԹ ՎԵՐԻՊ ԷՕՐՍԷԼԷՏԻ ՀԱՅԼԵՐԸ ։
ԷՕՂԼԷ ՔԻ ԱՐԹԸՂ ՏԱՅԱՆԱՁԱԳ ԴԱԳԵԹԼԵՐԻ
ԳԱԼՄԱՏԸ ։ ԱՅ ԿԻՆԵԼԵՐՏԵ ԱՆՈՊՏՈՂԻԿԻԱ ՓԱՏԻ-
ՇԱՀԸ՝ ՊԵՐԴԻԿԿԻՏԱՆԷՆ ԵԷՆԻԼԻՒՔՏԵ, ՕՆՈՒՆ ՕՂԼՈՒ
ԱՐԻԹԱՈՍ ԳԱՀՏԸ ԿԻԹՏԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԱ ։ ՎԷ
ՀԱՀԱՆ ԿԵՕՐՏԻՒ ՔԻ ՀԱՅԼԱՐ ՍԸԳՐՆԹԸ ՀԷՔԷՅՕՐ-
ԼԱՐ՝ ԱՆՈՊՏՈՂՄԵՈՍՏԱՆ՝ ՔԻ ՔԷՆՏԻ ԼԱԱՍՄԻ ԻՏԻ,
ՕՆԼԱՐԸ ԹԱՀՐԻՔ ԷԹՏԻ, ՔԻ ՕՆԱ ԳԱՐՁԸ ՏՈՒ-
ՐՈՒՊ ՀԱՅԱՍՏԱՆՏԱՆ ԳՕՀԱՍՈՒՆԼԱՐ ։ ԱՒՀՂ ՈՒՀ-
ՏՈՒԼԱՐ ՊՈՒՆՈՒՆ ՍԵՕՂԻՒՆԵ ՀԱՅԼԱՐ ։ ՎԷ ՀՀՓԻ-
ՍԻՆՏԷՆ ՁԻՒԱՏԵ ԱՂՈՒԱՐԴ՝ ԱԻԻՆՔ ՄՂՄՂԵՔ-
ԹԻՆ ՊԵՕՅԻՒԿԻ՝ ՈՐ ՊԱՀԱՏԸՐ ՔԻՄԱԿ ։ ՊՈՒ
ԱՂՈՒԱՐԴ ՀԱՐԱՒԻՁԵ ՔԷՆՏԻ ՄՂՄՂԵՔԵԹԻՆԵՆ
ԱԱՔԵՐ ՏԷՎՀՐԻՊ ԵԻՒՐԻՍԻՒ՝ ԱՆՈՊՏՈՂՄԵՈՍ ԻՆ-
ՁԵՐԻՆԵ ։ ԱՅ ՏԱԽԻ ՎԱՊՈՒՆ ՏԻՒՀԻՒՊ ԿԻՒՁԻԼԵ
ԳԱՀՏԸ՝ ՄԱՆՍՐԱԼԸՆՆ ԻՔԻՆՁԻ ՍԷՆԷՍԻՆՏԵ ։

3683
4882 } ԱՂՈՒԱՐԴ՝ ԵԱԽՕՏ ԱՆՈՒԱՆԴ՝ ԱԱԽԱ-
ՐԱՐ՝ ԱՆՈՊՏՈՂՄԵՈՍՈՒ ԳՕՀՏՈՒԳՏԱՆ ՍՕՆՂՐԱ՝
ՀԱՅ ԱԱՔԵՐԻՆԻ ՎԷ ՀԱՅ ԻՀԻԱՆԼԱՐԸ ԻԼԵ ԱԼԸՊ,
ՎԷ ՕՆԼԱՐԼԱ ՊԻՐ ՕԼՈՒՊ՝ ՎԷ ՄԱԿԵԴՈՆԵԱԼԸԼԱ-
ՐԸՆ ՀԻՒՔՄԻ ԱԼԹԸՆՏԱՆ ՀԱՅԼԱՐԸ ՉԸՊԱՐԱՊ՝ ՄԻՆ-
ԼԵԹԷ ՊԱՇՊՕՂ ՎԷ ՀԻՒՔՄ ԷՏԻՁԻ ՕԼՏՈՒ ։ ՊՈՒ-
ՆՈՒ ԻՀԻԹՏԻՔԱՏԵ ՊԵՐԴԻԿԿԵՍ, ՓԻՔ ՏԱՐԸԼԱՐ ։

վէ չիւնքի վագԹի եօշ խոի օնուսլա ՀԷնք էԹ-
մէկէ հապէր սալըպ Աւմէնէս ատը պիրինէ
(քի քէնտի օնու փաշա տիքմիշիտի Ասպադով
կիա էյալէԹինէ), էմր էԹատի՝ քի ԹԷզ կիԹ-
սին, Հայըրը զապդ էԹսին։

Ո՛ տախի եհուդիւտիւ աղըր ասքէր իլէ
Հայաստանա. վէ չիւնքի զօրիլէ պիր շէյ հտէ-
մէտի, գաԹըլըգլա Հայըրը էլէ կէԹիրմէք
իսԹէտի. պունուն իչին գաԹը սեօզլէրիլէ պիր
քեաղատ եազըր Ա՛դդուարդա. այըպ տէյիլ տէ-
տի Հայըրա, քի Ա՛ակեդանեալըլարըն պեօյ-
իւք տէվլէԹի ալԹընտա պուլունտուրլար. վէ
ահն քի Հայաստանա սահապ օլմիշսին՝ գայիլ
օլ քի Ա՛նոպտոմէոս կինէ օ սէմԹլէրտէ սէնիին
հիւքմինտէ գարաֆըմըզտան փաշալըգ էԹսին.
սանա պու գատար Ճայիզ տիր քի երլտան երլա
Հայաստան հարաՃընը էտա էտէսին պիզէ։

Պու շէյէ գարշը տուրմայըպ Ա՛դդուարդ, վէ
գաԹը սեօզ իլէ Ճէվապ վէրիպ՝ գավլ էԹտի
քի Ա՛նոպտոմէոս էվվէլքի եօլու գուԹմասըն։
Ո՛ տախի Հայաստանա կէլիպ՝ իքրամ կեօր-
տիւ Ա՛դդուարդտան. վէ ոնա միւդի օլուպ պաշ-
լատը փաշալըգ հիւքիւմԹինի սիւրմէկէ։ Ա՛ն
լաքին եօգարտա տէտիկիմիզ կիպի չիւնքի պու
պիր սէրԹ վէ ֆօտուլ քիմսէ իտի՝ կիւՃէնէ-
րէք կէչինիրիտի Հայ միլէԹի իլէ, վէ ոնլար-
տան էօՃ ալմազ իսԹէր իտի, քի նիչին քէն-
տիսինի էվվէլի գօվալատըլար։

3684
4885 } Ա՛ն չիւնքի պունու էտիմէզիտի՝ հըր-
սընտան տայանամազ օլտու։ Ա՛ազըր պունա
Աւմէնէս՝ քի սապր վէ գաԹըլըգլա կէչին՝ է-

կէր ծ մանսըպը բահաձի լէ սիւրմէք խաթէր-
սէն : Պու էօկիւճի զիյատէօվիլէ գուտուրմա տու
օնու . ծգատար քի Ձէնկէ գալգմագ խաթէտի
Ա.ամէնէս իւգէրինէ : Պունու պէօյլէձէ տէրու-
նինէ գօյուպ՝ ասքէր խաթէտի Ա.ըդուարդտան
զայրը մատաճ իչին , վէ Ա.ապագովկիատա օլան
Ա՝ակեգոնեալըլարըն չօզունու քէնտի գարա-
ֆընա ալըպ՝ խրշմիլէ եիւրիւտիւ Ա.ամէնէսին
իւգէրինէ . վէ փէք ֆընա եէնկիլտի օնա : Ա.ոն-
քար ասքէր տիւզտիւ Ա.էոպտողմէոս , վէ կիւնէ
կէլտի Ա.ամէնէսէ գարշը . Ձէնք գըզըլտարգտա՝
իքիսի տէ պիրպիրինի կէօրիւպ իքի գուտուր-
միշ Ձանավար կիսպի՝ տարղընըգըս սալտըլար
պիր պիրի իւգէրինէ . վէ եըրթմագ եուրթմագ
խաթէյէրէք պիր պիրինի Հըրսըլարընտան ալէվ-
լէնիպ՝ վէ տիզիլինէլէրի էլտէն սալը վէրիպ՝ պիր
պիրինէ էլ սալտըլար . վէ չէքիշէրէք՝ տէմիր
պաշլըգլարընը պաշլարընտան տիւշիւրտիւէր ,
վէ պաշլատըլար զըրխլարը չէքմէկէ : Պէօյլէ
սավաշը իքէն պունլար՝ ալթլարը ալթլարըն-
տան սըյրըլըպ չըգտըլար . վէ իքիսինտէ եէրէք
տիւշիւպ պաշլատըլար արթըպ պիր պիրինէ սա-
ըրըլըպ տէօյիւշմէկէ . վէ գըլըձ չէքիպ՝ պիր պի-
րինէ գըմաղա . վէ պու սավաշտա Ա.ամէնէս
օնուն պալտըրընը եարալայըպ՝ եաթըրտը . ծ
տախի տիզ իւսթինէ կէլիպ վուրտու եարալա-
տը Ա.ամէնէսին գօլունու վէ պուտուննու : Պէ-
լաքին Ա.ամէնէս վուրմադը թէքրարլայըպ՝ քէն-
տի Ա.էոպտողմէոսուն պաշընը : Պունու կէօր-
տիւքտէ օնուն ասքէրի գաչըպ կիթտի Ա.այաս-
տանա . վէ ղայրըլարը տախի հէր քէս քէնտի
եէրինէ :

3690 4889 } Պիր գաչ ելլտան սօնդրա Հաչան Նամ-
նէս վէ Պէրդիկէս՝ օրթատան գալգըպ պէր-
դարաֆ օլտուլար, Ա.ըդուարդ Նայլարըն պաշը՝
Նայաստանտան ասքէր տէվլէրիպ Ա.րիթէս
շէհզատէի օնլարըլա պիրլէ Կապադովկիա սէմ
Թինէ եօլլատը՝ քի Էվվէլտէն Նայլարա տա-
խիլ տիւշմիշ իտի ։ ( )՝ տախի կիտիպ գօվտու
տիւշմանլարընը, վէ պապասը ԹախԹընա կէ-
չիպ՝ փատիշահ օլտու ։ Ալ Է չօգ պախշիշլէրիպլէ
կէրի տեօնտիւրտիւ Նայ ասքէրինի. վէ ալիմ
փէշքէշլէր կեօնտէրտի Ա.ըդուարդա՝ պու պէց-
իւք էյլիկի դանըմագլա ։ Ալ Է Ա.ըդուարդ իկիր-
մի երլ գատար տախի եաշայըպ էօլտիւ. տէվ-
լէԹի սիւրտիւ 33 սէնէ ։

Նրանտ ատը պիրի՝ Ա.ըդուարդ էօլտիւքտէ,
Ալելևկիալըլար տէվլէԹինին հիւքմի ալԹընա
տիւշիւպ՝ վէ օնլարըն դարաֆընտան փաշա օ-
լուպ՝ օԹուրտու Նայաստանտա. վէ սիւրտիւ
Փաշալըգ մանսըպընը 45 սէնէ ։

2. Ա.րաաշ Կոսակալըն Վագուի Ա.րաապտա Վարձա ։

Բ. 1 ։

3761 4960 } Ա.րտաւազ Նայլարըն պիր ուլուտու, եիւ-
րէքլի վէ պահատըր իկիտ, մէյտանա չըգըպ Ի-
լերի կէչտի, Նրանտ էօլտիւքտէն սօնդրա. վէ
Նայաստանը Թէմամ էլի ալԹընա ալըպ՝ հիւքմ
էԹտի Ա.տրապէնան սէմԹ ինէտէք վէ էդրաֆ-
տա օլան գայրը վիլայէԹլէրինէտէք վէ Ալելև-

կիալելարը սայմայըպ՝ վե պաշ գալարըրպ, վերկի եօլլամատը ընլարա ։

Պունու տուլտուգտա Ալելկիա փատիշահը՝ իւչիւնձի Ընտիոքոս՝ եիւրիւտիւ Ընտաւազ իւզերինե չօգ տարղընլըգլա վե պեօյիւք թետարիք իլե ։ Ն՛եսարեթ կըթմետի Ընտաւազ ձիւնկիլե օնա գարշը տուրմաղա . օնուն իչին աշիմ փեշքեշլերիլե հլչի կեօնտերտի . վե էման տիլեյիպ՝ սեօզ վերտի քի հիր եըլ վերկիսինի վերե . վե պեօյլեձինե օնու կերի չէվիրտի , հիչ պիր զարար օլմատան . վե տէվլեթինի րահաթլըգլա սիւրտիւ չօգ վագիթ եանի 50 սէնե ։

3811 / 3010 Ընտաշաս վե Պարեհ՝ Ընտաւազ եօլտիւքտե , իքիսինե փաշալըգլա կելտիլեր Հայաստան մմլեքեթինե Ալելկիալըլար դարաֆընտան . պիրի պեօյիւք Հայաստանա . վե օպիրի քիւչիւկե ։ Ընտաշաս թահթ եթտի Ընտարատ մմլեքեթինի Ընտազ ըրմազը եանընտա . վե Պարեհ Ծոլիք տէտիքլերի էյալեթի Նփրատ չայըն եանընտա , քի օ զամանլարտա քիւչիւք Հայաստան սէմթինե տիւշէր իտի ։ Պունլար իքիսի տե Հայ միլլեթինի կերկինկիսի գայըրըրլարիտի ։

Պունլարըն կիւնիւնտե պեօյիւք ձինք վարիտի Հռոմալըլար վե Ընփրիկելիլեր մապէյնինտե . վե սոնըրա Ընփրիկելիլեր եենկիլտիքտե՝ պունլարըն պեօյիւք սերասքերի ծ մեշհուր Ընենիպալ գաչըպ՝ կելտի սըղընտը Ընտիոքոս փատիշահա ։ Ն՛ինք օլտուգտա Ընտիքոս իլե վե սոնըրա պարըշըգ վագթինտե՝ Հռոմալըլար Ընտիոքոստան իսթետիլեր Ընենիպալը ։ Ա՛ն

չհունքի Ա՛նտիոքոս սեվկը իտի Ա՛ննիպալը՝ ծլմայա քի շուննուն վիւշուտինե պիր զարար կելե տէյի՝ կիզլինէ գաչըրտը ծնու Հայաստան սէմթինե։

Կելտի տախիլ տիւշտիւ Ա՛ննիպալ Ա՛րտաշասա • վե քէնտիսինի ծնա սեվտիրիպ տօսթ օլտու • վե ծնա մէշվերկէթլերտե էյի էօկիւթլեր վերիպ՝ ագըլըը եօլլարը էյրկէթտի՝ Հայ տեվկէթինի մամուր սապլամաղ իչին • վե պիր կիւզել շէհիր պիչիմի կեօսթէրտի ծնա • ծ տախի Հաչզ էտիպ՝ Ա՛ննիպալըն գալֆալըզը իչտի իւզրէ՝ պիր շէհիր եափտը Ա՛րազ չայըն քէնարընտա՝ Ա՛եծամոր տէտիքլերի չայըն՝ Ա՛րազա գարըշտըզը եկրտէ • վե ծ շէհիրէ քէնտի ատընա Ա՛րտաշատ տէտի քի Հայաստանտա օլան շէհիրլերին պաշը օլտու, վե ծնու քէնտիսինէ թախթ կէթտի Ա՛րտաշաս ։ պագ Հայ թարիխինտէ • ք • 1 • (4)։

3820 / 3019 } Հաչան կեօրտիւկեր Ա՛րտաշաս վե Պարեհ քի Հռոմալըլար՝ Ավկուսթալըլարտան իւթիւն օլտուկար, Ավկուսթալըլարը սիլքիպ՝ Հռոմալըլարըա պիր օլտուկար • վե ծնլարըն հիւքմի ալթընտա օլարագ՝ փատիշահ ատը ալտըլար ։ Պունու կեօրտիւքտե Ա՛ննիպալ Ա՛րտաշաստան այրըլըպ գաչտը կիթտի Ավրուտե • օլմայա քի Հռոմալըլար Ա՛րտաշաստան իսթէսինլեր քէնտիսինի տէյի ։ Պեօյլե օլտուգտա՝ Ա՛րտաշաս կիւնտէն կիւնե պեօյիւյէրէք, վե միլլէթինե կեօզլիւնե իւօշ կեօրիւնէրէք, չօգ էյի շէյլեր տիւզտիւ, վե բահաթլըգտա սապլատը պեօյիւք Հայաստանը • նիհէ քի Պարեհ՝ քիւչիւք Հայաստանը ։

3829 } 8028 } Պիր գաչ երլտան սօնդրա , հաչան Ն.
տիոքոս Նպիփան օլտու Աելևկիա փատիշահը ,
Ն.րտաշասըն Հռոմալըլար իլե պիր օլտուղունու
տուրուպ , վե օնուն փատիշահ տարաթընտա
տէվլէթ սիւրտիւկինէ կիւճէնիպ՝ քէսկինճէ
տարղընլըգա հապէր կէօնտէրտի օնա , քի կինէ
քէնտի հիւքմի ալթընա կիրսին , վե վէրկիսինի
թէմամէն էտա էթսին : ( )՛ տախի հիչ սպմա-
տրգտա Նտիոքոսուն քէլամընը՝ իւզէրինէ կէլ-
տի Նտիոքոս : Ա՛ն Ն.րտաշաս Հայաստան
վե գայրը միլլէթլէրտէն ասքէր տէվշիրիպ չըգ-
տը Նտիոքոսա գարշը . վե օնտան եէնիկիպ՝ վե
զապուն տիւշիպ՝ գաչտը Հայաստանա . վե իս-
թէր իսթէմէզ կիրտի Նտիոքոսուն հիւքմի ալ-
թընա , վե հալնէ տէվշիրիպ Հայաստանտան՝
կէօնտէրտի , վէրկի պօրճունու էօտէմէկ իչին :
3835 } 8034 } Պէօյլէ օլտուգտա՝ իշքիլէ վարտը Ն.ր-
տաշաս քի պու շէյէ Վարե հէպէպ օլմիշտիր .
պունուն իչին օնտան էօշ ալմագ իսթէտի :
Պունու տույտուգտա Վարե՝ գօրգտու . վէրէ
պիլիր իտի քի օնունլա պաշա չըգամազ . պու-
նուն իչին օնա ազիմ փէշքէշլէր կէօնտէրիպ՝
հադրընը էլե ալտը . վե քէնտինին մու հապսէթ
իւզրէ օլտուղունու կէօսթէրմէկ իչին՝ ըէհին
կէօնտէրտի օնա Վորան ատլը քիւչիւք օղլունու :
3839 } 8038 } Ա՛նդրա Վարե էօլտուքտէ՝ պէօյիւք
օղլու Մ՛ատիւվէյէս օթուրտու օնուն եէրինէ
Ո՛ունը կէալէթինտէ : ( ) զէման Ն.րտաշաս պիր
Ֆուրսաթ պուլուպ՝ հազըրլանտը եիւրիւմէկէ
քիւչիւք Հայաստան իւզէրինէ , վե օնու տա-
խտ էլե կէթիրմէկէ : Վօրգտու Մ՛ատիւվէյէս

վէ գաչտը կիթաի Կապադովկիա սէմթինէ • վէ սըղընտը Ա՛րեթ փատիշահա : Պունու տուչ-տուգտա Ա՛րտաշաս կէլիկը եօղլատը Ա՛րեթէ • նէ՛ իչին վա՛ր , տէտի , Գաբեհին օղլու իլէ • կի՛չ պէնիմիլէ պիր օղ , գալտըրալըմ օրթատան Գաբեհին իչի էվլատընը • պէն էօլտուրէյիմ Գաբրանու՝չի պէնատէ տիր , սէ՛նատէ էօլտուր Ա՛որփիւլիկէսի չանա սըղընմըշտըր • վէ օնլարըն էէրինի զապդ էտիպ արամըզտա փայլաշալըմ Գապուլ կէթմէտի Ա՛րեթ պու շէյի , վէ չօգ տիւրլու սիթէմ սեօզլէր իլէ գընատը Ա՛րտաշասըն կէլիկէրինի • վէ քեաղատ կեօնտէրտի Ա՛րտաշատա օնուն կէլիկէրիլէ , վէ րէձա կէթտի քի կէրի տուրսուն պէօյլէ զալըմըզտան : Ա՛յ Ա՛րեթ ասքէրի իլէ եարտըմ էտիպ՝ փատիշահ տիքտի Ա՛որփիւլիկէսի քիւչիւք Հայաստանա :

Պու Ա՛որփիւլիկէս պիր պօյլու պօսլու գահրաման իկիտ իտի , Հէյպէթլի , վէ ձէնք էհվալինտէ՝ մէշհուր վէ նամտար : Պու պէօյլէ իքէն՝ Ա՛րտաշասըն էձէլի եէթիշիպ՝ էօլտու , օ քի Ա՛որփիւլիկէսի էօլտուրուպ ե՛օղ էթմէք իսթէ՛րիտի • տէվլէթի սիւրտու 30 սէնէ :

3841 / 8040 } Ա՛րտաւազդ՝ Ա՛րտաշասըն օղլու՝ պապասը եէրինէ կէչիպ՝ տէվլէթի սիւրտիւ պէօյիւք Հայաստանտա 10 սէնէ : Պու Ա՛րտաւազդ օլտու կուսակալլարըն եախօտ փաշալարըն սօ՛նղուձու • զէրէ պունուն վագթինտէ զուհուր էտիպ կէօրիւնտիւ Ա՛րշակունի փատիշահլըղը :

ԻՒԶԻՒՆՃԻ ՓԱՅ

ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ ՏԷՎՐԻ

ՔԻ ՍԻՒՐՏԻՒ 580 ՍԷՆԷ

Բ. 1.

3784 / 4983 } Հայեան Աելեւկիա տէվլէթի Ա՛սիա ակմէթինտէ օլան միլլէթլէրի հիւքմի ալթընա ալըպ, փաշալարը իլէ օնլարը զապտ էտէր իտի. վէ հիչ պիր քիմսէ գարշը տուրամայըպ՝ իդաէթ էտէրլէրիտի, ծվագիթլէրտէ Ասօրասան դարաֆլարընտան Պարթև միլլէթինտէն՝ ասլը հայր Ա՛բրահամըն Վ.էտուրատան տօղան էվլատը Ճինահինտէն՝ Ա՛րշակ ատլը պիրի իլէրի կէչտի. վէ Աելևկիալըլարըն հիւքմի ալթընտան չըգըպ, վէ պաշ գալտըրըպ՝ փատիշահ օլտու Նահլ էհ Հրին-տէ. վէ էլի ալթընա ալտը Պարթևլէրի, Ա՛ձէմ-լէրի, Վ.իւրտլէրի, վէ Պաղտատլըլարը տախի. վէ ծգատար նամտար վէ փէրթէվլի օլտու՝ քի ծնուն էլի ալթընտա օլան միլլէթլէր՝ Պարթև տէնտիլէր ծ ասյուն ատընա. կէրէք Ա՛ձէմ, կէրէք Վ.իւրտ, նիձէքի ասնդրա Հայլար պիլէ,

3788
4984 } Պու Ա.րշակ քէնտիսի 31 սէնէ փա-
տիշահլըգ սիւրտիւքտէն սօնղրա էօլտիւ. վէ
էէրինէ կէչիպ փատիշահ օլտու օնուն օղլու
Ա.րտաշէս 26 սէնէ։ Ը՛ տախի էօլտիւքտէ՝
օնուն օղլու իքինճի Ա.րշակ պապասընըն թախ-
թընա կէչիպ, փատիշահլըղընը ծ գատար
պեօյիւթտիւ քի Պեօյիւք Ա.րշակ տէնիլտի.
վէ տէվլէթինի եայտը ուզաթտը թա Հին-
տիսթանըն Ինդոս տէտիքլէրի չայա վարըն-
ձա, վէ պաթըտան եանա Ա.սորիլէրէտէք, վէ
չագ Ֆիւրաթ ըրմաղընա վարընձա։ Սօնղրա
էիւրիւտիւ Հայաստանա, վէ թէմամ զապդ
էթտի օնու. վէ Ա.րտաշասընը օղլու Ա.րտաւազդ
կուտակալը օրատան գօվալայրպ՝ փատիշահ տիք-
տի Հայկարա Ա աղարշակ ատը գարտաշընը՝
քէնտի փատիշահլըղընըն գըրդընճը սէնէսին-
տէ, Ա.ֆէնտիմիզին տօղմասընտան 149 էրլ
էվվել։ վէ օնա սիփարիշ էթտի պեօյիւք վէ
քիւչիւք Հայաստանլարը։ Ա է պուռնլարտան
ղայրի Ա.տրպատական վիլայէթինի տախի օնա
վէրիպ՝ էմր էթտի քի զապդ էթսին հէր նէ
գատար էէր զապդ էտէպիլիրսէ՝ պաթըտա տօղ-
լու փեյրազտան եանա. «Նէ գատար քի,
տէտի, ապդըն վէ գուվվէթինն էէթիշիրսէ. զէ-
րէ պահատըրլարըն սինօրու քէնտի սիլահլարը
տըր. նէ գատար քէսէրսէ՝ ծ գատար զապդ է-
տիպ մալիք օլուր»։

1 • Ա՝աղաբշակ ֆաոէշահ՝ն վաֆՈէ ։

Բ • 2—3 ։

3882 / 3051 } Ա՝աղաբշակ պէօյիւք Ա՝ըշակըն գար-
տաշը Հայլաւա փատիշահ օլուպ՝ Թախթ էթ-
տի Ա՝ծբլին շէհրինի • չինքի Հօյլէ Համ էթմիշ
իտի գարտաշը ։ Ա՝ֆ հարպիձէ պիր Հզ ասքէր
տէվլիրիպ՝ եիւրիւտիւ Հայաստանըն իչէրիսի-
նէ՝ Ա՝ըրասխ չայըն եանընա՝ Ա՝ըրմաւիրէ եապըն •
վէ օնտա պիր գաչ կիւն օթուրուպ նիզամ վէր-
տի ասքէրինէ • վէ օնլարըա սալտը կիւն պաթը-
սընա տօղրու փոյրազ գարաֆընտան եանա Թա
քիւչիւք Հայաստանըն ուձունա վարընձա • քի
օրատա օթուրուր իտի Ա՝որփիւլիկէս փատի-
շահ Գ՝արեհ կուսակալըն օղլու • նիձէքի տէ-
տիք եօգարտա ըէ • 2 ։

Պաունաւն կէլմիսինի իչիտիպ Ա՝անիքլիլէր վէ
Ա՝ազլար, Պանտոսլուլար վէ Կապադովկիալըլար,
Փրիւգիալըլար վէ ղայրը միլլէթլէր՝ քի Ա՝ելև-
կիալըլարըա պիրլիք էթմիշլէր իտի, իւրքտիւլէր •
վէ Ձիւմլէսի պիր օլտուլար, քի Ա՝աղաբշակա
գարշը տուրալար • պունլարըն պաշը Ա՝որփիւ-
լիկէս ։ Պէօյլէ օլտուգտա՝ վէ իքի օրտու գար-
շըպկ գարշը կէլտիքտէ՝ պիր գաչ կիւնահէն սօնղրա
Ա՝աղաբշակ գարաֆընտան Ձէնիք տէփրէշտի ։
Անչտի Ա՝որփիւլիկէս քէնտի օրտուսունտան
գուվվէթլի իկի ատլէրի, վէ քէնտիսի տէ պա-
գըր վէ աէմիր զըրհա կէյինմիշ՝ պաշլատը ակը-
պէսթլիքլէ կէլմէկէ • վէ Ա՝աղաբշակըն օրտու-

սունա տիւշիւպ՝ ծրատա Ա աղաբշակըն իկիտ-
լերինտե վե սէչիլմիշ ասքերինտէն չօղունու
պըրտը . վե խրշմ իլե Ա աղաբշակա եապլաշըպ՝
աֆտը մըզրաղընը օնուն իւսթիւնէ գանատը
օգ կիպի : Ա է լաքին պիր գաչ իկիտ Ֆայկըն
ասյունտան վե Ա էնէքերիմ Ձինսինտէն արայա
աֆ ըլըպ՝ օ մըզրաղըն ուչմասընը քէատիլը . վե
Ա՝ որփիւլիկէտի աֆ ընտան տիւշիւրիւպ՝ օրատա
էօլտիւտիւլը , վե հէվիսի պիրլիքտէ օնուն
ասքերինի ծ գատար գըրտըլար քի՝ գան սէլ կի-
պի եիւրիւյիւպ՝ եէրլէրի պատը :

Պու պէօյլէ օլտուգտա՝ հիւքմի ալթընա
ալտը վաղարշակ օ սէմթլէրտե օլան միլլեթլէ-
րի , Ի աղլարը վե Ընէրքէսլէրի վե հէվիսինի տե
խարաձկիւզար էտթի :

3884 } Ընտան տեօնիւպ կէլտի Ֆայք վիլայէ-
3883 } թինէ . վե Պարխար տէտիքլէրի տաղըն էթէ-
կինտե եազլըգ եափտը , եանի եազ վագթին-
տե կեօչէտիպ էյլէնճէլիք եէր , հայձա ամարանոց-
օնտան տեօնիւպ կէլտի Ա՝ծբինէ :

3887 } Պունտան սօնդրա Ա աղաբշակ բահաթ-
3886 } լանըպ՝ տուչմագ աղնամագ՝ խութէտի քի Ֆայ
միլլեթի քիմսէյն վե նէրէտէն զուհուրա կէլ-
միշ , վե քէնտիսինտէն էվվել քիմ հիւքմ էտէր
իմիշ , վե Ֆայատանտա նէլեր կէչմիշ , վե Ա,ա-
խարարլըգլար եանի Պէյլիքլեր նիձէ իլերի կէլ-
միշլեր : Ա է լաքին պու՛ւմատը պիր քիթապ քի
պու մատտելեր իչին սեօյլէյէ , իլլա պազի շայ-
իր տէյիշլերի , վե պազի պէսթէլեր վե պէյիթ-
լեր պուլտու Ֆայատանտա , վե լաքին ծնլար տա-
խի աղնաշըլմազ ապուրձնապուր նէսանէլեր իտի :

Տիւշիւնտիւ Ա աղաջշակ քի Ա֊իլտանի քիւ֊ թիւքլերինտե՝ եանի Ա֊աղդեական քիթ ասլաը֊ տա իսթէտիկինի արասըն · պուլտուպիր Ա֊ըսրի քեամիլ ատամ ատը Ա՝արիբաս կատինա՝ ապըէ֊ լը քիմսե , վե էյի վուգուֆ թապսիլ էթմիշ քիլտանի վե ռումի տիլլերինե · եօլլատը օնու մէքթուպ իլե գարտաշը Ա֊ըշակա՝ քի թախթը Ա֊ինուէտե իտի , վե տիլէտի օնտան՝ քի էսկի քիւթիւքլերի օնա կեօսթէրմէ · վե էկէր օնլար֊ տա Ա֊այ միլլեթի իչին եապըլը պիր շէյ պուլու֊ նուրսա՝ չըգարըպ կէթիրե ։

Ա֊օգ սէվինտի պու իչե Ա֊ըշակ փատիշահ · վե Ա֊մր էթտի քի կեօսթէրմիյլեր Ա՝արիբաս֊ սա գարտաշընըն իսթէտիքլերինի ։ ( ) տախի քիւթիւքլերի եօղլայըպ՝ պուլտուռումի Ա֊ա֊ պըլը պիր քիթապ քի իսթիտասընտա պու սեօզ եապըլմիշ իտի · " Պու քիթապ Ա֊աքինտեր փա֊ տիշահըն էմրի իլե քիլտանի տիլինտեն թէր֊ ճիւմե օլունմիշ ռումի տիլինե , քի ասըլ էսկիլե֊ րինե վե աթալարըն իւզերինե սեօյլեր ,, ։ Պու քիթապտան թէքմիլ չըգարտը Ա՝արիբաս Ա֊այ թարիխինի՝ Ա֊այկտան պաշլայըպ թա Պարոյրա կէլինճէ , վե օնտան պէրիյէ թա Ա֊ահէյհտեք֊ վե ալըպ կէլտի Ա՝ծբինե վե սունտու Ա֊աղաը֊ շակ փատիշահըն էլինե ։

Ա֊էվինտի Ա աղաջշակ պունու կեօրտիւքտե · վե էմր էթտի քի օնու գօսունըար քէնտի հազ֊ նեսինե վե էյի սագլասընըար ։ Պունու էթտիք֊ տէն սօնդրա , Ա՝արիբաս զայրը էսկի քիթապ֊ լար տախի պուլուպ՝ վե պուլտուգլարընը Ա֊այ միլլեթի իչին հէր նե իսե եապար թա էվվէլքի

Ա.րշակա կէլլինձէ . վէ օնտան սօնղրա եազմըշ Ա աղարշակըն էթտիքլէրինի վէ Հայլարըն իշլէրինի ; Պունտան կէօրիւնիւր քի Հայլարըն էսկի թարիխի (Նահուատիլէր թարիխինտէն զայրի), հէր միլլէթին թարիխինտէն սահիհ տիր ։ 3838 / 8067 } Պունտան սօնղրա պաշլատը Ա աղարշակ տիւզմէկէ փատիշահլըղընը . Ն՛ն էվվէլ քէնտի սարայընը վէ սարայլըլարը . սօնղրա րիհաալընը , պէյլէրինի , վէ փաշալարընը , էյի սըրայա վէ էյի դարլա պօյուպ , էէրլէրի վէ ասքէրլէրի թէրթիպ իլէ ուչտուրտու . քէզալընը իսպատէթլէրին դարզընա տախի նիզամ վէրտի ։

Պիր ատէթ տախի գուրտու . էքի քիշի թաչին էթտի քի՝ եազը իլէ օնա տուչուրսունլար , էկէր փատիշահ նահաք պիր շէյ Ա՛մր էտէրսէ , պիրի սագընտըրսըն ։ Ա և էկէր փատիշահ եազմազըն հագգընտան էկլէմէկ մուպայէտ օլմա՛զսա , օ պիրի հապսը վէրսին , վէ հագգը հադ էթտիրսին ։

Պու Ա աղարշակ փատիշահ՝ քէնտի մասլահաթկուզարը Նագարատ էտտիքլէրինի՝ խագդի հիւմայուն իլէ թաճ կիյտիրէն էթտի Ա.րշակունի փատիշահլարա . քի հայձա Նագդէր տէրիզ . էյլէ՛ քի Նագարատ վէ քէնտի օղուլլարը սօյձա՝ քիմքի Ա.րշակունի Ճինսինտէն փատիշահ օլուրսա՝ թաճ կիյտիրէն օլսունլար ։

Պու Նագարատ եահուտի միլլէթինտէն իտի , նիհէյէի էվվէլ զիքր էթտիք ա՛ . 5 . պահատըր վէ սաֆսաէրուն պիր քիմսէ , իքինձի Ա.րշակ փատիշահըն րիհաալընատան վէ Ա.տրպատականա մէմլէքէթինէ հիւքմ էտիձի . վէ չինքի

Ա՛տրպատական հօլքէսի՝ Ա աղարշակա տիւշտիւ, պու Ա՛հագարատ տախի՝ Ա աղարշակըն ըի-Ձալընտան օլտու, վէ չօգ իշլէրտէ ծնա եալ-տըմ Ձի պուլունտու։ Պունուն ատընա քէնտի զիւրիյէթի Ա՛հագրատունիք տէնիլտի. քի ծնլար-տան չօգ քիմսէլէր եահուտիլիք իչին հօլտուլէր փատիշահլարըմըզըն էմրի իլէ։

3862 8061 } Պու Ա աղարշակըն չիւնքի չօգ երքէք էվ-լատը վար իտի, ծնլարա տախի նիզամ վէրիպ՝ օթուրթտու Ա՛շտենից տէտիքլէրի էյալէթտէ, վէ ծ սէմթին քեօյլէրինի հէփ ծնլարա պաղըշ-լայըպ Ձիւմլէսինէ կէլիրլէր թային էյլէտի։ Ա՛ալթ եալընըզ Ա՛ըշակ ատը՝ իլք էվլատընը եանընտա ալը գօտու՝ քի ծօնդրա քէնտի եէրի-նէ թախթա կէչէ տէյի։ Ա է ծնտան ծօնդրա ատէթ օլտու Ա՛ըշակունի փատիշահլարա, քի օղուլլարընտան պիրի գալը իտի փատիշահըն եանընտա. վէ օսմիրլէրի Ա՛շտենից էյալէթինէ կիտիպ ծրատա Ա՛ըշակունի իսմինէ զիւրիյէթ-լէրի չօզալը իտի։

3875 8072 } Ա աղարշակ պունլարը տիւզտիւքտէն ծօնդրա 22 սէնէ փատիշահլըգ սիւրիւպ էձէլի իլէ հօլտու Ա՝ծբին շէհրինտէ։ ( )նտան ծօնդրա ծնուն զիւրիյէթինտէն Ա՛յլարա փատիշահ օ-լանլար՝ Ա՛ըշակունի տէնտիլէր էվվէլքի Ա՛ըշա-կըն ատընա. վէ Ա՛ձէմլէրին տախի պունձիլէյին։ Ա է չիւնքի Ա՛ըշակ՝ Պարթև իտի՝ ծնուն իս-մինէ կէրէք Ա՛ձէմլէր վէ կէրէք Ա՛յլար՝ Պար-թև տէնտիլէր։

2. Լ՚ՎԷՏԻ Ա՚ՐՇԱԿԸ ՎԷ Ա՚ՐՍԱՇԷՍԻՆ ՎԱՓՐԻ։

Բ. 4.

3873 / 8078 } Ա՚ՐՇԱԿ պիրինձի՝ Վ՚ աղալշակըն օղլու՝ պապասը էէրինէ կէչիպ փաթիշահ օլտու, վէ օնուն էլի ամէլլէրինէ կէօրէ էիւրիւտիւ, վէ չօգ էլի շէհլէը արթըրտը։ Պունա ասի օլտուգ-տա Պոնտոսլուլար հիւճում էթտի իւզէրլէրինէ, վէ կիւնէ օնլարը էլի ալթընա ալտը. վէ իւա-թիւն օլտուգունա նիշանէ օլսուն տէլի՝ տիքիլի դաշ, եախօտ դաշտան եօնուլմիշ պիր սուրէթ տիքտի գարա տէնիզ գէլըբընտա։ Պունուն պիր եուվարլագ տէմիրէնլի մըղրաղը վար իտի՝ քի եավուզ չէյանլար գանը իլէ պիր սէնաաթ լա գաղ-լանմիշ իտի. պիր կիւն Ա՚ՐՇԱԿ եաե աճա տէնիզ քէնարընտա կէզինիր իքէն՝ օ դաշըն իւզէրինէ եիւրիւյիւպ, աթտը մըղրաղընը օնուն իւսթիւ-նէ. վէ օ դաշտան եօնուլմիշ սուրէթէ մըղրա-ղընը սափլատը տէրինձէ, սանասընն չամուրա սափլար կիտի։

Պու սուրէթէ չօգ զաման ղաղպէթ էթտի Պոնտոս տէնիլէն վիլայէթին հալըը սանքի Ա՚ԼԱՀՆ եափտըղը պիր շէյ տիր տէլի։ Վ՚ ափքին վազիֆատէն սօնդրա Ա՚ՐՇԱԿՆ օղլու Ա՚ՐՏԱՇԷՍ՝ կիւնէ օնլարընն իւզէրինէ ձէնկէ գալգտրգտա՝ տէնիզէ պըրագտրըլար օ սուրէթի։

3877 / 8076 } Պու Ա՚ՐՇԱԿ չինէքի փուԹլարը չօգ սէվէր-տի վէ մուհաֆազէթ իլէ օնլարա գափարտի, հաչան տուչտու քի Ա՚ԶԱՏՐԱՏՈՒՆԻԼԷՐ՝ եանի Ա՚ԶԱ-

գարատըն օղուլլարը ընլարա գահիմայօրլար՝ ի-
քիսինի Հօլտուրտու · վե ղայրըլարը իչին Կմր
Էթտի՝ քի ընլար եէմին իլե սեօզ վերմէյինէ՝
սիւննէթ Կթմէմէք վե շաբաթ կիւնիւնի դուր-
մամագ իչին, ընլարա գըզ վերմէսինլեր։ ( )նլար
տախի նաչար գալըսլ՝ սեօզ վերտիլեր քի սիւն-
նէթտէն վազ կեչսինլեր, վե էկեր փատիշահ ի-
լե շաբաթ կիւնլերի ավա կիտերլերսե եախօտ
Ճէնկ՝ շաբաթ գուրթմասընլար · վե լաքին
փուրթիերէսէթլիկի գապուլ Էթմէտիլեր։ Պու
Ասգրատունիլեր Տիգրանըն կիւնիւնտե տախի
պեօյլէ Էթտիլեր, քի պու Ասլշակ փատիշահըն
Թօռնու իտի։

3880 3879 } ( )՝ վագիթլերտե Հովկաս սէմթլերինտե
գարգաշա զուհուր Էթմէկիլե՝ ընլարըն պեօյիւք-
լերի՝ Հունգ ատը՝ պիր էզ ասքէրիլէ օրատան
ջըգըպ Հայաստանա տիւշտու, վե եօգարըքի
Ասաէնտե սաքին օլտու, վե ժ եէր ընուն ատը-
նա Հ անանդ տէնիլտի։ Պիր գաչ երլտան սօնդ-
րա պինգիմ էվվէլքի Ասլշակ փատիշահ տախի
էօլտու · փատիշահլըղը սիւրտու 13 սէնէ։

3886 8088 } Ասրտաշէս պիրինճի՝ էվվէլքի Ասլշակըն
օղլու՝ պապասը եէրինէ կեչիպ փատիշահ օլտու
Ա՝ծբինտե վե կեչտի պապասը վե տէտէսի-
նի։ Պու՝ քիւչիւքլիւկիւնտե սեվկիւլլու իտի
տէտէսի Հ աղաբշակա · զերե պիր գանլը սըճագ
վե գուվվէթլի ուշաղ իտի, էօյլե քի աշիքեարե
կեօրիւնիւր իտի ընուն էտէճէք պեօյիւք իշլե-
րի · նիճէ քի պաշա չըգարտը · զերե փատիշահ
ծլտուղու կիսլի՝ պահատըրլըգ գուվվէթի իլե
սիլահլանըպ պեօյիւթտու քէնտիսինի · վե Ասլ-

սիա դարաֆլարընը՝ հիւքմի ալթընա ալտը։ Պուռնուն կիւնիւնէտէք Ա՛ղէմ փատիշահը իւք սայըլըրիտի, վէ Հայ փատիշահը իքինճի. վէ լաքին պու Ա՛րտաշէս՝ քէնտիսինի իւք էտիպ՝ Ա՛ղէմլերի հէփ էլի ալթընա ալտը. վէ Ա՛ղվիս-թանտա քէնտիսինէ փայթախթ եափտը, վէ օրատա աղչէ սիք քէլէտի քէնտի իամինէ վէ սու-ըէթինէ։

Ա՛ն օղլու Տիգրանը եանընտա սագլայըպ վէ քեամիլ հօճալար վէ ուսթալար թային էտիպ՝ էյի ամէլերտէ վէ ֆազիլէթլերտէ պեօյիւթ-տիւ. վէ անընք էհվալինի օնա թալիմ էթտիրտիւ։ Ա՛ն գըզընը Ա՛րտաշամա ատը՝ պիր կիւրճի պէյ-լինէ վէրտի՝ ատը Ա՛իհրդատ՝ էվվէլքի Ա՛ի-հրդատըն զիւրիյէթինտէն կէլմէ՝ օ քի Ա՛րա-բէհ փատշահըն պիր խանը իտի. վէ օնա թէա-լիմ էթտի փոյրազ դարաֆընտա օլան տաղլա-րըն փաշալըղընը՝ վէ գարա տէնիզին պէրի դա-րաֆընը։

3902 / 3101 } Պու Ա՛րտաշէս փատիշահ՝ քէնտինին Ա՛յնա դարաֆլարընտա պեօյիւմէսինի կէօր-տիւքտէ, ֆիքրինէ պիր պեօյիւքլիւք կէլիպ՝ Ա՛րտօբա ակամինի տախի զապդ էթմէք խա-թէտի. պու ակպէպտէն էօթիւրի օ գատար աս-քէր տէվլէրտի քի հիսապընը պիլմէմտի. զէրէ օնլարընն չօղլուղու սայմազլա պիլինմէզ իտի, իլա պիր պաշգաճա էօլչի իլէ պիլմէք գապիլ իտի. պու ասքէրին Ճիւմլէսի պիր օղուրտան օգ աթտըգլարընտա՝ կիւնէշինն ըշըղը գափանըպ օրասը կիւնտիւզինն գարանլըգ օլմըր իտի։ Ա՛ն ասքէրին պու գատար չօղ օլտուղունու կէօ-

թէրմէք իչին՝ կմը էթ տի Ա՛ըտաշէս , քի գաշլըգ
եէրլէրտէ կէչտիքլէրինտէ՝ պիրէր գաշ ալըպ,
գօնագ էթտիքլէրի եէրէ պըրագսընլար • պեօյ-
լէ էթտիքձէ տաղ կիպի պիր շէյ օլուր իտի ծ
գաշլարըն էլըլընը ։

3903 } Պուգատար ասքէրլէրէ եիւրիւտիւ Ա՛ըտա-
3102 } շէս կիւնպաթ ըսընա տօղրու • վէքիւչիւք Ա՛յիայը
զանգ էտիպ՝ տէնիզէ էնտի • վէ հատսիզ հի-
սապսըզ կէմիլէրիլէ կիթտի թա Ակէլիպօլու տէ-
նիզինէտէք • վէ Ամէրինիտէ զանգ էտիպ՝ երգ-
տը ծ միւքէլլէֆ շէհիրլէրի քի քէնտի վարմա-
սընտան էվվէլ՝ նամը եէթիշմիշլիտի ծրատարա ։
Ն՛էնք էթտի Ափարթալըլարա վէ ալտը Ա՛օ-
ւայը • վէ տիթրէթտի ծ տէնիզէ եագըն օլան
տէվէթլէրի ։ Ա՛յ հէր եէրտէ իսթիխն օլուպ
տեօնտիւ Այաստանա՝ վէ ծրատա քէնտի օղլու
Տիգրանը փատիշահ տիքիպ՝ կիթտի էէնի փայ-
թախթընա քի եափմըշլիտի Ա՛ղէմիսթանտա ։

3910 } Պուգատար իշտէ վէ պեօյլէ եիւրիւյիշ-
8107 } տէ՝ քի պէշ երլ սիւրտիւ՝ քիմսէ գարշը տու-
րամատը Ա՛ըտաշէսէ • կէրչի Այոսմըլըլար ծ զա-
ման զուհուրա կէլմիշլէր իտի , վէ լաքին ծնլար
ղայրը իշլէրէ մէշղուլ օլմազ իլէ, էլլէրի տէյմէտի
Ա՛ըտաշէս իլէ Ձէնք էթմէկէ ։

3910 } Ափքըտար եիւրիւտիւ Ա՛ըտաշէս օ սէմպէ-
8109 } լէրէ , վէ պիր իշ տահա կէօրէյիմ տէյի ֆի-
քիրլէնիր իքէն , ափանսըզ պիր արպէտէ գօփ-
տու ատքէրինտէ , էօյլէ քի պաշլատըլար պիր
պիրինի գըրմազա ։ ( ) տախի շունլարըն խըշմըն-
տան գուրթուլայըմ տէյի պիրէզ ատամա գաշ-
տը • վէ տահա Այաստանա եէթիշմէտիկն քէն-

տի ասքերինտէն էօլտիւ. "Ալ՝ հա եաղըզ կէչէն շանըմա ,, տէյէրէք։ Փատիշահլըղը սիւրտիւ 25 սէնէ։

Պու Ա.րտաշէս՝ քիւչիւք Ա.սիայա կիթմէքտէ՝ իւչ փուճ պուլտու օրատա. պիրի Ա.րտեմիդէսին, պիրի Հերքիւլէսին, վէ պիրի Ա.պոլլոնուն. իւչյետէ պագըրտան տեօքմէ ալթըն եալտըզլը՝ չօգ սէնաաթլա եափըլմիշ՝ էքի մէշհուր ուսթանըն իշի. պիրինին ատը Ակիւլէս, օպիրինին Պրոմոնէս՝ էքիսիտէ Ակրիտլը։ Պու փուճլարը Ա.րտաշէս կեօնտէրտի Հայաստանա՝ Ա.րմաւիր շէհրինէ։ Ալ և Աուռմէլինէ վարտըգտա՝ օրատա տաիխի Ալէքսանդրա էյալէթինտէ պուլտու կինէ պեօյլէ սէնաաթլը պէշ փուճ. պիրի Պրոսուն, պիրի Ա.րտեմիդէսին, պիրի Աթենասըն, պիրի Հեփեստէսին վէ պիրի Ա.փրոդիտէնին. պունլարը տաիխ կեօնտէրտի Հայաստանա՝ վէ պամանլարը պիլէլէրինէ. քի սօնդրա Ա.րտաշէսին օղլու Տիգրան Ա.րտեմիդէսին փուճունու եէրլէշտիրտի Ալզինկեանտա վէ Ա.թենասըն՝ Ծովէ գասապասընտա։

3. Ներնէ Տիգրանը վագրէ. վէ Ա.երդաբը էշէրէ Հռոմաէցւոց գարշը։

Բ. 4—6.

5911 / 8110 } Տիգրան էքինէն՝ էվվէլքի Ա.րտաշէսին օղլու, պապասը էօլտիւքտէ՝ պաշլըպաշընա սիւրտիւ Հայ փատիշահլըղընը. վէ չինքի պապասընըն ասքէրի տաղըլմիշլըտի, չափըճակ ծնլարը

տէվշիրիպ՝ տիւզտիւ տէվլէթինի, վէ քէնտի-
սինէ լաքինձի էթատի էնիշլէյիսի օլան Ա՛ինդա-
տը։ Ա և չիւնքի Ա՛ումալար Ա՛.րտաշէսին էօլմէ-
սինի վէ՝ ապգէրինին տաղըլմասընը իշտիփ՝ պաշ-
լամիշլէրիտի հիւճում էթմէկէ Հայաստանա,
ալտը Տիգրան ապգէրինի, վէ Ա՛ինդատը պի-
լէսինձէ. վէ օնլարը գօվալայարագ գաչըրտը ծ
սէմէթլէրտէն։ Ա և կէրի տեօնիւպ կէլտի Ա՛այ-
սէրի շէհրինէ. վէ թէքրար զապդ էտիպ քիւ-
չիւք Ա՛.սիայը՝ թէսլիմ էթտի Ա՛ինդատա, վէ
փատիշահ տիքտի օնու օ սէմէթ վէ Պոնտոսա.
վէ օնա ապգէր գօշուպ՝ տեօնտիւ կիթտի։

3912
8111
} Ա և տահա չօգ վիլայէթլէր վէ միլլէթ-
լէր հիւքմի ալթընա ալըպ՝ տիւնեայը տիթրէթ-
տի. վէ պեօյլէձէ ծգատար պեօյիւքլէնտի ֆիք-
րի իլէ քի տիւնեա իւզէրինտէ հէյնէ օլուրսա՝
էօյլէ զանն էտէր իտի քէնտի հիւքմի իլէ օ-
լուր պիթէր։ Ա էնիձէ քի Ռօմալըլար եաղար,
չօգ փատիշահլար՝ քի էսկի օլմիշլէր իտի օնա՝
հուզուրունտա էլ գավուշուրուպ՝ հըզմէթէ
տուրուպլար իտի. վէ ծ փատիշահլարըն տեօր-
տի տայիմա օնունլա պիլէ օլուպ, պաշգաձա հըզ-
մէթ էթտիրիր իտի օնլարա՝ շան կեօսթէրմէք
իչին. վէ աճ իլէ պիր եէրէ վարտըգտա, օնլա-
րըն տեօրտի փատիշահ քիսվէթինտէ եանը սը-
րա եաեա եիւրիւրլէր իտի. վէ թախթա օ-
թուրուպ՝ տիվան էթտիքտէ, եախօտ միլլէթ-
լէրէ քէլամ եօլլատըգտա՝ գարշըսընտա այագ
իւզրէ տուրուպ քէնտիլէրինի օնա էսիր վէ
գուլամագ պիլդիրլէր իտի։

Պունտըն էնիշլէյիսի տախի Ա՛ինդատ իլէ-

րի կէչիպ՝ չօգ նամտալ օլտու, վէ իկիրմի լեքի միլէթէ հիւքմ էտիպ՝ ձիւմլէսինին տիլինի պէլերէք՝ թէրճիմանլըգ ընելալա սէօյլէշիրիտի։

5914 8115 Պու Ա՛ինտատ կապադովկիա էյալէթինի ալտըգտա՝ ծրայա փաթիշահ տիքտի օղլունու՝ ա֊տը Ա՛բիարաթ. վէ չինքի տահա սէքիզ եաշընտա իտի՝ ընա լալա վէ կէօզէտիձի գօտու Նոր֊դիոս ատը պիրինի։ Կապադովկիալըլար պու իշէ կիւձէնիպ՝ արզ էթտիլեր Խոսմալըլարա. վէ Խոսմա տէվլէթի կէօնտէրտի օրայա Կիւ֊լիկիա փաշասընը ատը Կուռնէլիոս Սիլլա նամ֊տար պիր քիմսէ։ Ա՛նտախի Կապադովկիա վի֊լայէթինէ կէլիպ՝ ձէնք էթտի Նորդիոսա. վէ գօվալատը ընու վէ Ա՛բիարաթը. վէ ծրայա փաթիշահ տիքտի Ա՛բրոքարզան ատը՝ Կապա֊դովկիա փաթիշահլարընըն սօյունտան պիրինի։

5913 8114 Պունու տույտուգտա Ա՛ինտատ՝ չօգ կիւձէնտի Խոսմալըլարա. վէ չինքի քէնտի ձէնկէ գալգմագ իսթէմիզ իտի, հապէր վէրտի Տիգրանա. ո տախի թէզէ եօլատը իքի սէրտա֊քէրինի՝ պիրի Ա՛ինտան, օպիրիսի Նակու՝ Ա՛բրոքարզան իւզէրինէ։ Պունլար Խայլարընը կէլմէսինի տույտուգտա՝ գաչըպ Խոսմայա տիւշ֊տիւլեր. վէ Խայլար կէլինճ՝ կիյնէ փաթիշահ տիք֊տիլեր Ա՛բիարաթը Կապադովկիա իւզէրինէ։

Պէօյլէ օլտուգտա՝ եէնիտէն ասքէր տէվ֊շիրտի Ա՛ինտատ, վէ սալտը ընելտը քիւչիւք Ա՛սիա սէմթինէ, եախօտ Ա՛նատօլույա, վէ իւչ եիւզ կիլոմէթրէ տէնիլճէ՝ քի հէր դարաֆ֊տան գօվալայա տիւշմանլարընը՝ խոստուտա Խոս֊մալըլարը։ Պունու կէօրմիւքլէրինտէ Խոսմա

սէրասքէրլէրի՝ լքի եւուզ պին ասքէր իլէ եւուրիւ-
տիւէր Ա՛ինդրատ իւզէրինէ · վէ լաքին տահա
օնա էէթ իշմէտէն՝ օնուն պիր պէօլիւք ասքէրի
գարշը չըգըպ՝ չօղունու գըրտըլար , վէ պիրէզի-
նի տէ հսիր էէթտիլէր , վէ գալանլարը գաչըրըպ՝
օնլարտան չօգ տօյուսմուշ ալտըլար ։

Ա՛ֆզալիք Տիգրանըն ասքէրի տէ պաշգաձա
պիր եէրտէ բասթ կէլտի պիր ղայրը Հռօմա
սէրասքէրինէ՝ ատը Ա՛կուիլօս Ա՛նիոս՝ քի էլլ
ալթընտա վայրիտի տեօրթ պին աթ լը, վէ գըրգ
պին եաեա ։ Հայլար պունլարըն իւզէրինէ տիւ-
շիւպ՝ օնպինինի գըրտըլար. վէ պէօյիւքլէրինտէն
իւչ եիւզիւնի գուԹտուլար . վէ գալանլարընը
տարտաղան էէթտիլէր , հօյլէ քի կիւձլի կէ-
ձէլէյին տար գաչար Ա՛կուիլօս սէրասքէր . վէ
Ասքարիէ տուրնու կէչիպ տիւշտիւ Պէրղամա
շէհրինէ ։ Ա՛րատա գուԹտու օնու տօնղրա
Ա՛ինդրատ , վէ ալթըն էրիտիպ՝ ապլԹար
աղղընա . պունունլա կէօսԹէրմէք իսԹէտի քի
քէնտիսի Հռօմալըլարտան Ձէօմէրտ տիր . ալ-
Թընա պագմազ՝ ալթ էէթմէկ պագար Հռօմա-
լըլարը ։

3917 / 8116 } Պունտան տօնղրա լքի եըլ տահա ձէնք
էէթտի Ա՛ինդրատ Կուռնելիօս Ալլա տէտիք-
լէրի Հռօմա սէրասքէրիինէ . վէ օնուունլա պարը-
շըգ էէթտի էտկի Ատանտօլ սէմթինտէ՝ պու
շարդ իլէ քի Ապադովիկիայը տէօնտիւրտիւն
Ա՛րիօբարզանա՝ Հռոմա հիւքմիւնտէ օլտրագ ։

3921 / 8120 } ՎագիԹլէրտէ տիւրլիւ տիւրլիւ վէձ-
վէձլէ տիւշտիւքտէ Ակիւկիա փատիշահլըղընա ,
պէօյիւքլէրիմէշիլէրէն ԹտիվլէԹի Տիգ-

րանըն հլինէ վերմէք խոթէտիլեր ։ Նապէր կեօնտէրտիքլերինտէ՝ կելտի Տիգրան աղըր առ-քէր իլե · վե Անտիոքոս փատիշահը օ սէմթլեր-տէն գօվուսալ , քէնտիսի օլտու Եվկիա փատի-շահը · վե Նորի վիլայէթինէ տէ՝ հիւքմէթ տի, պիր էլ եէրլերինտէն զայըլ ։ Ա է քէնտի եէրի-նէ՝ Աղդատ ատը պիրիսինի Եվկիալըլարա պաշ թային էտիպ՝ էնտի Պաղեատինէ · վե Նա-հուտիլերտէն պիր էլ էսիր ալըպ՝ տեօնտու Ածբին շէհրինէ · վե օ Նահուտի էսիրլերինի օղուրլտու Ա արդէս շէհրինտէ Նասալ չայըն Նանընտա ։

3926 } 8182 } Վագիթ տէ Կուռնելիոս Սիլա՝ Հռոմա սէրասքերի հօլտուքտէ՝ Հռոմալըլարըն պարը-շըղը պօզուլտու · պունուն իչին Մհրդատ հապէր վերտի Տիգրանա՝քի եիւրիւսիւն Կապա-դովկիա իւզէրինէ ։ Ա տախի Թէզէ եէնիչիպ ալտը Կապադովկիայը · վե օ սէմթտէն օղուզ պին քիշի տէվշիրիպ՝ կեօնտէրտի Նայաստա-նա՝ Նէրիխինէ տէ բահալ սաքին օլաճագ եէր վերմէկիլէ · վե քէնտիսի կէրի տեօնիւպ պիր պեօլիւք Նասէնլի սաքէրի հօլտատը Մհրդա-տա Հռոմալըլարլա ճէնկ էթմէկ իչին ։

3929 } 8128 } Տիւզտիւ Մհրդատ սաքէրինի եիւզ դըրդ պին եաեա փիւր սէլահ՝ Հռոմա դարդը Թալիմլի · վե օն ալթը պին ատը · վե եիւզ ա-բապա դըրփան կիպի տէմիրլեր իլե սիլահլանմըշ-քի պիրի պինէ գարշը տուրուր · պունլարլա Թէք-բար քիւչիւք Նիհայա տիւշիւպ՝ զապդ էթտի հէփ եօգալըքի սէմթլերինի · վե չօգ կէմիլէր էնաիրտի տէնիզէ ։ Գատշը չըգտը Հռոմալըլա-

րըն պեօյիւք սէրասքէրի Լուքուլլէս հիասպըզ ասքէրիւլէ · վէ Լոստաս սէրասքէր պիլէսինձէ ։ Պունլարը գարշըլասար Մ՝իհրդատ · վէ Յուսիա ասքէրինի գըրարադ գօվալատը ծնլարը թա Պատը քեօյիւնէտէք · վէ օրատա չօղունու վայ էթտի ։ Ա է տէնիզտէ ծ կիւն ձէնք էտիպ՝ ալթմըշ չէքտիրի ալտը Յուսիալըլատան , վէ չէքտիրի լէրտէ օլանլարը քէստի , վէ տէօրթ պեօյիւք ձէնք կէմիլէրինի եագտը · ծ գատար օլտու օ կիւնիւն պօղղունու քի տէտիքլէրինէ կէօրէ , պիր կիւնտէ տէնիզիլէ գարա տօլտու Յուսիալըլարըն լէշիւլէ ։ Պունու եազտըլար Յուսիալլար Յուսիայա · վէ Մ՝իհրդատ Տիգրանա վէ Ա՝ձէմ շահընա · ծնլար աղլամագլա , վէ պու՝ էօյիւնմէքլէ ։

Պէօյիւտիւ Մ՝իհրդատըն գուվվէթի , վէ պէօյլէձինէ եիւրիւտիւ Կիւզիկոն տէտիքլէրի չէհրին իւզէրինէ՝ քի Յուսիալըլարըն էլինատ իտի՝ Մ՝արմարա տէնիզինէ եագըն , քի Թիւրքձէ Պատու տաղը տէնիր · վէ օնունլա ձէնք էթտի · ուզատըգտա օ ձէնք՝ Մ՝իհրդատըն զահրէսի Թիւքէնիպ՝ գըթլըգ վէ էօլէթ տիւշտիւ օրտուսունա · վէ ասքէր պաշլատը էօթէյէ պէրինէ տաղըլմազա՝ քի եէյնձէք պուլսունլար ։

Պունու տույտուգտա Լուքուլլէս՝ եէթիշտի օրայա , վէ տիւշտիւ Մ՝իհրդատըն իւսթինէ · վէ ասքէրին չօղունու գըրտը · կէրէք օրտուտա օլանլարը , վէ կէրէք տաղըլանլարը ։ Տարըզա տիւշտիւքտէ Մ՝իհրդատ՝ գալան ասքէրինէ ձէնք էտիպ եարտը Յուսիալըլարըն օրտուտու նու վէ կիթտի Պոնտոս սէմթինէ ։

3939 8131 } Պաշտատը արքեզ Լուքուլլես սերպեսթի Եիբիւմեկէ քիւչիւք Պոմպէոսն իչէրիսինէ . վէ Ճէնք կիմ մէտէն զապդ էթտի չօգ եէրի : Պու-նուն իչին պաշտատը ասքէրի մըրըլտանմազա՝ քի նիչին Ճէնք կիմ մէյօր . վէրէ Ճէնք օլուրսա՝ էլ-լէրինէ շէյ տիւշէր : Ա՛նվապ էթտի Լուքուլլես . " Ճէնք էտէրսէք՝ Մ՛իհրդատ Տիգրանա տիւ-շէր , վէ օնու պիզէ գարշը օյանտըրըր . օնա քիմ գարշը կելէ պիլիր ,, . պագ Հայ Թաբի-լիսինատէ . է . 6 :

Պիր տահա Ճէնիկէ պաշտատըդտա Մ՛իհրդատ՝ արպէտէ տիւշտիւ ասքէրինին իչինէ . վէ սէրսա-քէրլէրին չօղու օնու պըրագըպ՝ Հռոմալըլարըն դարաֆընա տիւշտիւլէր . վէ քէնտիսի դագէթ կէթիրմէյիպ կիթտի Հայաստանա , վէ տիւշ-տիւ Տիգրանա : Ա՛ն լաքին Տիգրան չօգ տարըլ-տը օնա՝ գաչմասը իչին . վէ օնտան եիւզ չէվի-րիպ՝ իկիրմի այ գատար իզին վէրմէտի քի Հու-զուրինատէ կեօրիւնսիւն :

4 . Տիգրանէն էլոթէչլէրէ Հռոմալըլար վէ Ք՛ոլչիա Պոդոմայիթէլիլէր էլէ :

Բ . 6—11 .

3934 8133 } Տահա Մ՛իհրդատ Հայաստանտա իքէն Աեղէնէ սուլդան Կղէօպատրա տէտիքլէրի՝ Ո՛ն-տիոքոս Պիոս Աելև կիա փատիշահընէն խաթ ու-նու՝ գօՃասը էօլտիւքտէ՝ փատիշահ դարզընա օԹուրուպ Պոդոմայիոզ շէհրինտէ , հիւքմ էտէր-լտի Ո՛ստի վիլայէԹինին պիր դարաֆընա՝ ծրա-

սընա քի Տիգրան ալմատը ։ Պու Աեղէնէ սուլ-
դան՝ ձիւմլէ Ա՛սոլիլերի վէ Աելևկիալըլարը
թահրիք էթտի՝ քի պաշ գալարըրպ կէլի տուր-
սունլար Տիգրանատան ։

Պեոյլէ օլտուգտա եիւրիւտիւ Տիգրան Ա՛սո-
րի սէմթինէ . վէ ալար Պտղոմայիդ շէհրինի .
վէ չինքի Աեղէնէ սուլդան օրատան գաչըպ սը-
ղընմիշ իտի Աելևկիա գալէսինէ, կիթտի Տիգ-
րան, վէ գալէյի ալըպ՝ դուրթտու Աեղէնէ սուլ-
դանը վէ էօլտիւրտիւ ։

Ա՛շինթտիքլերինտէ պուննու Պաղեստինտէ օլան
Ա՛հուտիլեր՝ չօգ գօրգտուլար, ծլմայա քի Պա-
ղեստինէտէ էնէ Տիգրան տէյի . օնուն իչին սուլ-
դանլարը օլան Ա՛ղեքսանդրէ Աաղինա վէ օնլարըն
պեօյիւքլերի՝ ազիմ փէշքեշլէրիլէ էլչիլեր կէօն-
տէրտիլեր օնա . ծ զաման քի Պտղոմայիդի
մուասէրէ էթմիշտի ։ Ա՛նլար տախի կէլիպ
րէձա էթտիլեր Տիգրանա՝ քի գլմասընը Ա՛հա-
հուտի միլլէթինէ . վէ քէրէմինի կեօսթէրսին
Աաղինա սուլդանա վէ օնուն հիւքմի ալթընտա
օլանլարա ։ Տիգրանըն հօշունա կէլտի պուննա-
րըն էթտիկի . վէ սեօզ վէրտի՝ քի հիչ պիր զարար
կէթմէսին օնլարա . իլլա զարար եէրինէ էյ-
լիք կեօսթէրսին . պու իչտէ Ա՛նագրատունիլէր
տախի րէձաձի օլտուլար , չինքի Ա՛հահուտիլիք
տինինտէ իտիլեր ։

3934
8133 } Ա՛շինի տիւզտիւքտէ Տիգրան օ սէմթիլեր-
տէ՝ կէլտի Ա՛ղտիոքա . էլչի կէօնտէրտի օնա ։ ու-
քուլէս՝ Ա՛պոլոս ատը պիրինի , քի Ա՛իհուդա-
տը թէսլիմ էթսին քէնտիսինէ . վէրմէզսէ տէ-
տի՝ Հռօմալըլար հազըրտըրլար ձէնկէ գալը-

մաղա ։ Ալուձէնտի Տիգրան պու էտայա . զէրէ պէօյլէ սեօզ տահա հիչ պիրիսինտէն իչիլմէ-միշիտի . լաքին տարղընըլըղընը դուլմուսպ՝ ձէվապ վէրտի . տիւկիւրլիք վէ խըսըմլըգ հադգը՝ գոյ վէրմէզ տէտի օնու Թէսլիմ էթմէկէ . էչխէ տէ իքրամ էտիպ՝ բաղպէթիլէ տեօնտիւրտիւ ։ Ա՛ն Ա՛ինդատը եիւզ պին աձըը ասքէրիլէ եօլատը Պոնտոսա ։

Ա՛չի կէրի տեօնտիւքտէ Հաձըրլանտը Ա՛ուքուլէս ձինկէ գալգմաղա . վէ քէնտիսինէ սը-ղընաձագ եէր պուլմազ իչին՝ ալմագ իսթէտի Տիարպէքիրի . խուսուսա քի հաձնէ չօգ վա՛րիտի օնտա . պու նիյէթիլէ կէլտի գուշաթտը շէհիրի ։ Տիգրան պունու իշիթտիքտէ՝ ալձը պին ասքէր կեօնտէրտի օրայա . ընձա՛ը տախի կէլիպ՝ վէ Յունանլըլարըն օրտուսունու իքի պեօլիպ՝ կիր-տիլէր շէհիրէ . վէ օնտան չօգ հաձնէ գալտըրըպ , վէ Տիգրանըն ձարիխլէրինի ալըպ , վէ կէձիլէ չըգըպ կիթտիլէր , վէ Տիգրանա Թէսլիմ էթ-տիլէր . պու շէյէ Յունանլըլար շաշտըլար ։

3938 8134 } Պադգտը Տիգրան Ա՛նտիոքտան իչէ եիւզ ալձմըշ պին ասքէրիլէ հէփիսինտէ տէմիր զըրխա-լը , վէ պաշլատը եիւրիւմէկէ Ա՛ուքուլէս իւզէ-րինէ ։ Ա՛ուքուլէս հասկը ալտըգտա գօրգուսուն-տան տիթրէմէկէ պաշլատը . վէ լաքին կինէ եիւրէքլէնիպ՝ վէ ասքէրին պիրէզինի մուհա-սէրէտէ ալը գոյուպ՝ ալտը պիլէսինձէ իկիրմի-տեօրթ պեօլիւք , վէ պին սաիանձի վէ քէման-քէշ . վէ կէլտի օրտուսունու գուրտու պիր պեօյ-իւք օվատա ։ Տիգրան կեօրտիւքտէ Յունա-ասքէրինի՝ սօրտու քի պունլար քիմլէր տիր .

“Վէրէրը իսկ՝ չօգ · Հէնքձիլէր իսկ՝ ազ.,. պէօյ-
լէ՝ տէյէրէք՝ Հաձդէթի ծլմատը, վէ փէրվասըզ
օթուրտու, ֆիքրինէ պուննու գօյարագ՝ քի պիր
սօղուգտա օնլարը Եուդա ազ ասքէր իլէ. վէ քէն-
տիսի պաշլատը զէվգ սէֆա էդամդկէ. վէ աս-
քէրի տէ քէզալիք եէմդկէ իչմէկէ վէ օյնամադա
մէշղուլ օլտուլար՝ Յաչան կէօրտիւէր Յռոմալը-
լար Տիգրան ասքէրինին չօգլուդունու, զայէդ
գօրգտուլար. վէ զօր էդատիլէր Ռուքուլլէս քի
Հանընը գուրթարմադա պագսըն՝ Ա է լաքին,
չինքի Ռուքուլլէս ագըլը վէ ֆիրասէդթի քիմ-
սէ իտի, վէ Տիգրանըն Հաձդէթի ծլմատըղընը
տուլատու, եիւրէք վէրտի ասքէրինէ. պուննու
պիլէնինիլ քի տէտի պիզ իւսթիւն օլաձաղըզ.
պագմայըն տօյուռմուգ ալմադա, իլլա պագըն գըր-
մադա վէ գօվալամադա՝ Պու իսթէքլէ Հէփիսի
պիրտէն սալտըլար Տիգրան իւզէրինէ՝

Պունլարըն պէօյլէ կէլիշինի կէօրտիւքտէ
Տիգրան՝ զաֆիլէն ֆիքրի պիր գարգ օլտու. վէ
շաշըրմադա մէհթէրհանէ չալտըրտը՝ քի աս-
քէրի կէրի չէքիլսին. վէ ասքէր տէ պու իշ
Թաաձ Հիւպ էտէրէք՝ գարըշմուրիշ օլտուլար՝
Պու շաշգինլըգտա իքէն՝ Յռոմալըլար էդթի-
շիպ, պաշլատըլար օնլարը գըրմադա վէ գօվալա-
մադա. պէշ պինի գըրըլտը, վէ պաղիէրի գու-
Թուլտու. վէ չօղու գաչտը. վէ Տիգրան գալան
ասքէրինէ տիւշտիւ պիր գալէյէ՝ Պու պէօյլէ
օլտուգտա տէօնտիւ Ռուքուլլէս Տիարպէքիր
իւզէրինէ, ալտը օնու, վէ չօգ Հաղնէ պուլ-
տու օնտա՝

Յասէր ալտը Տիգրան, քի Տիարպէքիր էլլին-

տէն չըգիրէր. պու Հապէրտէն խըշման կէլիպ՝ եօլ-
լատը աթըը ապքէրինի Ա ուքուվէնա իւզէրինէ.
ոնլար տախի Ա ուքուվէնէրին աթըըրնա բաան
կէլիպ՝ չոշունու գըրտըլար։ Պունու իչինէ տիք-
տէ Ա ուքուվէնա՝ քի ծ եէրտէն ուզաղիտի՝ գօրգ-
տու վէ շաշըրտը. Հէմմէն գալգանըը ապքէրինի
ալըպ՝ եիւրիւտիւ ծ ակմէկ քի եարտըմ էմ տէն
աթըը ապքէրինէ։

Այ աթըըլարը տախի եիւզտէն գաչամագ
կեօսթէրիպ՝ կէրի չէքիլտիլեր. վէ Այուամըըլար՝
սաաթ պիւ տուր տէյէրէք արտարընձա եիւրիւ-
տիւքլէրինտէ՝ Այ աթըըլարը կէրի տեօնիւպ
գըրտըլար վէ պէրպատէմ տիլեր օնլարը՝ տէմիրէն
տէմիրնէ կէչմիշ օղլարը իմիշ։ Օ էրէ նիճէ քի
եազարլար Այուամըըլար, Այլարընն աթըըլարը
չօղ զօրլու վէ շէտիտ իտիլեր. վէ օղլարընըն ու-
ճու չինֆէմ տէմիրնըլի իտի պիրիպիրի իւսթիւ-
նէ կէյատիրիլմիշ՝ իւսթիւնտէքի էրեէմէմ քի ի-
չէրտե գալըրիտի, վէ էյի օլմազա չարէ պուլըն-
մազ իտի։

Վէ չինքի Այլար հէր աթմատա եէմիշ-
տիրիլէրիտի օգու, օրատա Այուամըըլարընն չօ-
ղու գըրըլար վէ չօղու եարալանըպ տիւշտիւ։

Ա ուքուվէնա տայանամատըզը կիտի պէօյլէ
գըրըլմազա՝ գաչտը վէ հըրսընտան կիմսէտի
Ա՝ծէրին շէհիրի իւզէրինէ, քի օրատա օճաուրուր
իտի Տիգրանըն գարտաշը՝ ատը Պոտ. վէ օնուն-
լա ձէնք էտիպ՝ ալար օնու։ Վ Ա չինքի պու վա-
գիմ տէ Ա էվէ կիտատա օճաուրնիտի Տիգրանգա-
բաֆընտան Ա՝ աղդատ պէօյիւքնախարար՝ եանի
խան, պու իշէրի իչիմ տիքտէ՝ Այուամըըլար

դարաֆբնա սեօնիւպ՝ Լուքուլլէս իւէ պիր օլ-
տու · վէ Տիգրանա ասի օլուպ՝ փատիշահ տիք-
տի Ասէվկիալըլարա օնունձի Ընտիոքոսու ·
Պէօյլէ օլտուգտա Ասէվկիալըլարըն փատիշահ-
լըղը չըգտը Տիգրանըն էլինտէն , քի օն տեօրթ
սէնէտէն պէրի օնուն հիւքմի ալթընտա իտի ։

3936
8138 } Պու պէօյլէ օլտուղու կիպի՝ էօձ ալմագ
իսթէտի Տիգրան Հռոմալըլարտան, վէ պունուն
իչին սէրասքեր էթտի քէնտիսինէ Ա՝ինրդատը ·
օ տախի աղըր ասքէր իւէ ձէնք էտիպ՝ չօգ քէր-
րէ եէնկտի Հռոմալըլարը վէ պէրպատ էթտի
Լուքուլլէսին ասքէրինի · պագ Հայ Թարիխին-
տէ · Ը · 8 ։

Պունլարը իչինթտիքտէ Տիգրան՝ քէնտիսիտէ
կէլտի օսէմթլէրէ ։ Պօրգու ալտը Լուքուլլէսին
վէ ասքէրինին տեօրթ եանընը · եիւրիւմէք իս-
թէտի Տիգրանըն իւզէրինէ , վէ լաքին ասքէրի
տաղըլտը , վէ գալանլար տախի՝ գաչմագ իսթէ-
տիլէր · վէ քէնտի պիր եանա չէքիլտիքտէ՝ զապդ
էթտի Տիգրան Կապադովկիայը · վէ օնու Ա՝ի-
հրդատա թէսլիմ էտիպ՝ տեօնտիւ կիթտի եէ-
րինէ ։ Պաշլատը արթըգ Ա՝ինրդատ գօվմաղա
Հռոմալըլարը ծ սէմթլէրտէն , վէ զապդ էթ-
տիքլէրի եէրլէրին հէփիսինի ալտը էլլէրինտէն ։

3938
8137 } Ընտիանըն իչի պէօյլէ օլտուգտա՝ Հռօ-
մալըլար եօլլատըլար Լուքուլլէսին եէրինէ
Պոմպէոս սէրասքէրի ։ Պունունլա տախի ձէնք
էթտի Ա՝ինրդատ չօգ քէրրէ , վէ թէքրար
զապդ էթտի Պոնտոսու վէ քիւչիւք Ընտիայը ։
Ա՝ն լաքին՝ Կաստոր ատը օնուն պէօյիւք նա-
խատարը եախօտ խանը՝ վէ փաշալարը պաշ գալ-

տըրըպ՝ ասի օլտուլար օնա . վէ զայըրլարը տա-
խի օնտան կէրի տուրուպ՝ Հուսմալըլարը պէր
օլտուլար՝ Պամպէտսուն Ֆէնտէրիկէ : Ա՛կ
Ա՛իհրդատըն օղլու Փառնակէս զօրպա օլուպ, վէ
ասքէրինի պապասընա գարշը այաղա գալտըրըպ,
վէ եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլտու. վէ իւզէրինէ
վարըպ Պոնտոս սէմլէինէ՝ պաշլատը տէօյիւշ-
մէկէ օնուն օթուրտուղու գալէ իլէ :

3941 / 3140 } Պապտը Ա՛իհրդատ քի Ֆէլէկին չարխը
Թէրսինէ տէօնտիւ, վէ իշ իշտէն կէչտի. չաղըր-
տը գարըլարընը, վէ իքի գըզընը, պիրինին ատը
Ա՛իհրդատէ, վէ օպիրինին՝ Կիւսսա. պիրիսի
Ա՛ըսըր փատիշահընա եավուգլու, վէ օպիրիսի
Պ՛ըսարըս փատիշահընա : Պունլարընն կէօզլէ էօ-
կիւնտէ վէհիրլի գատհի էլինէ ալըպ իչմէք
իսթէտիքտէ՝ գըզլարը եավրարտըլար՝ քի հվվել
քէնտիլէրի իչինն, սօնղրա օ. վէ գատհի էլին-
տէն ալըպ իչտիլէր վէ էօլտիւէր. օնտան սօնղ-
րա քէնտիսինտէ իչտի, վէ պըչագըա տախի քէն-
տիսինի վուրտու քի Թէզ էօլսիւն. էօլմէտիք-
տէ՝ պաշլատը էօթէյէ պէրինէ սէյիրթմէկէ՝
քի օ իչտիկի վէհիր Թէհսիր էթսին :

Ա՛կ չիւնքի օ սաաթ ասքէր իչէրի տէօքիւլ-
մէք իւզրէ իտի՝ եանընա չաղըրտը Ա՛իհրդատ
քէնտի ասքէրինտէն պիրինի, վէ կմր էթտի օնա՝
քի եարտըմ էթսին քէնտիսինէ. վէ օնուն եար-
տըմ էթմէսինէ քէնտիսինի եարալայըպ՝ օրա-
տա էօլտիւ : Տէվլէթի սիւրտիւ հէր հէր 56
սէնէ . պակ Հայ Թարիխինտէ . Բ . 9 :

3939 / 3138 } Տահա Ա՛իհրդատ էօլմէտէն՝ Տիգրանընն
օղլու Տիրան՝ Հայնահատարալարընը քէնտիսինէ

ուխտուրուպ՝ ասի օլտու • վե Ա.րշեզ ատը Ա.ՀՀմ շահընա տախիլ տիւշիւպ , վե օնու տախի Տիգրանա գարշը այաղա գալարըրլպ՝ օնուն կելը տի Հայաստանա , վե պիր գաչ շէհիր ալտը • կելտի սօնդրա գուշաթատը Ա.րտաշատ շէհրինի , վե կիւնլերձէ ձէնք էտիպ՝ ալամատը : Պեօյլե օլտուգտա՝ Ա.րշեզ շահ՝ օրատա ալը գօյուպ Տիրանը ասքէրիլէ՝ քէնտի տեօնատիւ կիւթտի եէրինէ :

Պունլարըն կելմէսինտէ ուզագ եէրտէ իտի Տիգրան , պունու իշխութիկի կիպի՝ տեօնտիւ եիւրիւտիւ տարղընըգլա Տիրան իւզէրինէ , վե գօվալատը օնու օ սէմթլէրտէն • ծ տախի նաչար գալըպ Հռօմալըլարա տախիլ տիւշտիւ : Ա՝ էյնքի Պոմպէոս Հայաստանա եիւրիւմէք իսթէրիտի՝ օնու գուլավուզ ալըպ իչէրի կիրտի , վե Տիգրանլա պարըշըգ էթտի : Ա՝ պու պարըշըգտա կէրի վէրտի Տիգրան Հռօմալըլարա Ա.սորի վիլայէթինին պիր փայընը • վե Փիւնիկէլէրին փայընը տախի Ֆըրաթ չայընտան չագ տէնիզէ վարընձա : Ա՝ պիր փայ տախի Կապադովկիատան վե Կիւլիկիատան :

Ա՝ Պոմպէոսլա մուհասէթէշիպ՝ ազիմ փէշքէշլէր չէքտի օնա • վե օնուն էօկիւնտէ քէնտիսինի Ձէօմէրտա կէօսթէրիպ տաղըթտը Հռօմա ասքէրինէ ատամ պաշընա եիւզ էլլիշէր գուրուշ • վե եիւզ պաշը օլանլարա՝ պինէր գուրուշ վե պին պաշըլարա՝ օն պինէր գուրուշ : Պարըշըղըն իչի պիթտիքտէ, ալտը Պոմպէոս Տիգրանըն իքի գըզը պրտաշ էվլատլարընը , եանի Ա՛իհըրդատըն իքի օղլունու՝ ատլարը Ա.րշամ վե քիւ-

չիւք Մհերդատ վէ օնտան Հռոմայա տեօնիւպ՝ Հռոմա փատիշահլըղընը պիր սագլայըպ՝ հիւքմ էտէնլէրի իւչ քիշի էվէտի, քի հայձա տէրիզ եաապէպաճան. էօյլէ քի Յուլիոս վէ Կրատոս վէ Պոմպէոս պուլուրուպ հիւքմ էվէտինլէրը տիւնեանըն իւչ փայընա, քի Կէսարըա, Մարկէ, վէ Մսիա տէնիլը։

3948 / 5144 Պունտան սօնղրա Տիգրան քէնտի սաղլըղընտա՝ սալդանաթընըն 33 աչնէսինտէ՝ քէնտի օղլու Մրտաւազդը փատիշահ տիքտի Մրաբատ սէմէթինէ, վէ քէնտիսի օթուրտու Մնիջագետտէ։ Ով կիւնլէրտէ Պաքիանոս տէտիքլէրի Հռոմա սէրտաքլէրի՝ Մսորի սէմէթինէ հիւքմ էտիճի կէլտիքտէ՝ պունունլա պօզուշտու Տիգրան. վէ ճէնք էտիպ՝ ատը Հռոմալըլարտան օ եէրլէրի քի կէրի վէրմիշիտի օնլարա։ Տալըլըղա տիւշիւպ սըղըլտըդտա Պաքիանոս՝ պարըղըպ էթտի Տիգրանըա. վէ օնա տէօնտիւրտիւ եէկէնլէրինի Մրշակը վէ քիւչիւք Մհերդատը. վէ քէնտէ կիթտի Մըսըրա՝ իմտատ էյլէմէկ Պտղոմէոս փատիշահա ասիլէրէ գալըը։

3949 / 5148 Պիր գաչ եըլտան սօնղրա Կրատոս Հռոմալըլարըն իւչ պէյին պիրիսի՝ քի օնուն փայընա տիւշէրիտի Մսիա՝ կէլտի Մսորի վիլայէթինէ, քի կիուչա Մսիանըն թախթը իտի. վէ աղըր ասքէրիլէ Պարթևլէրին իւզէրինէ եիւրիւյիւպ՝ խուրտիւխաշ օլտու. քէնտիսի տէ, ասքէրիտէ. պաճ Հայ Թաւրիխինտէ. ք. 10։ Մ է չիւնքի օնտան էվվէլ էօլտիւրմիշլէրիտի Հռոմալըլար Մհերդատըն Փառնակէա ատը օղլունու, օնուն նագլինիտէ պաճ օրատա 12 պտպտա։

Պու իշլեր պեօյլե կէչտիքտէ՝ փաշա օլտու Ա՛սորի սէմլիննէ կաստիոս. օնտան սօնղրա Ա՛ի-
բուզա։ Պունլարլա Հայլար ՃԷնք Էտիպ՝ չօգ
Հօրսէլէտիլէր. Էն սօնղուննտա Հռոմալըլար
զապտ ԷԹտիլէր Ա՛սորի վիլայէԹինի պիր վագի-
ԹԷտէ։

5. Ա՛ԷՀԵՐ Տիգրանը ՀԷ-ՆԷ-ՈՓԷ օլան ՂՈՅՐԸ ԵՂԼԵՐԻՆ ՀԻՒԵՈՅԷՍԻ։

Բ. 12.

3963 / 8163 } Տիգրան՝ գօՃալըպ վիր օլտու գտա խաս-
Թալըպ ալտը քէնտիսինի. վէ պու սէպէպտէն
օնուն սէրասքէրլէրի վէ խանլարը՝ քի օնուննա
գուվվէԹլէնիպ իշ կէօրիւրլէր իտի՝ զապտըն
գալտըլար։

Պու Հալտէ ԼքէՆ Տիգրան՝ Հաչան իշլիԹտի
քի Հռոմալըլար ալմիշլէր Ա՛սորի վիլայէԹինին
օ սէմլիննի տէ՝ քի քէնտի Հիւքմի ալԹընտա
իտի՝ վէ իշլերի էիւրիւմէք իսԹէյօրլար, գաստա-
վէԹ ալտը քէնտիսինի. վէ գօրգտու քի օլմա-
յա Հայաստանա տաիսի սարգընԹըլըգ էԹսին-
լէր. պունլարը տիւշիւնէրէք պիր օլմագ իսԹէ-
տի Ա՛րշէգ փատիշահլա. վէ լաքին պու պէօյլէ
օլմազա կէրչԷկ իտի քի Տիգրան Ա՛րշէգէ տէօն-
տիւրէ Ա՛ՃԷմ շահընըն էվվէլքի պէօյիւքլիւ-
կիւնի, եանի օ օլտուն էվվէլքի, վէ Հայ փա-
տիշահը՝ իքինՃի. զէրէ Տիգրանըն պապասը
Ա՛րտաշէս՝ պու իՀԹիշամը քէնտիսինէ ալմիշ
իտի. վէ պու մատտատ չօգ էանըպ էապըլըպ

պէքլէր իսի Ա.րշէզ շահ՝ քի Տիգրան էօլտիւք-
տէ՝ կինէ քէնտիսինէ չէվիրսին։ Պունու պի-
լէրէք՝ իրատէթ ինիլէ ծնատ տէծնտիւրտիւ Տիգրան
ծ պէօյիւքլիւկի. վէ պու սէպէպտէն գրզընը
վէրտի Ա.րշէզին Նահուր ատը օղլունա։

Պու պինդիք օլտուգտա ասքէր կէծնտէրտի
Տիգրանա Ա.րշէզ շահ, ծնլարա սէրասքէր էտիպ
քէնտի օղլու Նահուրու՝ (քի ղայրըլարը Պա-
կարաս տէրլէր)։ Ղաղըրտը Տիգրան Աշտունի-
լէրին նախարարընը եահուտ խանընը՝ ատը Նա-
զաւիրան պիր գօրգունճ քիմսէ վէ եավուզ
ճէնքճի. վէ ծնա ինէլիմ էթտի ասքէրինի, վէ
ճիումլէսինին իւզէրինէ ծնու սէրասքէր տիքտի՝
կէրէք Նայ ասքէրինէ վէ կէրէք Ա.ճէմլէրէ.
սալէթ սէրասքէրլինք ատընը Նահուրա վէրտի՝
շահզատէ օլտուղու իչին։ Իչի պէօյլէճէ տիւ-
զէրէք՝ գօչարագ էօլտատը ծնլարը Նօսմալըլար
իւզէրինէ։

5964
5165
Նատի Նազաւիրան Փիւնիկէյէ, վէ զապդ
էթտի Ա.տոռի մէմլէքէթինի։ Ծնա գարշը կէլ-
տի Ա.նտանինոս. վէ ճէսարէթ էտիմիյիսի կէրի
տէծնտիւ կիլէտի Նօսմայա։ Ա.տոռի սէմլէքինատ
իքէն Նազաւիրան՝ այաղընա կէլտի Ա.րտաշէսէ
սէմլէքինտէն Ա.րիստաքօսլօսուն օղլու Ա.նտի-
գոնոս, վէ Ա.տորիլէր փատիշահընին չէհզատէ-
սինին էլինէ՝ ատը Լուսանոս՝ Նազաւիրանա
վատ էթտի պին քէսէ ադչէ վէ պէշ հիւզ կիւ-
շէլ գալը՝ էկէր Հիւրկանոս քահանայապետի՝
քի Ա.րտաշէսէ փատիշահը իսի, թ ախէթ ընտան
տիւշմիւրիսի՝ քէնտիսինի ծնուն էէրինէ կէչի-
րիրսէ. վէ Ա.նէթ իսպատոսուն օղլու Հէրոտէսի
սոյճա էօլտիւրիւրսէ։

Պու շարդը Նազափրան գապուլ էտիպ պէօլ տիւ ասքէրինի. պիր պէօլիւկիւնի Նակուրա վէրիպ՝ եօլլատը օնու տինիզ գըլըսընտան Նրուսաղէմ սէմլէինէ. վէ քէնտիսի Մ՚ինջագետ կիտիպ՝ գօվլատը օրատա օլան Հոսմալըլարը Թա Կոնիա շէհրինէտէք. վէ տեօնտիւ քի կէլէ Նրուսաղէմ՝ Նէլճիլտի Նակուր տախի Նրուսաղէմ, վէ պաշլատը ՃԷնք էթմէկ՝ Թա Պէնտէկոստէյտէք։

Ինչիտի Հիւրկանոս քահանայապետ քի Նազափրան կէլիյօր, էլչի եօլլատը օնա՝ քի պա-րըշըգ էթսին վէ Նազափրան եիւզտէն գա-պուլ էտիպ՝ եօլլատը Նրուսաղէմ աԹը աս-քէրինի՝ օնլարա սէրասքէր էտիպ Կոնել Կոնու-նի տէտիքլէրի Տիգրանըն շէրապտարըմը, քի Հիւրկանոսու վէ Անտիգոնոսու պարըշըրսըն. ամմա կիզլիՃէ ֆիքրի՝ Անտիգոնոսա եարտըմ էթմէք։

Կէօրտիւքտէ ծգատար աԹը աքէրինի՝ գօրգ-տու Հիւրկանոս. վէ գօյվէրմէտի քի իչէրի կիրսինլէր. վէ հէմ չիւնքի գարշը տուրամազ-լըտի՝ սալԹ պէշէիւզ քիշիլէ իչէրի ալտը Կոնէ-լի։ Ա՚լտաԹմագ իսԹէտի Կոնել Հիւրկանոսու վէ Հէրովդէսին գարտաշըրը ատը Վասայելու՝ Հիւրկանոսուն տօսԹու, էօկիւԹ վէրտի օնլա-րա քի կիԹսինլէր Նազափրանա, վէ սէօզ վէր-տի քի քէնտի տէ օնլարա շէֆաէԹՃի օլսուն։ Ա՚ն լաքին օնլար շիւպհէսիզ օլմազլըխին՝ էլչի եօլլատըլար Նազափրանա վէ եէմին իսԹէտի-լէր՝ քի գօրգուսուզ կիԹսինլէր։ ( ) տախի էէ-մին էթտի՝ այա, կիւնէշէ, վէ Տիգրանըա Ա՚ր-

շէզին պաշընա։ Պու եէմինի ալտըգլարընտա՝ էօկիւթ վէրտի օնլարա Հերովդէս՝ քի կիթմէ-սինլեր. զէրե շիւպհէլէնիր իտի Նազարէթան-տան վե Պնեկտէն. վե լաքին օնլար եէմինէ ի-նանըպ կէլտիլեր Նազարէթանա եալը սէմթինէ՝ Նչքտիպոն տէտիքլերի քեօյէ։

Նչքամ իլէ գապուլէթտի պունլարը Նազարէ-րան. վե քէնտիսի օրատան պիր եանա չէքիլիպ՝ էմր էթտի ասքերինէ քի օնլարը գուլթուպ էլ-լերինի պաղլասընլար. վե էօյլէձինէ Նչտիգո-նոսուն էլինէ թէսլիմ էթսինլեր։ Հայան Նչ-տիգոնոս կեօրտիւ Հիւրկանոսու՝ սէլամ վէրիպ սարըլտը օնա. վե տիշլերի իլէ ըսըրըպ՝ գօփար-տը օնուն գուվլաղընը՝ քի սօնղրա էկէր գուր-թուլմուրսա տախի՝ քահանայապետ օլմասըն. չիւնքի քահանայապետ օլանըն գուսուրու վե այպը ծլմամալը իտի։

Պունու կեօրտիւքտէ Հերովդէսին գարտաշը Փասայելոս՝ գօրգտու ղի յատէսիլէ. վե չիւնքի էլլերի պաղլը իտի՝ պիր շէյ ետէմէյիպ՝ քէնտի քէնտինէ պաշընը դաշա վուրտու, վե փէք ֆէ-նա եարալատը։ Նչնա պիր հէքիմ եօլլատը Նչ-տիգոնոս քի եարասընը էյի էտէ, ծ տախի Նչ-տիգոնոսուն սեօզի իլէ՝ եարասընա վէհիլլի մէլ հէմ գօյուպ էօլտիւրտիւ օնու։ Պունլարը իշիթ-տիքտէ Հերովդէս՝ գօրգուսունտան կէձիլէ գաչտը վե կիթտի Հռոմայա։

Պեօյլէ օլտուգտա Հայ վե Նչհէմ ասքերի Նչ-րուսաղէմի պաստըլար, վե Հիւրկանոսուն վե Հիւրկանոսլուլարընմալ իւ միւլքլերինի եաղմա էտիպ՝ տօյուբ օլտուլար. վե Նչտիգոնոսու ծ-

բատա փատիշահ տիքիպ՝ շէհիրտէն չըգտըլար · վէ ծ գարաֆտա օլան եէրլէրինտէ սօյտուլար վէ խարապ էվլատլէր , վէ Ա՛արիսա տէտիքլէրի շէհրի ալըպ եըգտըլար վէ շէհիրտէ սաքին օլան-լարը էսիր էվլատլէր : Պուգատար օլտուգտա՝ Նաալափրան կէրի տեօնմէք իսթէտի · պիրէզ սաքէր գօտու Ա՛ղոր մէմլէքէթինտէ , վէ պիր էզ Ալիւլիկիա սէմթինտէ · վէ Նակուրու պըրագտը Ա՛ինջագետտէ աթըը սաքէր իլէ , վէ Պանէլի պիլէէրինէ Ա՛ծքին սէմթինտէ · վէ քէնտի Հայաստանա տեօնիւպ՝ կեօթիւրտիւ Հիւրկանոսու Տիգրանըն էօյկիւնէ՝ վէ էսիրլէ-րի տէ պիլէ : Լամ էվլատի Տիգրան քի Ա՛արիս-սատան կէլէն եահուտի էսիրլէրի Ա՛ան շէհրին-տէ օթուրթտուընալը :

Պու իշլէրի իշիթտիքլէրինտէ Հռոմալըլար՝ Հէրովդէսի փատիշահ տիքտիլէր Նէրուսաղէմ · վէ Նէնդեգէոս սէրասաքէրիլէ եօլլատըլար օնու օրայա · պուընլարըն ասքէրիլիլէ Հայլար վէ Ա-ձէմլէր ձէնք էվլատլէր , վէ չօղունու գըրտըլար վէ ծ էէրլէրի գանա պօյատըլար : Պիր գաճ տահա եիւրիւտիւքտէ՝ քէնտիլէրի տէ գըրըլ-տըլար · էօյլէ քի Նակուր վէ Պանէլ տախի ծ ձէնքտէ էօլտիլէր : Ա՛ն Նէրուսաղէմ տիւշտիւ Հէրովդէսին էլինէ՝ Հռոմալըլարըն հիւքմի ալթընտա օլարագ :

3965 / 3164 Ըօգ իշլէր կէչտիքտէն սօնդրա Տիգրան կիւնլէրինտէ , օնու՛ն տախի էձէլի կէլիպ էվլա-տի վէ էօլտիւ սէքսէն պէշ եաշընտա · սալթանա-թը սիւրտիւ 54 սէնէ՝ պատպասը էօլտիւքտէն սօնդրա :

6. Լ՝ՎԱՔԱՑ Ա՛ՌԱՔԵԱՑ ՎՏԱՐՔԱՑ

Բ. 12—15.

3963 / 3164 } Ա՛ռաւաղդ պիրինձի՝ իքինձի Տիգրանը օղլու քի պապասը փատիշահ սիքմիշ իտի օնու Ա՛րտատ վիլայէթինէ՝ պապասը էօլտուքտէ՝ քէնտիսի օլտու փատիշահ ձիումլէ Հայաստա. վէ օղուրտու Թախթա՝ Ա՛րտաշատա. զէրէ վարմագ իսթէմէտի Ա՛ինջագետէ՝ քի ծրատտա իտի Հայաստանը փայիթախթը Ա՛ծբինչէնտէ, պու՝ փատիշահ օլտուգտա՝ եօլտաշը գարտաշլարընը վէ գըզգարտաշլարընը Ա՛զիովիտ վէ Ա՛ռբերանի ատախքլերի սէմմէլէրէ. վէ օնլարը ծրատտա օղուրտուպ օ եէրլէրին կէվիրինի օնլարա պաղլատը. Հէփիսինէ տէ պաշգա պաշգա կէչինէձէք Թային էտէրէք. ծ Ա՛ջակաունիլէր կիպի քի սաքին օլուրլար իտի Հաշտենից ատախքլերի սէմմէտէ։

Ա՛ռաւաղդ պուռնատը պէօյլէ եէրլէշտիրտիքտէն սօնդրա՝ զէվգէ սէֆայա վէրտի քէնտիսինի, էօյլէ քի ասքէրի իքրահ էմէտի վէ տիւշմանլարը տախի արտալըգ պուլուպ՝ չօգ եէր գափտըլար Ա՛ինջագետտէն. պուռնուն իչին միլլէթ տախի պաշլատը Ֆէրեատ էմմէկէ, Պաղտը կեօրտիւ Ա՛ռաւաղդ քի օրմաղըգ պօզուլմայօր, քէնտինէ կէլտի. վէ իւձրիմ իլէ ասքէր տէվլէտլիպ Ա՛ոտպատական վիլայէթինտէն վէ Մոսկաս սէմմէթինտէն, Ա՛ղուանլարտան վէ Կիւրճիլերտէն. վէ օնլարը Ա՛ինջագետ էնիպ՝ կէ-

րի ալտը ծ եէէլէէրի էի տիւշանելար գափմիշ իտի։
3368 3167 } Ցահա Ա՛րտաւազդ Ա՛իջագետտէն տէօնը մէտէն՝ Ա՛նտոնինոս Ն՛ռօմալըլարըն պէօյիւկի ( )գոռտոս կայսէրին Թաձտաշը՝ եիւրիւտիւ Ա՛սիայա՝ քի Ա՛ձէմլէր իւզէրինէ վարա։ Գ՛օրգտու Ա՛րտաւազդ օնուն կէլիշինտէն. պունուն իչին օնա էլչի եօլլատը, վէ օնունլա տօսթլուգ պաղլայըպ, սէօզ վէրտի քի Ն՛ռօմալըլարա եարտըմ Ձի օլսուն Հէր գարաֆտանա։ ( ) տախի Ա՛ձէմլէրէ գարշը օնտան եարտըմ իսթէտի։ Ա՛եօզ վէրտի Ա՛րտաւազդ, վէ տըշարտան տըշարը եարտըմըն տախի կեօսթէրտի. վէ լաքին կիզլիձէ Ա՛ձէմլէրէ իմտատ էյլէյիսԳ՝ գարաֆկիլըլերի իտի։ Ա՛նիւրիւտիւ Ա՛նտոնինոս Ա՛ձէմ Թօփրաղընա. վէ էէնէյիմ տէրիքէէն էէնկիլտի, վէ ասքէրին չօզու գըրըլտը, էօյլէ քի կիւձ իլէ տիւշտիւլէր Ն՛այաստան Թօփրաղընա. վէ ծրատա գըշլայըպ՝ տեօնտիւլէր Ա՛տոլի սէմթինէ. վէ քէնտիսի Ա՛նտոնինոս կիլթտի Ա՛ըըրա Կղէոպատրա տուլգանըն եանընա. պաղ Ն՛այ Թարիխինտէ. ը. 13։
3370 3169 } Ա՛է չիւնքի տօյտու Ա՛նտոնինոս քի Ա՛րտաւազդ կիզլիձէ եարտըմ էԹմիշիտի Ա՛ձէմլէրէ, եանլըպ եապըլըը իտի՝ քի օնտան էօձ ալա։ Ն՛այան իչինԹտի քի Ա՛րտաւազդ Ա՛ծրինէ կէլմիշ՝ տօսթանէ էլչի եօլլատը օնա, վէ մուհապպէԹիլէ տավէԹ էԹտի Ա՛ըըրա։ Տույտու Ա՛րտաւազդ քի ֆիքըրի ֆէննա տըր. օնուն իչին կիլթ մէտի։ ( )՝ տախի Ա՛րտաւազդը ալտատտայըմ տէյի՝ օղլունա ալմագ իսթէտի օնուն գըզընը. վէ լաքին վէրմէտի Ա՛րտաւազդ։

Այսազ կիւնլերին իպէթիտասընտա՝ կէլտի Այ-
տոնինոս քիւչիւք Հայաստանա, վէ օրատան
Թէքրար տավէթ էթտի Արտաւազդը՝ սանա-
սըն քի պիր պէօյիւք մասլահաթը վար կէօրիւ-
լէձէք։ Պու խըրլը տավէթ տէյիլ տիր տէյէրէք
կիւնտի Արտաւազդ Հայաստանըն իչէրի սէմ
Թինէ։ Անդրէ Այնտոնինոս տախի Հայաստա-
նա չալ էտէրէք՝ քի Արմ իւզէրինէ կիտէձէք
տէյի վէ կինէ էլչի կէոնտէրիպ չաղըրտը Ար-
տաւազդը քի կէօրիւշէ ծնունա. օ տախի պիր
մահանա իլէ չէքիլտի կիւնտի Արտաշատ շէհրի-
նէ։ Պագտը կէօրտիւ Այնտոնինոս քի օ կէլմէյօր՝
իչէրի եիւրիւտիւ. վէ պիրէզ տօսԹլարընն սէօ-
զի իլէ հադրընը էլէ ալըպ, պիրէզ տէ ասքէրինն
չօգլուղու իլէ ծնու գօրգուտուպ, վէ էլի եաղը-
սընիլէ ծնա պէօյիւք շէյլէր վատ էտիպ՝ պունլար-
լա ալտաԹտը Արտաւազդը։

Անանտը Արտաւազդ՝ վէ չըգտը կիւնտի ծնուն
օրտուսունա։ ( ) տախի օրամընգտա սօլուգ ալ-
տընմայրակ դուԹտու՝ վէ գօտու ծնու ալԹընն
զինձիրէ՝ պէշինձի սինէսինտէ՝ պատպասը էօլ-
տիւքտէն սօնդրա։ Պու Թտու ծնուն օղուլլա-
րընը տախի վէ տէմիրէ վուրտու. վէ ծնլարինէ
Ասքէնտէրիւ շէհրինէ վարըպ՝ փէշքէշ չէքտի
ծնլարը Արէոպագտա տուդանա։ Օ՝ օր էԹտի-
լէր ծնլարա քի Թէմինա էԹսինլէր տուդանա,
վէ լաքին գապիլ օլմատը. ծնուն իչինն կէօրէնլէր
պիրէզ շաշտըլար, պիրէզ տէ կիւձէնիպ ծնլար-
իլէ պաշլատըլար սէրԹձէ վարմադա, պունլար
մադրուր վէ ֆօտուլ տուր տէյի։

Անտի կինէ Այնտոնինոս Հայաստանա վէ

ծնու իւչ պեօլիւք էտիպ աշաղքի Հայաստանա փատիշահ տիքտի քէնտի օղլու Աղեքսանդրը՝ Դրասխ չայընտան Անիջագետէտէք · եօդարքի Հայաստանը տախի Դրասխ չայըն օպիր դարա֊ ֆընտան վէրտի Ալիւրտ փատիշահընա քի օ֊ նուն գըզընը Յոլտապէ ատը ծ կիւնէրտէ ալ֊ տը քէնտի օղլու Աղեքսանդրա · քիւչիւք Հայ֊ աստանը տախի Թէսալիմ էթտի Պոնտոս փա֊ տիշահընա ։ Պիր երլտան սօնղրա վարտը Դ֊ փեսոս շէհրինէ , վէ օնտա Թաճ կիյտի պաշը֊ նա՝ Կապադոսյա կայսերէ նիսպէթէն , վէ օրատա աղչէ սիքքէլէտիպ , պիր դարաֆընա գազտըր֊ տը · “ Անտոնինոս Հայաստանը եէնէն ,, ։

Տիւշմանլըգ տիւշտիւքտէ պունուն վէ Կա֊ պադոսյա կայսերին մապէյնինէ՝ էօյլէ պիր ձէնք օլտու պունլարտա քի տահա տիւնեա էօյլէսինի կեօրմէմիշլիտի ։ Ան սօղունտա եէնիկիլի Ան֊ տոնինոս վէ Ամբրա գաչտը · վէ Կղէոպատրա ձանը աձըսընտան գուտուրուպ՝ քէստի Աթտա֊ ւազդ փատիշահըն պաշընը , վէ պիր գաչ նամ֊ տար քիմսէլէրին · վէ քէնտիսի տէ Անտոնինո֊ սուն խըշմընտան գօրգուպ՝ մէզարա կիրտի , վէ գարա հապէր կեօնտէրտի Անտոնինոսա քի էօլմիշ տէյի · վէ օրատա էնկէրէք երլտանը պու֊ լուպ գօլու իւզերինէ գօտու վէ օնուն սօգմասը պէհիրինտէն էօլտու · քէզալիք Անտոնինոս տա֊ խիքէնտիսինի եարալայըպ՝ ձանընը իւֆիւրտու ։

3970 / 8169 } Աշամ՝ իքինձի Տիգրանըն գարտաշը՝ Աթտաւազդ դուԹուլտուգտա օնուն եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլտու Հայլարա՝ աւԹմըշ եա֊ շընտա իքէն · վէ պաշլատը ձէնք էԹմէկէ Հուշ֊

մալըլարլա . պագատը կեօրտիւ քի պաշա չըգա-
ձագ իշ տէյիլ՝ գաչտը կիլմատի Ա՛ղէմիսթանա ,
գաստավէթ էտէրէք քի սօնդու նէ օլաձագ ։

3973
8172 } Ա՛ւ լաքին հաչան հապէր եէմիչտի օ-
նա վէ Ա՛րշաւիր Ա՛ղէմ շահընա՝ քի Ա՛նատոլինա
էօլմիշ՝ չափըձագ ասքէր չէքիպ՝ եիւրիւտիւլէր
Հայաստանա . էվվէլ եօգարքի փայընա տիւ-
շիւպ՝ գօվալատըլար օնտան Վ՛իւրա փատիշահը
ասքէրինի . էնտի օնտան Ա՛րշամ աշադքի Հայ-
աստանա , վէ սալտը օ Հառամլըլար իւզէրինէ
քի ծրայա պըրագմիշիտի Ա՛նատոլինա , վէ հէ-
փիսինի տէ գըլըձտան կէչիրտի . վէ զապտ էմ-
տի Թէմամ աշադքի Հայաստանը տախի Վ՛այ-
սէրի շէհրինէտէք , Ա՛ղէմլէրի քէնտիսինէ
եարտըմ ձի ալարագ ։ Ա՛ւ Ա՛ղէմ շահը Ա՛րշա-
ւիր՝ եօգարքի Հայաստանա փատիշահ եէրինէ
պիրիսինի գօյուպ՝ տեօնտիւ եէրինէ կիլմատի .
վէ օնտան սօնդրա օ եօգարքի Հայաստան ղայ-
րըլըրըն էլինտէ գալտը Թա Ա՛ւրուանդըն վագ-
Թինէտէք ։

3974
8173 } Ա՛րշամ փատիշահ իչինէ տիքտի՝ քի ( )-
գոստոս կայսր բահաձանմըշ , էլչի եօլլատը օ-
նա . վէ տիւէտի օնտան գարտաշը Թօուունլարը-
նը . եանի Ա՛րտաւազդըն էվլատլարընը . ամմա
( )գոստոս կայսր չիւնքի իչինէ միչիտի Ա՛րշա-
մըն Հառամլըլարա էնէտիկինի՝ գօյվէրմէտի օն-
լարը ։ Ա՛ֆէքրատ էլչի կեօնտէրտի Ա՛րշամ պա-
րըշմաղ իչին՝ տեօղ վէրէրէք քի եըլտան եըլա
Հէրովդէսին էլինէ վէրիկի վէրսին Ա՛ինջա-
գետքտէն վէ Վ՛այսէրիտէն ։ Վ՛ապուլ էնէտի
( )գոստոս կայսր պու շարդը , վէ տօսԹըտ էնէ-

տի Հայ փատիշահլըղը իլէ · պէօյլէ պու իշ պիլձիքաէ՝ կէլտի Ա.իշամ Ա՝ծբինէ վէ օնտա սաքին օլտու ։

5984 8185 } Պիր գաչ եըլտան սօնդրա ( )գոստոս կայսր Թէքթար կէլտի Ա.սոր սէմթինէ · պու-նու իշխիձիքլէրինտէ էօգալքի Հայաստանըն նախարարլարը , էլչի կէօնտէրտիլէր օնա՝ Ա.Հէմ լէրին ձէվրինատէն շէքվա էտէրէք · վէ տիլէտի-լէր՝ քի քէնտիլէրինէ փատիշահ տիքսին քիւ-չիւք Տիգրանը քի Ա.րտաւազդըն օղլու իտի , վէ Հռոմայա օլուր իտի , սէօզ վէրէրէք քի Հռոմա տէվլէթինին իդաէթինատէ գալըշնլար ։ ( ) տախի օնլարըն իսթէտիքլէրինէ կէօրէ փա-տիշահ տիքտի օնլարա քիւչիւք Տիգրանը ։ Պու շէյի գափատամատը Ա.Հէմ շահը · զէրէ զա՛յըը աղըր իշլէրէ կիրմիշտի ։ Վ.Էզալիք Ա.րշամ փատիշահ տախի գարշը կէլմէտի · վէ հազ պիլէ էթտի · չօղ էյի սայտը քի եատմիլէթտէն պիր զայըըսը օլմայա , իլլա քէնտի գարտաշը թօռնու փատիշահ օլա ։ Վ.Է Ա.րշամ 29 սէնէ փատիշահլըդ սիւրտիւքտէն սօնդրա էօլտու , վէ քէնտի օղլու Ա.բգարը եէրինէ վարիս պըր-բագտը ։

7 · Ա.ԲԳԱՐԸՆ ՎՃԻՒ ։

Բ · 16—18 ։

5999 8198 } Ա.բգար Ա.րշամըն օղլու Թախիա կէ-չիպ փատիշահ օլտու Ա՝ծբինտէ ։ Պու Ա.բ-գար կէօրքլու կէօսթէրիշլի վէ պէյպօս սա-

հասը, մեշրեպի եավաշ, տիլի դաթը, ապըլը վե ֆիրասէթլի վե ծ վագիթլերտէ օլան լարըն չօղունտան իւսթիւն պիր քիմնէ իտի։ Պունուն մէտհի չծգ տուր Ուում վե Լաթին քիթապլարընտա. վե Ձիւմլէսի տէ պունու սէօյիւտիւրլէր, վե զիյատէսիրլէ Խօյերլէր, կիուչա քի երլեր իչինտէ պիր եր. պունուն իչին Յոգ այր տերլեր իտի ծնա Խայլար, եանի ուլու եր. վե լաքին Յորիլեր վե Ուումլար տիլլերինէ ուչտուրմայըսդ վե տօղրուձա սէօյլեյիմեյիդ, աւագայր եէրինէ՝ պայիսի աւագար տէտի վե պայիսի աքագար. Խօյլե քի Յգգար տէմէք ալէսսէվիյէ օլտու։ Լաքին արապլար Յգպար տէտիլեր քի պէօյիւձէք տէմէք տիր. չէ չիւնքի սայէթ պու ատ սէօյլէնիր իտի ծնա, ամըլատը անղըլմազ օլտու։

Ինչինձի սէնէսինէ վարտըգտա՝ պու Յգգար փատիշահընն ասլզանաթը, Խոմա կայսերի ()-գոստոս թէֆթիչձի կեօնտէրտի Էօթէյէ պէրիյէ քի հեր նէգատար հալգ վար իսէ քէնտի տէվլէթինին հիւքմ էթտիկի եէրլերտէ՝ սայըպ վե վիլայէթլերի թահրիր Էտիպ՝ տէֆթէրէ ալընլար. քի հայձա աշխարհաձիր ատնել տէնիր. պունու պէօյլէ էթտի քի վուգուֆ թահսիլ Էտիպ պիրլէ, էլի ալընտա օլան հալգըն չօղլուղու սայըսընը, վե օնուն էմրի իլե հեր եէրտէ կայսերին սուրէթի հէվ փուլթհանէլերէ գօնուլտու։ Պու սէնէտէ վե պու էսնատէ՝ էզելլի Վէհիմէթուլլահ ինսանիէթի դապիյէթի իլե պիրլէնիպ՝ տօղտու հազրէթի Ուերեմ պիքիր Ալիտէտէն. վե Խոմա կայսերի՝ պէնի ատէ-

մի սայմագ իւզրէ իքէն , կէլտի գուրթ արմաղա
ինսան ձինսինի կիւնահ շէրլինտէն ։

Հերովդէս տախի քէնտիսինի պէօյիւք կեօս-
թէրմէք իսթէտի , չիւնքի Աեսիա եէրինէ գօ-
միշ իտի քէնտինի , պունուն իչին սուրէթինի
կեօնտէրտի փութհանէլէրէ քի գօսունլար կայ-
սէրին սուրէթի եանընա · վէ պիր սուրէթ տէ
Հայաստանա եօլլատը , վէ լաքին Ա՛քգար գա-
պուլ կիթմէտի · պունտան էօթիւրի էօձ ալմագ
իսթէրիտի օնտան Հերովդէս ։

Ո՛ արաբերգտա պիր տիւշմանլերգ սէպէպի
զուհուրա կէլիպ Փուրսաթ պուլտու Հերով-
դէս , վէ աղըր ասքէր իլէ օնուն իւզէրինէ եօլ
լատը գարտաշը օղլունուատը Յովսէփ ։ Ա՛ն
Յովսէփ տախի Ա՛քգարլա ձինք էտիպ՝ ծ ձինք-
տէ տիւշտիւ , վէ ասքէրի տաղըլըպ գաչտը ։
Ա՛ն Հերովդէս տէ ծ էմնատէ Ա՛լահըն ղազէ-
պինէ օղրայըպ՝ վէ եարալտըը գուրթլանըպ՝
էօլտիւ ։

Ո՛ կիւնլերտէ Ա՛քգարըն տիւշմանլարը կէչ-
տիլէր օնու կայսերէ · կայսր տախի պաշլատը օ-
նա էյրի պագմաղա ։

Ա՛քգար պունու տուպտուգտա՝ չըգտը
4004 / 8203 } կիթտի Հռոմայա , քի կայսերին հադըր-
եէնի , / Սէնէ } նը էլէ ալա , վէ մապէյէրինտէ օլան պիրլիք
ահտնամէսինի եէնիլէյէ վէ գավիլէյէ ։ Հաչան
կայսերին գարշըսընա չըգտը Ա՛քգար , վէ օնուն-
լա եիւզ պէ եիւզ սեօլէշտի , շաշտը կայսր վէ
Թատաձիւպ էթտի օնուն ագըլը տէփրէնիշի-
նէ · վէ ձանիւ կեօնիւլտէն մուհապպէթիլէ օ-
նա պաղլանտը , էօյլէ քի հէր շէյտէն զիյատէ

հոշ կէլլը իտի օնա՝ Ա.քգար փատիշահլա կէօ-
րիւշիւպ գօնուշմագ , վէ օնունլա եէմէք իչմէք ,
վէ գօյվէրմէլիտի օնու քի եանընտան այրը-
լա ։ Օօգ քէրըկ տիլէտի Ա.քգար քի սալի
վէրսին քէնտիսինի վէզանընա վարմազա . ամ-
մա կայսր մուհապպէթինտէն գօյվէրմէզ ի-
տի . էն սօնդուննտա օնուն ագըլը սեօզլէրինէ
եէնկիլիպ՝ իսթէր իսթէմէզ օնա եօլ վէրտի ։
Ո տախի վիլայէթինէ տեօնիւպ՝ կիւթահի Ա.ըծ-
քին շէհրինէ , վէ չօգ պեօյուք իշլեր տիւզտիւ ,
վէ չօգ պինալար գուրտու . վէ պիր կիւզէլ
շէհիր տէ եափտը Ա.իջագետտէ ատը Ա.քգար-
շատ ։

Լօլտիւ ծ կիւնլէրտէ Ո գոստոս կայսր վէ օ-
նուն եէրինէ Տիբեր կէչիպ օթուրտուգտա՝ օն-
տան սըգընթը չէքտի Ա.քգար . օնուն իչին նիյ-
էթ էթտի քի Ա.ճէմլէրէ տայանըպ՝ Հաօմա-
լըլարա ասի օլա ։ Պու նիյէթիլէ էլ վուրտու
Ա.ւահա շէհրինէ , վէ եէնիտէն եափտը օնու .
վէ գավիլէյիպ՝ ծրայա կէթիրտի թախթընը
հէփ գագըմը իլէ ։

Պունու պեօյլէճէ տիւզիւպ զըզգարտաշը օղ-
լունու՝ ատը Անատոլուկ քի պիր պահատըր վէ
ագըլը ուշաղիտի՝ պէյլեր պէյի էթտի , վէ Հայ-
աստանա հաքիմ տիքտի , վէ ասիլիք մասլա-
հաթընը օնա պէյան էտիպ՝ եօլլատը օնու իչէ-
րի գարաֆլարա Ա.ըտաշ սէմթինէ քի ծրատտա
օթուրուպ ասքէր թէտարիք էթսին ձէնք իչինա

Ո՛ վախիթլէրտէ Հօլմիշ իտի Ա.ճէմ շահը
Ա.ըշաւիր վէ իւչ էվլատը գալմիշ , ատլարը՝
Ա.ըտաշէս , Կարէն , վէ Մուրէն , պիր տէ գըզ՝

ատը Կոշմ։ Պունլարըն իչինտէ պեօյիւք արպէ-
տէ գօփտու · ղէրէ Ա֊րտաշէս՝ փատիշահ օլմազ
իսթէմիքտէ՝ գարտաշլարը գարշը կէլտիլէր ։

( )նլարըն իչինտէ գավզա զուհուր էթմիք-
տէ, Ա֊բգար փատիշահ օնլարտան եալտըմ պու-
լամայըպ՝ պըրագտը ասիլից մատտէսինի · վէ
քէնտիսի ասքէր տէվշիրիպ կիթտի Ա֊ֆմիս-
թանա վէ Ա֊րտաշէսի եէրլէշտիրտի թախթը-
նա ։ ( )պիր գարտաշլարը գարշը տուրտուգտա՝
օնլարը իսքեաթ էտիպ՝ պիր գանուն գուրտու
օնլարըն մապէյնինտէ , քի Ա֊րտաշէս օղուլտան
օղուլա փատիշահ օլսուն վէ գարտաշլարը քի
տէնիրլէրիտի Պահլաւք , Ա֊հէլ շէհիրին ատը
իլէ՝ նախարարլար իչինտէ Ձիւմլէնին շէօհրէթ-
լիսի վէ էվվէլկի օլսունլար՝ փատիշահ սօյու
օլմալարը իչին · վէ էկէր Ա֊րտաշէսին սօյու
Թիւքէնիրսէ՝ օնլարըն էվլատլարընտան օլսուն
Ա֊ֆմ փատիշահը ։ Պունտան էօթիւրի իւչ
պապէթէ պէօլինտիւ Պահլաւունի սօյ քի տէ-
նիրլէրիտի , Կարէնի Պահլաւ , Սուրէնի Պահ-
լաւ , վէ Ա֊սպահապէտի Պահլաւ՝ օնլարըն գըզ-
գարտաշլարը Կոշմուն դարաֆընտան , չինքի
օնուն էրի Ա֊սպահապէտ իտի , եանի սէրասքէր ։

23 | Պու իշի պէօյլէ տիւզտիւքտէն սօնդրա
Ա֊ֆմիսթանտա խասթալանըպ Ա֊բգար փատի-
շահ ուչուզ օլտու · պունուն իչին էվէթլէ յէրէք
տէօնտիւ Հայաստանա վէ կէլտի Ուռհայա ։
Վէ չինքի տիւշմանլարը՝ խուսուսա Հերով-
գէս Ա֊նթիոպաս՝ օնտան շիքեայէթ էթմիշլէր-
իտի Տիբեր կայսերէ քի ծ ասի օլմազ իչին
կիթմիշտիր Ա֊ֆմիսթանա , քէնտի սատըպ վէ

սուչսուղ օլտուղունու սապիթ էտիպ՝ իքի էլչի եօլլատը Աառինոս տէտիքլերի սէրասքերէ, քի Ֆռօմալըլար գարտաֆընտան փաշա կիսկի օթուրուպ հիւքմ էտեր իտի Պաղէստին մէմ լէքէթինտէ, ծնա լէձա էտէրէք քի քէնտի իչլին շէֆաէթձի օլսուն կայսերկ հվվելքի տօսթլուգտա գալմաղա. վէ հէմ էլչիլեր իլե եօլլատը Ենանկ ատլը՝ պիր սատըգ չավուշունու։

Էլչիլեր կիտիպ իչի թէքմիլ էթտիլեր. վէ տեօնէր իքէն չօգ քիմսէլերտէն իչիթտիլեր քի Ձիսուս միւՀիզէթլեր էտիյօր խուսուսա հասթալարա։ Պունուն իչին Երուսաղէմ կիթմէք իսթէտիլեր քի ծնու կեօրսիւնլեր. կիտիպ կեօրտիւքլերինտէ ծնուն էթտիկի միւՀիզէթլերի, շաշըրլար վէ կէլիպ նագլ էթտիլեր Ադգար փաաիշահա։

Ադգար պու շէյի իչիթտիքտէ՝ սահիհ ֆիքրինէ գօտու քի կերչէք օ Ապուլլահ տըր. պունու պեօյլե ինանարագ՝ ծնա էլչիլեր կեօնտերտի՝ Ենանկ չավուշ տախի պիլէլերինձէ, վէ պիր մէքթուպ. վէ օ մէքթուպտէ ծնու Ադլահ եախօտ Ապուլլահ տէյի իգրար էտերէք՝ խաստթալըղընա օնտան շիֆա տիլէտի. վէ օնու տավէթ էթտի. “Իչիթտիմ, տէտի, քի Երահուտի միլլէթի սէնտէն հօշնուտ տէյիլ իմիշ վէ ինձիթ մէք խաթէրլեր սէնի. պէնիմ պիր քիւչիւք, վէ կիւզել շէհիրիմ վար, իքիմիզէտ եէթիշիր, պույուր կէլ,,. Ա է էմր էթտի էլչիլերէ քի Երուսաղէմ կիտտիքլերինտէ՝ քէնտիսի իչին Ադլահա գուրպան էթսինլեր ծնուն հէյքէ-

լինտե ։ Ալ և պիր միւսաւվիր՝ եանի սուրբեթ եա-
զան տախի եօլատը հլչիլերիլե , քի հկկը Յի-
սուս կելմիշլսե՝ օնուն սուրբեթինի րեամ հեթսին ։

Լչիլեր Երեաստանա վարըպ՝ րասթ կելտի-
լեր ծ գալապալըղա քի Յիսուս Նազկաւզարդ
կիւնի Երուսաղեմ կիտեր իտի . վերմեք իսթե-
տիլեր օնա Քգարըն մեքթուպինի . լաքին Ձե-
սարեթ էտիմեյիպ՝ կելտիլեր Փիլիպպոս առա-
քեալըն եանըննա վե տէտիլեր , Յիսուսա պու-
լուշմագ իսթերիզ . օ տախի Նդրեաս առա-
քեալա սեօյլեյիպ՝ իքիսի պիր եէրտե հապեր
վերտիլեր Փիլիպպոսե ։ Պու իշ իչին շազ օ-
տու Յիսուս . վե կմր եթտի Գովմանա առա-
քեալա քի Քգարըն մեքթուպինե Ձեվապեազ
սըն . ծ տախի եազտը Յիսուսուն աղզընտան ,
սեօզ վերերեկ քի պէն կեօյե աղտըգտան սօնղ-
րա՝ շայըրտլերիմահէն պիրինի եօլլարըմ քի սա-
նա շիֆա վերսին վե տօղրու եօլ կեօսթերսին ։

Ո արաըգտա պաշլատը միւսաւվիր , եանի
պապէրահան՝ չալըշմաղա քի Յիսուսուն սուրբ-
թինի ալա . էտիմէտիքտե ալտը Յիսուս պիր
մահրաման վե գօտու եիւղիւնե . վե օ մահրաման
իւզերինե միւՁիզԷթ իլե րեամ եթտի թեմամ
քէնտի սուրբեթինի . վե օ մահրամայը Նանեյե
վե օպիր եչիլերե վերիպ՝ կմր եթտի քի կեօ-
թիւրսիւնլեը Քգար փատիշահա , վե օնուն
պիրե Գովմանա առաքեալըն եազտըղը քեաղատը ,
քի քէնտիսինե թէսէլլի օլսուն՝ ինանտըղընա
վե իսթետիկինե կեօրե ։ Քգար ալտըգտա պու
ազիմ փէշքեշլերի՝ կն էվվել սեՁեմե գըլըպ օ
սուրբեթ՝ եիւրեքլենտի , վե քէնտիսինե թե-

սէլլի պուլուպ պէքլէլիսի իշին պիւտմէսինի. վէ ըսմարլատը քի ծ քեազատը վէ ծ սուրէթի հէր տիւրլիւ սապընարակ, էյիձէ սապլասընըլար։

Յիսուս էֆէնտիմիզ կեօյէ ադարըգտան սօնղրա՝ Մովսէս առաքեալ՝ քի օնիքիլէրին պիրի իտի՝ Յիսուսուն էմրի իւզրէ Աբգարա եօլլատը Մադէոս առաքեալը քի էկեմ միշ շայիրտլէրտէն պիրի իտի։ Ա՛ծ Աւահայա վարըպ կիմսէ Աբգարըն եանընա. վէ վազ էթմէկիլէ օնուն ձանընը նուրլանարըրպ՝ թէնինէ շիֆա վէրտի, վէ օնու մկրտել էյտի. վէ օնունլա հէփ Աւահալըլարը տախի տինէ կէթիրիպ մկրտել էթտի. պիր պեօյիւք քիլիսէտէ եափտը օրատա. վէ քէնտի էրինէ եպիսկոպոս գօտու պիրիսինի քի սէնատէթը տիպաձի իտի, վէ Աբգար փատիշահըն սարըգձիսի իտի՝ ատը Աբգարի Աւգէ տէրլէր։

Պարգտը օնտան Մադէոս առաքեալ՝ վէ կիմսէ իչէրքի Հայաստանա քի ծրայա հիւքմ էտէր իտի Անանտուկ Աբտազ էյալէթինտէ՝ Շ աւաշան սէմթինտէ։ Օրատա վազ էթմէկինէ տինէ կէլտի Անանտուկ վէ մկրտել օլտու. վէ օնունլա ձէմաաթըն չօղու վէ չօղ Հայ նախարարլարը տօղրու տինի գապուլ էտիպ օնլար տախի մկրտել օլտուլար. քիշիլիք Անանտուկուն գըզը ատը Անուշտա։ Վէ ծ սէմթէյտէ եպիսկոպոս գօտու Մադէոս՝ քէնտի էրինէ Օ՛աքարիա ատը պիրինի՝ վէ քէնտի կիմսէ Աբգար էշուան սէմթինէ։

[31] Պու իշլէր պէօյլէ օլտուգտա՝ Աբգար փատիշահ քեազատ եափտը Տիւեը կայսէրէ ի-

քի քեզրկ Յեսուս իչին . եազտը Ն՚ՀԻՄ շահընա տախի՝ ատը Ն՚ըտաշէս վէ օնուն Աերսեհ ատը օղլունա՝ քի Ն՚սորեստան փատիշահը իտի , Յեսուս Նֆէնտիմիզէ իման կէթ իրմէք իչին : Ա և լաքին տահա ՀԻՎապ ալմատան էՀէլի եէթ իչինպ հօլտու վէ կեօմիւլտու մէզարա Ուռհաշէնրին- 33 } տէ . սալդանաթ ը սիւրտու 38 սէնէ . 33 սէնէ Ն՚ըիստոսա ինանմասընատան էվվէլ վէ 3 սէնէ ինանտըգատան սօնդրա :

8 . Ն՚ընանէնին վէ Ոանապրո-կոն վաքիԼԷրէ :

Բ . 19 :

34 } Ֆայ տէվլէթի քի պիզիմ իզզէթլի Ն՚ըգատ փատիշահըն էլինտէ իտի , ալէթ իւսթ օլտուս վէ իչի պեօլինտի . վէրէ Ն՚ընանէ Ն՚ըգատըրն օղլու վէ Ոանատուկ՝ օնուն գըզգարտաշը օղլու տիւնեատէն կեօչ էթ տիքտէ՝ իչիսի պիրտէն փատիշահ օլտուլար՝ պիրիպիրինէ գարշը :

Ն՚ընանէ Ն՚ըգարըն օղլու Ուռհատա փատիշահ օլուպ Նֆէնտիմիզին տինինի պըրագտը վէ փուԼԹհանէլէր աչըպ՝ փուԼԹլարա Թափտը . վէ չալըշտը քի ՀԻմաաԹընը տախի քէնտիսինէ ուչտուրա : Ֆապէր էթտի Ն՚ադէ եպիսկոպոսաքի քէնտիսինէ ԹաՀ գավուղու եափմա պապասընա եափտըղը կիպի . ՀԻվապ վէրտի Ն՚ադէ . „ Պինիմ էլիմ, տէտի , գավուգ եափմազ էօյլէ պաշա քի Ն՚ըիստոսա սէՀՀատ գըլմազ „ : Պու սեօզէ կիւՀՀինիպ էմը էթտի Ն՚ընանէ քի Ն՚ադինին այագլարընը քէսսինլէր . ё տախի պեօյլէ էօլտու :

Պաշտատը Ա՛նանկ եէնիտէն եաիուլար եաի-
մաղա քէնտի սարայընտա . վէ իշլէյէնլէր
եօգարըթի գաթտա պիր պեօյուք մէրմէր տիրէք
տիքէրիլքէն՝ Ա՛նանկ աշաղտան պագըպ կմր էթ-
տի ծնլարա՝ քի նաճըլ տուրդուրմալը ծնու . վէ
կմր կտէրիլքէն , տիրէք գայտը վէ տիւշտիւ օ-
նուն իւսթիւնէ . վէ այագլարընը խուրտիւխաշ
կտիպ ծնու ծրատա էօլտիւրտիւ 4 սէնէ փատի-
շահլըգ սիւրտիւքտէն սօնղրա . վէ տուրը Հայ-
բապետին էօձի ծնտան ալընտը ։

Ա՛նատրուկ Ա՛բգար փատիշահընն գըզգար-
տաշը օղլու՝ քի Ը՝ աւարշանտա փատիշահ իտի՝
օ տախի պըրագտը տինինի վէ իսթէրիտի քի
աշաղքի Հայաստանը տալթ քէնտիսի զապդ է-
տէ . պունուն իչլին պաշտատը ասքէր տիւզմէկէ
Նագրատունի վէ Ա՛րծրունի սոյլարընն էլչիլէ ։
Պու իշտէ իքէն՝ Հապէր կէլիքտէ քի Ա՛նանկ
էօլմիշ , զիյատեսիլէ սէվինէրէք՝ ասքէրինի ա-
լըպ էվէթլէմէկիլէ կէլտի Ա՛իջագեաե ։ Ա՛ւա-
հանընն Հալգը պունու տույտուգտա քի չօղու
քրիսթիան իտի , զայէթ գօրգտուլար . վէ էլչի
եօլլատըլար Ա՛նատրուկա վէ եէմինն իսթէտի-
լէր օնտան՝ քի տին գարտաֆընտան քէնտիլէրի-
նէ տօգունմասընն վէ հիչ պիր քիմսէյէ զարար
էթմէսին ։

Եէմինն էթտի Ա՛նատրուկ , վէ Ա՛ւահայա կի-
րիպ զապդ էթտի շէհիրի . վէ եէմինինէ գարշը
Ա՛բգարըն էվլատլարընը վէ սօյունու գըլըճտան
կէչիրտի . տալթ գըզլարը տագլայըպ՝ չըգարտը
ծնլարը Ա՛ւահատան վէ օթուրթտու Հաշտե-
նից էյալէթինտէ ։ Ա՛յ Ա՛բգարըն գարըսընը

ատը Հեղինե եօլտատը Լյատան շէհրինէ՝ Ա՛ի-
ջագետ մէմլէքէթին սուլթանլըղընը իւզէրինտէ
ալը գոյարագ · զէրէ օնուն էլինէլէ չօգ էյլիք
կեօրմիշ իտի Ա՛քգար փատիշահտան ։ Պու Հե-
ղինե սուլթան՝ տին դարագֆընտան Թէհամ գա-
վլէնմիշ իտի , վէ Ա՛ուհուվլահըն լուգֆի իլէ
տօնանմիշիտի · պու գալգտը կիթտի Ա՛րուսաղէ-
մ · վէ գըթլըդ տիւշտիւքտէ Ալղոդոս կայսէ-
րին վագթինտէ՝ Ա՛ըսըրտան գաթը՛ չօգ պուղ-
տայ սաթըն ալըպ՝ միւհթաճ օլանլարա էօլէշ-
թիրտի ։ Ա՛ Է եօլտուքտէ ծրատա՝ զէյնէթ իլէ
կեօմտիւլէր՝ Թէնինի մէզարա՝ Ա՛րուսաղէմին
գափուսու էօկիւնտէ , օնու միլէթլէրէ էյլիք
էտիճի գանըմագլա , վէ իւզէրինէ պիր միքէլ-
լէֆ Թիւրպէ եափտըլար ։

Ա՛գադոս առաքեալ իլհթտիքտէ Ա՛նանէնին
վէ Ա՛նատրուկուն էթտիքլէրինի՝ եաս գուԹ-
տու · վէ չինքի քէնտիսի ծ վագիթլէրտէ
Ալապագովկիա սէմթինտէ իտի , Թէքրար կիթ-
մէք իսթէտի Ա՛նատրուկուն եանընա՝ քի կինէ
օնու տինէ կէթիրէ ։ Պու ֆիքը իլէ Ա՛իջագե-
տէ կիրտիքտէ օնա լատթ կէլտի պէշ քիշի քի
Հռոմատան էյլիլիքլէ կէլիրլէր իտի Ա՛նատրուկ
փատիշահ սոյունտան օլարագ , պէօյիւքլէրինինի
ատը Ալրիսի՝ եանի ալԹուն , Հայձա Ա՛կէ ։
Պունլարա վազ էտէրէք Ա՛գադոս առաքեալ՝
Ա՛ղրիատոսուն տինինի գապուլ էթտիրտի , վէ
մկրտել էտիպ , Ալրիսի տէտիքլէրինի քահա-
նայ էթտի ։ Ա՛նլար տախի հէփ շէյլէրինի սա-
Թըպ վէ ֆուգարայա տաղըտըպ , պաշլատըլար
էօԹէկի պէրիյէ կէզէրէք Ա՛ղրիատոս էֆէնտի-

միջին տիեզերքի աշխարհամիկ վէպ իշխանների գանտըրմանը. պունալար՝ պէօյիւքլէրինին ատը իլէ հայձա Աղէքսանդր տէնտիլէր։

[18] } Պունու Անատրուկ իշխիտիքտէ՝ քի ծ զաման Շ աւարշանտա իտի՝ չաղըրտը ծրայա սուրբ Գրիգոռու վէ ծրատա էօլտիւրտիւ ծնու. վէ չինքի Ը աքարիա եպիսկոպոս սաղ իտի՝ ս գայըրըլտիտի Ձէմասէթը։ Էօլտիւրտիւ Անատրուկ սուրբ Գրիգոռ իլէ քէնտի Անդուխտ ատլը գըզընը տախի՝ Քրիստոսուն տիւնինտէ գալի վէ մէթին գալմասը իչին. վէ ծնուն իւսթինէ միւՀիզէթլէր օլտուգտա՝ չօգ քիշի գապուլ էտիպ Քրիստոսուն տիւնինի՝ ծնուն ուղրունա էօլտիւլէր. պիր վագիթտէն սոնղրա Աղէքսանդր տէտիքլէրիմիզ տախի մարտիրոս օլտուլար իքինճի Դրտաշէս փատիշահըն կիւնիւնտէ սէնէ 107. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ը. 28։

[19] } ( ) վագիթլէրտէ Նարթուղիմէոս առաքեալ տախի կէլտի Հայաստանա, վէ պիլէսինճէ կէթիրտի սուրբ Գրիգորին տուրէթինի. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ը. 19։ Ա է քէնտի աշագըի Հայաստանտա վազ էտիպ չօղունու տէօնտիւրտիւ տօղրու տիւնէ. վէ փատիշահըն գըզգարտաշընը տախի ատը Աղգունի՝ վէ ծնուն սէրասքէրինի տէ։ Պու շէյ չավ օլտուգտա՝ դուԹտու Անատրուկ գըզգարտաշընը վէ էօլտիւրտիւ. վէ սուրբ Նարթուղիմէոսուն տէրի սինի եիւզտիւրիւպ խաչա չըգարտը ծնու Գրիգորան չէհրինտէ, վէ աղիզ Թէնի ծնտա մէզարա կէօմիւլտիւ։

Կէլտի Հայաստանա Յուդա առաքեալ տա-

խի , ծ քի Աստղոս տէնիլիը ծնիքիլէրտէն պի-
րխի · մարտիրոս օլտու Արմի շէհրինտէ վէ ծնտա
մէզարա կեօմիւլտիւ : Ա ա ք թ իլէ՝ Աուվմա ա-
ռաքեալըն քէմիքլէրի տէ՝ եախօտ պիր փայը կէլ-
տի Հայաստանա · կէրչի քէնտիսի Հինտիս-
թանտա էօլտիւ , վէ լաքին քէմիքլէրի Ազնեաց
վիլայէթինտէ Ասողց տէտիքլէրի քեօյտէ սապ-
լանտը : Կէլտի Հայաստանա սուրբ Հռիփ-
սիէոս տախի էէթմիշլէրտէն պիրիսի · վէ Աի-
նիք մէմլէքէթինտէ մարտիրոս օլուպ մէզարա
կեօմիւլտիւ՝ ծ եէրտէ քի շիմտի ծնուն ատընա
Ստաթև տէնիլիը քի Տաթև տէրլէր : Կէլտի
Հայաստանա Աստղոս առաքեալըն Հղիշէ ատ-
լը շայիրտի տախի , վէ կիթտի Ազուանա վէ
Աւտի սէմթինէ՝ իւչ շայիրտիլէ վէ հէփիսինի
տէ եախօտ չօղընտու քրիսթիան էթտի վէ Ա-
զուն օլասընտա մարտիրոս օլտու :

Պունտարը վապթինտէ հաչան կայտը օլտու
՝Ներսէս՝ Ստանատուկ փատիշահ ծնա էլչիլէր
կեօնտէրտի փէշքէշլէրիլէ քի պարըշըգ շարդը-
նը կինէ գավիլէսինլէր : Պունտարը՝Ներսէս կեօր-
տիւքտէ՝ եօգարը ալտը քի օթուրթտուն պի-
լէսինճէ կայսեր թախթընտա : Ա՛րատա պու-
լտնուպ Աննեքա փիլիսոփա՝Ներսէսուն ուս-
թասը վէ պու խբրամը կեօրիւպ՝ չէքմէտի քի
էլչի օլտնտտա կայսերէ լայըգ խբրամ օլտն-
տուն . պունտան իչինի պիր ա՛ր իլէ իչի չէվիրտի .
Իչթէ կէլիյօր տէտի վալիտէն Ազրիպինա .
ծ տախի ծնուն օյալտրպ օ խբրամը Հռիմէ-
տի Հայ էլչիլէրինէ :

ՃՃ Ա Հ Ա Թ օլտուգտա Ստանատուկ՝ չօգ շեօհ-

րէթլի իշլէր էթտի վէ չօգ պինալար եափտը. ոնլարտան պիրիսի տէ օլտու Ա՝ծքին շէհիրի. վէրէ պու շէհիր գէլդիկտէն վէտէլէնտիքտէ՝ երգտը Ա՝նատորուկ, վէ եէնիտէն եափտը էվվէլքիտէն միւքէլլէֆ. իչի գաթ հիսար չէվիրտի էդրաֆընա. վէ քէնտի սուրէթինի դաշտան եօնմա տիքտի շէհիրին օրթասընա՝ էլինտէ պիր փարա օլարագ. պունունլա կէօսթէրմէք իսթէտի, քի ո՛ շէհիրի եափտրգտա հաշնէսի թիւքէնիպ՝ սալթ պիր փարասը գալտը մատրաֆըն չօգլուղունա իշարէթ։

Ա՝էնտիսի՛տէ սօնդրա զէվգտէ սէֆատա էօմ բիւնի կէչիրիպ՝ պիր գազա իլէ էօլտու. զէրէ պիր կիւն ավա կիտիպ, եապան հայվանլարընը գօվալատրգլարընտա՝ Է՛մր էթտի գուլլարընա քի հայվանլարըն էօկիւնի ալսընլար, վէ օնլարը գուշաթ սընլար. ո՛ արաբգտա չուհատարլարընտան պիրի՛ շիտտէթ իլէ օգու ավ դարաֆընա աթայըմ տէր իչէն, օգ եանդլըշ վարըպ տէյտի Ա՝նատորուկ փատիշահա վէ օնու էօլտիւրտիւ օրաձըգտա։ Փատիշահլըղը սիւրտիւ 34 սէնէ. 4 սէնէ Ա՝նանէիլէ պիլէ. 30 սէնէ՛տէ պաշգաձա։

9. Ա՝յօգարէթ Հայաստանտա օ՛ռուրան փատիշահլարընը նաթլէ։

Բ. 20—25.

{3970 / 5169} Օ՝ ատպ էթտիքտէ Հայաստանը ո՛ մէշհուր Ա՝նանիենս՝ նիձէքի տէտիք էօգարտա աղթընձը պատտա, էօգաղթի փայը Թէգլիմ էթ-

տի Վ.խուրտ փատիշահընա · վէ լաքին Ա.ճէմ շահը Ա.լշաւիր՝ օնուն էլինտէն ալըպ՝ օթուրթուս օրայա փատիշահ կիպի Ա.րտաշիաս ատը պիրինի ։ ( )րատա օլան նախապարըլար պունուն էլինտէն սըգլէթ չէքիպ՝ Խոսմալըլարա տիւշտիւլեր վէ օնլարտան տիլէտիլեր Ա.րտաւազդ փատիշահըն օղլունու՝ ատը քիւչիւք Տիգրան վէ օնու քէնտիլէրինէ փատիշահ տիքտիլեր ։

( ) Էօլտիւքտէ՝ Խոսմալըլար ծ Տիգրանըն Ա.րտաւազ ատը գարտաշընը օնուն էէրինէ եօլլատըլար ։ Ալ է լաքին Խայլար օնու գապուլկթմէյիպ՝ վէ Խոսմալըլարտան կէրի տուրուպ՝ պիր ղայրըսընը փատիշահ տիքտիլեր՝ քի սօնղ Տիգրան տէնիլտի ։ Ա՛նկը պաշլանտըգտա Խոսմալըլարլա՝ կլինէ օնլարըն հիւքմի ալթընա կիրտիլէր · վէ իւչ եըլտան սօնղրա՝ ծ սօնղ Տիգրանը պըրագըպ՝ Խոսմալըլարըն էմրինէ Ա.պրահամատը պիրինի Ա.ծծրունի սօյունտան փատիշահ տիքտիլեր՝ կեօսթէրիլլի վէ կէնիշ եիւրէքլի պիր քիմսէ ։ ( ) տախի էօլտիւքտէ՝ Ա.ճէմ շահը Ա.րտաշէս՝ օղուլլարընտան պիրիսինի Ա.րշէզ ատը՝ օնուն էէրինէ փատիշահ տիքտի Խոսմալըլարա գարշը ։ Ալ է օնլար պունու չէքմէյիպ գաչըրտըլար օրատան Ա.րշէզի վէ օնուն էէրինէ տիքտիլեր Օ էնոն ատը՝ Պոնտոս փատիշահընըն օղլունու՝ Ա.րտաշէս ատ գօմմիլէ օնա ։

{38} Պու Օ էնոն էօլտիւքտէ , Ա.րտաշէս շահ՝ Խոսմալըլարա տուլումայարագ՝ փատիշահ տիքտի օնուն էէրինէ Ա.րշակ ատը օղլունու ։ Պունու իչիթտիքտէ Տիրեր կայտ , եաղտը Ակրիզի փատիշահընըն գարտաշընա՝ ատը Ա.ի-

հըրդատ՝ նամը շանը պէօյուք պիր պահատըր քիմսէ, վէ փատիշահըն ատը Ֆարսմանն, քի ասքէրիլէ եուրիւյուպ եօգարըի Հայաստանա, զապդընա ալըն։ ( ) տախի գարտաշընըն էլի իլէ Ա.րշակըն Թէվասիսինէ չօդ շէյ վատ էտիպ՝ օնուն վիւճուտինի գալտըրտը. վէ քէնտիսինէ պիր էզ ասքէրիլէ իչէրի կիրիպ ալտը Ա.րտաշատ շէհրինի վէ օնտա փատիշահ օլտու։ Պու հապէրի ալտըգտա Ա.րտաշէս շահ՝ եօլլատը Ա՝իհրդատըն իւզէրինէ աղըր ասքէրիլէ Ա.րշէզ ատալը օղլունու, քի եօգարտա զինքը օլուներտու. ամմա Ա՝իհրդատ էվէ Թէյէրէք հապէր վէրտի Ֆարսմանն ատը գարտաշընա. օ տախի Ա.լանտըր վէ Ա՝արմատըրը պիրլիքտիրիպ՝ կէլտի գօվալատը Ա.ձէմիների վէ գարտաշընը եէրլէշտիրտի օ փատիշահլըգտա։

82 } Պիր գաչ եըլտան սօնդրա՝ Տրամիզդ Պիւրձի փատիշահընըն օղլու կէլտի օ սէմիթէրիկ Ա՝իհրդատըն եանընա քի ամուձատը իտի. վէ նախարարլարը էլէ ալըպ՝ տեօնտիւ կինէ պապասը եանընա. օնտան ասքէր ալըպ եիւրիւտիւ Ա՝իհրդատըն իւզէրինէ. վէ օնու գօրգուտտարատ գօվալատը վէ արտընա տիւշիւպ դուԹատու օնու վէ գարըսընը վէ օնլարը գապա էսպապլար ալԹընա պաստըրըպ՝ պօզտու. Հէմ տախի օլատա էօլտուրտու պու պօզուլանլարըն օղուլլարընը քի զար զար աղլաշըրլար իտի՝ օնլարըն էօլմէսի իչին։

Պէօյլէ օլտուգտա Վահրէհ շահ էօյբէլէնիպ գալգտը քէնտի կէլտի վաՓինը ասքէրիլէ եօգարըի Հայաստանա. վէ օնտան Տրամիզդի

գօվալայլով՝ փատիշահ տէքտի Աբտաշատ շէհ-
րինաէ Տիրիթ ատլը գարտաշընը. վէ միւլէթ
տախի եւլէքտէն գապուլ էթտի ծնու՝ Աբշա-
կունի օլտուղու իչին։

85 } Աբտաշատ Աչամ ասքէրի էէքիլտիքտէ,
Թէքրար տէօնտիւ Հոամիզդ վէ զօր իլէ փա-
տիշահ օլմագ իսթէտի։ Հայլար պուննու կէօր-
տիւքտէ քի պէյնիմիզէր իտի Տիրիթի, սիլահ-
լանըպ՝ սալտըլար Հոամիզդին իւզէրինէ։ Ա-
տախի նաչար գալըպ՝ ալտը գարըսընը քէնտի
աթընա վէ գաչարագ կիւճիլէ գուրթարտապիլ-
տի Ճանընը։ Ան չիւնքի կէպէ իտի գարըսը՝ վէ-
տէլէնիպ էօլմէք իսթէտի. վէ գօճասը տախի
շաշըրըպ վէ տէլի կիպի օլուպ՝ իանչէր իլէ եարա-
լատը օնու վէ չայա պըրագըպ քէնտիսի գաչտը։
Աբտաշատ չօպանլար օլմազիլէ՝ հաչան կէօրտիւ-
լէրքի գարը սու իւզէրինէ էօլիւմ հատտին-
տէ ինկիլէյիպ եաթըր, էօգարը ալտըլար սու-
տան, եարալարընը սարտըլար վէ թիմար էտիպ՝
սաղլաթտըլար. վէ քիմ օլտուղունու վէ նէ չէք-
տիկինի սօրուպ՝ կէօթ իւրտիւէր օնու Աբտաշատ
շէհրինէ. վէ ծրատա տահա զիյատէ թիմար
էթտիրիպ տիպ տիրի էթտիւէր. վէ օնու ալըպ
Տիրիթ փատիշահա կէօթիւրտիւէր. ծ տախի
էմր էթտի քի րահաթլըգտա գուրթսունլար վէ
սուլդան կիպի սագլասընլար։

88 } Հապէր կիթտիքտէ Հոամայա՝ քի Աչամ
լէր թէքրար զոսպզ էթտիւէրի էօգարըքի Հայ-
աստանը, ֆէրման էթտի Աէրոն կայսր քի աս-
քէր պիրլիքսին էօթէտէն պէրիտէն՝ Հոամա
ասքէրինէ ծրայա կիթտիկէ. Հապէր վէրտի

Ա՛զրիպպաս Հերովդէսէ վէ զայրը հաքիմներէն քի Պաղեստինէ վէ Ալեքսիկիատա վէ Ա՛սորի սէմթէլէրինէ հիքումդէթ էտէրլէր իտի, քի ճնլար տախի ասքէր տէվշիրիպ եարտըմճի ոլ սունլար Հռոմա ասքէրինէ. վէ պու իշ իւզէրինէ սէրասքէր տիքտի Կորբուղոն Պոմետիանոս ատը պիրիսինի, ճնա՛ տախի արգատաշ՝ Կուա-դրատոս տէտիքլէրի Ա՛սորի սէմթին փաշա-սընը։

«Պէյլէ ատը թէտարիք իլէ՝ Կորբուղոն տէտիկիմիզ եօգարքի Հայաստանա եագլաշըպ, իշիթտի քի Տիրիթ տէ ասքէր տէվշիրիպ ՃէՆ-կէ հազըրլանմիշ։ Պունու տույտուքտա Կորբուղոն ՃէսարէթԷ էտէմէտի իլէրի եիւրիւմէկէ՝ Պարեհ շահտան վէհմ էտէրէք. պունուն իչին էյլի եօլլատը Պարեհէ՝ քի գարտաշընը Տիրիթի եօգարքի Հայաստանտան կէրի չէվիրսին վէ օրԹալըգտա պարըշընըգ օլսուն։ ( )՛ տախի Հռոմալըլարը ալտատարագ՝ քէՆտիսինի պու շէյէ ոազի կեօսԹէրտի, վէ տիւրլիւ տիւրլիւ սեօզլէրիլէ իշի ուզատըպ՝ պիր եըլտան զիյատէ օյա-լանտըրտը օնու։ Ա՛ է չիՆքի Կորբուղոնուն աս-քէրի ալիշմամիշ իտի օ սէմթին հավասընա՝ փէք ինՃինտիլէր վէ չօղու սօղուգտան սապաղ-լանտը։

«Իլք պահար կիւնլէրի եագլաշտըգտա՝ Կոր-բուղոն հիչ պիր սեօզէ գուլագ վուրմայըպ եիւ-րիւտիւ Ա անանդ սէմթինէ, վէ իւչ գունէ ալտը չօղ ատամ գըրտը։ Պունու կեօրտիւքլէրինտէ սէմթէլէրտէ օլանլար՝ քէՆտի իրատէթլէրի իլէ Կորբուղոնա Թէսլիմ օլտուլար։ ( )՛ տախի չօգ

եկը զապզ կթոխքտեն ածնղրա՝ եւրիւտիւ Ա.ռ-
տաշատ տէնիլէն շէհրին իւզերինէ ։

Ա աքին Տիրիթ կիզլի եօլտան ափանսըզ օնուն իւզերինէ տիւշիւա՝ հէր գարաֆտան գուշաթտը օնուն ասքերինի վէ խսթէրիտի գօրգուլամագ օնլարը · գօրգու կեծրմէտիքտէ օնլարտա՝ սէս վէրտի աթը ասքերինէ քի սալընլար իւզերլէ-
րինէ ։ Ակրասքերլէրի իւրիւտիւքտէ՝ ասքէր տախի եւրէքլէնիպ՝ պիր օղուրտան պաստըլար Ջոամալըլարը · վէ օնլարըն եօլունու վէ տիւ-
զէնինի ալթիսաթ էտիպ՝ չօղունու օրատա գը-
լըշտան կէչիրտիլէր · վէ քէնտիլէրի տէ օնլար-
տան զէտլէնիպ՝ թա ագշամ վագթինէտէք պիրի պիրինի գըրտըլար վէ սօնղրա պիրի պի-
րինտէն այրըլտըլար ։ Ա է չիւնքի ազ իտի Տի-
րիթին ասքէրի , պիր եանա չէքիլտի քի զայրը ասքէրտէ ձէմ էտէ ։

Ակրբուզըն պուննու տուլտուգտա՝ ծ կէձէ աս-
քէրին եարըսընը եօլլատը Ա.րտաշատ շէհրին իւզերինէ՝ քի սապահ վագթինէտէք ձէնք է-
տիպ եօրուլթսունլար շէհիրտէ օլանլարը · վէ քէնտիսի տախի սապահ օլտուգտա՝ եէթիշտի ծրայա ձիւմլէ ասքերիիլէ ։ Ունու կէլմէսինտէն շէհիրլիլէր գօրգույա տիւշիպ , ձէնք կիթմէտէն շէհիրի օնա վէրտիլէր ։ Ա է չիւնքի իսթէմիզ-
իտի Ակրբուզըն ծ շէհիրին տուրմասընը , եագտը օնու վէ խարապ կթոտի շէհիրլիլէրէ տօգուն-
մայարագ ։

89 Ա է տահա Տիրիթ կէլմէտէն՝ իլէրի կի-
տիպ չօգ շէհիրլէր ալտը , Ա.պարան շէհրինիտէ ալտը քի Տիգրանակէրտ տախի տէնիզ իտի ։

Նեթիշեյիմ տատի Տիրիթ Պիւրտլերտէն վէ ղայըը միլէթլերտէն տէվլիտիկի ասքեր իլէ . լաքին Կորքուդըն օնուն էօկիւնի ալըպ՝ գոյ վէրմէտի իլերի կէլմիկէ : ( )՝ տախի իւմիտինի քէսիպ՝ կիթատի Ազէմիլէթանա , վէ տախիլ տիւշտիւ քէնտի գարտաշը Պարեհէ քի ծ վագիթ Ալ ըկան վիլայէթինտէ իտի : ( ) կիթատիքտէ զատը էթտի Կորքուդըն պիւթիւնձէ եօգարքի Հայաստանը . վէ ծրայա փատիշահ տիքտի սօնղ Տիգրանըն գարտաշը օղլունու քի սօնղրաքի Տիգրան տէնիլտի : Պու իշլերի պէյլէ տիւզիւպ գօշուպ տեօնտիւ Ազորի սեմմինէ :

61 } Օ Հայաէսիլէ կիւձէնտի Պարեհ Հռոմալըլարըն էթտիքլերինէ . վէ քէնտի հաղըր աթը ասքերինի Ման էձ ատը սէրտասքերինէ վէրիպ եօլլատը եօգարքի Հայաստանա , էմմի էտէրէք քի Ազորեստան սեմմինտէնտէ քէնտիսինէ եարտըմ ձի ալըրն : ( ) տախի տօնատօղրու ծրայա կիտիպ մուհասէրէ էթտի Ազարան շէհրինի : Հապէր կիթատիքտէ Հռոմայա՝ Կէլտն կայսր աղըր ասքէրիլէ եօգարքի Հայաստանա եօլլատը Կետոս տէտիքլերի սէրտասքերիքի եարտըմ էթ սին սօնղրաքի Տիգրանա վէ տագլտասըն ծ վիլայէթի Ազէմլերտէն : Կետոս կէլտիքտէ Հայաստանա՝ գօրդուԹտու Հայլարը :

62 } Հայլար պու գօրդուտա իքէն՝ էէթ իշտի Պարեհ շահ Հայլարըա պիլէ խուրտիւխաշ էթտի Հռոմալըլարըն ասքերինի , վէ տարտտաղան էթտի ծնլարըն ասքերինի վէ զատդ էթտի պայրագլարընը : Կիւձիլէ Կետոս սէրտասքեր՝ գալան ասքերի իլէ գաչըպ սըղընտը մէթին էէր-

լերէ • վէ ծրատան ատամ կեօնտէրտի Կորբու-
ղնա եէթիշ տէտի՝ քի գուլթարսըն Հռոմա-
լը ասքերին պայրագլարընը ։

Ա՛լտը Կորբուղն ասքերին եարըսընը • վէ
եարըշընը տախի Ա՛սոլի սէմթինէ պէքձի պը-
րագըպ՝ կվէթլէտի թէզէ եէթիշմէկ եօգար-
քի Հայաստանա ։ Ա՛մմա տահա կէլմէտէն՝
Վարեհ շահ գուշաթտը ծմէթին եէրլերի՝ քի
ծրայա սըղընմիշլէրիտի Հռոմալըլար վէ Ա՛ետոս.
վէ սըգըշտըրտը ծնալը ծգատար քի՝ Ա՛ետոս
տայանամայրպ շէքվանամէ եազտը Վարեհէ
քի նիչին էտէյօրսուն պունու • թէքրար շէք-
վա էտինէ՝ Վարեհ շահ եօլլատը ծնա աթլը
ասքերին սերասքերինի՝ ատը Վ ասակ քի եիւզ
պէ եիւզ սեօյլէշին քէնտի դարաֆընատան ։
Պիր եէրէ կէլտիքլերինտէ Ա՛ետոս վէ Վ ասակ,
պաշլատը Ա՛ետոս անղմադա Հռոմա սերասքէր-
լերինին Հայաստանտա էթտիքլերինի • Ձէվապ
վէրտի Վ ասակ • “ Ա՛լմագ վէրմէք սօհպէթի
էլինիզաճ՛ընը , լաքին գուվվէթ տէրսէն՝ Պար-
թեվլերտէ ,, ։

Ըօգ սեօզտէն սօնղրա՝ Վ ասակըն դարաֆը
իսթիւն չըդտըգտա՝ գավէ էթտիլեր քի Հռո-
մալըլար քէտէրսիզ գալդըպ կիմսինլեր Հայ-
աստանտան , Տիգրան տախի պիլէլերինձէ • վէ
գալէլեր կինէ վէրիլսին Պարթեվլերէ՝ էվվէլքի
ուսուլպ իւլրէ ։ Հաչան Ա՛ետոս վէ ասքէրի
պէօյլէձէ գուլթուլտպ կէլտիլեր Կորբուղնուն
եանընա , ծնուն ասքերի պունալը պէօյլէ մահ-
դուն վէ արձանըշ կէօրիւպ՝ պաշլատըլար աղլա-
մադա • ծնլար տախի աղլատըլար , օ գատար քի

կիւՀիլէ պիրիսպիրինէ սէլամ վէրմիկէ գատըր օլտուլար ։ Պունլար օ սէմթատէն չէքիլտիքտէ՝ Դարեհ շահ քէնտի գարտաշը Տիրիթի՝ կիւնէ եօգարքի Հայաստանա փատիշահ տիքիսի՝ տէօնտու կիւնէտի եէրինէ ։

65 } Պու վագիթէ՛տէք հիչ պիր ֆէնա հապէր կիւնէմէմիշ իտի Հռոմայա եօգարքի Հայաստան էյլին , իլլա տայիմ սիւրուր հապէրլէրի եէնիշիսի՝ սէվինտիրիրիտի Հռոմալըլարը . պու հապէր կիւնէտիքտէ , շաշըպ մանթ գալտըլար վէ ալտանմըշ կիպի ուլթանտըլար ։ Հապէր կէօնտէրտիլէր Կորբուղոնա քի վարսըն Հէնք էթսին եօգարքի Հայաստանտա օլան Հայլէրլա ։ ( ) տախի պիր էզ ասքէր տէվշիրիպ եիւրիւտիւ օ սէմթէ . վէ լաքին Հէնկիլէ իչի պաշա չըգարմագ իսթէմէտի . իլլա պիր տիւզէն իլէ էօյլէ պիր պարըչըգ Հտէ , քի Հռոմալըլարըն նամը կիւնէ այաղա գալդըպ եիւՀէլէնէ ։ Պու մատտէ իւզէրինէ չօգ տէֆա պիրիսպիրինէ էլչիլէր կէօնտէրիպ՝ էն սօնդուննտա իչի էօյլէ քէստիլէր քի եօգարքի Հայաստան Հայլարըն վէ Հէնկիլէրին էլինտէ գալսըն . վէ լաքին քիմի փատիշահ օլմագ իսթէյէրսէ , ծնու կայսր փատիշահ տիքսին . վէ ծ եէրին փատիշահլըղը կայսէրին հիւքմի ալթընտա գալսըն ։

68 } Հիչպէօյլէ քէսիլտիքտէ՝ Հռոմայա կիւնէմէք իսթէտի Տիրիթ քի կայսէրին էլինտէն թաճալա . վէ չինըքի աթէշէ , վէ սույա գափարիտի՝ գարատան կիւնէտի . ծլմայա քի տէնիզտէն վարտըգտա՝ սույա մուբտարլըգ տօգունա ։ Պու Հավատիս կիւնէտիքտէ Հռոմայա՝ հիր եէրէ , վէ

հէր չէհիրէ հապէր եօլլատը կայսր՝ քի Տիրիթ օրալարտան կէչտիքտէ՝ իզզէթ վէ իքրամ էթ-մինլէր օնա ։

66} Ալթալիայա եէթ իշտիքտէ Տիրիթ՝ արապալար վէ գօչուլար կեօնտէրտի օնա կայսր . զէրէ ծ եէրէտէք աձլա կէլմիշլիտի . վէ Այտօղլէ կիրտիքտէ՝ Այերոն կայսր քէնտիսի տախի օնա գարշը վարտը ։ Այչան կայսէրին հուզուրունա չըգաձագ օլտու Տիրիթ՝ տուլուրտուլար օնա քի գըլըձլընը պըրագարն . գապուլէթմէտի Տիրիթ պու իշլ . վէ պիր ֆէնա իշքիլէ վարմասընլար տէյի՝ գըլըձը գընընա մըխալաթտը վէ պէօյլէձինէ իչէրի կիրիպ կայսերէ սէձտէ գըլարագ՝ սէլամ վէրտի ։ Ա տախի օնա չօգ իքրամ էտիպ ալտը կեօթիւրտիւ Ռօմայա , վէ էմր էթտի քի կէձիլէ տօնաթմընլար պէօյիւք մէյտանը մաշալըլար վէ գանտիլլէր , չիչէքլէր վէ փէռաքլէր իլէ ։

Ա ին ատապ եագլաշտըգտա՝ կէլտի Այերոն կայսր փատիշահ տալգանաթը իլէ , վէ արտըսըրա Տիրիթ՝ Այէմ քէսիմիլէ եիւրէյերէք էօկիւնէ եագլաշըպ սէլամ վէրտի Այերոնա . պիր էզ սէօյլէշտիքտէն սօնդրա՝ օթուրտու Տիրիթ պիր թախթ իւզէրինէ քի օնուն իչին օրատա հազըրլամիչլէրիտի . Այերոն տախի թաձը կիյտիրտի պաշընա ։ Կիւրլէտի ծ զաման օ պէօյիւք մէյտան Ռօմալըլարըն սէսինտէն , ազիմ սէվինձ էթմէկիլէ քի Այ փատիշահը թաձ ալտը Այերոնտան ։

Պու զինէթտէն սօնդրա տահա չօգ իքրամլար օլունտու Տիրիթէ Այերոն կայսերտէն՝ վէ

իշղխեմիլէ ծրատան այրելեպ տեօնտիւ կիմտի եօգտելքի Հայաստանա։ Ալ ի չիւնքի Կորքուղոն եապմըշ երգմըշ իտի Ա.րտաշատ շէհրինի կմր էմտի Ալերոն կայալ քի էնիտէն եափըլըն կայաերին հարձը իլէ. պունուն իչին Տիրիթ տէ Հռոմա գալֆալարը կեօմի իւրտիւ պիլէսինձէ օ եափույի եափմազա։

[67] Տիրիթ էնի իշտիքտէ քէնտի էրինէ՝ իշղէթ վէ իքրամ իլէ գապուլ օլունտու քէնտի նախարարլարընտան. վէ չափրձազ Ա.րտաշատ շէհրինի եափլըպ օրտասընը թախթ էմտի վէ ծնտա սաքին օլտու տօղուշ երլ՝ թա էօլիւնձէյէտէք. իւչ սինի՛ տէ ծնտան էվվէլ։

Պունուն Հռոմատա փատիշահ օլմասը՝ Ֆէնտիմիլին 66 սէնէսինտէ օլտու, օ երլ քի Պետրոս վէ Պօղոս Ա.ռաքեալ ազիզլէր մարտիրոս օլտուլար օրատա։ Տիրիթ էօլտիքտէ՝ եօգտրքի Հայաստանլին փատիշահլըղը պիր օլտու աշաղքիլէ՝ հաչան Ներուանդ փատիշահ օլտու։ ( ) Հայաստանլին փատիշահլըղը սիւրտիւ 85 երլ. պա՛գ Հայ Թարիխինտէ. ք. 20 — 25։

10. Ութնձի Ներսէ՛ն վարդ։

Բ. 26 — 27.

[68] Ներուանդ իքինձի՝ անա դարաֆըն՛տան Ա.րշակունի՝ Անտատուկ էօլտիքտէն սօնղրա օնուն էրինէ կէչիպ՝ փատիշահ օլտու։ Պու Ներուանդ կեօվտէլի վէ զայէթ եիւրէքլի պիր քիմսէ իտի. վէ պագըշը տասի գօր-

գուշլու վէ եավուզ, հոյլէ քի հէր նէ գատար եիւրէքլի ատամ օլսա պունուն պագըշընտան գօրգար իտի. վէ լաքին պունտան պէօյլէ՝ եա- վաշլըդը տախի օլուպ ալչատ կէօնիւլլիւ վէ ձէօ- մէրտ իտի։ Պէօյլէ օլմասը իչին՝ տահա փատի- շահ օլմատան, ձիւմլէսինէ սէվկիւլիւ օլուպ վէ հալգըն եիւրէկինի էլէ ալըպ՝ քէնտիսինէ պէնտ էթտի։ Ա՛ւ Ա՛նատուլուն կիւնիւնտէ չօդ պէօյիւք իչլէր կէօսթէրիպ վէ նահարարլար իչինտէ նամտար օլուպ՝ իլէրի կէչտի։ Ա՛նուն իչին Ա՛նատուլ էօլտիւքտէ, նահարարլար օ- նուն էվլատլարընը պըրագըպ՝ պունու փատիշահ տիքտիլէր Ա՛նագրատունիլէր պիլէ օլմայարագ, քի թաձկիյատիմէք օնլարա մահսուս պիր հըզ- մէթ իտի։

Ա՛ւմէսէ էթտի Ա՛ղրուանդ, ծլմայա քի Ա՛ա- նատուլ էվլատլարընտան պիրի այաղա գալ- պըպ՝ փատիշահլըդը էլինտէն ալա. պու վէսվէսէ կիւնտէն կիւնէ արթտըդտա, պիւթիւնձէ գըր- տը օնլարը՝ պիր չօձուգտան ղայրի՝ ատը Ա՛ղրտա- շէս, քի սիւրտանատը ալըպ գաչտը Ա՛եր տէ- տիքլէրի էյալէթէ. վէ ծրատան հապէր կէօն- տէրտի Ա՛մբատ սէրտաքէրէ քի Ա՛նագրատունի Ա՛հիւրատըն օղլու վէ Ա՛ղտաշէս չօձուղունն ալտատը իտի։

Ա՛՝ տախի ծրայա էէթ իչիպ՝ չօձուղու ալտը գաչըրտը Ա՛ձէմիսթանա վէ Թէսլիմ էթտի Ա՛ղարեհ շահընն էլինէ։ Ա՛ւ չիւնքի Ա՛ղարեհ էվվէլտէն գանըր իտի Ա՛մբատը, վէ իչինթի միշ իտի իչիտալիկինի՝ ինքրամ էթտի օնա քէնտի սէ- րտաքէրլէրի կիպի. վէ չօձուղու տախի իզզէթ

ին ստգլատը քինտի օղուլլարը ին՝ Ա.լշակու-
նի գարաֆընատան խըսըմ վե շահզատե օնու պի-
լերէք ։

69} Հաչան պուննու տուլտու Ա.րուանդ, եազատը
Պարեն շահա վե Ամբատ սերտաքերէ քի էօլ-
տիւրսիւնլեր օ չօձուզու. զերէ օ Անատոլուկ
փատիշահըն օղլու տէյիլ, պիր քիւլտ չօպանըն
օղլու տուր տէտի ։ ()նլար տիւնէմէտիքտէ՝
Ա.րուանդըն վէսվէսէսի արթատը՝ գապիլ չօձուզ
պէօյիւտիւքտէ՝ Ազմերին էլնիլէ իւզերինէ
գալգըպ՝ գօվալայա քէնտիսինի, վե փատիշահ-
լըղընը ալա էլինտէն ։

18} Պիր գաչ էրլտան սօնղրա՝ էօգարքի Հայ-
աստանըն փատիշահը Տիրիւթ էօլտիւքտէ՝ տիւ-
շինտիւ Ա.րուանդ քի օ փատիշահլըղը տա-
խի քէնտի զապդ իտէ, զերէ պուննունլա Ձիւմ-
լէ Հայլարը էլի ալէթընա ալըպ, վե Հռոմալը-
լարը քէնտիսինէ ապգա էտինիպ՝ գօլայձա գար-
շը գէյապիլիրլիտի Ա.րտաշէսէ ։ Պու իշ իչին էլ-
չի էօլտատը Ա էասպահանտա կայտերէ. օ տախի
գայիլ օլտու քի էօգարքի Հայաստանըն փա-
տիշահլըղընը քէնտիսինէ վէրէ. վե Ա.րուանդ
տա օնա մուգապիլէ Ա.ռջագետէ օլան Հայ-
լարըն էէրինի վէրէ, վե վատ էլճի քի էվվէլ
քիտէն զիյատէ վէրիլի կէօնտէրէ ։ Պու ումուլ-
մայաձագ շէյի էլէ կիճի իտիքտէ, ավլատը էօ-
գարքի Հայաստանտա օլան նախարարլարըն
էիւբէկինի. վե օնլարըն էլվէրմէսինէ եահաեա-
լընըզ գապդ էլճի Ձիւմլէ աշաղքի վե էօգար-
քի Հայաստանլարը. վե Թախթընը Ա.րտաշէս
սէմթինէ կէօճիւրիպ՝ վարտը սաքին օլտու
Ա.րմաւիր շէհրինտէ ։

78} Ասղրա եափտը պիր կիւշէ շէհիր Ադրասխ չայըն եօգարըսընտա քի գարշըսընտան էնէր Ա.խուրեան չայը· վէ օ շէհիրէ ատ գօտու Ադրուանդաշատ· վէ իւչ էրլ Ա.րմաւիրտէ օճ ուրտուգտան սօնղրա ծրայա կէօճ իւրտիւ ԹախԹընը, փուԹլարընը Ա.րմաւիրտէ ալըգօյարտագ։ Ադափտը տախի պիր ղայրը քիւչիւք շէհիր ծ պիչիմտէ Ա.խուրեան չայըն իւզէրինտէ· վէ ծրատտա փուԹ խանէլէր եափրպ՝ ծրայա կէճիրտի Ա.րմաւիրտէն հէփ փուԹլարընը, վէ Ադրուազատը գարտաշընը ծրատտա ֆրմապէպ եանի հիրպէտ գօտու· վէ շէհիրէ ատ վէրտի Ադաֆարտն, եանի փուԹ մէքեանը։ Ադափտը պիր ղայրը միւքէլլէֆ շէհիր տախի Ադրուանդաշատըն գարշըսընտա ատը Ադրուանդակէրտ· պաղ Հայ Թարիխինտէ· Ք· 27։

83} Տիքտի տախի պիր պէօյիւք օրմանի՝ չինար աղաճընտան՝ Ադրասխ վէ Ա.խուրեան չայլարընն մապէյնինտէ· վէ տուվար չէքիպ՝ սալը վէրտի իչէրի տիւրլիւ տիւրլիւ հայվանլար վէ ձանավարլար, եապան քէչիլէրի, վէ կէյիքլէր, տաղ էշէքլէրի վէ եապան տօմուզլարը· վէ պունլար չօղալըպ տօլտուրտուլար ծ օրմանը, քի օլտու պիր սէֆալը ավ էէրի· վէ պու օրմանա տախի ատ գօտու Ջննդոյ, եանի տօղուրմագ էէրի։ Պու ադրալըգտա հէր նէ քի էտէր իտի Ադրուանդ՝ ձիւչլէմինին հապէրինի Ամբատա վէրիրիտի Տուր ատը՝ քէնտի եապընլարընտան պիրիսի· պունու տուչտուգտա Ադրուանդ էօլտիւրտիւ ծնու։

81} Պու պէօյլէ օլտու գտա Ամբատ սէրտաքէր ծնահքիղ էրլ Ա.ճէմիսԹանտա գալտըգտան սօնղ-

րա՝ Ա՛ձէմ խանլարընը րէձաձի գօյուպ տիլէտի Վարեհ շահտան՝ քի քէնտի եարտըմընը կեօղ թէրիպ տեօնտիւրսիւն Ա՛րտաշէսի Հայ փատիշահլըղը Թախթընա քի օրատա հիւքիւմէթ էտէր իտի Արշանդ։ Պու իշ Վարեհէ հօշ կէլտի. վէ Ամթատըն էլինէ վէրտի Ա՛ղուեստան ադքէրին պիրէզինի, վէ Ա՛տրպատական պէօլիւկինի, քի Հայաստանա կիտիպ՝ Արշանդը օրատան գօվալասըն՝ վէ Ա՛րտաշէսի փատիշահ տիքսին քի օ զաման իկիրմի եաշընտա իտի։

88} ( ) վագիթլէրտէ չինքի Աւտի մէմլէքէթինտէ օլանլար ասի օլմիշլէրիտի՝ ծրայա կիթիպիշիտի Արշանդ. հաչան հապէր ալտը քի Ամթատ Ա՛րտաշէսի ալտըպ կէլի յօր՝ նախարարլընտան պիր գաչընը ադքէրիպ Աւտիտէ պըլտագըպ տեօնտիւ Արշանդաշատա. վէ հարպինէ աղէ գուվվէթլիլէ չօղ ադքեր տէվշիրտի Հայլարտան, Կուրձիլէրտէն, Ա՛իջագետտէն, Ասպագովկիատան վէ Տիւրոս սէմթինտէն։ Կէլտի մըղրադլըլարըլա Ա՛րտամ նախարար տախի քի իքինձիսի իտի Արշանդըն. վէ հէր կէլէնէ աղէ տաղըթտը Արշանդ հէվիսինէ եիւրէք վէրէրէք վէ հէվիսինէտէ մուհասապէթ կեօղթէրէրէք։

Տօղրատը Ամթատ քի Արշանդ Աւտիտէն կէրի տեօնմիշ. օնուն իչին Հայաստանա կէլտիկի կիտի թէղէ կէչտի Արտաշ չայըն տուշտու, վէ Եվէթէլտի կիթմէկէ Աւտի մէմլէքէթինէ։ Իչինտիքտէ Աւտիտէ օլան ծ նախարարլար վէ ծ ադքեր քի Արշանդ պըրագմիշ իտի օրայա՝ ասիլէրի զապտ էթմէկ իչին, հէ-

փխսի պիր օլուպ՝ մահհապկէթ վէ սէվինճիլէ գարշըլաթըլար Ամբատը վէ Աբրահէմ ։ Պու հապէրի ալտըգլարընտա Արուանդլա պիր օլան նախատարլար , եհուդէքլէրի գըրըլար վէ գուվվէթլէրի քէսիլտի · Հոյլէ տիւշինտիւլէր քի Արուանդը պըրագըպ , Աբրահամ դարաֆըննա կէչէլէր ։

Պունլար պու · ֆիքիրտէ իքէն՝ Արուանդ ասքէրինի տիւզիւպ՝ կէչտի Խուրէան չայընը , վէ օրտուսունու գուրտու պիր պէօյիւք օվատա՝ Արուանդաշատտան էլլի միլ եըրագ · վէ Խուրէան չայընա եագըն ձէնք տուվարը չէքտի օտունտան՝ մէթէրիզ կիպի , կեճնիլէ վէ պէզիլէ սարըլը · վէ ասքէրինի պէօլիւք պէօլիւք էտիպ վէ տեօրթ դարաֆըննա պէքձի վէ կեօչձի գոյուպ՝ պէքլէրտի Ամբատըն կէլմէսինի ։

Կէչտի էէթիշտի Ամբատ տախի օրայա եագըն · վէ հայան տուչտու քի Աբրահամ Արուանդլա պիր տիր՝ օնտան սագընարագ իւրքտիւ · զէրէ պիր եավուզ վէ քէսքին ձէնքձիկտի ։ Յօկիւթ վէրտի Աբրահամ՝ քի օնու ավլասըն · օ տախի կիզլի հապէր եօլլատը օնա վէ էէմին էթտի · սէնի տէտի տահա պէօյիւք մէրթէպէյէ էէթիշտիրիրիմ էկէր Արուանդը պըրագըպ պէնիմ դարաֆըմա տեօնէրսէն ։

Ցահա Աբրահամ ձէվապ ալմատան՝ չըգարտը Արուանդ քէնտի ասքէրինի օնուն օրտուսունա գարշը իւչ գօլ ։ Ամբատ տախի իլէրի սիւրտիւ քէնտի օրտուսունու · վէ հէմէն պիրտէն Աբրահամին պայրագլարընը տիքիպ , պաղնիսի գարա գուշլու , պազնիսի կեօվէրձինն նիշան-

լը վէ պազիսի ածտէր պաշլը , կմն էթտի չալ-
մաղա փիրինճ պօրուլորընը վէ իլէրի եիւրիւ-
մէկէ ։

( ) եիւրիւյիշտէ Ա.րգամ տախի ասքէրինի
ալըպ կէչտի Ա.րտաշէսին դարաֆընա . պունու
կեօրտիւքտէ Ամթատ՝ ասքէրինի գըզըլարըպ՝
տիւշտիւ Ա.րուանդ իւզէրինէ ։ Ա՛ինք գարըշ-
տըգտա՝ Ա.րուանդը սաղ գօլընտա վէ սոլ գօ-
լընտա օլան Ֆայ նախարարլարը պիր օլտու-
լար Ամթատըն ասքէրիլէ . պու պիրլէնմէտէ
պիր հէնկեամէ տիր գօփտու ։ Պըլըճլարըն
գարմագարըշըգ էնիպ գալգմասը վէ եըլտըրըմ
կիսի մըզրագլարըն սափլանըպ չըգմասը վէ պա-
գըր գափըը գալգանլարըն սիլահլար չարփմա-
սընտան շամաճասը վէ զըրխ տէմիլէրինին
փարչամասը , հէր նէ գատար գուվվէթ վէրիը-
լէրսէ իտի էնէնլէրին եիւրէկինէ , օ գատար
գըզըշարըրըլար իտի պօզուլան ասքէրին Ա՛նա-
րէթինի ։ Ա է գան րէնկի կեօզէրի գամաշը-
րըպ , Ա՛իւմլէնի տէ Ֆիլ կիսի գուտուրմիշ վէ
գանըգմիշ իտի ։

( )՛րաձըգտա Ա՛իւրձի փատիշահը Փարսման՝
էվվէլքի Փարսմանըն Թօռնու վէ օնուն ասքէ-
րի , գափլան կիսի քէնտիլէրինի Ա՛ինք մէյտա-
նընա սալըպ , հէմ գըրտըլար , վէ հէմ գըրըլ-
տըլար ։ Ա է Ամթատ դարաֆը գուվվէթլէնին-
ճէ՝ Ա.րուանդըլարըն գըրըլմալարը չօզալտը ։

Ա՛ինք տահա զիյատէ գըզըշտըգտա Ա՛իջա-
գէտ ասքէրի վէ Ա.ռատգուվիկիա ասքէրի՝ տէլի
կիսի իչէրի սալըպ , Ամթատըլարա չօգ զիյան
էթտիլէր , վէ լաքին քէնտիլէրի տախի Ամթատ

ասքերինտեն զայկեթ իլե զետելենիպ պերպատ օլտուլար ։ Օչերկ Ամբատ ասքերինի՝ հազըրտա կեօրիւնիւպ տուրան իսթիւն օլմանըն իւմիտի՝ իւրէքլենտիրիր իտի ։ Արուանդ գարաֆընը տախի իւմիտսիզլիք ալեֆի գուԹուշտուրուր իտի ։ Ընլարը ասքերին չօգլուղու՝ ՁենասրենԹլենտիրիր իտի, վե պունլարը՝ եօլտաշլարընն խայընլըղը՝ գուտուրտուպ տելի տիվանէ կտեր իտի ։ Ա կ պուրաձըգտա օ գատար գըրըլտըլար քի օ գօձա օվանըն մէյտանը իկիտելերին լեչի ի-լե տօլտու վե գանա պօյանտը ։ Ա կ Ձենքտե տիւշիւպ էօլմիշլերին ինկիլԹիլերի՝ վե սըզլամալար սէսի՝ օրԹալըղը գուԹմիշ իտի ։

Ընտաշէս, զերկ Ցիւրօսլուենուն ասԹը ասքերի Արուանդտան չօգ շէյ ալըպ՝ սեօզ վերմիշլերիտի Ընտաշէսի վուրմաղա, օնուն իչին Ձենք արասընտա Ընտաշէսին արտընա տիւշիւպ բասԹ կէԹիրտիքլերինտե՝ հէմդեն օնու վուրմագ իւզրե իքէն, Ընտաշէսին սիւտ անասը օղլուատը Գիսակ՝ եայաձա եէԹիշիպ վե արաբարընա կէչիպ վե վուրանլարը էօլտուրուպ՝ գուրԹարտը Ընտաշէսի օնլարընն էլինտեն. լաքին քենտի տե օրատա տուշտու. զերկ Ցիւրօսլուլարտան պիրիսի գըլըձլա պաշընա վուրուպ՝ չալտը չէհրէսինին եարըսընը վե էօլտուրտու ։

Ձենք ուզատըգտա՝ գարանլըգ պաստը. Արուանդ ասքերինին գալանլարը տախի տայանմայըպ՝ չէքիլտիլեր վե գաչտըլար. Արուանդ տախի կիւձլիլե քենտիսինի պըրագտը Արուանդաշատա ։ Ընմա Ամբատ տզ ասքերիլե Ընտա-

շէստէն այրըլըզ տիւշտիւ Ա.րուանդըն արգա-
սընա . վէ շէհիրէ եէթիշիպ ալտը գափուսունու
վէ պէքլէտի Ա.րտաշէս կէլինձէյէտէք : ( )՝ տա-
խի եէթիշիպ Ա.րուանդըն օրտուսու եէրինէ ,
եաձատը օ կէձէ օ ձինք տուվալըը իչինտէ . վէ
Ա.րգամըն ասքէրի օրտու գուրուպ՝ լէշլէր իւզէ-
րինտէ եաձատըլար : Ասպահ օլտուգտա Կ՚ըն
էթտի Ա.րտաշէս՝ քի հէր նէ գատար գապկընտէ
էօլուէլէրի կէօմընինէլէր . վէ Ա.րգամ ասքէրինին
գօնտուգլարը եէրէ ատ վէրտի Ա՝ուրայ Խուզ՝
եանի քիւրտ չայընի . չինքի Ա.րգամ Վ՚ինէվտ
ձինսինտէն իտի վէ ասքէրի տախի քէզալընք :
Ա՛ն ձինք եէրինէ տէտի Ա.րուանդալան : Ա՛ն
լաքին էյալէթի Ն՛ակապ տինընէրը :

Ա՛խըն եարըսը եապլաշտըգտա եէթիշտի Ա.ր-
տաշէս ասքէրինէ Ա.րուանդաշատա քի ծրայա
սըլընմընշընտի Ա.րուանդ . վէ չինքի Ա.րուանդ
էվվէլտէն Ա.րտաշէս իչին քեաղատ եապտըգձա
Վ՚ահրէհ վէ Ա՛րթատա՝ օնու Խուզ , եանի քիւրտ ,
լաֆըէ՛ընէ զինքը էտէրտի , Կ՚ըմ էթտի ծրատա
Ա.րտաշէս քինտի ասքէրինէ՝ քի գալընմըն էգ-
րաֆընը ալըպ՝ պիր աղըզտան Ֆարսիձէ պա-
ղըրսընալը Խուզ ածգ , եանի մար կէլտի . պու
ատպէպտէն օ շէհիր Ա՝արմէտ տախի տինընէտի :

Ի՛չ պուրայա կէլտիքտէ՝ Ա.րտաշէսըն ասքէրի
ձինք էտիպ ալտըլար Ա.րուանդաշատ շէհրինի .
վէ իչ գալէյի աչըպ վէրտիէր Ա.րտաշէսէ :
Վ՚ադէթի գամընտըգտա Ա.րուանդըն՝ սարայը-
նըն պիր պուձաղընա կիրիպ սապտանտը :

Ա՛ն ծրատա Ա.րտաշէս ասքէրինտէն պիրի օ-
նու կէօրիպ սապտը իւէ չալտը՝պաշընը , վէ տա-

ղըթատը պէյնինի եէրէ ։ Ալ և լաքին Ա՛ըտաշէս կ՚ըսի էթմէ քի պիր միւքէլլէֆ մէզարա կեօմ սինըէը վէ իւզէրինէ գաշ տիքսինըէը · չինքի անաաը գարաֆընտան Ա՛ըշակունի խոն · փա տիշահըղըղը սիւրտիւ 20 սէնէ ։ Նէր շէյի էյի տիւզտիւ գօշտու Ա՛ուանդ · վէ լաքին Ա՛անա տուսկ էվլատլարընա գըստըղը իչին՝ Ա՛անատուկուն օղլու տախի՝ քէնտիսինէ գըստը ։

11 · Ի՛նձէ Ա՛ըտաշէսին վաֆրէ ։

Բ · 28 ·

[88] Ա՛ըտաշէս իքինճի՝ Ա՛անատուկուն օղլու Նայըրա փատիշահ օլուպ՝ ալտը վէ պաշընա կիյոտի պապասընըն թաճընը քի Ա՛մբատ պուլ միշ իոն Հաղնէտե · վէ զիյատէսինէ պախշիշ էը վէրիպ Ա՛ճէմ աօքէրինէ վէ Ա՛իւրտէրի՝ եօլ վէրոտի օնլարա՝ էէրլէրինէ կիթմէկէ ։

Ալ և Ա՛մբատըն սէյրաօքէրլիք մանըպաընը թա զէլէյինի՝ Հիւքմ էտիճի էթոտի օնու փաշալարը նա ։ Ալ և քէնտիսինէ իքինճի էթոտի Ա՛ըգամը, վէ իզնն վէրոտի օնա քի եագուԹլա տօնանմիշ էքլիլ կիյսինն պաշընա , վէ ինքի գուլտընա քիւ փէ գագընսըն վէ պիր այաղընա գըրմըղը պաշ մադ կիյսինն · ալԹընն գաշըգ վէ ալԹընն չա Թալ գուլտանսըն վէ ալԹընն գատ՚Հիլէ իչսինն ։ ՊէօյիւԹտի տախի՝ Ա՛էրսէս ատը Պ՚իսակընն օղլունու · վէ օնուն սիլսիլէսինէ ատ գօտու՝ Պ՚ո Նափէտան , եանի եարըմ չէՀրէլի · չինքի օնուն պապասը զայ էթոտի եարը չէՀրէսինն Ա՛ըտա

շէսի գուրթաղտըգտա նիձէքի տէտիք եօգալ-
տա։ Իքրամ էթտի Ցուր տէտիկիմիզին էվլատ-
լարընտան ծնակէշ ուշաձըղա , սալթ պապալարը-
նըն քէնտիսինէ Արուանդըն էթտիքլերինի գօլ-
լայըպ հապէր վէրմէսի իչին ։

Պունտան սօնղրա Ամբատա քի վարըպ եօլտուրէ Արուազ քրմապետի՝ քի Ար-
րուանդըն գարտաշը իտի . ծ տախի կիտիպ վէ
ծնու դուրթուպ վէ պօղազընա տէյնրմէն գաշը
պաղլայըպ՝ աթտը Խուրեան չայըն ագընտը-
սընա . վէ ծնուն եէրինէ կէչիրտի պիր ղայըը-
սընը՝ քի Ոգպաշէ տէնիլտի ։ Ա՛ն Արուազըն
հաղնէսինի եաղմալայըպ՝ վէ փուրթ խանէլէրտէ
պուլտուղու մալը ալըպ կէթիրտի Ըրտաշէս .
ծ տախի օ հաղնէլէը իւզէրինէ տահա չօգ շէյ
սրթըրըպ՝փէշքէշ չէքտի Դարեհ շահա Ամբա-
տըն էլչիլէ՝ ծնուն պատա կիտի էթտիկի էյլիը-
լէրինէ մուգապէլէ ։

89 } Պաշլատը սօնղրա Ըրտաշէս չօգ պինալար
եափմազա . էէնիլէտի վէ կէնիշլէթտի Ըրտա-
շատ շէհրինի , վէ շէօհրէթլի սարայլարըա տօ-
նաթտը , վէ տէօրթ գարաֆտան էմին էթտի
վէ փատիշահլըղընա թախթ էյլէտի ։ Չօգ
քէօփրիւլէր եափտը չայլար իւզէրինէ վէ հի-
սապսըզ կէմիձիքլէր սալտը չայլարա վէ տէնիզ-
լէրէ ։

Պու պէօյլէ օլտուգտա , հօյլէ պիր չալըշմագ
հավէսինէ տիւշտիւլէր Հայաստանտա օլանլար
քի հիչ քիմսէ պօշ տուրմայըպ՝ գալմատը իչլէնի-
մէմիշ պիր էէր , նէ տաղլարտա նէ օվալարտա ։
Ա՛ն Հայաստան Թօփրաղընը պէօյլուք պէօ-

լուք սինօրլար այրրըպ՝ գաշտան նիշանլար տիք-
տի գուլէ կիսի՝ նիպամլը վէ եագըշըգլը· վէ ծ
գաշլարըն իւզէրինէ եազարրտը ատընը ։ Ա է
մէտրեսէլէր եափտը լիլիմ իչին տիւրլիւ մարի-
ֆէթլէր եօլրէնմէկէ, կէրեք վագէթ իչին, վէ
կէրեք եըլտըզլար իչին, կէրեք եօլչուլէր վէ հի-
սապլար, վէ կէրեք զայրը շէյլէր իչին՝ օգուման-
լարը Նայ տիլինմէ, ֆարսի եափօտ Նաորի
եազըսը իլէ ։ Ա է միւհէնտիսխանէլէր գուրտու
տիւրլիւ տիւրլիւ սէնաաթլարա գալիպ օլմազ
իչին· ( )գատար շէյ էթտի քի ատը սանը
Նէմիսէթանա վէ Նիւրտիսէթանա վէ զայրը
եէրլէրէ եայըլըպ՝ օնուն շանը պէօյիւտիւ· վէ
Նայաստանը տախի տիւնեա իւզէրինտէ հէփի-
սինէ րաղպէթլի էթտի վէ կէօրմէկէ լայըգ· պու
սէպէպտէն չօգ քիմսէլէր ծրայա կէլնըլէյրիտի ։

Տահա պու իչլէրէ էլ վէրմատան, Նա-
լանք տէտիքլէրի միլլէթ՝ Տաղիսէթանըլար,
Էզգիլէր վէ Կիւրճիլէրիլէ պիր օլուպ՝ եիւրիւ-
տիւ Նայաստան իւզէրինէ· Տէվլիտի Նատա
շէյս տէ քէնտի ասքէրինի, վէ չըգտը օնլարա գար-
շը· Ճինք գըզըլտըգտա՝ Նէան ասքէրին չօ-
պու գըրըլտը վէ փատիշահլըն օղլու՝ ատը Սա-
լէթին՝ էլէ կիլիպ գուլթուլտու ։ Ճինքտէն սը-
գըլտըգտա Նէանլար՝ գաչըպ կէչտիլէր Կիւր
տէտիքլէրի չայը, վէ էօլէկ գարաֆընտա օր-
տուլարընը գուրտուլար ։ Նայլար տախի էէթի-
շիպ՝ չայըն պէրի գարաֆընտա՝ օնլարա գարշը
գօնտուլար ։

Ա է չինքի գասավէթ չէքէր իտի Նէան փա-
տիշահը՝ օղլու իչին, սապահ օլտուգտա՝ րէչա-

Չի կեօնտէրտի Ա՛րտաշէսէ՝ քի օղլունու վէրէ, վէ վատ էթտիքինէ իսթէրսէ վէրսին, վէ եէ-մին էթտի քի պուռնտան սօնղրա տայիմ տօսթ-լուգտա գալսըն վէ պիր տահա ծնուն Թօփրա-ղընա ապէն սալըպ չէթէհհիւթք էթմէսին։

Ա՛ն լաքին Ա՛րտաշէս տիւնէմէտի՝ վէ իսթէ-տիկինի վէրմէտի։ Պէօյլէ օլտուգտա կէլտի Սաթէնին գըզ գարտաշը՝ ատը Սաթինիկ՝ գըզ օղլան գըզ. վէ չայ քէնարընտա պիր եիւքսէք եէրտէ տուրուպ՝ արայա Թէրճիման գօյարագ սէս վէրտի Ա՛րտաշէսէ վէ տէտի. "Սինտէն ըէճա էտէրիմ, Ա՛րտաշէս փատիշահ, սէն քի Ա՛լանլարը եէնկատին՝ կէլ տիւնէ կեօղէրի կիւ-վէլ ալան գըզընը, վէ պանա պաղըշլա գարտա-շըմը. գէլսա հէմ օնա վէ հէմ պանա. վէրէ Ճայիզ տէրիլ գահրամանլարա՝ պիր էօճ ալմաղ-իչին՝ զայըը գահրամանլարըն վիւճուտինի գալ-արըմագ, վէ շահզատէ օլանը քեօղէ կիտի սագ-լամագ վէ արամըզա էպէտի տիւշմանլըգ պը-րագմագ"։ Ա՛րտաշէս իչինէ տէքտի գըզըն սէ-սինի՝ կէլտի չայ քէնարընա, վէ սեօղէրինէ գուլագ վուրուպ՝ հազլանտը. վէ օնուն տիլ պէրլիկինի պէյնիպ՝ օնու ալմագ իսթէտի։ Ա՛ն Ֆիքրինի Սմբատա տուդուրուպ՝ եօլտասը օնու հէյլ կիտի Ա՛ղան փատիշահընա։ Սեօզ քէսիլ-տիքտէն սօնղրա կեօնտէրտի Ա՛րտաշէս՝ փատի-շահընը օղլունու վէ տօսթլուգ շարտը գօյուպ՝ ատը օնուն Սաթինիկ գըզընը. վէ օնանիքեահ-լանըպ՝ հարէմինէ պաշ գատըն էթտի օնու։

Ա՛րտաշէս Սաթինիկ տուդանը ատըգտա՝ օ-նունլա տիւշինճի կիտի պէյլի պաշը քինահլէր

կելոի · վէ պունլար Հայաստանտա գալըպ՝ Աբրահամ փատիշահ պէյլիք վէրտի պունլարա՝ Հայ-Ձանախաբարութիւն, քի Աստուծոյ տէնտիլեր։ Պունլարլա սիրէ կելտիլեր Աթինիկ սուլթանընն սիր գաչ խըսըմլարը · պէօյիւքլերինին ատը Նահապրատ քի սօնդրա Սուքիաս տէնիլտի։ Պունլար վաղթիլէ քրիսթիան օլուպ՝ մարտիրոս օլտուլար · Յեօսէ տաղընտա վէ տէնտիլեր Յոհաննոպ · պաց Հայ Թագուհիներ · ը · 28։

12 · Աբրահամ փատիշահըն էվլատլարը վէ ծնլարըն էրնոխլերի։

Բ · 29 ·

107 } Յոգ էվլատ օլտու Աբրահամ փատիշահա Աթինիկ սուլթանտան · Աբրատազդ, Ամրոյր, Տիրան, Ամաժան, Օարեհ, վէ զայրըլլարը վէ կըն սօնդուննտա Տիգրան։ Աբրատազդ՝ պէօյիւտիւքտէ օն եէտի եաշընտա վարըպ, կիւճլիւ գուվվէթլի պիր իկիտ օլտու, լաքին մաղրուր վէ քիպարլի, հօյլէ քի փատիշահա իքինճի օլմագ իսթէտի, վէ պունուն իչին չօգ գըզգանըպ հասէտ էտէր իտի Աբրահամա, չիւնքի օ իտի պու մանսըպատա։ ( )՛ գատար օլտու քի էն սօնդուննտա օ իսթիարըն Ձանընտա գլմտը, գըրտը էվլատլարընը, վէ օնուն սօյուննտան օլան պէօյիւքլերի, վէ քէնտի օլտու փատիշահ իքինձիսի։

110 } Պիր վաղթտէն սօնդրա Աբրահամ փատիշահ Սդքատ սէրատքէրի քէնտի հըզմէթլէ-

ընել մուգասելէ պէօյուտուպ շան վէրտիքտէ, օնա տախի հասէտ էտիպ Ա.ըտաւազդ էօլտուը-մէք իսթէտի։ Պունու Ա՛ֆատ տույտուգտա՝ սէ-բաստէրլիկինի պըրագըպ Ա.ըտաշէսին իշնիլէ՝ կիթտի Ցմըրիս էյալէթինէ Ա.յորէստանա եա-գըն վէ օնտա սաքին օլտու։ Պու պէօյէ օլտուգ-տա սէրասքէրլիկինէ ալտը Ա.ըտաւազդ։ Պու իշէ գարտաշլարը գըզգանըպ հասէտ էթտիլէր՝ գարըլարընըն թահրիքի իլէ։

112 } Պունլարը պէօյէ կէօրտուքտէ Ա.ըտա-շէս, հէյփիսինին հադրընը հօշ էթմէք իսթէ-տի. վէ պունուն իչին հէրակլինի պիրէր իշ իս-թիւնէ գօտու քէնտի տէվլէթինատ։ Ինձինճի օղլունու ատը Ա՛ֆրոյ՝ չիւնքի ափըլըը վէ ֆիրա-սէթլի իտի՝ չէքինպ չէվիրէն վէ գայըրըճի էթ-տի տէվլէթ իշլէրինէ։ Ցեօրտիւնճի օղլունու՝ ատը Ա՛ժաժան՝քրմատետ էթտի Ա.ըտանազդ տէ-տիքլէրի փուԹա Ա.էմանա շէհրինատ։ Ա՛ֆնղրա աքէրինի տեօրԹ պէօլիւք էտիպ՝ կիւնտօղու-սու, պաԹը, փոյրազ վէ գըպչէ գարաֆլարընա Թային էթտի. կիւնտօղուսու աքէրինի չօղ օլ-մազ իլէ՝ վէրտի Ա.ըտաւազդա սէրասքէրլիք ատը իլէ։ ՊաԹը գարաֆը աքէրինի՝ վէրտի իւչիւնճի օղլունա՝ ատը Ցիւան։ Փոյրազ գա-րաֆը աքէրինի՝ վէրտի պէշինճի օղլունա՝ ա-տը Ա՛ֆարեհ։ Ա՛ֆ գըպչէ գարաֆը աքէրինի՝ Ա՛ֆրատը Ցմըրնատէն կէԹիրտիպ օնա Թէսլիմ էթտի։

114 } Պագտը կէօրտիւ Ա.ըտաշէս քի օղու-լարը էյի իլերի կէչտիլէր, վէ՝ հէր նէ իշէ էլ վուրուլարատ՝ պաշա չըգարըլօրլար, պաշ գալ-

տըրըպ՝ Իռոմալըլարա ասի օլտու · պեօյլէձէ էլճի տախի ծնուն ատաշը Ա՛ձէմ շահը ։ Պու իշի տուլտուգտա Տրայիանոս կայսր, ասքեր կեօնտերտի Ա՛նատօլույա վէ ծ ասքեր Պոյսերի շէհրինէ եէթիշտիքտէ՝ գարշը չըգտը ծնլարա Տիրան · վէ ծնլարըլա Ա՛ինք էտիպ՝ պաշա չըգամատը վէ Իռոմալըլար իւօլճիւն օլուպ՝ գօվալատըլար ծնու Ա՛սասէն սէմէրինէտէք ։ Ա՛էլճիշտիլէր ծրայա Ա՛ըտաւազդ վէ Օ՛արեհ վէ ծնլարըլա Ա՛ինք էտիպ չօգ սըզըլտըլար ։

Ա՛ւմիտլերի քէօխտիքտէ, նաչար գալըպ զայրէլճէ կէլտիլէր շահզատէլէր, վէ Ջան Հագգընա չալըշըպ՝ Ա՛ինկէ կիրիշտիլէր ։ Ա՛լ պունլար պէօյլէձէ օղրաշ էլճմէտէ իքէն՝ էէլճիշտի ծնլարըն իւմիտի Ա՛մբատ, վէ եըլտըրըմ կիպի Իռոմալըլար իւզէրինէ էնիպ՝ վէ ծնլարա գըլըձ չալըպ տօղրատը ։ Ա՛լ պունտան շահզատէլէր եիւրէքլէնիպ՝ տիւշտիւլէր Իռոմալըլարըն արտընձա ։ Ա՛պին Ա՛մբատ իլէրի կէչիպ՝ գօվալատը ծնլարը Պոյսերի շէհրինէտէք ։ Ա՛ պիր Իպ ասքերի տէ էօլճէյէ պէրիյէ տիւշիւպ՝ պէրպատ էլճտիլէր օ սէմէրլերի ։ Պունլարա պագարագ Ա՛ըտը վէ Պաղեատին Հալգը՝ ծնլար տախի ասի օլտուլար Իռոմալըլարա ։

118 } Պէօյլէ օլտուգտա՝ չըգտը կէլտի Տրայիանոս կայսր չօգ աղըր ասքէրիլէ · վէ էվվէլ Ա՛ըտը վէ Պաղեատին, վէ Ա՛ինջագետ Հալգընը էլի ալճընա ալըպ Իպպատանա եիւրիւմէք իսդէտի ։ Պօրգտու Ա՛ըտաշէս ծնուննա Ա՛ինք էլճմէկէ, վէ ծնա գարշը վարտը ագիմ փէշքէշլէր վէ վէրկիլէրիլէ · օղու լտարընըն էլճտիքլէրինի պիր Թագ-

րիպ իւէ Հօրթիւպ՝ պարբշտը ծնուելա վէ տօսթ-
լուգ շարդը գօտու։ Անիւրիւտիւ Տրայիանոս Ա-
ձէմիսթանա տախի վէ իսթէտիկինի էտիպ՝
տեօնտիւ. վէ աղչէ քէսիպ եաղտըրտը իւս-
թինէ «Վատթիքուս էթ առմէնիքուս»։ եանի
Պարթևեան վէ Ասրամեան։

116 | Ա է չինքի Տրայիանոս կէրի տեօնտիւք-
տէ՝ Ասիան քըմապէտ շիքեայէթ էթ միշնտի
ծնա իքի գարտաշընտան՝ եանի Ասրտաւազդտան
վէ Տիրանտան, պունլար տախի ավ էթմէ պա-
սընտա՝ ծնու տէքէ կէթիրիպ՝ Հօլտիւլեր վէ
կեօթիւրիւպ Նապնեայ աման տէտիքլերի շէ-
հիրէ կեօմիւլլեր։

Պիր գաչ եըլտան սօնդրա կիթտի Ասրաշէս
Ադիաբենեան սէմթինէ վէ ծրատա խասէթա-
լանալը. ծնուն իչին Ասրանդ էյալէթինէ տեօ-
նիւպ գօնտու Նակուրակեօտ գասապասընա վէ
ծրատա էլչինիպ գալտը. վէ չարէ պուլմայըպ՝
Հօլտիւ։ Պունուն Հօլմէսի չօգ ադրը վէ սըղը
օլտու ասքէրինէ վէ խրստմալըընա, տօսթլարը-
նա վէ միլլէթինէ. ծնուն իչին չօգ պեօյիւք ա-
լայիլէ կեօթիւրտիւլեր ծնու կէօմմէկէ։ Ծա-
պուԹու ալԹունտան, ալԹընտաքի ԹախԹը վէ
տեօշէկի տիպատան, ռուսպալարը Թէլլի վէ սըր-
մալը, միւքէլլէֆ Թաձպաշընտա վէ ալԹըն սիլա-
հը Հօկիւնտէն։ Իքի գարաֆընտան շահզատէ-
լեր վէ ապրատպալար. Հօկիւնտէն պեօլիւք պեօ-
լիւք ասքեր, օրԹա եէրտէննահարարլարըն սիւ-
րիւսի ձիւմլէսի սիլահը, ձէնկէ Հապերլանմըշ
ասքեր կիպի։ Հօկիւնտէն փիրինձպօռու չալան-
լար, վէ արտընտան Հանէնտէլեր վէ չալըձը-

լար վէ գարալար կէյմիշ աղլայըձը գարըլար · վէ էն ածղուռնտա ալէսահվիյէ Նալգ սըրայվարտը : Ալ և կէօմիւլտիւկի սահաթտա տօսթլարընտան չօղու մէզարըն դդրաֆընտա քէնտի քէնտիլէրինի խաթէքէն կօլտուրտուվէր կօլէնինն աշգընտա վէ ծնուն մուհապպէթինէ . զէրէ հէյրխինէ տէ զիյատէսի իլէ սէվգիւլի իտի վէ չօղունա տախի գաիրելաձագ գատար բաղպէթլի , ղայէթ իլէ չօգ էյի իշլեր էթտիկի իչին : Ապգահնաձը սիւրտիւ 41 սէնէ . կօլտուքտէն ածղըրա չօք թ իւլքիլեր վէ տէյիշլեր տիւզիւպ ծնուն իզէրինէ , չաղըրըրըլար իտի թա Ամէրիկա Խորէնացինին վէ Պուրիգոր Ամագրիստոսուն կիւնլէրինէտէք , նիձէքի էթտիլեր Ամբատ Նագրատունի իչին տախի քի Աստաշէատէն էվվէլ ձէ կօլմիշ իտի :

13 . Խինձի Ասրա-ապէրը վէգիւ՝ Ալ ՝ աղաբա վարընձա :

Բ · 30 ·

{129} Ասրատազդ էքինձի՝ էքինձի Ասրաշէսին օղլու՝ պապատը էէրինէ թ ախթա կէչիպ վէ փատիշահ օլուպ՝ սիւրտիւ գարտաշլարընը Ասրատ սէմթ ինատէն՝ Ազուվիտ վէ Ադբերանի տէտիքլերի էյալէթլէրէ . նիձէ քի էթտի էվվէլքի Ասրատազդ : Ալ չինքի էվլատը եօղ իտի՝ եանընտա ալը գօտու Տիրան ատը գարտաշընը , քի քէնտի էէրինէ կէչիպ փատիշահ օլսուն : Պու Ասրատազդ քիւչիւքլիւ կիւն-

տէն էօլիւնձէյէտէք ֆէնա կէչինտի քի քէնտի պէօյիւքլիւկինէ տիւշմէզ իտի ։ Պու պիր կիւն ավա կիւնդէնէք իսթէտի՝ քի եապան տօմուզու վէ տաղ էշէկի ավլասըն Ա՛ասիս տաղըն էդրաֆըն-տա ։ Ա՛զատ տէտիքլերի չայա եէնի իշտիքամէ կէչ-տի Ա՛րտաշատ քէօփրիւսինտէն ։ ծրատա ագլը գայ օլուպ չըլտըրտը վէ ան ըմիլէ էօնէկ պէրի կէ-զինիպ տիւշիւ պիր տէրին գուչու կիպի տէրէյէ վէ իզի գայիպ օլտու կիւնդէտի ։ սալդանաթը սիւր-տիւ 2 սէնէ ։

Ա՛օլտիւքտէն սօնդրա աձուզէլէը աղգընտա մասալ տէնիր իտի քի Ա՛րտաւազդ պիր մադա-րա իչինտէ տէմիր զինձիրէ պադլը տուրմույօր ։ վէ եանընտա իքի քէլ վար , վէ ծնլար տայիմ ծ զէնձիրի կէմիրիլէը քի Ա՛րտաւազդ օնտան չէօզիւլիւպ՝ տրշարը չըգա , վէ տիւնեայը պօ-զուպ խարապ էյլէյէ ։ վէ պուննու տախի տէր-լէրիտի քի տէմիրձիլէրին չէքիճ վուրմա սէսին-տէն օնաւն զէնձիրի փէքիշլը ։ պու սէպէպտէն էվվել զամանտա , Ա՛ռաչա խորհնացինին վադ-Թինտէ տախի տէմիրձիլէրտէն պադլի պէօն քիմ սէլէր՝ պադար կիւնլերի իւչ տէօրԹ քէրրէ չէ-քիճ վուրուրլար իտի էօրսէ , ծրմայա քի էօյլէ իշտիղ կիւնլերտէ կէվշէսին Ա՛րտաւազդըն զէն-ձիրի ։

[131] Տիրան էվվելքի՝ իքինձի Ա՛րտաւազդըն գարտաշը՝ օ նապէտիտ օլուպ էօլտիւքտէ՝ օնաւն եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլտու վէ պիւԹիւն էօմրիւնտէ զամանըզ վէ րահաթ օՂուրուպ , ա-վա կիւնԹ մէկ վէ սէֆայա մայիլ օլտու ։ Պունունն իքի աղը վար իտի՝ ծ գատար խաֆիֆ վէ չավ-

պըն քի Հավատա ուչան գուշլարտան սայըլըը-
լալը էտի ։ Պիր կիւն Նազնաւիլերին պեյիւկի
ատը Ղատաքէ՝ Տիրանըն զամըզ ճշըէպինի
ծնա տույուրմաղ իչին՝ եալվարտը՝ քի օ աթլա-
ըըն պիլխինէ պինէ . իչին ալըպ պինտիքտէ՝
տէտի . "Նկեր պեյլէ աթլարըա կէզկիտիմ՝
փատիշահտան զիյատէ չէօհրէթլի էօկիւնիւը
էտիմ ,, ։

138 } Պու Տիրանըն կիւնիւնտէ Նտոնինոս
Պիոս կայար օլտուգտա Հռոմատա՝ էչչի կէօն-
տէրտի օնա Տիրան, վիլայէթին խարաճ վէրկիսի
իլէ . վէ եէնիլէտի օնուննա պարըշըգ ահտնամէ-
սինի . օ տախի գալլի տօսթլուղունու կէօսթէր-
մէկ իչին կէօնտէրտի օնա պիր կիւզել թաճ, վէ
էրճիւվանի գըըմըզըլար . վէ եէնի աղչէ սիքքէ-
լէտի քէնտի ատընա . պիր եիւզիւնտէ կայար՝
էլլի Տիրանըն օմուզունտա՝ տանըի փատիշահ էօ-
պապը էրճիւվանիլէը կիյտիրույօր օնա վէ ծպիր
եիւզիւնտէ եազը՝ պու սէօզլէրիլէ . "Ուէ՛ս
Ն՛ենէս փանտա ,, . եանի Հայլարա փատիշահ
վէրիլմիշ ։

141 } Պիր գաչ եըլտան սօնդրա՝ կիթտի Տիրան
Նկեզեայ էյալէթինէ՝ րահաթը պիր եէրէ, վէ
Ն՛բարատ սէմթինէ կէօզէտիճի գօտու Նբախ-
նաւու տէտիքլերի նախարարը քի քէնտիսինէ
իքինճի էթմիշտի ։ ( ) սէմթէրտէ սարայ
եափտը Տիրան՝ Ընըմէս տէտիքլերի գաստապա-
տա վէ ծրասընը թախթ էյլէտի։ Պիր կիւն տաղ
էթէքլերինտէն կէչիպ սէյիրէ կիտէր իքէն ,
գար եըղընը , քի գապա թիւրքէ չըղ տէրլեր ,
տաղ կիսպի եօգարտան տէվրիլիպ աթընա ալտը

ծնու վէ էզոի. սալգանսալ ընը սիւրտիւ 22 սէնէ։

162} Տիգրան իւչիւնճի՝ Տիրանըն գարտաշը՝ վէ Ա֊րտաշէսին քիւչիւք օղլու՝ Պերոզ շահընն էլինէլ Հայաստա փատիշահ օլտու։ Ալ է հաչան էօլտիւ Ա֊նտոնինոս Պիոս կայսր՝ պու Պերոզ շահ՝ Տիգրանըա պիր օլտուպ՝ եիւրիւտիւ Հռոմա֊լըլար իւզէրինէ։ Պունու իշխնի տիքտէ Կապա֊դովկիա փաշասը Ալէքսանոս՝ ո քի Հռոմալըլար դարաֆընտան ծրատա օղ ուլուր իտի, չոգ գօր֊գուսունտան փուղ լարա տիւշիւպ սօրտու ծնա֊րա Ա֊ղէքսանդր հիրպէտին աղգը իլէ. վէ Ջէվապ ալտը՝ քի էնէնջէքսին Ա֊ջէմլէրի վէ Հայլարը։ Պու Ջէվապա կիւվէնիպ, Ալէքսանոս ղէրդէ եիւրիւտիւ Հայաստանա չօք ասքէրիլէ։ ( )նա գարշը չըգտը Ստորով սէրասքէր Հայ վէ Ա֊ջէմ ասքէրիլիլէ, վէ գըլըճտան կէչիրտի օնուն աս֊քէրինի, վէ օնա տախի օգ աղըպ էօլտիւրտիւ. Պունու իշխնի տիքտէ Ա֊ղէքսանդր հիրպէտ՝ սիլ֊տի փուղ խանէ քիղասլարընտան էվվէլքի քէ֊լամը, վէ օնուն եէրինէ եազտը պէօյլէ պիր սեօզ. "Ալիդ մէ Հայաստանա՝ տիւշէրսին. ծգ տէյէր սանա էօլիւրսիւն։

162} Պու հապէր եէդի իշտիքտէ Ա֊րեղիոս կայսէրկ քի Ա֊նտոնինոսուն եէրինէ կէչմիշ իտի, էօլտատը Հայլար վէ Ա֊ջէմլէր իւզէրինէ քէնտի դաձտաշընը՝ ատը Ալէքսանդր։ Պու տա֊հա եէդի իշմէտէն Տիգրան Հայ փատիշահը իւ֊լէրի եիւրիւմիշ իտի՝ քի զատդընա ալըրն Ա֊նա֊տոլու վիլայէդինի. վէ լաքին պիր գըզա ալտա֊նըպ՝ օնուն էլինէլէ գուդդուլտու վէ հապտա գօն֊տու։

( ) սկսվելէն կէտիքատէ Ալ Երոս՝ Տիգրանը ծ հալտա կեօրիւպ շաշտը . վէ ռահմ էտիպ՝ ա- ձրտը օնա՝ վէ ազատ էթ տի օնու . վէ օնուն հիւսիւնվիս դարզընը պէյէնիպ՝ Նօշլանտը օն- տան , վէ մուհասպէթիլէ պաղլանտը , վէ օնա թաձ կիյտիրիպ թէքրար փատիշահ տիքտի Նայլարա՝ Նռոմալըլարըն հիւքմի ալթընտա . վէ պիր գըզ օղլան գըզ տախի օնա վէրտի՝ ատը Ալոսիի վէ սալըվէրտի օնու քէնտի սէրասքէրի իլէ Ա.րտաշատ շէհրինէ : Ալ պու իշ ունու- տուլմայըպ անղըլըրն տէյի՝ ադչէ սէքքէլէտի Ա.նտոնինոսուն դարզընա , նիձէքի եօգարտա զինքը օլունտու :

168} Տիգրան Նայաստանա կէլտիքտէ՝ պիր փուԹխանէ եափտը քէնտի գարտաշը Ա.աժա- նըն մէզարը եանընտա , վէ չէվրէսինտէ միւտա- ֆիր խանէ , գուլԹուլմասընա շիւքրանէ իչին : Պու Տիգրանա տեօրԹ էվլատ օլտու՝ Ալոսիի սուլթանտան . օնլարը պէյլէր եախօտ նախա- րարլար սըրասընա կէչիրտի Տիգրան՝ քի Ալոսի- սեանք տէնիլտիլէր . վէ տահա ղայրը նախարար- լըգ տախի տիւզիւպ՝ պիր էզ վագիԹտէն սօնդ- րա էօլտիւ . սալդանաԹընը պիւԹիւնձէ սիւր- տիւ 42 սէնէ :

193} Ալ աղարշ՝ իւչիւնձի Տիգրանըն օղլու՝ Ա.եմ փատ ատը իլք գարըսընտան տօղմիշ , օնուն էհ- րինէ կէչիպ փատիշահ օլտու Ա.րտաշատ շէհ- րինտէ : Պունուն անատը Ա.եմիրատ՝ գըշլաղա կիտէր իքէն՝ պիր էրկէ էԹիչիպ՝ քի օնատա Ա.ուրց չայ Նրատա չայընա գարըշըր՝ Նատէն սէմԹինտէ , օլուձըգտա տօղուրտու չօձուղու .

պու սէպէպտէն, Ա աղարշ փատիշահ օլտուգտա՝ օ տօղտուղու եէրի պիր շէհիր եափտը վէ քէնտի իսմինէ օնա Ա աղարշատան ատ գօտու ։

197} Պունտան սօնղրա մէթին հիսար չէվիրտի Ա արդդէս շէհրինէ Վասաղ չայըն քէնարընտա վէ օնա տախի Ա աղարշապատ տէտի վէ ծրասընը թախթ էյլէտի ։ Պու Ա աղարշ պիր եէնի զինհէթլի պայրամ իչատ էթտի նաւասարդ այն պիրինտէ Նագուան շէհրինտէ Ք.րամազդ տէտիքլերի փուռթա թաղիմ օլարագ քի փուռթլար պապասը տէնիր իտի . պու պայրամըն էէրինէ սօնղրա գօլտու սուրբ Յովհաննէս կարապետին վէ Ք.թանագինէս Հայրապետին եօրթուսու ։ Նատիտը Ա աղարշ զայրը եէրլէր տախի Նագրևանդ սէմթինտէ, վէ պու սէպէպտէն օ էյալէթ Ա աղարշակերտ տէնտի քի շիմտի թիւրքձէ Ք.լիշկերտ տէնիլիր ։

213} Պունուն կիւնիւնտէ՝ Ասպիրք վէ Նասիլք տէտիքլերի միլլէթլեր Արմատացի սօյունտան՝ տէմիր գափուտան կէչիպ՝ եիւրիւտիւլեր Հայաստանա ։ Պունլարա գարշը չըգըպ Ա աղարշաղը վէ քէսքին ասքէրիլէ , ծնլարը գըլտը պէրապատ էթտի . վէ գալանլարը դաչըրտը կիւնէ օ կէչտիքլերի գափուտան . վէ տահա գօվալայըմ տէրլիքէն՝ ծնլարըն քէմանքէշլէրինտէն վուրուլուպ էօլտիւ . սալդանաթընը սիւրտիւ 20 սէնէ ։ Ա է սօնղրա ասքէրի էօճ ալմադ իչին՝ զիհատէսինէ ծնլարը գօվալայըմ՝ եանսիլէ կէրի տեօնտիւ ։

14 · Յովհէլէ Խոսրովն վաքիւ ։

Բ · 31 — 32 ·

214 } Խոսրով Եվվէլքի՝ Ա աղարշըն օլլու՝ պա-
պասը եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլտու , վէ ֆիլ-
հալ Նայ ասքէրինի Ձէմ էտիպ՝ հէմէն պիրտէն
եիւրիւտիւ պէօյիւք տաղը աշարագ՝ Խազիրք
վէ Նասիլք տէտիքլերի միլլէթլեր իւզէրինէ՝ քի
էօՀ ալըրն օնլարտան պապասը գանը իչին . վէ
օնլարլա զօրլու Ձէնք էտիպ՝ զայէթ իլէ գըրտը
օնլարը , վէ ծ եավուզ միլլէթլերի սըգըշտըրըպ
հիւքմի ալթընա ալտը . օնլարըն պէօյիւքլերին-
տէն եիւզտէն պիրիսինի իւհէին ալտը , վէ ծ
սէմթլերտէ քէնտի հիւքիւմէթինէ նիշանէ օլ-
մագ իչին՝ գաշ տիքիպ ռաւմ եազըսի իլէ , տէօն-
տիւ կէլտի երինէ ։

Նէ վաւրտու սօնդրա շէհիրլեր վէ քէօյլեր
եաիմաղա վէ եէնիլէմէկէ , սարայլար վէ խան-
լար պինա էվլմէկէ , երլէրնէ չալըշարագ ։ Ա է
չինքի ծ վագիթտէ քրիսթիանլար վարիտի
Նայտարտա , օնլարըն չօղալմու պու իշլէրտէ հըզ-
մէթ գօտու Ֆիրաւնն փատիշահըն էվտէկի
կիպի , վէ օնլարըն չօղալմու տախի մարտիրոս
էվտի ։

217 } ( ) կիւնլէրտէ Նէտոնինոս Կարակալլա
կայսր Ալէջագէտ սէմթինէ կէլիպ՝ կէչտի օն-
տան Նայաստանա ։ ( )նուն կէլմէսինի տույ-
տուգտա Խոսրով՝ օնու գարշըլատը տօսթանէ
վէ պիր գաչ կիւն տուրտու եանընտա . կէրի

տեօնմէք խաթէտիքտէ՝ ալը գօտու օնու կայսը քէնտի եանընտա, զէրէնիյէթ էթմիշէտի Նայաստանը զապդընա ալմազա։ Պու իշ Նայլար իչինտէ Թէվաթիւր պուլտուգտա՝ հէվփիսիտէ Ճիւմհուր իլէ սէֆէրէ գալգտըլար օնուն իւզէրինէ։ Նապէրինի ալտըգտա կայսը՝ չօգ գօրգտու վէ գօրգուսունտան սալը վէրտի Աոսրովու իզզէթ վէ իքրամ իլէ. լաքին տեօնիւպ Աընիմիտէ կիթտիքտէ՝ պէօյիւք Թէտարիք իլէ չօգ աստքեր կեօնտէրտի Նայլար իւզէրինէ մըգտարլարընը պիլտիրմէկ իչին։ Ընալտա գալըը չըգտը Աոսրովուն ասքերի, վէ օնլարը ինսաֆսըզ գըրըպ վէ գալանլարը գօվալայըպ՝ գաչըրտըլար։ Պունտան սօնդրա կիթտի Ընտոնինոս կայսը Ադրտաւան շահընը իւզէրինէ վէ էօլտու։

[228] Պու պէօյլէ օլտուգտա՝ շահընը քիսըրի չօղալը տը օ գատար քի Թէմամ տիւնեայը զապդ էթմէք խաթէտի. վէ լաքին իշ Թէրսինէ վարտըգտա՝ էլինտէ օլանը տախի զայ էթտի։ Օէրէ Ադրտաշիր խան՝ Ֆարսի Սասանըն օղլու՝ զայըը խանլար իլէ օնա ասի օլուպ վէ պիր եըլ օնաունլա Ճինք էտիպ՝ էօլտուրտու օնու վէ քէնտիսի եէրինէ կէչիպ շահ օլտու։ Պիր օլտուլար օնաունլա Պահլաւլարընն իքի սօյու, Սուրէնեանք վէ Ընախահապետեանք տէտիքլէրի. սալը իւչինճի սօյ՝ Կարէնեանք տէնիլէն գարշը գօտուլար, ամմա պիր շէյ էտիմէտիլէր։ Վաղիթտէն գալգտը Ընճմիէրին Պարթև սօյունտան կէլէն փատիշահլըգ՝ քի սիւրտու 472 եախօտ 475 եըլ, վէ օնաուն եէրինէ կէլտի Սասանեան տէտիքլէրի սօյ 226 սէնէտէ. վէ սիւրտու 409

եսխօտ 411 երլ, Թա Ֆագարացիլերին տէվլե-
Թի զուհուրա կէլինձէ ։

246} Ա,ըլլարձա չօգ ձինք էԹտի Ասորով Ա,ր-
տաշիր շահիլե, վէ Ա,ձէմ Թօփրաղընտան սիւ-
րիւպ գօվալատը ՖինտիսԹան էօլքէսինէտէք ·
սօնդրա կէլի տեօնիւպ՝ կէլտի Ա,տրպատական
մէմլէքէԹինէ · ծրատա պիր շէհիր եափտը վէ
ատընը գօտու Պավրէճ · քի՝ պու էօՃ տէմէք
տիր · եանի պու շէհիր Ա,րտաշիրտէն էօՃ ալ-
մաղ իչին եափըլմիչ ։ Պու շէհիր ԹէմամՃ օլուպ
պիԹ տիքտէ, կիԹտի Ասորով Աւտի սէմԹինէ ։

248} Պադտը կեօրտիւ Ա,րտաշիր՝ քի պիւԹինն
զապդ էտիմէյօր Ա,ձէմլերի Ասորովուն սաղըլ-
ընտա · տիւշիւնտիւ քի պիր ալ իլէ օնսւ էօլ-
տիւրէ · պու իշ իչին պեօյիւք շէյլեր վատ էԹ-
տի խանըմընա էկէր օնսւ պիր զարզըլէ էօզ
էտէպիլիրլերսէ ։ Խանըմընն պիրի Ասուրենեան
սօյունտան՝ ատը Ա,նակ՝ պօյնունա ալտը պու իշ-
չի · վէ պու սէպէպտէն՝ օղուլ ուշաղընը տէվ-
շիրիպ՝ պիր տիւզմէ հիյլէիլէ գաչտը Ֆայաս-
տանա ։ Ա,րտազ էյալէԹինէ էէԹիշտիքտէ՝ օ
եէրէ գօնտու քի ծրատա իտի Ադէօս առա-
քեալըն մէզարը · վէ ծրաձըգտա Ա,նակըն գա-
րըսը Ասոհ՝ համիլէ օլտու տուրը Պրիգոր Ու-
սաւորիչիլէ · նիձէ քի օ Ասոհ անասը օնսւ
տօղուրտուգտա՝ եանընտա օլանլարա նագլ
էԹմիշ ։

247} Ֆաչան էէԹիշտի Ա,նակ Ասորովուն տէր-
կէտնընա · իքրամ էԹտի օնա Ասորով, վէ սօնդ-
րա սաքին օլտուգտա Ա աղտրշապատ շէհրինս-
տէ, օնտա տօղուրտու Ասոհ սուրբ Պրիգոր

Ի ուսաւորչէն։ Սոնդրա Ընակ իան սիր աւ կիւ-
նինտե արալըգ պուլուպ՝ սափա եէրտե Աոս-
րով իլե սեոյլէշիրիքէն՝ օնու օրաձրգտա էօլտիւր-
տիւ. վե տահա Աոսրով Ձանընը վէրմէտէն՝ ծ
օնտան գաչարիքէն՝ Նայ ասքէրի տեօրէմ գա-
րաֆընը գուշատրպ, վե ծ տախի քեօփրիւտէն
Նրատխ սույունա տիւշիւպ՝ պօղուլտու։ ( )նուն
սոյսօփունու Աոսրովուն էմրի իլե Նայլար գըը-
տրգտա, սալթ սուրբ Կրիգոր Ի ուսաւորչին
սիւտանասը՝ ատը Սոֆիա վե օնուն գարտաշը
Նէթալիոս, քի օնըար Կրիստոֆիան իտիլէր՝
Կայսերի շէհրինտէն կէլմէ, չօձուղու ալըպ կեօ-
ղի իւրտիւլէր Կայսերի շէհրինէ. վե օնու մէրը-
տել էտիպ՝ ատընը Կրիգոր պօտուլար, նիձէ քի
մէլայիքէտէն իչինէ միշ իտի սիւտանասը։ Պիր
վաղիթտէն սօնդրա էվլէնտիրտի օնու սիւտա-
նասը վե ալտը օնա Կաւիթ ատը քրիսթիան
քիմսէնէյին գըզընը՝ ատը Մարիամ քի օնտան
տօղտու իքի էվլատ, Ի ըղանէս վե Կրիստա-
կէս. Կրիստակէ ԹԷգըքի տիւնեա էտիպ՝ մա-
նասթըրա կիրտի. վե լաքին Ի ըղանէս էվլե-
նիպ իքի էվլատը օլտու՝ Կրիգորիս վե Յուսիկ.
պագ Նայ Թարիխինտե. ը. 31։

260 } Կրտաշիր իչինէտիքտե Աոսրովուն էօլ-
մէսինէ, աղըր ասքէրիլէ եէրլիւտիւ Նայաս-
տանա վե զապդ էնէտի օնու. վե Աոսրովուն
էվլատլարընը գըրտըգտա՝ նախարարլարըն պի-
րի՝ ատը Կրտաւազդ Մանդակունի՝ օնուն պիր
օղլունու Ցրդատ ատը՝ գաչըրտը Կայսերի շէհ-
րինէ. վե ծրատա օնու սագլայըպ՝ կեօղիւր-
տիւ սօնդրա Նուռձայա. օ տախի օնտա գալըպ

տէվլէթ հըզմէթինտէ օլտու քիսպար սըրասընտա, Լիկիանէ ատլը պէօյուք պէյլին էլի ալթընտա։ Վէգալիք պիր ղայըը նախարար Ա.մատունի՝ ատը՝ Ա)տա՝ Խոսրովուն պիր գըզընը ատը Խոսրովիդուխտ՝ գաչըրտը Վէմախ գալէսինէ վէ ծրատա կիղլիձէ պէսլէտի օնու։

Ա) արալըգտա Տաճատ ատլը պիրիսի տէ՝ Ա.րտաւազդըն գըզդարտաշընը չալըպ կէօթիւրտիւ Պայսէրի սէմթինէ վէ ծնու ալըպ նիքէահ լանտը։ Ա.րտաշիր Հայաստանը ալտըգտա՝ եէ նիտէն նիղամա գօյուպ՝ հիւքմի ալթընտա սագլատը էօլիւնձէյէտէք։

Տրդատ Հռոմտատա պէօյիւտիւքտէ՝ չօգ պէօյիւք իշլեր էտիպ՝ օ գատար գուվվէթէ տայիր հիւնէրլեր կէօսթէրտի քի Հերքիւլէսի աշտը։ Պունու տույտուգտա Վրիդոր Լուսաւորիչ, չըդտը կիլի տի Հռոմայա վէ ծնա եանաշտը՝ քիմ օլտուղունու պիլմիյորմէյէրէք։

288} Ա) վագիթլերտէ Վիոկղետիանոս կայսր վէ Հռչէ՝ ՎուԹք տէտիքլերի միլլէթինի փատիշահը՝ Ձինք էԹտիքլերինտէ՝ Տրդատ Հրուչէյիլէ կիւլէշիպ ծնու գուԹտու. ծնուն իչլին Վիոկղետիանոս կայսր Տրդատը պէօյիւք մերԹէպէյէ չըգարմագ իսԹէտի. վէ հաչան պիլտի քի ծ Խոսրով փատիշահըն օղլու իմիչ՝ փատիշահ տիքտի ծնու Հայլարա. պա՛գ Հայ Թարիխինտէ. Ք. 32։

15. Տրդատ թագաւորը վտքին վէր հայերը պինէ հէնէու ատրբ Գրիգոր լուսաւորչին էնէնէ. Աբուպաղէսին վէ Արշանէսին հայրապետ օլմալարը։

Բ. 33—41։

[286] Տրդատ՝ հվհէքի Խոսրովուն օղլու՝ հայ-լարա փատիշահ օլուպ Վիոկղետիանոս կայսե-րին իւչիւնճի սէնէպինտէ՝ հռոմատան չըգար կէլտի հայաստանա հռոմա ասքէրինէ. տուրբ Գրիգոր լուսաւորիչ տէ պիլէպինճէ՝ օնուն հըզ-մէթինտէ օլարագ պիր տօսթ կիպի։ Գայսէրի շէհրինէ եէթիշտիքտէ օնու իզզէթ վէ իքրամ իլէ գարշըլաշարլար հայ նախարարլարը. վէ թէքրարէն օնու փատիշահ տիքտիլէր հայլար իւզէրինէ. օնուն թաճինը աստէթ իւզրէ կէյ-տիրտի Սմբատ Բագրատունի՝ Գիւրատեան Սմբատըն սօյունտան։ Պէօյլէ օլտուգտա կէլտի Տրդատ օնըլարլա Բնի գալէսինի, եանի Գէմա-խա, վէ օրատա գըզգարտաշընը պուլուպ՝ ()տա նախարարըն հրֆզը ալթընտա, զէյատէսի իլէ սէվինտի. վէ ()տայա իքրամ էտիպ՝ վէզիր էթ-տի օնու, հայձա հապարպէպ, քի հաքիմ օլսուն հայաստան վիլայէթինէ. քէնզալնը Գրտաւազդ Անդակունի տէտիքլէրինի՝ սէրասքէր էթտի. զէրէ ծ սէպէպ օլտու քէնտի գուրթուլմասընա. վէ չինքի Տաճատ տաճի գուրթարմիշտի Գր-տաւազդըն գըզգարտաշընը՝ Գշոց տէտիքլէրի էյալէթէ պէյ էթտի օնու։

Ակտի սօնդրա Տրդատ Աշխեղեայ էյալէթի-
նէ քի ծրատա իտի Ընահիտ փուլթուն փուլթխա-
նէսի · վէ օնա շիւքրանէ օլարագ՝ գուրպանլար
քէստի · վէ օնա թէքրար պիր փէշքէշ չէքմէք
միւրատ էտիպ՝ իսթէտի քի Կրիգոր Լուսաւո-
րիչ սունա փէշքէշլի ։ ( ) տախի պու շէյի գապուլ
կլթմիտիքտաէ՝ հզկյհթ էթտի օնա Տրդատ օնիքի
տիւրլիւ իսքէնճէլեր իլէ ։ Ան սօնդաունտա հա-
չան տուպտու քի պու Կրիգոր ծ Ընահկըն օղլու-
տուր քի քէնտի պապասընը էօլտիւրմիշ, եօլ-
լատը օնու Ասրտաշատ գալէսինէ վէ պըրագտըր-
տը խոր վէրթոպ տէտիքլէրի տէրին գուպուպա · օն-
տա գալտը սուրբ Կրիգոր թէմամ 14 սէնէ, վէ
պիր էյի գարը սալլահըն էմրինիլէ օնու պէսլէրիտի։

281 | Տիվհիրտի սօնդրա Տրդատ Հայաստան պիր էշ ասքեր, վէ օնլարը տախի Հռոմա աս-
քէրինիլէ պիր էտիպ՝ եիւրիւտիւ օնլարըա Հայ-
աստանտա օլան շէհիրլեր իւզէրինէ քի ծրայա
հինքմ էտէրլեր իտի Ընէմներ, վէ զապդ էթտի
օնլարը · վէ թէմամ Հայաստանը էլի ալթընա
ալտը՝ տահա իլէրի Տիսքոնա վարընձաքի Կի-
նուէնին գարշըսընտա տրը · սալթ Ընտրպատական
գալտը տրշարտա Ընէմ էլինտէ, վէ Ընիջագետ
վիլայէթի Հռոմալըլարըն հինքմի ալթընտա ։

Հէր իշի տիւզտիւքտէն սօնդրա ալտը Տրդատ
Ընան փատիշահընըն գրգընը՝ ատը Ընշխէն, վէ
օնու էվվէլ Ընրշակունի եազտըրըպ վէ թագու-
հի էթտիրիպ՝ նինքեաՀ էթտի քէնտիսինէ քի
օնտան տօղտու քիւչիւք Խոսրով · պագ Հայ
Թարիխինտէ · Ը · 33 ։

( ) կիւնէերտէ էէթիշտիլեր Հայաստանա

Հռոմա սէմԹինտէն Հռիփսիմեան տէտիքէների կուսանք, վէ Տրդատըն էմնի իւէ տին ուղուրուենա գան տէօքտիւէր. օնլարըն սայըսը օլտու 37. պէգ Հայ Թարիխինատէ. Ը. 34։

301 | Պու իշէր պէօյէ օլտուգտա, Ա.լահըն ղազէպինէ օղրայըպ Տրդատ, նախարարլարը տախտ տէլի տիվանէ օլտուլար. օ զաման Տրդատըն գըզգարտաշը Խոսրովիդուխտ՝ մէյսիքէնինին տուշումանընտան՝ հապէր վէրտի Հայլարա քի սուրբ Գրիգորու չըգարսընլալը խոր վիրապտան։ ( ) տախտ գույուտան չըգըպ կէլտի վէ շինֆա վէրտի հէփիսինէ վէ Ա.լահըն էմրինի վազ էտիպ այտընլըգ էԹտի օնլարա։ Սօնղրա Գայսէրի շէհրինէ կիտիպ՝ օրատա սուրբ Գ Լուսդիոստան արքեպիսկոպոս օլտու սէնէ 302. վէ Հայաստանա տէօնիւպ մկրտէլ էԹտի Տրդատը վէ ատընը Գոլհաննէս գոտու. վէ ղայըրլարընը տախտ քէղալիք մկրտէլ էտիպ՝ Ձիւմլէսինի քրիսԹիան էԹտի. Ձէռնադրել էԹտի տէօրդ էիւղ գատար եպիսկոպոս վէ հիսապսըզ քահանալար. չօդ քիլիսէլէր եափտը վէ մանասԹըրլար, վէ պէքլէր գըղլար իչին տուրագլար վէ միւսաֆիրխանէլէր վէ մէտրէսէլէր. տիւզտիւ չօդ եօրԹուլար վէ տօնաԹտը Հայաստանը էյի շէյլէրիլէ վէ քէնատիսինատէ տէնիլտի Լուսաւորիչ՝ եանի այտընլըգ էտիճի։

318 | Սօնղրա քէնատի եէրինէ արքեպիսկոպոս էԹտի Ա.րիստակէս ատը քիշիւկ օղլունու, վէ կէաճիճէ չըգըպ եապան սէմԹէրէ վէ խասիղ էէրլէրէ եալընըզ օլարագ՝ սաղԹ ռուհանի շէյլէրէ էէլԹէնինի իտի. վէ կիւնէ կէրի տէօնիւպ ՁէմաաԹընը գայըրմագ իւզրէ իտի։

Պաւ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ վէ ապիզ Տրդատ փատիշահ՝ իշխեմտիքլերինտէ քի Կոստանդիանոս կայսր քրիսթիան օլմիշ՝ իքիսի տէ կիլեմտիլեր Հռոմայա վէ ծրատա մուհապպէթ ահտնամէսի եապըպ՝ գօտուլար արաալարընա · սուրբ Սեղբեստրոս ձեռնադրել էթտի սուրբ Գրիգորու հայլարա Կադրիգ · վէ իզին վէրտի քի քէնտի եպիսկոպոսլարընտան ձեռնադրուլեմիւն ալսըն Հայ Կադրիկէ ։

319} Տեօնտիւքլերինտէ Հռոմատան Տրդատ վէ սուրբ Գրիգոր, հապէր ալտը Տրդատ՝ քի փոյրազ սէմթինտէ օլան միլլեթլեր կէլմիշլեր Ա. զուան դարաֆլարընա · պունու իշխեմտիքտէ՝ ապքեր տէվլէրիպ սալտը ծրայա · վէ ափանսըզ օնլարընն իւզէրինէ տիւշիւպ չալտը գըլըչը · Հէնք իքի դարաֆտան տախի գըղըշտըգտա՝ Ա. րտաւազդ սէրապքեր եարալանըպ էօլտիւ ։ Պունու կէօրտիւքտէ Տրդատ՝ եիւրէկի գըրըլտը վէ կէօզլէրի գարարտը · ամմա՝ ղայրէթ կիւնի պուտուր տէյէրէք Հէնկինի իլէրի սիւրիւպ՝ գօվալտը տիւշմանլարը վէ օնլարը գաչըրըպ՝ տեօնտիւ եէրինէ ։

Ասնդրա խսթէտի Տրդատ եիւրիւմէք Հէմշահը Ճ ապուհ իւզէրինէ · վէ չիւնքի էօլմիշ իտի Ա. րտաւազդ սէրապքեր՝ օնուն եէրինէ տեօրթ սէրապքեր գօտու · վէ Հէմլեր իլէ Հէնք էտիպ՝ սօնդուննտա պարըշտը Ճ ապուհլա · պաղ Հայ Թարիխինտէ · Ճ · 35 — 39 ։

328} ( ) վաղիթլերտէ Նիկիա սուրբ սինոդոտու գուրուլտուգտա՝ Կոստանդիանոս կայսր հապէր կէօնտէրտի Տրդատայ քի սուրբ Գրի-

գոր Լ ուսաւորիչի ալըպ՝ կելլէ ծ սինոդոսա ։ Լ՛մ մա չինքի ծնլար կիտէմդզ իտիլէր՝ եօլլատըլար սուրբ Լ՛բիստակէսի . օ տախի սինոդոսա եկ֊ թիշիպ վէ ծ սինոդոստա պուլունուպ՝ սինոդոս պիթտիքտէ՝ ծ սինոդոսուն քէլամլարընը ալըպ՝ կելտի Հայաստանա . սուրբ Գրիգոր տախի օ֊ նու գապուլ էտիպ՝ իմզալատը պու սեօզլէ . “Նոկ մէ֊ ֆա֊ա֊ուբեայո֊ և այլն ,, պաց Հայ թարիխինտէ . ք . 40 ։

331} Պունտան սօնղրա սուրբ Գրիգոր հէր շէյ֊ տէն էլ չէքիպ կիթտի իւքսէք Հայաստան սէմ֊ թինէ, վէ ծրատա Աեպուհ տաղընտա այր Ա՝անեայ տէտիքլէրի մաղարատա սաքին օլուպ եալընըզ Հօմրինի կէչիրտի մէլայիքե դարզե իւզրե եա֊ խօտ պիր քերօբէ կիպի , թա քի կիտիպ նայիլ օլտու արզուլէտիկի սէվկիւլիւսինե վէ Հէննե֊ թին էպէտի շազըղընը պուլուպ , քէնտի Հէ֊ մահթընա շէֆահէձի օլմատա տըր ։ Հայրա֊ պետիկի սիւրտիւ 30 սէնե , օ զամանա կելլին֊ Հէ քի ար թըզ կեօրիւնմէզ օլտու ։ Ա է պիր վագիթատն սօնղրա օնուն ապիզ թէննի պուլուն֊ տու Լ՛լահըն պէյան էթմէսինել պիր սուրբ Հգնաւորուն էլինիլէ՝ ատը Գառնիկ . վէ գօնու֊ տու Աորդան քեօյինե քի սօնղրա կելթիրտի֊ լէր Ա աղարշապատա ։

332} Լ՛բիստակէս , եախոտ Ա՝ըստակէս՝ սուրբ Գրիգոր Լ ուսաւորիչին քիւչիւք օղլու՝ Հայան թէմամ չէքիլիպ կիթտի պապասը՝ էերինե կե֊ չինպ Հայրապետ վէ կաթուղիկոս օլտու օնուն սիփարիշ էթտիկի իւզրե ։ Ա է պապասընատն գալմայըպ՝ ճնՀիլէյին միլէթի գայըրտը իլմի վէ

ամէն իւէ, քէլիսէէը վէ մանասէթըլար եափը վէ հէր տիւզկիւնլիւքէէ միլլէթինի տօնաէթը։

Պաղիէէրինտէ եօլսուզ իշ կեօրտիւքտէ սա-
գընմայըպ նասահաէթ էտէը իտի, կեահինէ տէ սէրէթէ էօկիւէթ վէրիրիտի։ Ա է պաղի պեօյ-
իւքէէրէ տէ տօգունտուգտա՝ ծնէարըն պիրի տեօրտիւնէի Հայաստանըն հաքիմի ատը Ա-
քեղայոս՝ ծնա տիւշման օլտու. վէ սուրբ Ա-
րիստաակէս Ծոփք էյալէթինէ կիտերիքէն՝ օ-
նու եօլտա էօլտիւրտու։ Պունուն ազիզ թէ-
նինի տախի կեօթիւրտիւէը Ակեղեաց տէ-
տիքէէրի էյալէթէ վէ մէզարա կեօմտիւէը Ծիվ գաստապասընտա. Հայրապետիկի սիւր-
տիւ 7 սէնէ։

339 } Ա րթանէս՝ Ա.րիստաակէսին պեօյիւք գար-
տաշը՝ ծնուն եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու վէ օթուրտու սուրբ Գրիգորուն քիւրսիսինէ, ուսհանի իւմ իւէ տօնանմիշ պիր զաթ, վէ Ծուհուէէսէրն լուզֆի վէ նիմէթի իւէ տօլմիշ։ Պու սուրբ Հայրապետ հէր գարաֆտան չա-
ըըշտընուրըանտըրմաղա Հայ ՀԷմասէթընը։ Ա է Ա.ղուանըտարա տախի արքեպիսկոպոս էթտիքէն-
տի պեօյիւք օղլունու՝ ատը Գրիգորիս քի մար-
տիրոս էթտիւէը ծնու ծրատա. պաճ Հայ Թա-
րիխինտէ. ք. 41։

Տույմագ իսթէտի սուրբ Ա րթանէս Ակրու-
սաղէմտէ օլան քիւիսէ Թեօրէէրինի վէ ծնըարըն գարզընը. պունուն իչինէ էէչի կեօնտէրտի Ակրու-
սաղէմ Հայրապետէ սուրբ Ծակարիոսա. վէ սուրբ խոր Հուրդըար իւգերինէ պիր գաչ շէյ սօր-
տու. օ տախի սինոդոս էտիպ՝ սէքիզ գանուն

340} եազտը ծնա օ շէյլէը իչին։ Ա՝ է չիւնքի պու-
վազիթ տէ սուրբ Յակոբ Ա՝ծբնայ Հայրապետին
շանը պեօյիւմիշ իտի ինչ իլէ վէ ամկ՛ իլէ՝ ծնա՛
տախի եազտը սուրբ Ա՝ ըլթանէս վէ տիլէտի քի
պազի շէյլէը եազա քէնտիսինէ՝ կէրէք տին
խուսուսու իչին վէ կէրէք զայըը մատտէլէը իչին։
( )՛ ազիզտէ ծնակքիզ շէյ իւզէրինէ պիր քիթապ
եազտը վէ կեօնտէրտի ծնա եիւձէ սեօզլէրիլէ՝
պաք Նայ Թարիխինտէ . ը . 41 ։ Պու սուրբ
Յակոբ սուրբ Կրիգորուն հալասը օղլու իտի ,
եանի Տնակըն Լուսորովուհի գըզգարտաշընըն օղ-
լու ։ Ա՝ է լաքին Նայ պեօյիքլէրի պաշլատըլար
կէվշէքլէնմէկէ վէ ֆէննա եօլլարա կիթմէկէ ,
վէ լայըգ օլմայան իշլէրէ էլ վուրմազա , պազի-
լէրի տախի օտալըգ ալմազա ։ Ընօգ Թէնպիհ է-
տէր իտի ծնլարա Տրդատ քի կէլի տուրսուն-
լար էօյլէ մուրտար իշլէտմէն վէ քրիսթիանլըգ
տինի իւզրէ էյի ամկլէր կեօսթէրմէլէր։ Պազ-
տը կեօրտիւ քի ծնլար տինմէմէյօրլար վէ կիւն-
տէն կիւնէ տահա ֆէննայա վարըյօրլար , պըգ-
տը ծնլարտան . վէ ահնեատան տախի ինքրահ
էտիպ՝ պըրագտը տիւնեա փատիշահլըղընը վէ
կեօյ փատիշահլըղընը արզուլէյիպ վէ հէր շէյ-
տէն էլինի չէքիպ՝ կիթտի Աեպուհ տաղընաքի
ծրատտա կէչինտի սուրբ Կրիգոր Լուսաւորիչ . վէ
ծնտա սաքին օլուպ՝ սաղի Ձանընը գայըրմազա
էհլթէնտի ։

341} Պունու կեօրտիւքտէ Նայ նախարարըլա-
րը՝ մէշվէրէթ էտիպ՝ ատամ կեօնտէրտիլէր վէ
եալվարըպ չաղըրտըլար ծնու վէ սեօզ վէրտիլէր
քի տիւզմիւնլէր ամկլէրինի ։ Լաքին Տրդատ

խոյլարընը պիլերէք, տիյնէմմէտի ծնլարընն սեօ-
պիւնի : ()նլար տախի՝ ժ ազիզի զէհիրլէյիպ,
վիւճուտինի գալտըրտըլար • վէ էօյլէձէ՝ պիր
զիյասը չօգ՝ տինտարլըգ շէֆաֆընը սեօյիւն-
տիւրտիւլէր սէքսէնպէշ եաշընտա իքէն, 56 սէ-
նէ փատիշահլըգ սիւրտիւքտէն սօնղրա • պու-
նուն ԹԷնի տէ կեօմիւլտիւ մէղարա Վկամախ
շէհրինտէ :

Պունտան սօնղրա հօլտիւրմէք իսԹէտիլէր
սուրբ Ալ ըԹանէսի տէ, ծնուն իչին տեօրԹքիլի
կեօնտէրտիլէր օլտուղու եէրէ սուրբ Կարապետ
վանքընա : Ա աքին ծնլար վարըպ՝ օնա էլուզաԹ-
մագ իսԹէտիքլէրինտէ պաղլանտըլար Ա.լահընն
էմրինէ, վէ պիր շէյ էտէմմէյիպ գալտըգտա՝
կէչտի ազիզ արաալարընտան զարտըսըզ, կիԹտի
Ա.րզինկեան սէմԹինտէ Ծվիլ գասապասընա վէ
ծրատա սաքին օլտու : Վհալիք Տրդատըն խա-
Թաունու սուրբ Ա.շխէն սուլդան վէ գըզ գար-
սաշը Իսորովիդուխտ՝ Գառնի շէհրինտէ մէ-
լայիքէ կիպի հօմիւրլէրինի կէչիրիպ՝ ձէննէԹէ
նայիլ օլտուլար :

16 • Խրինձի Իսորովրդն վագրի :

Բ • 42 •

342 } Ա.օլտուքտէ Տրդատ փատիշահ՝ ասի օլ-
տու Ա.ղուանլար • վէ նիձէքի եօգարտա զիքը
էԹտիք՝ էօլտիւրտիւլէր սուրբ Գրիգորիսի :
()նլարա պաշպօղ օլուպ Ա անատրուկ ատը պի-
լինի Ա.րշակունի սօյունտան, վէ պաշընա Թագ

կիյիպ՝ փատիշահ օլտու վէ զապդընա ալմագ իսթէտի Ֆայ միլէթինի ։

Պունու կէօրիւպ Ղձնիք էյալէթին հաքի-մի՝ ատը Նակուլ՝ օ տախի ասի՛ օլուպ՝ քէնտի պաշընա՝ օթուրտու փատիշահ կիպի վէ քէնտիսինէ արգա էթտի Ղէմիլերի ։ Վէզալիք տահա Ֆայլարըն զայըը պէօյիւքլէրի տէ պաշ գալտըըպ՝ մուսիպէթլի վէլվէլէլեր պըրագտըլար Ֆայ միլէթի իչինէ ։ Ա՛ն իւչ պէօյիւք նահատարըզ եախօտ պէյլիք տէ , Նզնունիք , Ա՛նանաւազեանք վէ Ուդունիք տէտիքլէրի՝ պիրի պիրինէ տիւշիւպ՝ պիր պիրինի գըրտըլար , էօյլէքի օնլարըն ասյու սօփու Թիւքէնտի կիթտի ։

343 } Պու իշլերի պէօյլէ կէօրտիւքտէ զայըը Նահարարլար, պիրիքտիլեր սուրը Ա րթանէսին եանընա , վէ օնունլա մշվէրէթ Ֆ՛տիպ՝ սեզ էթտիլեր քի Տրդատըն օղլու Խոսրովու՝ փատիշահ տիքսինլեր ։ Ա՛ն օնուն փատիշահլըղը շիւպհէսիզ հէմ գօրգուսուզ գալսըն տէյի, կիւվէնտիլեր Կոստանդին կայսերէ քի Կոստանդիանոսուն օղլու իտի ։ ( ) տախի պու իշէ դայի՛ օլուպ՝ Ֆայստանա եօլլատը քէնտի սարայ աղասընը՝ ատը Ընտիոքոս՝ աղըր ասքէրիլէ , վէ փատիշահ Թաձը վէ էրձիւվանի էսպապ տախի կէօնտէրտի , վէ քեաղատ եաղտը քի Խոսրովու փատիշահ տիքսինլեր ։

344 } Խոսրով իչինձի՝ Տրդատըն օղլու՝ Ֆայլարա փատիշահ օլուպ Կոստանդին կայսերին էմ րի՛ իլէ վէ Ընտիոքոս սէրասքէրին էլի՛ իլէ , պապունըն էթտիկի կիպի՝ կիւնէ ասքէրինի տէօրթ պէօլիւք էտիպ՝ տէօրթ սէրասքէր տիքտի ,

պիրի Աիհրան Ակուրձի փատիշահը՝ Հքինձիսի Անանձիհր՝ Ընշտունի սօյուն պեօյուկի, իւ֊ չինձիսի Նագարատ ասպետ Նագրատունի, տեօրտիւնձիսի Ա֊ահան՝ Մամտունի սօյուն պեօյուկի։

Պունլարը պեօյէ տիւզիւպ՝ Անանձիհրի գըպէ դարաֆըն ասքերի իլէ եօլլատը Նակու֊ րուն իւզերինէ՝ քի Ղձնիք մէմլեքեթին հա֊ քիմի իտի՝ օնուն էլինէ թէսլիմ էտերէք Ակու֊ լիկիա ասքերինի քի Ընտիոքոս պիլէ կեթիր֊ միշ իտի։ Ասնդրա Ա֊ահանը տախի եօլլատը կիւնտօղուսու սէմեթին՝ ասքերի իլէ Տրպատա֊ կան դարաֆընա՝ օնուն էլինէ թէսլիմ էտերէք Նկիւրի ասքերինի։ Ետը Ընտիոքոս տախի Հիհրանը փոյրաղ դարաֆըն ասքերինէ վէ Նա֊ գարատը պաթը դարաֆըն ասքերի իլէ վէ եիւ֊ րիւտիւ Անատօուկուն իւսթինէ՝ Նումասա֊ քերի տէ պիլէսինէ։ Ետ տախի գօրպուսուն֊ տան գաչտը Ղէմիսթանա Ղուան պէյլերի իւ֊ լէ վէ սրղընտը Շապուհ շահա։ Պեօյէ օլտու֊ ղունու կեօրտիւքտէ Ընտիոքոս սերասքեր՝ օ սէմեթլերէ Հայաստան պիր էզ ասքեր պըրա֊ գըպ կերի տեօնտիւ վէ Հայաստանըն խարաճ վերկիսինի ալըպ՝ կիթտի Ատանպօլս։

Անանձիհր տէ կիթտի Նակուրուն իւզերի֊ նէ վէ օնունլա Ղինք էտիպ՝ եօլտիւրտիւ, վէ գըրտը օնուն ասքերինի։ Ամուիտու Նակուրուն օղլունու՝ ատը Հէշա վէ գըզընը տախի, վէ եօլ֊ լատը Աատրովա։ Նիւրիւտիւ Ա֊ծբին սէմեթինէ֊ տէ վէ օրալարընը՝ Հարամի կիպի սօյուպ՝ էսիր էթտի չօղունու։ Նէ կէթիրտի սուրը Յակոբ

Հայրապետին սէքիզ նէֆէր սարկաւագընը, վէ տէնիզէ աթտը օնլարը։ Պու իշէ զիյատէսի իլէ կիւձէնիպ սուրը Յակոբ՝ պէտտուվա էթտի Աստանձիհէրէ վէ օնուն էօլքէսինէ. ու տախի Աստուածն զազէպինէ օղրայըպ էօլտիւ վէ ու էյա լէթին թօփրաղը չօրաղ վէ պիթիրմէզ օլտու։

346 Ա և լաքին Իսրով պաշլատը զէվգէ սէֆայա տիւշմէկէ. վէ չինքի ավը սէվիրիտի՝ ավ իչին պիր պէօյիւք օրման տիքտի Աստուած չայըն եանընտա՝ քի տէնիլտի Իսրովակերտ։ Օրմանա եագըն պիր շէհիր տէ եափտը պիր քիւչիւք տաղ իւզէրինէ, վէ ատընը գօտու Ասուին՝ քի Փարսիանէ էր-ը տէմէքտիր, եանի տէփէ, վէ օրայա կէթիրտի թախթընը Աստաշատան։

380 Պու իշէրտէ իքէն Իսրով Ե ապուհ շահ Ասանատրուկուն թահրիք էթմէսի իլէ գըզըլբաշը փօյրաղ դարաֆընտա օլան միլլէթ-լէրի Իսրովա գարշը։ Նլար տախի իհիւմի պէն ասքէրիլէ Հայաստանա կէլտիքտէ, ալտը Իսրով գըպլէ սէմիթին ասքէրինի, վէ Ասիւձէն Ասիհրանը փօյրաղ սէմիթին ասքէրի իլէ, վէ Արտաշէս տուլյունու կէչիպ՝ եիւրիւտիւ պաթըյա տօղրու։ Կիթտիքտէ՝ Ասագարատ վէ Ասահան սէրասքէրլէր տէ՝ կիւնպաթըսը վէ կիւն տօղուտու դարաֆըն ասքէրի իլէ եիւրիւտիւլէր փօյրաղ սէմիթինէ տօղրու։

Տիւշմանլար Իսրովուն նէրէտէ օլտուղունու տույտուգտա՝ եիւրիւյիշ էթտիլէր օնուն իւզէրինէ. վէ քէսքին Ձէնք էթմէկլէ գըլտըլար Ասիհրանըն էլինտէ օլան փօյրաղ դարաֆըն

ասքերինի. վե Մ՝իհրանը տախի էօլտուրտուլեր, վե Խոսրով փատիշահը գըռալե գարաֆըն ասքերինիլե գօվալայըպ գայըրտըլար Ծոփք էյալեթինե, վե քէնտիլերի Ա՝զարատա կելիպ՝ մեհասերե էթտիլեր Ա՝ազարշապատ չէհրինի։ Ա՝ և հէմդեն ձէնկե պաշլամագ իւզրե իքէն՝ ափանըզ եէթիշտիլեր ծրայա Ա՝ռապարատ վե Ա՝ահան քէնտի ասքերլերի իլե վե տիւշմանա կեօզ աչտըրմայարագ՝ իւզերլերինե վարըպ գօվալատըլար օնլարը վե արտարընա տիւշիւպ Ա՝շական գալեսինատէնեօթէյեաէք՝տիւշիւրտուլեր օնլարը գաշլըգլարա վե սարփ եէրլերե քի պեօյիւք թէհլիքէ իտի օնլարա ծ սեմթլերտե իլերի սեկիրթմէք։

Տիւշմանլար տար եէրե գըսըլտըգտա՝ գուտուրուպ, վե թէքրար քէնտիլերինի տիւզիւպ գօշուպ՝ պաշլատըլար Ձայլար իլե ձէնք էթմէկե։ Ա՝րաձըգտա տիւշմանլարըն սերասքերի քի հեր դարաֆտան թէհնինի գափլամիշ իտի՝ սիլահ քեար էթմէզ զըրխ իլե, Ձայլարըն իւզերինե տիւշիւպ՝ պօզտու Ա՝ահանըն ասքերինի վե այագ ալթընա ալըպ՝ չըղնատը Ա՝ռապարատըն պեօլիւկինի։ Պագտը օ զաման Ա՝ահան սերասքեր՝ Ա՝ջմիածին քիլիսեսի դարաֆընա քի Ա՝ուսաւորչին եաիտըղը իտի վե եալվարմագըա հայգըրարագ տէտի. "Ա՝յտուխ էյլե պանա, եա Ա՝ապպի, սէն քի Պաւիթին տափան դաշընը բասթ կէթիրտին Պողհաթըն ալընընա քի պեօյիւքլէնիր իտի, տօղրուԹ պէնիմ մըղրաղըմը տախի շու զօրլու ձէնքձինին կեօզհունէ,, Պունու տէյերէք սալտը մըղրաղընը վե օնու վու-

բուպ ամէն սաղրըսը գարաֆընտա եէրէ եըգ-
տը։ Պունու Հայլար կեօրտիւքտէ՝ եիւրէքլէնիպ
պաշլատըլար տիւշմանլարա գրըգ չալմաղա-
գալանըլարը տախի գաչըրըպ՝ տեօնտիւլեր Նո-
ւէք էյալէթինէ։

Պու իշէ չօգ սեվինտի Խոսրով փատիշահ վէ
օ ձէնք եէրինի վէ Աշական գալէսինի պաղըշ-
լատը Ա ահանա։ Ա է Ա՝իհրանըն եէրինէ սէ-
րասքեր էթտի Կարջըլ ատը Ա՝ատէսպուննի-
լեր պէյինի. վէ Ա՝անաձիհրին եէրինէ կէչիրտի
ծնուն օղլունու՝ ատը Օ՝ուրա։ Ա էգիրլիկի վեր-
տի Ամանարական Ա՝րշաւիրէ վէ՝ քէնտիսի տէ
պիր էգ վապիթտէն սօնղրա էօլտու վէ կէօմիւլ-
տու Վ՝էմախատա՝ պապասը եանըննա։ Փատի-
շահլըղը սիւրտու 9 սէնէ։

17. Խինձի Տէրանըն վագըտ, Յոսէֆէն վէ
Փոռնէրսեհէն հաւոզէիոս օլմալարը։

Բ. 43—44.

[383] Խինձի Խոսրով էօլտիւքտէ՝ սուրը Ա՝ըր-
թանէս ձէմ էթտի Հայ նախարարլարընը վէ
սէրասքէրլէրինի՝ քի Խոսրովուն եէրինէ փա-
տիշահ տիքսինլեր օղլունու՝ Տիրան ատը։ Ա է
ձիւմլէնին իրատէթի իլէ Հայաստանը թէն-
լիմ էտիպ Ամանարական Ա՝րշաւիրին էլինէ՝ ալ-
տը կէօթիւրտու Տիրանը Ստանպօլա քի կայ-
սերին էմրինէլէ փատիշահ օլսուն։

Հէյան իշինէտի Հ՝ապաշ Խոսրովուն էօլմէ-

սինի վէ Տիրանըն կայսերէ կնիմ մէսինի, ասքեր տէվլիրիպ վերտի էօկէյ պարտաշընըն էլինէ ա- տը Ներսէհ վէ եօլատը օնու Հայաստանա, պէրէ Հայարա փատիշահ տիքմէք իսթէր իտի օնու՝ Տիրանըն եէրինէ։ Պու իշին Հապէրինի ալտըգտա Կամսարական Գրշաւիր՝ ալտը Հայ ասքէրինի վէ նախարարլար իլէ՝ գալըը չըգար Ներսեհէ. օնու Ուռուղ օվասընտա պուլուպ՝ ձինք էթտի օնունլա՝ փէք քէսքինձէ վուրուշ մապլա էօյլէքի իքի դարաֆտան չօգ քիմսէլէր տիւշտիւլէր։ Ա՛ն օձինքտէ, հէր նէփատարնա- խարարլարըն պիրլիկի իսթիւն էթտիսէ քէն- տիլէրինի տիւշմանա, ծ գատար տախի թէքքար պիրլիք ծլմամալարը սէպէպ օլտու նէյէ նէյէ պէօյիւք վէ րաղպէթլի քիմսէլէրին տիւշման գըլըձընա տիւշ օլմասընա։ Հէլէ հէր նէիսէ էն սօնդուննտա գուվվէթ ալըպ վէ Գձմիրի պօղուպ՝ գաչըրտըլար։

Ա՛ն գօվալատըլար փօյրազ դարաֆընտան կէ- լէն տիւշմանլարը տախի քի Գղուան սէմէթին- տէն Հայաստանա ագըն էտէրլէր իտի։

383 | Տիրան իքինձի՝ իքինձի Յոսրովուն օղլու՝ Ատանդին կայսերին իրատէթի վէ իսթէկիլէ փատիշահ օլուպ՝ Ատանպօլտան կէլտի Հայաս- տանա։ Ա՛ն Շ ապուհ շահինէ պարըշըգ էտիպ՝ օնա տախի պաշլատը վէրկի վէրմէկէ նիձէքի կայսերէ վէրիր իտի. վէ գալտը րահաթլըգտա, խուսուսա քի կէվշէքլիքտէ լայըգ օլմայա իշլէրէ էէլթէնմէկ իլէ։

Պունա իւշ էվլատ օլտու. պիրի Գրտաշէս՝ քի օնտան տօղտու Տիրիթ, իքինձիսի Գրշակ

քի սանդրա փատիշահ օլտու՝ վէ իչլինձիսի Տրդատ Պռնէլին պապասը քի Սատնպօլտա էօլ տիւրտիւ ծնու Ս աղենտիանոս կայսր ։

388} Պունուն կիւնիւնտէ սուրբ Ս ըլիանէս Թէմիզ ամէլէը իլէ էօնիւնի կէչիրիպ՝ վէ էձէլի կէլիպ՝ էէթիշիպ, տիւնեասընը տէյիշտիրտի 15 սէնէ վէ պիր էզ զիյատէձէ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սանդրա վէ նայիլ օլտու ՉԷՆՆԷԹԻՆ շազլըղընա. լաքին ծնուն ԹԷՆՒ քէնտի վասիյէթի իւզրէ կէօմիւլտիւ մէզարա Ա ոլիան դասապասընտա ։

386} Յուսիկ՝ սուրբ Ս ըլիանէսին քիւչիւք օղլու՝ կաթուղիկոս օլտու ծնուն եէրինէ ։ Պու սուրբ Յուսիկ՝ պապասը սաղլըղընտա էվլէնիպ՝ իքի էվլատը օլտու պիրի Պապ՝ պիրիսի Ս ըլիանա գինէ. սանդրա ԹԷրքի տիւնեա էտիպ՝ տուվայէ վէ ըհյազլէթէ եէլթէնտի. վէ քէնտի ԹԷմիզ ամէլէրինիլէ վէ Ս ըլահըն քէլամլարընա վուգուֆ Թահսիլ էթմէսի իլէ՝ ա՛այիպ պիր զաթ օլտու. ծնուն իչին սուրբ Ս ըլիանէս էճլտիւկի կիպի՝ ծնու կաթուղիկոս էթտիլէր Ա ուսաւորիչին քիւրսիսինէ ։ Պունուն կիւնիւնտէ մարտիրոս օլտու Ստեփաննոս Ա ռնեցի. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ք. 43 ։

361} ( ) վազիԹլէրտէ Յուլիանոս ուրացօղ տէտիքլէրի՝ կայսր օլուպ, Եիւրիւտիւ ասքէրինէ Ս էհմ իւզէրինէ վէ Ս փրատ չայընա եադըն վարըպ էէթիշտիքտէ՝ ծրատտա չիւնքի պիր պիրինէ պաղլը կէմիլէրտէն եափըլմիշ քէօփրի վարիտի՝ Ս էհմլէը օ քէօփրինին ՀալաԹընը քէսիպ ծնա կէչիտ վէրմէտիլէր ։ Պունու կէօր-

տիւքտէ Յուլիանոս՝ եազտը Տիրան փատիշահ՝ քի եարտըմ էթմէյին քէնտիսինէ . ծ տախի ահտնամէսինէ գարշը՝ քի շարդ էթմիշ իտի Շապուհ շահ իլէ , Ա՛ղեմ ապէրինին իւզէրինէ՝ վարըպ՝ ծնլարը գօվալատը վէ Թէքրարքեօփրիյի գուրուպ իբրամ իլէ կէչիրտի Յուլիանոսու հէփ գապըմը իլէ : Օ օր էթտի ծնա Յուլիանոս քի պիլէսինձէ կիտէ Ա՛ղեմ իւզէրինէ . լաքին Տիրան ծ գատար եէրէ աթա պինիպ կիւմէյէձէկինի մահանա էտիպ , քէնտի եէրինէ կէօնտէրտի գրալէ սէմթինի ապէրինի վէ ծնլարըն սէրապէրինի ատը Օ՛ուրա Ա՛րշտուպիլէրին ուլուսու . բէհինի տէ վէրտի ծնա՝ իւչինձի օղլունու ատը Տրդատ՝ գարըսը վէ էվլատլարը իլէ . վէ Թօռնունու Տիրիթ ատլը Ա՛րտաշէսին օղլունու . սակի եանընտա գալտը իբինձի օղլու ատը Ա՛րշակ քի սօնդրա քէնտի եէրինէ փատիշահ օլսուն , զէրէ իլք օղլու Ա՛րտաշէս էօլմիշ իտի :

Բէհինէլէրի Ստանպօլա եօլլատը Յուլիանոս վէ Տիրանա վէրտի քէնտի մեւրտար Թաավիրինի քի Թախթա իւզէրինէ չէքիլմիշ իտի , վէ եանընտա Ա՛ին գարշընա սուրէթլէր . վէ Ա՛ին էթտի ծնա քի քիլիսէ իչինտէ տիքսին ծնու՝ կիւնտօղուսու գարաֆընա : Տիրան տախի Յուլիանոս չէքիլիպ կիթտիքտէ՝ քէնտի էլինէ եէրլէշտիրմէք իսթէտի ծնու քիլիսէտէ Օ՛ոսի էյլէթինտէ : Ա՛նէթ իշտի ծրայա սուրը Յուսիկ վէ էօկիւԹ վէրիպ եալվարտը Տիրանա քի էօյլէ մեւրտար շէյիլէ քիրիչԹիէսին սուրը քիլիսէյի , աշքիեարէ կէօսԹէրիրէք քի պէօյուք

կիւնահ տըր պէօյլէ իշ հԹամէք ։ Տիմնկմէտիք-
տէ Տիրան՝ գափտը սուրբ Յուսիկ ծ Թասլիրի
ծնուն էլինտէն վէ էէրէ չարփըպ , վէ այաղ ալ-
Թընա ալըպ՝ ծնու պասարագ փարչա փարչա
էԹտի ։

Պու իշէ չծգ կիւՃէնտի Տիրան վէ հէմդօրգ-
տու քի ծլմայա Յուլիանոս իշխտիրսէ՝ էօՃ ալ-
սըն քէնտիսինտէն . պունու տիւշինիւպ վէ
էօյքէսինտէն գուտուրուպ՝ կմր էԹտիքի տէօյ-
սիւնըլը սուրբ Յուսիկի գըրպաՃ իլէ ծ գատար
քի ծ քէօԹէք ալԹընաա Ճանընը Թէսլիմ էԹ-
տի 6 սէնէ հայրապետլիք սիւրտիւքտէն սօնղ-
րա . ԹէնՀի կէօմիւլտիւ Յորդան քէօյիւնտէ
պապասը եանընա ։

Ընու էէրինէ Հայլար կաԹուղիկոս էԹմէք
իսԹէտիլէր սուրբ Կրիգոր Լուսաւորիչին
շայիրտինի՝ ատը Կանիէլ իսԹիար պիր քիմսէ
Ասոլի միլլէԹինտէն՝ քի քահանայ օլմիշ իտի
սուրբ Կրիգորտան ։ Ալ է լաքին պու սուրբ
Կանիէլ չօղ սիԹէմ էԹտիքտէ Տիրանա՝ քիլի-
սէյէ իայընլըղ էԹմէսի իչին վէ սուրբ Յուսի-
կէ գլմասը իչին՝ իֆրադ իլէ տարըլըպ Տի-
րան , կմր էԹտի քի ծնու պօղուպ էօլտուրէլէր .
սօնղրա ծնուն ԹէնՀի կէօմիւլտիւ մէզարա քէն-
տի եաւուղը մանասԹըրտա՝ քի Հայէոյ դրաիօ
տէնիր իտի , եանի տիշ պուտուպ պաղչէսի ։

Հայլար իսԹէր իտիլէր՝ Լուսաւորիչ սօյուն-
տան պիրինի կաԹուղիկոս էԹմէք . վէ լաքին
պուլմամըլար պիր լայըղ օլմը ։ Էքի էվլատը
վարիտ սուրբ Յուսիկին , Պապ վէ Ատանադի-
նէ՝ պիրիպիրինտէն քէօԹ իւ։ Պունլարընպիրինի

Եսեբիոս տէյերէք՝ Լքեսիոնի տէ սարկաւագ Եվ-
տիքը · լաքին պուռնալը սուրբ կարգըն գլխա-
Թինի պիլմէյիսի՝ խօրհատրալը կարգը, վէ տահա
զիյատէ ֆէննա եօլլարա կիթ տիքը ծ գատար քի՝
կեօյտէն եըլտըրըմ կիսպի աԹէշ էնիսպ վէ Ա.Ե-
լահըն զազէպինէ օղրայըպ՝ ծ այըն իչինտէ զայ
օլտուլար ։

Պիր օղլանձըղը գալմիշ իտի Ա.Թանագինէ-
նին՝ ատը Ներսէս տէտէլերինէ պէնկզեր, պիր
կիւզել գօգուլու չիչէք ։ Պու Ներսէս չօճուգ-
լուղունտա Պայսէրի շէհրինէ վարըպ՝ էօյրէն-
միշ իտի էլէնիքա իլիմլերինի, վէ էյի ամէլլեր-
տէ Թէրպիյէ օլմիշ. սօնղրա Պատանպօլա կիտիպ՝
զիյատէսի իլէ իլերի կէլտի օգուր եազարլըգ-
տա. օնտա էվվէնիպ ալտը Ա.բպիոնէս ատը՝ րի-
Ճալտան պիրինին գըզընը, վէ պիր էզ վագիԹ
էյլէնտի օրատա ։ Պունու Հայլար կաԹուղիկոս-
լուղա ալմագ իսԹէտիլեր. լաքին չիւնքի եէնի
էվվէնմիշ իտի՝ պուռնատան իւմիտլերինի քէսիպ՝
զայրըսընը էԹտիլեր ։

[362] Պառնեսէհ եախօտ Պաուէն՝ Ա.շտիշատ
չէհրինտէն, սուրբ Յովհաննէս Կարապետին՝
Տարոնտա օլան մանասԹըրընտան՝ կաԹուղի-
կոս օլուպ կէչտի սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչին
քիւրսիսինէ ։

Հէր նէ քի իչէտի Տիրան՝ Ճիւմլէնին հա-
պերի տէ եէԹիշտի Օուրա սէրասքերին գու-
լաղընա քի Տիրանըն էմրի իլէ կիԹմիշ իտի
Յուլիանոս քեաֆիր իլէ, վէ եիւրէկի սըզլա-
տը ծ գատար քի Տիրանտան վէ Յուլիանոստան
եիւզ չեվիրիպ կէրԹ չէքիլմէք իսԹէտի. օնուն

իչին ասքերի իւէ սեօզի պիր էտիպ՝ կիթատի Ցմբրիս էյալէթինէ վէ օրատա սաքին օլուպ պէքլէր կեօզէտիր իտի քի պու իչին սօնդու նէրէյէ վարաճագ ։

Պունու տուլտուգտա Յուլիանոս պիր չափար կեօնտէրտի Տիրանա, էկէր տէտի սէն պիլմէտէն տեօնտիւ իսէ Օ՛ուրա, էօլտիւրէսին օնու սոյսօփու իւէ ։ Ո՛տախի ալիւէ վէ եալան էէմին իւէ Օ՛ուրայը եանընա չաղըրըպ՝ էօլտիւրտիւ վէ գըրտը օնուն սոյունու. սաթ պիր օղլանձըգ օնուն գարտաշը Ա՛եհենդակըն օղլու սաղ գալտը դայալար էլի իւէ ։ Օ՛ուրանըն էէրինէ սէրասքեր կիթատի Տիրան գըպէ դարագը սաքէրինէ՝ Ա՛նձիտ էյալէթին պէյինի՝ ատը Ասլամատ ։

[365] Յուլիանոս Ա՛լահըն զազէպինէ օղրայըպ Ա՛ձէմտէ էօլտիւքտէ՝ Ա աղէնտիանոս կայսր պարըշըգ կիթատի Շ ապուհ շահ իւէ. վէ լաբին Շ ապուհ պարըշըգ չարդընը պասըպ. սաքէր իւէ եիւրիւտիւ Ասումար իւզէրինէ, վէ Նայաստան դարագընտան կէչէր իքէն չինանքի փիքրինտէ իտի Տիրանըն Յուլիանոսա կէ վէրիպ եարտըմ կիթմէսի, օնու ալտատարագ դուվմագ իսթէտի. պու նիյէթ իւէ տօսթանէ չաղըրտը օնու եանընա ։ Նայան Տիրան վարտը գարշըսընա Ա՛րծուղ քեօյիւնէ՝ Ա՛պահունի էյալէթինտէ. եիւզիւնէ վուրտու Շ ապուհ կիթատիկինի վէ օրաձըգտա իքի կեօղիւնի տէ չըգարտը 12 աէնէ սալդանաթ սիւրտիւքտէն օնդրա ։ Ա՛ն կիր կիթատի օնա Շ ապուհ քի վարա սաքին օլա Ասուաշ քեօյիւնտէ Ա՛րագած տաղըն

ԼԹԼԿԿՆԱԼ ։ Ա Լ ՕՆՈՒՆ ԵԿԵՐՆԼ Ա՛ՐՇԱԿ ԱՏԼԸ ՕՂԼՈՒՆՈՒ Հայլարա փատիշահ տիքիպ վէ նախա-
բարլարտան տախի ըԿՀինելեր ալըպ սալտը Ա՛ՈՒՄ տէվլէթի Թօփրաղընա · վէ չինաքի պէր շէյ է-
տէմէտի՝ էօԼԹԼԿ պէրԿԿ չԼԹԼԿՃԿԼԸՐ կԼՕՆԱԿԼՐ-
տի · Կ՚ՆՆ ՍՕՆՂՈՒՆԱՏա Ա՛ՈՒՄ ԱՍՔԵՐԿՆԱՏԿՆ գՕՎԱ-
լանըպ՝ կԿԹատի քԿՆատի վԿլայԿթԿՆԼ վէ էօյքԿ-
սինի զապդ էտէմէյԿպ՝ էՕՃ ալտը օրատա պու-
լունան քըԿՍԼԹ իանալարտան քի կԿզլԿՃԼ տԿՆ
սագլայըպ կԼչԿՆԿրլԼրԿտի օ սԿմԼթ լԼրտԼ վէ օՆ-
լարըՆ չՕղՈՒՆՈՒ մարտԿրՈՒա ԼԹատի · ՆԿՃԼ քի
սուրբ Ա՛արգԿսԿ՚տԼ մարտԿրՈՒա ԼԹ մԿշԿտի՝ օղլու
Ա՛՝արտԿրՈՒա ԿԿԼ վէ օՆտԼՕրթ քԿշի տախի պԿ-
լԼլԼրՆՃԼ · պաղ Հայ Թարիխինտէ · ք · 44 ։

18. Ի՛ՆՃԼ Ա՛ՐՇԱԿԸՆ ՎԱՓՈՒԲ ՎԷ ԵՎԼԼՏԻ Ա՛ՆԵՐՍԵՍԻՆ ԿԱՌՈՒՂԻԿՈՍԼՈՒՂՈՒ ։

Բ · 44—45 ·

363 } Ա՛ՐՇԱԿ ԻքԻՆՃԻ՝ ԻքԻՆՃԻ Տիրանըն օղլու՝ Հայլարա փատիշահ օլուպ, միլլէթի գայըրմադ
լազըմ իքէն՝ պաշլատը քէնտի չԻրքԻն ամԿլլէրի-
նի գայըրմադա ։ Պաունուն իքԻՆՃԻ սէնէքսինտէ
էօլտիւ Պաուներսէհ կաԹուղիկոս 3 սէնէ հայ-
րապետլիք սիւրտիւքտէն սօնղրա ։

364 } Ա՛ՆԵՐՍԵՍ՝ Ա՛Թանագինէսին օղլու՝ սուրբ
Պրիգոր Լուսաւորիչին Թօռնունուն Թօռնու
քի Ա՛տանպօլտա սաքին օլուր իտի՝ պիւԹիւն
միլլէթին տավէթ էԹմէսիլէ՝ կէլտի Հայաս-
տանա վէ կաԹուղիկոս օլուպ կէչտի սուրբ

Պրիգորուն քիւրսխինէ ։ Պու սուրբ Կերսէս ձեռնադրել օտուգտա Պայսերի շէհրինտէ՝ ձեռնադրութիւն վագթինտէ Յուհաննէսին նիմէթի կեօվէրձին սուրէթինտէ կեօրիւնիւպ՝ էնտի օնուն պաշը իւզէրինէ ։ Պու ազիզ էն- նիլէտի Հայաստանտա Ճիւմլէ աթաալարընտան գուրուլան նիզամլարը ։ Վէ Յտանպօլտա կեօր- տիւկի էյի շէյլերի տէ գըմմէթլի Ճէվահիր կի- պի կէթիրիպ Հայ մէմլէքէթինէ՝ էրլէշտիրտի։

Ղօգ մանասթըրլար եափտը վէ օնլարա կեօզ- Ճի գօտու Շ աղիտա ատը պիր ազիզ քիմսէյի իւմէթիար սուրբ Դանիէլին շայիրտի , վէ օնա ույղուն պիրինի տէ ատը Յպիւթան ։ պուռնլար- տան ղայրի իքի քիլի տախի պիրի Յփրեմ, օ պի- րի Դինդ Յղկունէ ։ Յանասթըրլարտան ղայրի տուրագ էրլերի եափտը հօքսիւզլերի , տուլա- րա, խասթալարա, ույուզլուլարա, վէ եօգսուլա- րա։ Յ պուռնլար իչին ագարէթ վէ կէլիր պաղ- լատը քեօյլերտէն վէ շէհիրլերտէն ։ պուռնլարըն իւզերինէ կեօզէտիՃիլեր վէ գայըրանլար գօտու, վէ Ճիւմլէնին գայըրմասընը սիփարիշ էյլէտի քէնտի սուրբ սարկաւագընա ատը Խաղ Ար- զիրում էյալէթինտէն Յարգաց տէտիքլերի քեօյտէն ։

368 } Պուռնլարը տիւզմէտէն՝ չիւնքի օ վաքիթ- լերտէ տիւրլիւ տիւրլիւ եօլսուզ շէյլեր կիրմիշ իւ- տի Հայաստանա , պուռնուն իչին պիր պեօյիւք սինոդոս գուրտու Յշտիշատ շէհրինտէ վէ եօյ- լէ շէյլերի իլաՃ էտիպ չարխ պուլտու տիւրլիւ տիւրլիւ դանունլար պաղլամագլա ։ պաց Հայ թարիխինտէ ։ ք ։ 44։ Յ քէնտիսի տէ վիւՃու-

տինէ ռահաթլըգ վէրմէյէրէք տայիմ տօլաշըրըտի շէհիրլէրի վէ քէօյլէրի, մանաստըրըլարը վէ քիլիսէլէրի՝ վէ հէփիսինի գայըրըպ՝ ձիւմլէսինի սէվինտիրիր իտի։

366} Պէօյլէ վէ պու գատար պու ազիզին ձահտընը վէ իշինի կէօրիւպ Ա֊ըշակ փաշիշահ վէ նախարարլար վէ ղայրը Հայ ուղուլարը՝ եպիսկոպոսլարլա սինոդոս էտիպ, ծ սինոդոստա Ա֊ադրիպ էթտիլէր սուրբ Ա֊երսէսի· պէյանն էյլէյիպ՝ աշիքեարէյէ չըգարմագլա՝ կէրէք ատ վէ շան դարաֆընտան, կէրէք պէօյուքլուք վէ սըրբ կարգ դարաֆընտան, ծ Ա֊ադրիպլիք փայսինի քի սուրբ Ա֊րիգոր Լուսաւորիչ ալմըշիտի սուրբ Աղբեստրոստան· պէօյլէ օլտուգտա՝ արթըգ օնտան սօնղրա Հայլար ձէռնադրութիւն ալմատըլար Ա֊այսէրիտէն, իլա սալթ միլէթին եպիսկոպոսլարընտան ալըրլարիտի նիձէ քի սուրբ Աղբեստրոս թէրթիպ էթմիշ իտի։

( ) սէնէ էյլիլէր Եօլտաշ Ա֊աղենտիանոս կայսր պիզիմ Ա֊ըշակ փաշիշահա՝ նամէ իլէ, վէ թահրիք էթտի օնու քի Ա֊ձէմլէրէ օլան իդաթթինի պըրագըպ՝ Ա֊ումլարըն հիւքմի ալթընա կիրսին։ ( ) տախի օնուն քէլամընը տինլէմէյիպ՝ ձէվապ վէրմէկէ տէ լայըգ կէօրմէտի վէ օնուն էյլիլէրինի ուլթանտըրարագ կէրի չէվիրտի· վէ Ա֊ձէմլէրտէն տախի տօսթլուղու քէսիպ՝ փէրվասըզ զէվգ սկֆայա տիւշտիւ։

Ցօգ կիւձէնտի պու իշէ Ա֊աղենտիանոս կայսր վէ վագիթ վէրմէտէն էօլտիւրտիւ օնուն Տրդատ ատը գարտաշընը՝ քի իւհինի Ա֊տանպօլտա· վէ կիր էթտի Ա֊էոդոս ատը սէրաս֊

քէրինէ քի աղբը ասքէրիլէ Հայկար իւզէրինէ եիւրիւյիւպ՝ հապլարընտան կէլէ։ Պունու տուքտուգտա Արշակ՝ փէք գօրգտու վէ սուրը՝ նէրսէհ տիւշիւպ՝ եալվարտը քի պիր չարէ պուլուպ պարըշտըրա քէնտիսինի կայսէր իլէ։ Ետա Հայկարըն պիր գաչ պեօյիւքլէրինի ալըպ՝ ոնլարըա կիմ ոտ Ադոդոս սերասքէրին գարշըսընա վէ օնա եալվարարագ՝ հադրընը էլէ ալտը։ Ունուն էմրիլէ չըգտը կիմ ոտ Մտանպօլա վէ քէնտի ագըլը սեօզլէրիլէ՝ կայսէրին տարղընլըղընը տինտիրտի. կայսր տախի չօգ րայէթ կեօսթէրիպ Թէալիմ էթտի օնա րէհինլէրի՝ եանի Տրդատըն էվ ուշագլարընը վէ Տիրիթի՝ քի Տիրանըն Թօռնու իտի. վէ քէնտի սօյունտան պիր պէքիր գըզ եօլլատը Արշակա ատը Ուլուսմպիագա քի օնու նիքեահ էտէ քէնտիսինէ զէրկ Արշակըն իլք գատընը եօլլիշ իտի։

Պունլարը հէպ ալտը կէթիրտի սուրը՝ նէրսէհ Հայաստանա վէ Թէալիմ էթտի Արշակա։ Պաշգաձա պիր րաղպէթտէ էթտի Ա աղեննտիա նոս կայսր Տրդատըն օղլունա Պռնդէն. չիւնքի նահագ եէրէ եօլտուրմիշ իտի օնուն պապասընը, հիւպատոս էթմէկիլէ Պռնդէն, եանի Ձիւմլէ պէյլերտէն վէ փաշալարտան ուլու վէ չօգ համնէ վէրտի օնա։ Պու սէպէպտէն չօգ գըզգանտը Տիրիթ, վէ պիր քեօթ իւլիւք էթմէք օնա տիւշինիւր իտի վագիթ կեօզէտէրէք։

Հայան պիլտի Պռնդ քի տէտէսի Տիրան տահա սաղ տըր վէ իքի կեօզտէն մահրում գալըպ Կուաշ քեօյիւնտէ օլուր. կիմ ոտ եանընա վէ նագլ էթտի օնա Մտանպօլտա օլան իշլէրի,

վէ նահըլ էօլտիւրտիւքլէրինի պապասընը՝ եանի Տրդատը։ Պունու Տիրան իշխի տիքատէ մահզուն օլուպ չօգ աղլատը. ալ՚ն օլտում տէտի սէպէպ ծնուն էօլմէսինէ, զէրէ ալ՚ն վէրտիմ ծնու րէհ՚ին Յուլիանոսա վէ ծ սէպէպտէն քէօր օլուպ՝ պուրատա գալտըմ։ Ասնղրա նէսի վար իսէ ահըլ միրասը մալընտան վէ քէօյլէր ապարաթընտան վանէլէ վէրիպ, կ՚մր էթտի ծնա քի սաքին օլսուն ծրատա, եանի Ասուաշ քէօյինտէ։

367 } Ընտա իսթէտի վանէլ էվլէնմէք վէ ալտը Ա՚նդովկ նախարարըն գըզընը քի Ասինիք տէտիքլէրի սօյուն պէօյիւկի իտի վէ գըզըն ատը Վատանձեմ. վէ փատիշահա եարաշըը տիւկիւն էտիպ, օ տիւկիւնտէ ազիմ փէշքէշլէր վէրտի նախարարլարա վէ չօգ պախշիշ տապըթտը տիւկիւն ալայընա կէլէնլէրէ՝ ծ վագթինն ատէթինէ կէօրէ. պունու պէօյլէ էթմէկիլէ հէփսինինն կէօզլինէ էյի կէօրիւնտիւ. վէ չինքի օ վագթլէրտէ Հայլարըն պէօյիւքլէրի փատիշահ հըզմէթինէ գօշարլար իտի էվլատլարընտան պիրինի, վանէլէտէ էթտիլէր պունու։ Ընտա տախի ծնլարը զիյատէսինէ խօշնա կիտիրիպ վէ տօնատըպ՝ շէօհրէթլի կէօսթէրտի վէ պապալարընա բաղլէթլի վէ սէվկիւլու օլտու։

Պունտան պիր մահանա պուլտու Տիրին՝ օնու գօվլամաղա. վէ չինքի պու Տիրին էրիշալ սըրասընտա պէօյիւք էթմիշտի Ա՚ըշակ՝ հայտա էշխանաց էշխան, էլէ ալտը Ա՚ըշակըն պաշ սիլէհտարընը ատը Ա արգան Ա՝ամիկոնեան՝ Ա ասակըն գարտաշը վէ ծնունլա պիր օլուպ՝ նէչտի վանէլի Ա՚ըշակա. «Կէօրիւրսինիզ, փատիշահըմ,

տէտի՛քի Վռնել սէնին եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլմագ խոթէյօր վէ պուռնուն իչին սաքին օլմիշ Ա.րարատտա՝ փատիշահ միւքէլէրինատէ. վէ նա-խարարլարըն տախի՝ ծնուռնլա կէօնիւլլէրի պիր տիր, վէ գապիլ տիր քի կայտէրինատէ նէյէթի ծ տուր. չիւնքի հիւպատոսլուգ փայէսի վէրտի ծնա ,, :

Պուռնլարըն նիֆագ էթմէլէրի իլէ Ա.րշակ դուխուշուտ՝ հապէր սալտը Վռնէլէ քի ծ ասմէ-տէն պիր եառնա չէքիլմին կիթսին. օ տախի ծնուռն էմրինէ գարշը տուրմայըտ՝ թէզչէ չըգտը կիթտի Ա.ղհուվլտ էյտէթինէ վէ սաքին օլտու Օ արիշատ շէհրինատէ : Ի սաքին Տիրան Ա.րշակըն պապասը իչին թուքտէ Ա.րշակըն Վռնէլէ էթտիկինի, սէրէթ սէօզլէր իլէ ծնա հապէր կէօնտէրիպ վէ էթտիկինի իւզրինէ վուրուտ՝ այրըլտըգ ծ խուսուս իչին : Ա.րշակըն տախի կիւձինէ կէ-լիպ՝ կիղլիձէ էմր էթտի Տիրանըն իչ աղալարըն-նա քի պօղսունլար Տիրանը. ծնլար տախի իչին պիթ-րիպ՝ կէօմտիւլլէր մէզարա Պուռշ քէօյիւնատէ :

( ) կիւնլէրտէ ավա կիթմէք լազըմ կէլտի Ա.րշակա. վարտը Ա՝ասիս տէտիքլէրի տաղըն արգասընտա օլան օրմանա, օրտուս պօլձա ավ օլտուգտա, Ա.րշակ սէֆասընտան շագլանըպ՝ պաշլատը էօյիւնմէկէ քի պէօյլէ ավ զէվգի՝ հիչ պիր փատիշահ էթմիշ տէյիլտի: Ա և չիւնքի Տիրիթ վէ Ա արգան տիւշմանլըգ էտէրլէր ի-տի Վռնէլէ, Ա.րշակըն էօյիւնմէսինի իչին թուք-լէրինատէ տէտիլէր քի Վռնէլին ավը տահա իւս-թիւն տիւր. զէրէ ծնուն պիր օրմանը վար Շ ա-հապիվան տաղընտա Ծաղկոտն էյտէթինատէ,

անասընտան գալմա միրաս քէնտիսինէ քի պու օրմանտան չօգ պէօյիւք՝ հայվանաթը պօլ վէ ավ նիզամը տախի աձայիպ, ձիւմլէ փատիշահլարըն գավըրնատան զևյատէ՝ շաշըրտաճագ պիր շէյ տիր ։

Հասէտ էթտի Ա՛ղրշակ պու շէյէ, վէ պիր ֆէրմանն կէօնտէրտի օնա՝քի ավ թէտարիքի կէօրսիւն, պէն տախի վարըրըմ տէտի վէ պիր ավ սէֆասը կտէլիմ։ Վէնտիսիտէ արտընձա էօլա կիրտի քի կիտիպ օրայա, էկէր հազըր պուլմազսա՝ հազրընը երգսըն եախօտ դուշմուպ պաղլասըն ։ Օրայա վարըպ եէթիշտիքտէ վէ օ էերին կիւզէլլիկինի վէ ավ թէտարիքինի վէ եապան հայվանլարընըն չօգլուղունու կէօրտիւքտէ, զևյատէսի իլէ էիւրէկի եարալանտը դըզգանձըղընտան. վէ արթըգ տայանամայըպ՝ սէօզի պիր էթտի Ա՛ղրդանլա քի օնու օրատա էօլտիւրսիւն. օ խային տախի Ա՛ղրշակըն սէօզիւնէ ույուպ վէ ավ էտէր իքէն՝ օգունու Վնէլլին արդասընա եէթիշտիրիպ՝ էօլտիւրտիւ օ տէրտիմէնտ ։

Օվպիթ կէրէք Ա՛ղրշակ վէ կէրէք Ա՛ղրդան սանքի իշի պիւմէյէրէք՝ Տիրիթտէ պիլէէրինձէ, պիր վէլվէլէ տիր գօփսարտըլար վէ պաշլատըլար եալան եէրէ զարզար աղլամադա. վէ օնուն Թէնինի օրատան գալտըրըպ, վէ պէօյիւք ալայ իլէ կէօթիւրիւպ Օ՛ արիշատ շէհրինէ՝ կէօմտիւլէր ։ Պէօյլէ եալան եէրէ աղլաշմագա քէնտիլէրինի սուչսուզ կէօսթէրմէք իսթէմիլէր, լաքին հէր քէս տույտու օնլարըն ֆիքրինի վէ էթտիքլէրի իշի ։ Ասրբ Ա՛ղրսէս տէ տույտու պու իշի վէ պէտտուվա էտիպ Ա՛ղրշակայ, Ա՛ղրդանայ վէ Տիրիթէ, եաս դուշտու ։

369} Ալ ի լաքին Արշակ պու իշի եղծտիքտին սօնդրա քրիսթիան տինինէ գարշը օլարագ՝ գարբսը վար ինքին՝ ալտը Վռնէլին գարբսբնը ատը Փառանձեմ, նիձէքի եօգարտա զինքը եղծտիք։ Պու Փառանձեմ, հէրնէ գատար Թէն դարաֆընտան կիւզել իսէ, ծ գատար Ձան դարաֆընտան չէրքին վէ խայրն պուլունտու. զերկ եիւրէկ կի ֆէնա օլմագլա՝ հասէտէտիպ Ալեքսանդրա սուլթանա իշխտիլմէմիշ վէ գօրգաձագ պիր իշ եղծտի օնա. զէհիր գաթըպ սուրբ Յաղօրդութիւնա պիր Աստղիկ ատը քահանային էլի իլէ վէ օնա վէրտիրիպ՝ վիւձուտինի գալարբտը։ Պունու եղծտիքտին սօնդրա այ իլէ հօլտիւրծտիւ կիւնտօղուսու սէրասքէրինի՝ ատը Ա աղինակ Աիւնի վէ օնուն եէրինէ սէրասքեր եղծտիւտի պապասընը՝ քի Աիւնիք տէտիքլէրի մէմ լէքէթին պէօյիւկի իսի, հէմ Տիարպէքիր շէհրինէ հաքիմ գօտու օնու։ Պու իշլէրի կեօրիւպ սուրբ Նէրսէս՝ չօգ ինձինտի վէ արթըգ տայանամայրպ՝ էնքիլտի կիեձի մանասթըրլարա վէ եափա եալընըզ ծրալարտա աղլայրպ՝ սըղլայրպ՝ ինկլէյիտի։

19. Ճ. Պօ-Հ ՀԱՀԸՆ ՏԻԱՐԲԷՔԻՐ ՀԷՀՐԻՆԷ ՅԱՅԼԱՊԱՆ ԱԼՄԱԸ։

Բ. 46.

370} Ինքրադ իլէ կիւձէնմիշտի Ճ. ապու Հշահ Արշակ փատիշահա քի նէյլին քէնձիսինի պըտագըպ՝ կայսէրին հիւքմի ալթընա կիտտի տէյի,

վէ օնտան էօՀ ալմագ իսԹԷրիտի · վէ լաքին ղայըը ՀԷնքլէը իչինտէ օլմագլա՝ ֆուրսաԹ կէօ-ղէտիը իտի ։ Նաչան պարըշըգ էԹտի խաասիմլէ-բինլէ , Հապըրլանտը ՀԷնկէ գալգմաղա Ա.րշակ իւզէրինէ վէ օնաւն Հագգընտան կէլիպ՝ Ա-ուամ լար իւսԹիւնէ եւրիւմկէ ։

371 } Ա.րշակ իչինԹտէքտէ Շ ապուհուն կէլ-մէսինի՝ օնա գարշը եօլատը ՏիրիԹ իլէ Ա արդանը ապիմ փէշքէշլէրիլէ՝ քի Հագրընը կլէ ա-լա ։ ( ) տախի պու իշտէն Հազլանըպ՝ էմր էԹ-տի քի Ա.րշակ Հէվր Նայ ասքէրինի ալըպ պիլէ-սինՀէ կէլէ Ա-ուամլար իւզէրինէ ։ Պ-օրգտու Ա.ր-շակ պու իշտէն վէ Շ ապուհա էլչի կէօնտէրիպ եալվարտը քի պու ԹԷքլիֆի կ՛ԷԹմէսին , տիւր-լիւ տիւրլիւ մահանալար էտէրէք · լաքին գօր-գուսունտան սէօզ վէրտի քի օնա ասքէր կէօն-տէրէ · վէ սէօզ վէրտիկի իւզրէ՝ կէօնտէրտի պիր պէօլիւք ասքէր · վէ լաքին վէսվէսէ կէլիպ քէնտիսինէ՝ տիւշիւնմէկէ վարտը քի պու իշին սօնդուՆՆէրէյէ գարար գըլաձագ ։ Ա-օնդըա իշքի-լէ վարտը քի ՏիրիԹ իլէ Ա արդանըն Թահ-րիք էԹմէկէրինտէն Շ ապուՀ իսԹէտի քէն-տիսինի վէ ասքէրինի · պու իշքիլտէ իքէն՝ Ա ար-դանըն գարտաշը Ա աասակ՝ քի իսաամ օլմիշ Ֆտի իքիսինէ տէ , իւլա էԹտի Ա.րշակա՝ քի իքիսէ-նի տախի մանսըպլարընտան ազ էտէ ։

Ղաղրտը Ա.րշակ իքիսինի տէ ՏիրիԹ իլէ Ա արդանը քէնտի Հուզուրունա վէ սէրԹ չը-գըշա օնլարա ազար էտիպ , իքիսինի տախի գօվ-տու եանընտան՝ մանսըպլարընը իւզէրլէրինտէն ալմագլա ։ ( )նլար տախի պու րէզալէԹէ տայա-

նամայրպ , տարղընլըգլա կլնթտիլէր Շ ապու-
հուն արտլսըրրա : Ցահա ծնլալ Շ ապուհա էկ-
ենթիշմէտէն , Ա.ըշակըն էմրի իլէ Ձրտլսրընձա
էկենթիշիպ Ա ասակ՝ Ա ալրգանըն գարտաշը , ի-
քհսինի՛ տէ Ձօլտիւրտիւ եօլտա կիտէր իքէն :

372} Պաշլատը Շ ապուհ եիւրիւմկկ Ա.ուա-
լար իւզէրինէ վէ Ցնարպէքիրէ եագլաշտրգտա՝
տօսթանէ իչէրի կնրիպ պիր էգ եօլ ազըզը ալ-
մագ իսթէտի : Ա է լաքին Ա.ըշակըն գայնանթա-
սը Ա.ընգովկ Ա.իւնի՝ շէհիր գափուլարընը ծնա
գարշը գափատը : Ա.չէլէր եօլլայրպ ծնա Շ ա-
պուհ՝ տէտի . ,, Ա.ենա տէ պինրսին քի պէնիմ
Ձայլարլա տօսթ լուզում վար , նիչին պանա գար-
շը շէհիր գափուլարընը գափայօրսուն ,, : Ա՛տա-
խի հչէլէրէ չըգըշ հտէրէք , ուէթ անտրսմագլա՝
ծնլարը կէրի չէվիրտի վէ պաշլատը Ձէնք էթմէ-
կէ , վէ Ա.ՃՀմէրտէն չօղուննու գրսմագա . էօյլէքի
արթըգ գարշը տուրամայրպ՝ պրսագտրլար ծշէ-
հիրի վէ Ա՛իջազէտէ կիտիպ՝ կէրտիլէր Ա՛ծբի-
նէ :

Ա՛րատա նիզամլայրպ տիւզտիւ Շ ապուհ
ասքէրինի վէ եիւրիւտիւ Ա.ումլար իւզէրինէ, վէ
կիտէր իքէն մէքթուպկէ ծնտէրտի Ցնարպէքիր-
լիլէրէ . ,, Պէն տէտի հէր շէհիրտէն տօսթ լուգ-
լա կէչմէք իսթէր իտիմ . լաքին սիզ սէրքէշլիք
էտիպ՝ ղայրըլարընա տաիսի էօրնէք օլտուննուզ՝
պէօյլէ սէրքէշլիք էթմէկէ , վէ լաքին կէրի տէօ-
նիւշլիւմտէ՝ էօյլէ էտէյիմ սիզի քի՝ ղայրը սէր-
քէշլիք էտէնլէրէ իպրէթ օլասընրզ ,, :

Ա է քէնտի Շ ապուհ իչէրի եիւրիւյիւպ վէ
չօգ եիւզ ազըզը Ձտիպ՝ Ա.ումլարը եէնտի վէ

խայլիձէ ատամ էսիր եվ տի, վէ իշի պիվիրտէք տէն սօնդրա՝ տեօնտիւ կէլտի Ցիարպէքիր իւսվիհանէ . վէ չիւնքի իշքիլե վարտը Ա.ըշակըն Հայ ասքերի իչին , ծ ասքերի Ա՝ծբինէ կեօնտէրտի քի ծրատա պէքլէսինլեր ։

Ե ապուհ Ցիարպէքիրե կէլտիքտէ՝ չէհիրլիլեր հէր դարաֆտան չէհիրին կիրիշ եվրէրինի գափըյըպ՝ գավլէտիլեր վէ հիսար իւզերինէ չըգըպ՝ պաշլատըլար մահաբարայա դուվմաղա Ա.ՀՀամ ասքերինի վէ տէտիլեր . “Ա.ավէլձէ վիսիկ էտիպ աղնամատընըզ քի շիմտի վէքըտ գըրըլմագ իսվէ Հյօրսուզուզ պիզտէն ,, ։ Ա.յլերինտէն պիրիսի տէ Ե ապուհա սէս էտէրէք սէֆիհձէ տէտի . “Ա այ կիվէ շուրատան Ե ապուհ , եօքսա չօգ ֆէնա օլուր սանա վէ ասքերինէ ,, ։

Ա.ասքին Ե ապուհ օնլարըն գարշըսընտա տուրուպ չաղըրտըագ տէտի ,, . Ա.կիրէք՝ սիզ Հայ իկիտլերի սինիզ վէ պահատըլըղընըզը կեօսվէթ. ըՀյօրսուզուզ , վէ լաքին իկիտձէ իշ կեօրմէյօրսուզուզ . զէրէ պահատը իկիտ օլանլար տէյիլ քի՝ հիսար իչինտէ սագլանըպ՝ սէս էտէրլեր տըշարըդա հօյիւնմէքլե , իլլա մէյտանա չըգըպ՝ վէ ձէնկէ կիրիշիպ՝ իկիտլիք հիւնէրինի կեօսվէթերիրլեր . զէրէ գարըլար իչի տիր՝ գօրգուվարընտան իչէրտէ սագլանըպ՝ վէ աՀըպ դուվուպ տըշարը չըգմամագ ,, ։

Ցահա զիյատէ սեօզ գապարտըգտա գուտուրտու Ե ապուհ վէ օրաձըգտա հուզուրունա չաղըրըպ Ա.ուա էսիրլերի տէտի օնլարա . “Ա.կեր ձանիւ կեօնիւլտէն պիզիմ իւչ ձէնք էտէրէնիզ

պու շէհիրի ալմաղա , շէհիրի ալտըդտա՝ հէվի-
նիզիտէ օղուլ ուշաղընըզ իլէ ազատ էտիպ՝ չօգ
պահիշիլէրիլէ եօլլարըմ՝ սիզին եէրինիզէ ,, ։ Ն
սիրէր պէօյլէ եարար սէօզլէրի իչինէ տիքատէ՝
աճէշ կիպի գուէթուշտուլար՝ ծպատար քի հէ-
մէն ծ սահաթ շէհիրի եալամագ իսէթէրլէր իտի ։
Նմր էթտի Ճ ապուհ քի Ա՛ճէմասքէրի գալէ-
նին տեօրէթ գարաֆընը ուզագտան գուշաճ սընը-
լար՝ պէօլիւք պէօլիւք քէմանքէշլէր, վէ մըզրագ-
լըլար վէ սահան աճանլար վէ արա վէրմէյէ-
րէք օգ վէ դաշ աճ սընլար հիսար իսաճ իւնտէ օ-
լան ասքէրէ ։ Ա՛ուամ էսիրլէրին եարըսընը տախի
գալէյէ եագըն տուրդուրուպ՝ էլլէրինէ վէրտի
գուէթուշան շէյլէր վէ ալէճլէր քի ծ գուէթուշան
շէյլէրի իչէրի աճ սընլար ։ Ընլարըն եարըսընա
տախի Թէսլիմ էթտի Թէքէրլէնէլի օտա կիպի
եափըլմիշ շէյլէր իսօճլէրի գափալը՝ քի ծնլա-
րա պիզ ղէչ տէրիզ , վէ Ն՛մր էթտի քի ծնլարը
Իլէրի սիւրիպ գալէյէ տայաճ սընլար վէ ծնլա-
րըն ալճընա կիրիպ՝ քիւլիւնք վէ գազմանիլէ
գալէնին Թէմէլ գաշլարընը սէօքսիւնլէր քի ծ
մէֆրէդ գաշլարը Տիգրան փատիշահ եէրլէշ-
տիրմիշ իտի ։

Իչէր պէօյլէ տիւզիւլտիւքտէ՝ պաշլատըլար
գալէտէն Ա՛ճէմլէրէ օգ աճմաղա վէ օտա շէք-
լինտէ օլան շէյլէրին իւզէրինէ իրի իրի գաշլար
պըրագմաղա , վէ լաքին պիր շէյ հատմէտիլէր .
ալճալըրնտա օլանլար տախի Ղատտէն գիտաճ
չալըշարագ՝ գալէնին պիր գարաֆընը գէտէլէտի-
լէր , վէ գայըր իքի եէրինի տէ էօյլէ էթտիլէր քի
Հ՛մէն եըգըլմաղա եագլաշտըլար ։ Պէօյլէ օլ-

տուղունու կեօրտիւքտե Շ ապուհ՝ էմի էթտի
քի ափանսըզ պիրտէն չալսընլար ձիւմլե փիրինձ
պօրուլարը ։ Նէքեր օ սէսի ալտրգտա՝ հէփ իլէ-
րի սալըպ պաշլատըլար տաղանագը եաղմուր կի-
պի տեօքմէկէ հէր գարաֆտան օգլար , խըշթ-
լար վէ գաշլար գալէտե օլան Հայլարըն իւզէ-
րինէ վէ ալթէշ տախի իչէրի պըրագմաղա ։

Կօրգուլա տիւշիւպ՝ շաշտըլար Հայլար վէ չօ-
ղու տախի եարալանըպ տիւշտիւ · լաքին չօղու
եիւրէքլէնիպ վէ գուվվէթլէնիպ՝ տահա շէտիտ
ձէնք էտէրլէր իտի ։ Պէօյլէձինէ ձէնք գըղըշ-
տրգտա՝ ղաֆիլէն պիր կիւրիւլթի իլէ գալէնին
իքի գարաֆը եըգըլտը վէ պիր գաչ եէր աչըլտը ։
Ասլտը արթըգ սէլ կիպի իչէրի Ադամ ասքէրի
վէ ձիւմլե բասթ կէթիւտիքլէրինի գըլըձտան
կէչիրտիլէր ։ Ըրատա կէրչի Հայլարտան չօղու
իւմիտլէրինի քէսիպ՝ գուտուրտուլար վէ տիւշ-
մանլարտան չօղունու գըրտըլար , վէ լաքին ա-
փանսըզ պէօյլէ իշէ գուԹուլտուգլարընտան ,
քէնտիլէրինի ղայիպ էտիպ , օ գալապալըգ ա-
բասընտա ղայրըլարընը տիւշիւրմէք իւզրէ իքէն ,
քէնտիլէրի տախի ղայրըլարտան տիւշիւպ էօլ-
տիւլէր ։ Ըգատար օլտու պուննլարըն գըրըլ-
մալարը քի գանլարը տաղանագ սէլի կիպի շէնի-
րինն սօգագլարընը պաստը ։

Ըարալըգտա Ասում էսիրլէրի տէ շէհիրտէ
հէրնէ գատար աղաձտան եաիու վար իսէ՝ հէր
գարաֆտան աԹէշէ վուրտուլար ։ Ըրատա պիր
մուսիպէԹ տիր գօփտու չօձուգլարըն աղլաշմա-
լարը վէ գարըլարըն չաղրըշմալարը , քի ձիւմլէ-
նինն սէսի պիր օլուպ՝ իշիտէնլէրինն գուլագլարընը
տաղըր էտէր իտի ։

Պիր ղայրը չէյ տէ գլյամէթ շէքլինտէ կէօ-
րինուր օլտու ծրատա, զէրէ օնլարքի աճէշտէն
գաչըպ Ձան աճարլար իտի՝ կիզլի եէրլէրէ տիւշ-
մէկէ, գըլըճ խըշմընա օղրայըպ՝ էօլիւրլէր իտի.
վէ օնլար քի գըլըճտան գուրթուլամ տէյի պիր
էվէ տիւշէրլէր իտի՝ աճէշէ գուրթուլուպ եա-
նարլար իտի: Պունլարլա պիրէ եանտը պիւ իշէ
սէպէպ օլան Ն՚ընդովկ Ալիւնի Պատանձեմին պա-
պասը:

Ձայան կէօրտիւ՜ ապուհ քի շէհիր պօղուլ-
տու կիլմտի, վէ ազ քիմսէ գալտը շէհիրլիլէր-
տէն, կմը էլմտի ասքէրինէ քի կլ չէքիպ Փէ-
րաղաթ էլմսինլէր. վէ գալանլարը էսիր էտիպ՝
պըրագտը շէհրի վէ կիլմտի ղայրը պիր եապըն
եէրէ. ծրատա ատամ եօլլատը ծ Ձայ ասքէրի-
նէ քի Ա՚ծքինէ կէօնտէրմիշիտի վէ կմը էլմ-
տի քի լմէզչէ կէլսինլէր ծրայա: Ալ չիւնքի
Ն՚ընդովկ սէրասքէր իտի կիւնտօղուսու՝ ասքէրի-
նէ՝ ծ էօլտիւքտէ օնուն եէրինէ սէրասքէր օլտու
Պէնէ՝ Ն՚ընձեացիլէրին պէյի:

20. Ա՚ըշէաան շէհրին եափըլմասը, վէ եըփըլմասը, վէ Ա՚ըշէին խայընըզը:

Բ. 47.

370 } Ա՚ըշակ պարըշըզ էլմտիքտէ Ձ ապուհ շահ իլէ նիձէքի տէտիք եօգարտա, էլ վէրուպ՝ պիր շէհիր եափտը կոզ էյալէթինտէ Ա՚ասխա տէտիքլէրի տաղըն արպասընտա վէ ատընը գօ-
տու Ա՚ըշակաան. վէ չիւնքի իսթէրիտի քի

թէպէտ տօլտուն օ շէհիր հալզ կէլմիկիլէ , կիմի էթտի քի ծրայա կիտիպ տաքին օլան՝ ազատ օլտուն հաքիմ հիւքմիւնտէն վէ օնուն իւզէրինէ հիչ շէրաաթ օլմասըն՝ հէր նէ տուչու օլուրսա ։

Պուէմն վէ քէլամ թէվաթիւր պուլտուգտա՝ սիրիքտիլէր ծրայա ֆէննա քիմսէլէր , պօրձլուլար վէ էմանէթ ալանլար , գանըլլար վէ գափըձըլար , հարամիլէր վէ խըրսըզլար , գարը գաչըրանլար վէ եալնագլար , տուչու հըզմէթքեարլար վէ հէր տիւրլիւ զիյանքեարլար . վէ պեօյլէձինէ չափըձագ տօլտու օ շէհիր մուրտար ատամլարըն գալապալըղը իլէ , վէ օնլարա նէ թէֆթիշ վէ նէ տօրու սիւվալ եօղ իտի ։

373 } Տայանամատըլար պու շէյխ նախարարլար վէ հէմ Ֆայ պեօյիքլէրի խուսուսա քի քէնտի չուհատարլարը վէ հըզմէթքեարլարը տախի քէնտիլէրինտէն գաչըպ ծրայա տիւշտիւլէրու Օգ քէրրէ տատ իւ ֆէկրեատ էթտիլէր Ա.րշակա . վէ լաքին օ հիչ գուվագ գուվթմատը ։ Նախարարլար իշինէտի քի Շ ապուհ Ա.ուամլարը եէնիպ կիմիվիշ Տիարպէքիրէ՝ հէյվէրը կէօնտէրիպ օնա մէքթուպ իլէ վէ Ա.րշակըն էթտիկինի օնա տուրուրուպ եալվարտըլար քի քէնտիլէրինէ պիր օլուպ՝ էրգսըն օ Ա.րշակատան շէհրինի վէ էօձ ալսըն Ա.րշակատան ։

Էօչ կէլտի Շ ապուհա օնլարըն քէնտիսինէ սըղընմալարը վէ՝ օ սէմթտէ պիր գաչ կիւն օթուրուպ՝ Ա.ծբինտէն Ֆայ ասքէրի եէթիշտիքտէ , չիւնքի՝ եօգարտա զիքը օլունտուղի իւզրէ՝ օնլար պէքլէրիտի , օ ասքէրի սէրտաքէրինպիրինէ վէրիպ եօլլատը Ֆայատտանա , պիրէգ

Ա՛ձեմ ասքերիտե պիւէ գօշուպ . վէ Կմն էթ տի ծնա քինախարարլարըն իսթէտիքլերինի էթմէսին վէ Ա՛րշակ փատիշահը գուԹսուն . իշի պէօյլէ տիւզիւպ գօշուպ՝ չըգտը կիԹտի Շ՝ ապուհ քէնտի մէմլէքէԹինէ :

Ա՛րշակ տույտուգտա Ա՛ձեմլերին կէլմէսինի՝ գօրգուսունտան կիԹտի սըղընտը Ա՛նի գալէսինէ քի ԹիւրքՀ Ա՛կմախ տէնիը : Ա՛նէԹիշտի Ա՛ձեմ սէրտաքերի տէ վէ նախարարլարըա պիը օլուպ՝ մուհասէրէ էթտի Ա՛նի գալէսինի քի գուԹսուն Ա՛րշակը . ծ տախի կիպլինՀէ ծրատան գաչըպ՝ կիԹտի Ա՛ովկաս սէմմէլէրինէ վէ սըղընտը ԿիւրՀիլերէ : Ա՛լտը շէհիրի Ա՛ձեմ սէրտաքերի . վէ լաքին Ա՛րշակը պո՛ւլմատըգտա գալտըրտը օրատան փատիշահ Հաշնէսինի վէ փատիշահլարըն քէմիքլերինի, վէ կէօնԹիւրտիւ Ա՛ձեմիսԹանա :

374} Հ՛ոչան տույտուՆախարարլար քի Ա՛րշակ գաչընը Ա՛ովկաս սէմմԹինէ, Հէվեսի պիը օլուպ՝ իւրիւյիւշ էթտիլեր Ա՛րշակատան իւսԹինէ, վէ ծրատա պուլտուգլարընը Հէվ գըրտըլար՝ էր քիշիտէն՝ գարըա վարընՀա . սալԹ սիւտ էմէն չօՀուգլարը գուրԹարըպ՝ էսիր ալտըլար . վէ պիւԹիւն շէհիրի էօյլէ եըգըպ խարապ էթտիլեր քի սանանարըն օրատա ալա եափու եափըլմամըշ :

Ա՛ուրը՝ Ա՛երսէս իշիԹտիքտէ պու շէյի՝ ԹէգՀչ էէթիշտի ծնարա , վէ չօՀուգլարը էլլերինտէն ալըպ եօլատը պիը քեօյէ վէ ծ չօՀուգլարա պէտիէյիՀիլեր Թային էթտի վէ ծնարա տախ ծրատա պէօյույիւպ՝ Ա՛ուԹք տնիտարիլեր :

Ա՛ՀՆտիսի սօնլըա նախարարլարըն բՀՃա ԷԹ-
ՄԷլերի իլէ փատիշահլարըն քԷմիքլերինի կԷրի
տեօնտիւրիւպ կեօմտիւ մէզարա Ա՛զդ տԷտիք-
լերի քեօյտԷ Ա՛րագած տէՆիլէՆ տաղըն ԷԹԷ-
կինտԷ ։

378} Ա՛րշակ տուդտուգտա Ա՛րշակաւանըն խա-
րտպ օլմասընը՝ կիւՃՀՆտի վէ ԷօյքէլէՆտի, վէ
ԱլիւրՃիլերտէՆ ասքէր տԷվշիրիպ կԷլտի Հայ-
աստանա, վէ ԹԷմամ պիր եըլ ԷօթԷկ պէրի
չտպալայըպ՝ Հայ ՃինտինտէՆ տէ ալտը պիր
գաչընը՝ քի օնլարըա նախարարլարը վարըպ
պտսա ։ ՊուՆու կեօրտիւքտԷ Ա՛երսէհ Կամա-
րտկանըն օղլու Ա՛րշաւիրին գարտաշը, Կամա-
րտկանլարըն պեօյիւկի՝ նախարարլարը Հէմ
պիր Էտիպ՝ եիւրիւտիւ Ա՛րշակ իւզէրինէ ։ ( )՝
րատա Ճինք գըզըշտրգտա՝ իքի դարաՓտան տա-
խի չօղու գըրըլտը վէ պէլլի օլմատը քի Հայնկի
դարաՓ պօզտու վէ Հայնկի դարաՓ պօզուլտու·
պուՆուՆ իչէՆ պիրիպիրինտէՆ այրըլըպ պիր Էգ
վագիթ րահաթ լանտըլար ։

377} Պու արալըգտա Ա՛ռամ ասքէրի եէԹիշ-
տի Հայաստանա· գէրէկ Ա՛ազէս կայտր Հաչան
տուչտու քի Ա՛րշակ Շ՝ ապուՀա ասքէր խմատտ
վէրմիշ Ա՛ռամլարա գարշը, չօգ տարըլտը· վէ
պուչուրտու Ա՛ֆոդոս սէրասքէրէ քի ասքէրիլէ
եիւրիւսիւՆ Ա՛րշակ իւզէրինէ վէ Հայաստանը
տախի եաղմա ԷԹսէՆ ։ ՊուՆու կեօրտիւքտԷ
Ա՛րշակ՝ պասըրԷԹի պաղլանտը· վէ ղայրը չարէ
պուլամայըպ՝ ատամ Էօլտատը սուրը Ա՛երսէհ
եալվարտը քի արտյա կիրիպ պարըշտրըա քէՆ-
տիսինի նախարարլարըա վէ գուրթ արսըն Ա՛ֆո-

դոսուն էլինտէն : Եպիսկոպոսլարա տախի եաղ-
տը քի րէձա էթսինլէր սուրբ Գերսէհ պու իշ
իչին :

Ակլտի սուրբ Գերսէս Արշակըն եանընա. վէ
օրայա չաղըրտը Գերսէհ Սամսարականը վէ նա-
խարարլարը վէ պարըշտըրտը օնլարը, պու շար-
իլէ քի օնտան սօնղրա տօղրուլուգլա վէ էյի ա-
մէլլէլ կէչինսին Արշակ . նախարարլար տախի
օնա իդաէթ էթսինլէր : Ամմա Արծրունիլէրին
պէօյիւկի Գերուժան վէ օնուն էնիշլէէսի Ա-
հան Գամիկոնեան՝ տէյնէմէյիպ չըգըպ կիւճ-
տիլէր Շապուհ շահըն եանընա, վէ Եփէն-
տիմիզի ինքեար էտիպ՝ սաքին օլտուլար Հէմ
իչինտէ :

Պու պարըշըղը էթտիքտէն սօնղրա կիւճտի
սուրբ Գերսէս Անդոդոս սէրտաքլերէ վէ եավլար-
տը քի պիր զարար կէթմէսին Հայաստանա . վէ
վատ էթտի վէրիլի վէրմէկէ վէ նախարարլարըն
էվլատլարընտան րէհէն, քի պիրի տէ փատիշա-
հըն օղլու իտի՝ ատը Պապ : Ա՛ն չիւնքի դաթլը
դապխէթլի պիր ազիզ քիմսէ՝ իտի Անդոդոս,
գապուլ էթտի սուրբ Գերսէսին րէձասընը . վէ
րէհինլէրինէ վէրիլիլէրի ալըպ՝ տէօնտու Տատե-
պօլա՝ Արշակ փատիշահըն մէքթուպի իլէ .
եավլարտը Անդոդոս սուրբ Գերսէսէ քի պիլէ-
սինձէ կիւճսին . օ տախի քէնտի եէրինէ վէ-
քիլ գօյուպ Հայոց ատը սարկաւագընը, քի
Գագրևանդա վէ Արշարունիլէրէ եպիսկոպոս
էթմիշ իտի՝ պիր ազիզ քիմսէ, կիւճտի Անդո-
դոս սէրտաքլերինէ պէրտպէր :

378} Հայոց Անդոդոս սէրտաքլեր Ա՛ղէքսին

գարշելսընա ջըգտը վէ օլան իշլէրի նագլ էտիպ՝ Ա.ըշակըն մէքթուպինի օնա վէրէճէք օլտու, օ նէ մէքթուպի օգուտու նէ պարըշըղը գապուլ էթտի, խոթէմէտի պիլէ քի սուրը Ա.երսէսի կէօրէ, վէ կմի էթտի քի օնու սիւրսիւնլէը, վէ ըհտինլէրիտէ էօլտիւրսիւնլէր։

Ղօգ եալվարտը Մոհոդոս Ա.աղէսէ քի քէնտիսինէ պաղըշլասըն օնլարը՝ լաքին Ա.աղէս՝ սալթ ըհտինլէրի պաղըշլայըպ՝ թէքրար կմի էթտի քի սուրը Ա.երսէսի ուզագ եէրէ սիւրկիւն էթսինլէր, վէ օնուննա էքի սարկաւագընը, ատլարը Ա.աստում վէ Տիրանամ վէ պիր գաչ քահանայ։ Ա.է չինքի գըշ վագթի իտի՝ պուննարը կէօթիւրտիւքլէրինտէ՝ էօլտա պիր գասըրղա գօփտու վէ կէմիյի պիր իսսիզ ատայա պըրագտը, կէմի տախի գաշա վուրուլուպ փարանտը։ Ա.չինտէ օլանլար տըշարը տէօքիւլիւպ՝ գուրթուլտուլար, վէ լաքին պիր եէյէճէք շէյ օնտա պուլմայըպ՝ կլ վուրտուլար աղաճ քեօքի եէմէկ. տէնիզ տախի Ա.լահըն էմրինէ հէր կիւն պաշլատը պալըգ տըշարը աթմաղա, էօյլէ քի պօլ պօլ եէյէրէք կէչինտիլէր ծարատա սէքիզ այ գատար։

Հաչան հապէր ալտը Ա.ըշակ փատիշահ՝ քի սուրը Ա.երսէս սիւրկիւնէ կիթմիշ՝ քէնտիսինի օնուն պէյնտուրուղընտան ազատ օլմիշ սայարագ՝ այազ ալթընա ալտը ծ գավլի քի սուրը Ա.երսէսին էլինէ օլմիշ իտի նախարարլարը. վէ օնլարտան էօճ ալայըմ տէյի՝ վիւճուտլերինի գալտըրմա իսթէտի վէ պաղիսինին տախի քեօքինի գաղտը։ Ա.է չինքի օնլարա պաշ օլ

միշտի՝ Ներսէհ Կամսարական՝ ֆիքրինէ գօտու քի Կամսարականլարըն սօյունու սիլսին թիւքէթսին. պու նիյէթ իլէ չաղըրտը հէփ ծնլարը Ա.րմաւիր շէհրինէ՝ ծնլարա փայէ վէրմէկ իչին, վէ հէփսինիտէ ծրատա գըրտը գարըլարընա վէ էվլատլարընա վարընձա նէրէկտէքի պուլունտուլարիսէ. սանկի՝ Ներսէհին գարտաշը օղլու գալտըատը Պապգարատ, գէրէկ պու ծնլարըս կիթէմէմիշտի. վէ պու իչի իչինէտիքտէ՝ գաչտը Ռում թօփրաղընա էվ ուշագլարը իլէ՝ իքի օղլու տախի պիլէ, ատլարը Շաւարշ վէ Ռազատն:

Ուրը՝ Ներսէսին վէքիլի Սատ եպիսկոպոս՝ Ա.րշակըն էթտիկինի տուչտուգտա, գաթը վէ սէրէթ սէօզլէր իլէ ազարլատը ծնու. Ա.րշակ ծնա կիւՀէնիսի՝ քին դութտու վէ էօլտիւրմէք խաթէտի ծնու: Պիր տահա ազար էթտիքտէ՝ կմի էթտի Ա.րշակ քի ծնու եէրէ սիւրիւչէրէք՝ դաշլասընլար: Ա.րատա պուլունտուլար Սատ եպիսկոպոսուն գըզընըն գայընլարը Ա.պահունի սօյունտան պահատը քիմսէյէր, ծ արալըգտա պունլար եիւրիւչիւպ սիւրիւչէնլէրին իւզէրինէ, Սատ եպիսկոպոսու գուրթարմագ խաթէտիլէր. ծնլար գարշը գօտուգտա, պունլար հէմէն գըլըՀլարընը չէքիպ՝ ծնլարը եարալատըլար վէ ազիզ էլլէրինտէն գաիրպ՝ կէօթիւրտիլէր քէնտի էյալէթլէրինէ: Ա.աքին պիր շէյ կատմէտի Ա.րշակ պունլարա, վէ գօրգտու պիլէ՝ ծմայաքի ծպիր նախատարլար տախի պաշ գալտըրալար: Ա.ս չինքի Ա.րշակըն գըզլար ազատը՝ ծնուրա կէօնիւլսիր իտի, իչին ատը ծնտան քի կիչլիՀէ

հօրեւրէ Լսաց հայրապետի : Պաւնու տուր-
տուգտա Շ աւասպ Ա.ծրուանի.քի տահա տէլի
գանլը իտի՝ ալա կէօթիւրիւպ օնու , օնտա
հօրեւրտու :

379} ( )՝ կիւնլէրտէ հօրեւրու Ա աղէս կայսր վէ
օնուն եէրինէ կէչտի Ա.ստոդոս սէրասքէր , վէ
նէ գատար հայրապետլէր սիւրկիւն էթմիշէ
իտի Ա աղէս՝ պու Ա.ստոդոս Ձիւմլէսինի կէրի
չէվիրտի , օնլարլա պիզիմ սուրբ Ա.երսէսիտէ ,
վէ եանընտա սագլատը պիր վագիթ : Ա.քի
երլտան սօնղրա Ա տանպօլ սինոդոսու օլտուգ-
տա Ա՝ակեդոն հերեթիկոսա գարշը՝ սուրբ Ա.եր-
սէս տահի ծ սինոդոստա պուլունուպ՝ գապուլ
էթտի օնուն քէլամլարընը վէ գանուն լարընը
վէ օնտա գալտը օ երլ :

21 · Ա.ղշակ թագաւորն էսիր օլմասը վէ Հայաս-
տանըն պօղոսմասը Ա՝երուժանըն խոյանէլինպէն :

Բ · 48 — 49 :

379} Ատանպօլա կիլիթիքտէ սուրբ Ա.երսէս՝
տահա օնտա իքէն՝ Շ ապուհ շահ պիր գաչըն
Թահրիքի վէ օնլարըն Ա՝ճէվէրէթի իլէ Ա.ղշակ
փատիշահ իւզէրինէ եօլլատը աղըր ասքէրիլէ
Ա.լանոզան սէրասքէրի քի Պահլաւ սօյունտան
պիր պահատըր քիմսէ իտի : Ա.ղշակ իչիթտիք-
տէ օնուն կէլմէսինի՝ պաշլատը գասավէթ չէք-
մէկէ , զէրէ հիչ պիր եարտըմ Ձի եօղ իտի .
պունուն իչին սավուշտուպ կիլիթտի պիր եապլա-
շըլմազ եէրէ վէ օնտա սագլանտը : Ա.մմա նա-

Խաբարլար իլգէթ վէ իքրամ իլէ Ա.ևանոզանը գապուլ էտիպ՝ քէնտիլէրի տէ օնտան իքրամ կէօրտիւլէր, վէ օնունլա պիր օլուպ եօլլարը դուլթտուլար՝ ծլմայա քի Ա.րշակ գաչա։

Ա.րշակ տարլըղա տիւշտիւքտէ՝ հապէր կէօնտէրտի Ա.ևանոզանա. "Ա՛ղ տէտի տիւշմիւշնին արտըմ սըրա, սա՛նատ Պահլաւ տէյլէմիսին պէնիմ սօյուտմատան, նէ՛ղնին գլըարսըն պանա. իսըսըմըղընը կէօսթէրմէք իսթէրսէն՝ գծ՛ղէր կիտէյիմ տիւշէյիմ Հուտ Թօփրաղընա, վէ պա՛ն տէ իշթէ սանա Թէսլիմ էտէրիմ պիւթիւն Հայաստանը,,։ Ն՛էվապ եօլլատը օնա Ա.ևանոզան՝ "Ա՛ղէքի, տէտի, գլըտըն Կամնարա կանլարա քի պէնտէն եապը՛ն իտի օնլար սանա կէրէք տինձէ վէ կէրէք սօյձա, նէ՛ իւմիտին օլաձագ քի պէն գլմայըմ սանա. վէ նաւըղ օլապիլը քի ա՛նին իշքիլլի վատ էթտիկինէ կիւվէնիպ՝ իշքիլսիզ փատիշահլըմատան էլիմտէ օլանը պըրագըպ զա՛յ կտէյիմ,,։

Պու ձէվապը ալտըգտա Ա.րշակ՝ հէր գաբաֆտան իւմիտինի քէսիպ՝ տիւշիւնտիւ քի կիթսին Ա.ևանոզանըն այտաղընա. էվվէլ էէմին վէրտի օնա քի քէնտիսինէ զարար կէթմէսին, վէ պու էէմինիլէ գալգտը կիթտի։ Պիր գաչ նախարարլար քի Ա.րշակա տիւշմանն տէյիլլէրիտի՝ օնլար տախի կիթտիլէր. Ա՛ատակ Ա՛մի կոնէատն վէ Պրաատամատ ատը Ա.րշակըն սագըայ քեահէատի տէ էէթիշտիլէր օրայա։

Պունլարը հէփ ալտը կէօթիւրտիւ Ա.ևանոզանն Շ՛ապուհուն էանընա. ծ տախի իքրամ էտիպ սագլատը օնլարը պիր սարայ իչինտէ, վէ

Ա՛մն էթոի Ա՛րշակա քի եազբըն Վռատանձէմ
սուլդանա կէլսին տէյի · պիր պէօլուք ասքէր տէ
էօլլատը Հայաստանա վէ եազըը նախապար-
լարա վէ Հայլարըն պէօյուքլէրինէ քի Վռա-
ռանձէմ սուլդանը ալըպ թէզէ կէլսինլեր քէն-
տիսինէ ։ Պու տավէթի պէյկնմէտիլեր նա-
խապարլար վէ գօրգտուլար · վէ չիւնքի պիրլիք
ծլմատըղընտան էլլէրինտէն պիր իշ կէլմէզիտի ,
էլչիլեր էօլլատըլար փէշքէշլէրիլէ վէ տիլէտի-
լեր Շ ապուհտան քի քէնտիլէրինի գօյվերսին
էէրլէրինտէ տուրմապա ։ Ա՛ն լաքին Շ ապուհ՝
քի նէյէթ էթմիշ իտի՝ Հայլարը պիւթիւն
զապդընա ալմապա վէ օնլարը Հէփ քրիսթիան
տինինտէն չըգարմապա , տինէմէտի օնլարը ։
Ընլար տաիի պու շէյէ գըզըպ՝ եիւրիւյիշ էթ-
տիլեր ծ ասքէրին իւզէրինէ քի Շ ապուհ կէօն-
տէրմիշ իտի · վէ օնլարը գօվալայըպ՝ քէնտի-
լէրի տէ Հայաստանտան չէքիլիպ էօթէյէ պէ-
րիյէ տապղըլտըլար · քիմի օղուլ ուշաղընը ա-
լըպ գաչտը Ա՛ուտ թօփրաղընա վէ քիմի տէ
ղայըը եէրէ ։ Պիր Ա՛րազգատ ատը ուշաք
տաիի Ա՛րշակունի սօյունտան Ա՛տանպօլա վա-
րըպ կայսէրին Հըզմէթինէ կիրտի , վէ չօգ ի-
կիտլիք Հիւնէրի կէօսթէրտի Ա՛ուտըր իչինտէ ։
Վ՛ճգալիք Վռատանձէմ սուլդան տաիի փատի-
շահ Հազնէսինտէն չօգ շէյ ալըպ կիթտի Ա՛ր-
տագերս տէտիքլէրի մէթին գալէյէ վէ Ա՛ու-
շեղ Ա՛ամիկոնեան պիլէսինձէ · ծրատան մէք-
թուպ եազըը Պապ շահզատէյէ քի րէհինտէ
իտի Ա՛տանպօլտա , վէ էալվարտը օնա քի սուրբ
Ա՛ետեսին րէձասը իլե վէ Ա՛ուտ բիձալընըն

էլլիլէ պուլսուն պապասըն զայըպտա օլան փաթիշահլըղըն, եախօտ պիր զայըը չարէ իլէ գուրթարսըն քէնտիսինի Շ՝ապուհուն էլլինտէն։

380} Նաչան պու իշլէրին հապէրի տէյտի Շ՝ապուհուն գուլտաղընա՝ էօյքէսինատէն գուտուրտու. վէ ծ սահաթ կէչի էթտիքտէ Ա՛րշակըն այաղընը զէնձիրէ գօյուպ՝ սիւրսիւնէրը Խուժաստանա վէ գօսունտար Ա՛նդուշ գալէսինէ։ Ա՛ն չօգ ասքէր Ա՛երուժան իլէ Ա՛ահանա վէրիպ քի քրիսթիան տինինի ինքեաը՝ էթմիշէրիտի, պիրի Ա՛ծրունի վէ ծ պիրի Ա՛տիկոնտու, եօլտատը Նայաստանա։ Ա՛նտաղ տախի մէմլէքէթի սահապօղ պուլուպ՝ խարապ էթտիէր. Ա՛ստագէրս շէհրինի ալտը՝ օրատա օլանտարընն ձիւմլէսինի էսիր էթտիէր, Ա՛առանձէմ տուդանը տախի օնտարտա. վէ Ա՛ստեստանա կեօթիւրուպ հէփիսինի տէ գաղտա վուրտուտար վէ չօղունու մարտիրոս էթտիէր։ Ա՛ն նէ գատար Ա՛ահուտի պուլտուտարտա՝ օնտարը տախի էսիր էտիպ՝ Ա՛ղթիսթանա կեօթիւրտիէր։

381} Ա՛նդրար տեօնտիւ Ա՛երուժան Նայաստանա, վէ չիւնքի Ա՛էմ մէզհէպինի ծրայա սօգմագ իսթէր իտի, ծ մէզհէպին օգուտիշէրինատէն՝ պիրէ կէթիրտի։ Ա՛ուրթու էվվէլ նախարարտարըն գարըտարընը վէ խրտմտարընը, վէ գալէրտէ սագտատը օնտարը քի հրէէի իշխանպ տեօնսիւնէրը Նայաստանա։ Ա՛ուրթու եախսկոպոստարը վէ քահանայտարը, վէ օնտարը զէնձիրէ գօյուպ եօլտատը Ա՛ղթիսթանա վէ Ա՛ստեստանա քի օնտարընն չօղու ծրատարտա մարտի-

րոս օլտու վէ չօղու պէնձիրած չիւրիւտիւ ։ Ինչ
նէ գատար Ասում եազըսը իւէ Հայքիթապլարը
պուլտու իսկ՝ եապտը • վէ կմր էթատի քի Ասում
եազըսը , Ասում տիլի գուլլանմասընըզար , սաղթ
Ֆարսի , եանի Ֆրոյի եազըսը օլսուն ։ ( ) կէ-
լէն Ֆարսի օգուտիշ քիմսելէր տախի քի Հայձա
Նոփ տէրիչ՝ ձէլլատըրըլ քեօյլերէ տաղըլըպ՝
Հէփիսինի սըգըշտըրտըլար քի տինլերինտէն
տեօնսիւնլեր • վէ տինլերինտէն տեօճմէյէնլերի
իսքէնձէլէրիւլ էօլտիւրտիւլեր ։ Պու օլան մու-
սիսէթլերի Ֆրշակ փատիշահ իշիտիպ , վէ
քէնտիսինի տէ պէնձիրած կեօրիւպ՝ իւմիտինի
քէատի , վէ աձըրընտան տայանամայըպ՝ Հան-
էերի եիւրէկինէ վուրուպ էօլտու • տէրլեր քի
Ասրաստամատ օնտա պուլունուպ՝ ծ տախի ծրա-
տա քէնտիսինի էօլտիւրտու ։ Պու իքինձի Ֆր-
շակ 18 եախօտ 30 ակնէ եաշատը տէվլէթին-
տէ՝ էօրլիկի տէ պիլէ տայըլարագ ։

Պու իշլեր օլտուգտա Ասուշեղ Ֆամիկոնեան
արտըզ պուլուպ գաչտը կիւթտի Ստանպօլա վէ
նագլ էթտի սուրը՝ Ներսէսէ • ծ տախի թատա-
լանըպ վէ չարէսինի պուլամայըպ Ֆլահա սը-
զընտը ։ Ստնղրա արզուհալ տունուպ Ստեփոս
կայսերէ տիլէտի օնտան քի Ֆրշակըն օղլունու
ատը Պապ՝ ծ քի Ստանպօլտա րէհինի գալմիշ ի-
տի՝ Հայլարա փատիշահ տիքիպ՝ Հայաստանա
կեօնտէրմին վէ միլլէթի Ֆձմ էլինտէն գուր-
թարսըն ։ ( ) տախի սուրը՝ Ներսէսին Հադրընը
կեօղէտէրէք՝ Հասըլ էթտի օնուն տիլէտիկինի•
վէ կմր էթտի սէրատքէրի օլսըն Յերեմտիանոսա
քի ապէր տէվշիրիպ՝ ալըն կեօթիւրսին Պա-

պը Հայաստանա վէ օրատա ծնու փատիշահ տիքսին Հայլար իւգէրինէ, վէ լաքին րէհմին էէրինէ՝ եանընտա սագլատը Պապէն գարըսընը՝ ատը Օ արմանդուխտ վէ իքի օղլունու՝ ատլարը Ռշակ վէ Վաղարշակ։

22. Պոպ թոփչահըն վաֆիի վէ Շահակն կոռողէնոսլոդը։

Բ. 49—50.

381 } Պապ՝ իքինճի Ռշակըն օղլու՝ Վռհոդոս կայսերին էմրի իլէ Հայլարա փատիշահ օլուպ՝ Տերենտիանոս սէրասքէրիլէ վէ Ռում ասքէրիլէ կէլտի Հայաստանա, սուրը Ռերսէս տէ սիլէսինճէ։ Պունու իշիթտիքլէրինտէ տաղըլան նախարարլար՝ կէլիպ պիրիքտիլէր վէ Պապ փատիշահըա պիր օլտուլար. կէլտի տախի Կամսարական Պանդարատ. կէլտի Նադարատըն օղլու Ամբատ բագրատունի քի ծնու սէրասքէր էյիտի Տերենտիանոս. կէլտիլէր օպիրլէրի տէ վէ կիրտիլէր Հայաստանա։

Պունլարըն կէլմէսինի իշիտիպ Ներուժան, ալար եուրույի վէրտի Հայաստանտան, գալէ աղալարընա կըր էտէրէք քի նախարարլարըն գատընլարընը գալէ տուվարլարընա ասընլար կէօրէնլէրի իպրէթ վէ էրլէրինէ րէզիլիք իչին. վէ էօյլէ պըրագընլար, Թա քի չիւրիւյէլէր վէ գուշլարա եէմ օլալար։ Պու խայընլըղը տուպուպ նախարարլար՝ տիւշտիւլէր ծ գալէլէր իւգէրինէ. պէքլէյէնլէրի գըրտըլար վէ աղալարընը գայ

Հեծեծիլեր, վէ սալեան գարբեարդն լեզուերինի ա-
շաղա ենաիրիսկ՝ կեօմեիւլեր։ Ինձալիք զայ-
րըլարդնը տախի քի գուեծուզ պաղլամիշ իտի
Աերուժան՝ չեօզտիւլեր վէ եէրլերինէ եօլա-
տըլար։

Ծոէքրար ասքեր տէվշիրտի Ը ապուհ՝ կէրէք
Ինձմերտէն վէ կէրէք զայրը միլլեթլերտէն,
Ինզուանլարտան վէ Ի էզկիլերտէն, Կիւրճիլեր-
տէն վէ Ծաղլըլարտան վէ Աերուժանդն էլինէ
եօլատը օնլարը Նայլարա գարշը։ Պունլար
եէթիշտիքտէ Նայ Թօփրաղընա, Նայ ասքերի
Ասումարա ենտիլեր Ձիրաա տէտիքլերի օվայա.
Ինձմիր տէ օրտայա կէլիպ օնլարա գարշը՝ գուր-
տուլար օրտուլարընը։ Ալինակ պաշչանտրգտա՝
սուրբ Ինրսէս՝ քի օրտուտա իտի՝ Ապատ տա-
ղըն տէփէնինէ չըգըպ վէ էլլէրինի կէօյէ գալ-
արըպ տուվայա պաշլատը։ Ա է չինքի կիւնէ-
շին ըշըղը Նայլարդն կէօղիւնէ վուրուպ վէ
արգլեթ վէրիպ սէրպէսթ պադամաղլար իտի
օնլարա՝ Ինձսէրն քէրէմիլէ պիր պէօյիւք պու-
լութ եէթիշիպ՝ քէօլկէ էթտի օնլարա վէ ա-
մանարդ պիր գայ րիւզկէարը էպիպ՝ վէ Ինձմեր-
տէն աթըլան օգլարը կէրի տէօնտիւրիւպ՝ ա-
թանալարդն իւզէրինէ տէօքմէկէ պաշլատը։ Պու
զուհուրաթտան տահա պէթէր գուտուրուպ
Ինձմեր, Ձանավար կիպի սալտըլար Նայլար
իւզէրինէ. պունլար տախի օնլարա գարշը կէլ-
տիքտէ՝ Ձինք գալմապաղընշդ օլտու. իքի գա-
րաֆտան տախի տիւշմէնլէրի պօզուլտու վէ
չաղըրշմա սէպի էիւքսէքլէնիպ գասաթտը։ Ը
կիւրիւլթիւտէ Ի էզկիլերին պէյի Ը էգէր ատը՝

գուվվ[illegible]թլի պիր քիմսէ՝ քէնտի թէվաֆիխի իլէ քեօփիւրմիշ տալղա կիպի տիւշտիւ Հայլար իւ-զէրինէ սանքի պօղաձագ օնլարը ։ ()նու կեօր-տիւքտէ Պաղդարատ Կամսարական՝ եըլտը-ըրըմ կիպի օնուն եիւզիւնէ սալըպ՝ վուրտու, վէ օնու եըգըպ՝ եէրէ տիւշիւրտիւ, վէ օնուն-լա օլանլարը գաչըրտըգտա՝ Ռում ասքէրի օն-լարը գարշըլայըպ՝ գըլըճտան կէչիրտիլէր ։ ()-բատա Մուշեղ Մամիկոնեան՝ Հէմ ա-բասքէրինէ էհթիշիպ ատը Կարէն՝ թէքէր մէ-քէր կատրկք եէրէ չարփտը օնու աթըլիլէ վէ էօլտիւրտիւ վէ օնուն եամագլարընը տարտա-ղան էհթի։ Ա է օրատան պիր եանա տեօնիւպ, էհթիշի օգ կինպի Հզուան փատիշահընա ատը Ուռնայր վէ օնու եարալտը. իսթէտի պիր տահա վուրմագ, ամմա օնա գըմայըպ՝ իլտա գըլըճը արգաստ իլէ պիրագ գօվալայըպ՝ տեօն-տիւ ։ () գալապալըգտա Մբատ Հայլարըն սէրասքէրի տէ Մերուժանըն էլի աթըլնտա օլան պեօլիւկիւն սաղ դարաֆընը աէվ կիպի եալայարագ վէ սօղ գօլունու չալարագ չըրփա-րագ սօղուգ ալտըրմայըպ օնլարա՝ աթը իսթէ էհթի։ Արգէհթի կեօրտիւքտէ Հէմդէր՝ պաշ-լատըլար գաչմագա։ Ա է չինդի Մերուժանըն աթը եարալանըպ վէ գաչանլարա էհթիշի-մէյիպ՝ քէնտի եամագլարը իլէ կէրիճէ գալտը, պունուն ֆարգընա վարտըգտա Մբատ՝ էհթիշ-տի արտըսըրա ասքէրինէ, վէ գըրտը օնուն-լա օլանլարը վէ գուրթուպ Մերուժանը էլէրինի արտընա պաղլատը։ Կեօրտիւ ուզագտան պիր գաչ չատը վէ եանլարընտա աթէչ. կիհտի ճ-

րայա վէ կեօրտիւ աթէդ իւսթիւնտէ չիչէ սափ-
լանմիշ էթ , զէրէ սահապլարը գօրգուլարընա-
տան պըրագըպ գաչմիշլարիտի ։ ( )՝ չիչի թաձ
գարզընա տէյիրմէ չէվիրիպ վէ ծ աթէդէ գօյ-
ուպ գըզըլըրտը , վէ Ա՝երուժանը ծրայա կէ-
թիրիպ՝ տէտի ծնա . “ Ա՝ն թաձ կիյմէք վէ
Ֆայլարա փատիշահ օլմագ իսթէրիտին , էօյլէ
իսէ՝ չիւնքի Ա՝ապրատունիլէրէ տիւշէր Ֆայ
փատիշահընա թաձ կիյտիրմէք , պէն Ա՝ապրա-
տունիլէրին պէօյիւկի օլմագլա՝ պանա տիւշէր
սանա թաձ կիյտիրմէք ,, . պօւնու տէյէրէք
ալտը մաշա իլէ օ աթէդ կիպի գըզարմիշ չիչ-
տէն օլան թաձը կիյտիրտի ծնուն պաշընա , վէ
ծ տախի օրատա կէպէրտի . սօնդրա տէօնտիւ
Ա՝մբատ օրտուլա վէ լահաթլանտը հէմ քէն-
տիսի հէմ ասքէրի ։

[388] Պապ՝ թախթա կէչտիքտէ չօգ իքրամ
էթտի Ֆերէնտիանոս սէրասքէրէ վէ չօգ փէշ-
քէշլէր չէքտի ծնա . կայսէրին էմրի իւզրէ օ-
թուրթտու ծնու Ֆայաստանտա ծնուն քէնտի
պաշգաձա պէօլիւկի իլէ , օպիր ասքէրի տէ
պախշիշլէրիլէ կէրի կէօնտէրտի ։ Պունտան
սօնդրա սուրբ Ա՝երսէս պիր եէրէ ՀՀմ էթտի
Ա՝ ազարշապատ շէհրինտէ պէյլէրի վէ փաշալա-
րը , փատիշահ տախի օրատա . եպիսկոպոսլար
վէ քահանալար , Ձիւմլէսինտէ օրայա չաղըրը-
լըպ . վէ Ա՝լլահընի հուզուրունտա շարդ գօտու
փատիշահընի վէ նախարարլարընի մապէյնլէրինէ
քի փատիշահ տօղրուլուգլա կէչինսին , վէ նա-
խարարլար տախի ծնուն իպաէթինտէ գալըպ՝
եարտահ օլսունլար . վէ հէր նէ քի ալմիշտի

պատկեր պատասը Ա.րշակ փատիշահ նախատրաբ-
լատան , կ՚ենէ ծնլարա վէրիլսին ։

383 } Պիր եըլ կէչտի կ՚էչմէտի՝ պաշլատը Պապ
ֆէնա էօլլարա կիթմէկէ . էօկիւթ վէրտի ծնա
սուրբ Ղերսէս վէ ազար էթտի . լաքին Պապ
պիլտիկինտէն շաշմատը վէ տահա ֆէնա օլտու ,
վէ սուրբ Ղերսէսէ տարըլըպ՝ կիտլիձէ ծնա զէ-
հիր իչերտի՝ Ղկեղեց էյալէթինտէ Խոսխ
քեօյիւնտէ 20 եախօտ 34 սէնէ հայրապետլիք
էթտիքտէն սօնղրա ։ Խօլիւր իքէն սուրբ Ղեր-
սէս հապէր վէրտի եանընտա օլանլարա քի էլլի
եըլտան սօնղրա սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչին
սօյունտան հայրապետլիք գալդաձագ , վէ պիր
զամանտան սօնղրա Մամթարլար Հայաստանա
կէլէձէքլէր , վէ եէտի եիւզ եըլ թէմամ օլտու գ-
տա՝ Հայլար Ռում հիւքմի ալթընտա գալա-
ձագլար . սօնղրա կ՚ինէ Մամթարլար կէլիպ չօգ
եէրլէր զապդ էտէձէքլէր . նիձէ քի օլտու ։
Պու սուրբ Ղերսէսին պիր օղլու վար իտի Ա-
հակ ատը քի Ստանպօլտա իլմ վէ մարիֆէթ
եէլթէնիր իտի քի պիր վագիթտէն սօնղրա
կաթուղիկոս օլտու Հայլարա ։ Սուրբ Ղերսէս
էօլտիքտէ՝ Պապ փատիշահ քէնտի գապահա-
թընը գափամագ իչին ծնուն իւզէրինէ եա-
լան եէրլ եաս դուրթու , վէ պէօյիւք զիյնէթ-
լիլէ ծնու գալըրըպ կէօթիւրտիւ կէօմտիւ
մէզարա Մամիլ տէտիքլէրի գասապատա ։ Ա-
չին կէօրտիւ քի Հայաստան պիւթիւն եաս
դուրթումիշ սուրբ Ղերսէս իչին , իսթէտի ծնուն
էէրինէ պիր բաղպէթլի քիչի գօմաք քի թէ-
սէլլի պուլսուն միլլէթ ։

884 } Շ ահակ՝ Պատհունիք Կալէթինատէն՝ Ա՛նանգկերա շէհրինատէն՝ լայըգլը վէ Իզգէթլի պիր զաթ՝ կաթուղիկոս օլտու Հայլարա տուրք Վերսէին եէրինէ Հայ եպիսկոպոսլարընտան ձեռնադրութիւն ալմադ իլէ , տուրք Վեղբեստրոս Հայրապետին կիմի կէթտիկի գանունու իզրէ , նիձէ քի իշարէթ կէթտիք եօգարտա : Պու Շ ահակ կաթուղիկոս քէնտի էլի ամկլէրի վէ ուսլու ագըլլը տէփրէնիշի իլէ շագ կէթտի միլլէթին եիւրէկինի : Վ է լաքին Պապ փատիշահ քէնտիսինի ռահաթլըգտա կեօրիւպ վէ շանընա մադրուրլանըպ՝ ասի օլտու կայսերկ . պունուն իչին գօվտու Հայաստանտան Տերենտիանոս սերասքերի ասքերիլէ , վէ աձկլէրիլէ ասքէր տէվշիրիպ եըղտը Նապրևանդ սէմթինէ՝ քի կայսր սէֆէրէ գալգարսա՝ ձէնք էթսին օնունըա : Տուրտու կայսերկ Տերենտիանոս Պապըն էթտիկինի . կայսր տախի ձէվապ էթտի Տերենտիանոսա քի կէրի տեօնիւպ կիթսին Պապ իւզէրինէ , եաղտը Կաթաղովիկիա ասքէրինէ տէ քի թէզէ եարտըմձի եէթիշինլէր Տերենտիանոսա :

Պու արալըգտա Հայ ասքէրի՝ փէրվասըզ օթուրուպ տուրսա իքէն Նապրևանդ օվասընտա , Փարգընա վալիմայարագ՝ քի էյլէ թէզ տեօնէձէք Տերենտիանոս , ափանսըզ ումուլմազ պիր վագիթտէ եէթիշտի օրայա Տերենտիանոս վէ օնըսընըլա քէսքին ձէնք էտիպ՝ չօղունու գըրտը վէ չօղունու գաչըրտը : ( ) ձէնքտէ Վտնել Նձևացի կիւնտօղուսու ասքէրինին սերասքերի եարսընըգ կեօսթէրիպ՝ չօգ ասքէր

գըրաը Աուամլարտան ։ Ալեթիշտի օնա իլչմիլե Տերենտիանոս վե գըլըճընը չալըշ օնուն պա-շընա՝ եարը քելըհսինի ուչուրտու վե իլերի կե-չիպ՝ եկեթիշտի Պապա վե գուեթտու օնու ։ ( )՝ տախի օնա եավաշտըգտա՝ քի հօլտուրմէսին քենտիսինի՝ պաղլայըշ վե տէմիրե վուրուպ օ-նու ալտը կեօթիւրտիւ Ստամպօլա ։ Նայան Աղոդոս կայսերին հուզուրունա չըգտը Պապ՝ օ-նուն հօկիւնե գօտու կայը քենտի եկետիկի էյ-լիքլերի վե եիւզիւնե վուրտու օնուն նամքեօր օլուպ՝ էյլիք պիլմէզլիկինի քի կեօտեթէրտի քենտիսինե վե Տերենտիանոսա վե պէյատե-սիլե տուրը՝ Ալեքսանդր, վե Կիր եկետի քի սա-գըը իլե հօլտուրտուհունըը օնու. պեօյլե հօլուտ իլե Պապ տիւնեեաբնը տէյիշտիրտի, 3 սէնե՝ ղայըը հիսապա կեօրե 7 սէնե փատիշահլըգ սիւրտուքտէն սոնղրա ։

23. Ա արաղտաթը վաճրե եուէնձե Աոսրով վըրնաճ՝ վե Օ-եենին վե Ա-պո-րաիէոին կոնո-ղէնո օլմալարը ։

Բ. 50—52.

384 Ա արաղտատ Ա-ըշակուն՝ Աղոդոս կայսե-րին էմրինիլե Ատանպօլտա իքէն՝ Պապըն եէրինե փատիշահ օլուպ կեչտի Նայոստանա. պու Ա-արաղտատ՝ Ա-ըշակ փատիշահըն վազթինտե Նայոստանտան գաչըպ՝ կիթտի Ատանպօլա վե կայսերին հըզմէթինե կիրիպ՝ չօզ իլերի կեչտի. պու պիր ղայէթ գուվվեթլի վե կեօսեթիլմիշ քիմսե իսի վե Աուամլար իչինտե եշիտմ օլուպ՝

չծգ իշլեր եթատի • խուսուսա ոլոմպիագ օյունլա-
ըընտա վե փիհլեվանլըգտա, ասլան օյունուննտա
տախի ասլանլար էօլտիւրտիւ ։ Ընգոբատիա-
լըլար Ձինկինտէտ պէշ քիշիյէ եալընըզ գար-
շը ջըգըպ՝ պէշինճիտե գըլըձըլըլէ երգտը պիր
պիրի իւզերինէ • պիր քերճ տե պիր գալէ իւա-
թինէ եիւրիւյիւպ՝ հիսար իւզերինտե օլան-
լարտան օն եէտի քիշի օգ աթմագ իլէ պիր
տագիգէտե վուրուպ՝ պիր պիրի արտընձա աշա-
ղայա տեօքտիւ , սանքի սիլքերէք՝ աղաձտան
եէմիշ տեօքեր կիպի ։ Ա է տահա չծգ եարար-
լըգ կեօսթէրմէկիլէ նամտար օլտու Ա ումլար
իչինտե վե սէվկիւլիւ Ա էոդոս կայսերէ օ գա-
տար քի օնու Հայլարա փատիշահ տիքտի ։

Հաչան եէթիշտի Ա արագդատ փատիշահ
Ա ում ասքերի իլէ Հայաստանա՝ իչինթտի քի
Կարանագլի էյալէթինտե Ա՝ սորիլէրտէն հա-
րամիլեր պիրիքմիշ ։ Տիւշտիւ արտլարընա վե
գօվալատը սարփ եէրլերէ վե օնլարը տարլըղա
գըսատըրտը քի կիւձիլէ տիւշտիւլեր Ա՝ փրատ չայ-
ըն կէչիտ պօղազընա քի օրայա պիր պեօյիւք
վե գալըն տիրէք գօմիշլէրիտի քեօփրիւ եէրի-
նէ • պու տիրէկին իւզերինտէն գարշըյա կէչիպ
տիրէկի աշաղայա պըրագտըլար-քի Ա արագդատ
կէչմէյէ ։ Ա աբին Ա արագդատ պիր եավուզ
սէկիրտիմ իլէ սալըպ՝ վե գուշ կիպի ուչուպ՝
սըչրատը չայըն ծ պիր գարաֆընա իկիրմի ևքի
արշըն մըգտարը վե սէկիրթտի իւզերլերինէ •
պունու Հարամիլեր կեօրտիւքլերինտե , սիլահ-
լարընը եէրէ պըրագըպ՝ թէսլիմ օլտուլար օ-
նա ։ Տահա չօգ եարարլըգ կեօսթէրէք վե

տիւշմանլարըն հագդընտան կէլէրէք , հիւքմի ալթընա ալար Ա՛արազդատ հէր դարաֆընը [388] վէ ֆիքրի գապարըպ՝ մաղրուրլանար : Ա և չինքի Ա՛ում աերաաքերլերի քէյֆլէրինէ կէօրէ ծնու գուրլանմագ իսթէրլէր իտի , պունտան իֆրադ իլէ՛ կիւճէնիպ՝ չէլտի ծնլարը վէ նիյէթ էթտի կայսերին հիւքմի ալթընտան չըգմազա . պունուն իչին էլչի եօլլատը Ը՛ապուհ շահա վէ շարդ էթտի ծնուներ : ՚՚Ա՛հէր տէտի պանա եարտըմ էտերսէն Հ՛այաստանըն վէրկիսինի քի կայսր ալըր՝ սանա վէրիրիմ ,, , ծ տախի սեօզ վէրտի՝ եարտըմ էթմէկէ վէ օղլունուն գըզլարընտան պիրինի ծնա վէրմէկէ :

Պու ասիլիք գօգուսունու Ա՛ում աերաաքերլերի ալտըգլարընտա չաիրճագ հապէր վէրտիլէր կայսերէ . օ տախի կմի էթտի ծնլարա քի էօկիւթ վէրսինլեր Ա՛արազդատա՝ Ա՛տանպօլա կիթսին . հէր տիւնէնմէզէ տէտի՝ պաղլայըն ծնու վէ էօյլէճէ կէթիրին : Ա՛արազդատ տուդտուգտա կայսերին էմրինի՝ գարշը գօյամատը , խուսուսա քի տահա պիր եարտըմ պուլմամիշ իտի շահտան : Հ՛աչար գալըպ չըգտը կիթտի վէ էէթիշտիքտէ Ա՛տանպօլա՝ կէօրմէկէ պիլէ լայըգ կմի էթմէտի ծնու կայսր . իլլա կմի էթտի քի պիր ասի զօրպա կիսպի տէմիրէ վուրուպ՝ սիւրսինլեր Ա՛ուլիս ատասընա քի Ա՛վկիանոսուն եըլտըզ փօյրազը գարաֆընտա պիր ուզագ եէրտէ տիր : Պունուն փատիշահլըղը սիւրտիւ 2 սէնէ քի ղայրըլարը տեօրթ տէրլէր : ( ) սէնէնին սօնղուներտա էօլտիւ Ը՛ահակ կաթուղիկոս 2 եահօտ 4 եըլ Հայրապետլիք սիւրտիւքտէն սօնղրա :

386 } Օաւէն՝ Ը ահակ հայրապետին խըսը-
մը՝ ծնուն եէրինէ կէչիպ՝ Նայլարա կաթուղի-
կոս օլտու վէ էյիձէ կէօվէթտի միլլէթի ։
Պագտը կէօրտիւ Յոհաղոս Կայսր քի Նայլարա
փատիշահ օլան՝ պաշ գալտըրըպ՝ ասի՛ օղույոր ,
տիւշինտիւ՝ ինքի փատիշահ տիքմէք , քի պիրի
ասի օլուրսա՝ օ պիրի ծնա ուլմայըպ՝ քէնտի-
սինէ միւդի օլուր ։ Պու ֆիքըրիլէ փատիշահ
էթտի Պապըն ինքի օղլունու քի Յտանպօլտա
իտիլէր ծնլար ըէհինն կիպի , ատլարը Ը.ըշակ վէ
Ա աղաբշակ , իքիսինտէ տէլիգանլը եաշլարը ազ ։
Պունլարըն անասընը քի Յտանպօլլու իտի ա-
սը Օաւմանդուխտ՝ Յտանպօլտա ալը գօյուպ՝
եօլլատը պունլարը Նայաստանա Նուսմ ասքէ-
րիկէ վէ իշ պիլէն քիմսէյէրիկէ քի պունլարա
եարտահ վէ գայըրըշի օլսունլար ։

386 } Ը.ըշակ վէ Ա աղաբշակ Պապըն օղուլ-
լարը Նայաստանա կէլիպ՝ պաշլատըլար փատի-
շահլըգ սիւրմէկէ . Ը.ըշակ օթուրտու Նուսին
շէհրինտէ վէ ալտը Նաբիկ նախարարըն գը-
զընը քի Ինունիք մէմլէքէթին պէօյիւկի իտի ։
Ա աղաբշակ օթուրտու Երզինկեանտա վէ ալ-
տը Ահակ Նագրատունիներին գըզընը , վէ օ
ելլ էօլտիւ պիր սէնէ փատիշահլըգ սիւրմէտէն ։
Ինինձի ելլընտա էօլտիւ Օաւէն կաթուղիկոս
3 եախօտ 4 սէնէ հայրապետլիք սիւրտիւքտէն
սօնդրա ։

387 } Ա աղաբշակ էօլտիւքտէ , Ը ապուհ շահ
պարըշըպ՝ էթտի կայսեր իլէ . վէ պու պարըշըգ-
տա կայսր վէ Ը ապուհ ինքի պէօլտիւլէր Նայաս-
տանը , պիր փայը քիւրիւք Նայաստանտան վէ

Ա՛ինչագետտէն՝ թա Տարոն սէմ[illegible]ինէտէք՝ Ա՛ումլարըն հիւքմի ալ[illegible]ընտա, օ պիր փայը կիւնտօղուսու դարաֆընա տօղրու՝ Ա՛բարատ-տան էօթ էյէտէք՝ ծնտան կէնիշ վէ ծնտան մահ-սուլտար՝ Ա՛ղէմ էլինտէ, ծտէնիլտի Ա՛ումֆ փայը վէ պու Ա՛ղէմ փայը։

388 | Պունու պէօյլէ կէօրտիւքտէ Ա՛բշակ փա-տիշահ՝ եիւրէկի գըրըլտը վէ տիւրլիւ տիւրլիւ վէսվէսէլէր էտիպ՝ նախարարլարը եանընա չա-ղըրտը, վէ օնլարա տանըշըպ օնլարըն մէշվէրէթի իլէ՝ Ա՛ղէմ փայընը պըրագտը վէ Ա՛ումֆ փայընա վարըպ՝ օթաուրտու Ա՛րզինկեանտա։ Ա՛նունլա պիլէ կիթտիննախարարլարըն չօղու օղուլուշաղի իլէ միւքելէրինի վէ եէրլէրինի Ա՛ղէմ դարա-ֆընտա պըրագմաղըլըլ։ Պու իշէ չօգ կիւձէնտի Շ ապուհ շահ վէ սիթէմ սէօզլէրի եազտը Ա՛բ-շակա "Ինչին տէտի պէնիմ փայըմտա օլան նա-խարարլարը այարտըպ սէնին իլէ Ա՛ումֆ փայընա կէօթիւրտիւն"։ Ա՛նվապ եազտը Ա՛բշակ վէ տէտի քի "Պէն այրըլտըմտա սէնին փայըն-տան՝ սէն ծրայա Ա՛ղէմտէն պիր պաշ գօյաձաղ իտին, նախարարլար տախի պունու չէքմէյիպ՝ քէնտի փատիշահլարը իլէ կէլտիլեր պուրայա. էկեր պանա ինանըրսան քէնտի փայընը՝ պէն պիր պաշ տէքէյիմ օրայա, վէ վէրկինիտէ վէ-րէյիմ վէ նախարարլար տախի տէօնսիւնլեր եէրլէրինէ. պունու պէօյլէձէ իսթէմէզսէն՝ պէն նախարարլարը զօր իլէ կէլի չէվիրմէմ, վէ կիտէրլէրսէ տէ ալը գօսամ"։

Պու Ա՛ղէվապը հագ սայը Շ ապուհ. վէ լա-քին նախարարլարըն հադրընը նէլէ ալմագ իչին

քէնտի փայընտա Հայլարա փատիշահ տիքտի Ա.րշակունի սօյունտան պիրինի՝ ատը Խոսրով. վէ եազտը նախարարլարա՝ քի քէնտի փայընա տեօնտիւնլէր, սեօզ վէրմիկիլէ քի հիրքէսին մալինի միւլքինի սահապընա տեօնտիւրէ վէ կիլմէյէնլէրին շէյլէրինի միրիյէ զապտ էտէ։ Պու քեաղատը կեօրտիւքլէրինտէ ծ նախարարլար, չօղու Ա.րշակ փատիշահը պըրագըպ տեօնտիւ կիլմատի Ա.ղէմ փայընա, վէ Խոսրով փատիշահտան չօգ իզզէթ վէ իքրամ կեօրիւպ ծ.րատա բահաթ օթուրտուլար։ Ա.պքին կիլմէյէնլէրտէն ազ քիմսէ գալտը Ա.րշակըն եանընտա. պեօյիւքլէրի՝ Հատրա Ա.րշակըն գայնը վէ Հազաւոն կամսարական վէ տահա զայրըլարը. պունլար չինքի կիլմէտիլէր Ա.ղէմ փայընա, մալլարընը միրիյէ ալտը Խոսրով՝ Ը ապուհ շահըն էմրի իւզրէ։

389} Ը՝ կիւնլէրտէ նախարարլար սավուշտուպ կիլմատիքտէն սօնրտա, պիր խուսուսիէթ տիւշտի՝ Ա.րշակ փատիշահ իլէ Ա ազարշակըն գայնաթտա Ահակ Ներսէտունի արասընա քի պունուն մալի միւլքի Ա.ղէմ փայընտա գալմիշ իտի, էօյլէ քի Ահակ կիտլիյէ գաչմագ իսթէտի Ա.ղէմ փայընա. իւչ նախարար տախի օնա ույուպ՝ Հում փայընտա օլանլարտան, ատլարը Ահուրէն, Ա ահան վէ Ա.շխադար, կիլմէքնիյէթ էթմիլլէր։ Ը ավվել կիլմատի Ահակ վէ իքրամ կեօրտիւ Խոսրովտան. սօնրտա ծ պիրլէրի տէ կիլմատիքտէ, չինքի Ա.րշակըն իսաշնէսի կէլմէյօր իտի վէ Ա.մախտան, օնու ափարըպ եէթիշտիլէր Ա.ղէմ փայընա։ Խոսրով պունլարա իքրամ է-

տիպ կէլմէյէն նախարարլարըն միւլքլէրինի պունլարա վէրտի վէ օ կէթխուտիքլէրի հաշնէ-տէն փայ չըգարըպ՝ կեօնտէրտի Շապուհ շահա հէտիյէ կիպի։

390} Պունու իշիթտիքտէ Արշակ փատիշահ՝ էլչի կեօնտէրտի Խոսրով փատիշահա վէ խաթէտի քէնտի հաշնեսինի. օ տախի Ձէվապ էթտի քի օ հաշնէ փատիշահըն օլմազլիլէ՝ պանա տիւշեր։ Ողգ սեօզ կիտիպ կէլտիքտէն սօնղրա՝ ասքեր տէվշիրիպ Արշակ՝ եիւրիւտիւ Խոսրովուն իւզէրինէ, օ տախի քէնտի ասքէրինի ալըպ կէլտի Կեւան տէնիզին սէմմէյինէ։ Ա՛ն օրատան իլէրի կէչիպ՝ պուլտու Արշակը Անանդ էյալէթինտէ։ Նաչան իքի թարաֆըն օրտուլարը պէրպէրլէրինի ուզագտան կեօրիւպ՝ գարշըլաստըլար Արևել տէտիքլէրի օվատա, ագշամ վագթինտէն Ձէնիկէ հազըրլանտըլար. սապահ օլտուգտա՝ տիւշտիւլէր պիր պիրի իւզէրինէ իքի եիւքլիւ կէմի կիպի քի րիւզկեար շիտտէթինտէն պիր պիրինէ չաթար, էյլէձէ չաթըշըպ՝ իրտամ իրտամընա գըյտուգ վէ գարտաշ գարտաշընա ածըմայըպ՝ գըրտուգ։ Ա՛նդ գըզըլտըգտա՝ Պատա Արշակըն սէրտաքէրի աժտէր կիպի գալտագալըգ իչինտէ տեօնէրէք, չօշունու եէրէ չարփտը վէ քէնտի տէ ծրատա եարալանըպ էօլտիւ. պունուն տիւշիւպ էօլմէսինտէն՝ Խոսրովուն գարաֆը գուվվէթլէնիպ փարլամագա պաշլատը, խուսուսա քի Ահակ Խոսրովուն սէրտաքէրի ասան կիպի Արշակ գարաֆընա սալըպ չօշունու եըգտը։ Ա՛ն օ գատար պօղղունդուգ վէ գըրըլմագ օլտուքի,

Ա՛րշակը դարաֆլընտա օլանլար եէնկիլիպ՝ պաշ
լատըլար գաչմաղա· վէ լաքին Պ՚ազաւան Կամ
սարական պիր գաչ քիշի իլէ գաչմայըպ՝ գալ
տը ձէնք իչինտէ· օնու գուշաթտըգլարընտա
Ստեփոլուն ասքէրի, Պ՚ազաւան գուվվէթինէ
կիւվէնիպ վէ իւզէրլէրինէ հիւճում էտիպ՝
եըրթտը օնլարըն պիր դարաֆլընը վէ օրատան
գաչըպ՝ վարտը էէթիշտի Ա՛րշակա· Պուռնլարըն
արտընա տիւշիւպ Ա՚ահակ սէրասքէր, պաշլատը
խըշմ իլէ գօվալամաղա· Պապտը կէօրտիւ Պ՚ա
զաւան քի թէհլիքէտէ տիր Ա՛րշակ, ա՛իանսըզ
կէրի տեօնիւպ վէ օնուննա օղրաշըպ տաղըթտը
օնուն ասքէրինի՝ վէ տեօնտիւ· պիր քէրըէ տա
հա էէթիշտիքտէ Ա՚ահակըն ասքէրի օնլարա,
կէնէ տեօնտիւ Պ՚ազաւան վէ թէքրար տեօյիւ
շէրէք էվվէլքի կիպի տաղըտըպ կէրի թէօս
քիւրտիւ Ա՚ահակըն ասքէրինի· պուռնու պիր
գաչ քէրըէ պէօյլէ էթմէկիլէ՝ քիւշատ վէրտի
Ա՛րշակա թաքի վարըպ տիւշտիւ Ա՛րշինակեանա
վէ Ա՚ահակ սէրասքէր կէրի տեօնիւպ, Ստեփոլ
փատիշահ տախի կիթտի եէրինէ· Ա՛ռքին պիր
գաչ կիւնտէն սօնղրա Ա՛րշակ փատիշահ իահալ
աղըրսընա դուխուլուպ էօլտիւ· փատիշահլը
ղը սիւրտիւ 5 ա՛ինէ· ղա՛յրը հիսապա կէօրէ 7
ա՛ինէ·

Ա՛րշակ էօլտիւքտէ՝ կայսր քէնտի փայընտա
փատիշահ տիքմէք իսթէմէյիպ, պիր Ա՚ում
պէյի գօտու վէ Պ՚ազաւոնու տախի սէրասքէր
վէ օ դարաֆլարտա օլան Ա՛այլարա պաշպօղ
էյլէտի· Ա՛յախարարլար պու իշէ կիւձէնիպ վէ
ձիւմլէսի պիր օլուպ, եավտըլար Ստեփոլ փա

տիշահա, քի էկէր քէնտիլէրինի գապուլ էտէր-
սէ, կիթսինլէր Ղէմ թօփրաղընա։

Յոսրով տախի գապուլ էթմիքտէ, կիթտի-
լէր օրայա ծնախարարլար քի Ղէմ փայընտա
եէրլէրի վէ ագարաթլարը վար իտի։ Պէյլէ
օլտուգտա Յոսրով փատիշահ էլչի կեօնտէրտի
Ղրկադէոա կայսէրէ, վէ տիլէտի քի Ռում
փայընա տախի քէնտիսի պույուրսուն վէ ծ
փայըն վէրկիսինի թէմամէն ծնա վէրսին։ Ղր-
կադէոա կայսր գայիլ օլուպ, պուննու սայտը՝ քի
ծլմայա վէրմէզսէմ տէտի, նախարարլար հէփ
պիր օլուպ էլչիտէն պիւս պիւթիւն չըգարալար
ծ փայը. վէ Յոսրովուն տիլէկի իւզրէ թէսլիմ
էթտի ծնա իսթէտիկինի։ Ալ է ծնտան սօնրա
Ձիւմլէ Ղայ միլլէթինէ Յոսրով հիւքմ էտիպ՝
հէփիսինէ փատիշահ օլտու, վէրկի վէրմէկիլէ՝
հէմ շահա վէ հէմ կայսէրէ։

24. Յոսրովո՛ն սէ՛րհէ՛նէէ՛հ վէ Ալ՛ա՛մշապու՛-
հո՛ն եէրինէ հէէնօ ֆաթիշահ օլմասը։ Ա՛ահակ վէ
Ա՛եսրով պէՒշէէրին շայրէլ ԷՒՌէէրի էլէ՝ Ղայ
եօշըրընըն պո՛լո՛նմասը։

Բ. 53—55.

390 Ա՛ահակ Պարթև սուրբ՝ Ա՛երսէհին օղլու,
Ա՛պուրակէս կաթուղիկոս էօլտիւքտէ քի 3
եահօտ 5 սէնէ հայրապետլիք էթտի, ծնուն
եէրինէ հէէնօ՝ կաթուղիկոս օլտու սուրբ Ռու-
սաւորիչին քիւրսիսինատէ՝ Յոսրով փատիշահ՝ն
վէ Ձիւմլէ միլլէթին իրատէթլիլէ։ Պու սուրբ

Աահակ աձայիպ պիր քիմնէ իտի, հէր գարաֆ-
տան իզգէթլի վէ էյի ամէլէրիլէ՝ տօղրուլուգա
եօլ կեօսթէրիճի ձիւմլէսինէ, վէ ալէսաէվկէ
պիւթիւն հալգըն սէվկիւլիւսի։ Պագ Նայ
Թարիխինտէ· ը· 53։

391} Պիր եըլ կէչտի կէչմէտի՝ պազի Նայ նա-
խարարլարը, քի պօզուշուգ վէ խասխմ իտիլէր
Աոսրով փատիշահա, պաւնու մահանա պու-
տուլար՝ քի Աոսրով Ը ապուհ շահտան իզին
ալմայըպ՝ տուրը Աահակը կաթուղիկոս տիքտի·
վէ չըգըպ կիթտիլէր Ը ապուհա՝ վէ շէքվա
էթտիլէր օնա քի Աոսրով՝ասի օլմագ իսթէյօր։
Պաունլարըն շիքեայէթինի տիյնէյիպ վէ սէրթ
սեօզլէր եազըպ կեօնտէրտի Ը ապուհ Աոսրո-
վա վէ էմր էթտի քի թէզ կէլսին եանըննա։
Ը տախի կիւձէնիպ չօգ տարըլտը· Ը ապու-
հուն նէ իշի վար տէտի պէնիմ իլէ· վէ՝ օնուն
էյիլէրինի Աօրլայըպ ութանտըրարագ եօլ վէր-
տի օնլարա, վէ քէնտիսի տէ էյի կեօնտէրիպ
Ա՛րկադեոս կայսերէ եավլարտը քի եարտըմ
էթսին քէնտիսինէ՝ Ա՛ձէմլէրէ գարշը· լաքին
Ա՛րկադեոս գուլագ դէթմայըպ օնուն սեօզու-
392}նէ՝ կէրի չէքիլտի եարտըմ էթմէքտէն։ Պու
նիյէթտէ կեօրտուքտէ Ը ապուհ Աոսրովու՝
պիր էզ ասքեր վէրիպ Ա՛ստաշիր ատը օղլունա,
եօլլատը Նայաստանա։ Պիլմէտի Աոսրով նէ
եափաձաղընը· վէ պիր չարէ պուլամայըպ՝ իսթէր
իսթէմէզ չըգտը կիթտի Ա՛ստաշիրին այաղընա,
սալդանաթընըն պէշինձի սէնէսինտէ· ծ տախի
օնու գուլթուպ գէնձիրէ գօտու վէ էկրինէ օ-
նուն գարտաշընը ատը Ա՛ռամշապուհ Նայա-

րա փատիշահ տիքտի, վէ Խոսրովուն՝ նախա-
րարըր իչինէ գօտուղու բիւթպէէրի՝ հէմ
տէյիշտիրտի։ Ա է տուրբ Ա՛ահակը տախի կէօր-
մէտէն կէօրիւշմէտէն քիւրսխխնտէն էնտիրիպ՝
ազգ էթտի։ Պ՛ուէթուպ Պ՛ազաւոնու վէ ծնուն
օղլունու Հրահատը տէմիրէ վուրտու. վէ պիր
պէօհիւք ասքէր պըրագըպ Հայաստանտա, ալտը
պիլէխինձէ Խոսրովու վէ Պ՛ազաւոնու՝ օղլու
իլէ, վէ կէօհ իւրտիւ Տիւքոն շէհրինէ։

Պունլար կիմ տիքտէ՝ Պ՛ազաւոնուն գարտա-
շը Շ՛աւարշ, վէ Պարգև նախարար Ա՛մատու-
նի՝ օղլու Ա՛նանուէլ իլէ, եիւրէքլէրի եանարագ՝
ալտըլար էէտի եիւզ քիշի վէ կիպլի եօլտան
տիւշտիւլէր ծնլարըն արտընա։ Ցուրսաճ ա-
րայըպ՝ պիր գօնագտա ա՛միանսըզ էնտիլէր իւ-
զէրլէրինէ, վէ գափմագ իսմէտիլէր Խոսրով
փատիշահը, լաքին էտի՛մէտիլէր. զէրէ զէնճիրէ
գօնմուշ պաղլը իտի, վէ զէնճիրին ուճու էէրէ
գապըլմըշ։ Ա՛յրատա պիր գաւղա գօփտուգտա՝
Հայլար գըզըլշպա վէ գըլըճլարընը չէքիպ՝ կի-
րիշտիլէր ծնլարա. իշ ուզատըգտա՝ տիւշտիւլէր
Շ՛աւարշ վէ Ա՛նանուէլ վէ տահա զայըրլարը օ
ձէնքտէ. վէ Պարգև գաչմագ իւզրէ լքէն՝
գուէթուլուպ Ա՛ձէմլերտէն՝ Ա՛յրատչիրին հուզու-
րունա կէմի իրիլտի. ծնու կէօրտիւքտէ Ա՛յրատ-
չիր, էմր էթտի՝ տէրիսխինի եիւզտիւլէր. վէ
Խոսրովու վէ Պ՛ազաւոնու օղլու Հրահատ իլէ՝
Ա՛յուշ գալէյէ սիւրկիւն էտիպ, էմր էթտի քի
Պարգևին տէրիսխինի Խոսրովուն գարշըսընա
ասընլար. Պ՛ազաւոն տախի լքի այտան ածնըրա
ծրատա էօլտիւ։ Ա՛յդ ղաման եազար Ա՛յրատչիր

Ա ռամիապուհա քի միրիկ ալըպ զապդ էթմեին Պ՝ազաւոնուն վէ Շ աւարշըն վէ Պարգևին էչէլերինի ։ Ա է էմր էթմէ քի սուրբ Աահակը կինէ քիւրսիինէ կէչիրսին ։ Վ՝էնտիսիամէ՝ Տիսքոնա եէթիշտիքտէ՝ Շ ապուհ շահը կօլ-միշ պուլուպ վէ օնուն եէրինէ կէչիպ՝ շահ օլտու ։

393 } Ա ռամիապուհ Ա՛րշակունի՝ Խոսրով փա-տիշահըն գարտաշը օնուն եէրինէ կէչիպ՝ փա-տիշահ օլտու, վէ հէր գարաֆտան իգահէթ կէօսթէրտի Ա՛ձեմ շահընա վէ պէօյլէձինէ րա-հաթլըգտա գալտը · վէ չինքի պիր եըլ էվվէլ՝ կօլմիշ իտի Աահակ սէրասքէր, րէձա էթմէ սուրբ Աահակ Ա ռամիապուհա քի Յամազասպ տէտիքլերի կիւվէյիսինէ վէրմին ծ մանըպը, զէրէ օնա վէրմիշ իտի Աահականոյշ ատը քէն-տի գըզընը ։ Ա է օնտան քեաղատ ալըպ կիթ-տի Ա՛րտաշիր շահըն եանընա, վէ չօգ իքրամ կէօրտիւ օնտան՝ մահձուպ կէօսթէրիլի վէ ալչագ կէօնիւլլիւ օլմասը իչին · Ա՛րտաշիր օ-նուն իսթէկի իւզրէ՝ սէրասքէր էթմէ Յամա-զասպը · վէ չինքի Յամազասպ Ա՝ամիկոնլու աչիրէթինտէն իտի, սէձիլէ գայտ էթմէ քի Ա՝ամիկոնլուլար նախարարլըգ սըրասընտա պէ-շինձի օլսունլար ։ Տիլէմէ սուրբ Աահակ քի Ամատունիլերին շէյլերի քի միրիկ ալընմիշ իտի՝ կէրի վէրիլսին, պու-նու տախի էթմէ Ա՛րտաշիր · վէ լաքին պու-ուրտու քի նախարարլըգտա՝ աշաղըքի սըրատա օլսունլար ։ Իշ պէօյլէ օլտուգտա, սուրբ Ա-հակ նամէ ալըպ Ա՛րտաշիր շահտան, տէօնտիւ

կէտի Հայաստանա . վէ Ա. ռաջնապուհ տախի Ա.րտաշիր շահընն կմի էտիպ պուրտուգալրընը՝ շափըձափ իձրա էթտի ։

393} Ա.յօլտիւ օ կիւնէրտէ Ա.րտաշիր շահ վէ օնուն էէրինէ կէչիպ օթուրտու Ա.ռամօ քի Արման շահ տէնիլիր ։ Պու շահ զիյատէսինէ ռահմ կէօսթէրտի հայ միլլէթինէ , վէ տօսթլուգ էթտի պիզիմ Ա.ռաջնապուհ փատշահընէ . վէ օնուն մուհապիզէթինտէն գարտաշընը եանի Յոսրով փատիշահը՝ քի Ա.նյօշ տէ տիքլէրի գալէտէ զէնձիրէ գօնուպ՝ պաղը ի տի՝ գուրթարտը վէ օնու բահաթլըգտա իքրամ իլէ սագլատը ։

393} Հայաստան՝ տիւզէլտիքտէ էլ վուրտու սուրբ Ահակ էէնիլէմէկէ սուրբ Հռիփսիմէ լէրին քիլիսէսինի . վէ պուլտու սուրբ Հռիփսիմէնին մէզարընը քի սուրբ Ռուսաւորչին խոչպիչլիմինտէ միւհրի իլէ միւհիւրլէնմիշ իտի. վէ Ահակ Հայրապետ տախի թէքրար քէնտի 396} միւհրի իլէ միւհիւրլէտի ։ Պունուն կիւնիմնտէ կիւնէշ կիպի փարլայըպ կէօրիւնտիւ սուրբ Ա՝եորոպ՝ Ա.ստղան ատը պիր սալնի քիմսէնին օղլու Տաթոն սէմթինտէն Հայէկաց տէտիքլէրի քէօյտէն ։ Պու սուրբ Ա՝եորոպ , քի սուրբ Ա՝աշտոյ տախի տէնիլիր , էլէնիքա իլիմլէրինտէ թէրպիյէ օլուպ՝ սուրբ Ա.ետաճ շայիրտլիք էթտի . վէ սօնդրա իսիպ եապան էէրլէրէ չէքիլիպ , ուշանի էօլմուրա վէրտի քէնտիսինի ։ Ա.ն իշխիթտէ սուրբ Ահակըն էթտիքլէրինի՝ Կէլտի օնուն եանընա վէ օնտան վարդապետլիք փայէսինի ալըպ՝ օնուն էմրինէ

401 } պաշտատը վազ էթմէկէ հէր եէրտէ։ Պու սուրբ Աեսրոպ՝ Սահակ հայրապետ իլէ պիր օ-
լուպ՝ չօգ չալըշտը Հայ եազըսը տիւզմէկէ. զէ-
րէ օ վագիթէ՛տէք Հայ եազըսը ծլմայըպ, ղայրը
միլլէթլէրին եազըլարլ իլէ կէչինիրլէր իտի։
Վէլիսէ մատտէլէրինտէ Գօրի եազըսընը, ի-
լիմ խուսուսլարընտա՝ Հում եազըսընը, վէ գա-
փու իշլէրինտէ Ֆարսի լիսանընը գուլլանըպ՝
օլտուգճա իշլէրինէ կէօրիւրլէր իտի։ Ա՛ն սօնդ-
րա՝ չիւնքի ինսան ձահտի իլէ էտէմէյիպ ա-
ձիզ գալտըլար, նէյազ իլէ տուվայա մէշղուլ
օլուպ՝ Ա՛լլահըն գուվվէթինէ սըղընտըլար։

Պիր գաչ եըլտան սօնդրա ալտը սուրբ Աե-
րոպ շայիրտլէրինտէն պիր գաչընը վէ էնտի
Աինջապետ. օրատա շայիրտլէրինի ալըրագըպ՝
վէ սալթ իքիսինի պիլէսինձէ ալըպ, ատլարը
Յովհան Ակեղեցացի վէ Յովսէփ Պաղնացի,
օնլարըա կիթտի Սամուսատա, վէ օրատա տու-
վայա մէշղուլ օլուպ՝ տուվատա իքէն Ա՛լլահըն
պէյան էթմէսինէ կէօրտիւ վէ ալտը Ա՛լլահ-
տան խօֆէտիկինի. վէ տուվատան գալգըպ օ
սահաթ տիւզտիւ Հայ եազըսընը հէր դարտֆ-
տան թէքմիլ. վէ չափըձաք էլ վուրուպ թէր-
ձիւմէ էթտի Հում տիլինտէն Պողոմոնոս ա-
ռաքաց քրիստապընը՝ քէնտիսինէ եարտըմձի է-
տէրէք օ իքի շայիրտի. պու եազընըն պուլուն-
մասը օլտու Ա՛ֆէնտիմիզին 406 սէնէսինտէ,
սուրբ Սահակըն կաթուղիկոս օլմասընըն ո՛ն
էօտինձի սէնէսինտէ, վէ Ա՛ռաջապուհ սալ-
402 } դանաթընըն ո՛նպէշինձի՝ եըլընտա։ Պու
Հայ եազըսընը կէթիրտիքտէ Հայտատանա

սուրբ Երօպ՝ Ռամիապուհ փատիշահ վէ սուրբ Ահակ պունու տույուպ՝ Թաիօր վէ ա-
լայիէ օնա գարշը վարտըլար, վէ պէօյիւք զիյ-
նէթիէ էհիրէ սօգտուլար՝ Ալլահա շիւքիւր
408} էտէրէք: Ընտան սօնդրա մէտինէլէր
աչըլըպ, ծ եաղըյը կէրէկի կիպի էօկրէնտիլէր
Նայ ուշագլարը: Ա է պուիչինէ շէքիլ օլտու-
ղունու՝ եէրլի եէրինէ փատիշահ քիւմէնէ-
րինէ եազտըրտը Ռամիապուհ. վէ միլլէթ
տախի հէփ շահիտ օլարագ: Պունտան սօնդրա
տիւզտիւ սուրբ Երօպ Ղուան վէ Կիւրճի
եազըլարընը օնլարըն տիլինէ կէօրէ:

411} Պէօյլէ օլտուգտա՝ էլ վուրտու սուրբ
Ահակ՝ աստուածաշունչ քիմասը եախօտ
Թէվրաթի շէրիֆի՝ Մօրի տիլինտէն Թէր-
ճիւմէ էթմէկէ Նայ տիլինէ, նիճէ քի սուրբ
Երօպ եէնի կտակարանը: Ա է չիւնքի սուրբ
Ահակ վէ սուրբ Երօպ արզուլէրի վար իտի
տիւրլիւ տիւրլիւ քիմասըլար տախի Թէրճիւմէ
էթմէկէ, լաքին վախիթ պուլմատըգլարընտան,
Ֆիրաէթլի քէնտի շայիրտլէրինտէն պիր գա-
ջընը սէչիպ՝ էօթէյէ պէրիյէ եօլլատըլար, քի
էյի վէ մէշհուր քիմասըլար պուլուպ՝ Նայ տի-
լինէ չէվիրսինլէր. Յովսէփ Պատնացի վէ Նշ-
նակ Աղբացի կիմատիլէր Ուռհայա. Յովհան
Նկեղեցացի վէ Ղազան Ղծրունի Ստանպօլա.
Էբի շայիրտ տախի ծրայա վարտըլար քէնտիլէ-
րին իսթէգըլի օլմալարը իլէ՝ Ա ևոնդ Նրէց տէ-
տիքլէրի, վէ Կորիւն՝ լաղապը Ա քանչելի. Ուռ-
հայա կիտէնլէրտէ էէթիշտի պունլարա, վէ
պու ալթը շայիրտ Ստանպօլտա էլ պիր էտիպ՝

չօդ քիթապ թէրձիւմէ կԹտիլէը, եէտի եըլ չալըշարագ։ Պունլար Ա՝աքսիմիանոս ատլը Ատանպօլ բաղրիկինին կլի իլէ կայսերին քիթապ իանկօսինտէ պուլտուլար Ա՝ում տիլինձէ թէմիզ վէ սաղ աստուածաշունչ՝ եէԹմիշլէրին թէրձիւմէսիքի հայձա Յօհաննէսիդ Քրզոսթոմոսուն տէրիզ, վէ սահիհ նոր կտակարան, վէ կէԹիրտիլէը Յայաստանա։ Պունլարը կէօրտիւքտէօբ Ահակ՝էէնիտէն պաշլատը պիր ուձ տան օ պիր ուձա հէտի թէրձիւմէ կԹտի Յայ տիլինէ՝եբ Ա՝եսրոպ տախի օնա եարտըմ էտէրէք։ Ա է չիւնքի պու աղըր իշտէ պիլինէձէք վէ սահիհլէնէձէք մատտէլէր վարիտի քի քէնտիլէրինէ վագիթ եօղ իտի օնլարը պաշա չըգարմաղա, միւշաւէրէ էտիպ՝ պիր գաչ շայիրտ եօլ լատըլար Ասքէնտէրիէ վէ Ա՝թինա մէտրէսէլէրինէ քի թէքմիլ էօյրէնսինլէը հէր շէյի, վէ տեօնիւշտէ՝ օ թէրձիւմէտէ ռազի գալան շէյլէրի թէմամլասընլար. նիձէ քի պիր վագիթտէն սօնդրա զիյատէսի իլէ կԹտիլէը. պագ Յայ Թարիխինտէ. ք. 54 վէ 58։

25. Ասլէնձէ Աստուածոն ընէրդը ֆասիլահ օլմասը վէ Ա՝ստուածոն օնուն եէրինէ կէլմէսի։

Բ. 55.

413 } Յայ եաղըսը պուլունտուգտան ալԹը եըլ սօնդրա՝ Ա ռամիապուհ փատիշահ քի րահաթլըգտա էյի ամլըգլըրիլէ կէչինտի, 21 սէնէ փատիշահլըգ սիւրիւպ՝ հօլտու, վէ պիր օղլու

գալտը օն եաշընտա ատը Արտաշէս։ Մէշվէ-
րկ էթ տիլէր նախարարլար փատիշահ տիք-
մէկ իչին. վէ չինքի չօձուգլուգ հալինտէ իտի
Արտաշէս շահզատէ՝ եալվարտըլար սուրբ Ա-
հակա, կիթսին Ազէմ շահընա՝ քի օ զաման
Յազկերտ իտի, վէ տիլէսին քի Թէքրար Խոս-
րովու տեօնտիւրիւա՝ Այլարա փատիշահ տիքէ։
Կիթտի սուրբ Ահակ Յազկերտին այաղընա
նախարարլարըն մէքթուպի իլէ վէ րէձա էթտի
պու շէյ իչին. օ տախի ազիզին րէձասընը գա-
պուլ էտիպ սալի վէրտի Խոսրովու։ Տիլէտի
Խոսրով քի Հրահատ Կամարականը տախի
իդլաղ էտիպ՝ տեօնտիւրսիւն սիւրկիւն եէրին-
տէն Ալէքսանտրատան, օնուն տեօզիւնի տէ էթ-
տի. վէ լաքին Խոսրով կեօրմէտի Հրահատը.
զէրէ պիր եըլ՝ եախօտ սէքիզ այ եաշատը պու
նքինէքի քէրէկ փատիշահ օլմասընտա, վէ Հրա-
հատ Այատտանա կիթմէտին՝ էձէլի եէթ իչիպ
էօլտիւ։ ( )՛ սէնէ էօլտիւ Այլարըն սերասքէրի
տէ ատը Համազասպ վէ օնուն իւչ էվլատը
գալտը, ատլարը Արդան, Տմայեակ վէ Հա-
մազասպեան։

418 | Ճ ապուհ Յազկերտ շահընն օղլու, Խոս-
րով էօլտիւքտէ օնուն եէրինէ կէչիպ՝ փատիշահ
օլտու Այ միլէթինէ. զէրէ չինքի Յազկերտ
շահ՝ տայիմ տիւշմնիւպ զայրիթ էտէր իտի
Այլարը. քրիսթիանլըգ տինինտէն տեօնտիւր-
մէկէ, վէ Ռումլարտան օնլարը ուզագլանտըր-
մազա՝ Այլար փատիշահ իսթէտիքլէրինտէ,
ալտը քէնտի օղլու Ճ ապուհու փատիշահ տիք-
տի քէնտի փայը իւզէրինէ, վէ Թէնպիհ էթտի

ծնա քի Հայ նախարարքըը զէվգ ու սկֆա-
տէ գուԹսուն, Թա քի կէվչէքլէնիպ՝ քրիս-
Թիանլըգ տինինտէն սօղուսունլար ։ Ալ է լաքին
Հայ նախարարլարը իսԹէքսիզ ծնու գապուլ է-
տիպ՝ փէրվասըզ գօնուշուրլարիտի ծնունլա, վէ
տայիմա սիԹէմ էտէրլէրիտի ծնա, աւսամ է էրի-
{416} նէ գծմամագլա ծնու ։ Պիր կիւն ծնունլա ա-
վա կիԹտիլէր · վէ եանլարընձա կիԹտի Ի՛տամ
նախարար քի Ա՛ակ էյալէԹինն պէյի իտի ։ Պուն-
լար ուզագտան տաղ էշկկի սիւրիւսի կէօրիւպ՝
տիւշտիւլէր արտլարընա, Թա քի գափաձտը-
լար ծնլարը պիր սարփ գաշլըգ էէրէ · իլէրի սալ
տըգտա նախարարլար՝ կէրի գալտը Ը՛ապուհ,
պէրէ ՁէսարէԹ էտմէտի, դագըլտը՝ ծնա Ի՛-
տամ։ ,,՛Ան գօրգայօրսուն տէտի · սէն էրքէք
սին, գարը տէյինսինն, իլէրի եիւրիւ ,, ։ Ա՛ն-
վապ վէրտի Ը՛ապուհ · ,,Ա՛ինէրէ մախսուս
տուր տէտի պէօյլէ գաշլըգ էէրլէրտէ աԹ օյ-
նաԹմագ ,, ։ Կիւձէնտի պու սէօզէ Ի՛տամ լա-
քին եուԹգուսնտու, վէ պիր ֆուրսաԹ արայ-
իտի ծ սէօզիւն գարշըլըղընը ծնա վէրմէկէ ։

{417} Պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա՝ կինէ պէրա-
պէր ավա կիԹտիլէր եապայն տօմուզու ավա-
մագա գաոնըշլըգ էէրլէրտէ, վէ գամըշլարա ա-
ԹէՀ վուրտուվար քի գուշաձտընլար տօմուզլա-
րը · գամըշլար գուԹուշտուգտա կէչմէտի Ը՛ա-
պուհ վէ աԹէՀ տէօրԹ գարագֆընը ալտըգտա,
էօԹէյէ պէրիյէ պաշլատը աԹլի իլէ տօլաշմա-
գա, վէ էդրագֆընա պագարագ՝ գուրԹուլմագ
չարէսինի արամագա ։ ԱնէԹիշտի ծնա Ի՛տամ
Ա՛ակայի · ,,՛Ան գօրգայօրսուն տէտի իշԹէ

սէնին պապան վէ Թանկրըն ,, , չիւնքի աԹէկ-
փէրէսԹ իտի Ը ապուհ ։ Ն՛էվապ վէրտիԸ ա-
պուհ . “Ը իմտի տէտի շագայը պըրագ վէ շու
աԹէշտէն ՚ալուշ քի պէն տէ արտընձա կէչի
պիլէյիմ։ զէրէ պէնիմ աԹըմ իլէրի վարմազա
իւլքէը ,, ։ ( ) սեօզտէ Ո՛տմ տախի օնու մաս-
խարայա գուԹարագ տէտի . “Պու եէր տէ գաշ-
լըգ եէր մի տիր քի պէն իլէրի տուշէյիմ ,, . նի-
ձէ քի էվվէլ տէմի՛շիտի Ը ապուհ , վէ Ո՛տումու
ձինէ պէնզէԹմիշ իտի . “Ո՛յ տէտի չիւնքի սէն
Ո՛ոկայիլէրէ ձին սօյու տէ՛րսէն , պէն տէ Ա-
սանըլալա գարըլ եէուրէքլի տէյի ա՛տ գագա-
ըրմ ,, ։ Պուննու տէյէրէք աԹը գամըլայըպ՝ ա-
Թէշտէն կէչտի սանքի պիր չէչէքլի չայըրլըգ-
տան կէչէը կիպի վէ գուրԹարտը Ը ապուհու .
վէ չիւն պիլտի քի Ը ապուհ պու սիՆԹէմի չէ-
քմէզ՝ չըգտը կիՆԹան Ո՛ոկ սէմԹինէ ։ Պեօյ-
լէ տահա պիր գաչ սիՆԹէմլի սեօզլէր իշիՆԹ
տիրտիլէր Ը ապուհա Ն՛այ նահարարլարը քի
ձանընա քեաֆր էՆԹի ։

418} ( ) վագիԹլէրտէ պու Ը ապուհուն պա-
պասը {ազկերտ շահ՝ հալաճ՚անք չըգարտը
քրիսԹիանլարա գարշը վէ օ սէպէպտէն չօղու
մարտիրոս օլտու ։ Ո՛ է չիւնքի սուրբ Ո՛ահակըն
սէրպէստլիկի վա՛րիտի {ազկերտին հուզուրուն-
տա՝ կիՆԹտի օ՛րայա վէ րէձա էտիպ՝ ուսլու ա-
գըլը սեօզլէր իլէ՝ տինտիրտի օնուն տարղըն-
լըղընը . պու շէյի էՆԹտի սուրբ Ո՛արուԹա է-
պիսկոպոս տախի . պա՛գ Ն՛այ Թարիխինտէ
Ը . 55 ։

419} Ն՛ալաճ՚անքտան սօնղրա իսահԹալանտը

Յաղկերտ. պունու իշխիթիքտէ օնուն օղլու Շապուհքի տէօրթ սէնէ փատիշահլըգ սիւրէր իտի Յայաստանտա, աճէլէվիլէ չըգտը կիթտի. վէ Ա՛ճէմ ասքէրի պըրագըպ Յայաստանտա՝ Էմր էթտի Ա՛ռա ատը սէրասքէրինէ քի Յայ նախարարլարընը վէ պէօյիքլէրինի դուԹուպ Ա՛ճէմիսԹանա կէօԹիւրէ։ Ա՛ն քէնտիսիտէ եէԹիշտիքէ պապասընա՝ օնու էօլմիշ պուլտու. Շապուհու տախի Յաղկերտին գուլլարը ժ կիւն էօլտիւրտիւլէր վէ ԹախԹա կէչտի իքինճի Ա՛ռամ շահ։ Յաչան Յայ նախարարլարը տուտուլար Յաղկերտին վէ Շապուհուն էօլմէսինի վէ պիլտիլէր քի նէ՛ ԹէնապԷ էԹմիշ Շապուհ քէնտի սէրասքէրինէ, հէփսի պիր օլուպ՝ Ա՛ներսէհ Ա՛հրահացի տէտիքլէրինի սէրասքէր աճէտիլէր. վէ օնուն գուլաղուզ օլմասի իլէ ասքէր տէվշիրիպ՝ տիւշտիւլէր Շապուհտան գալան Ա՛ճէմ ասքէրին իւզէրինէ՝ վէ օնլարա գըյարագ գըրտըլար։ Պագտը կէօրտիւ Ա՛ռա սէրասքէր քի Ա՛ճէմլէսի զայ օլտյօր վէ պիր դարագֆտան եարտըմՁի եօգ, գուվէԹինէ կիւվէնիպ խըշմ իլէ կիրտի Յայ ասքէրինին իչինէ. վէ տահա պիր իշ իչլէմէտէն՝ եըլտըրըմ կիպի էնտի օնուն իւզէրինէ Ա՛պրահամ Պանդունի. վէ սաղ օմուզուննու չալըպ՝ տիւշիւրտիւ աԹընտան վէ այագ աԹընա ալըպ պասարագ սալուշտու վէ գալան ասքէրիտէ գայըրտը։ Պէօյլէ օլտուգտա տաղըլտը նախարարլար հէր քէս քէնտի եէրինէ վէ չօղու սըղընտը մէԹին վէ էմին եէրլէրէ. հէրպիրի քէնտի պաշընա օլարագ, նէ պաշ վար նէ սահապ, էօյլէ քի բահաԹլըգ գալգտը, եօլտա

սէնին պատան վէ Թանկըրն ,, , չիւնքի աԹէշ-
վէրէսԹ իտի Ը ապուհ ։ Ն՛էվապ վէրտիԸ ա-
պուհ . “Ը իմտի տէտի շագայը պըրագ վէ շու-
աԹէշտէն նաւլուշ քի պէն տէ արտընձա կէչի
պիլէյիմ։ զէրէ պէնիմ աԹըմ իլէրի վարմազա
իւլքէր ,, ։ ( ) սեօզտէ Ն՛տամ տախի օնու մաս-
խարայա գուԹարագ տէտի. “Պու եէր տէ գաշ-
լըգ եէր մի տիր քի պէն իլէրի տիւշէյիմ ,, . նի-
ձէ քի էվվէլ տէմիշտի Ը ապուհ , վէ Ն՛տոմու
ձինէ պէնզէԹմիշ իտի . “Ն՛յ տէտի չիւնքի սէն
Ա՛ոկացիլէրէ ձին սօյու տէ՛րսէն , պէն տէ Աա-
սանըլըարա գալը՛ էիւրէքլի տէյի ամտ գագա-
րըմ ,, ։ Պունու տէյէրէք աԹը գամըլըայըպ՝ ա-
Թէշտէն կէչտի սանքի պիր չիչէքլի չայըրլըգ-
տան կէչէր կիպի վէ գուրԹարտը Ը ապուհու .
վէ չիւն պիլտի քի Ը ապուհ պու սիԹէմի չէ-
քմէզ՝ չըգտը կիԹտի Ա՛ոկ սէմԹինէ ։ Պեօյ-
լէ տահա պիր գաչ սիԹէմլի սեօզլէր իչիԹ
տիրտիլէր Ը ապուհա Ն՛այ նախտարալարը քի
ձանընա քեան՛ էԹտի ։

418} ( ) վագիԹլէրտէ պու Ը ապուհուն պա-
պասը Ն՛ագիբտ շահ՝ հալաճ՛անք չըգարտը
քրիսԹիանլարա գարշը վէ օ սէպէպտէն չօղու
մարտիրոս օլտու ։ Ա՛ է չիւնքի տուրը Ա՛ահակըն
սէրպէստլիկի վա՛րիտի Ն՛ագիբտէն հուզուրունը-
տա՝ կիԹտի օ՛րայա վէ ըէձա էտիպ՝ ուսլու ա-
գըլը սեօզլէր իլէ՝ տինտիրտի օնուն տարղըն-
լըղընը . պու շէյի էԹտի տուրը Ա՛արուձա է-
պիսկոպոս տախի . պա՛գ Ն՛այ Թարիխինտէ
Ը . 55 ։

419} Ն՛ալաճ՛անքտան սօնղրա իսաԹալանտը

Յաղկերտ. պուհու իշխեթիքտէ օնուն օղլու Շ ապուհքի տէօրթ սէնէ փատիշահլըգ սիւրէր իտի Հայաստանտա, ամէնլիւլէ չըգտը կիթտի. վէ Նէմ ասքերի պըրագըպ Հայաստանտա՝ Էմր էթտի Ա արա ատը սերասքերինէ քի Հայ նախարարլարընը վէ պէօյիւքլերինի գուրթուպ Նէմիսեթանա կէօթիւրէ։ Ա՝ ք քէնտիսիտէ եէ թիշտիքէ պապասընա՝ օնու էօլմիշ պուլտու. Շ ապուհու տախի Յաղկերտին գուլլարը ծ կիւն էօլտիւրտիւլէր վէ թախթա կէչտի իքինճի Ա ուամ շահ։ Հայան Հայ նախարարլարը տուտուլար Յաղկերտին վէ Շ ապուհունէօլմէսինի վէ պիլտիլէր քի նէ՛ թէնպիհ էթմիշ Շ ապուհ քէնտի սերասքերինէ, հէփիսի պիր օլուպ՝ Նէրսէհ Շինհրակացի տէտիքլերինի սերասքեր սէչտիլէր. վէ օնուն գուլաղուզ օլմասի իլէ ասքեր տէվշիրիպ՝ տիւշտիւլէր Շ ապուհտան գալան Նէմ ասքերին իւզէրինէ՝ վէ օնլարա գըյարագ գըրտըլար։ Պագտը կէօրտիւ Ա արա սերասքեր քի Ձիւմլէսի զայ օլույօր վէ պիր գարաֆտան եարտըմըն էօգ, գուվէթինէ կիւվէնիպ խըշմ իլէ կիրտի Հայ ասքերինին իչինէ. վէ տահա պիր իշ իշլէմէտէն՝ երլտըրըմ կիպի էնտի օնուն իւ զէրինէ Նպրսամ Պանդունի. վէ սաղ օմուզու նու չալըպ՝ տիւշիւրտիւ աթընտան վէ այագ աթընա ալըպ պասարագ սավուշտու վէ գալան ասքերիտէ գաչըրտը։ Պէօյլէ օլտուգտա տաղըլ տը նախարարլար հէր քէս քէնտի եէրինէ վէ չօղու սըղընտը մէթին վէ էմին եէրլէրէ. հէր պիրի քէնտի պաշընա օլարագ, նէ պաշ վար նէ սահապ, էօյլէ քի րահաթլըգ գալգտը, եօլլար

գափանտը վէ ալըշվէրիշ ծլմատը թէմամ իւչ
էլլ։ Ա ռամ շահ իշխիթիքտէ նախարարլարըն
էթտիկինի՝ ճնլարտան էօշ ալայըմ տէյի՝ ծ
տախի պիր դարագֆտան միլլէթի էօրսէլէտի.
վէ Հայաստան մէմլէքէթինին ալթընը իս-
թիւնէ կէթիրտի։

420 } Պէօյլէ օլտուղունու կէօրտիւքտէ սուրը
Ահակ՝ Ղէհ փայընտան կէրի չէքիլիպ, ալտը
պիլէսինճէ սուրը Եսրոպու վէ իչ թօռնու-
նու, ատլարը Ա արդան, Հմայեակ վէ Համա-
զասպեան վէ կինթտի Ռում փայընա։ Ա է լա-
քին ծրատա օլան նախարարլար ճնու կաթո-
ղիկոս եէրինէ գապու էթմէտիլէր. զէրէ կիր-
միշլէր իտի Կայսէրի եպիսկոպոսուն հիւքմի
ալթընա։ Կօյվէրմէտիլէր Ռում զապիտլէրի-
տէ սուրը Եսրոպա քի Հայ եազըսընը ծրատա
դալիպլէրէ էօյրէտէ, Պու հալի կէօրիւպ սուրը
Ահակ՝ քեաղատ եազտը Թէոդոս կայսէրէ վէ
Կտիկոս քաղրիկէ, վէ Կնատոլիոս սէրասքէրէ
քի Եալդըատա էլլէնիր իտի. վէ պու եազը-
լարը եօլլատը սուրը Եսրոպուն էլինիլէ վէ
քէնտի թօռնուղունու Ա արդանը պիլէ գօշտու.
վէ րէձա էտիպ իշին Իսթէտի քի գատըր օլ-
սուն կաթուղիկոսլուղունու սիւրմէկէ Ռում
փայընտա տախի վէ մէտիէսէլէր աչմազա Հայ
եազըսը իչին։ Թէոդոս կայսր պու րէձայը գա-
պու էտիպ իսթէտիքլէրի իւզրէ իշին վէրտի,
վէ Ա արդանը ծ սէմթտէ օլան Հայլար իւզէ-
րինէ Ափրաթէլաթ էթտի էանի սէրասքէր։
Վէզիրլիք Կտիկոս քաղրիկտէ սուրը Եսրո-
պու պաշ խոճա էթտի էանի վարդապետլէր

վարդապետի • Ասումեր տախի ծնա ագիդօս ատը վերտիլեր քի ույդու ույումակ տէմիք տիր • եանի իմմ չալըշըպ՝ վուգուֆ Թահսիլ էտէն • Տիլէտի սուրբ Աեսրոպ Պտիկոս բադրիգտէն՝ պիր տօղրու վէ սահիհ աստուածաշունչ էօրնէկի • բադրիգ տէ սեօզ վերտի վէ սօնղրա ծնու պուլտու Աաբսիմիանոս բադրիգ քի պիղիմ Թարգմանիչլեր պիր վագիթտէն սօնղրա կէ-Թիրտիլեր Հայաստանա, նիձէ քի իշարէթ էթտիք եօգարտա •

Սուրբ Աեսրոպ Հայաստանա տեօնտիւքտէ Ասում փայընտա օլան Հայլար գապուլ էթտիլեր սուրբ Սահակը կայսերին էմրիլէ, վէ չափագ մէտրէսէլեր աչըլըպ՝ Հայ եազըսընա եէլթէնտիլեր • Պիր էզ ըահաթլանտըգտան սօնղրա՝ սուրբ Սահակ վէ սուրբ Աեսրոպ էլ վուրուպ տիւզտիւլեր քիլիսէ քիթապլարընը, ժամագիրք օլսուն վէ կէրէք փնաոյոյ, կէրէք պապարագամաոյոյ վէ կէրէք ղայրը քիթապ-լար քի սօնղրա տահա զիյատ շեօհրէթ պուլ-տուրտուլար Ասիւտ վէ Անդակուն վէ ղայրը հայրապետլեր •

426} Պիր պեօյիւք սինոդոս ձէմիյէթի տէ էթտի սուրբ Սահակ Ա աղաբշապատ շէհրին-տէ վէ պիր ալէսաէվիէ քեազատ տօնաթտը ալ-Թը ֆասըլ իւզրէ, էյի եօլա գօմարլա եպիսկո-պոսլարը, քորեպիսկոպոսլարը, քահանալարը վէ ձէմաաթը • պակ Հայ Թարիխինտէ • ը • 56 •

431} () կիւնլէրտէ պեօյիւք սինոդոս օլտու Անիեսոստա Աեստորա գարշը • վէ սինոդոս պիթ-տիքտէ՝ Ասում բադրիգլերի քեազատ եազտը-

լար Հայաստանա սինոդոսուն գանուելարը իլէ, վէ վերտիլէը պիզիմ ալթը նէֆէր Թարգմանիչ-լերիմիզէ՝ քի Աստանպօլտա պուլունտուլար։ Ընլար տախի կէթիրտիքլէրինտէ Հայաստանա աստուածաշունչուն էօրնէկի իլէ՝ սուրբ Ահակ կինէ սինոդոս ձէմիյէթի էտիպ Հաշիշատչէհրինտէ՝ գապուլ էթտի ը սուրբ սինոդոսուն քէլամլարընը, վէ լանէթ իլէ րէտտ էթտի Նեստորու վէ օնուն դարաֆընտա օլանլարը. պակ Հայ Թարիխինտէ. ք. 58։ Ընլարտան Նեստորականլար Հայաստանա սօգմաղա Նեստորուն մէզհէպինի վէ ծքիթապլարը քի եափմիշլէրիտի Թէոդորոս Մոպսուեստացի վէ Թէոդորոս Տարսոնացի։ Ա է լաքին սուրբ Ահակ կինէ Հաշիշատտա սինոդոս ձէմ էտիպ վէ ծքիթապլարը նզմվէլ էտիպ՝ եազտը Աստանպօլա՝ քի սագրնսընլար. պակ Հայ Թարիխինտէ. ք. 59։

26. Մնդրոտէ Հաշէնին վագըէ էէ Հաշէր պէնելոէ։

Բ. 56—60.

[432] Ընդքի Ա ռամ շահ իւչ սէնէ գատար տուրմայըպ էօրէնլէմէք իւզրէ իտի քէնտի փայը դարաֆընտա օլան սահապլարզ Հայաստան մէմլէքէթինի, էն սօնղուննտա էօրուլուպ՝ վազ կէչտի. խուսուսա՝ պագտը կէօրտիւ քի պէօյլէ զլտպլըպ էթմէկ իլէ կիթտիքճէ Հայաստան խարապ օլուպ՝ միրի կէլիրի տէ ապա-

լեյօր ։ Ա՛նդրա տիւշինտիւ քի դաթլըլըգլա
Ճիւմլեսինի տէ հիւքմի ալեքնա ալըպ՝ բահաթ-
լըգտա օլսուն կերկէք քէնտի վէ կերկէք Հայ
միլլեթի ։ Ա՛ է չիւն պիլիր իտի քի նախարար-
լար քէնտիսի իլէ պիր օլմազլարտա եախօտ եար-
տըմ էթմէզլիրսէ , իշ իլերի վարմազ , պունուն
իչին ատամ եօլլատը Ա՛ֆրատ Ա՛ադրատունիէ
քի արայա կիրիպ՝ նախարարլար իլէ պարըշըդ
իչի կեօրսիւն , պեօյլէ սեօզ վերերէք քի քէնտի
տախի ունութտուն օնլարըն Ա՛ֆէմ ասքերինէ
էթտիքլերինի . վէ վատ էթտի քի Ա՛ռամշա-
պուհ փատիշահըն օղլու շէհզատէի տէ՝ Հայ-
լարա փատիշահ տիքէ ։ Պու իշէ նախարարլար
բազի օլուպ հապէր վերտիլեր սուրբ Ա՛ահակա
քի Ա՛ռամ փայընտա սաքին իտի . ծ տախի սուրբ
Ա՛եսրոպու վէ իքի Թօռնունու օրատա պըրա-
գըպ , ալտը Ա՛արգան ստրատելատը վէ կելտի
Ա՛ազարշապատ շէհրինէ ։ Ա՛րատա նախարար-
լար իլէ մէշվերէթ էտիպ՝ էլչի կիպի կեօնտեր-
տիլեր Ա՛ռամ շահա Ա՛մբատ ասպետի վէ Ա՛ար-
գան ստրատելատը , վէ սեօզ վերտիլեր օնա քի
իդաէթտէ օլսունլար . վէ Ա՛ռամ շահ տախի
վատ էթտիկի իւզրէ՝ իչերի էթտի պիլթիրտի ։
[428] Ա՛րտաշէս սօնղրաքի՝ Ա՛ռամշապուհուն
օղլու օն սէքիզ եաշընտա իքէն՝ Ա՛ռամ շահըն
էմրիլիլէ՝ Հայլարա փատիշահ օլտու ։ Ա՛ է չիւն-
քի Ա՛ռամըն Ճէտտի , եանի պեօյիւք պապասը
Ա՛րտաշիր Ա՛ասանեան տէնիր իտի , ծնուն նա-
մընա վէ շանընա եատիկեատ օլմազ իչին՝ Ա՛ր-
տաշէսին ատընը տէյիշտիրիպ՝ Ա՛րտաշիր տէյի
վերտի , վէ Հայաստանը Թէմամ ծնուն էլինէ

թէսլիմ էթատի, վէ Ա՛ղէմլերտէն հիչ պիրինի
եանընա նազըր վէ կէօզէի դիշմատը։ Պու Ա՛ր-
տաշիր պիր ագըլը իկիտ իտի վէ փատիշահլըգ
ումուրինի էյի կէօրիւր իտի, վէ լաքին տէլի
դանըլըգ սէպէպինտէն՝ եօլսուզ հարաքէթլէրէ
էլթէնտի վէ զէննան դայիֆէսի իլէ կիզլիձէ
տօսթլուգ էտիպ քեօթիւ եօլլարա սաիտը։
եափձա եափձա մատտէ մէյտանա չըգտըգտա՝
միլլէթին կէօզիւնտէն տիւշտիւ՝ խուսուսա նա-
խարարլարըն։ Ղօգ քէրրէ նասահաթ էթտի օ-
նա սուրը Ա՛հակ, լաքին ֆայտասընը կէօրմէտի,
զէրէ ծ քէնտիսինի սուչուզ կէօսթէրիպ՝ խոչ-
{ 431 } ունտան վազ կէչմէտի։ Իչ պէօյլէ օլտուգ-
տա՝ պիրիքտիլէր նախարարլար սուրը Ա՛հակըն
եանընա քի ծնունա ազըզ պիր օլուպ՝ շէքվա
էթսինլէր Ա՛ռամ շահա քի Ա՛րտաշիրի փատի-
շահլըգընտան ազ էտիպ՝ եէրինէ Ա՛ղէմլերտէն
պիրինի կէչիրսին փաշա կիտի։

Պու իշէ գարշը տուրուպ սուրը Ա՛հակ
գայիլ օլմատըգտա՝ ծնու տախի կաթուղիկոս-
լըգ քիւրսիսինտէն պըրագըպ՝ կիթտիլէր Ա՛ռամ
շահա պիլէլէրինէ ալմագլա Ա՛ուրմակ՝ ատլը
քահանանըն պիրինի քի ծնու կաթուղիկոս
էթսինլէր։ Ա՛ռամ իշիթտիքտէ պունլարըն
շիքեայէթինի, Էմր էթտի քի կէլսինլէր Հու-
զուրունա Ա՛րտաշիր վէ սուրը Ա՛հակ։ Ան-
լար ծրայա վարտըգլարընտա, Էյն էվվէլ եա-
լընըձա սէօյլէշտի Ա՛ռամ շահ Ա՛րտաշիր իլէ,
“Նէ տիր պու քի նախարարլար սէնտէն շէք-
վա էտէյօրլար”։ Անվապ վէրտի Ա՛րտաշիր,
“Պէն, տէտի, հիչ պիր մատտէտէ քէսինքլի իշ

էթեմէմիշիմ փատիշահլըգ խուսուսլարընտա, վէ հիչ քիմսէյէ զարարըմ տօղունմամըշ վէ պունու քէնտիլէրի տէ պիլիր վէ գանըր. լաքին չինքի պունլարըն գապխէթի տիր՝ սահապլարընա գարշը տուրմագ վէ ֆէնա սեօյլէմէք, օ սէպէպտէն՝ պանա տախի գապխէթլէրինին իձրասընը էթմէք իսթէյօրլար ,, : Պունտան սօնղրա տիվան գուրուլուպ՝ Ալ ադամ շահլըն հուզուրունտա թէֆթիշ օլունտուգտա, հէր նէ տիւրլիւ էթտիրիլմէսէ, հէփիսինին գարշըլըգ Ձէվապընը վէրտի Ա֊ըտաշիր: Ալ է չինքի Ալ ադամ շահլըն իսթէտիկի տէ պուր իտի քի Հայլարտան փատիշահլըգը գալտըրա՝ նախարարլարըն սեօզլինի Ա֊ըտաշիրին սեօզլէրինտէն տաճա զիյատէ տիյնէտի. խուսուսա քի օրատա Ձիւմլէ նախարարլար պիր աղըզ օլարագ չաղըրշտըլար, քի ,,՝Այ լազըմ տըր պիզէ փատիշահ, Ա֊ձէմտէն պիրի կէլիպ՝ պիզի գայըրա պիլիր ,, :

Պունլարը Ալ ադամ շահ իշիտիպ, ալտը Ա֊ըտաշիրտէն փատիշահլըգ հիւքիւմէթինի. սուրբ Աահակը տախի էնտիրտի կաթուղիկոսլըգ քիւրսիսինտէն. Ա֊ըտաշիրի սիւրիւպ Խուժաստանա՝ հէր շէյինի միրէյէ զապդ էթտի վէ սուրբ Աահակը զընտանա գօտու: Ալ է Ա֊ըտաշիրին եէրինէ Ա֊ձէմին պիրինի Ֆօրղան՝ եախօտ փաշա էթտի ատը Ալ եհմիհրշապուհ, վէ սուրբ Աահակըն եէրինէ տէ Աուրմակ քահանայը կաթուղիկոս նասպ էթտի. պէօյլէձէ իշի տիւզիւպ գօշտուգտան սօնղրա, ադիմ իքրամ իլէ նախարարլարը եէրլէրինէ եօլլատը:

[428] Իշթէ պէօյլէձինէ գալգտը Հայլարտան

Ա՛րշակունի սոյուն փատիշահլըղը քի Ա՝ աղար-
շակատան պաշլայըպ Թա Ա՛րտաշիրէտէք՝ սիւր-
տիւ 580 ելլ. վէ Ա՛րտաշիր տէ Խուժաստան-
տա էօլտիւքտէ, ծ տէվլէթին նամը նիշանլը
գալմատը։ Գ՛ալգտը Ա՝ ուսաւորիչ սոյունտան
տախի կաթուղիկոսլըգ վէ ղայըըլարտան պաշ-
գա սոյ պաշլատը։ Ը՝ անընտան այրըլըպ Հայ-
աստան՝ չեօկրէթսիզ գալտը վէ տէվլէթինտէն
տիւշիւպ եասանձիլէրէ էսիր օլտու, վէ չէք-
մէտիքլէրինի ինկիլէյերէք չէքտի, վէ Թէսէլլի
տէ պուլտու իսէ՝ խայրընը կեծրմէտի։

ՏԵՕՐՏԻՒՆՃԻ ՓԱՅՑ

ՄԱՐԶՊԱՆԼՐԳ ՏԷՎՐԻ

ՔԻ ՍԻՒՐՏԻՒ 456 ՍԷՆԷ

{428} Հայ միլլեթինտէն Ա՛յշակունի փատիշահլըղը գալփտըգտա, ղայրը տէվլեթլերին հիւքմի ալթընա կիրտի Հայլար 456 սէնէ թա Ա՛շոտ Ա՛ռագրատունի փատիշահ օլունճա։ () ղամանա կէլինճէյէտէք Ա՛արպան վէ Ա՛սթէֆան, Ակ՛բաղաղաթ վէ Պաթրէկ ղայրը տէվլեթլերտէն կէլիպ հիւքմ էտէրլէր իտի միլլեթ։ Ա՛արզպան կէլիր իտի Ա՛ղէմ փատիշահընտան պէյլերպէյի կիպի էլինտէ իւչ մանըպ օլարագ. պիր քի վէքիլ կիպի՝ փատիշահ դաթֆընտան հիւքիւմէթ էտէրիտի. իքինճի քի փատիշահտան ղայրը հիչ պիր քիմսէ օնա պուլումազիտի. իւչիւնճի քի քէնտի պաշընա հէր նէ իւթէրսէ էտէպիլիր իտի՝ թա գաթլէ վաճիպ օլանը էօլտիւրմէկէտէք վէ ղայրը եէրլէրէ փաշա նասպ էթմէք եախօտ ազլ էթմէք էլինտէիտի. վէ լաքին նախարարլարըն բիւթ-

պէլէրինի տէյիշտիրմէզլիտի , վէ պիրիսինտէն պիր եէր զապդ էտմէզլիտի : Ա՛ֆէմլէրտէն պաշգաձա ասքէրի ծլմայըպ՝ հէմէն պիր գաչ նէֆէրի օլուպ՝ հէփ գուլլանտըղը՝ Ն՛այ ասքէրի իտի . լաքին լազըմ օլտուգձա՝ փատիշահտան կէթիրտէ պիլլիրիտի , վէ քէնտիսի սաքին օլուպ՝ էյլէնիր իտի Գ՛ուին շէհրինտէ , վէ միլլէթին վէրկիսինի ալըպ՝ փատիշահա կէօնտէրիր իտի : Պազի քէրրէ Ն՛այլատան տախի շահըն էմրի լէ Ա՛րզպան օլուպ կիւնէ ծ րիւթպէտ իտի :

Աստիկան կէլլիրիտի Ա՛միրապետտէն՝ եանի Ն՛ապարացիլէրին խալիֆէսինտէն՝ սէրասքէր կիպի քէնտի ասքէրիլէ վէ Գ՛ուինտէ սաքին օլուպ՝ գայըրըրիտի Ն՛այաստանը վէ տիւշմանլարտան սագլայըպ հըֆզ էտէրիտի , վէ մէմլէքէթին խարաձընը ալըպ՝ կէօնտէրիր իտի ամիրապետէ . պու ոստիկան՝ Ա՛տրպատականտա օլան ոստիկանըն հիւքմի ալթընտա իտի . լաքին քէնտի տէ եանընդզ պաշլըպաշընա խալթէտիկինի էտէրիտի . ատամ տախի էօլտիւրէպիլիրիտի վէ ղայրը եէրլէրի տէ քիւչիւք ոստիկանլար գօյապիլիրիտի :

Պատրիկ օղուրտուր իտի պազի քէրրէ ոստիկան եէրինէ ամիրապետին էմրի իլէ՝ Ն՛այ միլլէթինտէն . վէ նէ փայէտէ իսէ ոստիկան՝ օ փայէտէ իտի պատրիկ տէ հէր դարապտան :

Կիւրապաղատ օլտուր իտի Ն՛այ միլլէթինտէն կայսէրին էմրիլէ՝ պէյ կիպի, վէ կէօզէտիրիտի միլլէթի : Ա՛յ նինձէ քի կէօրիւյօրսուն՝ մարզպան Ա՛ֆէմտէվլէթինտէն կէօնտէրիլիր իտի . ոստիկան վէ պատրիկ՝ Ն՛ապարացիլէրին էմրիւ

լէ, վէ կիւրասպաղատ կայսերին գալուածընտան։ Ա՛ն չիւնքի պուռնալարըն մանսըպը ալէսսէվիւէ մարզպանլըգ տէնիլիր, օնուն իչին պու քիւժապըն տէօրտիւնճի փայըն իսկի իտասընտա, մարզպանլըգ տէվրի տէյի ամա վէրտիք. չիւնքի Դըշպան լուզէմի՝ ֆալսի տիլինճէ գալուածք պէքլէյիճի տէմէք տիր. եանի մէմլէքէթին պիր սէմթինի հըֆս էտիսլ՝ գօրուչան։

1 • Ա՛ՀԴՀՐՀԱՊՈՒՀ ՄԱՐԳՊԱՆԸՆ ՎԱՓՈՒԲ ՎԷ ՊԻԲ ԳԱՀ ԼԱՅԸԳ ՕԼՄԱՅԱՆԼԱՐԸՆ ԿԱՌՈՒՂԻՆՈՒ ՕՌՈՒՐՄԱԼԱՐԸ ՎԷ ՅՈՎԱՆԷՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՒԻ։

Բ • 57 • Ա Գ • 1 — 2 •

428 } Ա՛ՀՄԻՀՐՀԱՊՈՒՀ ֆալսի սօյտան մարզպան օլտու Ա՛յլարա Ա՛ռամ շահըն եմրիլիլ. պու օլտու Հվիկլքի մարզպան. վէ չիւնքի պիր էյի քիմսէ իսի՝ փէք էյիճէ կեօզէթտի միլլէթի։ Ա՛կիլլիմ շիմտի կաթողիկոսալարըն նագլինէ։

Ա՛ուրմակ ատլը պիրիսի՝ Ա՛զնաւնի էյալէթինատն, Ա՛ծիկ քեօյիւնատն տուրը Ա՛հակըն եէրինէ կաթուղիկոս օլտու Ա՛յլարա վէ լայըգ օլմայան իշլէրի եէլէթէնիսի՝ պիր եըլտան սօնրա ազ օլտու նախարարլարըն էլիլիլ, վէ վարըպ սաքին օլտու քէնտի էյալէթինատ փիշման օլարագ էթտիքլէրինէ, խուտուսա տուրը Ա՛հակա գարշը օլտուղունա։

429 } Ա՛ղքիշի՝ Ա՛տորի միլլէթինատն Ա՛ուրմակըն եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու վէ փէք

ֆէնալըգլա սիւրտիւ մանսըալընը խուսուսա է-
պիսկոպոսլարա գարշը, ծնլարտան էօլէնլէրին
մալընը քէնտիսի զատդ էթմէկ իլէ. պուննուն
իչին նախարարլարընն պիր գաչը ծնուն եէրինէ
ղայրըսընը գօմադ իսթէտիլէր. վէ պազիլէրի
տէ սուրբ Աահակը տէօնտիւրմէք իսթէր իտի
քի Ա՛ղեմիսթանատա հասպ օլունմիշ իտի։ Պու
մատտէ իչին իքի դարաֆտան եազտըլար Ա՛ռամ
շահա. ծ տախի իքի դարաֆընն հադրընը հծ՛շ
էտիպ, սուրբ Աահակը սալի՛ վէրտի քի վարըպ
եէրինէ օթուրա. վէ իչին վէրտի քի ձեռնա-
դրութիւն էթսին, վէ էօյրէտիճէք շէյլէրի էօյ-
րէթսին. պիր ղայրըսընը տախի գօտու ատը
Ը մուհ Ա՛յորի ձինսինտէն քի կաթուղիկոսլըգ
մանտաէլէրինտէ հիւքմ էթսին։ Պունլարը էթ-
տիքտէն սօնղրա Ա՛ռամ շահ սէրասքէր տիքտի
Ա՛արգան ստրատէլատը. վէ Ա՛շահան Ա՛մատու-
նի տէտիքլէրի պէօյիւք նախարարը վէզիր էթ-
տի Ա՛այլարա վէ հիւքմիսինի տէ՝ եօլլատը Ա՛այ-
աստանա։

[432] Ը մուհ Ա՛յորի՝ կաթուղիկոս կիսի օթու-
րուսի՝ չօք ֆէնա գուլլանատը կաթուղիկոսլուղու
վէ քէնտիսի գաման դարաֆընտան Ա՛իքիշը-
[439] տան զիյատէ։ Ա՛էտի եըլտան սօնղրա
Ը մուհ էօլտիւքտէ՝ պիրինքտիլէր նախարարլար
սուրբ Աահակըն էանընա, վէ օնտան աֆվ տի-
լէյէրէք՝ եալվարտըլար քի սալի՛ օ օլսուն կի-
նէ քէնտիլէրինէ կաթուղիկոս։ ( ) տախի պու
իշտէն կէրի տուրսուդ՝ պէյան էթտի օնլարա օ
րուդայը քի Ա՛լահ կէօսթէրմիշ իտի քէնտիսի-
նէ իքի շէյ իւլէրինէ. պիրի՝ քի օ վաման գալ-

գաձնագ Ի ուսաւորիչ սօյունտան Հայրապետիլք· Իքինձիսի օ քի՝ Թիւքինէձէք Հայլարտա՝ Ա՛ր-
շակունի փատիշահլըգ ։ Ա՝ն քինտիսի տէ չէ-
քիլտի կիմատի Ա՛ագրևանդ սէմմինէ, վէ սա-
քին օլտու Ա՛լուր տէտիքլերի քեօյտէ վէ ծնտա
էօլտիւ· սէնէ 440· նաւասարդ այլն 30 եահօտ
Ա՛. յամաւուրքա կեօրէ սեպտեմբերին 9· Թէնի
կեօմիւլտի մէջարա Ա՛շտիշատ քեօյիւնտէ վէ
ծրատա պիր տիլսիզ քիլիսէ եափըլտը վէ չօգ
միւձիզէթլեր օլտու· վէ տայիմ օլուր իտի, օ-
նուն իչին երլտան երլա եօրԹու կիւնի գօնտու
քի շիմալիյէտէք գուԹուլուր ։

440} Ա՝եսրոպ վարդապետ՝ սուրբ Ա՛ահակ էօլ-
տիւքտէն սօնդրա Ա՛յիմմնագամ գարզընա կա-
Թուղիկոսլըգ քիւրսիսինի ալԹը այ կեօրիւպ
կեօզէտիպ՝ քինտիսի տախի էօլտիւ Ա՛ազարշա-
պատ շէհրինտէ վէ կեօմիւլտիւ մէջարա ( )շա-
կան քեօյիւնտէ· վէ օնուն իչին տախի կիւն
Թային օլտու երլտան երլա եօրԹուստունու
գուԹմազա ։

441} Յովհէփ՝ սուրբ Ա՛ահակըն վէ սուրբ
Ա՝եսրոպուն շայիրտի՝ Ա՛յոց Ձոր էյալէթինի-
տէն՝ սուրբ Ա՝եսրոպուն Կմր էԹատիկի իւզրէ՝
կաԹուղիկոս օլտու· վէ չիւնքի տահա եափակո-
պոս տէկիլ իտի՝ Ա՛ուրմակ ձեռնադրուԹիւն է-
տէրիտի ։ Ա՛լԹը երլտան օնդրա եափակոպոս
օլուպ քինտիսի էտիրիտի Կմ ձեռնադրուԹիւն
վէ Կմ կաԹուղիկոսլուգա միւԹաալլիգ ղայըր
իշլերի· վէ Կմր շէյի տիւզելԹմէկէ միւրաաը
օլուպ՝ սինոպոս էԹտի Ե՝ ահասիվան շէհրին-
տէ սէնէ 447· վէ իկիրմի գանուն պաղշատը նի-

զամ ինձ իզամ իչին , զու ձ մայանտան ձէրիմ
ալմագ ձէնապէհ օլունուպ . օնուն իչին օ գանուն
լար ձէրիմ գանունլարը տէնտիլեր . պագ Ֆայ
ձ ադրխինտ . ձ . 2 :

( ) կիւնլերտէ իքինձի Յազկերտ Ա՝ձէմլերէ
շահ օլուպ՝ նիյէձ էձտի քի Ֆայլարը տեօն
տիւրէ ամէչիւրեսմէլիք մէշհուրինէ . վէ պու
իչէ զիյատէսի իլէ գըզըշըրըտը օնու՝ քէնտի
վէզիրի Ա՝իհրմեբսէհ : Պու ֆիքիրտէ իքէն՝
Ա՝ատազվազան Ա՝իւնի Ա՝ատակըն կիւվէյհի՝
գայնաձ ասլնա խասամ օլուպ՝ չըգտը կիձտի Ա՝-
ձէմիսձանա վէ ծրատտա տինինի ինքեար է-
տիպ՝ պաշլատը Ա՝իհրմեբսէհի ձահրիք էձ-
մէկ քի Ֆայլարը քէնտի մէշհուրինէ տեօն-
տիւրէ իւմիտվէյէրէք քի պեօյիւ էձմէկ իլէ պիր
ադ } պէօյիւք փայէ տահսապը օլա : Պունուն սեօզ-
լերինտէն զիյատէսի իլէ գապարտը Ա՝իհրմեր-
սէհ վէ գուձուշտուրտու Յազկերտի : ( )՝ տա-
խի քէնտի օգուր եաղարլարը վէ ալիմլերի իլէ
մէշվէրէձէ էտիպ՝ պիր շէյ գուրտու քի գօյայ-
լըգլա Ֆայլարը սվլայա : Պու նիյէձիլէ եազ-
տը Ֆայլարա վէ Ա՝ղուանլարա վէ Ախուձիլերէ
քի ասքեր կեօնտէրսինլեր նահարարլարը պի-
լէ՝ Ա՝պար տէտիքլերի էյալէձէ , քէնտի պիլէ-
սինձէ ձէնկէ վարմադ իչին Ֆանք տէնիլէն
միլլեձին իւզէրինէ քի պիր սօյ Ա՝տաձատ տը :
Պեօյլեձինէ օնլարը քէնտի եէրլէրինտէն ու-
զագա չէքիպ՝ տինլերինտէն չըգարմադ իսձէրի-
տի , վէ ասլ եէրլէրինտէ վէ եուրդլարընտա
օլանլարը տախի՝ օ եօլա սլըրադմադ : Ա՝ն
քէնտիսինի Ֆայլարա սեվկիւլլիւ կեօսձէրմէկ

իչին՝ Հայաստան մարզպան գօտու Ա. ասակը, վէ Ա. արդանը տանի՝ սէրասաքէրչիկինատէ գավիլէտի։

2. Ա. ասակ մարզպանը վագնէ վէ Ա. արդան էլէ պէր օլանլարը էհուտլէրէ վէ չէհուտլէրէ։

Դ· 2—10.

442 } Ա. ասակ Աիւնի էանի Աիւնիք մէմլէքէթին պէյի՝ Հայաստանա մարզպան օլուպ վէ Ա. արպան սէրասքէր իլէ վէ զայրը նախարարլարլա մէշվէրէթ էտիպ, օնլարըն իրատէթիլէ Յազկերտ շահըն էմրի իւզրէ՝ պիր պէօյիւճէք պէօլիւք ասքէր եօլլատը նախարարլար վէ քահանալարլա Ա.պար Աէմմինէ։ Ա.ղուանլարտան վէ Աիւրճիլէրտէն տէ կիմսէլէր ծրայա։ Պունլարը կեօրտիւքտէ Յազկերտ չօգ սէվինտի. վէ պունլարլա եիւրիւտիւ Հոնք իւզէրինէ։ Ա.քի եըլ ձէնիք էմէտի պիր շէյ էտէմէտի. պագտը կեօրտիւքի իշ կէձիքէձէք՝ գօրգտու՝ ծլմայա քի քրիսթիանլարըն եիւրէկի գըրըլարըն. պուրնուն իչին պազիլէրինի կէրի տեօնտիւրիւպ՝ օնլարըն էէրինէ զայրըլարընը կէմէիրմէտի. վէ օ արալըգ վագիմէլէրտէ՝ Տէմիր գափույա եադըն գալէ եափտը վէ պիր գաչ եըլ ծրատա օմէուր- 443 } տու գալտը։ Պաշլատը սրմէրգ ծրատա օլան Հայլարը տավէմ էմէմէկ քի աէմէշէ գափսընլար. պիր կիւն սէրպէսէմ Ձէվապ վէրտիքտէ պունա Կարեգին՝ կէնճ նախարարլարըն պիրիսի՝ իֆլատ իլէ տարըլըպ զընտանա

գօտու օնու ։ Պուննու կեօրտիւքտէ իւրի նախա-
րար՝ Ա՛տոմ Պնուննի վէ Ա՛ռանաձինը Ա՛ըշտու-
նի՝ օրատան կիզլիձէ սավուշուպ կիւթտիլէը
ասքերլէրիւիլէ ։ Ա՛սքեր եօլատը Յակոբտ արտ-
լարընձա վէ հէփիսինիւտէ մարտիրոս էթտի ։
Ընտան սօնղրա պաշլատը կեաճհիձէ գաթը-
լըգլա վէ կեաճհիձէ աձը սեօզլէը իլէ տայիմ
տավէթ էթմէկէ քրիսթիանլարը աթէշէ գափ-
մաղա ։ Ա՛ն օնլարա գօրգու վէրէյիմ տէյի՝
Յայտարտան տեօրտինի՝ պեօյիւքլէրտէն օլա-
րագ՝ իսքէնձէյէ գօշտու վէ սօնղրա զընտանա
գօտու ։ Ա՛յրըլարընա տախի կլ վուրուպ պիր
449 } շէյ կտիմտիքտէ՝ Պենշապուհ ատը պի-
րինի եօլատը Յայաստանա քի աղըր վէրկիլէը-
իլէ վէ ղայրը տիւրլիւ էզկէթլէրիւէ օնլարը
սըգըշտըրըպ՝ ավէյա , վէ լաքին պիր շէյ գա-
զանամատը ։

450 } Տեօնտիւ Յակոբտ Ա՛ղէմիսթանա , վէ
օնտան քեաղատ եաղտը Յայտրա քի Ա՛ղէմ
մէզհէպինի գապուլ էթմինլէը . Ա՛ինդնեբսէհ-
տէ եաղտըրտը ։ Պու քեաղատլար Յայաստա-
նա կէլտիքտէ՝ սինոդոս էթտի Յովսէփ կա-
թուղիկոս Ա՛ղտաշատ շէհրինտէ եպիսկոպոսլար
վէ նախարարլարլա . վէ հէփիսի կեօնիւլ պիր
օլուպ Ձէվապ եաղտըլար՝ բիւտվայ էտէրէք օ
Ա՛ղէմ մէզհէպինի ։ Պունտան չօգ գըլտը Յակո-
բտ , վէ Ֆէրման կեօնտէրտի նախարարլարա
քի կէլիպ քէնտի հուզուրունա եիւզ պէ եիւզ
սեօյլեշինլէը ։ Ա՛նախարարլար գարշը տուրա-
մայրպ , վէ միւշավէրէ էտիպ չըգտըլար կիւթ-
տիլէը . Ա՛տսակ մարզպան , Ա՛ղդան սէրտա-

քեր, վե պայրըլարը տախի. վե պիլեէրինձէ Ա՛ղուանլարըն պէյի Ա՛ աչէ, վե Ախուձիլէրին պէյի Ա՛ ազգէն՝ քի Ա՛ ալդանըն կիւվէյիսի իտի վե Գուգարլար փաշասը Ա՛ղուշա։ Պունլարը կեօրտիւքտե Յաղկերտ՝ սէրթձէ սեօյլէշտի. վե չօգ սեօզլէրտէն սօնդրա՝ հէփիսինի տե զընտանա գօտու, եէմին էտէրէք քի էկէր տեօնմէզլէրսե, ուզագ եէրե սիւրե օնլարը՝ էօյլե քի կէրի տեօնմէք գապիլ ծլմայա վե մալլարը տախի միրիյե ալընա։

Գեօյլե օլտուգտա՝ շահ գուլլարընտան պիրիսի՝ քի կիզլի քրիսթիան իտի՝ պունլարա էօկկիւթ վէրտի. “Պունու պիլէսինիզ քի տէտի՝ էկէր սիզ սիւրկիւնէ կիտէրսէնիզ՝ քրիսթիանլըգ տախի սիւրիւլիւր սիզին վիլայէթինիզտէն. զէրե շահ ասքէր եօլլար օրայա, վե մէձուսիլէր, քի ձիւմլէսինի տե իսթէր իսթէմէզ Ա՛ձէմ մէզհէպինէ տեօնտիւրիւրլէր. վե լաքին էկէր սիզ շիմտի եիւզտէն շահընն հազրընը էլէ ալըպ՝ սանզ էսէն էէթիշէրսէնիզ Յայաստանա՝ միլլէթինիզի գուրթարըրսընըզ”։ Գու մնալահաթա իսթէքսիզ զօր զար գայիլ օլուպ սեօզ վէրտիլէր, վե Յաղկերտ շահընն կեօզիւ էօկիւնտե կիւնէշէ սէձտե գըլըտըլար. վե Յաղկերտտէն իբրամ վե բաղպէթ կեօրիւպ տեօնտիւլէր Յայաստանա պիր էզ մէձուսիլէր տախի պիլեէրինձէ, քի հայձա մոգ տէրիզ՝ վե օնլարընն պաշը՝ քի մոգպեա տէրիզ։ Գունլար էէթիշտիքլէրինտե Յաղկոտան տէտիքլէրի էյալէթէ, մէձուսիլէրին պաշը՝ ասքէրտէն պիր գաչ նէֆէր ալըպ կիրտի Ա՛նդզ

քեօյիւնէ վէ երգմագ խաթէտի քեօյիւն քիլիսէսինի։ Պունա գարշը տուրուպ Ալանդ երէց տէտիքլերի քահանայ՝ Թէվապիսի իլէ, գօվտու մէճուսիլերի վէ ծնլարըն պաշընը։

Պու իշ Թէվաթիւր պուլտուգտա՝ էէթիշտիլեր ծրայա Հայլարտան չօգ սիլահլը քիմսէլեր սերպէսԹիլիկիլե. էէթիշտի Յովսէփ կաԹուղիկոս տախտ վէ գայըր եպիսկոպոսլար, Ձիւմբէսի տէ Հազըր՝ տին տօղրուլուղունա վէ սուրբ եկեղեցի ուղուրունա Ձանլարընը ֆիտա էէթմէկէ։ Պու հէնկեամէտէ՝ կիզլիձէ կէլտի ծրայա Ալարդան սերասքեր եալընըզ. վէ եպիսկոպոսլարըն այաղընա տիւշիւպ՝ պէյան էէթտի ծնլարա քէնտի եիւրէկինի վէ օպիր նախարարլարըն նիյէԹինի. վէ քէնտի ինքեաըրընը աղտայարագ՝ աֆվ տիլէտի ծնլարտան։ Ընլար պիր էզ ռահաթլանտըգտա՝ էէթիշտի Ալ ատակ Ալինի, քի Ձանիւկեօնիւլտէն տինինի ինքեար էէթմիշ իտի. վէ ծնուննա պուննուա սեօյլէշիրէք չօղուննու րագի էէթտի քի պիր վագիթ մէճուսիլերի գապուլ էէթսինլեր՝ կիտինձէյէտէք։ Պեօյլէձինէ ծնլար եէր պուլտուգտա սեօյիւքլերինն էվլէրինտէ՝ եայըլտը Հայլարա աԹէշփէրէսԹիլիք՝ խուսուսա ծնլարա քի կէվշէքլէնմիշլէր իտի տինլէրինտէ։ Պունու սեօյլէ կեօրտիւքտէ Ալ ատան՝ չաբէհինի պուլմայըգ ալտը օղուլուշաղընը, վէ պիր եանա չէքիլտի Հայաստանտան։ Ֆախրարարագ կէլի էօլտուրտըլար ծնա, վէ եալվարարագ կէլի չէվիրտիլէր, վէ ծնուննա պիր օլուպ գօվտուլար էվլերտէն մէճուսիլերի։

Պագտը կեօրտիւ Ա ասակ քի իշ Թէրսինէ տեօնտիւ, տէվէիրտի Ա՛ղեմ ասքէրինի, քի օնլարլա Հայլարը զապդ էտէ. վէ լաքին Հայլար օնլարըն իւզէրինէ տիւշիւպ՝ չօղունու գըրտըլար վէ պէրէկլինի դուԹ տուլար. Ա ասակը տախի էլէ տիւշիւրտիւլեր. վէ լաքին Ա ասակ եալվարըպ՝ աւետարանա եէմին էԹտի քի գավի վէ միւհքեմ սագլայա քրիսԹիանլըգ տինին. օնլար տախի եէմինինէ ինանըպ՝ սալը վէրտիլեր օնու։

Ա օնղրա սինոդոս գուրտուլար Ե ահապիվան չէհրինտէ վէ չաղըրտըլար եպիսկոպոսլարը. վէ Հայաստանըն ֆէննա հալէրինի մէյտանա կէԹիրիպ՝ տէտիլեր. "Ա՛շէրիմիզաղըրլաշար զէյատէսի իլէ, շիմտի նէ՞ եափաճաղըգ. եա օտուր քի տինիմիզի ինքեար էտիպ զայիպ էտէլիմ, վէ զայիպ օլան փատիշահլըղըմըզը պուլալըմ. եա օտուր քի տինիմիզտէն վազ կէչմէյիպ՝ մարտիրոս սալալըմ. հվվէլքինի էտմէյիզ. իքինճի-սինի էտերսէք, կէրչէ մարտիրոսլըգ Թաճը՛նը ալըրըզ, վէ լաքին միլլէԹիմիզ զօրզար պիւԹիւն տեօնլեր Ա՛ղեմ մէզհէպինէ. վէ պիր վագիԹտէն սօնղրա քրիսԹիանլըղըն նաւմ տախի գալդաճագ Հայաստանտան վէ Ա՛լահըն ատը խօրլանաճագ։ Ամտի եօլէ պիր իշ էտէլիմ քի՝ մարտիրոսլուգտան աշըրը օլսուն. էօմրիւմիզի գօրուզ տին ուղուրունա, վէ սուրբ եկէղեցի շանը իչին սէֆէրէ գալդարըզ Ա՛ղեմ իւզէրինէ. վէ օնլարլա ձէնք էտիպ՝ եա օտուր քի իսԹիւն օլսուպ՝ միլլէԹիմիզի քրիսԹիանլըգտա սագլարըզ, եա օտուր քի Ա՛լահըն մուհապպէԹիլէ

Ձենքով գանըմըզը տեօքերէք՝ ձանըմըզը օնա
Թէսլիմ էտէրիզ, օ գարզ ձկնկիլէ քի Ա՛ձհմըզը
Հայլարտան վէհմ էտիպ՝ գծյ վէրսինըզը օնըարը
քրիսթիան տինինտէ,,, Պեօյլէձէ սեօզի քէսիպ՝
եէմին էթտիզը աւետարանա Ա՛լահըն հու-
զուրունտա քի կէրի տեօնմէսինըզը ։ Ա՛ն հո-
փիսի եէքտիլ օլուպ տիւշտիւզը Հայաստանտա
պուլունան Ա՛ձհմըզը իւզէրինէ, վէ օնըարըն աս-
քէրինէ սաճաշտըլար, քի եէնիտէն տէվլէրմիշ
իտի Ա՛ սասակ. վէ պաշլը տինըզրինտէն տեօնէնլե-
րին իւձէրինէ հիւձում էտիպ գօվտուլար վէ գօ-
վալատըլար օնըարը վէ գարշը տուրանը գըրտը-
լար ։ Ա՛արտըմձը եէթիշտի Հայլարտան եիւզ
պին քիշիտէն զիյատէ. վէ տիւշտիւզը քեօյ-
լէր վէ շէհիրլէր իւձէրինէ վէ նէրէտէ մէձու-
սի պուլտուլարսա՝ Հօլտիւրտիւլէր. վէ աճէհ-
քէտէլերի եըգտըլար վէ քիլիսէլերի Թէմիզ-
լէտիլէր ։ Հօլտիւրտիւլէր Ո՛ուրին շէհրինտէ
Շ աւտապ Ա՛ըծրունի ատը պիր պեօյուք նա-
խանարը. եագտըլար տախի պեօյուքլերտէն
պիրիսինի՝ ատը Ա՛նդոյ, վէ օնուն Շ երոյ ատը
օղլունու աստըլար ։ Ա՛ն հարպիձէ ծրատա ա-
ղաձտան պիր քիլիսէ Հափտըլար, սուրբ Ա՛րի-
գոր Ա ուսուցիչ ատընա՝նիշան օլսուն տէյի, քի
օնուն Հլիխէ պուլտուգլարը տինի եէնիլէտիլէր.
պու իշլերտէ չօգ միւձիզէԹլէր օլտու քի Ա՛.
ձհմըզին չօղու օնու կեօրիւպ ինանտըլար Ա՛ն-
ֆլէնտիմիզ ։

Հայլար պու իշլերտէ իքէն՝ գարա հապէր
կէլտի Ա՛ղուան Հօլքէսինտէն քի ծ սէմԹէ տէ
Հապէրտա շահ՝ մէձուսիլէր վէ ասքէր կեօն-

տէրմիշ քի օնլարը տախի տինլէրինտէն չը-
պարսընլար · վէ տիլէրլէր իտի Ա՛ղուանլար քի
Հայլար քէնտիլէրինէ էլ ուզատըպ եարտըմ
էթսինլէր : Պունու Հայլար իշինէ տիքտէ՝ մի-
շավէրէ կատիպ՝ էվվէլ էլչի եօլլատըլար քիւչիւք
Յովհաննոս կայսերէ՝ մէքթուպ իլէ , վէ եարտըմ
իսթէտիլէր · լաքին օ պիր շէյ կտա՛մտի · պէ-
րէ օ կիւնլէրտէ էձէլի էէթիշիպ էօլտիւ · օ-
նուն եէրինէ կէչէն Ա՛ռիկիանոս կայսր տախի՝
Ա՛ղմլէրտէն գօրգուպ՝ պիր եարտըմ նիշանէսի
կեօսթէրմէտի · խոստուսա քի օ կիւնլէրտէ
Ա՛ղակեդոնտա սինոդոս էթմէկիլէ Ա՛տիքէսէ
գարշը՝ էլի տա՛յմտի ղայրը շէյլերի գայըրմա-
ղա · պա՛գ Հայ Թարիխինտէ · Է · 19 : Հէր
նէ՛ իսկ Հայլար Ձէվապա պէքլէմէյիպ՝ Ա՛լա-
հա սըղընարագ՝ իւչ պեօլիւք էթտիլէր ասքեր-
լէրինի , պիր պեօլիւկիւնի ալտը Ա՛րմթոսեան
Ա՛ներշապուհ Ա՛ծրուանի , վէ կիթտի Ա՛տրպատա-
կան սէմթինէ քի օ դարաֆլարը կեօզէտիպ
սագլայա Ա՛ձմլէրէ գարշը : Ա՛քինձիսինի ալտը
Ա՛ասակ սիւնի , քի Հայաստանը կեօզէթսին :
Ա՛չիւնձիսինի ալտը Ա՛արդան վէ եիւրիւտիւ
Ա՛ղուան սէմթինէ · Ա՛տի սինօրընա էէթիշ-
տիքտէ՝ օնտա՛ պուլտու Ա՛ձմ ասքերինի , սէ-
րասքերլէրի՝ Ա՛եբոիսա ատլը , Պունու կեօրտիւք-
տէ Ա՛արդան՝ ասքերինէ նիզամ վէրիպ՝ ատլը
Ա՛ձմլէր իւզերինէ · վէ պունլար հէփիսի պիր
աղըզտան Ա՛լահա եավարարագ՝ ատլըլար
ձինկէ , վէ գըրտըլար էօնկտէքի ասքերի : Ա՛-
րատա Ա՛քշաւիր Կոնստանտիան վէ Ա՛ուշ Ա՛ի-
մաքսեան իլէրի կիրիշիպ՝ օ եէրլերի գանլմատըգ-

լորը իչին՝ տիւշտիւլէը պաթագ եէրլէրէ վէ աթլորը պաթտը։ Տիւշմանլար պուննու կեօր-տիւքտէ՝ պաշլատըլար իւզէրլէրինի օգ եաղտըր-մաղա քի օնլարտան եարալանըպ էօլտիւ Ա՛ուշ-լաքին Ա՛ջաւիր գուվվէթլէնիպ էնտի աթընտան, վէ պաթաղա պաթարագ աթը արտընտան տիւրթիւպ գուրու դարաֆա պըրագմագ իս-թէտի, վէ այաղընտան չիլմէսինին պիր թէքի չամուրտա գալտը։ Պագտը կեօրտիւ քի կէ-չիքմէք օլմագ՝ աթընը օնտա պըրագըպ՝ եաեան եիւրիւտիւ տիւշմանլար իւզէրինէ վէ չօղունու գըրարագ էէթիշտի Ա՛ուֆ փատիշահընըն գալ-տաչընա՝ ատը Ա՛ուրկ։ վուրտու էօլտիւրտիւ օ-նու օրատա, վէ գարշը տուրանլարը տախի գո-վալայըպ տեօնտիւ աթընը ալտը։ պինտի վէ թէքրար հիւճիւմ էտիպ տիւշմանլարը տիթ-րէթտի։ Պունտան՝ ղայրը նախատարլար տախի եիւրէքլէնիպ՝ պէրպատ էթտիլէր Ա՛ղամ աս-քէրինի։ Ա՛ղամլէր տայանամայըպ գաչտըլար, եարըսը գատարը Տէմիր գափույա տօղրու, վէ եարըսը Ա՛ոբնաս չայընը քէնարընա։ վէ օնտան կէչիրքէն Չայլար օգ աթմագա պայ էթտիլէր օնլարը։ Հէմէն սալթ պիրիսի գուրթուլա պիլտիւ Ալիրտիլէր սօնդրա Չայլար Ա՛ղուան ՚մէմլէք-թինէ վէ հէր նէ գատար Ա՛ղամ պուլտուլար-սա օրատա, վէ Ա՛ղամճէնսիլէրի հէվէսինի գըրտըլար։ Օնտան եիւրիւտիւլէր Տէմիր գա-փույա, վէ օնտա տախի գըրտըլար Ա՛ղամլէ-րի, վէ եըգտըլար Յազկերտին պինալարընը։ օնտան իչէրի էյլի կեօնտէրիպ տօսթլուգ էթ-տիլէր Ա՛լտնը վէ Չոնը տէտիքլէրի միլլէթ-

լէրիլէ վէ տեօնտիւլէր Հայաստանա : Ցա-
հա պուն լար օ ձէնքլէրտէ իքէն՝ Ա ասակ Աի-
նի՝ վէ օնուն լա օլան նախարարլար քրիս-
թիանլըղը թէմամ պիր եանա պըրագըպ , շէ-
հիրլէրի վէ քեօյլէրի վէ քիլիսէլէրի տախի ա-
թէշփէրէսթիլիք մէշհէպինի սօգտուլար : Ա-
քէնձէ վէրտիլէր քահանալարա . երգտըլար
չօգ եէրլէրի . գուրթուպ նախարար էվլատլըը-
նը , Ձէմիսթանա եօլլատըլար . վէ թէքրա-
րէն շարդ գօտուլար Յաղկերտ վէ Ա իհրներ-
սէհ վէ մէձուսիլէրին պաշխիլէ քի Հայլարը պիւս
պիւթիւն ամէմ միշհէպինէ սօգտունլար : Կաշ-
տըլար Ասումարա տախի վէ ղայրը միլլէթլէրի
քի Ա արդան վէ օնա թապի օլանլար ասի օլ-
միշլէր տէվլէթէ :

( ) վապիթտէ Ա ամիկոն սօյունտան պիրիսի՝
ատը Ա ասակ՝ միւպաշիր օլմիշ իտի օ Հայլարա
քի Ասում փայընտա սաքին օլուրլար իտի . պու-
նա պաշպաձա քեազատ եազտը Ա ասակ Աինի ,
ֆէնա իֆթիրալար երզարագ Ա արդանլա պիր
օլանլարըն իւզէրինէ : ( ) տախի չինքի պունա
պէնկզէր պիրի իտի՝ պունուն իֆթիրալարըն-
տան գըզըլ՝ աղըր աղըր շիքեայէթլէր եազտը
կայտէրէ , վէ մէքրուհ կեօսթէրտի օնլարը .
պուլտու պու Ա ասակ օ Ա ասակը , պիր պիրինէ
ատաշ վէ սըրտաշ . վէ պու իքի Հարամզատէնին
պիրլիկի իտարատ էթտի Հայաստանը :

{ 181 } Հայան պու իշլէրի իշիթտի Ա արդան
վէ Ա արդանլա պիր օլանլար՝ աձկլէնիլէ Հայաս-
տանա կէլիպ սիլահլէր թէքրար մէմլէքէթի ,
վէ Ա ասակըն վիլայէթինէ կիրիպ՝ քի Աինքիք

տէնիր՝ եաղմա էթատիլէը չօգ ուէրլէրի վէ նսիր էթատիլէը ծնա թասլի օլուպ՝ գարշը գոյանլարը։ Ուչէրինի տուզտուքտէն սօնդրա՝ մէշվէրէթ էտիպ՝ չըգարտըլար զընտանտան դուրսատ Ա.-ձէմիէրին պիրինի. վէ նէչի կիսի եօլատըլար օնու Յաղկերտէ. "Ուչթէ տէտիլէը պիզ Հազրըզ շահա հըզմէթ էթմէկէ, էկէր պիզե զօր էթմէզսէ քէնտի մէզհէպինէ տեօնմէկէ ,, ։ Ֆազլանտը Յաղկերտ պու իշտէն, վէ լաքին Ֆէյրուզ տեօնմէտի. զէրէ օնլարը տինլէրինտէն չըգարմապ իսթէր իտի. վէ չինքի պագտը կեօրտուքի զօր իլէ օվմայօր, տէք իլէ օնլարըն պիրլիկինի սեօքմէք իսթէտի քի գօլայըգլա օնլարը՝ էլէ ալա։ Պու նէյէթի իլէ Ֆէրման էթտի քի Ֆայլար վէ քէնտի հիւքմի ալթընտա օլան զայըրը ձինատէն քրիսթիանլար, հէր եէրտէ աշիքեարէ տինլէրինի դուրսատուրլար. վէ պուննու կիմսէ էթտի քի հէր քէս քէնտի եէրինէ տաղըլըրլա։ Ա է լաքին Ֆայլար օնուն Ֆէյրուզին պիլէրէք՝ պիրիսիրինտէն այրըլմատըլար. իլլա քի տահա զիյատէտի իլէ պիր օլուպ Հազրըլանտըլար քի՝ լազըմ կէլըրսէ ձինք էթմէսինլէր։

3. Ա ասայը էլուէյէ *եօլու-լու-* վէ Ա ֆրօնլա պէնէ օլանլարը պէրլէյէ վէ շէհիօ օլմալարը։

Գ. 10—13.

481 } Ֆաչան կեօրտու Յաղկերտ՝ քի Ֆայլարը ալտատամայօր՝ իֆրադ իլէ գըզտը. վէ միւպալէղէ ասքէրիլէ եօլատը Ֆայաստանա Ա՝իհրը-

ներսէհի , քի վարսըն գըրսըն Հայլարը պիւ-
թիւնձէ ։ Ակլտի Մ՝իհրնեռսէհ Վայտակարան
սէմթինէ վէ Ա՝սասկը եանընա չաղըրըպ՝ սօր-
տու վէ տուլտու՝ օնտան՝ պիրլիքտէ օլան Հայ-
լարըն ֆիքրինի վէ թէտարիքինի . վէ թահրիք
էթտի օնու՝ քի օնլարըն պիրլիկինի սեօքսիւն ։
(տախի պուլտու ինքի եալան եանղլըշ եիւ-
րէքլի քահանայ՝ Հ՝տլարը Հ՝անգակ վէ Պետ-
րոս , ինքնէ օնլարա ուլղուն սարկաւագ՝ Ա-
հակ վէ Մ՝ուշի . վէ պունլարըն էլինիլէ էմին
էտերէք վէ շէյ ատայարագ ալտաթտը Հայ-
լարըն չօղունու չօգ քէրրէ . " Հ՝ւմանէն սօնղրա
տէտի Կ՝ըր օլտու շահտան քի Հ՝քրիսթիանլար
աշիքեարէ վէ սէրպէսթլիկիլէ գուԹտուն լար
քէնտի տինլէրինի . վէ պիլմիշ օլասընըզ քի
պու մատտէ իչին կէլմիշ տիր Մ՝իհրնեռսէհ .
եանի էկէր Հայլար Թէք տուրմազլարսա տին-
լէրինտէ , օնլարըա Ձէնկ էտիպ՝ հապսարընտան
կէլմին ,, ։ Պեօյլէ եալանլարըա էվվէլ սեօքտիւ
Հայլարտան՝ Կիւրձիլէրին վէ Հ՝ղուանլարըն
պիրլիկինի վէ Հայլար իչինտէտի պաղխինէ
սօղուգլուգ պըրագտը ։ Պագտը Մ՝իհրնեռսէհ
քի Ա՝սասկ էմին վէ սաղ պուլունմայօր քեօ-
Թիւլիքտէ վէ օնուն էլինիլէ շահրն իսԹէտիկի
օլմայօր , էվվէլ Թէսլիմ էթտի օ պեօյիւք օր-
տույի Հ՝ձմաէրապաքէրինէ՝ ատը Մ՝ուշիան Կիւ-
սալաւուրտ . վէ սօնղրա Կ՝ըր էթտի օնա քի
Ա՝սասկըն իշարէԹի իլէ տիւզմիւն գօշսուն Կէր
իչի . վէ քէնտինի չըգտը կիւԹտի Հ՝ձմիսԹանա,
վէ շահրն Հուզուրսունտա էօյմէք լազըմ իքէն
եէրտի Ա՝սասկը՝ ալչագ վէ խային կէօսԹէր-

մեքլէ ծնու։ Իշին պէօյլէ օլսուղունու կէօր-
տիւքտէ Ալ արդան՝ իւմիտինի Ա՛լլահա սալըպ՝
հապէր եօլլատը Նայլարա քիմքի տէտի իսթէր-
սէ՝ Ձէնկէ կէլսին պէնիմլէ։ Պու սէօզ իլէ պի-
րիքտիլէր ծնուն եանընա Ա՛րտաշատ շէհրինտէ
ալթմըշ ալթը պին քիշի Ձանլարընը ֆիտա էթ-
մէկէ տին ուղուրունա վէ սուրբ Իկեղեցիյի
սագլամաղա՝ Կրիստոս Էֆէնտիմիզին աշգը-
նա։ Կէլտիլէր տախի օրայա Յովսէփ կաթու-
ղիկոս վէ Ահակ եպիսկոպոս, վէ Ալ ԵՒոնդ ե-
րէց վէ տահա պիր գաչ քահանայ վէ՝ սարկա-
ւագ։

Իշխէտի Ալ արդան քի Ա՛ձէմլէրին օրտուսու
էէթիշմիշ Նէր տէտիքլէրի էյալէթէ վէ ասքէ-
րին պիր պէօլիւկի պաշլամըշ չէթէձիլիք էթ-
մէկէ. պունու տույտուգտա եօլլատը չէթէձի-
լէրին իւզէրինէ Ա՛մատունի սոյունտան Ա՛ղան-
ձար նահապարը՝ պիր գաչ նէֆէր ասքէրիլէ։
Ո տախի ծնլարը գօվալայըպ վէ Ա՛ձէմ օրտու-
սունուն նամըլ օլտուղունա վուգուֆ Թահսիլ
էտիպ՝ սէվինմէկիլէ տեօնտիւ կէլտի այագտաշ-
լարը եանընա։ Տէվլէտտի Ալ ասակ տախի քէն-
տիսինէ պիր օլան Նայլարը Ա՛ձէմ օրտուսու-
նա. վէ ծնլարա եիւրէք վէրիպ՝ Թէքրար եօլ-
լատը եօգարտա զիքր էթտիկիմիզ քահանալա-
րը Ալ արդանլըլարա վէ ծնլարընն սեօզի իլէ պիր
գաչընն ֆիքրինի տեօնտիւրտիւ. ծնլար տախի
կէրչէ կէրի չէքիլմէտիլէր Ալ արդանտան, լաքին
եիւրէքլէրի պաշլանտը Ալ ասակլարա։ Ա՛ձէ-
մին ասքէրի էէթիշտիքտէ Ա՛ւարայր քեօյիւն
օվասընա՝ Ալ արդան տախի վէ ծնունա պիր օ-

լանալար՝ կէտիւէը ծրայա, վէ օրտուլարընը գուր-
տուլար Տղմուտ չայըն քէնարընա ։ ( )րատա
չօգ թէսէլլեյէ տայիր եիւրէք վէրիձի սեօզլէր
սեօյլէտի Ա արդան քէնտիսինէ պիր օլանլա-
րա · Պ ևոնդ՝ երէց տախի քէզալիք · վէ օ կէձէ
հէփիսինէ խոստովանանք օլմապլա վէ սրբուելի
ալմագլա՝ գուվվէթլէնտիրէր ձան վէ թէնիրէ վէ
սիլահլանտըլար էֆէնտիմիզին մուհաֆազէ թի-
լէ ։ Ասպահըր՝ քի Ա՝արէրի այըն իկիրմի ալ-
թընձի կիւնի իտի վէ Հոգեգալուստուն եէտին-
ձի կիւնի ձէնք պաշլանտըգտա , Հայլար՝ պիր
սուսամիշ քիմսէ չէշմէյէ սէյիրտիր կիտի՝ եիւ-
րիւտիւէը Ա՝ձէմլէր իւզէրինէ քի տին ուղուրա-
նա գանլարընը տէօքսինէէր · վէ չայը կէչիտ
տիւշտիւէը օրտույա վէ պաշլատըլար գըրմազա
վէ գըրըլմազա · օ ատալըգտա Հայլար իւսթէ
չըգաձագ օլտուգլարընտա՝ ծնլատան պէշկինի
քիշի գատար քի եիւրէքլէրի Ա՝աակլա պիր
իտի՝ էնկէլ օլտուլար վէ գաչամագ վէրմէկիլէ՝
զայըրլարընա քէտէր կէթիրտիէր ։ Ա է լա-
քին Ա՝արդան՝ էֆէնտիմիզին մուհաֆազէ թիլէ
դուխուշտ ալէվ կիտի տիւշմանլարը եագտը
վէ թէհլիքէլէրէ սալըպ տիւշտիւ · տախի օ-
նունլա պիրլէ ձէնքտէ տիւշտիւէը տօգուշ նա-
խատար վէ ասքէրինտէն իքի եիւզ ակքսէն ալ-
թը քիշի ։ Պալանլարը կէրի չէքիլիպ գաչտը-
լար վէ մէթին շէհիրլէրէ սըղընտըլար ։ Տիւշ-
մանլար տախի ատալարընա տիւշիւպ՝ զայրֆլա-
րընտան եէտի եիւզ գըրգ քիշի էօլտիւրտիւէը
քի ձիւմլէսի օլտու պին օձուզ ալթը ։ Ա՝ձէմ-
լէրտէն տահա զիատէ էօլտիւէը օ կիւն · եանի

իւչ պին պէշ եիւզ գըրգ տեօրթ քիշի քի տօ-
գուզու պեօյիւքլերտին իտի շահ սէվկիւլիւլերի։
Իշին պեօյլէ օլտուղունու կեօրտիւքտէ Ա ասակ՝
չօգ կիւձէնտի. զէրէ պիր շէյ գազանմամատը,
խուսուսա քի գազանայըմ տէր իքէն՝ չօղունու
զայ կԷտի, տիւշտիւ արԷգդ կօմէյէ պէրիկ
վէ ֆէնտիկ վէ եալան էյմինլէրիկլէ չօղունու
գալէկերտին էնտիրիպ՝ կօլտուրտիւ։ Պեօյլէձի-
նէ դուԷտուպ Յովսէփ կաԷտուղիկոսու վէ քա-
հանալարտան պիր գաչընը զէնձիրէ գօտու։
ԱկԷտի Ցայք մէմլէքէԷինէ քի ծրատա իտի
սուրը Ա արգանըն գարտաշը Ամայեակ վէ օ-
նունլա ձէնք էտիպ՝ պիր շէյ էտմէտի. վէ լա-
քին օ ձէնքտէ տիւշտիւ Ամայեակ։ Պեօլիւք
պեօլիւք էԷտի սօնդրա Ա ասակ Ընձէմ ասքէ-
րինի վէ չէԷէձիլիկէ սալտը ծնլարը Ամա-
ատտան իշինէ։ Պունու կեօրտիւքտէ Ամայլար
եիւրիւտիւլէր Ընձէմլեր իւչէրինէ՝ վէ չօղու-
նու գըրտըլար, վէ եիւրիւչիշ էԷտիլեր Ընձէ-
միսԷձանա, եապտըլար եըգտըլար քէօյլեր
վէ գասապալար, վէ չօգ էսիր ալտըլար։ Ի֊
րադ իլէ գըզտը պու իշէ Ա՝ուշկան Ա՝իսա-
լատուրա վէ պիր շէյ էտմէյիպ՝ եալտը Յակ-
կերտէ վէ տույուրտու կէչէն իշլերի, վէ հէմ
օլան զարարլարը վէ զիյանլարը՝ Ա ասակըն
իսԷձինէ պըրագտը։ Իշի Թէրս կեօրտիւքտէ
Յակկերտ՝ հօյքելէնիպ չօգ տարըլտը վէ մաղ-
րուրըղունատան վաղ կէչիպ՝ տույտու քի ար-
Թըգ տին մատտաձինտէ զօր էտմէգ Ամայեար-
պունուն իշին Ա՝իհրնեբաէհիլէ միւջաէլերէ հ-
տիպ հապէր կեօնտերտի Ա՝ուշկան Ա՝իսալա-

ւուրտա քի ռահաթլըգ վէրսին Նայլարա, եէմինիլէ սեօզ վէրէրէք՝ քի շիմռէն սօնղրա ղօր կԹամէսին Նայլարա տինլէրինտէն տեօնմէկ. վէ կմր կԹտի քի Նայլարա Ա՝արզպան կԹսին Ա՝տրորմիզդ ատը Ա՝ՀԷմի վէ քէնտիսի տեօնսիւն Ա՝ՀԷմիսԹանա։ Պու իշլէր իչին պագ Նայ Թարիխինտէ. Ջ. 2 — 13։

4. Ա՝տրորմիզդ Ա՝արզպանըն վէ Ա՝որվէնասպըն վաֆԻթ վէ Ա՝եւէոէ հայրապետին կաԹողիկոսըղը՝ Յովհան Ա՝անդամոնիչ վարըձա։

Գ. 13 — 21.

[431] Ա՝տրորմիզդ Ա՝րշական՝ ատը Ա՝ՀԷմ՝ Նայլարա Ա՝արզպան օլուպ խայընլըգ կեօսԹէրտի, կն էվվէլ քիլիսէ խուտտամլարընա, սօնղրա նախարարլարա. քիլիսէ խուտտամլարընտան պիր գաչընը զինձիրէ գօյուպ՝ կեօնտէրտի Ա՝ՀԷմիսԹանա. ատլարը Յովսէփ կաԹուղիկոս, Ահակ՝ Ուղտունի եպիսկոպոսու. Պ Եռնդ երէց, Ա՝րշէն քահանայ, Ա՝ուշէ քահանայ, Ամամուէլ քահանայ, Ա՝բրահամ քահանայ, Վաջաջ սարկաւագ, Խորէն, Ա՝բրահամ վէ ղայրլըլարը տախի։ Պունլար Ա՝ՀԷմիսԹանա եէԹիշտիքլէրինտէ Ա՝իշխնեբսէհ պունլարա սիյասէԹ կԹատիքտէն սօնղրա՝ էնտիրտի գանը գօյուչա։ Պու պեօյլէ օլտուգտա՝ նախարարլարա կլ սալտը Ա՝տրորմիզդ Ա՝իշխնեբսէհին սեօզիւիլէ վէ Յազկերտին էմրիւիլէ, էօկիւԹ վէրտի ծնլարա քի կԹսինլեր Ա՝ՀԷմիսԹանա. ծնլար տախի

Յակոբեան եպիսկոպոսը, ջերմ կիթ-
տիլներ։ Ան պու կիտէնլերի տէ տէմիրէ վու-
րուպ Ա՛ինջնեբախ էնտիրտի օ զընտանա։

[182] Ա՛ելիտէ՝ Ա՛նանգկերտ եպիսկոպոսու՝
Յովհէփ Հայրապետին եէրինէ կաթուղիկոս-
լըղա սէչիլտի. զէրէ Յովհէփ կաթուղիկոսու
էօլլատըգտա Ա՛տրոմիզդ՝ նախարարլար տահա
Ա՛ճէմիսէածանա կիւէմէտէն՝ ծնուն կէրի տէօ-
նիւպ կէլմէսինի ումմատըգլարը իչին՝ պիր զայ-
րըսընը օղուրդմագ իսդէտիլեր։ Պունուն իչ-
չին Պուրին շէհրինտէ եպիսկոպոսլար սինոդոս
էտիպ՝ կաթուղիկոս տիքտիլեր Ա՛ելիտէ եպիս-
կոպոսու վէ կաթուղիկոսլըգ քիւրսիսինի օրայա
գօտուլար։ Պու կաթուղիկոսլա էյի կէչինտի
Ա՛տրոմիզդ մարզպան, վէ Յակոբտին էմրի-
իլէ պաշլատը միլլէթի սատըգանէ գայըրմաղա
վէ իչին վէրտի.քի Հէրքէս եէրինէ տէօնիւպ՝
էվվէլքի կիպի գուլլանսըն քրիսդիանլըգ տի-
նինի քիմսէ քիմսէյէ քէտէր վէրմէյէրէք։ Ա՛նա-
նտարալար՝ Ա՛ճէմիսէածանա կիւէտիքլէրինտէ
Թէֆթիշ էդէտի Յակոբոս Ա՛ասակըն իշլէրի-
նի վէ օնու գաթլէ միւսդաճագ վէ սուչլու
պուլուպ՝ տիւշմէրտիւ մանսըպընտան վէ էնտիր-
տի գանլը գուլլուչա, օ տախի օրատա չիւրիւյիւպ
կէպէրտի. պունգ Հայ Թարիխինտէ. Ը. 14 վէ
15։ Ա՛եէրինէ կէչտի Ա՛իւնիք մէմլէքէթինտէ
օնուն կիւվէյիսի Ա՛ռաքելեան քի տինինի
պըրագըպ՝ ինքեար էյմիշ իտի վէ Ա՛ինջէրտէն
չարփընարագ էօլտիւ։ Ա՛կիւնջէրտէ Ա՛իւր-
Ա՛ինէրին պէյի Ա՛ռպէն՝ քի ալիշնտի սուրբ
Ա՛ռրգանըն պէօյիւք գըղընը սար Ա՛ուշան վէ

քէնտիսի տինինի պըրագըպ տահա Ա՛ղէմիս-
թանտա ցյալանըրիտի, տեօնտիւ կէլտի Ա՛իւր-
ձիսթանա վէ պաշլատը գարըսընա զօր էթմէ-
կէ քի տեօնսիւն Ա՛ղէմ մէղհէպինէ. ալթը եըլ
հզկէթ էթտի օնա պու շէյ իչին՝ ծգատար քի
օ տախի էօլտիւ սէնէ 458 • պագ Հայ Թարի-
խինտէ • Ջ • 13 ։

484 } Ա՛գթիզա էթտի օ կիւնլէրտէ քի Յազ-
կերտ շահ կինէ կիտէ Հոնք տէտիքլէրի միլլէթ
իւզէրինէ • վէ ծլմայա քի քէնտի ուզագլանըր-
սա րահաթլըգ վէրիլէ զընտանտա օլան քա-
հանալարա վէ նախարարլարա, Էմր էթտի
քի օնլարը էօյլէձէ պագլը կէօթիւրսիւնլէր
Ա՛իւշապուհ գալէսինէ • վէ Թէսլիմ էթտի օն-
լարը Մոփպէտ, եանի մէձուսիլէր պաշը օլանա քի
օնլարը տեօնտիւրսիւն տինլէրինտէն • օ տախի
չօգ հզկէթ էթտիքտէն սօնղրա քահանալարա,
օնլարտա միւձիզէթ կէօրիւպ՝ մէղհէպինի պը-
րագտը վէ քրիսթիան օլտու • պագ Հայ Թա-
րիխինտէ • Ջ • 15 ։ Ա՛ֆ լաքին Յազկերտ Հոնք
իւզէրինէ կիտիպ վէ օնլարտան եէնկիլիպ՝
րէզալէթ իլէ կէրի տեօնտիւքտէ՝ ինէթիգամընը
օ քահանալարտան ալտը • չիւնքի մէձուսիլէր
տէտիլէր օնա քի "Ա՛չիմիզին պէօյլէ Թէրսինէ
կիթմէսի պուընտան օլտու, զէրէ սէն տահա
էօլտիւրմէտին փուԹլարըմըզը էօլտիւրէն քա-
հանալարը ,, ։ Պուընու իչինէթտիքտէ Յազկերտ՝
ջանիբձագ ծրաձըգտա էօլտիւրտիւ իքի քահա-
նայը՝ ատլարը Սամուէլ վէ Ա՛բրահամ քի պի-
լէսինձէ կէօթիւրմիշ իտի ։ Ա՛մր էթտի սօնղ-
րա Ա՛ֆնշապուհ խանա՝ քի օպիրլէրինի տէ

հօլիւրսիւն ։ ( ) տախի՝ Խիւշապուհ գալէսինէ վարըպ՝ չըգարտը օնտան քահանալարը , քի օնլարա Ղ Լանդեանք տէրիզ վէ սիր ուզագ եէրէ կեօթիւրիւպ՝ մարտիրոս էթտի օնլարը , քէվալ լիք մոգպետի տէ . սէնէ 454 Յուլիս այլն 31 ։ ( )նլարըն թէնինի տէվլէրտի Աուժիկ տալը պիրիսի քի կիղլի քրիսթիան իտի . վէ քէմիքլէրինի քրիսթիանլարա տաղըթտը . պագ Հայ թարիխինտէ . Ճ . 16 ։ Ի վերտու Ղենշապուհ օնլարըն շայիրտլէրինէ տախի վէ էզիյէթ էթտի օնլարա , վէ իքիսինին գուլագլարընը վէ պուրունլարընը քէսիպ՝ սիւրտիւ Յոռեստանա . ատլարը Աորէն վէ Յքրահամ . պագ Հայ թարիխինտէ . Ճ . 17 ։

438} Պունլար պէօյլէ օլտուգտա՝ Հայ նախարարլարը գարանլըգ զընտանտա օթուրմիշլէրիտի էօրթիւ տէօշէք եօգ , չամաշըր տէյիշմէ եօգ , եայգանմա եօգ , աՃ սուսուզ տէրտիմնտլէր , քէնտիլէրի պիրէր փատիշահ կիպի իքէն՝ պէօյլէ սիյասէթտէ՝ տայիմա Յլահա շիւքր էտէրլէր իտի , տին ուղուրունա պու զահմէթի չէքտիքլէրի իչլին ։ ( ) զալըմ Յաղկերտ շահ տախի քի տօսթանէ պունլարը չաղըրմիշլիտի՝ պու հալտէ պէօյլէՃէ կէօրիւպ՝ տահա զիյատէ արթ ըրտը էզիյէթլէրինիքի տինլէրինտէն գըմըլտաթարն անլար . սէօզ վէրէրէք քի էկէր տէօնէրլէրսէ , իքրամ իլէ վէ պէօյիւք մանսըպլարա տէօնտիւրսիւն Հայաստանա , լաքին Ֆիքիրլէրինի տէօնտիւրմէտի ։ Անդրա Ե ղամշապուհ խան՝ շահա րէՃա էտիպ՝ չըգարտը նախարարլարը զընտանտան տէօրթ եըլ օրատա գալտըքտան սօնդրա .

վէ լաքին գօյվէրմէտի ծնլարը Յազկերտ, Կնզալիք Ա.շուշա Պուգարլար պէյ Ի՛րնեբակհին էլիւէլ ալար շահատան Ա՛արգանըն գարատաշը օլան Ա՛մայեակին իւչ էվլատընը, ատլարը Ա՛ահան, Ա՛ատակ վէ Ա՛րտաշէս, վէ կեօմիւրտիւ վիլայէթինէ։ ( )նլարըն անասը ատը Զուվիկ՝ քի Ա՛շուշանըն պալտըզը իտի՝ էյի Թէրսախկիլէ ստգլատը ծնլարը. պունլարըն քիւչիւք գարտաշը Ա՛արդ ատը՝ Տայք սէվմէյինտէ իտի լալասընըն եանընտա։

487} ( ) կիւնլէրտէ էօլտիւ Յազկերտ շահ վէ քիւչիւք օղլու Պերոզ՝ շահ օլուպ եէրինէ կէչտի վէ ռահաթլըգ վէրտի Ա՛այ նախարարլարա. վէ էօլէֆէ Թային էմտի ծնլարա, վէ չօգ իշլէրտէ ծնլարը էմին վէ սատըգ պուլուպ՝ րաղպէթ իլէ տեօնտիւրտիւ ծնլարը Ա՛այաստանա՝ եէնի մարզպանլա, քէնտի փատիշահլըղընըն սէքիզինճի ելըընտա սէնէ 464։ Պու նախարարլարըն էմտիքլէրինի վէ չէքտիքլէրինի պաճ Ա՛այ Թարիխինտէ· 17· 18։

464} Ա՛տրվէնասպ՝ մարզպան կէլտի Ա՛այաստանա՝ Ա՛տրոմիզդին եէրինէ՝ ծնուն ծնիքի սէնէ մանսըալընը սիւրտիւկիւնտէն սօնղրա։ Պունունլա նախարարլար Ա՛այաստանա էմի իշիպ սէվինտիրիպ շազ էմտիլեր Ա՛այլարը, խուսուսա խըսրամ ապրատալարընը. վէ քէնտիլէրինտէ ռահաթլանըպ՝ ռուհանի իշլէրէ եէլթէնտիլեր։ Ա՛ն լաքին եհուտլըլերի տայիմ էզիլիրիտի. զէրէ պագտըլար կեօրտիւլեր Ա՛այաստանտա գալան պազի նախարարլար քի Ա՛ֆմէրտէն րաղպէթ պուլալմ տէյի՝ փուԹխանէլեր աչըպ, սուրէթա

ծրաբարտա աթիդիչ վի կիւնդիչ գաիսարլար իսի, վի պեօյլե եթմիկ իլե՝ տըշարտան ուահմաթ ե- տիրլեր իսի . պաղիլերի տաիսի եիւձե միլթե- պէյ երբրլեր իսի : Ալ այրը քիմանելիր տե պու- նու կեօրիւպ՝ քենտիլերինտե պեօյլե շէյ գալիպ օլմիշլերիտի . վի պեօյլեձինե տէյիլքի սալթ տին գարաֆընտան , իկիտիլիք գարաֆընտան տաիսի կէվշէմիշլերիտի . վի օ Նայ Ձինսինին եիւրէքլի պահատըրլըղընը զայպ էտիպ զայիֆ վի աչլագ օլմիշլեր իսի . օ գատար քի , պիր կիւն Պերոզ շահ տէտի , "Պէնիմտէվլեթիմտե Ա՛ղա- րիլերտէն աչլագ կեօրիւյօրում Նայլարը ,, : Պուն- լար պու հալտե իքէն՝ քենտիլեր Նայաստանա Նո՛ք միլլեթի վի Ա՛ղաիս սէմթինե տիւշիւպ՝ չեթէձիլիք էտերէք չօգ եերե զարար վերտիլեր չօգ քիմանէյի էսիր եթտիլեր . տին ուղուրունա չօղունու էօլտիւրտիւլեր՝ քի օնլարտան պիրի իսի Ա՛թանաս քահանայսուրբ Աահակըն շայիր- տի : Էօլտիւրտիւլեր օ էսիրլերտէն Ծագուհի ատը պիր գարը տաիսի . վի պու գարընըն թէնի իւզերինե միւձիլեթլեր օլտուգտա՝ պիր գաչը օ տիւշմանլարտան քրիսթիան օլտու վի քրիս- թիանլըգ իչին էօլտիւլեր . պակ Նայ Թարի- խինտե . Ջ . 18 :

487 } Ա՛ուլեա պիրինձի Ա՛անաղկերտլի՝ նա- խարարլար կէլմէտէն՝ հաչան Ա՛եղիտե հայրա- պետ պէշ սէնե կաթուղիկոսլըգ սիւրտիւքտէն սօնղրա էօլտիւ՝ օնուն եերինե կէչիպ օթուր- տու Ա՛ուլնատե վի սէքիզ սէնե եաշայրակ էօլտիւ :

488 } Պիւտ սուրբ Աահակըն վի սուրբ Ա՛ես- րոպան շայիրտի՝ Ցայք էյալեթինատէն Ա՛զահեզ

քեօյիւնտէն՝ ագըլըը վէ ալիմ պիր քիմսէ վէ Ա֊ուսմ տիլինձէ քիթապլարա վուգուֆ Թահ֊սիլ էթմիշ, Ա֊ովսէփին եէրինէ կէչիպ կաթուղի֊կոս օլտու Պ֊ուրին շէհրինտէ եէթմիշ եաշընտա իքէն ։ Պու չօգ չալըշտը կէրէք նասահաթ վէ հօկիւմէթ իլէ , վէ կէրէք ազալ էթմէկիլէ՝ էյրի կիտէնլէրի տօղրուլուղա տեօնտիւրմէկէ ։ Ա֊ն լաքին օնլար պուննան սեօզլէրինտէն ալընըպ՝ հադգընտան կէլմէք իսթէտիլէր ։ Պունլարըն իչինտէն Պ֊ադիշա Իտրիսուսունի տէտիքլէրի՝ [478] ( ) Պէրոզ շահա կիտիպ շէքվա էթտի ։ տախի օնու չաղըրըպ վէ Թէֆլիզ էտիպ՝ պիր սուչ պուլմատըգտա՝ զօր էթտի քի տեօնսիւն Ա֊ձէմ մզկէպինէ ։ Պ֊ապուլ էթմէտիքտէ Պ֊իւտ օ տինսիզլիկի՝ ազլ էթտի օնու Պէրոզ կաթուղիկոսլըգտան , վէ օնուն եէրինէ պիր ղայրըսընը գօտու ատը Պ֊Ալրիատիզ . պագ Նայ Թարիխինտէ . Ջ . 20 ։ Տեօնտիւ Պ֊իւտ Նայաստանա վէ իքինձի էրլը էօլտիւ վէ կեօ֊միւլտիւ Ա֊թմնու քեօյիւնտէ . կաթուղիկոսլու֊ղու սիւրտիւ 10 սէնէ ։ Պու Հայրապետ Ա֊ն֊դակունիլէ պիր օլուպ պիզիմ ժամանակըզի Թէքմիլ տօնաթտը վէ տահա չօգ էյի շէյլէր եազտը ։

[478] Պ֊Ալրիատիզ Ա֊ձրունի՝ Պէրոզ շահըն էմրինէ կաթուղիկոս օլտու Պ֊իւտ Հայրապե֊տին եէրինէ պէշ սէնէ ։ ( ) կիւնլէրտէ՝ Ա֊եսի֊պին եախօտ Ա֊ծբին շ֊Հիրին եպիսկոպոսու՝ ատը Պ֊արծումա՝ Ա֊եստրուն մզկէպինտէ օլ֊մաղ իլէ՝ չալըշըպ զայրէթ էտէր իտի մզկէպի֊նի եայմաղա . օնուն իչին Պ֊Ալրիատիզ կաթու֊

ղիկոս հօմէյէ պէրիյէ քեաղատ եաղտը քի սագընսընլար օնուն սեօզլէրինտէն ։ Ալիմէք իսմէտի Խարծումա Հայաստանա, լաքին գօվ- տու Աերշապուհ Ա.ծդրունի, պագ Հայ Թա- րիխինտէ . Ջ . 20 ։

180 | Յովհան Ա՝անգակունի՝ Ա.ղշամունի էյա- լէթինտէն՝ Նախնոտ քեօյինտէն՝ աձայիսպ պիր քիմսէ՝ Ա՝րիստաքէսուն եէրինէ կէչիպ կաԹուղիկոս օլտու էմմիշ պէշ եաշընտա ի- քէն ։ Պու ալիշ վէյատէմիլէ տօնաԹտը մաշ- տոց քիԹապընը վէ խորհրդատետրի. մաղԹանք- լար, աղօԹքլար, վէ քարոզլար տիւզտիւ ժամա- պէրքտէ պէրիպէրինտէն եախշի, վէ տահա զայ- րը կիւզէլ քիԹապլար եափտը ։ Պու Հայրա- պետլէրին վազԹինտէ տահա սաղլըտի պուն- լարըն այագտաշլարը սուրբ Ա՝ղիշէ, սուրբ Ա՝ով- սէս Խորենայի վէ ղայրըլարը քի եըլտըզ կիպի Հայաստանտա փառլայըպ՝ ըշըգ վէրիրլէր իտի. վէ լաքին տիւնեայը աղԹիսաԹ կեօրիսպ՝ եա- լընըզլըղը սէչտիրէր վէ Հալգըն գալասպալըղըն- տան պիր եանա չէքիլիպ իսԹիզ եէրլէրտէ վէ դանըլմազ սէմԹլէրտէ սաքին օլտուլար, վէ Հօմիւրլէրինի րուհանի իշլէրտէ կէչիրտիլէր, տիւրլիւ տիւրլիւ Ֆայտալը քիԹապլար ԹէկՐ- ճիւմէ էԹմիկիլէ, վէ պազլէրինի տախի էէ- նիտէն վիւճուտէ կէԹիրմիկիլէ . պագ Հայ Թարիխինտէ . Ք . 60 ։

Ե · Ա՝ահանը ԷՐՒԻՒ ԻՇԽԷՐ ·

Գ · 21—22 ·

466} Ասուրբ Ա՝արգանըն գարտաշը Ա՝մայեա-
կըն տեօրթ Էվլատը վար իտի , ատլարը՝ Ա՝ա-
հան , Ա՝ատակ , Ա՝րտաշէս վէ Ա՝արդ · Պու
Ա՝արդ սաքին օլուր իտի Տայք սէմթինտէ լա-
լաբընըն եանընտա · օպիր իւչ գարտաշլարը տա-
խի Պուդարք սէմթինտէ նիձէ քի զիքր էթ-
տիք եօպարտա · Պունլար Հայեան իշխէթտի-
լէր ո՞խոտոպոհ եանի սատրգ նախարարլարըն
Ա՝այաստանա տեօնտիւքլէրինի , կէլտիլէր քէն-
տի էրլէրինէ Տարոն սէմթինէ վէ ծրատտա
պեօյիւտիւլէր վէ էշպէհ իշխէրիլէ շանլարընը
եիւձէլէթտիլէր , խուսուսա Ա՝ահան քի իւչ
շէյիլէ հէմ նախարարլարտան իւսթիւն կեօ-
րիւնտիւ · պիր քի էյի գապկէթէ մալիք քիմսէ
իտի · իքինձի՝ քի իֆրադ իլէ ագըլը իտի · ի-
չինձի՝ քի գուվվէթ դարաֆընտան մէնէնտի
եօղ իտի վէ գուվվէթինէ կեօրկտէ եիւրէքլի
իտի · պեօյլէ օլմազլըխ հէմիսինէ ակվիւլլու
օլտու , մարզպանա պիլէ · Ա՝ն լաքին հէր նէ-
գատար իշպէթլի օլտու իսկ եիւրէքլէրի թէ-
միզ նախարարլարա , օ գատար մէքրուհ վէ ալ
չագ կեօրիւնիւրիտի գլուգանձլարա վէ տինլէ-
րինտէն ավարա օլանլարա , խուսուսա Պադի-
շայ տէտիքլէրի Խորխոռունի նախարարընա · ( )
գատար քի հազմ էտմէյիսի՝ հէմիսի պիր օլա-
րագ շէքլանամէ եազըլար Պէրոզ շահա քի

Ալ ահան ասի օլմագ վէ միլէթի տախի ասի էթմէք իսթէյօր տէվլէթինիզէ ։ Պունու Ալ ահան տուպտուգտա վէսվէսէ էթտի ծլմայա ՝քի տիւշմանլարը պիր գազայա օղրաթըրլար քէնտիսինի ։ պէօյլէ տիւշիւնմէկիլէ՝ ֆիքրի ֆէնայա վարըպ, չըքտը կիթտի քէնտի քէնտինտէն Պէրոզ շահըն եանընա վէ տինինի պըրագըպ՝ Ն՚ՀՀմ մէզհէպինի գապուլ էթտի, վէ պու իշ իչին Պէրոզտան րաղպէթ պուլուպ պէօյիւք մէրթէպէյէ երտի ։ Ալ աքին չիւնքի Պէրոզ շիւպհէ էտիրնտի օնուն էմինլիկինէ՝ գօյվէրմէնտի օնու քի տեօնսիւն Հայաստանա ։ Թա քի կէթիրթտի Տայք մէմլէքէթինտէն Ալ արդ ատը քիւչիւք գարտաշընը, վէ օնու իչինին կիսի ալչօտու եանընտա ։ սօնդրա տէվլէթ մատտէսինի գայըրմագ մանսըպընը տախի Ալ ահանա սիփարիշ էտիպ՝ սալը վէրտի օնու ։

479 Հաչան կէրի տեօնտիւ Ալ ահան էթտիկի ֆէնա իշի հադըրնա կէթիրիպ՝ փիշման օլտու վէ եաս չէքէրէք շանսըզ շեօհրէթսիզ հօմրիւնի կէչիրիլտի վէ օնուն սատըգ տօսթլարը տախի օնտան չէքինիրլէր իտի ։ Պունուն էթտիկինի տուպտուգլարընտա ոխոպոպ եանի սատըգ նահարաըլար՝ շաշըրլար վէ գօրգտուլար վէ այըպլայըպ եէրէրլէր իտի օնու՝ պէօյլէ քեօթիւ իշ էթմէսի իչին ։ ( ) պիր տինլէրինի ինքեար էտէն նահարաըլար կիչրի վէհմ էտէրլէրիտի օնտան ։ լաքին օնուն փայէսինէ վէ շանընա հասէտ էտիպ՝ տայիմա օնու ֆատլ էտէրլէրիտի վէ օնա քէմլիք տիւշիւնիւրլէրիտի ։ Ն՚ լաքին քէնտիսի Ալ ահան նի՚ շեօհրէթէ

սէվինիրիտի, նէ՛ ֆասլ էթմէլերի իչին մահ-
զուն օլուր իտի, անձագ տայիմա գապահա-
թը իչին տերուն՛ քէնտիսինի բահաթըզ կ-
տիպ էրիր իտի, վէ տիլէրիտի [ֆէնտիմիզտէն
քի պիր էյի սաաթ գըսմէթ էյլէյէ քէնտիսի-
նէ. "[յ [ապպիմ տիրիտի, հէր շէյէ գատըր-
սըն, սանա տայանմըշըմ. սէն սին սըղընաձագ
եէրիմ. սէն պանա եարտըմձի օլուսա՝ պիր եօղ
կեօսթեր քի օ եօլա կիտէյիմ, վէ խոստովա-
նանք վագթի քերէմ էյլե պանա՝ քի եաշայըպ
ալգըշլայըմ սէնի,,: [ոու սըրրընը կեաճհիձէ ա-
չար իտի էմին վէ սատըպ օլան նախարարլարա,
վէ օնլար եիւրէք վէրիրլերիտի օնա քի աշիքեա-
րէձէ տին ինքեար էթմէնին լէքէսինի իւզէրին-
տէն գազըսըն. օ տախի հէր կիւն պիր էյի
ֆուրսաթ կեօզլեր իտի:

[101] [ոգիթզա էթտի օ կիւնլերտէ [ոերոզ
շահըն կիւթմէսի [եփեաղ տէտիքլերի միլ-
լէթ իւզէրինէ. եազտը [տրվենասպ մարզպանա
քի [այլարտան ասքեր տէվշիրիպ՝ [այ նախա-
րարլարը իլէ պիրիքսին [ղուան սէմէթինտէ վէ
օնտա գալսըն՝ տիւշմանըն չէթէձիսինէ գարշը
տուրմալա: [ոունլար կիւթտիքտէ չիւնքի [այ
նախարարլարըն վէ ասքերին եարըսը գառարը
տօղրու տինտէն ավարա օլմիշլեր իտի՝ պէօպիւ-
լէնէրէք մասխարայա գուԹարըլմիտի սատըպ
օլանլարը վէ եիւրէքլերինի տաղլարլար իտի ա-
ձը սեօզլէրիլէ՝ օնլարը ինսաձի վէ խային սայ-
արագ: [ոունլար կէրի տեօնտիւքտէ կէլտիլեր
[իրակ օվասընա վէ ծրայա Թքի պեօղիւք օր-
տու գուլտուրար. պիր պեօղիւքտէ մարզպան

պիր գաչ աձկմիլե վե տինատեն տիւշենլերիլե ։ օպիր պեօլիւքտե տինտե գավի գալան Նայլար ։ Պունլար տահա տաղըլմատան՝ սատըգ նախա- բարլարտան պիր գաչը մապէյնլերինտե միւշա- վերե էտիպ տէտիլեր ։ “Նէչէյտէք կեօրէլիմ արամըզտա Նձհմ մէզհէպինին մեւրտարլըղընը ։ կիւն պու կիւն տիւր , կէլինիզ գուրթ արալըմ պիպի Նձհմ էլինտեն ։ պունու պիզ էտէպիլիրիզ էկեր պիր օլուրսագ Նիւրձիլեր իլե , եախօտ Նոնք միլլեթիմիլե , եախօտ հէփիսինտեն էյի- սի՝ Նուսլարլա ։ Նլլահ տախի եիւրէկիմիզե պագըպ՝ պիզե եարտըմընը կեօսթերիր ։ զերե միւրատըմըզ՝ պիզիմ ֆայտամըզ իչին տէյիլ , իլլա՝ սուրը քիլիսէյի եալան մէզհէպտեն գուր- թարմագ իչին ,, ։ Պու ֆիքիրտե ձիւմլէսի պիր օլուպ՝ աչտըլար մատտէի Նահանա ։ ( ) տախի սէվինէրէք սէտի ։ “Պէնտե պունու արալըմ վե պունու իսթէրիմ ։ վե լաքին պու մատտէտե ձհսարէթ կթմէմ սիզինիլե պիր օլմազա ։ զերե սիզ եէմին էտիպ վե պիր օլուպ , սօնըրա եէմինի պօզուպ այրըլըրսընըզ ։ վե էկեր եապանձիլերե կիւվէնիրսէնիզ՝ օնլարտան երգըլըրսընըզ ։ իմտի պօշ տիւշինմէլերի պիր եանա պըրագըպ՝ Նլլա- հա սըղընըն օ հէր շէյե գատիր տըր ,, ։ Նէվապ վերտիլեր նախարսըլար ։ “Պիզ նէ քէնտիմիզե վե նէ ղայրըսընա կիւվէնմիշիզ , իլլա սաղթ Նլ- լահընքերէմինե՝ պիզե շէֆաէթձի էտերէք՝ որ Պրիդոր Նուսաւորիչի վե ղայրը մարտիրոսլարը էօլմէմիզե՝ կեօղիւմիզե ալարագ ։ տահա էյի տիր պիզե եօլմէք սուրը քիլիսէնին շէօհրէթ- սիզ գալմասընը կեօրմէքտեն ,, ։ Նահան իչիթ-

տիքտե տին ուղուրունա էօլմէսինի՝ եւուրէք ա-
լըպ շաղ օլտու վէ գուվէթլէնիպ՝ հաղըրլանտը
գանընը տեօքմէկէ սուրը քիլիսե իչին վէ ձա-
նընը գուրթարմագ իչին ։ Պօնղրա Ձիւմհուրիե-
տեօզլէրինի պիր էտիպ՝ տուվա էթմէկէ տուր-
տուլար · վէ չինքի քէնտի եանլարընտա պիր
քահանայ վայրիտի ատը Ա՛թիկ՝ օնա եալվարար-
լար քի աւետարանը կէթիրսին վէ հէփիսինե
էլչիլերինի իւղէրինէ գոյուպ էէմին էթտիլէր քի
աւետարան քելամընա կեօրէ իչլէրինի կեօր-
սիւնլէր, վէ օնուն ուղուրունա գանլարընը տեօք-
սիւնլէր ։ Պեօյլէձէ իչի գուրուպ տիրիպիրին-
տէն այրըլտըլար վէ չատըրլարընա կիրիպ՝ րա-
հաթլանտըլար օ կէձէ ։ Պունլարտան պիրինի
Ա արուշապուհ ատը՝ Ա՛մատունի սոյունտան՝
կէձէյիլէ այրըլըպ կիթտի նագլ էթտի Ա՛տրվէշ-
նատպ մարզպանա վէ օնուննա պիլէ օլանլարա՝
պունլարընը մէշվէրէթինի ։ ( )նլար իչիթտիքտե
պու իչի՝ հօտլերի գօփտու · վէ սապահա գարշը՝
գօրգու վէ տիրէկմէքլէ օրատան կեօչ էտիպ՝
եապլաշտըլար Ա՛նի շէհրինե վէ կիւնտիւզին օ-
րատա գալտըլար, էլչիլերի շաշմըշ, վէ կեօզլէրի
գամաշմըշ · ապշամ օլտուգտա՝ էվվէթլէտիլէր
գաչմագա վէ տիւշտիւլէր Ա՛րտաշատ գալէսինէ ։
Պունլար տախի օնլարը գօվալայարագ կէրի գա-
լանլարը գուրթտուլար վէ Ա՛տրիշտ Ա՛տրհուու-
նի նախարարը վէ հէփիսինէտե կեօրթիւրտիւ-
լէր Ա՛ուին շէհրինէ · օնտան տեօնիւպ կէլտի-
լէր մուհաճէրէ էթտիլէր Ա՛րտաշատը ։ Ա էս-
քին Ա՛տրվէշնատպ մարզպան, վէ օնուն վէզիրի
Ա՛եհվեհնամ վէ պայրըլարը կէձիլիլէ գալէտէն

էնիպ գաչտըլար Ա՛տրպատական ակմաթինէ ։ Պունու տուչտուգտա Ա՛ահանըա պիրէ օլանլար՝ Ա՛ռտաշատը պըրագըպ կէլտիլէր Ա՛ուինէ վէ ծրատտա էէնի մարզպան տիքիպ՝ պաշտատըլար ՀԷնկէ հազըրլանմազա ։

6. Ա՛ահանըտըրըն էնդուէրդի Ա՛ահակ առպէթին մարզպանըտա Ա՛տրվէնատպա գառըը ։

22 — 23.

«ու} Ա՛ահակ Ա՛ագրատունի առպետ տէտիքլէրի՝ նամտար վէ շէօհրէթլի իտի օ վագիթլէրտէ քի Ա՛ուէտս Խորենացի ծնուն իսթէմսիրէ Հայ Թարիխինի եաիտը ։ Ա և նիՀէքի տէտիք, էնունքի Ա՛տրվէնատպ մարզպան Հայաստանը պըրագըպ կէնթմիշ իտի, Ա՛ահանըտար ծնուն էէրինէ մարզպան տիքտիրէր պու Ա՛ահակ առպետի, սէրասքէր էթտիրէր Ա՛ամիկոնեան Ա՛ահարը սէօզ վէրէրէք վէ էէմին էտէրէք, քի հէփ Հէնք խուսուսլարընատա՝ օնլարըն իդաէթինտէ օլսունլար ։ Պունլար պու իշտէ իքէն՝ տինտէն աւարտա օլան նախարարտար քի Ա՛տրվէնատպ մարզպանըտա գաչմիշէրիտի էօկիւթ վէրիպ օնա տէտիրէր քի «Տահա Ա՛ահանըտար Հազըրլանմըշ տէյիլ իքէն, պիզ էիւրիւյիշ էտէլիմ իւղէրէրինէ»։ պու նիյէթի իլէ ասքէր տէվշիրտիրէր Ա՛տրպատական ակմաթինատէն վէ դայրը էէրլէրտէն, Ձիւմլէսի էէտի պին քիշի ։ վէ Հայաստանա կէլիպ՝ կէլտիլէր Ա՛ըասխ չայըն էանընա վէ օնու կէչիպ՝ Ա՛ախջուանա կէլմէք իսթէ-

տիլէը · Պուննուն հապէրի էէթիշտիքտէ Ա՝ ա-
հանլըլարա՝ միւշավէրէ էտիպ՝ Աահակ մարզ-
պանը վէ Ա՝ահան սէրապքէրի Պուլին շէհրին-
տէ պըրագտըլար , պունլարտան ղայրի Ա՝ահան
Աամնարականը պիր գաչ նախարարիլէ քի սագ-
լասընլար օ շէհրիրի ։ Ա՝ և քէնտիլէրի տեօրթ
եիւզ քիշի օլարագ՝քիլիսէէ կիրիպ Ա՝լահաթէս-
լիմ օլտուլար · վէ օնտան Ա՝ արագկերտ քեօյիւ-
նէ կէլիպ եօլլատըլար պիր գաչ քիշի իլէ Աեպուհ
Ա՝ ասակ ատը Ա՝ահան սէրապքէրին գարտա-
շընը Աուսակ քեօյիւնէ քի կեօզտէն կէչիրէ
Ա՝ձէմ ասքէրինի ։ ( ) քեօյէ կիրմտիքտէ՝ սա-
պահ օլտուղու կիպի եէթիշտի օրայա Ա՝տրվըշ-
նասպ եէտի պին ասքէրիլէ պիլմէյէրէկ Ա՝ սաս-
կըն օնտա օլտուղունու · սօնղրա տուրտուգտա
շաշտը վէ գօրգտու · քէզալիք Ա՝ ասակ տախի
օնուն կէլիշինտէն գօրգույա տիւշիպ՝ պաշլատը
չարէ ապամաղա քի քէնտիսիլէ օլանլարը սե-
լամէթ չըգարա · պու ֆիքրիլէ էմր էթտի օն-
լարա քի իքիշեր իքիշեր , եախօտ իւչեր իւչեր՝
օ քեօյտէն չըգըպ վէ պաշգա պաշգա եօլլար-
տան կիղլիձէ սիվիշիպ կիրմանիլէր արգատաշ-
լարընըն եանընա ։

( )նլար կիրմէկէ պաշլատըգտա՝ քէնտի տա-
խի պաշլատը Ա՝տրվշնասպը օյալանտըրմազա ·
ատամ եօլլատը օնա սեօզիւմ վար տէտի Ա՝այ-
լատան սանա , էկեր տիւնէրսէնիզ՝ էլի օլուր
սիղէ ։ Պու սեօզի իշիտիպ , կէրչի սէվինտի Ա՝-
տրվշնասպ վէ սանտը Ա՝այլարը թէքրար
միւհքէմձէ էլի ալթընտա զապդընա ալա , լա-
քին սէրթ ձէվապ կեօնտէրիպ պիր ատամը իլէ՝

տէտի . " Ա՛մի մէմլէքէթին հալգը՝ նէ՛ սեօզի վար քի կեօնտերէ պանա ,, : Պու ձէվապը կէ-թիրէն փէրվասըզ սեօյլէտիքտէ՝ տէտի Ա՛ասակ. " Ա՛ար սեօյլէ Ա՛տրվէնասպա , պիզիմ նուէճու-մուզ՝ եօգ վէ պիր զարար վէրմէմիշիզ միրի մատ-տէսինէ . վէրմիշսէք տէ հօտէրիզ . շիմտիլիք իզին վէրսին պանա՝ քի Ա՛յալարըն քէլամընը սեօյլէյիմ , սօնդրա սիզ հէրհանգ ձայիզ կեօրիւը-սէնիզ՝ Ա՛տին ,, : ( ) կէրի կիթտիքտէ հաչան պիլտի Ա՛ասակ քի արգատաշլարը էմր էթտիկի իւզրէ սավուշմիշլէր՝ քէնտի տէ պինտի աթընա վէ տէտի օնտա պուլունան Ա՛ձէմլէրէ՝ քի Ա՛տրվէնասպըն օրտուսունտան կէլմիշլէրիտի ծրայա՝ շէյ ալմադա . " Պէն սիզի մասխարայա դուժմադ իչին օ հապէրի եօլլատըմ սիզէ . զէրէ պէն սեօզ կէթիրմէք իչին կէլմէտիմ պուրայա իլա սաղթ սիզի կեօրմէք իչին քի նէ՞ շէքիլ սինիզ . վէ նիձէ քի կեօրիւյօրում , սիզ տէրպէտտէր վէ իշէ եարամազ քիմսէլէր սինիզ վէ չօգ ֆէննա օլաձագ սիզէ ,, : Պունու տէյէրէք գօրգուսուզ վէ փէրվասըզ ծրատան ջըգըպ կէլտի արգատաշ-լարընըն եանընա քի պիրիքմիշլէրիտի Ա՛արազ-կեըտ քեօյիւնտէ . օլտուղունու ծնզարա նագլ էտիպ տէտի , " ( )նլար կէլջի պիզտէն չօգ տուր , վէ լաքին չօղու իշէ եարամազ աչըգ ատամըլար տըր ,, : Պունու իչիթտիքտէ՝ ծրատան գալգըպ կէլտիլէր Ա՛ան Ա՛ասեաց տէտիքլէրի եէրէ , վէ օրտու գուրտուլար Ա՛կոուի քեօյիւնտէ՝ տաղա եագըն , հէյհէյի տեօրթեւուզ քիչի օլարագ : Հաչան տույտուլար Ա՛ձէմլէրին եագլաշմասընը վէ պիլտիլէր քի ծնզարտան եարըսը գատարը՝

տինի պըրագան Հայլարըը , տեօրթ պեօլիւք օլտուլար՝ եիւզեը քիչի · Հվվեւքի պեօլիւկի վերտիլեը իքի նախարարըն կլինէ , պիրի Ա ա֊ սակ Ա՝ամիկոնեան՝ օ քի կեօղձիլիք էթտի , օ պիրիսի Նաբկէն Աիւնի քի իլերիտէն կիթսինլեը : Իքինճի պեօլիւկի վերտիլեը Ը֊տոմ Գնու֊ նիյէ վէ օնուն Ը֊ղաստոմ ատլը գարտաշընա , քի սաղ դարաֆընտան եիւրիւսիւնլեը : Իչլինճի պեօլիւկի վերտիլեը Գարջոյ Ա՝աղխազուն նախարարա քի սօլտան սալըրն : Ցեօրտիւնճի պեօլիւկի վերտիլեը Ներսէհ Կամսարականա վէ օնուն Հրահատ ատլը գարտաշընա քի արտ֊ տան կելիսի՝ հանկի գարաֆը զայիֆլենիրսէ՝ օնա եէթիշիսի՝ եալտըմ էթսինլեը :

Ը֊ղեմ ասքերի եէթիշտիքտէ, Հայլարըն ազ֊ լըղընը կեօրիւսի շաշտըլար վէ տէտիլեը . «Գուն֊ լար տէլի օլմիշլեը վէ գանլարընա սուսամիշլեը վէ հօլիւմ արամաղա կելմիշլեը ,,. պուննու տէյէ֊ րէք օնլարըն իկիտլերի իլերի սալտըլար վէ գուվվեթսիզլերի արտլարընճա : Հայլար տախի եիւրիւտիւքտէ՝ Գարջոյ Ա՝աղխազուն եիւզ նէֆեր ասքերիիլե Ը֊ղեմ գարաֆընա տեօնիւսի՝ պիրլէնտի տինտէն տեօնէնլէրիիլե : Գու խայըն֊ լըղը կեօրիւսի Հայլար՝ Ը֊լահա սըղընարագ հիճում էթտիլեը Ը֊ղեմլեը իւզերինէ . վէ չօ֊ ղունու օրատա եէրէ երգտըլար , վէ օ ասքերին գալապալըղընը տէրելէրէ վէ գաշըգ եէրլէրէ տաղըթտըլար, վէ Ը֊տրվենատպ մարզպանը Նաբ֊ կէնին գարաֆընտա՝ կէպէրթտիլեը . ղայրիքի֊ շիզատէլերի Ը֊տոմուն գօլունտա գըրտըլար . օ֊ րատա եէթիշտի Ը֊տոմ՝ Աիւնիք մէմլէքէթին

պէյի օլան Աղհոն նախարարա քի տինի ին-
քեար էթմիշլերտէն օլուպ Ազիմ ապէրինէ
կէլմիշիտի քէնտի ատամլարը պիլէ՛ օլարագ ։ Ա է
չինքի Նաբկէն Ամունի վազթիլէ ոնտան էյնիք
կեօրմիշ իտի՝ ոնու Ատոմուն էլինտէն գուր-
թարտը ։ Ընգտը ծրատա Ազիմ գարագընտան
պադդալ պիր քիշի վէ գուտուզ կիպի եուրիւյիշ
էտերքէն՝ ոնա գարշը կէլտի Հրահատ վէ մըզ-
րագլա վուրուպ՝ էօլտիւրտիւ ոնու ։ ( ) արա-
լըգտա Գարջըլ Ա՝աղխազունի թէքբար չափը-
ձագ պիրիքտիրտի Կատշաց տէտիքլէրի ապէրի
վէ քէնտի եիւզ նէֆէրինի վէ տին ինքեար է-
տէնլէրի , վէ տագ արտընտան կիզլիձէ կէլիպ՝
կէրիտէն գուշաթտը Հայլարը վէ ծրատա պիր
Հայ պուլուպ պօղազլատը . ոնուն սէսինտէն
շիւպհէլէնիպ Հրահատ Կամնարական վէ չա-
փրձագ կէրի տեօնիւպ՝ կեօրտիւ , վէ հապէր
վէրտի քի տիւշման կէլմիշ ։ Պունու իշիթ-
տիքտէ ոնուն գարտաշը՝ Ներսէհ, պիր գաչ իկիտ
ալըպ քէնտի եիւզնէֆէր ապէրինտէն՝ գարտա-
շը իլէ էնտի Գարջըլուն պեօլիւկինէ վէ Կատ-
շաց ապէրին սէրապէրինի մըզրագլա էօլտիւր-
տիւ . արգատաշլարը տաիի սագա սօլա տիւշիւպ
չօղունու գըրտըլար վէ գալանլարը տարտագան
էտիպ գաչըրտըլար ։ Պու ձէնքտէ Հայլարտան
սալթ օ պօղազլանան քիմսէ Թէլէֆ օլտու ։

Տիւշմանլար տագըլտըգտա՝ Հայ ապէրի սէ-
վինիպ տուրուպիքէն՝ իքի ալչագ քիշի՝ ատլարը
Ա առգոշ Գոնթունի վէ Ա տոակ Ասհատունի
քի ծ ձէնքտէ տէյիլէրիտի՝ գօշարագ կիթտի-
լեր Գուրն շէհրինէ վէ գարա հապէր վէրտի-

լէր Յովհան հայրապետէ Ասհակ մարզպանա
վէ Ատան սէրտաքէրէ, տէյէրէք· "Ինքի աս-
քէր խըշմիկէ գարըշտըգտա, իսանիւն օլտու
Նէմ ասքէրի վէ էնկիլտի Յայլար վէ հըպկը-
լերտէն չօղու Նէմ գըլըձընտան կէչտի· Ասա-
սակ Ամիկոնեան էօլտիւ, Նարկէն Ինչի էօլ-
տիւ, Նտամ վէ Նռաստամ իքի գարտաշ էօլտիւ-
լէր· գալանըլար տախի Նկոռի քեօյիւն էօկիւն-
տէ տիւշտիւլէր, սալթ պիզ գաչտըգ կէլտիք,,։
Պու հապէրի իչիւնտիքտէ Ձիւմիէսի շաշտը
գալտը վէ գօրգուլա տիւշիւպ՝ տէրին եասա
կիւտիլէր։ Ասկ լաքին տահա չավ ծլմատան՝ Նռ-
ռաստամ միւժտէձի կէլտի սէվինձիլէ։ () պիւ-
լէրի տախի էնթիշտիքտէ՝ հէրիսի պիր աղըզ-
տան Նլլահա շիւքր էտէրէք կիւնտիլէր քիլի-
սէյէ· ծրատա Յովհան հայրապետ էզկիլիլէ տէ-
տիրնտի իկիրմի տօգուզունձի սաղմոսու· "Ի-
շինտի Նլլահ պէնի վէ քէրէմ էնտի····պէ-
նիմ եասըմը սէվինձէ տէօնտիւրտիւ,,· և այլն·
քիլիսէտէն չըգըպ հէրքէս եէրինէ կիւնտի։

() կիւնլէր չինքի գըշ վագթի իտի՝ ռա-
հաթլանտըլար քի պահարտա Ձէնկէ գալդը-
լըրսա պօշ պուլունմասընըլար։ Նձէլէ իլէ հա-
պէր կէօնտէրտիլէր Ասախանկ տէտիքլէրի
Կիւրձի փատիշահընա քի սէօզ վէրտիկի իւզրէ
Յոնք միլլէթինտէն քէնտիլէրինէ ասքէր եօլ-
լասըն։ Ասկ լաքին օ պօշ սէօզլէրիլէ պունլարը
օյալանտըրըպ էյլէնտիրիր իտի։ Ասնդրա պիր
գաչ փէրսաքէնտէ ասպուձուպուր ատամ պու-
լուպ ծնլարտան՝ իչ եիւզ գատար՝ եօլլատը
Յայաատանա, վէ տահա պիր այ կէչմէտէն մա-

հանա իւէ ծնլարը կէրի չաղըրտը ։ Պու իշտէն աշիքեարէ տուլտու Նայլար քի Կիւրձիլերտէն պէր ֆայտա եօք վէ նէ գայրըսընտան իմտատ օլաձագ . ծնուն իչին սաթէ Ա.լլահա պաղլատըլար իւմիտլերինի վէ ծնա թէսլիմ էթտիլէր քէնտիլերինի վէ պաշլատըգլարը իչի ։

7 . Ա֊ահանլըլարըն գայրը իշլէրի՝ Աղար նամ Ա.յրըծնէրսէհէ գարշը ։

Գ . 24 .

182 } Կիւրտիւ Ա ահան քի Ա.լլահըն գուտրէթիւէ ձէնկի էյի՝ իւէրի կիտէյօր Ա.ձէմլէրէ գարշը , պուռնտան եիւրէքլէնիպ՝ էլչիլէր կեօնտէրտի տեօրթ նախաթարըլըգա , եախօտ տեօրթ գապիւէ պէյլիկինէ . եանի Ա.յծրուռնիլէրէ , Ա.նձևացիլէրէ , Ա.րշտուռնիլէրէ վէ Ա֊ոկացիլէրէ քի ծնլարտան տախի պաղիլէրի գօրգուլարընտան քէնտիլերինի կիւնէշ վէ աթէշէ գափան կեօսթէրիլէսիտի , վէ օգշայըպ եիւրէք վէրտի ծնլարա քի կէլսինլէր վէ քէնտիլերիւիլ պէր օլուպ ձէնք էթսինլէր քիլիսէի շէրիֆ ուղուրունա ։ Պու տավէթէ ծնլար գուվագ դօնթմասըլար վէ մախաթալըգա ալտըլար ։ Ա֊է լաքին իքի նախատա սեպուհ բիւթպէսինան , ատլարը՝ Յով հան Ա.նձևացի վէ Ա.նդրէհ Ա.նդուանդունի՝ Ա ահանըն սեօզլինէ պէյդնիպ վէ չօգ քիմսէլէրինն ֆիքրինի տեօնտիւրիւպ չըգըպ կիթտիլէր օ քիմսէլէր իւէ Ա ահանըն պեօլիւկինէ գաթըլմազա ։ Պու իշէ կիւնձէնիպ իքի պեօյիւք նա֊

խաղար ատլարը՝ Աւուկ Ընձեացի վէ Յովհան Մոկացի վէ պիր ալայ գալատալըգ տէվշիրիպ տիւշտիւլէր օնլարըն արտընա ։ Յովհան վէ Ներսէհ էհթիշտիքլէրինտէ Ընեսա տէտիքլէրի գասապայա , պունլար վարըպ մուհասէրէ էհթտիլէր օնլարը ։ ( )նլար տախի Ընդհատա սըղընարագ եիւրիւշիշ էհթտիլէր պունլարըն իւզէրինէ վէ պազիսինի տիւշիւրտիւքտէ՝ Յովհան Ընձեացի վուրտու մըզրաղա Յովհան Մոկացիի ։ Պու Յովհան Մոկացի պիր վագթ իլէ զէվզէննմիշտի Յովհան Ընձեացիի պէյլէ տէյէրէք · “ ( ) հիչ պիր իշէ եարամազ , հէմչն օնուն պօյնունա հալգա դագմալը ինէք կիպի ,, · պու սէօզէ Ձէվապ վէրմիշտի Աւուկ Ընձեացի · “ Հալգայը պէն կէթիրիրիմ սէն դաղ պօյնունա էկէր գատըր իսէն ,, ։ Իշթէ օ Ընձեացի Յոհան քի Յոհան Մոկացի ինէք տէմիշ իտի օնա , պօյնուզի եանի մըզրաղը իլէ վուրուպ էօլտիւրտիւ օնու ։ Պունու կէօրտիւքտէ Աւուկ վէ զայրըլարը գաչտըլար · պունլար տասխի արտլարընա տիւշիւպ՝ պազիլէրինի էէրէ չարփտըլար վէ գալանլարը տարտաղան վէ Թաբիւմար էտէրէք , կէլտիլէր Դուին շէհրինէ վէ պիր օլտուլար Ա ահանըն ասքէրի իլէ ։

Պու իշէրի իշլէթտիքտէ Պէրոզ շահ , էօյքէլէնիպ տարըլտը Ա ահանա վէ օնունա պիր օլանլարա վէ օ սահաթ Ա ահանըն Ա արդ ատը գարտաշընը քի եանընտա րէհմին իտի՝ տէմիրէ վուրտու · վէ հիսապսըզ ասքէր տէվշիրիպ՝ տէօրթ պէօլիւք էհթտի վէ իլք պահարտա տալը վէրտի օնլարը Չէր վէ Ծարուանդ տէտիքլէրի

սեմԹլերէ քի վարըպ գուԹաուռլար Ա՛ահանը վէ ղայրըլարընը գըլըձտան կէչիրսինլէր. պուն-
լարա պաշպող վէ սէրասքեր էԹտի Ի՛տնեբսէհ
ատը պիրիսինի՝ Աաղար նամընտա քի եավուզ
ձէնքձի իտի։ Պա՛ւգատար աղըր ասքերին կէլ-
տիկինի տուպտուգտա Ա՛ահան՝ կէլտի Յովհան
մանդակուռնի հայրապետին եանընա վէ հապէր
կեօնտէրտի քէնտի նախարարլարընա՝ քի կէլ-
սինլէր Ռուսին շէհրինէ. ոնլար եէԹ իշտիքտէ՝
հէրիսի տուվայա տուրուպ՝ քէնտիլերինի Ի՛ւ-
լահա Թէսլիմ էԹտիլեր վէ պաշլատըլար ասքեր
տիւզմէկէ, վէ լաքին ոնլար պիլէ ազ. սոնրըա
սուրբ հայրապետի պիլելերինձէ ալըպ՝ ոնուն
տուվասընա կիւվէնէրէք չըգտըլար Ռուսնատէն
վէ Ի՛րտաշ էյալէԹինէ կիտիպ օրտու գուրտու-
լար Ներսէհսապատ տէտիքլերի քեօյտէ քի չօգ
ուշագ տէյիլտի Ի՛ճէմ օրտուստունտան։

Ասպահ օլտուգտա Ա՛ահան իւչ պեօլիւք կ-
տիպ ասքերինի, օրԹատաքինի Թէսլիմ էԹտի
Ասհակ մարզպանա, սաղ գօլու վէրտի Նարշղ
Ա՛ահևունի նախարարա, ոնա եարտահ Նաբ-
կէն Սիւնի վէ Ի՛տոմ Պնունի վէ Վասակ
Պալունի. սոլ գօլու վէրտի Ներսէհ Ամատա-
կանա վէ ոնուն իւչ գարտաշընա, Ա՛ահան,
Հրահատ վէ Ա՛ասակ. քէնտիսի ալտը Ա՛րէն
Ա՛անանդացի վէ Պասպ Ի՛րտակունի նախարար-
լարը քի օ իւչ պեօլիւկէ եարտըմ էէԹ իշտին։
Պունու պեօյլէ նիզամլայըպ վէ սիր սիրինտէն
այրըլըպ՝ տիպիտիլեր Ի՛ճէմլերէ գարշը ուշագ-
տան։ Ասպահ օլտուգտա Ի՛ճէմլեր խըշմիլէ
տիւշտիւլեր Հայտար իւչէրինէ վէ ոնլարա վէլ-

վելե պըրագարագ ալթ իւսթ էթ տիլեր օնլարըն նիզամընը, վե սաղ գօլունու տաղըտըպ գաչըրտը-
լար՝ Նարշղ նախարարիլե ։ ( ) գալապալըգտա Աահակ մարզպան՝ Տրներսէհ Աաղարնամ Ձէմ աերասքերինի կեօրտիւքտէ՝ մըղրագլա հիւ-
ձում էթտի իւզերինէ, Տրներսէհ տէ պու-
նուն իւզերինէ. մըղրագլարընը պիր պիրինէ սալըպ՝ իքիսինին մըղրաղլ տախի զըրխալարընա տօգունուպ գայփտը. արթըգ իքիսիտէ ասլան միսալի օլուպ վե եավուզ ալթլարը իլե պիրիպի-
րինէ եագլաշըպ՝ պիր պիրիլէ չէքիշտիլեր վե սայլարընտան դուրթարագ՝ ալթ իւսթիւնտէ տեօյիւշտիւլեր եումրուպ վե միւշթաիլե, չէք-
մէք վե իթիվերմէքլե օ գատար քի Աաղար սերասքեր գուվվէթտէն գալըպ՝ ալթտան տիւշ-
տիւ վե գալապալըգտա սավուշուպ գաչտը ։ Նաչան կեօրտիւ Աահան քի Նայ ասքերի պօ-
զուլույօր՝ սէս վէրտի Արէն նախարարա քի իլերի կէչսին. Արէն տէ Ձէվապ էթտի քի սէն պու սահաթտա պանա կիւվէնմէ, գատըր տէյիլ իմ։ Պունու իչինէթտէ Աահան ծրա-
տա եիւգիւնէ խաչ նիշանը էտիպ՝ էրնտրըմ կի-
պի էնտի տիւշմանլարըն սաղ գօլունա. էէթիշ-
տիլեր ծրայա իքի գարտաշ Ասմնարականլար Տէրսէհ վե Նրահատ, վե օ պեօվլուկի գըզղըն-
լըգլա թէմամէն տիմըրէտիպ՝ պիր կեօզ գըփմա-
տա պինըլերձէ ասքեր գըրտըլար. սօնդրա սօլ գօլունա տիւշիւպ՝ օնլարըն իկիտլերինտէն հի-
սապըզ Ձէնքձիլերի եէրէ սերտիլեր սանքի ա-
ղաձտան թօւմի եէմիշինի սիլքեր կիպի, վե օ օրտունուն թէմամ ալթընը իսթիւնէ կէթի-

րիպ հէվիհինի տէ տաբտաղան վէ թարիւմալ էթտիլէր ։ Ո՛րատա տեօրթ Ա՛ղէմ սէրապէ-
րինտէն պիրիսի ատը Ա՛լի Խոռեան եավուզ պիր քիմսէ՝ քէնտի գաֆատալըրը իլէ Հայաս-
րա գարշը իկիտալիքլէ ձէնքլէշիպ տուրուր իտի ։ Պունուն Հալինտէն գուվվէթլէնիպ պիր ղայրը
սէրապէր տահի ատը Ա՛ջնապ՝ եիւրիւտիւ Հայլարըն զայիֆլէնմիշ գարաֆլընա ։ Ա՛է լա-
քին Ա՛ահան հիւճում էտիպ սալտը Ա՛լի սէ-
րապէրին իւզէրինէ վէ ծրաձրգտա օնու էօլ-
տիւրտիւ ։ Պունձինէյին Ա՛երսէհ Կամնարա-
կան մըղրաղլա Ա՛ջնապ սէրապէրի վուրուպ
վէ ալթընըն պաշը գարաֆընտան եէրէ եըգըպ
տէպէլէթտի օնու ։ Պ՛ահան Հայլար տահի վէ
Ա՛ատշղ նահարար՝ Հահան կէրիյէ պագըպ կեօր-
տիւլէր՝ քի Ա՛ղէմլէր եէնիկիլիպ գահյաօրլար,
եիւրէքլէնտիլէր վէ կէրի տեօնիպ տիւշտիւլէր
գահանլարընն արտընա վէ չօղունու վուրուպ էօլ-
տիւրտիւլէր՝ ձէնքտէ էօլտիւքլէրինտէն զնյա-
տէ վէ գալանլարընը ուզուն ուզագ գօվալա-
տըլար . սոնդրա կէրի տեօնիւպ օրտու եէրինէ
եէթիշտիլէր վէ չօգ տօյումլուգ պուլուպ՝ փայ
էթտիլէր մապէյնլէրինտէ վէ Ա՛լահա չիւքր
էտիպ՝ տեօնտիւլէր Ա՛երսէհապատ քեօյունէ
վէ օնտան սուրը Հայրապէտի ալըպ կէլտիլէր
Պ՛ազկոան տէտիքլէրի էյալէթէ վէ բահաթ-
լանտըլար Ա՛արշակի տէտիքլէրի եէրտէ ձիւմլե-
սի տէ շաղլըգ վէ սէվինձ էտէրէք ։

Պու սէվինձտէ իքէն միւժտէձի եէթիշտի
քի Ա՛ահան սէրապէրինն գարտաշը Ա՛արգ միւ-
ձիղէթիլէ գուրթուլուպ կէլիյօր . Ո սահթ

Ա արդ տախի եկեղեցւոյ հրամայեցաք ի սկզբանէ պահել գուրբանաւտուղունս : Ա-
վինտի վկ շաբ օրտու Ա ահան զնյատեսի իլէ • խուսուսա պու իշին պեօյլէ օլմասընտան պիլտի քի Ա լլահ օնուն ինքեար կիւնահընը ափվ եղ-
միշ • զերկ քենտիսի զայրը նախարարելարա պիր օրտուգտա՝ տէմիշ իտի քի եկեր Ա լլահ կիւնա-
հըմը ափվէտիպ պու եղտիկիմ պիրլիկի պէյ-
նիրտէ՝ եթէ չէ կեօսեղերսին պանա սէվկիւլիւ գարտաշըմը : Վ ինչալիք Ա սոսկ օպիր գարտա-
շը տիւեմիշիտի Ա լլահտան՝ քի էվվել Ա ղրդը կեօրէյիմ սօնղրա պէնի եղեղչէ եկեղեցիներին մարտիրոսելուղա , նիշէ քի պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա օրտու :

8 • Ա խրիանէն հէյրէտ վէ Ա հանէլեարը Ա՛էդ-
բանա էնուէլէրէ :

Գ • 25 •

{482} Հաչան ռահաթլըգտա օղուրուպ տու-
րուր իտի Հայլար Ա ղրշակի տէտիքլերի եր-
տէ Ո՛ազկոտան էյալէղինտէ , էլչի կէլտի Ա ւուր-
չի փատիշահը Ա խեթանկտան գարա հապէր վէրէրէք եալանտան քի Ա՛ձէմլերտէն ադըր աս-
քեր կէլտի Ա ւուրձիսեթան մէմլէքէթինէ սէ-
րասքերլերի Ա՛իհրան տըր՝ պիզէ եադտըմ եկ-
ղեցիներին : Հ՛ալանտան տէտիք , զերկ նէ աս-
քեր կէլմիշ իտի՝ նէ կէլէճէկ իտի էկեր հապէր վէրմէսէիտի : Ա՛էձպուր օրտու Հայլար եադ-
տըմ էղմիշ էկեղեցիներիտի Ա խ-

Թանկա տար վապիթտէ ծնա իմտատ էլլէմկկէ։ Պու սէպէպտէն չամիրճագ հէր շէյլէրինի համին եէրլէրէ եէրլեշտիրիպ՝ եօլա տուշտուվէր Ալ ախ Թանկա եէթիշմկկէ. օ տախի պուռնարա գարշը կկլիպ միռնասիպէթսիզ սեօզլէրիլէ օյալանտըրտը պուռնարը պիր գաչ կիւն. պիզէ եարտըմձի կկլիյօր Ֆռնք միլլէթի տէյէրէք՝ Ալ՝իհրանա գարշը. վէ քէնտի հիյլէքեարլըղընը գափաթմագ իչին կիզլիձէ ատատ եօլատը եապընտա օլան օվալարա քի եէր եէր հօթէտէ պէրիտէ ալթէշ եապընարտ վէ պեօյլէձինէ ծնարը ինանտըրմագ իսթէրիտի քի իշթէ Ֆռնք ասքէրի կկլմիշ, վէ աղաձ քիւթիւքլէրինի ինսան եէրինէ կեօսթէրիրիտի ծնարա, պուռնար սիլահը ասքեր տիր տէյի. վէ եալանձի չաշըթլարըն սեօզլ իլէ իսպաթ էտիրիտի քի սիզլ պէքլիյօր Ֆռնք ասքերի օվատա՝ Ֆյլար պուռնուն թէլաիսլիկինի տէյմայարագ ինանտըրտար վէ օ օվայա էնիպ հիչ պիր քիմսէ կեծրմէտիլէր։ Ճ իւպհէյէ տուշտուվէր՝ քի պու նէ՞ օլաձագ, լաքին Ալ ախթանկ ծնարը տիւզմէ լաֆլար իլէ էլէնտիրիպ՝ էնտիրտի Ալ՝իւր չայըն եանընա վէ օրտուլարընը գուրտուրտու ծրատա։ Վէրվասըզ ծրաձըգտա իւչ կիւն օթուրուպ տուրուր իքէն՝ եէթիշտի Ալ՝իհրան ադըր ասքերիլէ վէ ֆիլէրիլէ վէ զայրը միլլէթլէրին փիւր սիլահ ալթը ասքերիլէ վէ օրտուստունու գուրտուՖյ օրտուստունա գարշը։ Ֆյլար պուռնու կեօրտիւքլէրինտէ՝ գօրդտուլար վէ շաշա գալտըլար վէ օ կիւն պիր եանա չէքիլտիլէր. պիր գաչը տախի ծնարտան եիւրէքսիզ օլմադիլէ՝ գօր-

գույա գուԹուլուպ վէ կիզլիձէ Ա՛ձէմլէրէ հա-
պէր վէրիպ՝ ծնլարլա շարդ գօտուլար վէ ձան
իւ կեօնիւլտէն պիր օլտուլար ։

Ասպահ օլտուգտա՝ ասքէրինի կէԹիրտի
Ա ահան ձէնք եէրինէ վէ օլտուգձա տիւզտիւ
գօշտու ծնլարը ։ Ն՛էնք վագԹի կէլտիքտէ՝ օր-
տու օրտու իւզէրինէ տիւշտիւ վէ Ա ահան ճ-
րատա Ասմանլականլարլա գարշըլարընտա օլան-
լարը պիրտէն պիրի եէրէ եըգարագ վէ ղայրը-
լարընը տաղըտարագ գօձա պիր Ա՛ձէմ օրտու-
սունու տիԹրէԹտի , ատլը սանը պեօյիւք քիմ-
սէլէրտէն չօղունու աԹա չըղնաԹտը , վէ զնյա-
տէսի իլէ սըգլէԹ վէրտի Ա՝իհրան սէրասքէրէ ։
Ն՛էնք գարըշտըգտա՝ Ասհակ մարզպան էֆէն-
տիմիզին աշդը աԹէշի իլէ եանըպ դուԹուշուպ,
զնյատէսի իլէ իլերի սիւրէրէք՝ ծրատա ձէնք
էտեր իքէն տիւշիւպ մարտիրոս օլտու ։ ( ) գըզ
ղընըլգտա Ա ասակ՝ Ա ահանըն գարտաշը՝ վուր-
տու մըղրագլա Ա՛ձէմին պիրինի քի տէմիր զըրխ
կիյմիշ՝ էշպէհ իկիտ իտի . պու եըգըլըպ տիւշ-
տիւքտէ՝ Ա ասակըն մըղրաղը գըրըլտը , ղայրը
մըղրագ պուլուպ՝ տեօնտիւ վէ տալգըլըձլար ի-
չինէ տիւշիւպ՝ տօլաշըպ՝ չօգ իշ կեօրտիւ վէ
ասնդրա քէնտիսի տախի շէհիտ տիւշտիւ ։

Պունլար պու իշտէ իքէն՝ օ խային Ֆայլար
քի կէձէտէն շարդ էԹմիշլեր իտի Ա՛ձէմլերինէ՝
Ա ահանըն պեօլիւկիւնտէն գաչմագ կեօսԹէ-
րինպ հայգըրտըլար . գուրԹարըն սիզի ։ Պու
սէտէն Ֆայլար ղայէԹ իլէ գօրգուպ պաշլա-
տըլար գաչմագա . հիյլեքեար Ա ախԹանկ տա-
խի ծնլարլա պիլէ քէնտի ասքէրինէ գաչտը ։

պատու կեօտիւքտեհ Ա ահան վէ Կամարա-
կանլար՝ ձինքտէն չէքիլիպ՝ կիթտիլէր գաչան-
լարըն արտարընձա. ծրատան չըգտըգտա՝ կեօ-
տիւ Ա ահան քի Նաբկէն Միհնի եարալանմիշ
տիւշմիշ իտի պըրագամատը օնու՝ հէմէն էնիպ
ատը վէ քէնտի քիւհէյլան աթընա պինտիրիպ
գուրթարտը։ Ընձեմ ասքէրի տախի Հայլարըն
գաչտըղընը կեօրիւպ գօվալատըլար օնլարը վէ
պիր գաչընը գըրտըլար։ Պու գաչմագտա Կամ
սարական Հրահատըն աթը ղայեթ իլէ գօշուպ՝
էէրէ տիւշիւրտիւ օնու. օ տախի եաեան
սէյրիթտիքտեհ Ընձեմլէր էէթիշտիլէր. վէ չինն-
քի եօրուլմիշ իտի՝ գուրթտուլար վէ կեօթիւր-
տիւլէր Ա՝իհրանա. Ա՝իհրան սէրտաքչըտեհ օնու
տէմիրէ վուրուպ՝ նէրէյէ կիտէրսէ պիլէսինձէ
կէզտիրիր իտի։ Պուրթուլտու պիր Միհնի նա-
խարար տախի ատը Յազդ, վէ Կիւրձիլէրտէն
պիր գաչը. պուռնալարը տախի զինձիրէ գօյուպ
սագլատըլար։ Պունտան սօնղրա ատը Ա ահան
իքի Կամարականը եանի՝ Աերսէհ վէ Ա ահան՝
Հրահատըն գարտաշլարընը վէ կիթտի Տայք
սէմթինէ, վէ սարի էէրլէրէ սըղընըպ՝ օթուր-
տու Ա՝կնատինջ քեօյինտեհ. ղայրը գաչանլար
տախի պիրիքտիլէր ծրատա Ա ահանըն եանընա
ձիւմլէսի էիւզ քիշի։

Տուպտու Ա՝իհրան քի Ա ահան Տայք մէմլէ-
քէթինէ կիթմիշ, օնա էէթիշէյիմ տէյի՝ աս-
քէրինի ալըպ եիւրիւտիւ օ գարաֆա վէ իլէրի
կէչիպ՝ կէլտի օրտուսունու գուրտու Պու տէ-
տիքլէրի քեօյտեհ, պիլմէյէրէք քի եապըն էէր-
տե տիր Ա ահան. Տաչան Տապէր ալտը քի

Ա ահան օրալարտաւտրը Ա՛կնառինջ քեօյիւն-
տէ՝ պաշլատը գօրգուտունտան տիթրէմդէկ՝
կէրէք քէնտի վէ կէրէք օրտուտու ։ Ա՛ն չինքի
կէրի գաչմագ օլմազ իտի, ատամ եօլլատը Ա ա-
հանա քի պարըշըղա կէլսին , վէ Ա՛զէմ տէվլէ-
թինէ միւդի օլսուն ։ Ա՛նվաղ վէրտի Ա ահան .
“ Ա՛կէր դօյվէրիրսէնիզ տէտի քի Հայլար րա-
հաթ գալսընլար .քրիսթիանլըգտա , պիզ տայ-
լամա հէր իշտէ հըզմէթ էտէրիզ Ա՛զէմ տէվլէ-
թինէ . եօխսա՝ չօգ էյի տիր պիզէ շեօհրէթի-
միզ իլէ քրիսթիանլըգտա էօլմէք , տինիմիզի
ինքեար էտիպ տիւնեա շանընա նայիլ օլմագ-
տան իսէ ,, ։ Պէօյլէ հապէրլէր տահա կիտիպ
կէլմէտէ իքէն Ա ահան վէ Ա՛իհրան արալա-
րընտա , Պէրոզ շահտան ֆէրման եէթիշտի
քի Ա՛իհրան տեօնիւպ կիտէ Ա՛զէմիսթանա .
օ տախի ասքէրինի ալըպ՝ եօլա տիւշտիւ պիլէ-
սինձէ կեօթիւրիւպ Հրահատ Կամնարականը՝
քի զինձիրտէ իտի՝ վէ Հազդ նախարարը վէ
ղայրը պաղլը դուխտագլարը ։ Իչինթտէկ
Ներսէհ Կամնարական Հրահատըն պեօյիւք
գարտաշլը քի Ա՛իհրան կեօթիւրիւյօր օնու ,
շաշտը գալտը . չինքի դուխտուլտուղի կիւնտէն
պէրի աղլամագտան ֆէրաղաթ էթմէյիպ ,
տեօշէկէ րահաթ եաթմամիշ վէ աղլամագտըզ
էէմէք էէմէմիշ իտի ։ Ա՛րթըգ եիւրէք աճըըր-
նա տայանամայըպ, չըգտը կիթտի Ա՛զէմ օրտու-
սու արտընճա՝ պիր գաչ գուվվէթլի իկիտլեր իլէ,
վէ ուզագտան գօլայլըգպ՝ ֆուրսաթ կեօզլէր
իտի քի օնու օրտուննուն պիր գօլունտա պաշգա-
ճա պուլուպ էլէ կէթիրէ . եախօտ պէն տէտի

օրատա էօլէյիմտէ ռահաթլանայըմ թէսէլլի-
սիզ գասավէթիմտէն ։

Հաչան օրտու կէլտի եէթիշտի Նագրևանդ
էյալէթինէ Նագուան քեօյիւնէ քի օրատա
սուրբ Նրիգոր Լուսաւորիչին պիր քիւչիւք
քիլիսէսի վարիտի ։ Ֆիքրինէ կէթիրտի Նե-
սէ օ ազիզին քերէմլերինի վէ օնուն շէֆա-
թինէ ձանիւ կեօնիւլտէն սըղընարաք՝ տէտի ։
“Նմա տեր Նրիգոր, սէն քի կիւնահըմըզըն
տուման ընը տաղըթտըն Հայաստանտան, կէլ
տաղըթ եիւրէքտէն մէլալէթինին չէթին վէ
միւշքիլ տուման ընը ,, ։ Պունու տէյիպ օրատա
տուվա էթտիքտէ՝ օնուն գարտաշը Հրահատ
միւձիզիթիլէ զէնձիրինտէն չեօզիւլիւպ չըդա
կէլտի եանընա ։ Պու իշէ թատձիւպ էտէ-
րէք գարտաշը Ներսէհ՝ սէվինձինտէ զար զար
աղլամաղա պաշլատը վէ պօյնունա սարըլըպ
շիւքր էթտի գուրթարանա, վէ ֆիլհալ ալըպ
կեօթիւրտիւ օնու Պուինէ վէ սուրբ Յովհան
Հայրապետէ վէ ղայրըլարընա կեօսթէրիպ
նաքլ էթտի սուրբ Նրիգոր Լուսաւորիչին էթ-
տիկինի ։ Պու իշէ իֆրադ իլէ կիւձինիպ Նի-
րան վէ հէմէն Յազդ նախարարը էօկիւնէ
չաղըրըպ՝ տավէթ էթտի օնու կիւնէչէ վէ ա-
թէշէ գաիմաղա ։ օ տախի գապուլ էթմէյիպ՝
պաշընը քէստիրտի ։ վէ սօնղրա օրատան կիւթ-
տիքտէ Նձէմ օրտուսու՝ Յաղդըն սուրբ Լիւնի
կեօմիւլտիւ մէղարա օ քիւչիւք քիլիսէտէ ։

9 · ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻ ԱՌԱՔԵԼԻՆ ԵՐԿՈՒՔԵՐԻ ՀԱՏԿԱՑ-ՈՒԱԾՔՈՒ ։

Գ · 27—28 ·

483} Տուրուպ պիլտիքտեհ Ա՛ահան սէրտաքէր քի Ա՛իհրան տավուշուպ կիրճիհշ Հայաստան-տան , չըգըպ Ա՛կնատունջ քեօյիւնտէն կէլտի Պաուլին շէհրինէ վէ օրատա պուլուպ՝ Ա՛երսէհի վէ Հրահատը՝ չօգ սէվինտի · վէ չիւնքի կըշ կիւնլէրի իտի՝ ծնտա պիրէզ ռահաթլանտը ։ Պիր գաչ կիւնտէն սոնդրա եալանճի միւժտէ-ճիլէր եէթիշտի օրտայա Ա՛իւրճիլէրտէն՝ տէլի տիվանէ շէյդանի քիմսէլէր վէ չալ եէթտիլէր քի Ա՛ահակ մարզպան վէ Ա՛ահանըն գարտաշը Ա՛ատակ ծնլար քի Ճէնքտէ շէհիտ տիւշտիւլէր սաղ վէ տիրի տիրլէր վէ տաղլարտա տօլաշըր-լար տիւշմանտան գօրգմազլարը իչին , վէ շիմտի սիզտէն եարտըմ իսթէյօրլար ։ Պու հապէր կէլէյն աշիքեարէ եալան վէ տիւզմէ իտի , վէ լաքին ծնլարըն գարըլլարը վէ ղայրըլլարը Ա՛ա-հանա զօր էտիպ վէ պիր քիւչիւք պեօլիւք աս-քէր Ա՛ամիկոնլու Ա՛ուշեղէ գօշուպ՝ եօլլատը-լար ։ ( )նլար տախի էօթէյէ պէրիյէ տիւշիւպ, տաղլարտա վէ տէրեէլէրտէ տօլաշըպ՝ թա իլք պահար վագթինէտէք՝ պիր քիմսէ կէօրմէ-տիլէր ։

Իլք պահար գափուսու աչըլտըպտա ա՛իհան-սըղ կէլտի եէթիշտի սըգէթիլէ Հայաստանա Օ՛արմիհր Հազարաւուխտ՝ Ա՛ձմէլէրին պեօյ-

իւք սերասքերի հիսապսըզ ասքերիւէ՝ տինտէն աւարա նահատարելար տախի պիւէլէրինձէ՝ քէնտի ասքելէրիւիւէ, վէ Պուրին շէհրինէ եազըլըզ՝ օրտու գուրտու Խոսրովակերտ օրմանըն-տան Թա՛ ՚ՔՐվէժ տէտիքէրի սաղ դարաֆը-նա վարընձա։ Պունու կեօրտիւքտէ Ա՛ահան՝ մէշվէրսէթ էթտի քէնտիսինէ ուչան քիմնէլեր իւէ. "Պունլարըն տէտի շէհրիւիւէ իշլերի եօք, սալթ պիւզի իսթէրլեր. էկէր պիւզ պիւզի գուր-թարըրսաղ՝ պունլար շէհրիւի պըրագըպ պիւզիմ արտըմըզա տիւշէրլեր, վէ օ զաման պիւզէ գօլայ օլուր մէթին եէրլերէ տիւշմէք վէ գուրթուլ-մագ,,։ Պեօյլէ սեօզ պիրլիկիւիւէ Ձիւմիւսիտէ հազըրլանըպ՝ էվվէլ շէհրիւի գաւիւէտիւէր վէ պիր պիրինի Ա՛լտընըն ատը իւէ գուվվէթլէնտիրիպ՝ պիրեր պիրեր, իքիշեր իքիշեր՝ պիր պիրի արտըրըա շէհիրտէն տըշարը տիւշիւպ՝ իկիտիւքլէ Ա՛ջէմ օրտուսունուն պիր դարաֆընը վուրարաք վէ ոնլարըն էշպէհլէրինի եէրէ եըգարագ վէ եաեան ասքերին սըգ գալապալըղընը՝ պէզ կիւպի եըրթարագ՝ պիր եանա սավուշուպ կիթտիլեր էօյլէ պիր եիւրիւյիւշ իւէ քի Ա՛ջէմլերին հէյիսի տէ շաշըպ՝ գօրգտուլար վէ տէլի օլտուլար։ Ա՛ Ե լաքին ոնլարտան իքիսի՝ ատլարը Ա՛ղդի Պինաքսեան վէ Վ՛ասլաչ Ա՛սհատունի քի պիւէլէրինձէ ալմիշլերիտի սուրը։ Յովհան Հայրապետի գուրթարմագ իչին, կէրի գալըպ՝ գարըշարելար գալապալըգ իչինէ վէ տարա տիւշմէքլէ՝ օրտունուն ալթընը իսթիւնէ կէթիրտիլեր վէ չօղունու եէրէ եըգըպ՝ հայրապետ եօլ աչարլար. վէ հատտէն ղիյատէ

տիշմանլարա կիրիշիպ՝ քննտիլերի տէ տիշ-
տիւլեր օ գալապալըգտա • սուրբ Հայրապետ
տախի՝ օրտունուն ուզունլուզունու կէչմէյիպ
վէ Ա՛ղէմլերտէն եարալանըպ աթտան տիշտիւ
վէ լէշլեր իչինտէ գալտը էօլիւ կիպի ։ Ա՛օնղրա
Ա՛լահըն ինայէթլիլէ՝ ասքեր տաղըլտըգտա՝
ծրատան գալդըպ՝ սաղ էսէն տեօնտիւ շէհիրէ՝
քի հէրքես Թաաձձիւպ էթտի պու իշէ ։

Պէօյլէ իշ տահա կեծրմէմիշ վէ իչլէթմէմիշ
իտի Ֆազարաւուխտ • կեօզլիլէ կեօրտիւքտէ
կեօզլերի տեօնտիւ, վէ քննտիսինի ղայրպ էթ-
տի • սօնղրա նէ՞ օլուրսա օլսուն տէյէրէք՝ օր-
տուսունու ալըպ տիշտիւ Ա՛ահանըն էքսէսի-
նէ • տինինի ինքեար էտէն Ա՛դիհան Ա՛իւնի տա-
խի քննտի ասքերիլիլէ պիլէսինձէ՝ տիւնեայը
եուտան պիր ատամ՝ գուվվէթտէ վէ եիւրէք-
տէ մէնէնտի եօգ ։ Պունու պիլերէք Ա՛ահան
վէ քննտի արգատաշլարը՝ կիտիպ տիշտիւլեր
Ֆաղադամ էյալէթինէ վէ սըղընտըլար Ա՛ա-
լայվարդ տէտիքլերի գալէյէքի Ա՛ուամ փայըն-
տա իտի ։ Ա՛իւրիւտիւ Ֆազարաւուխտ ծրայա •
վէ չինքի Ա՛ահան չէքիլտի ծրատան՝ օնու օն-
տա պէ՛ւլմայըպ՝ տէլի կիպի օլտու վէ ղազէպէ
կէլիպ՝ տիշտիւ գալէտէ օլանլարըն իւզէրինէ,
վէ օնլարըն չօղունու գըրտը ։ Ա՛է լաքին պիր
պէօյիւք ավ էլէ կէթիրիպ՝ ղազէպի պիր էզ
տինտի • զէրէ օ գալէտէ պուլտու իչի Ա՛ամա-
րաականլարըն՝ եանի Ա՛էրսէհին վէ Ֆրահատըն
գարըլարընը • պունլարը դուԹուպ կեօԹիւրտիւ
օրտուսունա վէ հէր գարաֆտան սագընարագ՝
փաք վէ Թէմիզ սագլատը օնլարը • զէրէ ումար

իտի քի Կամնարականլար հիչ օլմազսա գարըլարընա աձըյարագ՝ օնլարըն հադրը իչին՝ Կ ահանը պըրագրպ քէնտիսինէ կելիրլեր։ Պու իչտէ իքէն Խազարաւուխտ՝ կմր կելտի օնա Պերոզ շահտան քի Մհրան սոյունտան Շ ապուհ ատը խանը՝ Խայլարա մարզպան էտիպ վէ օնու սէչմէ ասքեր իլէ Խայաստանտա պըրագրպ՝ քէնտի կիմսին Կիւրձիսթանա. օ տախի էվէթլէյէրէք՝ Շ ապուհու պըրագտը Նասէն սէմթինտէ իւչպին եարար ասքէրիլէ վէ օնլարըա պիլէ տինսիզ Ադիհոն Միհրնախարարը՝ ասքէրիլէ վէ քէնտիսի կիմտի Կիւրձի սէմթինէ։

10. Յունէյար Կահանլարըն էնպուէլէրի Շ ապուհ մարզպանա։

Գ. 28—30.

{ւոչ} Շ ապուհ Միհրանեան՝ Խազարաւուխտ սէրասքէրտէն Խայլարա մարզպան Թային օլուպ՝ կին էվվել Կամնարականլարը էլէ կէթիրմէք իսթէտի, եանի՝ Կերսէհի վէ Խրահատը. պու նիյէթ իլէ գարըլարընը Նասէն գալէսինէ դէյուպ՝ հապէր կէօնտէրտի օնլարա քի Կ ահանը պըրագրպ կէլսինլեր վէ ալընլար գարըլարընը վէ չօգ շէյ վատ էթտի օնլարա։ Ընլար տախի չօգ սեօզլէրտէն սօնդրա, սօնդ Ձէվապը վէրտիլեր. «Պիզիմ իչիմիզ վէ չալըշտըղընըզ տէտիլեր նէ տիւնեա սէֆասը իչին տիր վէ նէ գարը վէ էվլատ իչին, անձագ սալթ տօղրու տին ուղուրունա տըր. վէ պու տին իչին

տիւնեանըն հէր իհնթիշամընը քիւչիւք պիր շէյ սայարըզ• գարըլարըմըզ իչինն տէրսէն՝ ուամարըզ Ա՛լլահտան քի օնլարը ԹԷմիզլիքտէ սագլայա վէ պիզիմտէ օնլարը կէօսԹէրէ եա պու տիւնեատէ եա ախրէԹտէ ,, : Պու ՃԷվապտան չօգ գըզըր Շ՝ապուհ վէ տէօրԹ դարաֆա տիւշտիւ օնլարը՝ ավլամաղա • տույտու քի օնլար Ա՛յշամունի սէմԹինէ կինԹիշէր Ա՝ահանա պէրապէր , քէնտի տախի կինԹտի օ դարաֆլարա վէ ապէրինի գօնտուրտու պէլլիսիզ եէրէ պիր ինձէ չայ քէնարընա : Ա՝աշըԹ էլլիլէ պունու տույտուգտա Ա՝ահան՝ տէվշիրտի Ա՝զգինկեան քէօյլիւլէրինի՝ վէ կէՃիլէ սեսսիզՃէ կէլտի օլայա եապըն վէ օնլարը գալգանլարըա սըրայարտը տուրդուրտու Ա՝ՃԷմլէրէ գարշը ապքեր գարզը կիպի : Պունու պէօյլէ տիւզիւպ՝ քէնտիսի ապքերինէ՝ կիզլի եօլտան զայֆիլէն տօլու եաղար կիպի տէօքիւլտիւ Ա՝ՃԷմլեր իւզէրինէ վէ էօյլէ գարըշմաուրիշ էԹտի օնլարը քի՝ շաշըրըպ պաշլատըլար պիր պիրինի գըրմաղա : Օրատա նախարարըն պիրի՝ ատը Կ՝աբաշ Կ՝աբէղեան՝ սէպուհ սըրապընտան՝ պիր սէվինՃիլէ սէս չըգարըպ տէտի • “ Կիւն պու կիւն տիւր էօմրիւմի իմանըմ ուղուրունա ֆիտա էԹմէկէ վէ Յիսուս Ա՝րիստոս Ա՝ֆէնտիմիզէն ումտուղումու պուլմաղա ,, • պէօյլէ Ցէյէրէք կիրտի տին տիւշմանլարը իչինէ վէ չօգ իշ կէօրտիւ , վէ եարալանըպ աԹտան տիւշտիւ • ՍՕՆՂրա օ եէրտէն չէքիլիպ՝ էէԹիշտի պիր քէօյէ վէ օնտա սրբուԹիւն ալըպ՝ պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա էօլտիւ : ( ) կիւն Ա՝ՃԷմտէն տիւշտիւ

ալեը եւզ քիշի վէ գալանլարը՝ քի իւչ պին-
տէն զիյատէ իտի՝ ծրատան գաչարլար։

Պէօյլէ օլտուգտա՝ չէքիլտի Ա՝ահան պիր
եանա վէ սապահըսը՝ կիւտի պիր քէօյէ՝ ատը
Շ՝տեայ վէ ծնտա բահաթլանտը։ Ա՝նէքտար
հաղըրլանտը Շ՝ապուհ վէ ասքէրինի չօղալտըպ՝
մըրըլտանարագ՝ տեծնտիւ եա էօլիւրիւմ եա
էօլտիւրիւրիւմ տէյէրէք։ Ա՝ահան ծնուն կէլ-
մէսինի կեօրտիւքտէ՝ Թէպէէ տիւզտիւ գօշտու
եանընտա օլանլարը եւզ քիշի գատար վար
եօգ։ Պունլարը կեօրտիւքտէ՝ տիւշմանլար
զիյատէսի իլէ գուտուրուպ եէթիշտիրէր էօյլէ
քի Ա՝ահանըն եանընտա օլանլարըն չօղու գօր-
գուպ գաչարլար, գալտը սալթ քէնտիսի Ա՝ա-
հան վէ իւչ Կամնապաշանլար, Ա՝լերսէհ, Ե՝րա-
հատ վէ Ա՝ահան, օնլարըն տախի Ա՝ուշէղ Ա՝ա-
միկոնեան վէ պիր գաչ սաըզատէլերտէն հէփ
հէփ օԹուզ քիշի։

Պունլարը կեօրտիւկի կիսի շաշտը գալտը
Շ՝ապուհ, վէ տուրտու. չաղըրտը Պ՝զիհանու
քի՝ Ա՝իւնէք մէմլէքէԹին պէյի իտի՝ "Պիր
եէնի շէյ կեօրիւյօրում տէտի. պունլար՝ եա
տէլի օլմիշլէր՝ քի պէօյլէ սէրպէսԹ պիզէ գար-
շը կէլիյօրլար. եա պիր կեօրիւնմէդ գուվվէԹ
պունլարը իլէրի սիւրէյօր. լաքին էկէր ալտան
մանգտամ պունլար ագըլլարընը զայ էԹմիշլէր
վէ գանլարընա տուտամիշ՝ էօլմէք արայօրլար,
պունլարը հէմէն գուԹուպ՝ տէմիրէ վուրմալը"։
Ա՝ըգլէԹտէ Ա՝ահանըն եանընտա օլանլարըն
պիրի, պագտը կեօրտիւ քի եագլաշտը տիւշման,
սէս վէրտի Ա՝ահանա. "Ա՝գլընը պաշընա կէ-

Թիր տէտի , հէմէն պագ-քի պիր եանա սալու-
շալըմ վէ պիր եէրէ տիւշէլիմ„ ։ ( ) պու սեօզի
տէտիքտէ՝ Ա՝ ահան եիւզիւնէ խաչ նիշանընը
էտիպ տէտի ։ ՝՝ Պանա շիմտիէն սօնըրա ագըլ
անըմա ։ պէն ատամա կիւվէնմէմ վէ ինսան
գուվվէթիլէ իշ կեօրիւպ՝ էօյիւնմէմ, անձագ
սաթ Ֆէնաիմիզին խաչը տըր պանա սըղը-
նաձագ՝ եէր „ ։ Պունու տէյէրէք գօյուլտու
տիւշման իչինէ , մէսէլա տօղան գուշլարըն սիւ-
րիւալինէ սալար կիպի ։ քէզալիք քէնտի գաֆա-
տարլարը տախի օնուննըա սիւր սալըպ կիրիշտի-
լէր վէ եարըպ եըրթըպ պիւթիւն Ա՝ էմէքը
պեօլիւկինի , վուրտուլար գըրտըլար չօգ գուվ-
վէթլի ձէնգիձիլէրի ։ վէ պեօլիւկին օ պիր գա-
րաֆընա կէչիպ եաի եաի եիւրիյէրէք պաշ-
լատըլար օրտունուն եանընտան կիթմէկէ ։
Պու եիւրիյիշտէ Ա՝ ահանըն պեօլիւկինտէն
տեօրթ քիշի՝ տինի ինքեատը էտինլէրին պեօլիւ-
կինէ կիրիպ վէ չօղունու տէփէլէյէրէք՝ Ա՝դի-
հոնա եագլաշըպ վուրտուլար օնու մղրաձլա՝
գօլթուղու ալթընտան ձիկէրինէ տէք զըրխըն-
տան կէչիրիպ սաիլայարագ ։ վէ ալթընտան է-
րէք տիւշիւրտիւլէր՝ քի ազ սօնըրա կէպէրտի վէ
քէնտիլէրի տախի չօգ քիմսէլէրի հէլաք էտիպ՝
վէ ծրատա տիւշիւպ՝ շէհիտ օլտուլար ։

Պու իշ պեօյլէ օլտուգտա՝ իֆրատ իլէ արլա-
նըպ գօրգտու Շ՝ ապուհ վէ օնուն ադէլի ։ վէ
գօրգուլարընտան՝ տիթրէյէրէք՝ չըգըպ կիթտի-
լէր Ա՝ տասէն սէմթինէ վէ չէթինլիքլէ սըղլէթէ
դուխուլուպ վէ վէսվէսէյէ տիւշիւպ՝ կիւձէն-
տիքլէրինտէն պօղուլմագ մէրթէպէսինէ վար-

տըլար . վե կեօզլէրինի էօթէյէ պէրկյէ սալըպ սագընարագ պագարլարիտի ծլմայա քի եէթիշէ Ալահան : Պու տէրտտե իքէն Ը ապուհ պիր գարա հապէր կէթիրէն քիմնէ՝ կէլտի քի "Պերոզ շահ Ինէփեաղ միլլէթի իւղէրինէ կիտիպ՝ ձէնքտե էօլտիւ վե ասքէրի զայ օլտու վե սէն տէ թէզ կէլէսին Ի՛ձէմիսթանա ,, : Պու հապէրտէն էօթիւրի չըգըպ կիթատի Ը ապուհ Ի՛ձէմ վե զայրը խանլար տախի ծրայա եէթիշիպ Պերոզուն եէրինէ շահ տէքտիլէր ծնուն գարտաշընը ատը Ալաղարշ քի սուհ սէվէն վե ագըլը պիր քիմնէ իտի : Տիվան գուրուլտուգտա՝ Ինազարաւուխտ սէրասքէր՝ քի տեօնմիշ իտի Ակուձիսթանտան , քէզալիք Ը ապուհ Ա՛իհրանեան՝ շահըն հուզուրունտա չօգ շէյ սեօյլէտիլէր Ալահանըն վե արգատաշլարընըն հագգընա , վե նագլ էթտիլէր ծնլարըն եարարլըղընը քի կեօզլէրի իլէ կեօրմիշլէր իտի : Ալծնըլա պէօյլէ ձայիզ կեօրտիւլէր քի գաթլըլըգլա Ալահանը ավլայըպ Ինայաստանը ծնա թէսլիմ էթսինլէր : Պու մէշվէրէթի պէյէնտի շահ վե բիձալընտան օլան քիմսէլէր . վե չափըձագ մարզպան էթտիլէր աձէմին պիրինի ատը Ակիսոր Ալ Հնասպատ , եավաշ վե էյլիք տիւշիւնիւր ատաւէթ էտէն վե տիւնեայը շէն գուԹան պիր քիմնէ . վե եօլատրլար պուննու աս-քէր իլէ Ինայաստանա , տէյիլ քի ձէնք էթմէկէ , իլլա էյի սեօզլէր իլէ վե գաթլըլըգլա՝ Ալահանը վե պիւԹիւն Ինայաստանը սուհա վե իդաէթէ կէթիրմէկէ :

11 · Ա ահանըն պարըշըփ էրդոե Ա՛ճիմ էլէ՝ Աէհոր Ծարպանըն վէ Ա՛նդեհանըն էւէրէլէ ։

Գ· 30—32·

[31] Աէհոր մարզպան Հայաստանա կէլիպ վէ ձէսարէթ էտմէյիպ իչերի կէրմէկէ՝ սափ-տը Հեր տէտիքլերի էյալէթէ վէ էլչէնտի Ա՛ուարսակ քեօյիւնտէ ։ (Ա՛յատան իքի էլչի եօլլատը Ա ահանա քէնտի պեօյիւքլերինտէն վէ տույտուրտու օնա քի նէ սէպէպ իչին կէլմիշ Հայաստանա ։ Պու մատտէ իւզէրինէ միւշա-վէրէ էտիպ Ա ահան քէնտի արգատաշլարը իլէ ձէվապ վէրտի՝ . " Պիզիմ իչիմիզ տէտի նէ էլչի իլէ պիթէր վէ նէ եաղըիլէ , իլլա շահընն հու-զուրունտա սեօյլէմէքլէ · շիմտիլիք իւչ շէյիմիզ վար տէյէձէք · էկէր Աէհոր մարզպան պաշարա պիլմիրսէ շահընն եաղըսը իլէ վէ միւհիւրի իլէ , պիլսին քի պիզ տայիմա Հէր իշտէ միւդի օլու-րուզ Ա՛ձէմ տէվլէթինէ · եօքսա՝ սիզի տիյ-նէյէձէք տէյիլ իզ վէ Հըզմէթ էտմէյիզ ։ Ամ տի էվվէլքի իսթէտիկիմիզ պու քի գծյվէրէսի-նիզ պիզէ սերպէսթ վէ գօրգուսուզ քրիսթիան-լըգ տինինի դութմաղանըրէտէ իսթէրսէք , վէ Հայաստան պիրինի մէձուսի էթմէզսինիզ ։ Ա-քինձիսի պու քի պիզէրտէն սէչմէք պիլէսինիզ սաղընը վէ չիւրիւմինի , էյիսինի վէ ֆէնասընը · տէյիլ քի քեօթի իւէրի աթէշէ գափտըդըլարը իչինն պեօյիւտէսինիզ ։ Ուչիւնձիսի պու քի շահ իքի դարաֆտան մատտէլերի իչիտիպ՝ տօղրու

շէրիաթ քէսմին ,, ։ Պունու տէյիպ իրթամ իլէ կէրի տեօնտիւրտիւ Էյէլիէրի վէ քէնտիսի տա- խի պէշ Էյէի գօշտու օնլարըն եանընա ։ Պուն- լար եէ Թիշիքլէրինտէ ագշամա գարշը Ա,ուար- սակ քեօյունէ՝ Ա,իխոր մարզպան չօգ իզզէթ էԹտի Ա ահանըն Էյէիէրինէ վէ ագշամ գա- համընը օնլարըա էԹտի վէ հէր գատէհտէ Ա ա- հանըն ատընը վէրիպ շագլանըրտի վէ էօյլէձէ իչէրիտի ։ Ա՝ոնդրա Ա ահանըն օ իւչ Թէքլիֆի- նի պէյէնիպ՝ քէնտի պէօյիւքլէրինին իրատե- Թինէ քեաղատ կեօնտէրտի օնա՝ օ էվվէլքի Էյէիէր իլէ վէ տավէԹ էԹտի օնու քի փեր- վասըզ եանընա կէլմին սեօզ վէրմէյէք քի օ իւչ մատամյիտէ քէնտի Թէքմիլ էտէ վէ տահա զէյատէ իշէր կեօրէ ։ Պու իշին կէրչէքլէշմէսինի պիլտիքտէ Ա ահան՝ ալտը եանընտա օլան նա- խարարլարը վէ քիւչիւք պեօլիւկիւնի վէ օնլար- լա կիԹտի Ա,րտազ էյալէԹինէ . վէ Ա,ղինդ տէտիքլէրի քեօյտէ գօնագ էտիպ տուրտուրտու Ա,իխորա օրայա կէլտիկինի վէ տէտի . ,, Ա,հէր իսԹէրսէնիզ սիզէ պուլուշմամը վէ սիզին իլէ կեօրիւշմէմի՝ Ա,ձէմլէրին պիր գաչ պեօյիւքլե- րինի կեօնտէր եանըմա , քի պէրաատա տուր- տունլար պէնիմ պեօլիւկիւմէ՝ Թա իշիմիզ պի- Թինձէ ,, ։

Ա,ազլանտը Ա,իխոր պու իշտէն վէ ֆիլհալ կեօնտէրտի օնա սէքիզ քիշի՝ պեօյիւքլէրտէն օլարագ . պունլարը իզզէԹիլէ ալտը Ա ահան վէ Թէսլիմ էԹտի արգատաշլարընա վէ քէնտի- սի պիր գաչ նախարարլա վէ պիր էզ ասքէրիլէ եօլա տիւշտիւ ։ Ա,աչան եապլաշտը Ա,ուարսակ

քեօյիւնէ քի ծրատա սաքին օլուր իտի՝ Աիխոր՝ կմն էթտի սաքերինէ քի ձինք դարզընա հազըրանըլար վէ ձինք պօրուլարընը չալըրնլար։ Պու սէտի իշիտիպ՝ Աիխոր վէ օնուն սաքերի՝ ղայէթ գօրգտու վէ տէտի քի ալտաթտը պիզի Ա՝ամիկոն օղլու, շիմտի օ պիզի եօղ էտեր։ Ա է չափըձագ օնա գարշը պիր գաչ խան կեօնտէրիպ տէտի քի "Ա՝տէթ տէյիլտիր քի Արանիլէրտէն պիր քիմսէ պուննու էտէ՝ կէրէք կեօչմէտէ վէ կէրէք գօնմատա պիր եէրէ · իլլա եալընըզ սըրաքէրէ եագըշըր պուննու պեօյլէ էթմէք · վէ սանա կէրէկ իտի սագլամագ Արանիլէր ատէթինի ,, ։ Ձ՝էվապ կեօնտէրտի օնա Ա ահան վէ տէտի · " Ավվէլպէնի գուլ էյլէ Ա՝ձինմ շահընա վէ օ վագիթ սէնտէն էօյրէնմէտէն սագլայըմ օ ատէթի վէ նիզամը · զէրէ սանըրըմ քի պէն տէ պիլիրիմ օ Արանիլէր էրքեանընը ,, ։ Պու ձէվապը կեօնտէրիպ՝ ալայ իլէ կիրտի Ա ահան օ քեօյէ վէ կիթտի Աիխորուն եանընա ։ Աիխոր օնու կեօրտիւքտէ չօգ սէվինմէքլէ օնուն պօյնունա սարըլըպ՝ էօփիւշտիւլէր · վէ շահ դարաֆընտան վէ աձէմ խանլարընտան՝ օնա սէլամ կէթիրտի · օնտան սօնղրա օնունլա կէլէն նախարարլարլա վէ ասքեր իլէ՝ սէլամլաշըպ, հէփսինէտէ զիյաֆէտ իլէ մուհապպէթ նիշանէլէրի կեօսթէրտի ։ Ա ահան տախի շահ դարաֆընտան օլան սէլամը իշիթտիքտէ էյլիկպ սէձտէ գըլտը վէ չօգ մէմնուն օլմաղիլէ գապու էթտի օնու ։ Ա՝օնղրա տիվան գուրտու Աիխոր քէնտի խանլարը իլէ , վէ սեօյլէշտի Ա ահանա հէր նէ սեօյլէնէձէք վարիսէ , վէ Ա՝ա

հանտան տախի սերպէսթլիքէն ուսուլլու սեօզլերի իշիտիպ՝ սէվինէրէք տէտի. "Ալահընըն պեօյլէ հապ ձէվապլարը տաղըթը պէնտէն օ գաթը գարանլըղը քի եուրէկիմէ չեօքմիշլիտի,,։ Պուտիվանտա պուլունուպ կեօրմէլի իտին տինտէն ավարա օլան նախարարլարըն սիւրիւսինի քի ըէգիլ վէ ըիւսվայ օլմիշլէր իտի. Հօյլէ քի ուԹանտըգլարընտան դափտըգլարը քիւլին ըէնկի սուրԹլերինէ էնիպ՝ պիւրիւմիշ իտի։ Ծէքրար տիվան օլտուգտա՝ Ալիսոր վէ ծնունլա օլան խանլար՝ պիրլիքտէ սեօզ վերտիլեր Ալահանա քի հէփ խաԹէտիկի իշլերի կԹսինլեր. Վէ հեր շէյի եազտըլար Ալաղարշ շահա վէ էօկիւԹ վերտիլեր Ալահանա քի շահա կիտէ. քէնտիլերի քէֆիլ օլարագ Ալահան իշլին վէ ծնունլա կիտէնլեր իշլին։

Իշլեր պեօյլէ օլտուգտա՝ տեօնիւպ Ալահան կելտի Պուլին շէհրինէ վէ ալըպ սատըգ նախարարլարը վէ ծնլարըն գուլլարընը վէ եօլա տիւշիւպ կիԹտի ԱլէմիսԹանա վէ չօգ իզզէԹ վէ իքրամ կեօրտիւ խանլարտան։ Ալաղարշ շահ իշիտիպ Ալահանըն կելմէսինի վաղիԹ Թային կԹտի հուզուրունա վարմադա. Ալահան տախի հուզուրունա չըգտըգտա իֆրատ իլէ սէվինտի Ալաղարշ վէ տայիմա պէրապէր կեօրիւշէն գօնուշան տօսԹ կիպի՝ մուհապպէԹ իլէ սեօյլէշտի ծնունլա։ Իքինճի կիւնի տիվան գուրուլուպ Թէքրարսեօյլէշտի Ալաղարշ Ալահանլա խանլարընը հուզուրունտա։ Ալէօ սեօզլերի հէյրէտպէպիպ, քեռազատ վէ միհրիւր իլէ Ալահանըն խաԹէտիքլերինի վերտի Ալաղարշ շահ եօգար-

տա եազտրզըմըզ մինվաւ իւզրէ· վէ Էմր էթատի
քի քէնտիսինտէն սօնզրա կէվէնվէրին հիչ պիրի
օ էմրին քէլտմըյորընը տէյիշտիրմէյէ ։

Պու իշ պիթտիքտէ Ա՛ աղարշ շահ Ա՛ամի-
կոնսուլտրն պէօյիւքէլիւկինի Ա՛ ահանա վէրիպ
սէրասքեր էթատի օնու ալէասէվինէ ձիւմլէ Ն՛այ
միլլէթինէ ։ Ա՛ատրգ նախարարլարըն հէր պի-
րիսինէ տախի քէնտիլէրինէ կէօրէ պէօյիւք
մանսըպլար վէրատի վէ գուվլարընա պախշիշլէր
վէ հէփսինիտէ րայէթիլէ եօլա գօտու ։ Ընդ-
լար տախի շիւքր էտէրէք սէվինճ իլէ տէօնիւպ
կէլտիլէր Ն՛այաստանա ։ Պարշըլատը պուռնըլարը
Յովհան հայրապետ Ա՛անդակունի՝ սուրբ խաչ
իլէ վէ Պրիգոր Լուսաւորիչ փէտէրիմիզին մա-
սունքլարը իլէ, վէ ալգրշլատը ձիւմլէսինի ։ Ա՛ծնդ-
րա հէփսի պիրտէն Ա՛ աղարշապատ շէհրինէ
կէլիպ, կիրտիլէր Ա՛ւրա՝ քիլիսէյէ, վէ Ա՛լահա
շիւքր էտիպ վէ քիլիսէյէ չօգ փէշքէշլէր վէրիպ
վէ եօխսուլլարը գայըրըպ, օնտան կիթտիլէր
Պուին շէհրինէ, վէ ծրատա րահաթլանըպ՝
հէրքէս եէրինէ վարար եէրլէշտի ։

484 } Ընդեկան ատը Ձմին պիրի՝ ուսրու վէ
ագըլը պիր քիմսէ քի Ֆիրատէթ իլէ սէչէ պի-
լիր իտի ալիմի՝ ձահիլտէն, վէ էյիի քեօթիւ-
տէն, Ա՛ահան Ն՛այաստանա տեօնտիւքտէ,
Ա՛ աղարշ շահըն էմրինէ Ն՛այարա մարզպան օ-
ղուլ՝ կէլտի տաքին օլտու Պուին շէհրինտէ վէ
Ն՛այաստանըն նէ օլտուզուննու տույուպ վէ Ա՛ա-
հանըն ուսուլձա գրմըլտանմասընը կէօրիւպ, օ-
նուն մէտհինի եազտը շահա ։ Ա՛ և չինքի պու
Ընդեկանը չաղըրմիշ իտի շահ, օ տախի կի-

տիպ՝ զնյատեսիլին մէտ էթտի ու ահանը շահ-
ըն հուզուրունտա վէ խանըարըն ՝ծօկիւնտէ.
վէ խսպաթ էտիպ կեօսթէրտի քի ու ահանա
եապըշըը ՝այ մարզպանըզը. վէ նէչէ՛ք քի սաղ
սըը ու ահան՝ ձայիլ տէկիլտիր զայրը մարզպան
կեօնտէրմէք ՝այաստանա: Պու իշէ պէյճնտի
ու աղարշ շահ, վէ քէնտի խանըարընըն իրատէ-
թի իլէ Ֆէրման կեօնտէրտի ու ահանա էլչի
իլէ վէ ծնու մարզպան էթտի պիւթիւն ՝այաս-
տան իւզէրինէ:

12. ու ահան մարզպանը վագիւէ, վէ Ներսէհին հա-
ըո-ղէհոլըզը էտինճէ ու ահակա վարըճա:

Գ. 32—35.

488 } ու ահան ու՝ամիկոնեան՝ ՝այլարըն սէ-
րասքերի՝ ու աղարշ շահըն Ֆէրմանը իլէ ՝այ
մարզպանըզընը ալըպ՝ տօս տօղրու կիթտի
Յովհան հայրապետ վէ ծնունըա կիրտի Պուին
շէհիրին պեօյիւք քիլիսէսինէ: Ո՛րատա պեօյ-
իւք ալայ օլուպ, վէ Հէմասէթին հէփիսի պիրի-
քիպ՝ ու՝լլահա շիւքիւրլէր էթտիքտէ, Յովհան
հայրապետ պիր կիւզէլ վազ էթտի եիւրէքլէն-
տիրմիքլէ սատըգ նախարարլարը՝ մուհաֆըզ-
լէրինի արթըրմաղա, վէ էօկիւթ վէրմէքլէ
տինտէն ավարա օլան նախարարլարա՝ տօղրու
տինէ տեօնմէկէ. պագ ՝այ Թաւիխինտէ.
Ջ. 32: ՝այրապետ վազընը պիրթիրտիքտէ պիր
աղլամագ տըր գօիտու քիլիսէտէ, պազիլէրի՝
սէվինճլէրինտէն վէ պազիլէրի տինի ինքեար

հետևյալերէ աձրմալարընտան ։ Յօնդրա Ձիւմլեսի տէ Ա ահանա բաղպէթ հտիպ տաղըլտըլար օ-
բատան · օ տախի կիւթտի սարայընա վէ շահըն
էմրիւլէ Ա արդ ատը քէնտի գալտաշընը սէ-
բասքէր տիքտի Նայլարա ։

Ընտան սօնդրա պաշլատը Ա ահան Նայաս-
տանըն հէր էյալէթինի կէզմէկէ վէ Ձիւմլեսի-
նէ վազ էթմէկէ քի տօղրուլուգտան շաշմա-
սընլար · վէ հէր նէրէտէ աԹէղքէտէ պուլտու
իսէ՝ էրգտը վէ օնլարըն եէրինէ քիլիսէլէր
եափտը , վէ Էմր էթտի քի հէրքէս փէրվասըզ
վէ սերպէսթ գափսըն քրիսԹիանլըգ տինինէ ։
Ընտիլէտի մանասԹըրլարը · չօղունու տախի
եէնիտէն եափտը քէնտիսինէ եարտըմՁի պու-
լարագ Յովհան Ա՝անդակունի հայրապետի քի
իքի երլտան սօնդրա էօլտու 6 սէնէ կաԹուղի-
կոսլըգ էթտիքտէն սօնդրա ։ ԸնտանասԹըր-
լարա միապաշիր վէ նագըր օլտու Ա ազար Վար-
պեցի քի Ա՝ղան վարդապետին շայիրտիւիտի օ քի
սուրբ Ա արդանըլըլարըն վէ Ա՝ահանըլըլարըն
Թարիխինի ուզունՁա եազտը ։

[487] Ա՝ահակէն՝ Ա անանդ էյալէթինտէն ԱԹ-
մոյ տէտիքլերի քէօյտէն Յովհան Ա՝անդակու-
նի հայրապետին շայիրտլերինտէն օ էօլտուքտէ՝
ծնուն եէրինէ կէչիպ կաԹուղիկոս օլտու ։ Վու-
նուն կիւնլերինտէ Ա աչսկան ատը Ա՝ղուան
փատիշահընըն էլչիլէ պուլունտու սուրբ Գրի-
գորիսին Թէնի՝ քի Ա՝ղուանլարըն կաԹուղիկո-
սու իտի · պագ Նայ Թարիխինտէ · Ճ · 33 ։ Ընտ
կիւնլերտէ կէնէ Ա՝ղուան ախվԹինտէ մէյտանա
չըգտը սուրբ Նշխէնին Թէնի՝ քի Վաղէոս

առաքեալըն շայիրտի իտի ։ Պու Նաթկէն կա-
թուղիկոսուն կիւնիւնտէ ատլը սանլը քիմնէլէր
վարիտի ։ Յովհան Ոսկեբերանի հայրապետին
շայիրտլերինտէն պիրի՝ Եփրահամ Պամիկոն-
լուլարըն եպիսկոպոսու քի Ա աչական փատիշա-
հըն տիլէմէսիլէ մէգալէլեր տուզտու խուսու-
սա մասունքլարա րաղպեթ էթմէկ իչին վէ էօ-
լուլեր իչին տախի եազտը քի կերեքլի վէ ֆայ-
տալը տըր տուվա վէ գուտսա էթմէք օնլարտան
էօթիւրի ։ Իքինճիսի Ոուշէ եպիսկոպոս Ա իւ-
նեաց եանի Ա իւնիք մէմլէքէթին եպիսկոպոսու ։
Պունտան էշպէհ պունուն շայիրտի Պետրոս
եպիսկոպոս քի օնուն եէրինէ կէչիպ օթուրտու՝
հէր իլմէ վուգուֆ Թահսիլ էթմիշ վէ եազը
եազմագտա իւսթիւն քի կէնէ Ա աչական փա-
տիշահըն խութէմէսիլէ ղայէթիլէ չօգ էյի շէյ-
490 } լեր եազտը վէ լաքին պիզէ ազը գալտը ։ Ո-
թէվկերէսթիլերին ձէֆասընտան պիր էզ ուա-
հաթլանըպ Հայաստան մէմլէքէթի էօյլէձէ
օթուրուպ տուրուր իքէն, օ ձան տիւշմանը շէյ-
դան՝ կէլտի էքտի տէլիձէ Թօխտամիւնու Ա-
տիքական վէ Ա եստորական քիմաէլերին էլիլիլէ ։
զէրէ Ա ադիկեդան սինոդոսունու Ա ստիքական-
լար աչագլամագ իսթէյիպ՝ Հայլար իչինտէ
Թէվաթիւր էթտիլեր քի սինոդոս Ա եստո-
րուն տէտիքլերինի գապուլ էթտի ։ պունա գալ-
շը Ա եստորականլար տախի Ա եստորու եիւձէ-
լէթմէք իսթէյիպ՝ սեօզ պըրագտըլար օրթայա
քի կէրչէքտէն օ սինոդոս Ա եստորու գապուլ
էտիպ օնուն սեօզլէրինի պէյէնտի ։

Հայլար պու սեօզլէրի իչիթտէ՝ ֆիքիր-

լերինե գօտուլար քի Վ՚աղկեդոն սինոդոսի
Ա՚եստորուն մէղհպինե տիւշմիշ • վե տահա
պու շիւպհէտե լքէն եէթիշտի Հայաստանա
Օ էնոն կայսերին պէյաննամէսի քի պու նամ-
տե Օ էնոն կայսր էվվելքի իւչ սինոդոսու գա-
պուլէտիպ, Վ՚աղկեդոն սինոդոսունու չիւրիւ-
տիւր կիպի կեօսթէրելի իտի • վե չօգ եպիսկոպոս-
{491} լար պու նամէյէ իմզա չէքմիշլեր իտի • Պու-
նու պեօյլե կեօրտիւքտե Լ՚աբկէն կաթուղիկոս,
վե ղայրը եպիսկոպոսլար՝ պիր պեօյիւք սինոդոս
գուրտուլար Ա՚ղաղշապատըն Ա՚լու քիլիսէսին-
տե • սինոդոսա կէլտիլեր Ա՚ղուան վե Ա՚իւրճի
կաթուղիկոսլարը տախի՝ քէնտի եպիսկոպոսլա-
րը իլե • վե ծրատա Ա՚եստորականլարա վե Ա՚ս-
տիքականլարա լանէթ օգուննտուգտան սօնղրա,
Օ էնոնուն նամէսինի տէ օգուտուլար վե օնու
պէյէնիպ վե օ նամէնին շուրուդու իւզրէ զանն
էտիպ քի Ա՚ումլար նէֆրին էթմիշլեր Վ՚աղ-
կեդոն սինոդոսունա, կեօյա Ա՚եստորական փիք-
րինտէ օլմասը իչին, քէնտիլերի տախի նէֆրին
էթտիլեր օնա • Ա՚ղաղշապատ սինոդոսու
օլտուղու աէնէտէ՝ կայսր օլտու Ա՚նաստաս • պու
փատիշահ հաչան կեօրտիւ քի Ա՚սիա սէմթին-
տե վե Ա՚ումէ էլի դարափլարընտա պեօյիւք վէբ
վէլե վար Վ՚աղկեդոն սինոդոսու հագգընա,
պուլրուլթու չըգարտը քի հիչ պիր քիմսէ գա-
տըր օլմասըն Վ՚աղկեդոն սինոդոսու իչին աէօհ-
պէթ էթմէկէ նէ էլի վե նէ քեօթիւ • Հայ-
լար պունու իչինէտիքլերինտէ՝ Թէոմաճա պը-
րագտըլար օ սինոդոսու, պեօյլե տէյէրէք •
“Ա՚իւնքի Ա՚ումլար գապուլ էթմէյօրլար քէնդ-

տի էթտիքլէրի սինոդոսու, պիզ նիչին օնու գա-
պուլ էտէլիմ,,. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ք. 34։
Պու Ա աղարշապատա օլան սինոդոսուն էր-
թէսի սէնէսինտէ Յաբկէն կաթուղիկոս էօլ-
տու 5 սէնէ քիւրսիյէ օթուրտուգտան սօնդրա։
[492] Ամուէլ Կոնունիք էյալէթինտէն՝
Ազգին քեօյիւնտէն Յաբկէնին եէրինէ կէչիպ
կաթուղիկոս օլտու Դուին չէկիլինտէ։ Պու-
նուն կիւնլէրինտէ պիրէզ Վաղկեդոն իչին օլան
արպէտիէր Թիւքէնիպ, իզդիհատ եանդընը
դուԹուշմաղա պաշլատը Հայաստան էօլքէսին-
տէ Վէհմ դարաֆընտան. զէրէ Պէրոզուն օղ-
լու Կաւատ Վէհմ շահ օլտուգտա, Ա աղարշ
շահընն պույրուլԹուսունու քի վէրմիշիտի Հայ-
լար իչին այադ ալԹընա պըրագըպ, Հայլարը
քէնտի մէզհէպինէ սօգմագ իսԹէտի. պունուն
իչին սիւրիւ իլէ մէՀուսիլէր կէօնտէրտի Հայ-
աստանա Վէհմ մարզպան իլէ վէ չօգ ասքէր
իլէ։ Պունլար Հայաստանա կէլիպ վէ զօր իւ-
շար իլէ էէր պուլուպ՝ էօԹէտէ պէրիտէ ա-
Թէշքէտիէր փէյատա էԹտիլէր, քէնտիլէրինէ
արգա պուլմաղ իլէ օլ Վէհմիէրի քի Հայաստան
պուՀագլարընտա սաքին օլուրլար իտի, վէ պաշ-
լատըլար տին դարաֆընտա կիվիշէք օլանլարը
ավլամաղա. պէօյլէՀինէ ԹէՔքրար կիրտի Հայ-
աստանա Վէհմին աԹէշփէրէսԹիլիք մէզհէպի
[491] վէ արպէտիէր գօփտու տին իւզէրինէ։ Պու-
նու պէօյլէ կէօրտիւքտէ Ա Ահան մարզպան՝
դագէԹ կէԹիրմէյիպ՝ պաշլատը Թէտարիք
կէօրմէկէ՝ քի պաշ գալտըրըպ Վէհմիէրէ ասք
օլա վէ գուրԹարա իլէրինտէն Հայ միլէԹինի։

Պու նիյէթ իլէ նախարարլարը քէնտիսինէ պիր էտիպ վէ օնլարըն ասքէրինի ալըպ, կ՚ին էվ վէլ եիւրիւտիւ եէնի կէլէն մարզպանըն իւզէրինէ վէ էօլտիւրտիւ օնու· գըրտը տախի օնուն ասքէրինի վէ սիլէ օլան մէձմուասիլէրի վէ ղայըը Ա՚ձհմէրի, վէ եըգըպ խարապ էտիպ աձհզքէտէլէրի, եէնի պաշտան Թազէլէտի Ա՚այաստանը։

496 | Պու հապէրլէր Կաւատ շահա կիԹտիքտէ՝ Ա՚այլարտան էօձ ալմադ իսԹէտի· վէ լաքին չիւնքի հազըրլանմիշ իտի Ա՚ումմար իւզէրինէ ասքէր չէքիպ վարմազա, պիր եօլունու պուլուպ պարըշըդ էԹտի Ա՚այլարըա Ա՚աղարշ շահըն շուրուդու իւզրէ, ծլմայա քի Ա՚այլար Ա՚ումմար իլէ պիր օլուպ հագընտան կէլէլէր։ Պու պարըշըդըա՝ Ա՚այլարտան Ա՚արդ սէրասքէրի ալըպ ասքէրիլէ եիւրիւտիւ Ա՚ումփայը օլան դարաֆա վէ ալտը կ՚ին էվվէլ Ֆիարպէքիրի· ասնդրա տահա ղայըը չէհիրլէր Ա՚իջազետ սէմ Թինտէ վէ տեօնտիւ եէրինէ։ Ա՚աքին Ա՚ումմար՝ Թէքրար կէլի ալըպ օ եէրլէրի Ա՚ձհմէրտէն՝ պարըշըդ էԹտիլէր։ Պու արալըգտա՝ էօլտիւ Ա՚ամուէլ կաԹուղիկոս 10 սէննէ քիւրսիսինէ օձԹուրտուգտան ասնդրա։

802 | Ա՚ուշէ՝ Կոտայք էյալէԹինտէն, Ա՚յլաքերից տէտիքլերի քեօյտէն՝ Ա՚ամուէլ էօլտիւքտէ օնուն եէրինէ կէչիպ կաԹուղիկոս օլտու 8 սէննէ։

810 | Ա՚ահակ՝ իբինձի Ֆարք էյալէԹինտէն Ա՚ուղիկ տէտիքլերի քեօյտէն՝ Ա՚ուշէտէն ասնդրա կաԹուղիկոսլըգ քիւրսիսինէ կէչտի։ ()

սէնէ Ա՝ամիկոնեան Ա՝ահան մարզպանըն էՀէ-
լի եէԹիշիպ՝ էօլտու՝ 26 սէնէ մարզպանլըգ
սիւրիւպ էյի ամէլէրիլէ։ վէ տին ուղուրունա
ծգատար էմէք զահմէԹ չէքմէկիլէ։ վէ չիւնքի
տեօրԹ եըլ տախի էվվէլտէն քէնտի պաշընա
միլլէԹ ուամուրինի կեօրիւը իտի 30 սէնէ սայը-
լըը օնուն պէյլիկի։ Պու Ա՝ահանըն էյլիկի
չօղ օլտու՝ յայ միլլէԹինէ, ծգատար քի էկէր
պու մէյտանա չըգմայըպ զուհուր կԹմէսէ իտի՝
յայլարտան քրիսԹիանլըգ գալգըպ սօնղու Ֆէ-
նաատան Ֆէնայա կիտէճէկ իտի։

13. Ա՝արդ մարզպան վէ Ա՝ԹէԹին վագրէ վէ եէնճէ
Վ՝ըէոպաֆորաե կամուշէիօսլարը՝ եէնճէ Յով-
հաննէս վարընճա։

Գ. 36—39.

{ιη} Ա՝արդ Ա՝ամիկոնեան Ա՝ահան մարզպա-
նըն քիւչիւք գարտաշը Կաատ՝ շահըն էմրիլէ
ալտը յայ մարզպանլըղընը. վէ լաքին աղ սիւր-
տիւ մանսըպընը. զէրէ չօղու օնա տիւշման օ-
լուպ շէքվա էԹ տիլէր օնտան, վէ օնուն եէրինէ
իսԹէտիլէր պիր Ա՝ձէմ միւսաշիր։ Պունուն
իչին Կաատ շահ չաղըրտը Ա՝արդը, վէ օնու
մարզպանլըգտան աղ էԹտի 4՝ սէնէ օ փայէտէ
տուրտուգտան սօնղրա. օ տախի իսասԹ ալանըպ՝
էօլտիւ տիյարի զուրպէԹտէ վէ սօնղրա օնուն
Թէնինի իսըսմընըը Ֆարան սէմԹինէ կէԹի-
րիպ կեօմտիւլէը։

818} Ն՝ուրջան ատլը Ը՝էվին պիրի իշէ եա-
րատմազ վէ եիւրէքսիզ քիմսէ՝ Կաւատ շահըն
Էմիրիւլէ Հայլարա մարզպան օլուպ՝ կէլտի օ-
Թուրտու Ն՝ուհին չէհրինտէ : Պունուն կիւ-
նիւնտէ Հօլտիւ իքինճի Կահակ կաԹուղիկոս 5
սէնէ Հայրապետլիք սիւրտիւքտէն սօնղրա :

Ն՝էրիստափոր իքինճի՝ Ն՝ագրևանդ Էյալէ-
Թինտէն՝ Տիրատիճ տէտիքլէրի քեօյտէն Կա-
հակ Հայրապետին եէրինէ կէչիպ կաԹուղիկոս
օլտու : Պունուն կիւնիւնտէ Հոնք միլլէԹի
պէօյիւք Հայաստանա կէլիպ՝ վէ օնտան քիւ-
չիւք Հայաստանա եիւրիւյիւպ՝ չօգ եէր եագ-
տըլար վէ չօգ քեօյլէր Թալան վէ եաղմա էԹ-
տիլէր : Պունլար օրատան տեօնիւպ Կաւուն
սէմԹինէ սալտըգլարընտա , Պունուն տէնիլէն
օյմաղըն պէյլ ատը Ա՝ժէժ՝ շանը շէօհրէԹլի
վէ գուվվէԹտէ տախի մէշհուր պիր քիմսէ ,
քէնտի ասքէրինի ալըպ չըգտը պունլարա գար-
շը , վէ պունլարըն չօղունու գըլըճտան կէչիրիպ
վէ գալանլարը սիւրիւպ՝ Հայաստանտան տը-
շարը աԹտը : Տահա ղայրը տիւշմանլար փէյտա
օլտուգտա՝ պէօյիւք նախարարլարըա պիր օլուպ՝
օնլարա տախի գարշը գօյուպ , վէ Հայաստան
մէմլէքէԹինի րահաԹլանտըրըպ՝ նամը շանը
տեօրԹ գարաֆա կիԹտի :

818} Ա՝ժէժ գնունի Կաւատ շահա րաղպէԹլի
օլուպ վէ օնուն կեօղիւնէ էմին վէ սատըգ կեօ-
րիւնիւպ՝ վէ Էմիրիւլէ մարզպան օլուպ՝ կէչտի
Ն՝ուրջանըն եէրինէ իւչ եըլ մարզպանլըղընտան
սօնղրա . չօգ պինալար տիւզտիւ վէ խարապ օ-
լան եէրլէրի եէնիլէտի . ղայրԹի պու իտի քի

Հայաստանը բահանելըգտա գումա։ Պունուն տեօրտիւնձի երլընտա էօլտիւ Կրիստափոր կաթուղիկոս 6 սէնէ հայրապետլիք մանսըպընը սիւրտիւքտէն սօնդրա։

{321} Ալ Լանդ Ազբերտանի էյալէթինտէն Վոքը Կրատտէտիքէերիքեօյտէն Կրիստափորտան {321} սօնդրա կաթուղիկոս օլտու 3 սէնէ։ Ներսէս էքինձի Կադրևանդ էյալէթինտէն Հշտրակ քեօյինտէն Ալ Լանդուն եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու։ Ոու Ներսէս եօլսուզ իշլեր կեօրիւպ պազի քահանալարտա վէ ղայրը քիլիսէ խիւտտամլարընտա խուսուսա քեօյլերտէ՝ նիզամլամագ իսթէտի. պունուն իչին սինոդոս էթտի եպիսկոպոսլարլա Ոուին շէհրինտէ։ Ալ օ սինոդոստա օթուզ սէքիզ գանուն գօնուլտու քիլիսէ խիւտտամլարընըն նիզամը իչին. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ջ. 36։ Կրէնտի Ներսէս կաթուղիկոս տախի 9 սէնէ հայ- {333} րապետլիք էտիպ օլտիւ։ Յովհաննէս իքինձի Վաբեղենից էյալէթինտէն Ախունձեղն քեօյինտէն Ներսէսին եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու Ոուինտէ։ () վագիթլէրտէ սէֆէր գափուլարը աչըլըպ՝ ալթիսաթ օլտու Հայաստանըն Ոումլար փայընտա օլան պիր սէմթի. պունու կեօրտիւքտէ Յուստինիանոս կայսր՝ տիւզէլթտի օ սէմթլէրի վէ օրատա օլանն նախարարլարա եէնի նիզամ վէրիպ վէ միւպաշիր էտիպ՝ օնլարա սէրասքեր տիքտի Տաճատ ատը նախարարըն պիրինի քի վուգուֆի օլուպ ձէնք իշլէրինէ՝ չօգ իշկիւզար քիմսէ իտի. վէ էվլէնտիրիպ վէրտի օնա Թէոդորա սուլթանըն գըղ-

գարտաշրջանը սատը Յոմհատանէ : Ինչպէսիք չէին վէ մամուր էթէ իրարդ Հայք տէնիլէն մէմլէքէթի վէ ծրատա քիլիսէլէր վէ մանասթըրլար եափտը : ( ) կիւնլէրտէ չօգ սատը սանլը քիմսէլէր Հայ միլլէթինտէն օլարագ՝ Ռուսատէվլէթինտէն կայսէրին հըզմէթինտէն շէօհրէթ պուլտուլար : ( )նլարտան տըր՝ Ներսէհ նախարար Ռասէնլի վէ օնուն գարտաշլարը Հրահատ վէ Մահակ վէ ղայրը քիմսէլէր · Յովհան Ռշտակունի՝ վէ օնուն օղլու Ռրտաւան · Յովհան Որոշ Որբիգոր, Ռրտաշիր՝ քի չօգ նամը էշպէհլիք կէօսթէրտիլէր · պագ Հայ Թարիխինտէ · Ճ · 37 — 39 : Պունլարտան զիյատէ իւսթիւն օլտու օ մէշհուր Ներսէս պատրիկ տէտիքլերի՝ պէօյիւք Հայաստանտան օլան նախարարլարըն սօյունտան պիրիսի քի չօգ պէօյիւք իշլեր վիւճուտէ կէթիրտի · պագ Հայ Թարիխինտէ · Ճ · 42 : Պունտան սօնղրա զուհուր էթտի սօնղրաքի Ներսէս Ռասէնլի Ներսէհին օղլու · պագ · Ճ · 46 : Պունլարըն կիւնիւնտէ էօլտիւ Մժեժ Գնունի քի մարզպանլըղը սիւրտիւ 30 սէնէ :

14 · Գէնէշապուհ մարզպանըն վաղուն Ներսէհ Ռշտունի վարընճա · վէ իւրնէճի Մովսէսն կաթողիկոսըղո-ղո-ւն Հայ պոռմարընը պէ-ղութ :

Գ · 40 — 45 ·

348 } Գէնէշապուհ Ռշէմ՝ Մժեժ Գնունի էօլտիւքտէ Ռսորով շահընն էմրիւլէն մարզպան կէլտի Հայաստանա · պու պիր ալճագ քիմսէ օլմագլա՝ չօգ սըղլէթ վէրտի Հայլարա՝ մէրհա-

մեթոդները վե խոյերսըզ ամելները իլե վե կ-
տեպիզլիք եթամբոլիլե խուստուսա Ա՛րարատ վե
Ա՛ասպուրական սեմթելրինաե։ Ա՛ե պունա
գանաաթ ելթմեյիզ՝ պաշլատը զոր՝ եթմեկե
Ա՛այերա աթեշե գաւիմաղա. պու սեպեպտեն
Գուին շեհրինաե քի սիր աթեշքեսաե վար
իտի ծրատա օլան Ա՛ձեմլեր իչին՝ պու չօղալթոր։
Ա՛օգ քիշի մարտիրոս եթաի, սիրիսի Գուր-
գոր ատը՝ Ա՛ռաժիկ սօյունտան։ Պու սեյաեթե-
լեր տահա օլմադ իւզրե իքեն էօլտիւ իքինճի
Յովհաննես կաթուղիկոս 17 սենե հայրապետ-
լիք եթտիքտեն սօնղրա։

881 Ա՛ովսեփ իքինճի՝ Ա՛րագածոտն էյալե-
թինտեն Ա՛ղիվարդ քեօյինտեն, ազգը Ձօշգուն
սիր քիմսե՝ Յովհաննեսին էկրինե կեչիպ կա-
թուղիկոս օլտու Գուին շեհրինաե։ Պու Ա՛ով-
սեփ էվվելտեն պերի Հալեպի օլարագ Ա՛այ տու-
մարընը տիւզելթմեկե՝ կաթուղիկոս ծլտուղու
կիպի՝ իլք երլը սինոդոս եթաի Գուինտեն ե-
պիսկոպոսլար վե ալիմ քիմսելեր իլե. վե չօգ
ուզուն ուզագ թեֆթիշլերիլե տօղրուտունու
պուլուպ՝ եկնիտեն եաիտը ծնու օ վագթին
իգթիզասընա կեօրե։ Ա՛ե չիւնքի ծնտան պաշ-
լատը Ա՛այ սենեսի, ծնու տախի գօրուզ պուն-
տան էօթեկ Ա՛ֆենտիմիզին սենեսիլե պիլե
Ա՛այնա եազը իլե, պեշ եիւզ էլլի իքինճի երլըն-
տան պաշլայարագ։ Պու Ա՛ովսեփ կաթուղիկո-
սուն կիւնիւնտե օլտու Ստանպոլտա պեշինճի
պեօյուք սինոդոս 165 հայրապետ իլե սենե 553.
պու սինոդոստա քեսքին ալեթ օլտու Ա՛ովա-
սուեստացի Աստոդորոսուն ֆենալըզընա գարշը՝

ո քեաղատ քի տուրք Աահակ Պարթև Հայոց Հայրապետներին պիրլիկի իրէ եազմիշ կեօնտերմիշ իտի Պրոկզ Նադրիկ՝ Աշխատատա օլան իւչունճի սինոդոստա. պակ Հայ թարխինտէ. ը. 59 վէ գ. 41։ ( ) վագիթլերտե պաշլատըլար պիր գաշ քիշի Հայլար իչինէ եքմէկ ։ Յուլիանոս Ազիկառնացի տէոլքլերի հերետիկոսան մէկհէպինի։ Պունու տուլատուգտա Աովվ ախս կաթուղիկոս գօվտու օնլարը Հայաստանտան։ Ա է լաքին չօգ աձիզ գալմիշ իտի Նէնշապուհ մարզպանըն էլինտէն վէ Ազէմ մէձուսիլերին էթտիքլերինտէն. զէրէ տայիմա էզիկէթ էտուրլեր իտի Հայլարա՝ քի տեօնտուրսինլեր օնլարը քրիսթիանլըգտան. օ գատար քի արթըգ Աովսէս կաթուղիկոս տայանամայըպ էլչի եօլլատը Յոսէով շահա ալիմ փէշքեշլերիլե վէ քեաղատլա վէ տիլէտի օնտան քի պիր էգ բահաթլըգ վէրսին Հայաստանա Աազարշ շահըն ահտնամէսինի կեօթէրմէքլէն քի Ազէմլեր էզիկէթ կէթմէսինլեր Հայլարա տին մատտէսինտէ։ ( ) տախի պու իշէ րիվա վէրիպ՝ օնուն րէձաասընը էթմէք իսթէտի։

ՏՏՉ Ա ընաս Աահրամ Նէնշապուհուն եէրինէ օնուն տէօրտիւնճի սէնէսինտէ Յոսէով շահըն էմրիլէ Հայաստանա մարզպան կէլիպ՝ ան էթտի մէձուսիլերին սըգընթ ըսընը. վէ լաքին օնլարըն զօր էթմէսիլէ իսաչա կէրտի՝ մէձուսիլեր պաշը օլանըն օղլունուատը Աա խոժ զէրէ պու պիր միձիղէթ կեօրիւպ տեօնտիւ քրիսթիան օլտու ատընը Ձիզտիբուզտ գոյարագ։ Պունուն իչին էօլտիւրմէք իսթէտի-

լեր օնու ։ Ալ և քինտի Ալ չնաս Ալ ահրամ տա-
խի 6 սինկ մարզպանլըգ Հեթտիքտեն սօնդրա
888 ե } ազլ օլտու ։ Ալ արազդատ Նչհմ՝ Ալ չնաս
Ալ ահրամըն եէրինէ մարզպան օլուպ մանսըպը-
նը սիւրտիւ 6 սինկ ։ Ասուրէն՝ Ղինդ Ալ չնաս-
պուհէն տէտիքլէրի Խոսրով շահըն խըսըմը
մարզպանլըգըա Հայաստանա կէլիպ՝ հլ վուրտու
Հայլարա վէ պաշլատը օնլարը Հօրսէնէմկէ վէ
զօր հէթմկէ քի աթէշէ վէ կիւնէշէ դափսըն-
լար ։ Հօգ սըգլեթ վէրտի միլլեթէ, Թա պըչաղ
քէմիկէ տայանընձա վէ Հօգ մուրտար իշլեր իշ
870 թթ } լէտի ։ ( ) կիւնլէրտէ զուհուր հէթմիշ իտի
նախարարլար իչինտէ իքինճի Ալ արգան Ա՝ա-
միկոնեան Ալ ասակըն օղլու՝ Ալ այդըն Թօռնու
քի Ասումլար տախի մէտհ էտէրլեր օնու՝ քէն-
տի քիթապլարընտա ։ Ալ և չիւնքի պու Ալ ար-
գանըն Ա՝անուէլ ատը գալտաշընը Հօլտուրտու
Ասուրէն մարզպան, պունա տայանամայըպ մու-
շավէրէ հէթտի նախարարլարը քի կէրի տուր-
ուսունլար Նչհմ տէվլէթինտէն ։ Պու իշ իչին
հլչի Հօլլատը իքինճի Հուստինոս կայսերէ
փէշքէշլէրիլէ վէ քեաղատլա վէ տիլէտի քի հլ
վէրսին Հայլարա, սեօզ վէրմէրէք քի Նչհմ
վէրտիքլէրի Հայաստան խարաճընը օնա վէրսին
871 ե } վէ պիր գաչ շարդ տախի արթըրտը ։ Ասաղ
պէթիլէ գապու հէթտի Հուստինոս օ հլչիլէրի-
վէ օ շարդլարա պէյճնիպ՝ աղըր եէմինէլէրիլէ
սեօզ վէրտի Հայլարա արգա օլմազա ։ Պու
սեօզէ կիւվէնիպ՝ ասքեր տէվշիրտի Ալ արգան
Նչհմ Հրտաշատ շէհրինտէ՝ Ձիւմլէսի Հայ միլլեթին-
տէն օլարագ վէ ափանագ Ասուէն շէհրինէ կէ-

տիպ դուքս տու Աուրէն մարզպանը վէ պօղոս-
լատը Ղ սէնէ մարզպանլըգ սիւրտիւքտէն ածող-
րա· պեօյլէձէ հօլտիւրտիւ օնուն քեահէասընը
ատը Աերտ, վէ հէր նէգատար Ձէմասաքէրի
վարիսէ Հաուին չէհրինտէ՝ հէփիսինի տէ գըլ-
տը մէձուսիլէրի տախի օնլարըա պիլէ։

Պու հապէր Ստոբովուն գուլաղընա տէյտիք-
տէ գուքտուշտու տարղընըլըղը վէ ֆիքրինէ գո-
տու քի Ձայլար իւզէրինէ ասքէր չէքիսի՝ Ձիւմ
լէսինի տէ եօղ էտէ վէ մէմլէքէթի տախի ա-
թէշէ վուրա։ Աև լաքին Աեքոխտ ատը խան-
լարըն պեօյիւկի ծուլ սէվձէն ագըրը քիմսէ օ-
նուն տարղընըլըղընը էնտիրմէքըէ վէ էօկիւթ
վէրմէքըէ օնտան իլգին ալըպ՝ օնուն գարաֆըն-
տան էլչի կէլտի Ձայլարա՝ օնլարա նասահաթ
էթմէկէ քի կէրի չէքիլսինլէր կայսէրին հիւք-
մի ալթընտան։ Աև արդան տույտուգտա պու-
նուն կէլմէսինի՝ գէյվէրմէտի կիրմէկէ Հաուին
չէհրինէ։ Ղօգ կիւձէնտի Աեքոխտ պու իշէ
վէ քէնտի գաթը գապխէթինէ գարշը խուսու-
մէթ գարաֆընա տեօնիւպ, կիւձտի գըզըլտը-
տը Ստոբով շահը Ձայլար իւզէրինէ. օ տախի
կմի էթտի սէրասքէրլէրինէ քի իֆրատ իլէ
ասքէր տէվշիրիպ Ձինք ֆիլէրինի հապըրլա-
սընլար վէ Ձայլար իւզէրինէ եիւրիւյիւպ՝ հէ-
փիսինի գըլըձտան կէչիրսինլէր։

Պու թէտարիքին հապէրինի ալտըգտա
Աև արդան՝ տէվշիրտի Ձայլարըն Ձիւմլէ ասքէ-
րինի վէ էօթէկէ պէրիյէ չաշըթլար կէօնտէ-
րիպ՝ էյիձէ վուգուֆ թահսիլ էթտի Ձէմլէ-
րին կէլմէսինէ. վէ հայան տույտու քի օնլար

հնամիլէը Խաղամախ տէտիքէլէրի օվայա իւչ պէօլիւք էթտի ասքէրինի. պիրինէ էմր էթտի քի պէրի գարաֆտա Հազըր տուրտունլար փուսատա տուրուր կիսի քի ձինք գըզըշտըգտա իւզէրլէրինէ էիւրիւսիւնլէը. իքինձիսինէ էմր էթտի քի սալընլար սօլ գարաֆընա. իւչիւնձիսինի ալտը քէնտիսի՝ սաղ գարաֆընա տիւշմէկէ։ Ա՛րթէսի կիւն սապահ օլուպ՝ Ա՛ձամլէր ձինկէ պաշլամագ իւզրէ Հազըրլանըը իքէն, ափանսըզ տիւշտիւ Ա՛արդան իւզէրլէրինէ վէ օնլարը գօրգուտուպ՝ ալթ իսէթ էթտիքտէ՝ իքինձի պէօլիւկի տէ սօլ գարաֆը չարփըպ պիր կիւրիւլթիւ տիւր գօփտու վէ պաղըրմա սէսի օրթալըզը ալտը. Ա՛ձամ ասքէրի շաշըրըպ, վէ օնլարըն սէրասքէրի Հըրսլանըպ վէ ֆիլլէրին սիւրիւսի գուտուրուպ գարպաշա օտաւգտա, վէ՛ր էթտիլէր Հայլար վէ գըլըձը չալըպ՝ գօվալատըլար օնլարը։ Ա՛րտտա Ա՛ձամլէրին պիր սէրասքէրի՝ ատը Ա՛ռըրէն իֆրատ իլէ գըզըպ՝ եամիաեալընըզ պիր եավուզ ձանավար կիսի՝ Ա՛արդանըն պէօլիւկինէ Հիւձում էտիպ՝ չօղունու գըրտը։ Պունտան օնուն ասքէրի եիւրէքլէնիպ՝ գըրտըլար Հայլարտան պիրէգինի։ Պէօյլէ օտաւգտա՝ տիւշտիւ Ա՛արդան Ա՛ձամլէրին արտ գարաֆընա վէ գաըրըպա կիսի օնլարը չարփարագ՝ իլէրի սիւրտիւ ֆիլլէր իւզէրինէ վէ ծրատտա քէնտի պէօլիւկինէ՝ չօղունու եէրէ սէրտի։

Ա՛էթիշտի փուսատա կիսիլէնէն ասքէր տալի վէ պէրի գարաֆտան ալթէշ կիսի եապտըլար Ա՛ձամլէրի հօյլէ քի արթըգ գազէթ կէ-

Թիրմէյիսլ, վէ գուվվէթլէրինտէն տիւշիւպ՝ պաշլատըլար գաչմըշտա։ Հայլար տախի արտ-լարընտան ծնլարը գօվալայըպ՝ չօղունու թէլէֆ էթտիլէր։ Կիւն պաթմըշտա եագլաշըպտա կէրի տէօնիւպ՝ տիւշէնլէրին տօյումլուպլարընը տէվէյիրտիլէր վէ Հայլատան Չէնքտէ տիւշէն-լէրի քրիսթիան ատէթի իւզրէ կէօմմիւլէր։

Պու հապէրի ալտըգտա Իսորով շահ՝ գու-տուրտու, վէ թէքրար ասքէր տէվէյիրիպ էվվէլ քինտէն զէյատէ տիւրլիւ տիւրլիւ միլլէթլէր-տէն՝ վէրտի Ա արհամ սէրասքէրին էլինէ քի կիթսին գըրըպն Հայլարը։ Ա է չիւնքի օ վա-գիթտէ Հայ նախարարլարըն պիրլիկի տարտա-ղան օլտու վէ թէքրար տիւզմէտի Ա արդան Հայ ասքէրինի Ձէմ գարշը, ալտը օղուլ ու-շաղընը վէ պիր գաչ նախարար իլէ կիթտի Ատանպօլա վէ Յուստինոս կայսերէ պուլուշուպ՝ իքրամ կէօրտիւ օնտան. եալվարտը սօնդրա օ-նա՝ քի Հայլարա պիր չարէ հտէ Ձէմլէրէ գարշը։ Կայսր տախի սէրասքէր հտիպ ա-մուճհասը օղլունու ատը Ա՝արկիանոս՝ աղըր աս-քէրիլէ եօլլատը Հայաստանա՝ Ա արդանլա պիլէ։ Նարսէմէի կէլտի օնլարա՝ կայսերին համրիլէ Յովհան նախարար քիւչիւք Հայաս-տանըն միւսաշիրի. պիր օլտուլար տախի Ըեր-քէօլէր վէ Ձպազլար վէ Ձլանք միլլէթինն փատիշահը Ձուկ՝ քինտի ասքէրիլիլէ։ Պունլար իքի պէօլիւք օլուպ՝ եարըսը գալտը Ձիջա-գետ սէմթինտէ վէ եարըսը կէչտի պէօյիւք Հայ-աստանա. վէ ծրատա պուլուպ Ա արհամ սէ-րասքէրի քի եէնի եէթիշմիշ իտի Ձէմ ասքէ-

լի լիլ, օնու օրթայա ալտըլար, վէ օնլարտան սէին իքի եիւզ քիշի գըրարագ հէվիսինիտէ գօ-
վալայըպ գաչըրտըլար։ Ալ է լաքին Ալարդան շիւպհէյէ տիւշիւպ՝ քի պու՝ իշին սօնդու չըգ-
մայաձագ վէ գապկլ քի կիշլի տիւշմանլարըն հէյլէ էթմէլէրի իլէ՝ Խոսրովուն էլինէ տիւշէ, կինէ չըգսը կիթտի Ստանպօլա վէ օնտա սա-
քին օլտու էօլիւնձէյէտէք։

Ակճահէն կէճ տույտու Խոսրով Ղէհմ ա-
քէրինին էէնկիլտիկինի վէ հօյքէսինտէն տայա-
նա՛մայըպ ալտը պիլէսինձէ գըրդ պին աթը վէ եիւզ պին եաեան, վէ եիւրիւտիւ Ալումալար իւ-
զէրինէ։ Ընալը գաչըրգտա՝ Ղէհմ ասքէրի տաղըլըը քիւչիւք Հայաստանա վէ զիյատէպ իլէ պօզդունլուգ վէրտի։ Ղօգ ձէնքլէրտէն սօնդրա պարըշըգ օլտուգտա Ղէհմլեր վէ Ալում-
լար ապասընտա՝ Հայաստան տիւշտիւ Ղէհմին հիւքմի ալթընա, վէ Խոսրով շահ եէնի մարզ-
պան հօլատը օրայա։ Ծէքրար ձէնկէ գալգ-
մագ իւզրէ իքէն Ալումլար, Խոսրով աղըր խաս-
Թալըգա տիւշիւպ տեօնտիւ էէրինէ վէ օ խաս-
Թալըգտա Ղլահրն լուդֆի իլէ նուրլանըպ՝ գապուլ էթտի քրիսթիանլըգ տինինի վէ մկըր-
տել օլուպ՝ եիւրէք շաղլըղը իլէ հօլտիւ։

378 ԺԸ } Ձինր Ալ գըն Ա՛ինրան ատլը պիրի՝ Ալարդանըն եէտի սինէ պաշ գալտըրըպ ասի օլմասընտան սօնդրա՝ Խոսրով շահըն էմրի իլէ օ հօլմէտէն մարզպան կէլիպ Հայաստանա՝ ըս-
Հաթլըգտա ատլատը միլէթի 15 սինէ։ Պու-
նուն կիւնիւնտէ Թախթա կէչիպ Ստանպօլտա Ա՛օրիկ՝ կայսր օլտու քի ասլը Հայ ձինսինտէն

իսի՝ Ա.րագածոտն Էյալէթինատէն՝ Ջական տէտիքլէրի քեօյտէն. պա՛պ Նայ Թարխինտէ. Ջ. 45 վէ 46։

Ո վագիթլերտէ իքինճի Խոսրով շահ՝ հվվէլքի Խոսրովուն Թօռնու՝ Ա արհամ սերասքերին էլինաէն գաչըպ տախիլ Ե՛իշտիւ Ա՛օրիկ կայսերէ։ Ո տախտ ասքեր տէվշիրիպ վերտի քիչիւք Ա՛երասխին էլինէ քի Ա՛ասէնլի Ա՛երսէհին օղլու իսի, վէ վագիթիլէ Յուստինոս կայսերին սիլեհտարը իսի. վէ պունա եարտըմՃի էթտի Ա՛ուշեղ Ա՛ամիկոնեանը՝ քէնտի պաշգաՃա ասքերիվիլէ՝ քի հիւքմ էտիրիտի Ա՛ում 389 ԱԸ} փայընտա օլան Նայլարա։ Պունլարլա եօլլատը Խոսրովու Ա արհամ իւղերինէ. էկեթիշտիլեր պունլարա Ա՛մբատ Ա՛ապրատունի տախտ, վէ ԽուԹայ Ասատնլու աշիրէԹին պէկի։ Պունլար Ա արհամըն ասքերինի գըրըպ վէ Ա արհամը էօլտիւրիւպ Թէքրար շահ տիքտիլեր Խոսրովու։

Ա է չիւնքի պու իշտէ Ա՛ում Ա՛ուշեղ հաստատ Էտիպ՝ կէչտիլեր օնու Խոսրովա, Խոսրովա՛ լէ օնուն վիւՃուտինի գալտըրմագ իսթէտի։ Ո տախտ շիւպհէլէնիպ՝ էնքիլտի կիլեթտի Տարոնա քի քէնտի վիլայէԹի իսի։ Տույտու ասնդրա Խոսրով օնուն սուչսուզ օլտուղունու. պունուն իչին օնա փէշքէշլեր կէօնտէրիպ՝ հազըրնը էլէ ալտը վէ փայէտինի պէօյիւԹտիւ։ Ա՛ելալիք Ա՛մբատ տախտ չօգ շէյ կէօնտէրիպ՝ չաղըրտը եանընա օղուլլարը իլէ, ատլարը Ա՛շոտ վէ Ա արաշտիրոց, վէ Ա՛մբատը սերասքեր կեթտի Ա՛ձէմ ասքերինէ։

15. Ամբաս մարդպանը վազեր Յոաւրը Սահաոռանէյէ վարձաճա վէ Աբրահամը կարոզէնոլըշը։

Գ. 46—47.

893 ԽԲ | Ամբատ Նահապետունի՝ բաղմայաղը տէտիքների՝ չօգ հշպհ իկիտլիք կեօսլեթերմկիլե Աչհմ տեվլեթինտե՝ Խոսրով շահըն տուշմանլարընա գարշը, ոնա սեվկիւլիւ օլուպ ոնուն կմրիլե մարզպան օլտու Հայարա վէ Ա րկան վիլայեթինե։ Նվվել Ա րկան սեմեթինե կիտիպ՝ չօգ Հայ պուլտու օրատա՝ քի վագեթ իլե Աչհմ լերէ կսիր օլուպ տիւշմիշլիքիտի ծրալարա. վէ Հայ տիլինի վէ եազըսընը ունուտուպ թէլք եմմիշլեր իտի։ Պու Հայլար Ամբատը կեօրտիւքլերինտե՝ զիյատեսի իլե սեվինտիլեր. օ տախի սեվինդրէք էօլեէտէն սէրիտէն վազգալար վէ ուսեթալար տեվշիրիպ ոնլարա միւպաշիր էմետի՝ քի էյի էօյրէմեմինլեր վէ թէրպիչ էմեմինլեր։ () Էսիր օլան Հայլարտան պիր Աբէլ ատը էյի փափաղ պուլուպ էօլլատը ոնու Ա՝ովսէս կաթուղիկոսա վէ եպիսկոպոս էմետիրտի ոնու Ա րկանտա օլան Հայ Ճէմաաթը իւզերինէ վէ օ Ա րկան մէմլէքէթինի Հայ կաթուղիկոսուն հիւքմի ալթընա ոօգտու վէ տահա հէր շէյի տիւզիւպ գօշուպ՝ կէլտի Հայաստանա։

880 ԽԲ | Պու պէօյլէ ծլմատան՝ Ալիւրճիլերին կաթուղիկոսու էօլտիւքտե՝ վէկիլէն գօփտու օնլարտա եէնի կաթուղիկոս օրթուրմաղ իչին. օ

սէպէպտէն եազտըլար Ա՛ովսէս կաթուղիկոսա քի քիմի իսթէրսէ՝ քէնտիլէրինէ կաթուղիկոս էթսին ։ ( ) տախի օնլարա ձեռնադրել էթտի Կիւրիոն ատլը աքըլլը պիրիսինի՝ Կիւրձի միլլէթինտէն՝ վուգուֆ թահսիլ էթ միշտեօրթ տիլէ, Ռուսձա, Հայձա, Ֆարսիձէ վէ Կիւրձիձէյէ, օ քի կվիվէլձէ քորեպիսկոպոս օլմիշ իտի Ե՛րա-բատ վիլայէթինէ ։ Պու Կիւրիոն Կիւրձիսթա-նա կիտիպ՝ Ստանպօլտան կէթիրթտի Վ՛աղ-կեդոն սինոդոսուն թարիխինի վէ գանունլարը-նը վէ սուրբ Լևոն տումարընըն տօղրու թէր-ձիւմէսինի շէհատէթլէրիլէ ։ Կիւրձիլէր պու-նու կեօրտիւքտէ գապուլ էթտիլէր , քէզալիք Կիւրձիսթանա եազըն օլան միլլէթլէր տախի ։ Ե՛րթէսի սէնէսինտէ՝ Ա՛ովսէս կաթուղիկոս՝ օթուզ երդ հայրապետլիք էթտիքտէն սօնդրա՝ իսթիարլանըպ վէ գուվվէթտէն տիւշիւպ վէ-քիլ գօտու քէնտիսինէ Ա՛րթանէս ատլը վար-դապետին պիրինի . վէ օնուն էլինէ գուլլանըր-իտի հայրապետլիք մանսըպընը օն իւչ սէնէ գատար , զէրէ եալընըզ պաշարամազ իտի . սօնդ-րա էձէլի եէթիշիպ՝ կեօչտիւ տիւնեատէն ։

894 Խգ } Ե՛բրահամ՝ Ա՛ղթաման տէտիքլէրի քեօյտէն՝ Ա՛ովսէսին եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու Ա՛մբատ մարզ-պանըն էմրինէ ։ Պու Ե՛բրահամ տուդտուգտա քի Կիւրձիլէր գապուլ էթմիշլէր Վ՛աղկեդոն սինոդոսունու՝ իֆրադ իլէ կիւձէնտի. վէ եազտը Կիւրիոն կաթուղիկոսա իւչ քէրրէ քի պըրագ-սըն օ սինոդոսու . օ տախի լայըղընա կեօրէ ձէ-վապ եազտը իսպաթ էտէրէք օ սինոդոսուն

տօղրուլուղունու . սօնղ սեօղի պու օլտու . "Ը աշարըմ տէտի , նաՙսըլ տիւշիւնմէք իսթէ-
մէզսինիզ պո՛ւգատար քրիսթիանլարըն տիւ-
շինտիւկինի վէ դանըտըղինի քի Ա՛ղէքեդոն
սինոդոսուն իդրարը վէ իմանը հէր դարաֆտան
պիր տիր իւչ ազիզ սինոդոսուն սեօղի իլէ ,, .
և այլն : Ա՛յ լաքին Ա՛բրահամ կաթուղիկոս
հիչ սեօզ էօլչմէյէրէք պիր գաչ եպիսկոպոսլա
սինոդոս էտիպ Ո՛ւինտէ՝ նզովէլ էթտի Ա՛ի-
րինն կաթուղիկոսու վէ Ա՛իւրձիլէրի , վէ օնլա-
րը տախի քի գապուլ էտէրլէր Ա՛ղէքեդոն սի-
նոդոսունու . պա՛գ Ա՛այ Թարիխինտէ . Ճ . 47 :

{ 367 / Խ } Պունու իչինթտէ Ա՛օրիկ կայսր՝ կիւ-
ձէնտի վէ Ա՛մր էթտի քի սինոդոս գուրուլ-
սուն Ա՛տանպօլտա վէ պիրինքսինլէր օրայա ե-
պիսկոպոսլար՝ կէրէք Ա՛ումըլարտան կէրէք
Ա՛այլարտան : Պու ֆէրմանն մուձիպինճէ Ա՛բ-
րահամ կաթուղիկոս եօլլատը օրայա քէնտի
վէքիլինի Ա՛րթանէս վարդապետի՝ վէ Պո՛րի-
գոր վարդապետի . օնլարըլա կիթտի տահա օն
տօղուզ Ա՛այ եպիսկոպոս Ա՛ում փայընտա օ-
լանլարտան : Ա՛սինոդոս օլտուգտա վէ մատտէ
Թէֆթիշէ կիրտիքտէ՝ օ Ա՛այ եպիսկոպոսլարը
գապուլ էթտիլէր սուրը սինոդոսու . սանթ
Ա՛րթանէս վէ Պո՛րիգոր՝ ագըլլարը Ա՛իմէյէրէք՝
{ 600 / Թ } պօշ տեօնտիւլէր : Պու սէպէպիլէ զըտըղ
տիւշտիւ Ա՛ձէմ փայընտա վէ Ա՛ում փայընտա
օլան Ա՛այլար արասընա . էօյլէ քի Ա՛օրիկ կայսր
օնլարտան իբրահ էտիպ՝ Ա՛ում փայընտա օլան
Ա՛այլարը կէլի չէքտի Ա՛բրահամ կաթուղիկո-
սուն հիւքմի ալթընտան , վէ օնլարա պաշկա

կաթուղիկոս տիքտի՝ ատը Յովհան՝ կոգ էյա-
լէթինաէն՝ Նագարան քեօյիւնատէն պիր էյի
քիմսէ, վէ պուլուրտու օնա քի կիլիսէյին օթուր-
սուն կոտայք էյալէթինատ Նէան տէտիքլէրի
գաստապատա· վէ պու խբի ֆըրգա օլմագլըգ՝
սիւրտիւ օն աղթը սէնէ՝ թա Յովհան կաթու-
ղիկոս էօլիւնճէյէտէք։

Նէքրահամ կաթուղիկոս օլտուգտա՝ Ամբատ
մարզպան էլ վուրուպ եափտը օլ էսկի քիլիսէյի
քի սուրբ Նարգան էվէթլէյէրէք աղաճտան
եափմիշտի· պունու եէնիտէն եափտը Ամբատ
իշլէնմիշ վէ եօնմա գաշլարտան սուրբ Նրիգոր
Լուսաւորիչ ատընա Նուէյն շէհրինատ։ Պու
քիլիսէ եափըլտըգտա շիքեայէթ էթտիլէր
Ստորով շահա Նուէյնտէ՝ սաքին օլան Նէհմէթ
քի օ պինա զարար էտէր գալէյէ· լաքին Ստո-
րով տիյնէմէյիպ՝ կիմ էթտի քի գալէնին օ
սէմթինի երգրպ ուզագտա եափսընալը, վէ
քիլիսէնին եափըլմասընա հիչ մանի օլմասըն-
լար։ Պունտան զիյատէսիլէ եիւրէքլէնիպ
Ամբատ՝ քիլիսէնին պինասընը չօգ մեշհուր
եափտը։ Նքիլիսէ պիթտիքտէ՝ Ամբատ շահրն
տավէթիլէ կիթտի Տիսբոնա Նուսուլսէմթի-
նէ վէ ծրատա չօգ իշլէր կէօրիւպ վէ էձէնլի
էէթիշիպ՝ էօլտիւ 8 սէնէ մարզպանլըգ սիւր-
տիւքտէն սօնրա· օնուն թէնինի կոգ էյալէ-
թինէ կէթիրիպ կէօմտիւլէր մէզարա Նարտնս
քեօյիւնտէ։ Ամբատ էօլտիւքտէն սօնրա՝
Նայլարտան օլտու մարզպան թա Նուամ գարա-
ֆընտան կիւրատպաղատ օթուրունճա վէ թա
Նապխան վէ Պապըկ կելինճէ Նագարայիլէր
գարաֆընտան։

601 ա} Պաւիթ Աահառունի՝ նախարարները ընձասը իւր՝ Ամբատան սօնղրա մարզպան օլտու Հայլարա՝ Խոսրով շահըն էմրիւիլէ վէ ուսհանի շէյլերէ մուհապպէթի օլմաղիլէ պիր քիլիսէ եափտը։ Պունուն կիւնիւնտէ Աննակնեան տէտիքլերի մանասէթըրըն ռուհպանը Ադիկ ատը՝ օ մանասէթըրը էհնիլէյիպ էյի շէյլերիւէ տօնաթը էօյլէ քի ծրայա պիրիքտիլեր տեօրթ եիւզ գատար ազիզ քիմսէլեր. եէտի Ձգնաւոր տախի կէլտիլեր՝ տեօրտի Ամամ դարագիլարըն-տան վէ իւչի Աագաստան վիլայէթինտէն. պունլարըն եէտիսիտէ պիրլիք էտիպ վէ օ մանասէթըրա եապըն իսսիզ եէրտէ սաքին օլուպ՝ օթլուգլա էօմիւրլէրինի կէչիրտիլեր. օնուն իչին օնլարա խոռոճարակ տէրիզ, վէ զայըրլարընա էօրնէք կեօսթէրիպ այնա օլտուլար էյի էօմիւր կէչիրիպ ազիզ օլմաղա։ Պու եէտի նէֆէր Ձգնաւորլար իւչ եըլտան սօնղրա մարտիրոս օլտուլար Ձէմլերտէն։

16. Պաւլ Ահանըն էրուէլերի Ձէմլերէ գարշը։

Գ. 48—50.

602 ա} ( ) վագիթլերտէ Խոսրով շահ Ձէնկէ գալգտը Պոկաս կայսեր իւզէրինէ վէ տահա Ձնատօլույա եէթիշմէտէն՝ Ամամիկոնլու Մոուշեղ կինէ տիւշման օլուպ՝ օն պին ասքերիլէ օնուն իւզէրինէ եօլլատը քէնտի դրզդարտաշը օղլունու ատը Մհրան։ Ա և չիւնքի Մուշեղ կեօզիւնէ քէստիրէմէտի օնա գարշը չըգմաղը,

զերէ իմեն իարլանմիշ իտի , չաղըրտը Աղկան գալէսինէ Վայլ Ա ահան տէտիքլէրի խըսըմընը վէ ծնու քէնտի եէրինէ գոյուպ՝ ծնա հէվալէ էթտի ձէնք մատտէսինի ։ ( ) տախի ֆէնտպազ քիմսէ օլմազ իլէ՝ միւրատ էթտի ռահաթլըզլա իշի պէձէրմէկէ . պունուն իշին էլչի եօլլատը Ա՝իհրանա վէ ըէձա էթտի քի եէրինէ տեօնսիւն ։ Ա՝էվապ կեօնտէրտի Ա՝իհրան . տեօնէրիմ տէտի էկէր Ա՝ուշեղի էլիմէ վէրիրսէն ։ Աեօզ վէրտի Ա ահան՝ շարդ էթմէկիւէ քի Ա՝ուշեղի ալտըգտան սօնդրա՝ ալմասըն մէմ լէքէթի ։ Հաչան Ա՝իհրան եէթիշտի Ա՝ուշ շէհրինէ, ծնա գարշը կիթտի Ա ահան տօսթանէ վէ ծնունլա չօգ միւզաքէրէ էտիպ պու մատտէ իւզէրինէ , ալտը ծնտան տեօրթ պին աթլը քի եիւրիւսիւն Ա՝ուշեղին իւզէրինէ ։ ( )նլարլա Հարձ քեօյիւնէ եէթիշիպ՝ ծնլարտան էլլի քիշի պըրագտը օրատա վէ սըմարլատը ծնլարա ““Ա՝կէր , տէտի , իշիմիզ բասթ կէլիրսէ՝ պիրիմիզնի Եօլլարըմ սիզէ պէնիմ նիշանըմլա . սիզ տէ իշիթտիքտէ՝ թէզ հապէր կեօթիւրէսինիզ Ա՝իհրանա վէ պիր էզ ասքէր տախի կէթիրէսինիզ ( )ձ տէտիքլէրի գալէյէ .,, Վէնտիսի տէ Ա՝ձէմ ասքէրի իլէ եիւրիւյիւպ եէթիշտի ( )ձ գալէնինն գաիուսունա , քի կիրիշի տար վէ սարփ իտի ։ ( )րատա սըմարլատը ասքէրէ քի արտըսըրա կիրսինլէր իշէրի տօսթ կիպի . հաչան սիզէ պիր նիշան վէրիրսէմ տէտի՝ հիչ քիմսէյէ պագմայըն նէ՛ իմեն իարա վէ նէ՛ չօձուղա հէ՛փիսինի գըրընըզ ։ Իշէրի կիթտէ օ ասքէրի հվէրէ տաղըթտը քի ռահաթլանսընլար . վէ

լաքին ծ էվլէրտէ կիզլէնէն քիմսէլէր սէզսիզՀէ պունլարը պօղտուլար ։ Պու իշ սիհԹմէտէն ՀարպիՀէ եօլլատը Ա ահան սիր գուլունու օ էլլէ քիշիկ . վէ ծնլարըն էլինիլէ իքի պին նէֆէր ասքէր տախի կէԹիրԹտի ։ ( )նլար էէԹ իշմէտէն՝ էօլէն ասքէրին էսպապլարընը կիյտիրտի Ֆայլարա վէ աԹլարընը տախի ծնլարա վէրիպ՝ տըշարը չըգարտը ծնլարը ։ ( ) իքի պին ասքէր էէԹիշտիքտէ՝ պունլար ալայիլէ իչէրի կիրիպ՝ պօռու չալտրլար գալէյի ալընշլարտըր տէյի . ծնլար տախի իչէրի եիւրիւտիւքտէ շէհիրտէ օլանլար գըլըՀը պասըպ գըրտրլար Հէփիսինի՝ պօռու չալարագ վէ ահէնկ կեօսԹէրէրէք ։ Պու իշ պեօյլէ պիհԹտիքտէ՝ ալտը Ա ահան սէքիզ իւզ իկիտ ասքէր Ֆայլարտան վէ Ա՝եղտի քեօյիւն կէչիտինէ էէԹիշիպ փուսույա գօտու ծնլարը . վէ քէնտիսի պիր գաչ քիշիլէ Ա՝իհրանըն եանընա վարըպ՝ շէքվա էէԹտի ծնուն ասքէրինատէն վէ իքի պին ասքէր տահա ալըպ՝ կէչիրԹտի Ա՝եղտի քէնարընտան քի ծնլարը օրատա էօլտուրտուլէր փուսույա կիրէնլէր ։ ( )րատան միւժտէՀի եօլլատը Ա՝իհրանա քի հէր իշ սէլամէԹիլէ պիհԹտի , քէնտիսի տէ եիւզ ատամըա էէԹիշտի Ա՝իհրանըն եանընա վէ ծնու պիր էզ խասԹա պուլուպ Թէսէլլի էէԹտի օնա . “ Պու կիշի տիւր տէտի ատնա շաշ օլմազ կիշի զէրէ եարըն կեօզիւնէլ կեօրէՀէքսին Ա՝ուշէղի զէնՀիրտէ ։ Պունու տէյէրէք զիյաֆէԹ էէԹտի Ա՝իհրանըն ատամըարընա իքի եէրտէ . վէ քէնտիսի Թէքրար Ա՝իհրանըն եանընա կիտիպ վէ ծնու եալընըզ պուլուպ՝ իչէրինը սօզ-

տու ծնուն գալընկա տեօշէքտէ լքէն։ Ընտան տրշարը չըգըպ վէ պիր ղայրը օտայա կիրիպ չաղըրտը Աիհրանըն քեաթխպինի վէ չավու-շունու. վէ եազտըրտը քեաթխպէ Աիհրանըն աղգընտան Ա աբշիր խանա քի Ապահունի էյա-լէթինն հաքիմի իտի վէ կմն էթտիքի իւչ կիւն-տէն սօնղրա իւչ պին ասքէրիլէ կէլսին եանընա։ Պու քեաղատը եօլըստըգտան սօնղրա չավու-շուն էլլիլէ, պօղտուրտու օրատա քեաթխ-պի, սօնղրա չավուշու տախի. վէ օ տագիգէտէ նէյրէտտէ քի զիյաֆէթտէ իտի Աիհրանըն ա-տաիլարը՝ գափուլարընը գափատըպ՝ եօգարտան աթէշ տեօքէրէք հէվիսինիտէ եագտը։

Ընտան կիթտի Ա ուղ տէտիքլէրի տաղա վէ օրայա գուրտու Աիհրանըն չատըրընը վէ փուսույա գօտու ասքէրինի. պիր գաչ Ապայա տախի կիյտիրտի Ադամ խանլարընն էսպապլա-րընը վէ ծնլարը տուրդուրտու չատըրտան տը-շարը։ Ադագլաշտըգտա օրայա Ա աբշիր իւչ պին աղթը եիւզ ասքէրիլէ՝ ասքէրինի ուզագտան ա-լըգոյուպ՝ կէլտի չատըրա տօղրու զանն էտէրէք քի օնտա տըր Աիհրան։ Տահա օ էէթիշմէ-տէն՝ տրշարտա տուրան թէպտիլ Ապայլար Ա աբ-շիրի կեօրտիւքտէն սօնղրա՝ Ա ահանըն չատը-րընա կիրտիլէր։ Կէլտի կիրտի՝ սօնղրա Ա աբ-շիր վէ սելամ վէրտի Ա ահանա՝ Աիհրան էէ-րինէ սայարագ։ Ընգըշ էթտի օնա Ա ահան վէ տէտի. "Ա աբշիր, նէ գօտունուզ ֆինքրինի-զէ. զանն էթանինիզ քի Apայլարը Ադամ մէզ-հէպինէմի սօգասընըզ"։ Պունու տէյէրէք էմր էթտի գուլարընա՝ քի օնու պաղլայրպ տեօկ-

սիւնքեր ։ Ը աշտը Ա արշիր , վէ գօրգուսան-
տան եէրէ տիւշտիւ . վէ քեօմէք չալարիքէն
օնա Ա ահանըն գուլլարը՝ եալվարտը Ա ահանա
քի գլխմասըն ձանընա ։ Գլխամամ սանա տէտի
Ա ահան՝ էկէր տէտիկիմի էտէրսէն . վէ ծրա-
ձիգտա եազտըրտը սէրասքէրինէ , քի եարըն
եօլլասըն սին նէֆէր ասքէր տաղըն էմէկինէ ,
սին ասքէր տէ տէրէյէ եադըն . գալան սին
ալթը եիւզ ասքէրի նէրէտէ իսկ՝ օրատա պը-
րագսըն . վէ քէնտիսի տէ օն ատամլա կէլսին ։
Պու քեազատը եօլլատըգտան սօնդրա ծրաձիգ-
տա պօղտու Ա արշիրի . սէրասքէրի տէ կէլտիք-
տէ՝ ծնու տաիի պօղտու ։ ( ) իւչ պեօլիւք աս-
քէր տէ իւչ եէրտէ՝ հաձէթլէրի ծլմայրպ տու-
րուր իքէն , փուսույա կիրէնլէրտէն գըրըլըը-
լար ։ Ալթ գըրգ քիշի գատար գուրթուլուպ
գաչտըլար Ը էմիսթանա վէ կեօրտիւքլէրինի
նագլ էթտիլեր Խոսրով շահա ։

{ ծդ ծդ } Պունու իշխէտիքտէ իֆրադ իլէ տարըը-
տը Խոսրով . վէ աղըր ասքէրիլէ եօլլատը Ա ա-
հանըն իւզէրինէ Ա ախթանկ ատը Ա՝իհրանըն
ամուձասընը ։ ( ) ՝էկէթիշտիքտէ Ը պահունի
էյալէթինէ՝ տէվլէրտի Ա ահան իկիրմիսէքիզ
սին ասքէր վէ եազտը Ա ախթանկա . ,, Ը ա-
շարըմ տէտի քի սէն Ա՝իհրանըն էօլմէսինի՝ ի-
շիխտիքտէն սօնդրա , ձէսարէթ էտիպ կէլտին .
դուխալըմքի սէն կէլտին , զէվձինի նիչին կէ-
թիրտին , եանի էրքէքլերիմիզտէն էվլաթ մը
իսթէյօրսուն ,, ։ Սօնդրա ձէնք գըզըլտըգտա՝
իքի քէրըհ գըլտը Խայլար Ը էմ ասքէրինի ։
Ը օլտու օ կիւնլերտէ Ա ահան վէ կեօմիւլտիւ

մէզարա Գլակ վանքընտա վէ օնուն օղլու Սըմ բատ մէյտան ալըպ վէ Յ՛ակոբէրիլէ ձէնք էտիպ գօվալատը օնլարը վէ օնլարըն իւչ սերրաաքէրինի՝ ատլարը Մուրէն, Գահրան վէ Ա ըդուհը։ 607 ԾԷ } Պու տախի էօլտիւքտէ՝ եէրինէ կէչմի պուննուն օղլու Ա ահան քի անա դարաֆընտան Կամսարական սօյունտան իտի· պակ Հայ Թա րիխինտէ· Ճ· 48 — 50· 52։ Պունուն կիւ նիւնտէ էօլտիւ Յ՛աբրահամ կաթուղիկոս 23 սէ նէ օթուրտուպտան սօնղրա։

17· Կոմիտաս՝ կաթողիկոս՝ Յ՛ԱՐԵՒ ՎԷ՛ ՆԵՐ ԱՔԱՔԷ· ՎԷ Ա ՐՄՊՒԵՐՈՅՈՒՆ ՏԱՐԻՊՈՒԼԸՂԸ ՄՈՒ ՏՈՂՈՍ ՎԱՐԸՆՃԱ։

Գ· 51 — 53·

617 ԿԶ } Կոմիտաս՝ Յ՛արագածոտն էյալէթինտէն՝ Յ՛ղնից քեօյիւնտէն քի Տարոն սէմթին եպիս կոպոսու իտի՝ Յ՛աբրահամըն եէրինէ կաթուղի կոս օլուպ՝ պուլտու սուրբ Հրիփսիմէնին մէ զարընը քի Թէնի տանտըզ իչինտէ մէվճուտ տուրուր իտի, միւհիւրլէնմիշ սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչին վէ սուրբ Կահակ Պարթևին միւհիւրլէրինիլէ· վէ պիր շէօհրէթլի քիլիսէ եաիըպ՝ օրայա եէրլէշտիրտի վէ օնուն իւզէրի նէ պիր եագըշըգլը մէշհուր շարական տիւզտիւ· օ քի պաշլար Ն՛ՀԻՆՈՒԵՐԷՔ։ Պու Հայրապետ քիթապլար տախի տիւզտիւ քի էլիմիզէ կիր մէմիշ· վէ Յ՛ԷՄԻԱԾԻՆ քիլիսէսինին գուպպէսի նիտէ պու եաիտը եօնմա գաշլարտան, զէրէ էվ

վելքի աղաչման իտի ։ Պու իշտիքէն Կամ-
տաս կաթուղիկոս՝ Դաւիթ Սահառունի Ա-
ձեմիերտէն շուտիկելինիկ՝ Ստանպօլա գաչալը ,
24 սէնէ գատար մարզպանլըգ էթտիքտէն
սօնդրա ։

[628] ՀԴ } Ա արազտիրոց՝ Ամբատըն օղլու քի Ա-
ձեմիսեթանտա իտի՝ Ստորով շահըն էմրիելէ Դա-
ւիթին եէրինէ մարզպան օլտու ։ Պու Ա արազ-
տիրոց տահա եէթիշմէտէն Հայաստանա , էօլ-
տիւ Կամիտաս կաթուղիկոս ։ Հայրապետլիկի
սիւրտիւ 8 սէնէ ։ Կրիստափոր իւչիւնճի՝ Ա-
պահունիք էյալէթինտէն՝ Ա բրահամ կաթո-
ղիկոսուն խըտըմը Կամիտասըն եէրինէ կէչիպ
օթուրտուգտա՝ պիր գաչ քիշինին նիֆագլ իլէ՝
ոնա գարշը տուրտու Ա արազտիրոց մարզպան ։
Պէօյլէ օլտուղունու կէօրտիւքտէ Կրիստափոր՝
քէնտիլիկինտէն կէլի տուրտուպ կաթուղիկո-
լըգտան՝ կիթտի Ատն մասեաց տէտիքլէրի էյա-
լէթէ 3 սէնէ Հայրապետլիք սիւրտիւքտէն
սօնդրա , վէ ծրատտա Ուղիք քեօյիւնտէ պիր մա-
նասթըր եափըպ՝ օնտա սաքին օլտու ։

[628] ՀԵ } Ա յդը՝ Ա նի էյալէթինտէն Գառաժոռ-
կեղտա քեօյիւնտէն Կրիստափորուն եէրինէ
կէչիպ կաթուղիկոս օլտու Գունտէ ։ ( ) վա-
կիթլերտէ չիւնքի Ա ձեմիէր տուրը խաչը Ա րու-
սաղէմտէն ալըպ կէօթիւրմիշլերիտի Ա ձեմիա-
թանա , Հերակլ կայսր միւրատ էթտի օնու
տէօնտիւրմէկէ վէ պուննուն իչին ձէնք էթտի
Ա ձեմիերիլէ վէ էն սօնդունտա խաչը ալըպ
[629] ՀԸ } կէթիրտի Ա ղուսաղէմ ։ Կէլինիքէն՝ Ա ղ-
ջիուսմէ օղրայըպ՝ ծրատտա վուգուճ թահմիլ

եթոիքտե քի Հայլար Կաղկեդոն սինոդոսու-
նու գապուլ եթմեզլեր՝ կմր եթոի քի ծրայա
Հայ վե Ռում եպիսկոպոսլարը իլե սինոդոս ո-
սուն . պունուն իչին եօլլատը Նզը կաթուղի-
կոսա Մ՝ժեժ գնունի նախարարը քի էվվել-
քի Մ՝ժեժին սոյունտան իտի , վե տավէթ եթ-
տի ծնու սինոդոսա : Պու տավէթիլե Նզը կա-
թուղիկոս պիր գաչ եպիսկոպոս ալըպ կիլմտի
Նրշնուսմա քի Հայձա Կոչն տէնիլլեր : Ո՛-
բատա սինոդոս գուրուլտուգտա , հէր տիւրլիւ
թէֆթիշտէն սօնդրա Նզը կաթուղիկոս վե
քէնտի եպիսկոպոսլարը գապուլ եթտիլեր Կաղ-
կեդոն սինոդոսունու վե ծնուն քէլմէյինը : Պուն-
լար տէօնիւպ Կուրին շէհրինէ կէլտիքլերինտէ՝
կաթուղիկոսուն եթպայիլերի վե ձէմաաթ՝
ձիւմլէտէր իլե վե սէվինձիլե գարշը վարըպ
գապուլ եթտիլեր : Ալթը պիրինի Յովհան
Մ՝այրապոմեցի տէտիքլերի աբեղայ գարշը տուր-
տու . ծնուն իչին Հայաստանտան սիւրտիւ-
լեր ծնու : Կիլմտի Մ՝այրապոմեցի՝ Կարդման
սէմթինէ քի Հայաստանըն պիր ուձունտա տըր
վե ծրատա գալըպ՝ ծնտա էտինտի քէնտինէ
կէօրէ՝ Կարգիս ատը պիր շայիրտա : Ծնդրա
պունլարըն իքիսինտե պիր գաչ գարըշըգ քիթապ-
լար չըգարտըլար պիրինջիրինտէն քեօթիւ վե
տինիմիզե գարշը տախի շէյլեր եազտըլար , վե
Նֆէնտիմիզին տիւնեայէ կէլմէյինի վե չէք-
տիքլերինի ալթը կէօզէ կէօրիւնէն իսէյալէթ
սայտըլար վե ծնուն գան թէրլէմէյինի ինքեար
էթտիլեր : Պունլարըն մէշհուլերինէ գարշը
տուրտու Կրնգորատուր ատը վարդապետին

պիրխի. սօնղրա Աֆոդորա Կոնթենաւորնամ վարդապետ պունլարա գարշը չօգ շէյլեր եազտը. սօնղուննտա Աֆոդոսուն շայիրտի Յովհան Մաստասէր՝ նիձէ քի քիթապը կեօսթերը։

631 2 } Արշուռումտան տեօնտուքտէն սօնղրա Նզը կաթուղիկոս՝ ինքի եըլ կէչտի կէչմէտի, Ա արազտիրոց մարզպան պիր գաչընտան շիւպհէլէնիպ՝ գօրդուսունտան Ատանպօլա գաչտը եէտի սէնէ մարզպանլըգ մանսըպընտա տուրտուգտան սօնղրա։ Ա ֆ չիւնքի Կաւիթ Ա ահաուռնի Ատանպօլտա իտի՝ Երակլ կայսր Հայլարըն րէձասի իլէ՝ ծնու միւսաշիր կիպի Հայաստանա եօլլատը։ Ա ֆ լաքին իւչ եըլտան սօնղրա պըրագտըլար ծնու նախարարլար վէ պիրխալարինէ տիւշտիւլէր, ծգատար քի տիւշմանլար մէյտան պուլուպ՝ Հայաստանա կիրտիլեր, վէ չօգ սարգընթըլըգ էթտիլեր։

636 2ե } Աֆոդորա Ուրշտունի Հայաստանըն պօզդունլուզունու կեօրտիւքտէ՝ պիր մըգտար ասքէր տէվշիրիպ վէ տիւշմանլարա գարշը տուրուպ՝ պիր էզ տիւզէլթտի օրթալըգը։ Պունուն կիւնիւնտէ զուհուրա կէլտիլեր Արաքինոսլար քի Հայձա Հափտոզէ տէրիզ. պունլար Ադէմ փատիշահլըգընը գալտըրըպ փատիշահ եէրինէ ոսպէկան տիքտիլեր սէրասքեր կիպի։

637 2Զ } Պունլարտան ծնսէքիզ պին քիշի Տարոն սէմթինէ տիւշիպ՝ չօգ ատամ գըրտըլար։ Ա ֆքիզ պին ասքէրիլէ պունլարա գարշը տուրտու Տարոն էյալէթինն պէյի Տիրան Ա ահանըն գարտաշը. վէ լաքին Ձէնքատ էօլտիւ վէ ասքէ-

639 2Ը } րինտէ գըրըլտը։ Անուրիւտիւլեր Հագարա-

յիւրը տահա իչերի վե Աուին շէհրինի աըրպ՝ ծնիքի պին քիշի գըրտըըար՝ էրքեք օըրաթ, վե օթուզպէշ պին քիշի հսիր հնթիւրը։ Պեցյէ մուսիպէթըի իշըը կեօրիւպ Աղը կաթուղիկոս՝ եաս դուքտու վե խաասթալանըպ էօլտիւ 10 սէնե հայրապետիք սիւրտիւքտէն սօնդրա։ Պու եաիտը սուրբ Աոյիանէննին վկայարանընը եօնուրմուշ թաշտան։ Ի՛ պու տիւզտիւ ազ-գալ ժամերգութիւնուն սաղմոսունու, եղէցե՛ Նոան փեաան և այլն։

640 28} Ա՛երսէս՝ Տայք էյալէթին եպիսկոպոսու՝ կաթուղիկոս օլուպ՝ չօդ քիլիսէըը եաիտը. օ-նուն իչին ընդող տէնտի լաղապը, եանի եաիրըձը։ Պու եաիտը սուրբ Աըրիգոր Լուսաւորիչին պեցյիւք քիլիսէսինի Ա աղաըշապատ շէհրինտէ վե օնուն ապիզ քէմիքըերինի օ քիլիսէնին թէ-մելըերինէ եէրլէշտիրտի՝ զայ օլմասըն տէյի. սալթ միւպարէք պաշը տըշարտա գալտը վե պիր գաչ փարչա քէմիքըերինտէն։ Պիր զաման-տան սօնդրա օ ապիզ պաշ՝ կուսանքըար էլիլէ Ա՛ափօլիյէ կիլիթի վե շիմտիյէտէք օրատա տըը մանասթըը իչինտէ՝ քի կուսանքըար օթուրու-լար. պու սէպէպտէն հէր եըլ սեպտեմբերինի օթուզունտա Ա՛ափօլիտէ սէքիզ կիւն սուրբ Լուսաւորիչին զինէթինի էտէրլեր. վե հէր նէ գատար Ա՛այ միլլէթինտէն կիտէրեք օ մա-նասթըրա՝ օլ ապիզ պաշը կեօսթէրիրլեր։ Տէր-լեր քի օրատա տըը սուրբ Լուսաւորիչին զէն-ձիրի տախի, քի օ զէնձիրէ գօյուպ՝ կեօթիւր-641 29} տիւլեր օնու Լոր վիրապա։ ( ) վապիթլեր-տէ կայոր օլտուգտա Լոստանդ՝ Ա՛երակլէն

Թօռնու՝ «Ելիսէս կաթուղիկոս ոնա ըհ-
եաղըպ՝ Ալիւրապաղատ հէթիրտի Ա արաջտի-
բոցու քի Ստանպօլտա իտի ։ Ա՛լտը Ի արաջ-
տիրոց կիւրապաղատլըղը վէ Հայաստանա կէ-
լիպ՝ սէրասքէր հէթտի Անդոդրոս Ալըշտունի
նախարարը վէ պիր եըլ եաշատըգտան սօնդրա
հօլտու, վէ Վարոնա տէտիքլէրի քեօյտէ մկը-
րա կեօմիւլտու ։

18. Ամբաս կիւրապաղատը վագրնե Ելիսէհէ-
վէ Գնատասըն կաթուղիկոսըղը իւէնանճ Ահակայ
վարընճա ։

Գ. 53—57.

644 ղգ } Ամբատ՝ Ա արաջտիրոցուն օղլու՝ կայսե-
րին համբ իլե կիւրապաղատ օլտու Հայաստա-
պոռնուն իլք կիւնլէրինտէ պիր էզ բահաթլըգ
պուլտու Հայաստան ։ ( ) կիւնլէրտէ պիր գաչ
հերետիկոս քիթապլարը մէյտանա չըգտըգտա՝
Ելիսէս կաթուղիկոս սինոդոս էթտի Վարդն
շէհրինտէ վէ հէր նէ գատար հերետիկոս եա-
խոտ հերետիկոս քիթապը վարիսէ՝ Ձիւմլէսինի
տէ նղովէլ էթտի. վէ չունքի օ սինոդոստա
սեօզ օլտու քի Վաղկեդոն սինոդոսու գապուլ
էթմիշ Ոսպտուեստացի Անդոդրոսուն քիթա-
պընը՝ պըրագտըլար օնու. վէ օնիքի գանուն
տախի գօտուլար նիզամ ինթիզամ իչին. վէ
թէքրար չունքի օ կիւնլէրտէ շարականլար չօ-
ղալմիշ իտի՝ հէր հէթտիլեր Վասակ վարդապե-
տէ լազապը Ձ՛ոն՝ քի շեօհրէթլի շարականլարը

այրըսըն վէ օ սէչիլմիշ շարականլարըն քիթա-
պընա Ա՛նընծաբեր տէտիլեր եանի Ա՛ն վարդա-
պետին մարիֆէթիլէ սէչիլմիշ ։

646 ղե } Պիր գաչ սինէ Հայաստան ռահաթլըդ
պուլուպ կէչինիր իքէն՝ Հոգարարիլեր կինէ
սէլ կիպի եիւրիւլուպ չօգ զիյան էթտիլեր ։
Պէյլէ օլտուգտա՝ Ամբատ Կիւրապաղատ վէ
Յովհաննես սերասքեր ազիմ փէշքէշլէրիլէ ծն-
ղարա գարշը վարըպ վէ հադրըլարընը էլէ ալըպ՝
ծնղարըն հիւքմի ալթընա կիրտիլեր , սեօզ վէ-
րէրէք քի եըլտան եըլա վէրկի վէրսինլեր ա-
647 ղշ } տամ պաշընա հէրինէ տիւշերսէ ։ Պունու
իչինթտիկի կիպի Պոստանդ կայսր՝ չօգ տայրըլըպ
աղըր ասքէրիլէ կէլտի Հայաստանա ։ Գարշը-
ղատը ծնու՝ Նէրսէս կաթուղիկոս եպիսկոպոսլար
քահանալար վէ սարկաւագլարլա վէ ծնուն տար-
ղընըղընը էնտիրիպ՝ կէթիրտի ծնու Գուրին
շէհրինէ ։ Պապահրսը պատարագ էթտիրտի
կայսր քէնտի փափազլարընա պէյիւք քիլիսէ-
տէ վէ վազ էթտիրտի Վազիեդան սինոդոսու
իւզէրինէ ։ Պէյլէ օլմազ իլէ՝ կաթուղիկոս վէ
ծրատտա օլան ղայրը Հայլար՝ սուրբ սինոդոսու
գապուլ էտիպ՝ կայսերիլէ եէքտիլ օլտուլար
պատարագտա ։ Օ կիյատէսի իլէ սէվինտի կայսր
պու իչէ վէ լաքին կէրի տեօնտիւքտէ՝ շիւպհէյէ
տիւշիւպ՝ ասքեր ալըրագտը Հայաստանտա վէ
պիր գաչ միւպաշիր քի էյիձէ պագըպ կէօզէթ-
սինլեր ծմայաքի Հայլար սէօզլէրինտէն կէրի
տէօնէլեր ։ Ասքին պունլարընը իլի՝ պագըպ
կէօզէթմէք օլմազլը իքէն ծմայաձագ իշլեր է-
տիպ, պաշլատըլար Հայլարը սըգըշտըրմազա քի

Ալուա գարզընա կիճախինկեր վե քիլիսկ շէյկե-
րինի եախօտ ճէօրէկերինի Ալուա ատէճի իւզ-
րէ էճախինկեր. օ գատար քի պաղիկերի պաշա-
տըլար փէրհիզի վե եօրճուլարը Ալուա ձա էճ-
մէկ. պաղի քիլիսկերտէ մայալը էքմէկիկե պա-
տարագ էճմէկ, վե պատարագտա՝ բաժակա
սու գաճմազա. Ղօղու պունկարա գարշը տու-
րուսկ՝ պաշկատըկար գավզա գըզըշտըրմազա վե
Վասկեդոն սինոդոսունու աշիքեարէ պըրա-
գըպ՝ Ալումարտան կէրի տուրմազա.

Պու իշէ միւպաշիրկեր կիւճէնիպ շէքվա եազ-
տըկար կայսերէ. օ տաիի Ալաւիճ փիլիսոփա-
նըն էկիլիկե քեաղատ եազտը Հայկարա քի սեօզ
648 ղէ } վէրտիքկերի իւզրէ եիւրիւսիւնէկեր. Հայկար
տարըզա տիւշիւպ սինոդոս էճտիկեր Ալուին-
տէ վե եազտըկար կայսերէ, րէճա կտէրէք քի
գոյ վէրսին քէնտիկերինի՝ ատէճկերինտէ գալ-
մազա նիճէ քի Ալուսաորիչտէն վե էվվէկքի ա-
զիզ աճ ալարըմըզտան ալմըշըզ տէտիկեր. Այայ
պունու իշիտիպ՝ կէրչի գայիկ օլտու Հայկարըն
իսճէկինէ վե աշիքեարէ զօրլամատը, վե լաքին
միւպաշիրկեր օնկարա բահաճկըզ վէրմէյիպ պիր
էզինի Ալում եօլունա սօգտուկար. Ալ է չիւնքի
Ղերսէս կաճուղիկոս Ալում գարագիընա մէյկ
էճմիշ իտի վե օնկարըն գարագիընտա կեօսճէ-
րիր իտի քէնտիսինի, պունուն իշինի պաղիկերի օ-
նա գարշը գըզըշտըրտըկար Ֆոտոորոս սէրաֆէ-
րի. Պունու տույտուգտա Ղերսէս կաճուղիկոս՝
գօրգուսունտան չըգտը կիճտի քէնտի մէմկէ-
քէճինէ՝ օ քի Տայք էյալէճի տէնիկեր, վե ծ-
րատա գալտը ալճը սէնէ.

649 ՂԸ } Պու կիթատիքտե՝ Յովհաննես սերաստքեր պունուն եէրինէ վէքիլ կիպի գօտու վարդապետին պիրինի՝ ատը Յովհաննես՝ Կրիգորատուրուն շայիրտի։ Պու Յովհաննես չիւնքի իֆրադ իլէ գարշը իտի Ումաստաես վէ Ղազկեդոն սինոդոսունա, պիր գաչ Նայ վարդապետլերի ձէմ
681 ձ } էտիպ՝ սինոդոս էթտի Ումանազկերտ շէհրինտէ վէ օ սինոդոստա նղովք օգուտու Ղազկեդոնուն սուրբ սինոդոսունա. վէ սիձիլ իլէ փէքիշտիրտի քի Ումաստաես դարզընա կիթտմէսինլէր՝ խոհուսուսա պէշ մատտէտէ. իլք էվ վէյ՝ սուրբ բաժակա սու գաթմասընլար. իքինձի՝ նշխարքը մայալը կիթմէսինլէր. իւչիւնձի՝ ծնունդ վէ մկրտութիւն տօնլարընը պաշգա պաշգա կիթմէսինլէր. տեօրտիւնձի՝ փերհիզտէ պալըգ, հումուրթա, եաղ էկմէսինլէր վէ շարապ իչմէսինլէր. պէշինձի՝ ասաք հինգշաբթի, եանի պեօյիւք փերշէնպէտէ սրբութիւն ամմասընլար։ Ու պունլարը եազըպ կէչիրիպ էօթէկյէ պերիյէ տաղըթտըլար։ Ու պիր գաչ երլտան սօնդրա Ումանազկերտ սինոդոսունու գապուլ էտինլէր՝ պունուն ֆասըլլարընը եազտըգլարընտա՝ Յովհաննես վէքիլէ Ումաստաես նամը վէրտիլէր. պեօյլէ օլմաղընլէ պու սինոդոսուն սեօզլերի Յովհան Ումաստաեսրին ատը իլէ շեօհրէթ պուլտու, էօյլէ քի օ հայրապետին ատը քիրլէնտի Թա իշին տօղրուլուղու իսպաթ օլունձա գատար։ Անէլիմ շիմտի Նապարացի լերին կէլմէսինէ։

682 ձա } Նաչան տուչտու Նապարացի միլլէթի քի Նայլար Թէքրար Ումաստաես հիւքմի ալթընա

կիրմիզները՝ զայէթ տարբերող վէ Հայաստան սէմ թինէ հիւձում էտիպ՝ վէ չօգ եէրլէր վուրուպ չօգ զլյան էթատիլէր ։ ( ) կիւնէլտաէ քիւչիւք Հայաստան սէմթինտէ փաշա կիպի օթուրուր իտի Ա ասակ պատրիկ տէտիքլէրի քէ Հագարացիլէրին հիւքմի ալթընտա իտի . պու Ա ասակ իշինտիքտէ Հագարացիլէրին էթատիքլէրինի , ըէձաձի վէ շէֆաէթձի օլուպ՝ ընլարընտարղընլըղընը տինտիրտի վէ ընլարը կէրի չէվիրտի ։ Ա է լաքին ընլար էմինլիք իչին Հայլարտան ըէհին ալտըլար պին եէտի եիւզ էթմիչտիր քիչի վէ կէօթիւրտիւլէր Շ ամա . ընլարըա կիթատի Ֆէոդորա Ա ըշտունի վէ օրատա էօլտիւ ։ Ա ըթէսի սէնէ Ա մբատ Ա իւրասլատտ տախի էօլտիւ քի Ա արազտիրոցուն օղլու իտի 10 սէնէ մանսըպլընը սիւրտիւքտէն սօնդրա ։ Պունլարընէօլտիւկինի տուչտուգտա՝ Ա երսէս կաթուղիկոս՝ $\frac{683}{ձԲ}$ տեօնտիւ կէլտի Պուին շէհրինէ ։ ( ) վագիթէրտէ կէօրիւնտիւ Ա արագ տաղընտա Վրիտաոս էֆէնտիմիզին սուրբ խաչը , կենաց փայտըն փարչասընտան . վէ չինքի պու կէօրինմէտէ չօգ իշլեր վէ չօգ միւձիզէթլեր օլտու , ընուն իչին էմր օլունտու էօրթուսունու թուդմաղա վէ ընուն զինէթինի էթմէկէ ։

$\frac{684}{ձԳ}$ Համազասպ Ա՝ամիկոնեան՝ Ա մբատ էօլտիւքտէ՝ Հագարացիլէրին էմրի իլէ պատրիկ օթուրտու պէյ կիպի . վէ ընուն էլի իլէ Պագրատ օղլու Ա արդ՝ սէրասքեր օլտու ։ Պունլար իքիսի վէ՝ Ա երսէս կաթուղիկոս պիրլիք էտիպ փէք էյիձէ գայըրտըլար միլլէթի ։ Պու բահաթլըգտա իքէն կէօրինտիւլէր Հայաստան

իչինաէ Պօղիկեանք տէտիքլէրի իմանըղլար ։ Ա՛ն չինքի օ վագիթլէրտէ տահա պուլունուր իտի Ա՛այրագոմեցի Թասիլէրինտէն պիր գաչը, պունլար օնլարա գարըշըպ՝ մէզհէպլէրինտէն չօգ շէյ ալըրլար ։ Պունու տուչտուգտա՝ Լէոնէս կաԹուղիկոս՝ հէրիսխնիտէ սիւրտիւ Հայաստան ։ { 686 ՃԸ } ( ) կիւնլէրտէ Հագարացիլէր աղըր՝ վէրկի սալտըլար Հայլար իւզէրինէ՝ օ գատար քի արԹըգ Հայլար տայանամայրպ՝ կէ-րի չէքիլտիլէր օնլարտան վէ կայսէրին հիւքմի ալԹընա կիրտիլէր ։ Ա՛այար տահի Համազասպ պատրիկի Ա՛իւրապաղատ կԹտի ։ Պունու իչինձէ Ա՛միրապէտ՝ օ սահԹ քէնտի եանընտա րէհնին օլան քիմսէլէրի էօյքէսինտէն պօղազլատրպ՝ էօլտիւրտի ։ ( )նուն էէրինէ Ա՛ահիւ Ա՛միրապէտ օլտուգտա՝ Հայլար օնա տիւշտիւլէր վէ օնուն հիւքմի ալԹընա կիրտիլէր ։ Ա՛ր-Թէսի եըլը Համազասպ էօլտիւ պէշ սէնէ մանըսըպընը սիւրտիւքտէն սօնղրա ։

{ 689 ՃԸ } Գրիգոր Ա՛միկոնեան՝ Համազասպըն գարտաշը Ա՛ահիւ Ա՛միրապէտին էմրինէ պատրիկ օլտու Հայլարտա ։ Պու Գրիգոր պիր պէօյիւք քիլիսէ եափտը Ա՛րտշ գասապասընտա՝ Ա՛րագած տաղըն էանընտա . պիր մանասԹըր տահի եափտը Ա՛ղիվարդ քեօյիւն կիւնտօղուսու դարաՖընտա ։ Պունուն կիւնիւնտէ Ձէնք գափուլտըը աչըլտը Ա՛ուռմար վէ Հագարացիլէր մապէնինտէ , վէ Հայլարըն սէրտաքէրի Ա՛արդ՝ Ա՛ուռմարտան էօՃ ալայըմ տէյի՝ էօլէ պիր հէյլէ կԹտի քի Ա՛ուռմար Հագարացիլէրին գըլըՃընա օղրատըլար ։ Պու խայընլըգ ի-

չին մահվան օրով վէ քէնտի տուչունու գա-
նըրպ ղայէթ փիշման օլտու վէ չօգ ապաշխա-
րանքլարա վէրտի քէնտիսինի։ () կիւնլէրտէ
էօլտիւ՝ Ալերսէս Շ ինօղ 21 սէնէ կաթուղի-
կոսլըգ էթտիքտէն նօնղրա։

661 ՃԾ } Նեստաս՝ Ոտն Ա՝ասեաց տէտիքլէրի
սէմթտէն՝ Հրկուռի քեօյիւնտէն Ալերսէսին
էէրինէ կէչիպ վէ կաթուղիկոս օլուպ՝ պիր մա-
նասթըր վէ պիր քիլիսէ եափտը Հրկուռիտէ
վէ օնուն եանընտա միւսաֆիրխանէ վէ ֆա-
գըրխանէ. վէ 6 սէնէ կաթուղիկոսլըգ սիւրիւպ՝
էօլտիւ։

667 ՃԾԶ } Իսրայէլ Ա անանդ էյալէթինտէն՝ Ոթ-
մըսոյ տէտիքլէրի քեօյտէն Նեստասըն էէրինէ
կէչիպ կաթուղիկոս օլտու վէ 10 սէնէտէն նօնղ-
րա էօլտիւ։ Պունուն կիւնիւնտէ պիր գաչ
ատը սանըը վարդապետ զուհուր էթտի Հայ-
աստանտա. պիրի Նանիա Շ իրակացի քի չօգ
քիթապլար եափտը. իքինձիսի Թէոդորոս
Ռշտունի տէտիքլէրի քի Ա՝այրագոմեցիյէ
գարշը չօգ շէյ եափտը, իսպաթ էտէրէք քի
էֆէնտիմիզին հէփ չէքտիքլէրի՝ կէրչէք վէ
սահիհ իտի. իւչիւնճի Ա՝ովսէս՝ լաղապը
Հռետոր՝ Միհնիք էյալէթին եպիսկոպոսու քի
չօգ շէյլէր եափտը։

677 ՃՒԶ } Ահակ իւչիւնճի Ոտակաց եպիսկոպոս՝
Ձորափոր էյալէթինտէն՝ Ջրքունաշէն քեօյիւն-
տէն Իսրայէլին էէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլ-
տու։ Անտի եըլ կէչտիքտէ՝ Հայաստանը Պուն-
լարա գարշը տուրուպ Ալիպոր Ա՝ամիկոնեան,

Ձ[685]Ն[685]Ի[685]Ք[685]ԱՆ ԹԻՒՇԻՒ 24 ԱՒՆՔ ՄԱՆՍԸՊԸՆԸ ՍԻՐՏԻՒՔԱՏԷՆ ՍՈՆՂՐԱ· ՊՈՒ ՊԵՏՔԷ ՕԼՏՈՒԳԱՏ ԼՔԻ ԵԸԼ ՍԱՀԱՊԸՂ ԳԱԼՏԸ Հ·ՅԱՍՏԱՆ, ՎՔ ՀԷՐ ԴԱՐԱՓԱՏԱՆ ՍԸՓԼԷԹԼԷՐՔ ՏԻՒՂ ՕԼՏՈՒ։

Ձ[685]Ն[685]Ի[685]Ք[685]ԱՆ ՀՈԳԱՒՈՐԱՏՈՒՆԻ Հ·ՅԱԼԱՐԸՆ ՏԱՐԼԸՂԸՆԸ ԿԵՕՐԻՒԱՊ ՎՔ Ա·ԼԱՀԱ ՍԸՂԸՆԱՐԱԳ, ԱՍՔԷՐ ՏԷՎՀԻՐԻԱՊ ՏԻՒՇՄԱՆԼԱՐՏԱՆ ՀՐՓՂ ԷԹ ՏԻ Հ·ՅԱՍՏԱՆԸ ՎՔ Հ·ԱԳԱՐԱՑԻԼԷՐԻՆ ԿՄԲԻԼԷ ՊԱՏՐԻԿ ՕԼՈՒԱ՝ Ա·ՄՔԱՏ ՍԱԼԸ ԳԱՐՏԱՇՂՆԸ ԱԷՐԱՍՔԷՐ ԷԹ-ՏԻ ՎՔ ՕՆՈՒՆԼԱ ԵԿՔՏԻԼ ՕԼՈՒԱ՝ ՊԱՇԼԱՏԸ ՄԻԼԷԹԻ Ձ[686]Ն[686]Ի[686]Ք[686]ՀՐԻՃՔ ԳԱՅԸՐՄԱՂԱ։ Ա·Կ ԼԱՔԻՆ ՅՈՒՍՏԻՆԻԱՆՈՍ ԿԱՅՍՐ ՊՈՒ ԻՇԷ ԿԻՒՃՆԻԱ, ԱՍՔԷՐ ԿԵՕՆՏԷՐՏԻ Հ·ՅԱՍՏԱՆՆԱ, ՎՔ Օ ԱՍՔԷՐ ԷՕԹԷՀ ՊԷՐԻՀ ՏԻՒՇԻՒԱՊ ԻԿԻՐՄԻ ՊԷՂ ՀՅԱԼԷԹ ԽԱՐԱԱՊ ԷԹ ՏԻԼԷՐ, ՎՔ ՍԷՔԻՊ ՊԻՆ ԷՎ ԷՍԻՐ ԷՏԻԱ՝ ՎՔ ԵՃՈ ԷԼԼԷՐՔ ԿԵՕԹԻՒՐԻՒԱՊ ՍԱԹՏԸԼԱՐ։ ՊՈՒ ԽԸՄԱՆԷԹԼԻ ԻՇԷ ԳԱՆԱՃԱԹ Ի·ԹՄԷՐԻԱՊ ՅՈՒՍՏԻՆԻԱՆՈՍ ԿԱՅՍՐ՝ ԷՐԹԷՍԻ ՍԷՆԷՍԻՆՏԷ ԳԸՐԳ ՊԻՆ ԱՍՔԷՐ ԹԷՔՐԱՐ Ձ[689]Ն[689]Ե[689]ՕԼԼԱՏԸՔԻ Հ·ՅԱՍՏԱՆԸՆ ՀԸՂՆԱՏԸԼԱՐ։ ՊԵՏՔԷ ԼԷ ՕԼՏՈՒԳԱՏ՝ Հ·ԱԳԱՐԱՑԻԼԷՐ ՁԱՆՆ ԷԹ ՏԻԼԷՐ ՔԻ Հ·ՅԱԼԱՐ ՔԷՆՏԻ ԻՐԱՏԷԹԼԷՐԻ ԻԼԷ ԹԷՔՐԱՐ Ա·ՈՒՄՏԷՎԼԷԹԻՆԷ ԻՊԱՒԹ ԷԹ ՄԻՀԼԷՐ, ՊՈՒՆՈՒՆ ԻՀԼԻՆ ՍԻՐԻ ԻԼԷ ԵՒՐԻՍՏԻՒԼԷՐ Հ·ԱՅԱՍՏԱՆՆԱ ՎՔ ՀՕԳ ԵՂԷ ԵՐԳԸԱ ԵԱԳՏԸԼԱՐ ՎՔ ՀԻՍԱՊԸՂ ԽՈՒՐ ԱԼԸՊ ԿԵՕԹԻՒՐՏԻՒԼԷՐ։ ՊՈՒՆԼԱՐԱ ԳԱՐՃԸ ՏՈՒՐՈՒԱՊ Ա·ՀՈԳԱՒՈՐԱՏՈՒՆԻ Ձ[685]Ն[685]Ի[685]Ք[685]ՏԷՕԼՏԻՒ 4 ԱՒՆՔ ՄԱՆՍԸՊԸՆԸ ՍԻՐՏԻՒՔԱՏԷՆ ՍՈՆՂՐԱ։ ԹԷՔՐԱՐ ԵՒՐԻՍՏԻՒԱՊ Հ·ԱԳԱՐԱՑԻԼԷՐ Հ·ՅԱՍՏԱՆՆԱ Ա·ՈՀՄԱՏ ՍԱԼԸ ԱԷՐԱՍՔԷԼԷՐԻՒԼԷ ՎՔ ԵԱՂՄԱԼԱՐՊ ՀԷՀԻՐԼԷՐԻ ՎՔ ՔԵՕՂԼԷՐԻ, ՉՕՂՈՒՆՈՒ ԽՍԻՐ ԷԹ ՏԻԼԷՐ։ ՊԱԳՏԸ ԿԵՕՐՏԻՒ Հ·ՅԱԼԱՐ ՔԻ ՁՕՂ ՕԼՏՕՐ-

լար, խոթէր խոթէմիզ սիւթիւնձէ իդակէթ կ-
տիպ՝ թէսլիմ օլտուլար Յապարացիլէրէ։
690 ՃԼԹ | Ամմա Յուստինիանոս կայսր պունու հաշմ
ետիմէյիպ՝ գալդար քէնտիսի աղըր ասքէրիլէ
կէլտի Յայաստանա. չաղըրտը նախարարլարը
վէ ծնլարտան զօրզաբիլէ բէհլին ալտը. վէ օ-
թուզ պին ասքէր Յայաստանա կէօզէի վէ
պէքէի պըրագըպ Յապարացիլէրէ գարշը՝
տէօնտիւ կիլմտի Ստանպօլա։
690 ՃԼԹ | Նէրսէհ Շ իրակացի Ս ահանըն օղլու
Ստամարական սօյունտան Յուստինիանոսուն
էմրինէ Ախբաղազատ օլուպ՝ բահաթլըգտա
դուքմագ իսթէտի միլլէթի, լաքին Յուստի-
նիանոսուն պըրագտըղը ատամըսը գօյմըմըտի-
լէր. զէրէ ծնլարըն փափաղլարը պաշլատըլար սը-
գըշտըրմազա Յայլարը քի Ռում ատէթինէ
կիլմսինլէր. վէ չինքի ծնլարա ույանլար՝ Ռում
լարտան բաղպէթ պուլուրլարիտի, չօղու պաշլա-
տը Ռումձա կիլմէկէ վէ հօյլէ կիլմէյինլէրէ
սըգընթը վէրմէկէ։ ( ) պիր գարաֆտան պունլա-
րա գարշը կէլիպ պաշլատըլար պիրինպիրինի եըգ-
մազա նիձէ քի օլտու 647 սէնէսինտէ՝ Նէրսէհ
Ախբաղազատ պունլարը պէօյլէձէ կէօրիւպ վէ
պիր չարխտէ պուլամայրպ՝ տուս օլտու օթուրտու,
վէ քէնտիսի օղուռմազա եէլթէնիպ՝ պիր գաչ
քիլոպ տախի թէրձիւմէ էթտիրտի Ինլըն
ատը վարդապետին էլիլէ քի ծնլարըն պիրի
Ռոկրատըն եափտըղը թարիխ քիլոպ տըր։
Պու Նէրսէհին պապասը Ս ահան՝ Ուրիգոր
Ա ջշարունի եպիսկոպոսա եափտըրտը պէօյուք
փէրհիզտէ օղունան քիլոպալարըն շէրհինի քի

Աչուաին Ընծայութեան տէտիքէրի քիթասպին սօնդուհատա պատմա օլանտան այրլի տըր։

19 · Ա֊ԲԵԼԱ ոսոխկանըն վագրե Ա֊ԷԼԸԷՒԵ֊ · վե Ա֊ՂԻԱՆԸՆ վե Յովհան Ա֊մասուասէրին կամուշէկոս օլմալարը։

Գ · 58 — 60 ·

691 ՃԽ } Ա֊ՂԻԹ տի Ա֊ԷՐԼԱՆ Ա֊ՄԻՐԱՊԵՏ Յուստինիանոս կայսերին էթտիկինի · վե չունքի ՃԽԱՐԷԹ ԱՂԹԱՏԻ ՃԻՆԿԷ գալգմազա , ուսուլիլե կինե Յայլալը էլե կէթիրմէք իսթէտի · խուսուսա Հապէր ալտը քի Ա֊ՈՒՄ ասքէրի կէրի չէքիլմիշ Յայաստանատան · պու ֆիքրիլե էթի իւչ էրլտան սօնդրա սիրինի Ա֊ստիկան եօլլատը օրտայա ։

693 ՃԽԲ } Ա֊ԲԴԱԼԱ էվվէլքի Ա֊ստիկան՝ սէրասքէր կիսպի Ա֊ՄԻՐԱՊԵՏԻՆ էմրինիլե Յայաստանա կիրիսպ վե Ա֊ուտմարատան պիր գարշըլըգ կեօրմէյիսպ՝ կէլտի օղուրտու Ա֊ուհնատ ։ Յվվէլ դաթը֊լըգա կէչինտի · սօնդրա պաշլատը նախարարլարը սըգմազա · ծնա պունա մահանա պուլուպ վե չէրը աթըպ՝ դուրտու տէմիրե վուրտու վե մալլարընը զապտ էթտի ։ Ա֊ուղտու տախի Ա֊ահակ կաթուղիկոսու վե ղէնձիրե գոյուպ Շ֊ամա եօլլատը , Ա֊մբատ սէրասքէր տե պիլէյինճէ ։ Ա֊բարատ մէմլէքէթին քիլիսէլէրինի սօյտու վե չօգ քիլիսէլեր եըգտը ։ Ա֊ուղտու Ա֊ատիթ Ա֊ունեցիյի վե տին իչին չօգ էզիյէթ էթտիքտէն սօնդրա՝ պապտը քի խաչա մու հապ֊

պէթի վար՝ խաչա կէրտի։ Պունլարը կեօղ-
տիւքտէ Նէրսէհ Ալիւրապաղատ՝ գաչարը Տայք
սէմթինէ 5 սէնէ մանսըպլընը սիւրտիւքտէն
սօնղրա։ Ը ամա կիտիպ Ամբատ սէրասքէր՝
ծնտա պիր գէչ կիւն տուրտուգտան սօնղրա՝
պիր դարըլիլէ ծնտան չըգըպ կէլտի Հայաստանա
վէ էլչի եօլլատը Յուստինիանոս կայսէրէ քի
պիր իմտատ էթսին Հայլարա։ ( ) տախի աղըր
ասքէրիլէ Հայաստանա եօլլատը Ղ Լէոնդիոս
ձԽԹ 694 } սէրասքէրի։ ( )նա գարշը տուրայըմտէը-
լքէն Ն՛քդլա՝ Ղ Լէոնդիոս սիւրտիւ ծնու Թա-
Ա արդանակերտ էյալէթինէ տէք, վէ օրատա
էնքիարէ գըրտը ծնուն ասքէրինի։ ( )նտան
Ատանպօլա տեօնիւպ կայսր օլտու վէ կիւրապա-
ղատըզ փայէսի եօլլատը Ամբատա։
ձԽԴ 695 } Ամբատ Նագրատունի Նիւրատեան՝
Ն՛շոտուն գարտաշը՝ Ղ Լէոնդիոս կայսէրին էմ-
րիլիլէ կիւրապաղատ օլտու Հայլարա։ Պունու
իշլիթտիքտէ Նէրսէհ Ը իրակացի քի գաչմիշ-
խտի Տայք սէմթինէ՝ տեօնտիւ ծնտան։ Ա է
պու իքիսի պիր օլուպ չալըշտըլար՝ Հայլարը էյի
ձԾՍ 702 } գայըրմադա։ Ն՛մմա Ա՛երվան Ն՛ւիրապետ
արալըգ պուլուպ՝ ազիմ ասքէրիլէ Հայաստանա
եօլլատը Ա՛օհմատ Ոգբա սէրասքէրինի։ Պու-
նուն էօկիւնի ալտըլար Ամբատ վէ Նէրսէհ վէ
ասքէրինի գըրտըլար։ Ակըբ տեօնտիւ Ա՛օհ-
մատ վէ իֆրադ իլէ ասքէր տէվշիրիպ հաղըր-
լանտը Հայաստանա եիւբիւմէկ։

Պունու տուպտուգտա Ահակ կաթուղիկոս
քի տահա Ը ամտա իտի՝ պիլտի քի իշ ֆէննայա
վարաճագ, ծնուն իչին ատամ եօլլատը Ա՛օհ-

մատա վէ տիկէտի քի իզին վէրսին եանընա վարմաղա : Ուզին ալըպ կիտէրքէն՝ եօլտա խաս-
Թալանըպ՝ եօլտու · լաքին էօլմէտէն պիր ըէձա քեաղատը եազըպ էլինտէ սագլատը : Պունու իչինԹտիքտէ Ո՛ոհմատ սէրտաքէր՝ ո կէլմէտի իսէ պէն կիտիպիլիրիմ տէյէրէք՝ չըգտը կիԹտի օնուն այաղընա · օնա սէլամ վէրտիքտէ՝ ո տախի տիրի վէ Ձանը կիպի քէնտի էլինէն սէ-
լամընը ալըպ՝ ըէձա քեաղատընը օնա ուղաԹտը : Պու իչտէն զայէԹ իլէ շաշըպ գօրդտուղու իչին Ո՛ոհմատ, տիԹրէմէ ալտը քէնտիսինի, վէ էքրամ իլէ ո քեաղատը օգուտուգտան սօնղրա տէտի. "Ուէլամըն պաշըմ իսԹիւնէ,, վէ եիւ-
րէկի էնիպ՝ Հայաստանը պըրագտը կիԹտի : Ո՛օնղրա ազիպէն ԹէնիՀի Հայաստանա կեօ-
Թիւրիւպ՝ օնտա մէզարա կեօմմիւլէը : Պու սուրը Ո՛ահակ չօգ էյի շէյլէր եազտը վէ կիւ-
զէլ շարականլար եափտը՝ կէրէք խաչ վէ կէրէք էկեղեցի իւզէրինէ : Հայրապետլիկի սիւրտիւ 26 սէնէ :

703
Խնդ } Ուղիա Ուզնունի՝ Ո՛ղիովիտ էյալէԹինտէն՝ Ո՛րձէշ քեօյիւնտէն՝ Ո՛ահակ էօլտիւքտէ օնուն էէրինէ կէչիպ կաԹուղիկոս օլտու Ո՛ունին չէՀրինտէ : Պունուն կիւնլէրինտէ Ո՛երսէս Ո՛-
ղուանլարըն կաԹուղիկոսու՝ օնլարըն Հաքիմէպ իլէ պիր օլուպ գապուլ էԹտիլէր Ո՛ազկէդոն սինոդոսունու : Ո՛ Հ չիւնքի Ուղիա կաԹուղի-
կոս՝ ֆիքրինէ էէրլէշտիրմիշ իտի քի օ սինոդոս Ո՛եստորուն մէզՀէպինի գապուլ էԹմիչ՝ գալըը տուրտու Ո՛երսէսէ վէ օլ Հաքիմէ իսԹիւնա : Ո՛ Հ օնլարը իսքէսԹ էտմէտիքտէ Հապարա-

յիլերէ տիւշիւպ՝ ծնլարըն հիւքմի իլէ՝ սիւրտիւ-
տիւ հէմ՝ Աերսէսի հէմ օ խաթունու վէ պաշ-
լատը գօվալամաղա Կաղկեդոնլուլարը. պա՛գ
Նայ Թարիխինտէ. Ը. 59։

704 ՃՏԳ} Կաշմատլը պիրի օ կիւնլէրտէ Ա՛միրա-
պետին էմրի իլէ ոստիկան կէլտի Նայաստա-
նա Ամքատ կիւրապաղատըն 9 սէնէսինտէ. վէ
չինքի պու Կաշմ Նայլարա չօգ գարշը իտի՝ ու-
ռուվլուէ վէ ալիլէ պիր գաչ նախուարար Ջէմ է-
տիպ Կախջուան քիլիսէսինէ՝ եագտը ծնլարը
ծրատա վէ մալլարընը ալտը վէ էվ ուշագլարը-
նը էսիր էտիպ եօլլատը Շամա։ Պունլարլա է-
սիր օլտու Ամահան Պողճնայի քի սօնդրա
մարտիրոս օլտու։ Պիլիխտի տախի Ամահան
Կամնարականըն գրզը Շուշան քի տրն ուղու-
րունա էզիլմէթ չէքիպ՝ եօլտու Կատան շէհ-
706 ՃՏԵ} րինտէ։ Պու մուսիպէթլի իլէրտէ՝ Ամմ
քատ կիւրապաղատ վէ ղայրը պիր գաչ նախա-
րար՝ Կաշմըն էլինտէն գուրթուլուպ՝ գաչտըլար
Կգեր սէմթինէ քի Ռումլարըն էլինտէ իտի։
Ա՛մմա Ռումլար եարտըմ էտէճէք եէրինէ՝
Թէրսինէ կիթտիլէր։ Պունլարըն եիւրէկի եան-
տրգտա՝ աթէշէ վուրուպ եագտըլար օթուր-
տուգլարը շէհրի վէ տեօնտիւլէր Նայաստանա։
717 ՃԿԶ} Ա իլթ ատը պիրի՝ Կաշմըն 14 սէնէ-
սինտէ՝ ծնուն եէրինէ ոստիկան կէլիպ օթուր-
տու Պողինտէ։ Պունուն մարիֆէթիլէ օ
Նայլարքի Կաշմըն կիւնիւնտէ էսիր կիթտիլէր
Շամա, արզուհալ սունտուլար ()մար Ա՛միրա-
պետէ վէ ծնուն էմրինէ տեօնտիւլէր Նայաս-
տանա։ Ա՛զաջըգ բահաթլըգ պուլտուգտա

Հայաստան՝ թէքըար մէյտանա չըգտըլար պո-
ղիկեանք տէտիքլերի իմանըդըլար վէ Հայըր-
տան պիր գաչը տախի պուռնալարլա պիր օլուպ
պաշլատըլար մէզհէպլերինի էօթէյէ պէրիյէ
եայմաղա ։ Պուռնալարը գօվմագ իսթէտի Ներ-
կա կաթուղիկոս · վէ լաքին էձէլի էնթիշիպ էօլ-
տիւ՝ վէ պիր շէյ էտէմմէտի · կաթուղիկոսլըգ
մանըպըլընը սիւրտիւ 14 սէնէ ։ Պու էօլտիւք-
տէ՝ քիւչիւք Հայաստանտան պիր էզ փէրա-
քէնտէ քիմսէլէր՝ Ռուսլարա մագպուլ օլալըմ
տէյի պէօյիւք Հայաստանա կէլիպ՝ ծնա պու-
նա սաթաշտըլար քի Ռուս դարպընա կիթսէն-
լէր վէ իչի պէօյիւտիւպ՝ միլլէթ իչինէ վէլվէլէ
պըրագտըլար ։

718 ՃԿԷ } Յուվհան Իմաստասէր՝ Ցաշիրք էյալէ-
թինտէն՝ Ռէձուն քէօյիւնտէն Ներսիանըն էհ-
րինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու Պուրնտէ ։
Պու Յուվհաննէս՝ Ներսէոդորոս Վռամենաւորուն
շայիրտի օլուպ, փիլիսոփալըդը վէ հէր իլմի
թէքմիլ էթմիշ՝ պիր քիմսէ իտի · էօյլէ քի Ի-
մաստասէր լաղապընա լայըգ օլտու · էօմրի փաք
վէ րէյազէթ իչինտէ գալ օլմիշ ։ Ցօգ քիթապ-
լար եափտը՝ Ձիւմլէսի տօղրու տին վէ տօղրու
ամէլ իւզէրինէ · ասագ էօրթուլարըն շէօհրէթ-
լի շարագանլարընը տախի՝ պու տիւզտիւ ։

719 ՃԿԸ } Պագտը կէօրտիւ պու Իմաստասէր Հայ-
րապետ քի Պօղիկեանլար իւրիւյիւպ չօղալմըօր-
լար վէ օպիր դարագտան պիրէզի Ռուս թէօ-
րէսի իչին միլլէթի ալթիւսթ էտիյօրլար, սի-
նոդոս էթտի Պուրնտէ · Հվվէլ Պօղիկեանլարը
նըզուէլ էթտի · սօնդրա օթուզ իլի գանուն գօ-

տու վէ սիձիլ էթատի քի հ՛էր նէ ալմըշտապ Աուսաւորիչտէն՝ օնա գարշը եէնի շէյ ծլմասըն. սալթ վերջին օծուամ տէտիքլէրի խորհուրդու եէնի պաշտան կ՛ըլ էթատի գուլլանմաղա։ Պունտան սօնդրա Ա՛սորիլէրիլէ պէր քիւշիւք սինոդոս էտիպ, օ սինոդոստա Յունիանիտ տէտիքլէրի հերետիկոսլարա լանէթ օգուտու. պագ Յայ Թաղիխինտէ. Ճ. 60։

20. Ա՛ահդէ ոսպիկանըն վագրի Յասանա վերընձա վէ Պաւլունն կաղոդիկոսըդը Աայաէփէտ։

Գ. 60—63.

Հէր նէ գատար միւպաշիր կհլտիկտ Յայաստտանա Յագարացիլէր դարաֆընտան՝ ձիւմ լէսինտէն էյի գայըրտը միլլէթի Ալ իլթ ոստիկան քի Թիւրքձէ Ալ հլիտ տէնիր. վէ լաքին օն երկ կհ՛ըմէտէն՝ չաղըրտը օնու Ա՛միրապետ։ Պու ոստիկան Ճ ամա կիճէտիքտէ՝ զիյատէսի իլէ մէտհ էթատի Յովհան Ամաստասէրի Ա՛միրապետին հուզուրունտա, օ գօտար քի կէօրմէք իս[727 ձէզ] Թէտի Ա՛միրապետ օնու։ Ա՛ահմէտ ոստիկան Յայաստտանա կհլիպ՝ օԹուրտու Պաւլին շէհրինտէ։ Աազտը պունա Ա՛միրապետ քի իզզէթ վէ իքրամ իլէ Ճ ամա եօլլասըն Յովհան Ամաստասէրի քի պէր քէրէկ օնու կէօրէ։ Ալ տախի Ճ ամա կիճէտիքտէ՝ չօգ բաղըշէթ կէօրտու Ա՛միրապետտէն. վէ օնտան Յայաստտանա տեօնիւալ պէր էլ վագիԹտէն սօնդրա էօլտու. Հայրապետլիկի սիւրտու 11 սէնէ։

729 ՃՀԸ} Պաւլոս Եվվելքի՝ Կոտայք Էյալէթին-
տէն՝ Ալբանոս քեօյիւնտէն՝ Յովհան Սմա-
տասարին եէրինէ կէչիպ՝ կաթուղիկոս օլտու։
Պունուն կիւնիւնտէ շէօհրէթլի իտի Ատե-
փաննոս Սիւնեցի, օ քի քիւչիւքլիւքտէ Սահա-
պօլա կիտիպ չօք իլիմլեր էօյրէնտի. սօնդրա
Հռոմայա վարըպ վէ օնտա իլմինի թէքմիլ է-
տիպ՝ թէքրար կէլտի Ստանպօլա վէ սուրբ
Պետրոսոս Պատրիպտէն պիրլիք իչին մու հապ-
պէթ քեաղատը ալըպ՝ տեօնտիւ Հայաստանա։
Ալ և Պաբակէն նախարարըն ուչհասը իլէ եպիս-
կոպոս օլտու Սիւնիք մէմլէքէթինէ։ Ալ և չիւն-
քի պիր գաչընը ֆէնա եօլ իչին ազար էտեր ի-
730 ՃՀԹ} տի, ամիլէ էօլտիւրտիւլեր օնու։ Հայաս-
տանա կէլտիքտէ Ահմէտ ատիկան՝ էվվէլկիի
Հայլարը ինձկինէմէյիպ՝ սօնդրա պաշլատը օն-
լարը էօրսէլէմէկէ՝ օ գատար քի Պաւլոս կա-
թուղիկոս տայանամայրպ չըգտը կիւնտի քէն-
տի քեօյիւնէ վէ օրատա պիր տիլսէր քիլիսէ
եափտը վէ օնտա սաքին օլտու։ Պագտը կեօր-
տիւ Պաւլոս կաթուղիկոս քի Ահմէտ ա-
տիկան կիւնտիքձէ սըգըշտըրըպօր միլլեթի՝
ըչձա քեաղատը եազտը Միրապետէ՝ քի պիր
ղայրըսընը էօլտասըն Ահմէտին էէրինէ՝ օնուն
5 ակնէսինտէ։

732 ՃՁԱ} Պարսկաստանի մերհամէթլի վէ ագըր
պիր քիմսէ ատիկան կէլիպ Պաւլին գաչէսինի
մէթինձէ եափտը վէ գաթոլըկըզա միլլեթի
գայըրտը։ Պունու պեօյլէ կեօրտիւքտէ Պաւ-
ւլոս կաթուղիկոս տեօնտիւ Պաւլոսէ վէ օն-
տա էօլտիւ 12 ակնէ Հայրապետլիք էնթիքտէն
սօնդրա։

741 ՃՂ} Տրդատ Եվվելքի Ա. անանդ ախմեթինտեն՝ Ա-
թամոյ քեօյիւնտեն՝ ապիզ պիր քիմսե՝ կաթո-
ղիկոս օլուպ՝ Դաւիթին եկերինե կեչտի։ Պու-
նուն կիւնիւնտե Ատանպօլտա Ա. ըտաւազդ ատը
Հայլարըն պիր պեօյիւկի՝ Կոպրոնիմոս Կոստանդ
կայսերին գըզգարտաշընա նիքեահլանտը՝ ատը
Ա.ննա. սօնղրա կայսր օլուպ Ձէնք էթտի Կոպ-
րոնիմոսլա վէ սօնղունտա Ձէնքտե դուրթուլուպ
կեօզլերինտեն մահրում գալտը՝ հիմքէնտի վէ
հիմ իքի եվլատը։ ( ) կիւնլերտե Հօլտիւ Ա.պտիւէ
ապիզ ոստիկան 10 սէնե մանսըպընը գուվլան-
տըգտան սօնղրա։

742 ՃՂԱ} Ա.երվան ոստիկան Ա.պտիւլազիզին եկերի-
նե կելիսի՝ պիր երլտան սօնղրա՝ իքինճի սէնե-
սինտե Հայաստանը Թէսլիմ էթտի Ա.շոտ բազ-
րատունիյէ քի Ա. ասակըն օղլու իտի. վէ քէն-
տիսի Շ. ամա կիւտիսի՝ սօնղունտա Ա.միրապետ
օլտու։

743 ՃՂԲ} Ա.շոտ Բագրատունի՝ Ա.երվան Ա.միրա-
պետին էմրիլէ պատրիկ օլուպ՝ փէք էյի գայըր-
տը միլէթի։ Շ. անը պեօյիւտիւքտե՝ Դաւիթ
վէ Գրիգոր՝ իքի գարտաշ Ա.ամիկոն սօյունտան
օնա հասէտ էտիպ՝ կեօզլերինի չըգարտըլար վէ
պատրիկլիկինտեն պըրագտըլար 15 սէնե ման-
սըպընտա տուրուր իքէն, վէ սօնղրա 14 սէնեէտե
758 ՄԷ} եաշայըպ՝ հօլտիւ։ Ա.զիւտ պիրինճի՝ Ա.շո-
տուն եկերինե ոստիկան օլուպ՝ չօք սըզլէթ վէր-
տի Հայլարա՝ աղըր վէրկիլէր իսթէմէքլէ վէ
մալլարընը գափմաղլէ վէ ղայըր զարարլար
էթմէկլէ թա՛քի կելի չէվիրտի օնու Ա.միրա-
պետ 2 երլտան սօնղրա։

760 ՄԹ Ահակ՝ Խադրատունի Խագարատըն օղլու՝ Աղիտին եէրինէ կէչիպ, պատրիկ օլտու Ա՛միրապետին էմրինէ։ Պունուն կիւնիւնտէ Աէհմիսեթան սէմեթինտէն չէթէձիլէր գուհուր էտիպ՝ պաստըլար Ա՛ասպուրական վիլայէթինի քի Ա՛ծրունի սոյուն հիւքմի ալեընտա իտի։ Պունլարա գարշը տուրուպ իքի գարտաշլար Ահակ վէ Խամազասպ՝ Ա՛ծրունի սոյուն պէյիւքլէրի, ձէնքտէ էօլտիւլէր· սալե Վահիկ ատը քիւչիւք գարտաշլարը գաչար Աղկան գալէսինէ· ամմա կիւնէ դուեթուլուպ զընտանա
761 ՄԺ գօնտու վէ օնտա էօլտիւ։ Պու Վահիկին իւչ էվլատը վարիտի, Ահակ, Խամազասպ վէ Աերուժան· Ահակլա Խամազասպ պիր գաչ եըլտան սօնղրա մալտիրոս օլտուլար· օպիրի տինինի ինքեար էթտիքտէ, Վահէթ Աամիկոնեան՝ Վրիգորուն գարտաշը օնու էօլտիւրտիւ։ ( ) վագիթլերտէ Խայլարըն վէրկիսի չօղալտը վէ տիւրլիւ տիւրլիւ մուսիպէթլէր Խայաստանը գուշաեթտը օ գատար քի Տրդատ կաթուղիկոս եիւրէկի աձրսընտան խասեթալանըպ՝ էօլտիւ Հայրապետլիկինին 23ինձի սէնէսինտէ։

764 ՄԺԳ Տրդատ իքինձի՝ Տուրուբերան վիլայէթինտէն՝ Վահանաւոլքսէմեթինտէն կաթուղիկոս
766 ՄԺԵ օլուպ՝ 3 սէնէտէն սօնղրա էօլտիւ։ Ախան՝ Ա՛րտագծոտան էյալէթինտէն՝ Վահան քեօյիւնտէն՝ Տրդատըն էէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու· վէ իքինձի սէնէսինտէ սինոդոս էթտի Պարտաւ շէհրինտէ· իկիւմի տեօրթ գանուն գօտու նիզամ ինեթիզամ իչին։ ( )նտա իտի տախի

Ահակ պատրիկ քի 6 սենեսինեհ ազբ օլտու ։

Իւլէյման ոստիկան օ էրզրտա Ահակ պատրիկին էրինհ կէչիպ՝ 3 սենհ գալտը մանը-
769 ՄԺԸ } սըպընտա ։ Պէքիր ոստիկան՝ Հայաստանտա կէլիպ 9 սենհ մանտըպընը սիւրիւպ՝ փէք հօր-սէլէտի Հայտարը ։ Պու էհթէր օղմայըպ աս-քէրի տախի ծնուն էմրինէ պիր գաչ էհր խա-լատ էհթտիլէր, վէ օրտարտտա էհտի եիւզ ա-տամ էօլտիւրտիւլէր, վէ պին էրի եիւզ քիչի է-սիր էհթտիլէր ։ Ա՛ն ա՛ղիւհ Ահակ պատրիկի դուհտուպ կեօհիւրտիւլէր Ա՛ուսի Ա՛միրապե-տէ վէ ծնտան շէրեայէհ էհթտիքտէ՝ գաթը էհթտի ծնու Ա՛միրապետ վէ մալինի միրիյէ ալ-տը ։ ( ) կիւնէրտէ էօլտիւ Աման կաղուղիկոս Հայրապետիկի սիւրտիւ 8 սենհ ։

778 ՄԻԴ } Ա՛սայի Ա՛նդ էյալէհինտէն՝ Ա՛ղա-պատուհ քեօյիւնտէն Աման էրինհ կէ-չիպ կաթուղիկոս օլտու ։ Պունուն կիւնիւնտ նամտար օլտուլտը պիր գաչը Հայ վարդապետ-լէրինտէն, ատլտրը՝ Ստեփաննոս Պունեցի, տէր Ա՛բրեամ, Ա՛նաստաս, Իսաչիկ վէ Պաւլոս Հոռոմայրեցի ։

778 ՄԻԷ } Հասան ոստիկան Պէքիրին էրինհ կէ-լիպ՝ ծնտան պէհէր 2 սենհ սըգըշտըրտը մի-լէհի, օ գատար քինահտարլատտան պիր գաչը տայանմայըպ՝ ծնա գարշի տուրտուլար. պուն-լարըն պաշը Ա՛ուշեղ Ա՛ամիկոնեան, Ա՛րտատ Տօսկէր վէ Ա՛ամուհել. պուններտ պիր օլուպ պատ-րըլտը ոստիկանըն ապէրինի վէ ոստիկանը
780 ՄԻԹ } գօվտուլար ։ Ա՛ն ղհէքրտտ Հնդիկ էտիպ Հայտարայիլէրինէ՝ Հնդկաց էօլտիւլէր ։ Ա՛ն

լաքին Ամբատըն օղուլլարը Ա.հոտ վէ Ճ ապուհ եւրէք ածըբընտան ասքեր տէվշիրիպ՝ հօթէյէ պերէյէ սալտըլար վէ տիւշմանլարը գօվալատըլար ։ ( ) վագիթլէրտէ Ծ.ահապ ատը Ա-գարացիլէրին պիրի կելիպ զապդ էթտի Ճ ի-
{ 782 ՄԼԱ } րակ էյալէթինի ։ Ա.իւրիւտիւ Ա.հոտ օ-նուն իւզէրինէ վէ Ճ իրակը ալտը էլինտէն վէ օրատա եափտը իքինճի Ա.նի շէհրինի քի սօնդրա օ շէհիր փայթախթ օլտու ։ Պու գարըշըգլըգ ալթը սէնէ սիւրտիւ Թա պիր եէնի ոստիկան կելինճէյէտէք ։

21 · Իքինճի Ա.զիզ ոսոփհանըն վաֆրի Ա.ստոսէրէ վարընճա, վէ Ափեֆաննոսուն խաւոզէնոսլըղը՝ պէշինճի Յովհաննէսէ ։

Գ · 63 — 69 ·

{ 786 ՄԼԵ } Ա.զիզ իքինճի՝ Ա.միրապետին հիւքմի իլէ ոստիկան օլուպ՝ ասի օլան Ծայլարըն հագըմընտան կելտի վէ չօղունա չօգ էզիյէթ էթտի. պու Ա.զիզ տիր քի մարտիրոս էթտի Ահակը վէ Ծամաղաստը նիհէ քի տէտիք 760 սէնէսինտէ ։ { 787 ՄԼԶ } Պէօյլէ օլտուգտա՝ չօղու Ծայաստանտան պըգտը վէ ղայրը սէմիթէ գաչտը ։ ( )նիքի պին քիշի տախի Ա.ուսմ Թօփրաղընա տիւշտիւլէր · պունլարընն պաշը Ճ ապուհ Ա.մատունի վէ օնուն օղլու Ծամամ ։ Պէօյլէ վագիթտէ Կալտու Ա.սայի կաթուղիկոս 13 սէնէ Հայրապետլիք սիւրտիւքտէն սօնդրա ։

788 ՄԼԷ | Ստեփաննոս Դուին շէհրինտէն՝ Դրան երէց տէտիքլերի ալիմ պիր քիմսէ՝ Նասայի կաթուղիկոսուն եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու։ Պունուն իլք եըլընտա Կոստանդին կայսր նիքեահլանտը Մարիամ սուլթանա՝ օ քի Փիլարէտ նամ պիր շանլը հայ նախարարըն գըզը իտի։ Ընտան տօղտու Նփրոսինէ պիր գըզ քի Ռումլար իչինտէ Հայլարա շան օլտու. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ճ. 64։ Կիւնլերտէ Դայսերի սեմմինտէ օլան Հայլար՝ Ռումլարա ասի օլտուգտա՝ ծնլարըն իւզէրինէ կիմէտի Ռում դարաֆընտան Մուշեղ Հայ քի Ռում լար իչինտէ րիճալտան պիր պէօյիւք քիմսէ իտի։ Պու Մուշեղ օ Հայլարը զապդ էտիպ կէրի տեօնտիւքտէ՝ Ռումլար ծնու կայսր էմէմէք խալէտիլէր։ Պունու տույտուգտա Կոստանդին կայսր՝ դուԹտու Մուշեղի վէ կեօղլերինէ միլ չէքիպ՝ քեօր էԹտի։ Ինէքրար այաղա գալգարգտա Դայսերի Հայլարը՝ Կոստանդին կայսր աղըր ասքէրիլէ ծնլարա գարշը եօլլատը Նրտաշիր ատլը Հայ նախարարը՝ քի Ստանպօլտա րիճալտան պիր քիմսէ իտի, վէ լաքին Հայլար պօղտուլար օ ասքէրի։ Պագտը կեօրտու կայսր քի պաշա չըգամայօր, ամ իլէ դուԹուպ ծնլարըն պէօյիւքլերինի էօլտիւրտու. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ճ. 64։ Պու արալըգտա էօլտու Ստեփաննոս կաթուղիկոս 2 սէնէ հայրապետլիք սիւրտիւքտէն սօնղրա։ Յուլար եահօտ Յուլը՝ Ստան շէհրինտէն՝ Ստեփաննոստան սօնղրա կաթուղիկոսլըգ էԹտի ալԹը այ։

791 ՄԽ} Սողոմոն Պաղեստինի էյալէթինեն Պաանի քեօյիւնեն՝ Յովը Հօլտիւքեն կաթուղիկոս օլաու 1 սէնէ ։ Պէօրգ Յոյլոբեան ատիքլերի՝ Ա.րապաճոան էյալէթինեն, Աշական քեօյիւնեն՝ Սողոմոնեան եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլաու 3 սէնէ ։

795 ՄԽԴ} Յովսէփ իքինճի՝ Կարիճ ատիքլերի՝ Ա.րապաճոան էյալէթինեն՝ սուրբ Պէօրգ քեօյիւնեն Պէօրգեան սօնղրա կաթուղիկոս օլաու 11 սէնէ ։ Պունուն տեօրտիւնճի սէնէսինեն ազ օլաու Ղզիլ ոստիկան ։

798 ՄԽԷ} Խուզիմա՝ Ղզիլին եէրինէ ոստիկան օլուպ՝ Էվվէլլերի գաթոլիկոս կէչինտի Յայ միլլէթի իլէ, սօնղրա պաշլատը Հօրսէլէմէկ ։ Օ օր էթտի Յովսէփ կաթուղիկոսա քի կաթուղիկոսարանըն իչ քեօյիւնիւ քէնտիսինէ սաթսըն. օ տիւնէմէտիքեն՝ պիրինի զօր իլէ ալտը ատը Ա.րտաշատ. վէ կաթուղիկոսա խաամ օլուպ՝ օնուն գարտաշընը պիր մահանա իլէ պօղտուրպ Հօլտիւրթիւ քէնտի գուլլարընա ։ Պէօյլէ օլտուգտա՝ եիւրէք աձըսընտան խաթաթալանտը կաթուղիկոս վէ Հօլտիւ 11 սէնէ Հայրապետլիք էթտիքեն սօնղրա ։

806 ՄՆԵ} Պաւիթ իքինճի՝ Ա.ազազ էյալէթինեն՝ Կակազ քեօյիւնեն՝ Յովսէփին եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլաու ։ Պունուն կիւնիւնեն էքի գարտաշ Սահակ վէ Յովսէփ մարտիրոս օլտուլար Ղրղիւզում շէհրինեն ։ () վագիլերեն Խուզիմա ոստիկան 20 սէնէ մանսըպընը սիւրտիւքեն սօնղրա Հօլտիւ. օ զաման չէթէճիլէը եիւրիւտիւլեր Ա.իջագետ գարաֆ-

լալընտան Հայաստանա. վէ չիւնքի տահա ոս-
տիկան կէլմէմիշ իտի, Հշոտ Հադրատունի
Նաղէը տէտիքլէրի՝ տուրտու ծնլարա գարշը վէ
ծնլարը գօվալատը. օ ձէնքատէ տիւշտիւ Շ ա-
պուհ ծնուն գարտաշը, օ քի Սպեր տէտիքլէրի
էյալէթին պէյի իտի. վէ չիւնքի պու Շ ապու-
հուն պիր Հշոտ ատը օղլու վար իտի՝ օ՝կէչտի
պապասը եէրինէ. պուննուն տահի պիր օղլու օ-
ւտու, օ քի Շ ապուհ պոմոգէյ տէնիլլիր։ Պու
պէյլէ օլտուգտա՝ Հշոտ Հադրատունի եազ-
ը Միրապետ վէ Խուշիմանըն Հօլմէսինի
տույուրուպ՝ եալվարտը քի եօլլասըն քէնտի
Սքատ ատը օղլունու քի Պաղտատտա ըհհին
գօնմիշ իտի. վէ լաքին քէնտիսի ծնու կեծրմէ-
տէն Հօլտիւ։

818 մկէ } Հաւ՝ եախօտ Հօլ՝ հօշ պիր քիմսէ
Խուշիմանըն եէրինէ ոստիկան օլտուգտա, Հայ-
աստանա կէլտի Հշոտուն օղլու Հբլաթաս տէ-
տիքլէրի Սքատ՝ սէրտաքէրնամը իլէ։ ( ) կիւն-
լէրտէ Ջահապըն օղլու Սևադա՝ Հայլարտան
գարը ալըպ՝ ատը Հբուսեակ՝ Հադրատունի
սօյունտան՝ չալըշտը տէվլէթ սիւրմէկէ Հայաս-
828 մէդ } տանտա։ Պունուն իչին ասլի օլուպ ոստիկա-
նա՝ ապէր պիրիքտիրտի. պիր օլտու պունունլա
Սքատ սէրտաքէր վէ Սահակ Սիւնի վէ ղայրի
պէօյիւքլէր։ Պունու տույտուգտա Հօլ ոստի-
կան՝ պիր էզ պահատը իկիտլէր տէվէլիրիպ՝ ա-
փանըզ եէթիշտի ծնլարա, քիմինի գըրտը վէ
քիմինի գաչըրտը. օ ձէնքատէ տիւշտիւ Սահակ
Սիւնի վէ եէրինէ կէչտի ծնուն օղլու Պէրիգոր
Սուփան։ Պապտ Պաւթէ կաթուղիկոս քի

իշ ֆէնայա վարաձագ, պարըշտըրտը ոստիկանը Ամբատլա վէ ղայրը նախարարլարըլա։ Պիր գաչ սէնէ էվվէլ Յտանպօլտա իլերի կէչտիլեը շանիւ չէօհրեթ իլէ Հայլարտան պիր գաչ քիչի· պիրի Ա՝արդան վէ պիրի Ա՝ըշաւիր քի պունլար կայտ օլուպ՝ կայսերլիքտէ տուրամատըլար։ Պունլարտան սօնղրա Լեռն Ա՝ըծրունի Հայ քի Ա՝ուամլարըն սերասքերի իտի, Ձիւմլէսինէ սէվկիւլիւ օլմաղ իլէ՝ կայտ օլտու 7 սէնէ՝ քի սօնղուննտա քիլիսէ իչինտէ փարալատըլար։ Ընուն եէրինէ կէչիպ կայտ օլտու Ա՝էօփիլէ Ա՝իքայէլին օղլու, վէ պիր սէպէպիլէ Հայաստանա եիւրիւյիւպ՝ Հայլարտան չօղունու գըրտը վէ չօղունու Ա՝ուամ Թօփրաղընա կէԹիրտի։ Պու Ա՝էօփիլտա կայտ Հայաստանտան տեօնէրքէն՝ Ցարոն էյալէԹինէ օղրատը վէ օրատա Ցրօնլու Ա՝ուշեղ նախարարը կեօրիւպ՝ չօգ սէվտի օնու վէ Յտանպօլա կեօԹիւրիւպ քէնտիսինէ տամատ էԹտի, սօնղրա խոսմ օլուպ զընտանա գօտու· Հէլէ Ա՝ընտոնինտա Ա՝ատրիկին րէձաստը իլէ գուրԹուլուպ՝ պիր վանք եատրը վէ ծրատա սաքին օլտու Հօլիւնձէյէտէք։ Պու վագիԹլերտէ իտի Ա՝անուէլ Ա՝ամիկոնեան քի Ա՝ուամլարա սերասքեր օլտու վէ չօգ իշլեր էԹտի։ Պունուն կիւնիւնտէ էօլտիւ Ա՝աւիԹ կաԹուղիկոս 27 սէնէ Հայրապետիլը սիւրտիւքտէն սօնղրա։

835 ՄՃԲ } ՅոլՀաննէս պէշինճի՝ Ա՝ոտայք էյալէԹինտէն՝ Ա՝վայից եախօտ Ա՝ կայից տէտիքլերի քեօյտէն՝ Ա՝աւիԹին եէրինէ կէչիպ կաԹուղիկոս օլտու։ Պունուն իչիւնճի սէնէսինտէ Հօլ ոստիկան ազլ օլուպ Պաղտատա տեօնտիւ·

մանաւանդ սիւրիա 17 անդ։ Նագարատ Նագրատունի՝ գուվվէթլի վէ շէօհրէթլի պիր քիմսէ՝ Ամբատ սէրասքէրին խըսըմը՝ քի Աասուն գարաֆլարընա հիւքմ էտէր իտի՝ ծնուն ըէձասի իլէ պատրիկ օլտու Հայլարա։ Պու Նագարատըն իսթէկի իլէ՝ Կանա Ա.ոորի սար-կաւագ փիլիսոփայ՝ Յովհաննու աւետարանըն շէրհինի եափտը Ա.ոորիձէ վէ Ա.րապճա. չիւն-քի Նագարատ Ա.րապճա աղնայա պիլիր իտի. վէ սօնդրա պու քիթապ Հայ տիլինէ Թէրճիւ-ՄՁԸ 839 մէ օլունտու։ Պունուն կիւնիւնտէ Ա.ձհ-մին պիրի՝ ատը Նաբան՝ քի Պաղտատտա սա-քին իտի՝ ասի՛ օլուպ վէ ասքեր տէվլէրիպ ձէն-կէ գալդը Ա.միրապետ գարշը. պունուն իւզէ-րինէ եիւրիւտիւ Ա.միրապետին սէրասքերի Ա.ֆ-շին. Ամբատ սէրասքեր տախի Հայ ասքերիլէ օնա եարտըմձի։ Ձ՛էնք գըզըլտըգտա՝ Նա-բանըն ասքերի գըրըլտը վէ Նաբան գաչտը։ Պունու կեօրտիւքտէ Ամբատըն օղլու Ահէ պիր գաչ քիշիլէ սալտը արտըսըրա վէ օնու դուԹուպ կէԹիրտի Ա.ֆշինին էօկիւնէ։ Ա.օգ սէվինտի Ա.ֆշին պու իշէ վէ չօգ պախշիշլէր վէրտի Ահէա։ Ա.ն օնուն էօկիւնտէ Նաբա-նըն էլինի այաղընը քէսիպ գալըդա վուրտու։ Ա.րատան կէրի տեօնիւպ մէտ էԹտի Ա.միրա-պետին Հուզուրունտա Ամբատըն վէ Ահէըն սատըգանէ օլտուգլարընը։ Իսթէտի Ա.միրա-պետ քի Ահէա պիր փայէ վէրէ. ամմա օ տա-հա կէնձ իքէն էօլիպ՝ մահրում գալտը։ Ա.ն Ա.ֆշին սէրասքեր հէր նէ գատար մէտ էԹ-տիսէ Ամբատ վէ Ահէը՝ ծգատար աշաղա

վուրտու Ա՛միրապետին եանընտա Ա՛ռագարատ պատրիկի, կիուլա քի եարտըմ կ՛ԹԱՄՄիշ օլա քէնտի ասքէրինէ. պունուն իչլին Ա՛միրապետ օնտան էօՀ ալմագ իսթէրիտի վէ լաքին ֆուրսաթ կէօզէտիր իտի։

840 ՄՀՔ } () կիւնէրտէ՝ եանի Յովհաննէս կաԹուղիկոսուն սէքիզինՀի սէնէսինտէ կաԹուղիկոսուն քէնտի ատամլարընտան պիր գաչը օնա պիւհԹան էԹտիլէր, վէ գարշը տուրուպ՝ գըզըլտըրտըլար Ա՛ռագարատ պատրիկի՝ քի օնու ազէտիպ ղայրըսընը կաԹուղիկոս էտէ, օ գատար քի՝ Ա՛ռագարատ էօԹէյէ պէրիյէ ֆէրմանն կէօնտէրիպ պույուրտու քի Հայլար Յովհաննէս կաԹուղիկոստան կէլի տուրսունլար։ Ա՛ և չիւնքի պու պիր աշիքեարէ նահագ իշ իտի՝ Յովհաննէս կաԹուղիկոս օնու քանադրել էտիպ կիԹտի Ա՛եղամ էյալէԹինէ վէ պիր գաչ այ սագը օԹուրտու գալտը Ա՛նք այրից տէ 841 ՄՂ } տիքլէրի մանսաԹըրտա։ Պու իշ ԹէվաԹիւր պուլտուգտա՝ Ա՛մբատ սէրասքեր, վէ Պ՛րիգոր Ա՛ուխան՝ Ա՛իւնիք մէմլէքէԹին պէյի վէ ղայրը նախարարլար Ա՛րընջակ շէհրինէ ՀԷմ օլուպ՝ չաղըրտըլար եպիսկոպոսլարը վէ ԹէֆԹիշ էԹտիլէր տիւշմանլարըն շէքվասընը՝ խուսուսա իւչ քիշինին՝ քի օնլար պէլի պաշը իտի։ Ա՛ և օնլարըն սեօզիւնի եալան վէ իֆԹիրա պուլտուգլարընտա՝ չաղըրտըլար Յովհաննէս կաԹուղիկոսու վէ Թէքրար գավիլէտիլէր 842 ՄՂԱ } օնու կաԹուղիկոսլըգ մանսըպընտա։ Ա՛ և չիւնքի պու նախարարլար՝ սինոդոսա չաղըրմանըլար Ա՛ռագարատ պատրիկի՝ իֆրադ իլէ կիւ-

ՀՆԱՏԻ, ՎՔ Օ ՍԻՆՈԴՈՍԱ ՀԻՉ ՊԻՐ ՀԷՅՔ ՍԱՅՄԱՅԼՍԱ՝ ԿԼ ՎԱՐՏԱ ՂԱՅՐԱՍՐՆԵՐ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍ ԷԹՄԿԿ, ՎՔ ՊԻՐ ԱԲՕՅԻՔ ՎԿՍՎԿԼՔ ՊԼՐԱԳՏԸ ՆԱՅԼՍԵՐ Ի-ՀԻՆԿ ։ ՈՒ Ք ԻԱԹԿՏԻԿԻՆԻ ՎԻՀՃՈՒՏՔ ԿՔԹԻՐՄՔՔ ԻՒԼՐՔ ԻՔՔՆ՝ Ա.ԼԱՀԸՆ ՂԱՂԿՊԻ ԵՔԹԻՀՏԻ Օ ԻՒՀ ՔԻՀԻՀԿ • ՊԻՐԻ ԵԻՒՔԱԿՔ ԳԱՅԱԼԱՐՏԱՆ ՏԻՒՀԻՒՊ՝ ՓԱՐՀՃԱ ՓԱՐՀՃԱ ՕԼՏՈՒ • Օ ՊԻՐԻ ՏԱՄՏԱՆ ԵՈՒ-ՎԱՐԼԱՆՏԸ ՎՔ ԱՀՃԱՂԱ ՏԻՒՀԻՒՊ ԿՕԼՏԻՒ ՎՔ ԻՒ-ՀԻՆՃԻՒԻ ՀՀՃԱ ՏԻՒՀԻՒՊ՝ ՍՈՀՀՈՒՆ ԱԳՐՆՏԱՐՍՐՆՆԱ ՊԱԹՏԸ ՎՔ ՁԱՀ ՕԼՏՈՒ ։ Ա)ԻՐ ԳԱՀ ԵՐԼՏԱՆ ՍՕՆՂ-ՐՈՍ Ա.ԱԳԱՐԱՏ ՏԱԻԻՒ ՊԿԼՀՃԱ ՕՂՐԱՏԸ • ՀԻՆՔԻ ՕՆՆԱ ՏԱՐՂԸՆ ՕԼՈՒՊ ԻՆՃԻՆՄԻՀ ԻՏԻ Ա.ՎԻՐԱՊԵՏ՝ ՕՆՈՒ ՍՈՀՀՈՒ ՊՈՒԼՈՒՊ՝ ՀԱԳԳՐՆՏԱՆ ԿԿԼՄԿՔ ԻԱԹԿՏԻ ։

848 ՄՂԿ } Ա.ՊՈՒԱԿԹ ԿԱԻՕՏ Ա.ՊՈՒԱԿՃԹ՝ ՈԱՏԻ-ԿԱՆ ՕԼՈՒՊ՝ ԱՍՔԿՐ ԻԼՔ ՊԻԼՔ՝ ՏՕՍ ՏՕՂՐՈՒ ԿԿԼՏԻ Տ.ԱՐՈՆ ՍԿՄԹԻՆԿ՝ ՔԻ ՕՐԱՏԱ Ա.ԱԳԱՐԱՏ ՊԱՏ-ՐԻԿԻ ՊՈՒԼՈՒՊ՝ ԴՈՒԹԱ ։ Ա.Ի ԻԼՔ ՋԱՂԸՐՏՐ ԿԱ-ՆՐՆԱ՝ ՍԱՆՔԻ ԱԿՕՂԻ ՎԱՐ ՕՆԱ ։ Տ.ՈՒՅՄԱՅԼՍԱ Ա.ԱԳԱՐԱՏ ՕՆՈՒՆ ՖԻՔՐՐԻՆԻ, ՓԿՐՎԱՍՐՂ ԿԻԹԱՏԻ ԿԱ-ՆՐՆԱ ։ ( )ՆՈՒ ԿԿՕՐՏԻՒՔՏԿ Ա.ՊՈՒԱԿԹ՝ ԻՔՐԱՄ ՍՈՒՐԿԹԻ ԿԿՕՍԼԹԿՐՏԻ ՕՆԱ • ՎՔ ԻՔՐԱՄ ԿՏԿՐԻ-ՔԿՆ ՂԿՆՃԻՐԿ ԳՕՅՈՒՊ՝ Ա.ՎԻՐԱՊԵՏԿ ԿՕԼՐԱՏԸ՝ ՕՆԻՒՀԻՒՆՃԻ ԱԿՆԿՍԻՆՏԿ ՊԱՏՐԻԿ ՕԼՏՈՒԳՏԱՆ ՍՕՆՂՐԱ , ՎՔ Օ ՏԱԻԻ Ա.ՎԻՐԱՊԵՏԻՆ ԼԱՐՀՄՐՆՏԱՆ ԳՈՒՐԹՈՒԼՅՐՄ ՏԿՀԻ՝ ՏԻՆԻՆԻ ՏՐՀԱՐՏԱՆ ՀԻՆ-
849 ՄՂԸ } ՔԿԱՐ ԿՀԼԿՏԻ ։ ՆԱՀԱՆ ՏՈՒՀՏՈՒ Ա.ԱՍՈՒՆ ՀԱԼԳԸ Ա.ԱԳԱՐԱՏԸՆ ԳՈՒԹՈՒԼՏՈՒՂՈՒՆՈՒ ՎՔ ՏԿՄԻՐԿ ՎՈՒՐՈՒԼՈՒՊ ՍԻՒՐԻՒԼՏԻՒԿԻՆԻ՝ ԿՈԻՐՏԻ-ԼԵՐ , ՎՔ ԱՇԹԿՀ ԿԻՍԻ ԳՈՒԹՈՒՀՏՈՒՊ՝ ՍԻՒՐԻ ԻԼՔ ԱՓԻԱՆՍՐՂ ՏԻՒՀԱԻԼԵՐ ՈԱՏԻԿԱՆՆ ԻՒՂԿՐԻՆԿ

վէ օնու ինսաֆ կէթմէյերէք՝ հօլտուլուսպ՝ ասքէրինի տարտաղան կէթտիկէը ։ Պաունու իշինէ-
տիքտէ Ա՝ինէթասըմ Ա՝միրապետ քի Հայկար Ա՝ազգամ Ջաւը տէրլէը , Հատտէն զկիյատէ
զազէպէ կէլիպ՝ տարըլտը օնլարա , վէ օնլարտան զայրի՝ Ձիւմլէ Հայ միլլէթինէ պիր գաչըն նի-
ֆաղ էթմէսինլէ . վէ հըրսընտան տայանա-
մայըպ՝ ահտ էթտի քի Հայկարը գըլըձտան
կէչէրէ , տինինտէն տեօնդէն օլուրսա՝ անձագ
սալթ օնու սազ պրագա ։ Պիրի վար իտի եա-
նընտա՝ ատը Պուզա՝ էսիրմիշ Պուզա կիսպի
զալիմ պիր քիմսէ . պունսուն էլինէ վէրտի Հատ-
սիզ հիսապսըզ ասքէր , վէ կիմի էթտի՝ քի Հայ-
աստանա կիտիպ՝ Ձիւմլէ Հայ նախարարլարընը
վէ հէյփ օնլարըն պէօյիւքլէրինի պաղլը քէն-
տիսինէ էօլէսյա , վէ գալանլարը՝ էկէր տինլէ-
րինտէն տեօնմէզլիկլէրսէ , գըրա կէչէրէ ։ Ա՛է
լաքին բայէ մագուլէսի Հալգա՝ զարար կէթմէյէ ։

22. Պուզա ոսպիկանըն էնթուգէէրէ վէ Ջաւ-
բէանըն Հանուշիւոլըղը ։

Գ. 70.

Պուզա ոստիկան օ պատար ասքէրիլէ
սէլ կիպի Հայաստանա ագըպ՝ կէլտի էվվէլ Ջա-
բան սէմ՛Ձինէ վէ օ էյալէթի տեօրթ գարաֆ-
տան գուշատըպ՝ հէրիսինի գօրգու իլէ զէտէ-
լէտի . վէ ֆիլ Հալ էլէ կէթիրիպ Ա՝ռգարատըն
ինքի օլէունու՝ ատլարը Ա՝շոտ վէ Պաւութ , պաղ-
լատը օնլարը . գուԹատու տախի օ էյալէթին

պեօյիւքլէրինի վէ օնլարըն արգատաչլարընը վէ Կրիգոր Ա՛ամիկոնլու տէտիքլէրինի, վէ պուն-
լարը հէփ տէմիրէ վուրուպ հապս էթ տի։ Ը՛ր-
գարտը սօնդրա ասքէրինի Ա՛ասուն սէմմէ ինէ.
պու ասքէր հէր նէրէտէ Հայ պուլտուլարա՝
գըրտըլար. չօղունու տախի կէրէք Ա՛ասունտան
վէ կէրէք Տարոնտան էսիր էտիպ՝ վէ պաղ-
լայըպ կէթիրտիլէր Պուղանըն էօկիւնէ։ ( )
տախի կիւզէլլէրինի սէչիպ սագլատը քի օնլա-
րը տինտէն չըգարա, վէ օ պիր գալանլարը կէօ-
զիւ էօկիւնտէ պօղազլաթտը. վէ օ սահաթ Ի՛ա-
գարատըն օղուլլարընը վէ ղայրը պեօյիւքլէրիդի
հապս էթ մինչիտի, օղուլ ուշագլարը վէ խըսըմլա-
ր ըլ իլէ Ա՛միրապետէ եօլլատը։ Պու իշլէրի
իչինթտիքտէ Ա՛շոտ Ա՛րծրունի քի Ա՛ասպուրա-
կան տէնիլէն մէմլէքէթին պէյի իտի՝ չիւնքի
պիր պահատըր վէ հէզարիֆէնտ քիմսէ իտի,
հայըրլանտը՝ Պուղայա գարշը տուրուպ՝ ձէնք
էթմէկէ։ Ա՛ն լաքին օնուն նախարարլարը քի
Պուղա իլէ պիր օլմագ իսթէրլէր իտի՝ օնտան
կէրի տուրտուլար։ Ա՛ն չիւնքի քէնտի եա՛փա-
եալընըղ պու իշի պաշարմագ իտի՝ չըգտը կիթ-
տի փէշքէշլէրիլէ Պուղանըն եանընա։ ( )նու
կէօրտիւկի կիպի Պուղա՝ օ սահաթ տէմիրէ
վուրտու. վէ օնուն գարըսընը վէ էվլատլարընը
վէ խըսըմլարընը հէփ դուԹուպ Ա՛միրապետէ
եօլլատը։ Ա՛իւրիւտիւ սօնդրա Պուղա Ա՛ա-
պուրական իչէրիսինէ. վէ ծրատա ասքէրինի
տաղլատըպ էմր էթտի օնլարա՝ քի դուԹուպ
պաղլասընլար հէփ սիլահ գուլլանմագա գատըր
օլան էրլէրի, վէ պունլարտան կիւճլիւ գուվ-

վէթէլ օլանլարը սէչիպ սագլատը · գալանլարը վէ ղայըրլըլարընը հէփ գըլըճտան կէչիրտի, օ գա-
տար քի գանա պօյանըպ՝ գըպ գըրմըզը օլտու օ
մէմլէքէթին եէրի, վէ լէշլէր իլէ տէրկլէր տօէ
տու։ Վ վուրտու սօնղրա օնլարա քի սագլա-
միշ իտի, վէ չօգ զօր կէթտի քի քրիսթիանլըգ
տինինի պըրագսընլար · լաքին օնլար գապու-
կէթմէտիքլէրինտէ, հէփիսինէ իսքէնձէ վէրիպ՝
չօղունու հէլաք կէթտի։ Պու մէմլէքէթի սի-
լիպ սիւփիւրտիւքտէն սօնղրա՝ հազըրլանտը
Պուղա Ա՛լարատ մէմլէքէթինէ կիթմէկէ։

ՑՏ 882 Պունլարը պէօյլէ կէօրտիւքտէ Ա՛մբատ
սէրասքէր՝ պիր չարէ պուլամատը վէ կէօզիւնէ
քէստիրմէտի ՃԷՆկիլէ իշ կէօրմէկի յոռւստուտա
քի վագիթ գալմատը · տիւշիւնտիւ տօսԹլուգլա
Պուղայա գարշը չըգմագ քի եագըն կէլմիշ իտի
Պունն շէհրինէ։ Պու նիյէԹիլէ ազիմ փէշ
քէշլէր ալըպ կիթտի օնուն եանընա։ Ազլան-
տը Պուղա Ա՛մբատըն կէլմէսինտէն, վէ օնու
բայէԹիլէ գապու էտիպ՝ քէնտիսինէ գըլա-
վուզ կէթտի հէր իշտէ։ Ա՛ յ օնուննա Պունէ
կիրիպ՝ ասքէրինի պէօլիւք պէօլիւք տաղըԹտը
օ մէմլէքէթէ։ Պու ասքէր էօԹէյէ պէրիյէ
տաղըլըպ հէր նէ գատար էրքէք պուլա պիլտի-
լէրսէ դուԹուպ՝ քիմինի փիլիճ կիսի պօղազ-
լատըլար, վէ քիմինի տէ իփիլէ սիւրիւյիւպ՝
Պուղանըն էօկիւնէ կէօԹիւրտիւլէր։ Պունն-
լարը սէչիպ այըրտը Պուղա · իշէ կէլմէյէնլէրի
պօղազլաԹտը, վէ իշէ եարայանլարը Թէքբար
պաղըյըպ հապս կէթտի։

ՑՐ 883 Ա՛օնղրա պունլարը վէ հիվէլքի պաղըան-

մըչտարը տախի հուզուրուննա չըգարտըպ սօրտու. գապուլ էտէրմիսինիզ տէտի պիզիմ տինիմիզի. պաղիչէրի գապուլ էտիպ գուրթուլտու. վէ լաքին չօղու պիրիպիրինէ եւ ուրէք վէրիպ տէտիլէր, "Պու ատամ պիզի գուվվէթլի վէ իկիտ կէօրմէքլէ՝ քէնտի տինինէ ձէնքձիկ էթմէք իսթէյօր. էկէր կէրչէք պիզ իկիտ իսէք՝ իկիտլիկիմիզի շիմտի կէօսթէրէլիմ՝ Ուրիստոս էֆէնտիմիզին հուզուրուննտա. էօլէլիմ օնուն իչին. օ ալըն գապուլ էթսին պիզի,,: Պունլարըն սէօզիւնէ տարըլըպ Պուղա՝ չօգ իսքէնձէ վէրտիքտէն սօնդրա՝ պիրէր պիրէր աթէչէ եագտը օնլարը 150 քիշի գատար՝ հէփիսի պիրիպիրինտէն կէօսթէրիլէ: Պունլարըն իչինտէ եէտի քիշի վար իտի, պէօյիւքլէրինին ատը Ուտամ. եէտիսի տէ տիլպէր, պօյլու պօսլու, կիւլէր եիւզլիւ, իկիտլիքտէ մէնէնտլէրի եօգ. օլ գատար քի՝ կէրէք Պուղա վէ կէրէք օնուն ադքէրի օնլարա Հայրան գալմիշլէր իտի. պունլարա էօյլէ իսքէնձէլէր վէրտի Պուղա քի տիլիլէ թապիր օլունմազ. վէ սօնդրա խաչա կէրտի. պունլար իչլին կմր էթտի Յովհաննէս կաթուղիկոս քի հէր սէնէ մէհէկան այըն 25ինտէ եօրթու գուրթուլսուն էվվէլքի Ուտամեանլարլա պիլէ: Ձահա չօղունու մարտիրոս էթտի Պուղա քի իչլէրինտէ նամտար օլտուլար Աէորգ՝ Ուգեայ տէտիքլէրի սօյտան, վէ Խոսրով Աաբէեան գապիլէսինտէն:

884 / 89 Պուղա Ուտրատատ մէմլէքէթինի պէրպատ էթտիքտէն սօնդրա՝ ադքէրինի սալտը Ալինէք մէմլէքէթինէ վէ Ալեսականլարա:

Պունլար հէրնէ էթտիլերսէ իւչ մէմլէքէթտէ, եանի Տուրուբերանտա քի Տարոն Թօփրաղը տէնիլիր վէ Ալասպուրականտա վէ Ղարատա- տա՝ պուրատա տախի օնուն միսլինի էթտիլեր։ Պունլար տահա կէլմէզտէն էվվէլ օ սէմթին նահարարլարը ղայրը սէմթէ գաչըպ կիզլէնտիլեր. չօղու տախի գալէլերէ սըղընըպ վէ սօնղունտա գուԹուլուպ վէ Պուղանըն էլինէ տիւշիւպ՝ զընտանա գօնտուլար. պունլարըն պիրի իտի Ալհական Ղոտ պեօյիւք նահարար՝ Ղաբկէնին օղլու։ Պունուն օպիր գարտաշը Ալասակ ատը՝ գաչարքէն Պուղանըն ապէրինէ բանԹ կէլիպ վէ պիր ալիլէ կիւձիլէ գուրԹու- լուպ՝ էվէԹլէտի գաչմաղա։ Ալէ լաքին օ աս- քեր՝ Ալասակըն արտընա տիւշիւպ էէԹիշտիլեր օնա։ Պատը կէօրտիւ Ալասակ քի նէ գաչ մաղա չարէ վար վէ նէ կիզլէնմէկէ պիր էէր. հէմէն գուվվէԹինէ կիւվէնիպ վէ հիւնէրինի կէօսԹէրմէք իսԹէյիպ կէրի տէօնտիւ, վէ գը- լըճընը սըրըպ ասլան կիպի եաֆաէալընըզ սալտը ապէր իւզէրինէ, վէ խըշմիլէ գըզըլընճա օնլարըա տէօյիւշէրէք՝ եէրէ սէրտի հէփիսինի. վէ չինքի սէրտապէրլերի գաչայօր իտի, էէԹի- շիպ՝ Թէքէրմէքէր պըրագտը աԹընտան. վէ օնու քէնտի աԹընա ջընտատարագ, վէ լէշլէր իւզէրինատէն սէյիրտէրէք՝ կէջտի կիԹտի Ալատի մէմլէքէԹինէ՝ Ղարդման էյալէԹինէ վէ սը- ղընտը օրանըն պէյինէ՝ ատը Ալարիճ։ Ալու- հապէԹ վէ բաղիշԹիլէ գապուլ էԹտի օնու Ալարիճ, վէ սօնղըա պաղլայըպ օ պահատըր ի- կիտի Պուղայա կէօնտէրտիքի օնտան պիր փայէ

պուլա, եահոտ շէրբինաէն էմին օլա. լաքին իշ
Թէրսինէ զուհուրա կէլսէ նիՀէքի աշաղտա
զիքր օլունսա կէրէք տիր։ Պուղա Ա սասակը
կէօրտիւքտէ չօգ սէվինտի. օ սէվինՃէնէ իքէն
օնուն ատքէրի կէԹ իլտի զուԹուլան նախատալ-
լարը, Ա սասակըն գարտաշը Ա.շոտ վէ անալարը
տախի պինէկերինՃէ։ Պունլարը հէփ գաԹ պէ
գաԹ պաղլայրլա վէ Ճիւմլէսինի եանընՃա ալըպ
եիւրիւտիւ իչէրիյէ՝ Ա.րցախ մէմլէքէԹինէ
տօղրու վէ Խաչէն էյալէԹինէ կիրիպ՝ քի
Թիւրքէ Պարտպար տէնիր, զուԹ տու օրանըն
պէյինի Ա.տրներսէհ ատը վէ օ սէմԹին պէլլ
պաշը ատամլարընը, վէ հէփ գարշը գօյանլարը
զըլըՃտան կէչիրտի։ Ա.րտատ սիւրտիւ Ա.ստ
մէմլէքէԹին վէ Պարգման սէմԹինէ կիրիպ
զուԹ տու Կտինէ քի եօգարտա զիքր էԹ տիք.
զուԹ տու Ա.ևորգիէրին պէյինի տէ ատը Ա.տե-
փաննոս կան։ Կէչտի Շ իլու տա. վէ ծրանըն
պէյինի տախի զուԹ տու Ա.տայի ատը, վէ օնուն
իլըսմլարընը, վէ տահա չօգ քիմսէների։ Ա.ն-
տան Ա.ֆրիկէյէ կէլիպ՝ չօգ զիյան էԹ տի։ Ա.-
րտատա եօլտուրտու Ա անանդըլարընը պէյինի
ատը Ա.հակ, վէ պիր զայրը Ա անանդը տախի
Ա.ոհաԹ ատը տին ուզուրտա։

Պու գատար իշլէր էԹ տիքտէն սօնդրա Պու-
զա՝ Ա.ՀմԹ միլլէԹինէն շէխի նամ պէյինի
միւպաշիր գօյուպ Ա.ղմէնիա տա, զուԹ տու-
զու ատամլարըն Ճիւմլէսինէ ալըպ կէօԹ իւ-
տիւ Պաղտատա, Ա.ֆրատ Ա.ղգրտատէնի տախի
օնլարըն պէրտիկը։ Խաչէն Ա.ֆրտատէտ կէօր-
տիւ պունլարը՝ Ճիւմլէսինի զրնտանա գօտուր-

տու՝ Պուզանըն իւէրիձէ կէօնտէրմիկի նախա-
րարութիւն էր։ Պաշտօնը Ա.միրապետ պունտաղը
սրգըշտըրմաղա՝ ամինէվինտէն առնսնուելը
ակլի • չորս տրշտարան առնտու, վէ չորս
մարտիրոս օլաու, Ստեփաննոս կոն տախի ան-
լարիլէ պէրապէր։ Ա է Ամբաստա տախի զօր էթ-
տիկէր, ժամատրգաս՝ պիր գարանլըգ զինտանոս
գօտուլար։ ( ) տախի ծրաստա քէնտի էթտիր-
լէրինէ փիշման օլարագ՝ կէօզ ևաշը իլէ Ջանընը
եայգատը • վէ պիր կիւն տուվատա իքին Ջան-
նը ԹԷսալիմ էթտի • մարտիրոս ժամատը, լաքին
խոսովանօղ նամինը գազանտը։

{ 884 / 89 } Օ ազարիա կոտայք էյալէթինտէն՝ Ջագ քէօյինտէն՝ Յովհաննէս կաթուղիկոս էօլտուքտէ՝ ծնուն էէրինէ կէչտի, տահա Ամ-
բատ Հայաստանտան չիկմատան։ Պու Օ ազ-
քարիա պիր կիւնտէ հէմ սարկաւագ օլաու հէմ
քահանայ հէմ եպիսկոպոս վէ հէմ կաթուղի-
կոս • զէրէ վազիթ պուլմատըլար իշի ուզաթ-
մաղա, վէ տաքին օլաու Պուսին շէհրինտէ։

{ 885 / 89 } Ե էխի Փարսի քի Պուզա միւպաշիր տէք-
միշ խանի ծնու Հայաստանա՝ ոտուկան կիտի օ-
ԹուրտուՊուսին շէհրինտէ Ա անդէ վէ փէք
էյի գայըրտը միլլէթի։

ՊԷՇԻՆՃԻ ՓԱՅ

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ ՏԷՎՐԻ

ՔԻ ՍԻՒՐՏԻՒ 200 ՍԷՆԷ ԳԱՏԱՐ

Բագրատունի սոյու նիձէքի զայրը եէրտէ տէտիք՝ էնմիշ տիր հայը Աբրահամատան ։ Պու սոյուն էվվէլքիսի օլտու Շ ամբատ ատլը պիրի քի Նրուսաղէմ շէհրինի Նաբուքոդոնոսոր ալտրգտա՝ Հայաստանա կէլիպ՝ էվլատտան էվլատտա զիւրիյէթի չօզալտը ։ Պունտան զու-հուր էթտի Նագրատ ատլը նամտար պիր քիսէ քի էվվէլքի Ս ազարշակ փատիշահըն կիւնիւնտէ իտի ։ վէ շանը շէօհրէթի պէօյիւ-մէքլէ՝ պու սոյ պունտան նամ ալըպ՝ Նագրա-տունի տէնիլտի վէ պիր պէօյիւք նախարարլըգ օլտու , էօյլէ քի պունլարա ան՛նձագ տիւշէրիտի ալշակունի փատիշահլարա Թաձ կիյտիրմէք քի հայձա Նափոէր տէրիզ ։

Պու սոյտան փատիշահ օլտուգտա Նշոտ՝ պաշլատը ան՛տան Նագրատունի տէվլէթի վէ պունունլա Թէքմիլ օլտու Ս ովսէս Խորէնացի-նին մարգարէլիք էտիպ Սահակ Նագրատունիյէ

եազտըղը քելամ. անկին սոյուռտան տէտի Ֆայ-
լարա փատիշահ օլսա կէրէք։ Պէօյլէճինէ Ա-
լահըն քելամը տախի Թէքմիլ օլտու Հայր Ա-
րահամա պէյան էթ տիկինէ կէօրէ, քի անտէն
միլլէթլէրէ փատիշահլար ջըգսա կէրէք, նիճէքի
Ֆայլարա օլտու, էվվել Աբշակունիլէր՝ Պա-
տուրտան էնմէ, սօնդրա Նագրատունիլէր՝ Ա-
բրատան տօղմա։ Կէլէլիմ շիմտի Աշոտու Թա-
րիխ էթմէկէ։

1. Ա՛վէլկի Աշոտ վափրի, վը Օ՛ստաբիա կա-
ռո՛ղէնոսո՛ն վը էրինճի Կէորգո՛ն էնփէրէտէ։

Դ. 1—4.

856 } Աշոտ Նագրատունի Խոստովանօղ Աըմ
86 } բատըն օղլու՝ պապասը Պաղտատտա էօլտիք-
տէ՝ օնուն եէրինէ սէրտաքէր օլտու Ֆայլարա՝
Շ էխի միւսաշիրին էլ՛իլէ, վը հէր դարաֆ-
տան միլլէթի էյի կէօրէմէքլէ, վը Ճիւմլէսի
իլէ էյի կէչինմէքլէ, վը տէվլէթ մատտէլէրին-
տէ էմին վը սատըղ պուլունմադըա հէփիսինէ
սէվկիլու օլտու։ Պունուն պէօյլէ օլտուղունու
իշիթտիքտէ Ա՛միրապէտ, պէօյիւթմէք իսթէ-
տի օնու պէօյիւք փայէ՛իլէ. օնուն իչին աղըր
փէշքէշլէրիլէ Ֆայաստանա էօլտատը պէօյիւք-
լէրինտէն պիրիսինի Ա՛լի Ա՛րմէնի ատըը՝ Ա՛ահ
տէտիքլէրինին օղլու քի Աշոտու պէյլէրպէյի
տիքսին. Թէմամ Ֆայաստանը օնա թէսլիմ
էթսին վը Ֆայլարըն վէրկիսինի օ պիճիրսին։
Պու իշ օլտու էֆէնտիմիզին 859 ականսինտէ։

Ալ և ո զամանտան պաշտատը Հայաստա Նագ-
բատունի տէվլէթի ։

860 ՅԹ } Հայան պու մանսըրսը ալտը Ա.շոտ՝ պաշ-
լատը էէնի պաշտան տիւզինէ գօմաղա Հայաս-
տանը · էէնի ապէր տէվլիտի վէ էէնի գարզա
գօտու · վէ քինտինին Ա.բաս ատը գարտաշընը
սէրապէր էթտի · վէ չինէքի պիր ագըլը վէ
գուվվէթլի իկիտ իտի Ա.բաս, ծնուն էլինէ չօգ
իշլէր կեօրտիւ վէ տիւշմանլարընը էլէ կէթի-
րիպ՝ զապդ էթտի · քինտի ապէին օլտու Ա.նի
շէհրինտէ, վէ կեճէհիճէ Նրազգաւորս տէնի-
լէն գատապատա՝ օ.քի Շ լրակվան տէնիր Շ լ-
րակ էյալէթինտէ ։ Պունուն պիր գաչ գրնը
վարիտի՝ պեօյիւկինի վէրտի Ա.ասակ՝ լաղապը
Պաբուռ, Աինինք տէտիքլէրի վիլայէթին պէյլ
քի ծնտան տեօրթ էվլատ օլտու, Պրիգոր, Ա.-
շոտ, Ահակ վէ Ա.սիլ՝ քի սօնղրա պապասը-
նըն ատրնէլ Ա.ասակ տէնիլտի · պու Թաղիս
իչինտէ պունլարնա Աինի տէրիզ ։ Ներինճինին
վէրտի Պրիգոր Ա.ծծուռնիկ՝ լաղապը Պէթե-
նիկ, Ա.ասպուրական էյալէթին պէյի ։ Պունլար
եարտաճ օլտուլար Ա.շոտա · պունլարնա տախի
ինքի գարտաշ Աիսական նախարարլարը Ա.ասակ
վէ Ա.շոտ քի Թաղիստէ Աիսական տէրիզ · վէ
տահա իւչ գարտաշ Աինի նախարարլարը Ամ-
բատ, Ահակ վէ Պաբգէնքի Աիսակեան տէ-
861 ՅԹ } րիզ ։ Պունլար Ա.շոտ իլէ շէօհրէթ պու-
լուպ իլէրի կէչտիքտէ՝ Ա.ահապ ատը պիրի՝
Աևադանըն օղլու՝ Հօթէտէնն պէրիտէն իւճրէթ
իլէ սէքսէն պին ապէր տէվլիրիպ՝ Եիւրիւտիւ
Հայաստանա · կէլտի Նրասխ չայըն քէնարընա,

վէ ծրատա գուրտու օրտուտունու։ Պու կէլտիք-
տէ՝ Ա.քաս սէրտաքէր Ա.շոտուն գարտաշը գըլը-
պին ատքէր տէվշիրիպ Հայիկիտէրինտէն՝ տիւշ-
տիւ ծնուն իւզէրինէ վէ ատքէրինի գըլտը։ քի-
միսինի տէ չայա տէօքիւպ Հէլաք էյլէտի։ սալի
եանընըզ Ծահապ ծն ալըը նէֆէր իլէ կիւճ
իլէ գուրթուլուպ գաչտը։ ( ) եէր գըրպինին
ատըիլէ Ֆաուտունի տէնիլտի եանի գըրգլար։
Պու իշին սէյի տէօրթ գարաֆա չավ օլուպ
Ձիւմլէսինիտէ գօրգուրթտու։

862 ԹԺԸ } ( ) զամանլարտա եէնի Ա.միրապետ օ-
թուրտու Պաղտատտա վէ ծ նախարլար քի
Պուղանըն էլինէլ էսիր օլտուլար վէ սայէՀէ
սէօղիլէ տինլէրինի ինքէար էվէտիլէր՝ արզու-
Հալ վէրիպ ծնա վէ ըէՃա էտիպ տիլէտիլէր քի
քէնտիլէրինի ազատ էվէսին։ ( ) տախի իշին
վէրտիքտէ՝ չըգըպ կէլտիլէր Հայաստանա վէ
տինլէրինի էլէ կէվէիրիպ Ա.լլահա շիւքր էտէ-
րէք՝ Հօմիւրլէրինի կէչիրտիլէր։ Պունլարլա
տէօնտիւ Հայաստանա Նանա սարկաւագ Ա.-
սորի՝ լաղապը փիլիսոփոս, օ քի Յովհաննու
աւետարանըն Թէֆսիրինի տիւզտիւ Յովհան
Ոսկեբերանըն քրիստոնյան։ ( ) կիւնլերտէ
Ստանպօլտա Պատրտը Ոսմ Ա.տաղրիկի՝ ալիմ
պիր քիսէ՝ Վ.ասիլէոն սինոդոսու իշին չօգ
Հօրլատը շօլ Հայլարը քի Ոսմ սէմէինտէ
սաքին օլուրլարիտի. վէ ծնլարա ֆանֆալիկոս տիր-
իտի, եանի Ծանծալոս Յակոբիկ Հերետիկոսա
Թապի։ Պունա քեաղատ եազըը Ծ.աքարիա
կոնթուղիկոս քի "Պիզ Ծանծալոսու գանը-
մայըզ. Վ.ասիլէոն սինոդոսու իշին տէրսէն՝

պիզ ծնու գասպու կ'թամ միչիզ՝ էվվելքի իւչ սի-
նոդոսլարա գարշի տըր տէյի.,: Պու քեաղատա
ձհվապ եազտը Պոտ վէ օ քեաղատտա կեօս-
թէրտի օ սինոդոսուն տօղրուլտուղունու. վէ
եալվարտը քի օ սինոդոսու գասպու կ'թսին
քէնտիսի վէ քէնտի միլլէթի. պունա կեօրէ
եազտը Ա.շոտա տախի, վէ պու քեաղատլարը
եօլլատը ծնլարա՝ Ա.իկիա եպիսկոպոսու օլան
Ա ահանըն կ'լինիլե քի Ա.ուսմձա Յովհան տէ-
նիլիը. վէ քեաղատլա պիլէ եօլլատը կ'ֆէնե-
տիմիզին սուրբ խաչըն փարչաբնտան վէ րէձա
կ'թատի քի պու շէյ իչին սինոդոս կ'թսինլէր Հայ
եպիսկոպոսլարը:

Պու սեօզէ եաթտը Օ աքարիա կաթուղի-
կոս վէ Ա.շոտ. վէ ծնլարըն էմրինիլե պէօյուք սի-
նոդոս օլտու Ը իրակաւանտա Ա.ֆէնտիմիզին
862 սէնէսինտէ: Ա.շոտ տախի կէլտի ծրայա վէ
քէնտի րէձալընտան օլարագ պէօյուք քիմսէլէր
տէ պէրապէր: Ողգ տիւրլիւ սեօզլէրտէն
սօնդրա՝ Ա ահան եպիսկոպոս չօգ շէյ տէտի տին
իւզէրինէ՝ վէ ծնպէշ տօղրու գանուն գօտու.
սօնդ գանունու Վ.աղկեդոն սինոդոսունու գա-
պու կ'թամ.ք իչին:

865 ԹԺԲ } Սինոդոս պիթտիքտէն սօնդրա՝ իքինճի
սէնէսի կէլտի ծ սէմէվլէրէ Յայք եպիսկոպոսու
Սահակ սաղը Ա'ուսան տէտիքլէրի՝ լաղապը Ա.-
պուկուրէշ. վէ Ը իրակաւան սինոդոսունտա
օլան իշլէրի իչիթտիքտէ՝ ծնա գարշի տուրտու,
վէ պաշլատը միլլէթի ալթ իսօթ կ'թամ կէ:
Ա կ լաքին Օ աքարիա կաթուղիկոս ծնու գասպ
կ'տիպ, միլլէթի րահաթլըգտա սագլատը վէ

Ա՛լլահըն մուհամմէտականութիւնէ պաղլատը. հէ-
փիսինէ էյի էօրնէք օլտու վէ Ճիւմլէսինէ սէվ-
կիւլիւ պապա։ Ալ է բաղդէթ կէօրտիւ Ա՛միրա-
պէտին ատամընտան՝ ատը Յիսէ՝ Ը էյի մի-
պաշիրին օղլու քի Թէֆթիշճի կիպի կէլմիշիտի
Հայաստան սէմալէրինէ. պու օ գատար սէվտի
կաթուղիկոսու քի օղուլ կիպի ծնա բայդէթ է-
տէրիտի, վէ իլին վէրտի քի էօկիւնտէն խաչը
պայրագ կէօթիւրսիւնլէր էսկի ատէթ իւզրէ։
Պու Օ՛աքարիա կաթուղիկոս չօգ էյի շէյլէր
եազտը վէ էյի քարոզլար, վէ սուրբ աւետա-
րանըն պիր գաչ եէրինի, վէ Ա՛րգերգոց քիթա-
պընը Թէֆսիր էյլէտի. վէ 21 եըլ կաթուղի-
կոսլըգ սիւրիւպ՝ էօլտիւ։ Պունուն կիւնինտէ
իտի Համամ վարդապետ Ա՛րևելցի տէտիքլէրի
օ քի Ա՛ռաքաց քիթապընըն Թէֆսիրինի եափտը,
վէ Յոթ երանէլի սէօզլէրինին պիր գաչընը, վէ
աւագ օրհնութիւնլարը. վէ ՃԾԸ սաղմոսու
շէրհ էթտի. պիր կզ տէ Հայ Թարիխի
եազտը, պիր գաչ շէյ տէ քերականութիւն
իւզէրինէ վէ լաքին պունլարընն հիչ պիրի գալ-
մատը։ Ես վապիթլէտտէ իտի Պապիկ ատը
վարդապետ՝ Ա՛տոմ մանասթըրընն առաջնոր-
դու։ Պունուն պիր սարկաւագը վար իտի Պրի-
գոր ատը՝ օգուր եազար պիր քիմսէ։ Պունլա-
րընն էքիսի տէ պիր եէրտէ չալըշարագ՝ սուրբ-
լարըն հիքեայէթլէրինի տէվլիրիսի պիր քի-
թապ եափտըլար՝ քի ապոմադէր տէնիլտի. վէ օ
քիթապ օլտու Հայ այսմաւուրքընուն պաշլան-
ղըճը։ Պունլարընն վապթինտէ իտի Յովհան-
նէս ատը պիր օգումիշ հէքիմ քի չօգ տիլ պիլ-

մէքլե վաֆիր սուրբ հիքեայէթլէրի թէրճիւ-
մէ էթտի վէ Աիոնեսիոս Արիապագայինին
հիքեայէսինի ։

867 ԹԺԶ } Ա կիւնլէրտէ կայսր օլտու Աստանպօլ-
տա Այա միլլէթինտէն Ասիլ Արշակունի ·
վէ չիւնքի էսկի ատէթ իւզրէ քիմքի Արշակու-
նի սօյունտան փատիշահ օլուրսա՝ ծնուն Թաձը-
նը Նագրատունի Ձինսինտէն օլան կիյտիրիր
իտի, ծնուն իչին էլչի եօլլատը Հոտա Աիկետաս
ատը պիրինի՝ եանի Աիկոդիմոս, վէ իսթէտի
քի Հոտ կիյտիրսին Թաձընը ։ Ա է լաքին Հո-
շոտուն իչի չօգ օլմազլըխ՝ քէնտի Կիտմէյիպ՝
պիր միւքէլլէֆ Թաձ կէօնտէրտի · Ա ասիլ տա-
խի ծնու գապուլ էտիպ՝ չօգ մուհապէթ կէօս-
Թէրտի Հոտա վէ ծնա օղուլ տէյի ատ վէրիպ՝
ծնունլա տօսԹլուգ շարդը պաղլատը ։

876 ՁԻԵ } Պէօրգ իքինճի Պաուն շէհրինտէն
Ծաքարիա կաԹուղիկոս էօլտիքտէ ծնուն
Եէրինէ կէչիպ՝ օԹուրտու Պուրն շէհրինտէ ·
վէ չիւնքի օյանըգ վէ տօղրուլուգ աէվէն պիր
քիմսէ իտի՝ հէր դարաֆտան էյիձէ գայըրըպ
888 ՁԼԳ } կէօզէտիր իտի ՁէմաաԹը ։ Պու Պէօրգ
կաԹուղիկոս վէ Այլարըն պէօյիւքլէրի Հո-
տուն հէր շէյինի պէյէնիպ՝ րէձանամէ եազտը-
լար Միրապետ Յիսէնին էլչիլիք քի Պուրն
շէհրինտէ ծաքին օլուր իտի միւպաշիր կիպի, վէ
տիլէտիլէր քի Հոտու փատիշահ տիքսին Այ-
լարա, սէօզ վէրտիլէր քի հէր շէյտէ էվվէլքի-
տէն զիյատէ էմին վէ սաղլըգ վէ իպահէտէ
պուլունսունլար վէ վէրկիլէրինի տայիմ պիր
Թէմամ էտա էԹսինլէր ։ Պաղուլ էԹտի Հո-

միրապետ պու ըհձայի խուսուսա քի իշխնամիշ իսի Աշոտուն էյի օլտուղունու . օնուն իչնի փատիշահ Թաձը կեօնտէրտի օնա՝ փատիշահա լայըգ խսպապլար իլե : Պունու իշխնտիքտե Ա աստ կայսր՝ օ տախի պիր քէրնամէլի Թաձ կեօնտէրտի Աշոտա : Պեօյլեձինե իքի տէվլեթտէն բաղպեթ պուլտուգտա Աշոտ , էլինտէն կելէն իշլերի հէփ եԹտի . եէնիլեգտի Հայաստանա փատիշահլըղըն հէր նիզամընը օ գատար քի հիչ պիր էքսիք շեյ գալմատը . պունտան ղայրի հէր եէրի էօյլե տօնաԹտը վե իշլեթտի քի պիր շեյհ ղայրը եէրտէն միւհԹաձ ծմայա Հայաստան մէմլեքեթի : Պունլարը պեօյլե տիւզելտիպ՝ Աովկաս սէմԹինտե օլան ասիլերի էլե կեԹիրտի . Գուգար սէմԹինտե վե Աւտի սէմԹինտե օլանլարը տախի եօլա կեԹիրտի վե քէնտիսինե ԹախԹ էԹտի Նագարան շեհրինի :

818 } Պիր սէնե կեչտի կեչմէտի՝ Աշոտուն պեօյուք կիւվէյիսի Գուրգը Աբծրունի օնա գարշը պաշլատը իշլեր էԹմէկե . իքի էյալեթի տե էլ վուրտու ատլարը Հեր վե Օ արուանդ քի ծրալատա ղայրը միլեթլեր սաքին օլուր իտի քի պիզ այլպէն տէրիզ վե օնլարը զապդ էԹտի : Օնլար իսե եօլլարը կիպլինէ պեքլէյիպ վե փուսուտան կեօզէտիպ՝ եօլտուրտուլեր օնու . վե օղլու Աշոտ ատլը Թէնինի կեԹիրտի Աասպուրականա վե օնուն եէրինե 819 } կեչտի : Նօլտու օ կիւնէերտե օպիր կիւվէյիսի տե Աասակ Գունի տէնիլէն : Ա է օնուն եէրինե կեչտի օղլու Գուրգը Աուփան իւ-

քինձի· վէ պուռնուն անասը Ա՛արեմ փէկին պաշ-
լատը ռուհանի եօլլարտա ըհյազէթիլէ հօմրիւ-
ցէ՛ն} նի կհչիրմհկհ ։ Ա՛իւրատ էթտի Ա՛շոտ քի
վարըպ կհզէ քիւչիւք Հայաստանը· Ա՛իվաս շհհ-
րինէ կհլտիքտհ՝ օնտան կհչտի կիթտի Ա՛տան-
պօլա վէ չօգ բաղչէթ կեօրտիւ Լհռն կայսեր-
ցէ՛ն} տէն ։ Ա՛նտան տեօնհրիքէն՝ հայհն կհլ-
տի էհթիշտի ֆոլօպա ապառաժ տէտիքլերի հհ-
րէ՝ խասթալանտը· չաղըրտը Ա՛հօրգ կաճ ուղիւ-
կոսու վէ խոստովանանք օլուպ սրբուհթիւնատը
օնուն էլինտէն· ծրատա էմի էթտի քի հազնէ
տաղըտըն ֆուգարայա, մանասթըրտարա, քի-
լիսէլէրէ, խասթալարա վէ Ձիւմլէ միհրթաճ
օլանլարա· Ձանընը Ա՛լահա Թէսլիմ էտիպ՝
էօլտիւ հէթիմիշ պիր եաշընտա· պէյլիկի սիւր-
տիւ 26 սհնհ վէ փատիշահլըղը 5 սհնհ հէփիսի
31 սհնհ ։ Ա՛ալտըրըպ ծրատան Թէնհինի կեօ-
Թիւրտիւլեր Ա՛ռագարան շհհրինէ չօգ պեօյիւք
ալայ վէ զիյհնէթիլէ· հէր նէ գատար նահարալ
վարիսէ տէյէպիլիրիմ քի Ձիւմլէնի տէ կհլտի
ասքէրլհրի իլէ, եպիսկոպոսլար վէ վարդապետ-
լէր, կրօնաւորլար վէ տիրացուլար Թափորլար-
լա, վէ պայրը հատսիզ հիւսապսըզ ատամլար·
օնլարլա պէրապհր իտի իւչ էվլատը Ա՛ահմհթ,
Ա՛հմհկ վէ Ե ապուհ· անձագ ատլը պեօյիւք
օղլու Ա՛մբատ վէ գարտաշը Ա՛բաս կհլմհտի-
լէր· զէրհ Ա՛մբատ Ա՛ուգարք վիլայհթինտհ
իտի վէ Ա՛բաս Ա՛նանգատա ։

2. Լ՝ուել Աբեսալոմ հրէական, եւ Աշխոդոն եւ ալրընձէ Յովհաննէսին կառավարչաց։

Գ. 5 — 11.

890 ՑԼԹ. Ամբատ պիրինձի՝ էվվելքի Աշոտուն օղլու պապաքնըն էօլմէսինի իշխանութեամբ՝ չըգատը Դուգարք սէմթինտէն եւ իւղսար իլէ Արագազուր շէհրինէ կէլիպ՝ եաս գուրթտու պապաս իչին։ Ա՛ն Ակուրճիլէրին պէյի Աբունեսէ կիւրապաղատ տախի իշխանութիկի կիպի՝ չըգատը կէլտի։ Ա՛ն չիւնքի Աշոտուն գարտաշը Աբաս օ կիւնլէրտէ Ա՛անանդ սէմթինտէ իտի, էվվել օնա օղրատը. օ տախի գոյվուրմէտի քի Ամբատա կիւթսին. օլմայա քի օնու պապաքնըն էէրինէ կէչիրիպ փատիշահ տիքսին, զէրկ քէնտիսի փատիշահ օլմագ իսթէր իտի։ Ա՛ն սօնղունտա չօգ րէճա իլէ օնտան այրըլըպ՝ կէլտի Ամբատըն եանընա վէ կաթուղիկոսուն վէ հէմ պէօյիւքլէրին իրատ էթիւլէ Ամբատը փատիշահ տիքտի Հայաստա։

Տեօնտիւ կիւթտի Աբունեսէն Աբասըն եանընա. օ տախի օնու տէմիրճ վուրուպ զընտանա գօտու վէ չավ էթտի քի Աբաս օլտու Հայաստա փատիշահ։ Պէօյլէ օլտուգտա՝ օրթալըգ աղթ իւսթ օլուպ միլլէթ իքի պէօլիւնտիւ, վէ իքի դարաֆտան ադքեր պիրիքտի վէ պիր պիրինի պաշլատըլար գըրմազա։ Աբայա կիւրտի Դէոլդ կաթուղիկոս վէ չօգ րէճա էթտի Աբասա քի գոյվուրսին Աբունեսէհի վէ վազ կէչ

սին պու իշտէն . օ տախի ըհ֊հին խաթէտի Ա֊տըը֊
նէրսէհ֊հին օղլունու վէ իչի գալէ վէ էմ֊հինիլէ
քեաղատ վէրտի ։ Ալ է խաթէտիկինի ալտըդտա
891 ՑԽ } էմ֊հինինի պօզտու ։ Ա֊մի էթտի օ զաման
Ամբատ փատիշահ քի քէնտի Հօլքէսինին Հէր
դարաֆընա ղիյատէ ասքէր ըղղըսըն , վէ ղայըը
միլլէթ֊լէրտէն տախի իւձրէթ իլէ ասքէր տէվ֊
շիրտի՝ կէրէք աթը , կէրէք եաեա , վէ կէլտի
մուհասէրէ էթտի Ալարուց տէտիքլէրի գալէյի .
ղէրէ օնտա՛խտի Ա֊քաս Ցարա տիւշտիւքտէ՝ էլչի
եօլլատը Ամբատա վէ օնուն Ա֊քաս ատը օղլունու
ըհ֊հին ալըպ՝ գծյվէրտի Ա֊տրնէրսէհ֊հի ։ Ամբատ
տէօնտիւ Ա֊ադալան շէհ֊հրինէ վէ Ա֊րազգաւորա
շէհ֊հրինտէ պիր քիլիսէ եափտը՝ ատը Ա֊ֆնոֆէրէնչ֊
վէ օ շէհ֊հրի թախթ էյլէտի ։ Ալ է լաքին Ա֊քասըն
եիւրէկի տօղրուլմատը . օնուն իչին պիր գաչ
քիչի ույտուրուպ խաթէտի քի էվվէլ կաթուղի֊
կոստան էօձ ալա ։ Պու ֆիքիրտէ իքէն օնուն֊
լա պիր օլանլար թանկրընըն ղազէպինէ օղրա֊
տըլար . օ տախի գօլգուսունտան թէօպէյէ կէ֊
լիպ , Ճան իւ կէօնիւլտէն պարըշտը կաթուղի֊
կոսա վէ Ամբատ իլէ . պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա
էօլտու ։ Ալ է Ամբատ օնուն եէրինէ սէրասքէր
էթտի քէնտի գարտաշընը ատը Շ ապուհ ։
892 ՑԽԲ } Ա֊ֆր նէ քի օլտու կէչտի՝ Ամբատ օնլարը
տույուրտու Ա֊միրապետէ . օ տախի պէյէնիպ՝
էէնիտէն փատիշահլըգ թաձը կէօնտէրտի քի
քէնտի էէնի եափտըղը քիլիսէսինտէ պաշընա
կէյտի ։ Ա֊յլի տէ կէօնտէրտի Ամբատ Ա֊ևան
կայսէրէ վէ էէնիլէտի օնուննա քէնտի տօնթ֊
լուղունու վէ պէօյուք րաղալէթ կէօրտու օն֊

տան ։ Պաշտատը արքեզ Աբբատ՝ քհնտի տէվ-
լեթինի տիւլիւպ պեօյիւթմէկէ վէ տիւշման-
լարընը գօրգութմաղա , վէ կիլեաիքձէ ատը
չանը պեօյիւտիւ ։

893 ԳԽԲ } ( ) վագիթլերտէ Յատրպատական էյալե-
թինտէ օձաուրուր իտի Յմիրապետին պեօյիւք
փաշասը՝ատը Յփշինքի Յձէմկ պուլաուրուր իտի
Պու հաչան կեօրտիւ քի պեօյիւյօր Աբբատ վէ
Յմիրապետտէն վէ հէմ կայսերտէն թաղալեթ
պուլույօր , դուրթուշտու օնա գարշը ։ պիր քէրլէ
եիւրիւյիշ էթտի օնուն իւզէրինէ , վէ պիր շէյ
ետէմմէյիպ պարըշըպ էթտի ։ Յէքի երլտան սօնդ-
րա փիշման օլտու վէ Յայլարը րահաթլըգտա
կեօրտիւքտէ չօգ սաքէրլիլ կէլտի Յայաստանա
Յախջուան շէհրինէ քհնտիսինի տօսթ կեօս-
893 ԳԽԴ } թէրմէքլէ ։ Տուլտու Աբբատ օնուն նիյէ-
թինի , վէ պիր եանա տուրուպ հապէր սալը
նախարարլարա ։ օնլար կէլտիքտէ՝ Յփշին էյլէ
եօլլատը Աբբատա Պէտրգ կաթուղիկոսու՝ քի
եանընա չաղըրա ։ Աբբատ կիթմէտիկի կիպի ,
դուրթուպ կաթուղիկոսու զէննէիրէ գօտու , վէ
քհնտիսի կէլտի Պողս տէտիքլէրի քեօյէ ։
Յէթիշտի Աբբատ տախի ծրայա ։ տիւշտիւ աա-
քէրին իւզէրինէ , չօղունու գըրտը վէ գալանլարը
գաչըրտը ։ Պու շէյտէն սընտը Յփշինին ֆօ-
տուլտուղու , վէ եէմին էթմէքլէ՝ պարըշտը Սըմ
բատիլէ ։ վէ էքի այտան սօնդրա սալը վէրտի
Պէտրգ կաթուղիկոսու ։

896 ԳԽԶ } ( ) վագիթլերտէ Յհմէտ ատը Յինջա-
գետ էյալեթին փաշասը՝ ատի օլտպ Յմիրապէ-
տէ , սաքէրլիլ կէլտի Տարսն սէմպինէ ։ վէ

չինքի Ա ահան՝ Շ ապուհ սերասքերին տա-
մատը ո սէմմէլերէ Հինքմ էտէրիտի՝ էլինտէն
կէլտիկի գատար գարշը գոյուպ՝ Հապէր սալտը
Ամքատա · ո տախի նախարարլարըա պիր օլուպ՝
էէթիշտի ո սէմմէլերէ ալթմըշ պինն ասքէրիլէ ,
Ձիւմլէսի էիւրէքլի իկիտլէր · Ա ասպուրական
էյալէթին պէյի տէ պիլէ՝ Կադիկ ատը՝ գըլա-
ղուզ կիպի · չինքի ո սէմմէլերին եօլարընը պի-
լէրիտի , վէ Ամքատ տախի քէնտիսինի պուննա
ինանտը · պու խային իսէ կիզլիձէ սեօզ էտիպ
Ահմէտիլէ՝ ասքէրի սիւրտիւ գըպլէ դարաֆընա
վէ տաղ սէմմինտէն պըրագտը ծնլարը օրման-
լարա վէ գաշըգլարա · նէ՞ էիւրիւյէձէք էէր
վար վէ նէ՞ իչէձէք սու · ասքէր տէ եօրուլտու
գալտը · քիմի սուսուզլուգտան եօլտու վէ քիմի՞
տէ եօրուլուպ կիտէմէզ օլտու · գալանլար կիւճ
իլէ սապահա գարշը եապլաշտըլար պիր սույա՝
Կուվա տէտիքլերի քեօյէ եապըն վէ օրատա
լէշ կիպի տիւշիւպ ույգույա վարտըլար : Կիւն
տօղմատան եէթիշտի Ահմէտ քէնտի ասքէրի-
իլէ : Այլար տախի այագ սէսինտէն օյանըպ
հազըրլանտըլար : Ձիւշմանլար տիւշտիւքտէ
պունլարընն իւզէրինէ՝ Ամքատ աթընա պինիպ
էիւրիւյիշ էթտի վէ ասքէրիտէ պիլէսինձէ :
Ձիւշմանլար շաշտըգտա՝ պունլար պիրէզինի
գըրտըլար : Կալանլար գաչմաղա պաշլատըգ-
տա , Կադիկ սէս վէրմէկէ պաշլատը քէնտի
եանընտա օլանլարա՝ քի կէրի տուրուպ գաչընը-
լար , տահա չօգ ասքէր պիզէ գարշը կէլի յօր
տէյի : Այ ասքէրի տէ ծնուն ֆէննա ֆիքրինի
պիլմէյէրէք՝ պաշլատըլար գաչմաղա · Ամքատ

տախի օնլարլա պէրապէր։ Ալ չ՚լաքին Ա՚շոտ Աիւնի Ամբատըն գըզգարտաշը օղլու՝ Հալէ քիշիլէ գարըշտը տիւշման ասքէրինէ. վէ օնլարը գըրարագ՝ օրատա տիւշտիւ էլլի նէֆէր եօլ տաշլարը իլէ։ Ա՚հմէտ տէ ասքէրինի ալըպ տէօնտիւ կիլիճտի էէրինէ։ Ա՚աչան տէօնտիւ Ղադիկ քէնտի մէմլէքէթինէ՝ սէվինճինտէն ալայ գուրտու՝ Ալան շէհրինտէ. օ զիյնէթտէ իքէն՝ օնուն ատաշը Ղադիկ Ա՚րծրունի՝ իքի Ա՚մատունի իկիտ իլէ պիր օլուպ՝ օնու օրատա եօլտիւտիւ, վէ գարշը գոյանլարը պիր եանա էրգըպ՝ կիլիճտի էէրինէ։ Պէօյլէ օլտուգտա օնուն կիւվէյիսի Ա՚շոտ էէրինէ կէչտի, իքի գարտաշը տախի քէնտիսինէ եարտըմճի՝ Ղադիկ վէ Ղուրգէն։ Պու իշլէրի կէօրիւպ Ղէորգ կաթուղիկոս՝ կիլիճտի Ալ ասպուրական սէմթինէ վէ օնտա էճէլի էէթիշիպ եօլտիւ 21 սէնէ հայրապետլիք սիւրտիւքտէն սօնրա։ Ադէնի կէօմիւլտիւ Յոսպ էյալէթինտէ՝ Զորց վանք տէտիքլէրինին մէզարլըղընա քի օրատա իտի սուրբ Լուսաւորչին հէզարէնի, վէ օնուն խորանը եախօտ շարժական պէղանը, քի քէնտիսիլէ պէրապէր կէզտիրիր իտի։

897 ԹԽԶ } Ա՚աշտոց իքինճի՝ Կոտայք էյալէթինտէն՝ Ա՚ղվարդ քէօյիւնտէն ալիմ վէ ազիզ պիր քիշի, Ղէորգուն էէրինէ կաթուղիկոս օլտու եէտի այ։ Պու ազիզ կաթուղիկոս ծլմատան կիլիճտի Ալեան ատասընա վէ էէնիլէտի օրանըն վանքընը. քիլիսէ տէ եափտը ծրատա՝ Ա՚ղաքեաք ատընա, վէ չօգ քիշիներ ծրայա տէվշիրիպ՝ իլմիլէ վէ Թէմիզ ամէլ իլէ օնլարը հէր

գարաֆտան Թէքմիլ էթէտի ։ Ալ՝ չինքի ո կիւնէկրտէ պիր գաչը գարշը տուրտու Ը իրակ-
վան սինոդոսունա քի Ա՛ազկեգոն սինոդոսունու գապուլ էթմիշիտի , պունլարա գարշը քեաղատ եազտը սկրթ սեօզլէր իլէ ։

897 ՑՒԶ } Յովհաննէս ալթընձը , Պատմաբան տէտիքլէրի Ա՛ասհոնակերտ շէհրինտէն Ա՛աշտոցուն խրսըմը վէ շայիրտի օնուն եէրինէ կէ-
չիպ՝ կաթուղիկոս օլտու ։ Ո՛ոգ սրգէթէլէր էէքտի վէ հէփ պաշընտան կէչէն հալէրի
898 ՑՒԸ } եազտը ։ Պունուն կիւնիւնտէ Ա՛մբատ փա-
տիշահ Ա՛իւրձիլէրին պէյինի փատիշահ էթտի օ քի եօգարտա զիքը օլունտու Ա՛տրներսէհ խա-
մինտէ ։ Պու իշէ չօղու հասէտ էտիպ՝ Ա՛զինի այաղա գալտըրտը · օ տախի իքի քէրդէ կէլտի Հայաստանա վէ պիր շէյ էտէմմէտի · խուսուսա քի իքինձի կէլիշինտէ պիր քէսքին սանձըլա
902 ՑՓԱ } օղրայըպ էօլտիւ ։ Ա՛ կ եէրինէ կէչտի օ-
նուն գարտաշը Յուսուփ Ե՛անի Ա՛ուսուֆ ։ Ա՛լ չինքի պու Ա՛ուսուֆ փէք խայրն իտի՝ հինչ տօսթլուգ կ՛էթմէտի պունունլա Ա՛մբատ · վէ Ա՛-
միրապետին էմրի՛ իլէ օնուն հիւքմի ալթընտան
903 ՑՓԲ } էէքտի չըգարտը քէնտիսինի ։ Ո՛նտան էօթիւրի ասքէրիլէ եիւրիւտու Ա՛ուսուֆ Հայաստանա վէ սօնդունտա պարըշըգ էտիպ՝ տեօն-
տիւ կիւթտի եէրինէ ։ Ո՛ կիւնէկրտէ էօլտիւ Ա՛մբատըն քիւչիւք գարտաշը Ը ապուհ սէրաս-
քեր · Ա՛մբատ տախի Ը ապուհնուն եէրինէ սէ-
րասքեր տիքտի օնուն օղլունու , ատը Ա՛շոտ ։
904 ՑՓԳ } Պիր կղ բահաթ պուլտուգտա Հայաստան՝ Ա՛գեր փատիշահը Կոստանդին՝ Ա՛տրներսէհին

կիւվէյիսի կէլտի Աղբատըն Թօփրաղընա, վէ պաշլատը սարգընԹըլըգ էԹմէկէ։ Չապէր կէօնտէրտի օնա Ծ՛տրներսէհ՝ քի կէրի չէքիլմին. տիյնէմէտիքտէ, Աղբատ վէ Ծ՛տրներսէհ աքքըրըլէ եիւրիւտիւլէր օնուն իւզէրինէ։ ( ) տախի նաչար գալըպ սըղընտը պիր մէԹին եէրէ, վէ պարըշըգ իսԹէտիքտէ՝ Ծ՛տրներսէհ պիր գաչ նախարարլա կէլտի օնուն եանընա քի պարըշըգ մասլահաԹընը տիւզսիւնլէր։ Ա՛էձլիս օլտուգտա՝ նախարարլար Ծ՛տրներսէհին էմրի իլէ գուԹտուլար Կոստանդինի վէ պաղլայըպ կէօԹիւրտիւլէր Աղբատա. օ տախի օնու զէնձիրէ գոյուպ եօլլատը Ծ՛նի գալէսինէ վէ տէօրԹ այտան սօնրա օնու գոյվէրտի քի կիԹսին էէրինէ։ Պու իշ իչին օղատար ինձինտի Ծ՛տրներսէհ քի տիւշման օլտու Աղբատա։

907 ՑԾԶ } Ինքի իւչ եըլտան սօնրա նախարարլարտան պիրի Չասան Չաւնունի էօյլէ պիր քիմսէ քի՝ հէփսիսի տէ օնուն սէօզիւնի տինյնըլէյիրտի՝ Աղբատիլէ կէրէկի կիպի պօզուշտու վէ օնպէշ նախարարլա պիր օլուպ՝ էօլտիւրմէք իսԹէտի Աղբատը։ Չապէր վէրտիլէր Ծ՛տրներսէհէ քի օ տախի ույսուն. վէ սէօզ վէրտիլէր քի Աղմբատըն եէրինէ քէնտիսինի փատիշահ էԹսինլէր։ Պու պիրլիքտէ Չասանըն գայնաԹ ասընը եօլլատըլար Աղբատա՝ քի պիր ա՛ղ իլէ օնու էօլտիւրէ վէ քէնտիլէրինտէ ասքէրիլէ կէլիպ Ս-րազգաւորս շէհրինէ, Հապէր ալմաղնըչին պէքլէյէնտի։ Ա է չիւնքի օ կիւնլէրտէ Չաշնըք սէմԹինտէ իտի Աղբատ, օրայա կէլտի Չասանըն գայնաԹ ասը. վէ Աղբատլա տօսԹանէ կէօրիւ-

չէրէք՝ ֆուրսաթ կէօզլէր իտի օնու էօլտիւր-
մէկ ։ Ալը պէյան օլտուգտա՝ գաչտը վէ ղայիպ
օլտու · Ամբատ տախի ափսանըզ ասքէր իլէ եէ-
թիշտի Շ իրակ սէմմէինէ ։ Չրազգաւորսա կիր-
մէտէն՝ ասքինախուարարլար տարտաշան օլտուլար ·
վէ Տայք սէմմէինէ տիւշիւպ՝ պաշլատըլար աս-
քէր տէվլիտմէկ ։ Պու իշ Թէվաթիւր պուլ-
տուգտա , միլլէթ այաղա գալգտը վէ հէր գա-
րաֆտան սիւրիւ սիւրիւ ասքէր եէթիշտի Ալմ
քատըն իսմատընա ։ Ամբատ տախի եիւրիւտիւ
Ա՛տրնէրսէհին Թօփրաղընա վէ այագ ալթընա
ալըպ չըղնատը պէրպատ էթտի մէմլէքէթինի ։
Ա՛յի նախուարարլար տախի Ա՛տրնէրսէհ իլէ աս-
քէրլէրինի ալըպ կէլտիլէր Ամբատ իւզէրինէ ·
վէ օլտու գուրուլտուգտա , Ամբատլա օլանլար՝
նէ էմրի վէ նէ վագթէ պագմայրպ՝ տիւշտիւ-
լէր օնլարըն իւզէրինէ , վէ գըրա գըրա խարատ
էթտիլէր օնլարը ։ Պագտը կէօրտիւ նախուարար-
լար քի չարէ եօգ՝ պաշլատըլար պաղըրմաղա վէ
ինայէթ տիլէմէկ ։ Պէօյլէ օլտուգտա Ամբատ
օնլարտան խաթէտի տալթ ասի օլանլարը ։ Ա՛ն-
տի օ զաման Ա՛տրնէրսէհին պուրնու · կէլտի
տիւշտիւ Ամբատըն էօնիւնէ վէ ափվ տիլէտի ։
Ա՛ և Ամբատ րէհին ալըպ օնուն պէօյուք օղլու-
նու՝ վէ օնուն էլինէ ասի նախուարարլարը դու-
թուպ վէնձիրէ գօտու · վէ օնլարը Շ իրակ
էյալէթինէ կէօթիւրիւպ՝ կէօզլէրինէ միլ՝ չէք-
տի · քիմինի Լ ևան կայտըրէ եօլլատը վէ քիմինի
Աոստանդին փատիշահա ։

3. Անէծքը Մեռածին հէրեայէսի, ու վախճանը ի Պաղեստին Երծրունի ծնա զԵբու Ֆուրնէշահ ուղտու։

Դ. 12—15.

908 / 908 Ապա թագաւորեցաւ հինգ նէ գատար սըզ-
լեթ չէքտի իսկ Նայ Միլլեթի՝ կիրչի շէտիտ օլ-
տու, վէ լաքին պուննատան սօնղրա չէքտիքլերի
խարաբ էթտի միլլեթի։ Ապ այրըլընտան չէք-
մէքէ արըգլանտը. քէնտի Ձինահինտէն չէքերէք
հէմէն էօլիւպ մէզարա եապլաշտը. նիձէ քի ա-
շիքեարէ կեօրիւնիւր շիմտէն սօնղրա եապա-
Ձագլարըմընդան։ Մեռատ փատիշահըն պիր
կըզգարտաշը օղլու վա՛րիտի Պաղիկ ատը Ե՛բ-
ծրունի քի Ա աստուրական մէմլէքէթինէ պուլ-
ուրուպ հիւքմ էտէրիտի։ Պու Պաղիկ Մեռա-
տա ասի օլուպ կիթտի Նուսուֆ ոստիկանա վէ
Մեռատտան շիքեայէթ էթտի։ Նուսուֆ տա-
խի պէօյլէ պիր ֆուրսաթ կեօզլէրիտի քի Նայ
փատիշահլըղընը իքի պեօլսիւն վէ իքիսինիտէ
եօղ էթսին. պուննուն իչին Պաղիկի Նայլարա
փատիշահ տիքտի. վէ ծնա եարտըմՁի օլտու
Մեռատա գալըշը, քի կիվվել Մեռատը զայ էթսին,
սօնղրա Պաղիկի։ Պու շէյի կեօրտիւքտէ Մըմ-
բաա՝ աՁէլէ իլէ եօլլատը Նուսուֆա Յով-
հաննէս կաթուղիկոսու ազիմ փէշքէշլէրիլէ քի
ծնուն հադրընը էլէ ալա։ ( ) տախի կիվվէլը
բայէթ էտիպ կաթուղիկոսա՝ պիր գաչ կիւնտէն
սօնղրա գարանլըգ զընտանա էնտիրտի աղըր
զինՁիրիլէ վէ պաշլատը ասքէրինի տիւզիւպ

գօշմաղա ։ Պահալ կիւնէրի կէլտիկի կիպի՝ ալտը Յուսուֆ քէնտի ասքէրինի վէ Պապիկին Ձիւմհուրինի վէ եւրիւտի կէլտի իչէրիյէ ։ Նախջուանտա գօնագ էտիպ՝ էվվէլ ասքէրինի սալտը Սինինք սէմթ լինէ , օնտան սօնղրա ղայրը սէմթլէրէ ։ Վէ քիմի պուլտու իսէ՝ գըլըճտան կէչիրտի ։ սօնղրա կէլտի Պուրին շէհրինէ ։ Պունու տույտուքտա Սմբատ փատիշահ՝ կէլտի Երազգաւորս շէհրինէ վէ օնտա գըշլատը ։

909 ԵՆԸ } Սըգըլա կէլտիքտէ Հայաստան , նա-խարարլարըն չօղու վէ Սմբատըն պարտաշը օղ-լու Նշոտ սերտափէր կիթտի Յուսուֆա ։ օ տախի հէփիսինի եանընտա ալըգօյուպ՝ պիրէր պիրէր էօլտուրտու ։ քիմինի պօղտու վէ քիմինի շէհրիլէտի ։ սաղ գալան ապ օլտու ։ Օ՛ օր էթ-տի Յովհաննէս կաթուղիկոսա քի աղչէ վեր-սին , օ տախի պու մահանա իլէ եալվարտը քի ղընտանտան չըգըպ կիթսին աղչէ տէվշիրսին ։ Պին օլտուգտա կիթտի վէ տէվշիրտիքլէրինի Յուսուֆա կէօնտէրիպ՝ քէնտիսի գաչտը Նղուան սէմթինէ ։

910 ԵՆԹ } Պըշ կէչիպ պահար կէլտիքտէ՝ հազըր-լանտը Յուսուֆ՝ եւրիւմէկէ Սմբատ իւշէրի-նէ ։ վէ չիւնքի պիլիրիտի քի Սէորդիք տէտիք-լէրի եարտըմ էտէրլէր Սմբատա , հապէր եօլ-լատը ծնլարա քի Սմբատիլէ պիր օլմասընլար ։ չաղըրըրսա քէնտիլէրինի՝ կիթսինլէր վէ լաքին Ձինակէ կիրիշմէյիպ կէլի չէքիլսինլէր ։ Պու շէյէ գայիլ օլտուգլարընտա Սէորդիք տէտիք-լէրի օյմագ , ատը Յուսուֆ ասքէրինի վէ Պապիկէ պիր օլանլարը վէ կէլտի Նիպ էյալէթի-

նէ ։ Կեօրտի Ամբատ քի գաշմագ կեօսթէր-
մէքլէ՝ իշ ֆէնայա վարըր , քէնտիսի իչլին ա-
քեր տէվլիրտի ։ Ասորվէրիտ իւձրէթ իլէ
դութատ , ծնլարըն ֆիքրինի պիլմէյէրէք ։ Իքի
պեօլտիւ ասքէրինի , վէ իքի օղլունա թէսլիմ
էթտի՝ Ղշոտա վէ Աուշէղ վէ եօլլատը Հա-
ռաստֆուն իւզէրինէ ։ Պունլար զանն էտէրէք քի
Հռաստֆուն օրտուստ՝ Ամիզ էյալէթ մինտէն չըգ-
մըշ տըր՝ ծրայա էնմէք իսթէտիէր քի արտըն-
ձա ծնու գօվալասընլար ։ Նաչան ամիանսըզ օ-
րայա էնիսկ կեօրտիւ լէր Հռաստֆուն ասքէրինի՝
շաշըպ գալտըլար ։ Ա է չինքի կէրի չէքիլմէք
օլմազ իտի՝ տիւշտիւլէր իւզէրլէրինէ վէ ծնլարը
գըրտըրքէն Ասորվէք տէտիքլէրի կէրի չէքիլ-
տիէր վէ ծնլարտան չօղու փուստույա կիրիսկ տագ-
լանար ։ Պէօյլէ օլտուգտա տիւշմանլար Ղշո-
տան տեօրթ գալաֆընը ալտըլար ։ ծ տախի
գուվվէթինէ կիւվէնիսկ՝ սիւրտիւ պիր գալա-
ֆա , վէ տիւշման պեօլիւքլէրինի եավըպ էլը-
թարագ կէչտի կիթտի ։ Պունձիէյին ծնուն
գալտաշը Աուշէղ տախի օ պիր սէմթինի գը-
րտարագ՝ սէլամէթ չըգտը ։ վէ լաքին Ասորվէք
տէտիքլէրի քի փուստուտա կիզլէնմիշլէրիտի՝
դութուպ ծնու պաղլատըլար վէ կեօթ իւլտիւ-
լէր Հռաստֆուն էօկիւնէ՝ օ տախի պիր գաչ
կիւնտէն սօնրըա ծնու զէհիրլէյիսկ էօլտիւրտիւ ։
վէ չինքի Պրիգոր Ամինէտ եանընտա իտի՝
ծնժ տախի էօլտիւրտիւ ։

911 / 84 Պու Պրիգորուն իքի գալտաշը վար իտի
Ահակ վէ Ա սահակի Ամինք էյալէթինի պէյ-
լերի իտի ։ պունլար իշիթտիքլէրինտէ քի Հռա-

տուֆ էօլտիւրմիշ գարտաշլարընը վէ ղայրը նա-
խարարլար , ալըպ չօճուղլարընը վէ ագրապա-
լարընը՝ կէչտիլէր Աևան տէնիզլինին ատաընա ։
Պունուն հապէրինի ալտըգտա Նուսուֆ վէ
Յագիկ՝ չաիրճագ ասքէր եօլլատըլար օ սէմ-
թէ . օնլար տախի կէլիպ տէնիզին պիր գարա-
ֆընը գուրթտուլար , վէ օրատա չօգ սալլար
տիւզտիւէր քի ատայա կէչսինլէր ։ Պունու
կեօրտիւքլէրի կիպի Ահակ վէ Ասակ՝ ատա-
տան չըգըպ կէչտիլէր տէնիզին օ պիր գարաֆը-
նա վէ ասքէր տէ եէթիշտի օրտայա ։ Պագըպ
կեօրտիւէր Ահակ վէ Ասակ քի պունլարընն
էլինէ տիւշէճէքլէր , օղուլլուշաղը վէ ղայրըլա-
րընը իլէրի սիւրիւպ՝ պիր էմին եէրէ պըրագտը-
լար . վէ քէնտիլէրի կէրի տեօնիւպ սալտըլար
ասքէրին իւզէրինէ . չօղունա օրատա գըլըճ չա-
լըպ՝ եէրէ սէրտիլէր վէ գալանլարը տարտաղան
վէ թարիւմար էթտիլէր . վէ օնտան տեօնիւպ՝
ալտըլար օղուլլուշաղը վէ կիթտիլէր Ուտի մէմ
{ 913 / 8կԱ } լէքէթինէ ։ Պ այէթ իլէ տարըլտը Նու-
տուֆ՝ պու իշի իշիթտիքտէ . վէ Յագիկտէն
էօճ ալմագ իսթէտի նիճէքի էվվէլտէն նիյէթ
էթմիշ իտի . վէ լաքին իսթէրսէ քի էվվէլ
Ամբատը էլէ կէթիրէ . օնուն իչին պիր վագիթ
սապր էթտի ։ Այճտէն կէճ տուչտու Յագիկ
օնուն ֆիքրինի վէ գաչմագ իսթէտի , լաքին
թէզէ կտիմէտի ։ Փիւշման օլտու էթտիքլէ-
{ 913 / 8կԲ } րինէ վէ հապէր վէրտի Ամբատա ։ Պագ-
տը կեօրտիւ Ամբատ քի հիչ պիրինտէն իւմիտ
եօգ , չըգսը կիթտի Նարատ մէ մէնքէթինէ ,
վէ պիր էգ ասքէր իլէ սըղընտը Աստուած ԲԵԲԴ

տէտիքլէրի գալէյէ ։ Պուննու իշլիթտիքտէ Յուսուֆ , ալտը քէնտի ասքէրինի վէ Հայլարտան օլան ասքէրի՝ կէլտի մուհասէրէ էթտի օ գալէյի ։ Պաղէտէ օլանլար տախի օգ վէ սափանլա պաշլատըլար ասքէրի գըրմադա , օ գատար գըրտըլար քի լէշլէրի եըղըլըպ՝ տէփիլէր կիպի իւքսէքլէնտի ։ Իլէրի չէքտի Յուսուֆ Հայ ասքէրինի վէ ծնլարը տախի պաշլատըլար գըրմադա ։ Պէյլէ մուսիպէթի կեօրտիւքտէ Ալմաքատ՝ էլ չէքտիրտի ասքէրինէ . “ Պէնիմ իչլինտիր տէտի պու գըրըլմադ . չօգ էյի տիր քի պէն էօլէյիմ, պու գատար Հայ ասքէրին գըրըլմասընտան ,, ։ Պու նէյէթ իլէ Հապէր կեօնտէրտի Յուսուֆա . “ ՅԱհէր պէնի խաթէրսէն տէտի՝ չըգայըմ, գըրմա պու գատար Հալգը ,, . վէ եէմինն քեաղատը խաթէտի քի գըմասըն քէնտիսինէ վէ գալէտէ օլանլարա ։ Պէյլէ քեաղատլա՝ կիթտի Յուսուֆուն եանընա , օ տախի եիւզտէն օնա իքրամ կեօսթէրիպ՝ գաֆթանն կէյտիրտի ։ Ա՛ն լաքին տայիմա շիւպհէտէ խտի Ալմաքատ . վէ պիր գաչ կիւնտէն սոնդրա իլգին աըլըպ՝ կիթտի Ե՛ իրակ սէմթինէ ։ Պունու կեօրտիւքտէ զանն էթտի Պաղիկ քի գուրթուլտու Ալմաքատ վէ պէնտէ գուրթուլայըմ տէյիպ՝ ափանըզ գաչտը գարտաշը իլէ Ա՛ աապուրական սէմթինէ վէ սըղընտը մէթին գալէլէրէ ։ Պունտան էօթիւրի իֆրատ իլէ ինճինտի Յուսուֆ . վէ կիւՀէնատիկինտէն՝ Հէր նէ գատար նահարար վարիսէ եանընտա՝ զինճիրէ գօտու , Ա՛շոտ սէրտաքէրի տէ ծնլարըլա պիլէ ։ Ա՛ն գօրգուսընտան քի Պաղիկ վարըպ պիր

օլուր Ամբատլա , ալիլէ Ամբատը էանընա չա-
ղըլըը · վէ կէլտիկի կիսի՝ տէմիրէ վուրտու
վէ Դուին շէհրինէ կէօթիւրիւ՝ պիր տէրին
վէ գարանլըգ ղընտանա գօտու : Ընտա գալըը
Ամբատ պիր եըլ էօրթիւսիւգ վէ տէօշէքսիգ ·
սալթ էքմէք վէ եալընըգ սու վէրիրլէրիտի օ-
նա՝ օնու տախի էօլչի իլէ , միւրատլարը պու քի
տինինտէն տէօնտիւրէլէը :

Պիր եըլտան սօնղրա կէլտի Դուսուֆ ապքէր-
իլէ՝ Ալընջակ գալէսինէ քի ծնայա սըղընմիշ
իտի նահարարլարըն գատրնլարը վէ էվլատլա-
րը · վէ պիլէսինէ կէօթիւրտիւ Ամբատ փա-
տիշահը աղըը զինձիրիլէ : Ընալըշը գալէյի
ալմադա · պիր շէյ էտմէտիկի կիսի՝ Ամբատ-
տան էօձ ալմագ իսթէտի : Կէթիրթտի օնու
զինձիրէ պաղըը՝ գալընինն գարշըսընա գալէտէ
օլան Ձայլարըն էօկիւնէ : Ի՛ն ձէլլատլար պաշ-
լատըլար օնու տէօյմէկէ վէ Ֆնախարայա ալմա-
ղա , վէ սաաթ պէ սաաթ տիւրլիւ տիւրլիւ իս-
քինձէլէը էթմէկէ՝ քի տինինտէն տէօնէ :
Ընատըգտա՝ կիմի էթտէ Դուսուֆ՝ քի էօ-
լիւմ իսքինձէսի էթսինլէը · օնլար տախի Ամբ
բատըն մահրտանարընը ալըպ՝ տէյինէքլէ պօղա-
զընա դըգտըլար · վէ կիզլի եէրլէրինէ լիսանա
կէլմէգ էզկէթլէր էթտիլէր · վէ տահա ձանը
Թէնտիքքէն պօղազլատըլար վէ Թէնինի Դուին
շէհրինէ կէօթիւրիւ՝ իսաչ գարընընա աղաձ
իւզէրինէ կէրտիլէը : Ի՛ն օ սաաթ պիր շէ-
ֆաֆլը այտընըգ կէօրիւնտիւ Ամբատըն Թէնի
իսթիհնտէ վէ օ էէրին Թօփրաղը մարաղ-
լըլարա շիֆա վէրիսի՝ միւձիզէթլէր կէօսթէր-

տի . պու սէպէպտէն չօգ քիմնէլէր քրիսթիան լըգ տինինի գասպուլ էթտիլէր : Պու Սմբատ փատիշահըն մարտիրոսլուղու օլսու սէնէ 914 . 949 . ապրիլ այըն 16 : Ա և փատիշահլըգ սիւրտիւ 24 սէնէ պապասընըն էօլմէսինան չագ քէնտի էօլմէսինէտէք : Տէրլէր քի պու Սմբատ Յուսուֆուն հապսընտա իքէն պիր Թէպտիլ քահանայա խոստովանանք օլուպ , սրբութիւն ալտը :

Սմբատ էօլտիւքտէ՝ Յուսուֆուն ասքէրի՝ պիր գաչ խային քիշինին հիյլէսի իլէ՝ կէնճ վագթինտէ Յրնջակա կիրտիլէր վէ օնու զապտ էտիպ՝ գըրտըլալ շէհիրտէ օլանլարը . վէ գաղանլարըն պայազըսընը էօլտիւրտիւլէր վէ հյիլէրինի էսիր էթտիլէր , պէօյիւքլէրին գատընլարը տախի պէրապէր . վէ կէօթիւրտիւլէր Ղուրն շէհրինէ քի օնտա չօղու էօլտիւ : Ա և զապտ էթտի Յուսուֆ Սմբատըն եէրլէրինի՝ վէ հէր եէրէ մուհաֆըզ վէ ասքէր գօյուպ՝ տէօնտիւ կիթտի պիրկզ էսիրլէրիւլէ Յրտպատական մէմ լէքէթինէ :

4 . Ւ՛ինձէ Ա՛ղոթաւն հէ՛ւէայէսւ , օ՛ւ է՛ւկաթ պէ՛նէլսւ , եաՒէ պէ՛ւդը :

Դ . 16—20 .

914 / 949 Ա՛ւտա իքինճի՝ հվիհլքի Սմբատըն օղլու լաղապը էրկաը՝ եանի տէվիր՝ հաչան իշխըտի պապասընըն էօլմէսինի վէ Յուսուֆուն էթտիքլէրինի , տէվլէտի ալթը եիւզ քիշի պիրլիկ

ընտեղն պահատը · վե օնլարլա եւրուտիւ Հայաստանըն հեր գարաֆընա · վե հերնէ գատար Նուսուֆտան գալմա ասքեր վե մուհաֆըզ պուլտու իսկ՝ գօվտու · վե օնլարըն ալտըղը եէըլերի էլչերինտէն ալըպ՝ քէնտիսի գօտու օրալարա մուհաֆըզ վե պէքձի։ Նագիկ տախի պեօյլե էթտի՝ քի փատիշահ օլմիշտի Նասպուրականն մէմլէքէթինտե ։

{ 916 ՑԿԴ } Հայլար պագտըլար քի Նշոտ իլերի կէչէօր, չօգ սէվինտիլեր վե փատիշահ տիքտիլեր օնու՝ պապասը եէրինէ ։ Նէ լաքին նախարալարըն չօղու՝ պու շէյի հազմ էտէմէյիպ ասի օլտուլար վե պիր պիրինէ հասէտ էթմէքլէ՝ պաշլատըլար պիրիպիրինէ տիւշմէկէ վե պիրիպիրինի եըգմաղա · օ գատար քի քէնտի գուվլտըը տախի պաշ գալտըրըպ՝ աղալարընըն չօղունու էօլտիւրտիւլեր վե եէրլերինի գուԹտուլար, վե Հայաստանըն ԹէքրարաԼԹընը իսԹիհնէ { 916 ՑԿԲ } կէԹիրտիլեր ։ Նէօյլե պիր ֆուրԹունատա կէօրիւպ Նուսուֆ Հայաստան մէմլէքէԹինի վե եէնիտէն ասքեր տէվշիրիպ՝ եւրուտիւ կինէ Հայաստանա · վե տեօրԹ գարաֆընա տիւշիւպ խարապ էյլէտի քէօյլերի վե քէնտիլերի, վե հիսապսըզ ձան էսիր էթտի վե չօղունու տախի գըրըպ կէչիրտի ։ Նայրին ասքերին էթտիքլերի իսկ՝ տիլ իլե Թապիր օլունմազ · հէր նէրէտե իհԹիար վե գօձա գարը պուլտուլարա , պիր պիրինէ պաղլայըպ՝ օրԹաընտան գըլըձլա քէսէրլերիտի · չօձուգլարը՝ անալարընըն գուձաղընտան գափըպ , եէրէ չարփարլար իտի · կէպէ գարըլարը այաղ ալԹընա

ալըպ՝ չըշնարըլար իտի • պաղնըէրին տէ գարնընը եարըպ՝ չօձուզու տըշարը չէքէրլէրիտի վէ ղայրը տահա չօգ մուսիպէթլի իշլէր էտէրլէրիտի ։ Ա՛ահտարը պու իտի քի զօր իլէ օնլարը տինտէն չըգարալար • վէ պու օլմատըգտա՝ էզիյէթլէրիլէ էօլտիւրիւլլէրիտի ։ Ա և չինքի պունլար տին ուղուրունա էօլտիւլէր՝ պու սէպէպտէն միլլէթ իչինտէ կիւն թային օլունտու պունլար իչին եօրթու էթմէկէ մարերի այրն իկիրմիսինտէ • այսմաւուրքա կեօրէ յունիս այրն իւչիւնտէ ։ Պունլարըս մարտիրոս օլտու Ա՝իքայէլ ատըլը պիր ուշագ Պուգարք էյալէթինտէն՝ ծնեէտի եաշընտա • վէ տահա իքի գարտաշլար Պնունի սօյունտան՝ Պաւիթ վէ Պուրգէն, իքիսի տէ կիւզէլ վէ գուվվէթլի իկիտլէր ։ 917 ՊԷօյլէ օլտուգտա՝ ղայրը միլլէթլէր տախ Հայաստանը սահապըզ պուլուպ՝ իչէրի էիւրիւտիւլէր, վէ հէր նէ գատար քէնտիլէրինէ եագըն եէր Ալիրսէ՝ խարտապ էթտիլէր ։ Ա և նախարտարլար տախի տիւշմանլարա գարշը տուրմագ եէրինէ՝ թէքբար պիրիսիրլէրինէ զըտտ օլտուլար ։ Պաշլատը Ա՝շոտ պիրէզ գարշը գոմագա, Պադիկ տէ օնա կեօրէ • վէ լաքին եարտըմընըզ գալմալարը իչին՝ իւմիտլէրինի քէսիպ՝ սարսի եէրլէրէ սըղընտըլար ։

918 ՊՈւ գատար իշլէր օլտուգտան էօթիւրի Հայաստանտա էքին պիչին ծլմատը • օնուն իչին պիր սըգլէթլի գրթլըգ զուհուրա կէլտի, նիձէ քի տիւնեա գուրուլալը Կամէնիսթան էօյլէ գրթլըգ կէօրմէմիշիտի ։ Պունտան չօգ քիմսէլէր էօլտիւ վէ եապանի ձանաւարլարա եէմէք

օլտուլար · Հօյլէ քի օնլար տախի ինսան էթ ինէ
ալըշըպ տատանմագլա՝ շէհիրլէրի վէ քեօյլէրի
կիրիպ՝ տիրի ատամ եէրլէշիրտի ։

919 ՑԿԸ } Պու իշլէրի իշիթտիքտէ Կոստանդին
կայսր Պերփիւռուժէն՝ Ա՛մր էթտի՝ Ա՛իկողայոս
Ա՛ադրիկ՝ քի եազսըն Յովհաննէս կաթուղի-
կոսա վէ Ա՛իւրձի փատիշահընա , վէ Ա՛քիսազ-
լարըն պէյինէ քի Ո՛ղ նախարարլարընը պա-
րըշտըրըպ պիր էթտինլէր վէ տիւշմանլարը գօ-
վալասընլար · քէնտիսինէ հազըր տըր եարտըմ
էթմէկէ ։

920 ՑԿՔ } Պունտան պիր ֆայտա ծէմատըգտա՝ Ա՛ն-
վանամ եազտը Յովհաննէս կաթուղիկոս
վէ տիւէտի կայսերտէն՝ քի քէնտիսի պիր չարխ
էտէ ։ ( ) տախի էօլճատը Ո՛ղ ասատանա՝ ըհ Ա՛ա-
լընտան պիրիսինի Ա՛նդոդորոս ատը քի սեօյլէշէ
Յովհաննէս կաթուղիկոսիլէ վէ Ա՛շոտա վէ
օնլարը տավէթ էյլէյէ Ա՛տանպօլա քի պու շէյ
իչին միւշավէրէ էթմինլէր ։ Ա՛ Ն լաքին Յով-
921 ՑՀ } հաննէս կաթուղիկոս կիտէմէտի ։ Ա՛ալէթ
Ա՛շոտ փատիշահ չըգտը կիլճտի Ա՛նդոդորոսա ,
պիր գաչնախարար տախի պէրապէր վէ չօգ բաղ-
պէթ պուլտու կայսերտէն ։ Ո՛ղ ան Ա՛ոուսուֆ
տուդտու Ա՛շոտուն Ա՛տանպօլա կիլճտիկինի վէ
պիլտի քի Ա՛ում ասքէրի իլէ տեօնիւպ կէլէճէք
Ո՛ղ ասատանա՝ պրագտը Ո՛ղ ասատանը վէ կիլճ-
տի քէնտի եէրինէ · վէ չունքի տահա եանընը-
տա իտի Ա՛շոտ սէրասքէր Ա՛մթատեան՝ Ա՛շոտուն
ամուձասը օղլու , փատիշահ էթտի օնու Ո՛ղ-
լար իւզէրինէ՝ քի Ո՛ղլարընն պիրլիկինի եարըպ
եըրթըպ՝ ֆըրգա ֆըրգա էյլէյէ ։ Ա՛ ն լաքին Ա՛-

շոտ փատիշահ քի Ստանպօլտա իտի՝ հէնիվ պուռնու իշլէմէտէն՝ տիլէտի կայսերտէն՝ քի կիլիսին Հայաստանա. վէ կայսր օնա Թէքֆուր շան վէրիպ՝ Մուհամ ասքերիվիլէ տեօնտիւրտիւ Հայաստանա։ ( ) տախի կէլտիքտէ՝ եօլ լարտա հէր եէրտէ շան պուլտու վէ Ձիւմլէսի՛ տէ օնու փատիշահ եէրինէ գապուլ էթտի. սալթ Պողդ տէտիքլերի շէհիր՝ օնա գարշը տուրտու. օ տախի Մուհամ ասքերիվիլէ Ձէնք էտիպ օնլարլա՝ ալտը օ շէհիրի վէ հէր նէմ գատար մալ պուլտու իսէ օնլարա վէրտի։ Մ Ձինքի պու շէհիրտէ օլանլար օ վագիթտէ գաչտըլար օնուն քեօյլերինէ, օնլարը տախի ալտը վէ գաչանլարը ծրալարտան գօվալայըպ՝ մալլարընը զապդ էթտի։ Սօնղունտա Մուհամ ասքերինի պախշիշլէր իլէ տեօնտիւրիւպ՝ վարտը սաքին օլտու քէնտի շէհրինտէ՝ քի Կոնդաւտոս տէնիր իտի։ Կէլտի եէթիշտի տախի օնուն գարտաշը Ա.քաա՝քի Կիւրձիւսթանտա իտի, վէ օնունլա պիր օլտու։ Պողդ տէտիկիմիզ շէհիր, վէ օնուն քեօյլերի՝ քի ալտը Ա.շոտ փատիշահ՝ սէրասքեր Ա.շոտուն եէրլերի իտի վէ քէնտիսի տահա տոնյմատան՝ Նուսուֆտան այրըլըպ՝ իհթիշամ իլէ կելտի Հայաստանա. վէ հաչան Ա.շոտ փատիշահըն էթտիկինի կեօրտիւ՝ չօգ տարըլտը, վէ ֆիքրինէ գօտու քի օնու գօվալասըն. օնուն իչին պաշլատը ասքեր տէվշիրմէկէ։ Պունու տույտուգտա Ա.շոտ փատիշահ, օ տախի եէնիտէն ասքեր տէվշիրտի։ Մ Ձ պիր պիրինէ պէքլեմէյէրէք՝ եհուրիւտիւլէը պիր պիրի իւզէրինէ վէ պիր պիրինի գըրտըլար. քիմսէ պու-

լուսնամատը քի արայա կիրիպ՝ պարըշտըրա, եա պիր ջարեսինի պուլա։ Ախտարտըրը իսկ տա-հա պէմէը գապարթտըլար իշի· քիմի պիրինէ, քիմի օ պիրինէ եարտըմ էտէրէք, վէ քիմի տէ իշէ գարըշմայտուգ։ Ոնդուունտա Յովհան-նէս կաթուղիկոս օնա պուննա տիւշմէքլէ՝ նա-խտարտըրը պիր էտիպ՝ կիւճ իլէ պարըշտըրտը օնըտըը։

Տահա պու պարըշմագ օլմատան՝ Գուգարք տէտիքլէրի Հայտար վէ օնըտրըն պէօյիւկի Ա-սակ վէ օնուն գարտաշը Ա.ղոտ՝ Գնթունի ծօյ-ուունտան Հայաստանըն պուտանըգլըղընը կէօ-րիպ Ա.ղոտ փատիշահա ասի օլտուտար։ Ա.ղ-տը Ա.ղոտ Ա.բաս նամ գարտաշընը վէ եիւրիւ-տիւ իւզէրէրինէ։ Ընտր տախի գօրգուտա-րընտան՝ սրդընտրըտար Շ ամիուդէ գալէսինէ։ Ադթիշտի Ա.ղոտ օրայա՝ վէ լաքին ալամատը գալէյի, վէ չիւնքի զահրէսի թիւքէնտի վէ եէյէճէք եօղ իտի, ասքէրինի տաղրթտը էօ-թէյէ պիրիյէ քի զահրէ պուտունտար· վէ քէն-տիսի տէ իքի եիւզ էլլի նէֆէր ասքէրիլէ կիթ-տի օթուրտու Ախորէմ գալէսինէ եապըն պիր եէրտէ քի պիրէզ ռահաթ լանա։

Պունու տույտուգտա իքի գարտաշ Ա ասակ վէ Ա.ղոտ՝ չափրաշագ Յովկաս սէմթինտէն վէ Ախիֆիս գարաֆընտան տեօրթ պին եարար ասքէր իւճրէթ իլէ ալըպ վէ Ա.ղոտուն իւզէրի-նէ կէլիպ տեօրթ գարաֆընը գուշաթտըտար։ Շ աշտը գալտը Ա.ղոտ վէ պիր չարեսինի պու-տանայըպ՝ եանընտա օլանտարը եիւրէքլէնտիրիպ՝ օնտարտա պէրապէր կիւրէշտի տիւշմանտարընտա

գարշը · վէ ծնլարա կէօվ աչտըրմայըպ՝ գոգըմ-
լարընը չալփարագ Թարիւմալ էԹատի , վէ էօ-
կիւնէ գաԹըպ քիմինի գըլըձտան կէչիրտի վէ
քիմինի էսիր էԹատի : Ալ չիւնքի ծնլարըն եա-
րըսը գատարը քրիսԹիան տէյիլ իտի՝ պուրուն-
լարընը վէ գուլագլարընը քէսիպ՝ քէնտի եէր-
լէրինէ եօլլատը · վէ քրիսԹիանլարլէ սօյուպ՝ ա-
զատ էԹատի : Կէլտի տիւշտիւ օ զամանն Ալ ա-
սամ՝ Ա՛շոտուն այաղընա · օ տաԽի քէնտի պէօյ-
իւքլիւկիւնի կէօսԹէրէրէք՝ սուչունու ափվ
էԹատի վէ Թէքրար ծնու փաշա տիքտի Ալու-
գարք մէմլէքէԹինէ : Ալ ք քէնտի կիԹատի Ա՛մ-
խազ սէմԹինէ՝ Ալուրգէնինն եանընա վէ ծրատա
գըշըատը :

( ) սէմԹլէրտէ իքէն Ա՛շոտ փատիշահ ,
{922 ՃՀՈ}
օ պիր Ա՛շոտ շարդընա գարշը կիւնէ պաշ գալը-
րըպ էօԹէտէ պէրիտէ չէԹէՃիլիք էԹմէկէ
պաշլատը վէ հէր նէ գատար քէօյ վարիսէ Ալ ա-
զարշապատ սէմԹինտէ քէնտի զապդընա ալտը ·
պիր էզ եարամազ քիմսէլէր իլէ կիԹատի օԹուր-
տու Ալ ազաւեր տէտիքլէրի քէօյտէ , վէ օնտա
պէքլէրիտի՝ քի Ա՛շոտ տեօնտիւքտէ եիւրիւ-
սիւն իւզէրինէ : Պուննու իշիԹտիկի կիսպի Ա՛շ-
շոտ փատիշահ՝ կէլտի եէԹիշտի օ սէմԹլէրէ ,
վէ ափանտըզ պիր կիւն սապահա գարշը տիւշ-
տիւ օնուն իւզէրինէ , վէ ասքէրինի գըլըպ՝ չըր-
չըպլագ գաչըրտը օնու · վէ Ճէնքտէ տիւշէնլէրինն
Թալանլարընը տէվէշիրիպ կէլտի օԹուրտու
Ալ ազարշապատ շէհրինտէ : Պուչունն Ա՛շոտ տա-
խի կիԹատի սըղընտը Պուրին շէհրինէ :

( ) Եւրէ Ա՛շոտ էվլէնմէք իսԹէյիպ ալտը Ալա-

հակ նախատարերն գըզընը՝ օ քի Պարզման մէմ
լեքեթին պէյլ իտի՝ լաղատպը Աևադա ։ Պունու
իշխեթտիքտե Յուսուֆ՝ թաձ վե փատիշահա
լայըգ հսպապլար կեօնտերտի Ջոտա՝ քի օնուն
հադրընը էլե ալա · չիւնքի ասի օլմագ իսթեր-
իտի Միրապետե · պունտան ղայրի պէր սիւրիւ
աթլը ասքերիտե եօլլատը օնա եարտըմ· օ տա-
խի օնա մուգապէլե ազիմ փէշկէշլեր կեօնտեր-
տի ։ Ելը սօնղըա Ջոտ քէնտի ասքերինի վե
գայնաթասընըն ձէնքձիլերինի վե Յուսուֆուն
աթլըլարընը · վե ծպէր Ջոտուն իւզերինէ վա-
րըպ՝ կէլտի Պուրնն շէհրինի մուհասէրե էթտի ։
Կիթտի եավաշտը Յովհաննէս կաթուղիկոս
քի կէրի չէքիլսին · վե լաքին Ջոտ փատիշահ
տիւնէմէյիպ՝ օնուն հադրընը երկարագ կէրի չե-
վիրտի կաթուղիկոսու ։ Ձէնք պաշլանտըգտա՝
Ջոտ փատիշահըն ասքերի գըրըլտը վե չօղու
եարաշանտը, վե գալանլար կիւձիլե գաչմպիլե-
տիլեր ։ Կինէ հազըրլանմագա պաշլատըգտա
Ջոտ փատիշահ՝ թէքրար ատսյա կիրտի Յով-
հաննէս կաթուղիկոս վե պարըշտըրտը օ պէր
Ջոտըա՝ էօյլե քի մինպատ իշլերինտե գավզա
ծլմասըն ։

Պու Ջոտ փատիշահ Աւտի մէմլէքեթինէ
փաշա էյմիշիտի ասլան գուվվեթլե պէրինի՝
քի ատը Ամվեհս իտի ։ Հաչան պու Ամվեհս
կեօրտիւ քի իքի փատիշահ պէր պէրինէ տիւշ-
միշ՝ քէնտիսի տե ասի օլտու Ջոտա վե օ եօ-
ղուն Աւտի միլլեթինիտե ասի էտիպ, պաշլատը
Ջոտուն էյրլերինէ կիրմէկե վե քեօյլերինի
վուրմագա ։ Պունու իշխեթտիքտե Ջոտ՝ ասքե-

րինի ալըպ՝ կիլեթի գայնաթասընա վէ օնուռլա պիր օլուպ՝ հալըրլանտը եւրիւմկկէ Աովսէսին իւզէրինէ ։ ( ) տախի Աւտի մէմլէքէթինտէն չօգ ասքէր տէվլէրտի Ձիւմլէսի տէ գուվվէթլի էյլէքի պիրի պինէ գարշը տուրասիլիր իտի , վէ օնլարըա կէլտի Ա.շոտուն իւսթիւնէ ։ Ձասքէր կէօնտէրտի օնա Ա.շոտ քի կէրի տուրսուն վէ կիւնէ բահաթ եէրինէ վարսըն օթուրսուն վէ լաքին Աովսէս տիյնէմմէյիպ սէրթ Ձէվապ եօլըտը վէ պաշլատը իլէրի եւրիւմկկ ։ ՊեօյլէՁինէ օլտուգտա՝ Ա.շոտ վէ գայնաթասը Աահակ՝ իքի պեօլիւք օլուպ այիրընըզ եւրիւտիւլէր Աովսէս իւզէրինէ էյլէ պիր խըշմ իլէ քի Աովսէսին ասքէրի գօրգուսուն տան գաչտը վէ քէնտի տէ տիւշտիւ Ա.նանարք տէտիքլէրի մէմլէքէթէ . օնտա հալըր ասքէր պուլուպ՝ իւՁիկէթ իլէ գուԹտու օնլարը քի հէյփիսիտէ Աւտի ասքէրինտէն գուվվէթլի իտի , վէ Ձիւմլէսի տէ զըրխը ։ Պունլարըա կէլիրքէն՝ գարշը տուրտու Ա.շոտ վէ ուզագտան Աովսէսի կեօրտիւկի կիպի՝ եըլտըրըմ գարշը էնտի օրտուսունա . էկԹիշտի Աովսէսէ վէ եաԹաղմնա պաշընա վուրուպ՝ եարտը տէմիր պաշլըղընը . վէ տեօրԹ գարաֆընը տիւշման ալտըգտա՝ չօղունու էկրէ եըգտը վէ հէյփիսինիտէ տիԹրէԹտի , վէ օնլար գաչարքէն գափտը Աովսէսի օրԹատան վէ հէնիզ Ձանը ԹէնտէՀքէն , արտը սըրա չէքէրէք սիւրիւքլէյէրէք օրտուսունա կէԹիրիպ օնու՝ միլ չէքտի կեօզլէրինէ . վէ Թէմամ Աւտի մէմլէքէթինի զապտ էտիպ՝ էէնի փաշա գօտու օրայա Ա.մրամ

ատը , քի չօգ գուվվէթլի օլտուղունտան Յեւկ տէրլէրիտի օնա , եանի պուղաձըգ ։

Ուինիզ Ա.շոտ կէրի տեօնմէտէն՝ օնուն գար-տաշը Ա.քաս՝ քի պէյլեր պէյի էթմիշլիտի Ա.շոտ , օնա իֆրադ իլէ հասէտ էթտիկինտէն՝ քէնտիսինիլէ պիր էյտի գայնաթտասընը՝ քի Ա.փխազլարըն պէյլի իտի՝ ատը Կուրգէն վէ հօլտուրմէք իսթէտի Ա.շոտու ։ Ա.շոտ տեօնտուքտէ քէնտի շէհրինէ՝ չափըձագ տէվշիրտիլեր օնլար պիր էզ պահատըր քիմսէլեր վէ կիզլինձէ եօլլատըլար Ա.շոտուն իւզէրինէ ։ Պաֆիլ պուլունտու Ա.շոտ , վէ վապիթ պուլամատըղընտան՝ հէմէն կիվ ուշագլարընը տէվշիրիպ , Ա.քասըն օղլունու տախի՝ կիւճ իլէ ալտը քէնտիսինի թէքրար Աւտի մէմլէքէթինէ . վէ օբատան վէ Կուգաղը էյալէթինտէն վէ ղայրը եէրտէն ասքէր ալըպ՝ տիւշտիւ Կուրգէնին մէմլէքէթինէ՝ եանի Ա.փխազ սէմթինէ, վէ ազ վապիթտէ խարապ էյտի մէմլէքէթի ։ ( )նուն գաչտըղընը տէյմայըպ Ա.քաս վէ Կուրգէն , վէ գըյաս էտիպ քի սարայընտա տըր , օնուն իչին ափանաղ պաստըլար սարայընը , վէ իչի տույտուգլարընտա՝ ուէթանտըլար . հօյքէլէրինտէն եաղմուրատըլար օնուն շէյլէրինի , վէ հօթիկէ պէրիյէ տիւշիպ՝ չօգ սարգընթըղը էթտիլեր ։ Ցեօնտու Ա.շոտ վէ պուղարըա չօգ քէրրէ չօգ ձէնքլեր էտիպ՝ տայիմա իսթիւն օլտու ։ Ա է լաքին օնլար ձէնքտէն վազ կէչմէտիքտէ՝ ալնայա կիրտի Ա ատակ Աիւնի վէ ըէձայ իլէ՝ հէմ ղայրը շէյլէրիլէ պարըշտըրտը պուղարը եիւզտէն ։

5. ՅՈՎՀՐԱՏ ԽՓՆՃԻ Ա՛ՂՈՒՆ ԷՆՈՒԽԼԵՐԻ։

Դ. 20—23.

922 ՓԱՍ} Պատմը կեօրտիւ Ա՛շոտ քի պարըշըդ էթտիրէն Ա՛ասակ Ա՛իւնի՝ Ա՛բաս վէ Գուրգէն իլէ պիր օլուպ՝ քէնտիսինի տէքէ կէթիրէ-ձէք, գուԹտու ծնու վէ տէմիրէ վուրուպ՝ Կայ-եան տէտիքլէրի գալէյէ գօտու։ Պունու իշիԹ-տիքտէ Ա՛շոտուն գայնաԹ ասը Ա՛ասակ՝ փէք կիւձէնտի զէրէ ծնուն պէօյիւք տօսԹու իտի Ա՛ասակ, վէ պաշլատը օնա գարշը տիւշմանլըգ կէօսԹէրմէկէ. իտուտուտաքի Ա՛բաս վէ Գուր-գէն պիր գարաֆտան ծնու տիւրԹէրլէրիտի Ա՛շոտա գարշը։ Պու իշի Ա՛շոտ տույտուգտա քէնտիսիտէ տիւշման օլտու գայնաԹ ասընա։ Էքիսիտէ պաշլատըլար ասքէր եըղմաղա վէ հա-զըրլանմըլար ձէնկէ։ Էկել պիր գաչ պէօյիւք նախարարլար արայա կիրիպ պարըշըրտըլար պունլարը։ Ա՛յ գավի օլսուն պու պարըշըդ տէյի՝ պիր մուհապիԹլի քեաղատ եազըլար էկ-մին իլէ՝ իքի էօրնէք. վէ խաչ նիշանը իլէ միւ-հիւրլէյիպ՝ պիր քեաղատը պիրինէ վէրտիլէր, օ պիր քեաղատը օ պիրինէ. վէ հէրքէս կիԹ-տի քէնտի եէրինէ։ Ա՛յ լաքին Գուրգէն՝ Ա՛ի-խոազլարըն պէյի վէ Ա՛բաս Ա՛շոտուն գարտաշը, կինէ պիր օլուպ՝ պաշլատըլար էիւրիւմէկէ վէ եըգմաղա Ա՛շոտուն էէրլէրինի, վէ Ախուձի փա-տիշահը Ա՛մրնեւսէհ հին սէմԹլէրինի. քիչիւք

Ա՛ջոտ տախի ծնլարա եարտըմձին իտի ։ Պէօյլէ օլտուգտա՝ Ա՛ջոտ փատիշահ վէ Ա՛տնէրսէհ ապգէրլէրինի ալըպ եուրուտուլէը պուն֊լարըն իւզէրինէ ։ պունլար տախի ձէմ օլուպ գարշը կէլտիլէը ։ Ա՛ինք գըղըշտըգտա Կուրգէնլիլէը տայանամայըպ՝ կէլի չէքիլտիլէը վէ օրմանլար տէրկէլէրինէ սըղընտըլար, էօյլէ քի գըմըլտանա֊ ձագ գագէթլէրի գալմատը, վէ չօղու տախի ծրատտա Ա՛ջոտլուլարըն օգունտան տուշուպ հէլ֊ լաք օլտուլար ։ Ալ֊ ձիւմլէսի տէ Կուրգէն գարագֆընտան պաշլատըլար պարըշըգ իսթէ֊ մէկ, պէօյլէ սէօզ վէրտիգ քի շիմտիէն սօնդ֊ րա Ա՛ջոտա միւդի օլսունլար, վէ հէրնէ գատար զարար էթտիլէրսէ՝ էօտէսինլէը ։ Նօյան Ա՛֊ ջոտուն գայնաթտասը Ալահակ իշիթտի քի Ա՛ջոտ Կուրգէնին իւզէրինէ վարմըշ, պիր գաչ քի֊ շինին նիֆագը իլէ թէքրար օնա տուշման օլուպ՝ ասքէր հազըրլատը սէքիզ պինտէն զիյատէ, ձիւմլէսի տէ տէմիր պաշլըգլը վէ զըրխլը՝ պաշ֊ տան այաղէտէք տէմիրէ զարգ օլմիշ· վէ Ալտի մէմլէքէթինէ եուրուշիշ էտիպ չէթէձիլիքլէ սօյտու թալատը Ա՛ջոտուն եէրլէրինի· օնտան կէչիպ Կուգարք վիլայէթինէ՝ ալտը Այեան գալէսինի քի Ա՛ջոտ օրայա հապս էթմիշ իտի Ալ֊ ասակը վէ պիր գաչ ասի նախտարլարըն գա֊ րըլտըրընը ։ Ալ֊ ասակը օնտան ազատ էտիպ՝ ծ֊ պիրլէրինի ալտը պիլէսինձէ վէ կիլիտի պիր ղայըը գալէ իւզէրինէ քի Այեան գալէսինէ եագլն իտի· օնու տախի ալտը՝ գալէտէ օլան֊ լարը գըլըձտան կէչիրտի· վէ օ ատմէթլէրտէ հէր նէ գատար թարլա վէրիսէ՝ քիմինի եագտը,

քիմինի վագիթ սիզ պիչտիրտի, վէ չըգտը կիթ-
տի օ մէմլէքէթին տաղլըգ սէմթլէրինէ։

Պաունլարը Ա.չոտ պիլմէյէրէք՝ Պուրգէն իլէ պարըշըգ սեօզինի քէսէրլիքէն՝ գարա հապէր եէթիշտի օնա։ Ը աշտը Ա.չոտ քի պու նամըլ իշ տիր տէյի։ Էմմէն հարպիտէ իւչ իւզ իկիտ պիլէսինէն ալըպ վէ պիր եպիսկոպոս վէ պիր գաչ էկէղեցական՝ կիթտի Պուգարը սէմթինէ վէ Պահակըն նէրէտե օլտուղունու տույուպ՝ կէլտի չըքտը պիր տէփէտիք իւսթինէ. վէ չինքի չօգ եօրղուն իտի ասքէրի, չըգտը Ա.չոտ եօգարըձա պիր գայալըգ իւզէրինէ վէ օ-րատա րահաթլանտը՝ սանքի պիր մէթին գա-լէտէ օլուր կիպի։ Պապահ օլմատան՝ եպիսկո-պոս իլէ հապէր կեօնտէրտի Պահակա՝ քի վազ կէչսին պու իշտէն, վէ օ ինքի գալէյիտէ կէրի տեօնտիւրսիւն։ ( ) տաիսի եպիսկոպոսու եանընտա ալը գոյուպ, պէն քէնտիմ տէտի օնա ձէվապ վէրէյիմ գըլըձըմձա։ Պ է իհթիշամը ալայ տիւզիւպ կիւնէշ տօղմատան կէլտի օ տէ-փէնին չէվրէսինի գուշաթտը. իլէրիսինէ տուր-տուրտու գալգանը եաեալարը, օնլարտան սօնդ-րա աթլըլարը վէ օնլարըն պազիլէրի տէփէնին էթէկինտէ ալի օյնատարագ էօթէ պէրի կի-տիպ կէլըլէր իտի. վէ էօյլէ կեօսթէրիլէր-իտի քի սանքի Ա.չոտու տուզաղ իչինտէ կիպի պօղաձապլար։ Պիւնէշ տօղտուգտա սիլահ-լըրըն իւզէրինտէն շէֆաֆ փարլայըպ՝ Պահակըն օրտուսունու աձայիպ պիր շէյ կեօսթէրիր իտի։ Պէօյլէ պիր ալայը թէտարիքի կեօրտիւքտէ Ա.չոտ, քէնտի իւչ եիւզ ասքէրինտէ եօրղուն-

լարքնը եիւշ նէֆէր գատար օլարագ ալը գօտու օ գայալըգ իւզէրինաէ սալթ իքի եիւշ քիչի իլէ էնաի աշաղա վէ գօյնուննան չըգարըպ եէ-մին քեաղատընը քի Ասհակ վէրմիշիտի օնա՝ Ա.լահըն հուզուրունաա աչտը, վէ օնու խաչըն սալթընա պաղլայըպ, զէրէ տայիմա խաչ կեօ-թիւրիւր իտի պիլէմինձէ, եիւրէքլէնաիրտի աս-քէրինի։

Խաչան Ասհակըն ասքէրի պաշլատը եիւ-րիյիշ էթմէկէ, պունլար զաֆիլէն երլտըրըմ կիպի իւզէրլէրինէ տիւշիւպ՝ էօկլէրինաէ օլան-լարը գըլըճտան կէչիրտիլէր. ծպիրլէրի գաչա-լըմ տէրիքէն՝ ձիւմլէսինի տէ գըրտըլար՝ քիմ վար իսէ. սալթ Ասհակ վէ օնուն օղլու Ի-սրի-պոր գալար. պունլարը տախի դութտու Ա.շոտ վէ կեօզլէրինի չըգարըպ գծյվէրտի քի նէրէյէ իսթէրլէրսէ կիլմասինլէր։ Ա և քէնտիսի Ա-հակըն էյալէթինէ կիրիպ՝ օ քի Ի.սրպման տէ-նիլիր՝ զապդ էթտի օնու. վէ օնտան տեօնիւպ կէլտի Ի.սուին շէհրինէ։

Ա աէմթէրտէն երուսգլանտրգտա Ա.շոտ՝ օ երլասի օլտու օնա Յակով Ա.մրամ տէտիքլէրի քի Ա.շոտ օնու փաչա էթմիշիտի Ասի մէմլէքէ-թինէ վէ օ աէմթէրին պէյլէրինի տէ ասի էթ-տի։ Էնիոզ Ա.շոտ պունու տուրմատան՝ պիր գաչ նէֆէր ասքէրիլէ տեօնտու օ աէմթէրէ. եօլտա կիտէրիքէն հապէր ալտըգտա՝ տօս տօղ-րու կիթտի Ի.գէր փատիշահընա՝ ասքէր ալմա-ղա։ Ա տախի հէր նէ գատար աթլըսը վար-իսէ վէրտի օնա՝ հէփիսիտէ տէմիր զըրխալը։ Պու ասքէրիլէ կիթտի Ա.շոտ Ասի մէմլէքէթինէ,

վէ պագտը քի Ա՛մրամ հիսապօրէ ասքէրիւէ օ-
թուրմիշ Վ՛հիւր չայըն էանլարընտա օրմանլըգ
իչինտէ ։ Ա՛ և չինքի էօյլէ եէրտէ ՃՀնք օլա-
մազ՝ կէրի չէքիլտի , վէ պիր էմին եէրէ եէրլէշ-
տիրմէք իսթէտի ասքէրինի՝ քի րահաթ էլթ-
սինլէր ։ ( ) սէմթլէրտէ պիր եիւքսէք եէրտէ
գալէ վայրտի տեօրթ էանը ուչուրում վէ իչին-
տէ հիչ քիմսէ եօգ . պիր տարաՃըգ պօղազտան
չըգտը Ա՛շոտ օ գալէյէ ։

Պունու տուչտուգտա Ա՛մրամըն ասքէրի , կէ-
լիպ օ եօլուն աղըլընը դուրթտու էօյլէ քի իչինտէ
օլանլար՝ սանքի պիր գաֆէսէ գափանմըշ կիպի
օլտուլար . նէ՛ եօլ վար գաչաՃագ նէ՛ շէյ վար
եէյՀՃէք , վէ նէ՛ տու վար իչէՃէք ։ Պեօյլէ օլ-
տուգտա՝ իչինտէ օլանլար Ա՛շոտտան կիզլի
սեօզ վէրտիլէր տիւշմանլարա՝ քի օ կէՃէ Ա՛-
շոտու պաղլայըպ էլէ վէրէլէր՝ պու շարդ իլէ քի
գօյվէրսինլէր քէնտիլէրինի ։ Տուչտու Ա՛շոտ
նիչէթլէրինի վէ գօրգուչա տիւշիւպ , պագտը
կեօրտիւ քի չարէ եօգ . ՀէմՀն կէՃիլէ ափան-
սըզ աթընա պինիպ՝ քէնտի ասքէրինի եարա-
րապ չըգտը տարաՃըգ եօլա . օնտա տիւշման
էլչիլարընը արալայարագ վէ օնլարըն գալասպա-
լըրընը սեօքէրէք , րուզկեար կիպի սավուշտու
կիթտի ։ Տիւշմանլար շաշըպ չօգ ուԹանտըլար
վէ տարտըն տարտըն իչէրի կիրիպ՝ սօյտուլար
Ա՛շոտուն ասքէրինի , վէ լաբին սալը վէրտիլէր
օնլարը ։ ( ) Ա՛րատան կիթտիքտէ Ա՛շոտ՝ վարտը
կիրտի պիր գալէյէ՝ ատը Ա՛ապաւաքար . օնտա
պիր նզ րահաթլանըպ՝ եիւզ պահատըր քիմսէ
իլէ չըգտը կիթտի Ա՛ևան ատասընա . վէ չինքի

պէզմիշ իտի Ձէնքտէն վէ միլլէթտէն՝ պիրէզ վագիթ էյլէնտի ծրատա։ Նախարարլար տախի չէքիլտի քէնտի եէրլէրինէ. Հէր քէս քէնտիսինի գօրուչուպ, հիչ պիրիսի պիր եարտըմ կեօսթէրմէտի Նշոտա։ Ամէն Կէսրգ Ա՝արշպետունի տէտիքլերի՝ Նշոտտան իզին ալըպ՝ իկիրմի քիշիլէ էօթէ պէրի կէզերէք օնու պուննու գայըրըպ գօրուր իտի։

6· Մէէրար էյինճէ Նշոպուն հէ՜նէ՜նօէ օլան էշլէր, վէ Աթէաննոսուն վէ Մէոդորոսուն համ ու՜ղէկոս օլմալարը։

Դ· 24—26·

{ 923 ՑՀԲ } () կիւնլերտէ Նտրպէձան ոստիկանը Նուսուֆ՝ պիր միւպաշիր եօլլատը Նայաստանա ատը՝ Նլըր· պու էվվէլ պիր գաչ կիւն օթուրտու՝ Նախջուանտա վէ օնտան կէլտի Նուինէ· պագտը կեօրտիւ քի Նշոտ փատիշահլըգտան կէրի տուրմիշ վէ նախարարլար պիր եանա չէքիլմիշ, կէօզ տիքտի սօյմաղա։ ՆուԹտու Ամասակեան Նաբգինի վէ Ահակը քի իքիսիտէ պէօյիւք նախարար վէ գարտաշ իտիլէր վէ աղըր զէնձիրէ չէքիպ օնլարը՝ զընտանա գօտու։ ՆուԹմադ իսԹէտի հէմ Յովհաննէս կաԹուղիկոսու· օնուն իչլին կաԹուղիկոսուն գալէսինի ալտը ատը Նիւրական, վէ գալէտէ օլանլարը տին իչլին գըլըճտան կէչիրտի։ Ա՝ լաքին Յովհաննէս կաԹուղիկոսու պուլամնատը· զէրէ օ գաչ

տը կրնայ Նագարան շէ հրինէ քի ծնող ասքին-
լէնիր իսի ասի օլան Հոռ։

Պու իշլերուն իքին՝ Արսլ՝ չալըշտը ծնու Նու-
սուֆ ոստիկան. օ տախի քէնտի եվրինէ պիր գայ-
րըսընը գոյուպ՝ ատը Ինչը՝ չըգտը կրնայ Նու-
սուֆուն եանընա քի օվա ուրուր իսի Հրոպէձան
եախօտ Հրոպատական մէմլէքէթ լինտէ։ Պու
Ինչը չինէքի սիւզմէք իսթէտի Հայաստանը,
նիյէթ էթտի քի կն էվվել Հոռ փատիշահը
էլէ կէթիրէ. ծնուն իչին սէչտի քէնտի ասքէ-
րինտէն պին ամըը փիւր սիլահ. վէ պաշլատը
կրնայնկէ Աևան սէմմէինէ՝ ծնու պունու եօլտա
սոյարագ։ Աիտերինքէն ափանսըզ րասթ կէլտի
ծնա Ինդրգ Արզպետունի իկիրմի քիշինիլէ,
վէ Ինչըն ասքէրինի կեօրտիւքտէ՝ սափտը պիր
կիպլիճէ եէրէ. ծրատա մէշվէրէթ էթտի քէն-
տի ատամըըը իլէ, վէ ծնըըը եիւրէքլէնտիրիպ
Հլահա սըղընտը վէ տիւշտիւ Ինչըն արտընա,
վէ ծնու պին նէֆէր ասքէրինէ պիր օվատա
պուլուպ, սալտը իւզէրլէրինէ վէ չօղունու գըը-
տը։ Ինալանըը գաչալըմ տէր իքէն, պունըը
ղայրը եօլտան քէստիէը էօնկէրինի վէ գըրտը-
ըը ծնըըը. պիր գաչ քիշի գալտըգտա՝ Ինչրիէ
պիրէ տաղըըըպ գաչտըըը։ Ա է չինէքի քէնտի-
լէրինտէն իւչ քիշի ձէնքտէ տիւշմիշ իսի, կէրի
տեօնտիւէը վէ կեօմտիւէը, վէ տիւշմէն շէյ-
լէրինի սոյուպ՝ եէրլէրինէ կրնայ տիէը, վէ պիրէզ
բահաթ լանըըպ՝ կինէ պաշլատըըը կէզմէկէ՝
տիւշմանա գարշը տուրմազ իչին։

Պու իշտէն Ինչը իֆրատ իլէ ալընըպ՝ կրնայ
տէվլիտի չօգ զինյատէ ասքէը վէ եիւրիւտիւ

կելտի քի Վէորգուն հագգընտան կելէ . ծնու պուլնատըգտա՝ կելտի Ալան սէմԹինէ քի ծնտա պուլուպ Ն.շոտ փատիշահը՝ գուԹա , վէ ծըտա տէնիզ քէնարընտա օրտուսունու գուրտու ատանըն գարշըսընա : Պունու կէօրտիւքտէ Ն.շոտ՝ չէօր չէօփ եէրինէ սայտ Ճիւմլէսինի . վէ չափըՃագ ծն գայըգ հազըրլայըպ հէր պիրիսինէ էէտիշէր քիշի գօտու՝ հէփիսնտէ օգլու եայը քէմանքէշլէր , էօյլէ Թալիմլի քի՝ գըլը շաշըրմազլար իտի : Պունլարը պէօյլէՃինէ տիւգտիւքտէն ծօնդրա՝ գաԹլանմատը Ն.շոտ տիւշմանըն կելմէսինէ . հէմէն սիւրտիւ գայըգլարը վէ տիւշմանլարընա գարշը տուրտու տէնիզ իւպէրինտէ : Ը աշտը տիւշման քի պու նէ՛ ՃէսապրէԹ տիր . վէ լաքին քէնտիլէրի հէնիզ օգ եայն էլ վէրմատան՝ պաշլատը Ն.շոտլուլար օգ սէրփիպ միւզմահիլ էԹմէկէ օնլարը . քիմինի քէօր էԹտիլէր , քիմինի Թօփալ պըրագտըլար , քիմինի եարալը փէրչէլի էտիպ եէրէ սէրտիլէր վէ չօղունու էօլտիւրտիւլէր , գալանլարը տախի գաչըրտըլար . ծօնդրա գարայա չըգըպ՝ օրտուսունուն մալընը վէ ՃէնԹքտէ տիւշէնլէրինն Թալան շէյլէրինի տէվշիրիպ՝ տեօնտիւլէր՝ ատայա կելԹտիլէր :

Տայանմատը Ն.չլը պու իշէ վէ պիլմէզլիտի քի քիմանէն ալըն էօՃիւնի . հէմէն գալան ատքէրինի տէվշիրիպ՝ իչէշտ իլէ կելԹտի Վ.էղայ տէտիքլէրի գալէնին իւզէրինէ քի օնտան հայֆընը ալա : Պիլմէտի քի եաղմուրտան գաչըպ տօլայա բատԹ կելէՃէք : Օ էրէ օ կիշի Վէորգ Ա՝արզպետունի՝ Ն.չլըն իշինի պիլմէյէրէք գա-

ֆիլէն օ գալէյէ կէլմիշ իտի ան եէտի քիչի իլէ ։ Պու Պաղդատ կեօրտիւքտէ Պէրլէն կէլտիկինի՝ ալտը քէնտի ատամլարընը վէ գալէտէն տըշարը չըգըպ վէ եալընըզձա ասլան կիսի հիւճում կ՚ատիպ՝ Թարիւմալը էթտի ծնուն ասքէրինի , վէ Պէրա եէթիշիպ վուրտու խուրտ էթտի պինտիկի աձըն այագլարընը , վէ ծնու աշաղա տիւշիւրտիւ քի կիւճ իլէ եանընտա օլանլար պիր ղայըը աձա պինտիրիպ՝ գաչըրտըլար ։ Պաղդատն ատամլարը տախի գաչանլարը գօվալայա՛ րտագ՝ չօղունու գըրտըլար . վէ ածաղրա ձէնքտէ տիւշէնլէրին Թալան շէյլէրինի տէվշիրիպ՝ ղայըը եէրէ կիԹտիլէր ։ Պ և լաքին գալէտէ օլանլար՝ Պէրը կինէ կէլիր տէյի՝ շէյլէրինի ալըպ գաչըրլար ։ Պունու տույտուգտա Պէրը՝ կէլտի՝ զապդ էթտի գալէյի՝ վէ ծնուն քեօյլէրինի . պեօյլէ էթտի պիր գաչ գալէյէ տախի . զէրէ հիչ սահապլըգ էտէն քիմսէ եօղ իտի ։ Պաղդատ տախի իքրահ էտիպ՝ պիր եանա չէքիլտի ։

Ձեօնտիւ Պէրը օ կիւնլէրտէ Պաղդատ մէմլէքէԹինտէն վէ կէլտի օԹուրտու Պաղդատէ վէ կաԹուղիկոսարանը զապդընա ալըպ՝ գօնագ եէրի էթտի հըզմէթքէարլարընա . օնտան ածաղրա պաշլատը աձըմագլա գայըրմադա միլլէԹի . վէ հիչ պիր քիմսէյէ տօգունմատը . սալԹ վէրիկլէրինի տէվշիրիպ՝ հէփիսինէ աձալըգ էտիրտի ։ ԿաԹուղիկոսարան կիԹտիքտէ՝ կաԹուղիկոսուԹիւն տախի գալգտը Պաղդատ շէհրինտէն . ծնուն իչին Յովհաննէս կաԹուղիկոս չըգտը կիԹտի Ա ասպուրական մէմլէքէԹինէ Պաղիկ փատիշահընն եանընտա վէ օնտա պիր

էզ ասհաթ պուլուպ՝ պիթիրտի Նայ Թարխինի քի Կվվեստէն պաշլամիշ իտի եազմազա, վէ ծրատա էօլտիւ 27 երլ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա։ Պունուն կիւնիւնտէ իտի Յովհան Ա.ծծրունի քի Ա.ծծրունիլէր իւսթիւնէ չօգ շէյ եազտը վէ գայրը հիքեայէլէր։

926 ՃՀԸ | Ատեփաննոս իքինճի՝ Յովհաննէս կաթուղիկոսուն եէրինէ կէչիպ օթուրտու Ա.ղթամար ատասընտա. վէ էօմրի ազ օլուպ պիր երլտան սօնղրա էօլտիւ։

Անդոդորոս պիրինճի՝ Ատեփաննոս էօլտիւքտէ՝ կէչտի օնուն եէրինէ Ա.ղթամար ատասընտա։ Պունուն կիւնիւնտէ Պագիկ Ա աստուրականն փատիշահը պիրլիք էթմէք իսթէնտի Ամալար վէ պիր մուֆասսալ քեաղատ եազտը Ատանպօլա Տրիփոն Պագրիկէ վէ Ամանոս կայսերէ Վասղէդոն սինոդոսու իչլին, վէ լաքին օնուն Ձահտը պօշա չըգտը. վէրէ Ամալար իսթէմէտիլէր վէ Ձէվապ եազմատըլար, վէրէ պիլտիլէր քի տիքիշ դժւթմայաճագ։

927 ՃՀԶ | Պիր էզ բահաթլըգ պուլտուգտա Նայաստան՝ Արարն կիւնէլէրինտէ, Ա.ղոտ փատիշահ կէօզլէրինի աչըպ՝ պաշլատը փատիշահլըղընը էյիձէ գայըրմազա պիր երլ գատար. վէ գարտաշլի Ա.քաս իլէ պարըշըպ տահա իսթէ իարլանմատան էօլտիւ. տէվլէթի սիւրտիւ 14 ա՛նէ՝ պապասը էօլտիւքտէն սօնղրա։

7. Ի քառն վաղուն ևվելցուն Հրէից նենգն ևս Ի. նահապետն կաթուղիկոս օրմալարը։

Դ. 26 — 27.

928 ՌՀԷ Ի քառ՝ երկաբ Ի շոտուն գարտաշը փա-
տիշահ օլտու Հայլարա՝ ձիւմլէ նախարարլարըն
իսթէմէսիլէ վէ Կաթիկ փատիշահըն էլիլէ.
վէ թախթ էթտի Կարս շէհրինի՝ քիւչիւք
Ա անանդ էյալէթինտէ՝ Ը իրակա եապըն։
Պաշլատը կէզմէկէ տօլաշմաղա Հայաստան ի-
չինի վէ եօլսուզ շէյլերի տիւզէլթմէկէ վէ հեր-
քէսին իշինի կեօրմէկէ՝ քէնտիսինէ եարտըմճի
Ա տէրէք Կէօրգ Ա արզպետունիի. վէ տեօրթ
գարաֆընը էյի կեօչէտէրէք՝ Հայաստանը բա-
929 ՌՀԸ } հաթլանտըրտը։ Ալիթտի Ա լըրըն եանը-
նա վէ օնա մուհապպէթ կեօսթէրիպ՝ օնտան
բաղլէթ կեօրտիւ. վէ րէչա էտիպ՝ զէնճիր-
տէն չըգարթտը իքի Ա իսակեան գարտաշլարը.
կաթուղիկոսարանը տախի կէրի ալտը, վէ լաքին
օնտան սօնղրա հինչ քիմսէ օնտա կաթուղիկոս
932 ՌՁԲ } օլմադըղընտան։ Պեօյլէճինէ տիւզէլտիքտէ
Հայաստան՝ չօգ քիմսէլէր գաչմըշլարտան՝ տեօն-
տիւլէր սաքին օլտուղար եէրլէրինտէ. չօգ վա-
նական տախի՝ եանի քէշիշլէր կէլիպ վէ թամիր
էտիպ՝ էէնիլէտիլէր մանասթըրլարը վէ պաղճ-
լէրի եէնիտէն եափտըրար եիւզտէն զիյատէ։
( ) զաման եափըլտը Ա արեկ տէտիքլէրի վանք,
վէ իչինտէ օլանլար ձիւմլէսիտէ տուրը վէ ալիմ
քիմսէլէր։

935 ՑԶԹ } Պու զամանլարտա Աուտլար իչինտէ զուհուր էտիպ նամտար օլտու էրմէնիլէրտէն պիր գաչ քիշի, հէփիսինտէն զիյատէ Յովհան Աուրպէն քի Աուտլարա սէրտաքէր օլուպ՝ կիւնտօզուտու տաքէրինէ հիւքմ էտէր իտի. պու չօգ պէօյիւք իշլէր էթմէքլէ՝ օլտու մշհուր գահրաման Աէլիսարիոս սէրտաքէր վէ Այերսէս պատրիկ կիպի։ Աէվզալէք գարտաշը Ադոփիլէ Աստաղտէք մէմլէքէթինէ փաշա օլուպ պէօյիւտու, վէ օնուն թօրնու Յովհաննէս Ընիկիկ տէտիքլէրի՝ պիր վագիթտէն սօնդրա կայսր օլտու։

936 ՑԶԸ } Աօլտու օ վագիթլէրտէ Աէհոտ Շ ապուհեան՝ քի ասիլզատէ փատիշահ օլմիշիտի՝ վէ նապէտիտ օլտու փատիշահլըղը։ Աքինճի եըլը հօլտու Պագիկ Աէրճրունի՝ քի փատիշահ օլտու Աա ասպուրական մէմլէքէթինէ. վէ օնուն եէրինէ կէչտի օղլու Աէհոտ Պէրեննիկ։ Պու Պէրեննիկ Աէհոտ՝ պիր գաչ ատամընն սէօզինի տիյնէմմէքլէ մանսըպընտան ազլ էթտի պապասընըն սէրտաքէրինի ատը Ադլէքսարիոս Նաւնունի՝ քի չօգ պահատըր վէ գուվվէթլի քիմսէ իտի. վէ օնուն եէրինէ սէրտաքէր էթտի Աարգիս ատը պիրինի։ Պու իշէ Ադլէքսարիոս չօգ կիւձէնիպ՝ կիթտի գուտուրթտու Պէրեննիկ Աէհոտա գարշը՝ Նէր տէտիքլէրի էյալէթինն պէյինի։ ( ) տաիի հէմէն տաքէրինի ալըպ կէտտի Աընձևացեաց էյալէթինէ վէ Նայլարը գըրըպ գուրթտու Պէրեննիկ Աէհոտու վէ քէնտի շէհրինէ կէօնթիւրիւպ զընտանա գօտու, վէ հէր նէ զաման քի սէյիրէ կիտէճէք օլուր իտի՝ օնու զընտանտան չըգարըպ պիրէ կէօնթիւրիւր

իսի աԹիլէ՝ մասկարայա ալմաղ իչլին։ Պունու տուչտուգլարընտա քահանալար վէ քէշիշլէր, ձիւմլէսի պիր աղըզտան պէտտուվա էտիպ իլէնտիլէր Ա՛պլխարիպէ։ Օօրգտու Ա՛պլխարիպ վէ էԹտիկինէ փիշման օլուպ, ուսուլ իլէ հապէր վէրտի Ա՛ռերենիկ Ա՛շոտա «Ա՛զամանքի տէտի օվա իչլինտէ սէնինն իլէ ծնլալը օյնար, սէն աԹը սիւրը եիւրիւ կէլտէնիզ գարաֆլընա. պէն սէնի գուրԹարըրըմ։ Ա՛լտու պիր կիւն քի կինէ Ա՛շոտու օվայա կեօԹիւրտիւլէր տիւշմանլարը, վէ պաշլատըլալը օնու մասկարայա ալըպ բիւավայ էԹմէկէ, չըպուգլա վուրմաղա վէ ղայրը բէկլիլիք էԹմէկէ։ Ա՛տախի շագա գարզընա պիրինին չըպուղունու գափտը՝ վէ աԹընա տիզկին էտիպ կիւԹտի օ գարաֆա քի Ա՛պլխարիպ օնտա կիպլէնմիշլիտի։ Ա՛րտընա տիւշտիւքտէ տիւշմանլարը՝ գարշը գօտու Ա՛պլխարիպ վէ օնլարը չօղունու գըլըձտան կէչիրիպ գալանլարը էօկիւնէ գաԹտը։ Ա՛տախի պիր եավուզ սէյահ արապ վար իսի, պու օ գալապալըգտա կէրի տեօնիւպ՝ եալընն գըլըձ եիւրիւտիւ Ա՛պլխարիպ իսարիպ իւզէրինէ. օ տախի գըլըձընը սօղ գարաֆընա էնտիրիպ՝ եարտը օնու պէլինէտէք վէ աԹիլէ պասըպ օնուն իւսԹիւնէ՝ սէյիրԹտի տիւշմանլարընն արտըսըրա։ Ա՛յ լաքին օնլար շէհիրէ տիւշիւպ՝ գափատըլալը գափույու. պագտը կեօրտիւ Ա՛պլխարիպ քի պիր շէյ էտմէմէ՝ վուրտու իսանչէրինի տէմիր գափույա, վէ օնու օրայա սաիլայըպ՝ էօյլէձէ պըրագտը։ Ա՛նտան կէրի տեօնիւպ ալտը կեօԹիւրտիւ Ա՛շոտա Ա՛ռերենիկի քէնտի ԹախԹընա. քէնտիսի

տէ պետուվատան գուրթուլուպ պեօյիւք մէր-
թէպէյէ էրտի ։ Պէր գաչ էլտան սօնղրա էօլ-
տիւ Ա՛ջոտ Պէրենիկ վէ եէրինէ կէչտի քիւ-
չիւք գարտաշը ատը Ա՛պուսահլ Յամազասպ ։

936 ՑՁԵ } Ա՛ղիշէ՝ Անտրոնա կաթուղիկոսուն գարտաշը՝ ան սէնէտէն սօնղրա ո էօլտիւքտէ՝ եէրինէ կէչտի Ա՛ղթամար ատասընտա վէ 5 էլ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա , պէր գաչ քիշինին նիֆտագը իլէ ապէ օլտու · վէ լսքին ան-ուն սաղլըղընտա ղայրը կաթուղիկոս գօմատը-լար եպիսկոպոսլար ։ Ա՛ն քէնտի Ա՛ղիշէ իքի էլ տահա մանսըպընը սիւրիւպ՝ էօլտիւ ։

945 ՑՂՐ } Ա՛նանիա Ա՛ռկայի՝ Ա արտգոյ վանքըն առաջնորդու Ա՛ղիշէնին եէրինէ կէչիպ վէ կա-թուղիկոս օլուպ՝ օթուրտու Ա՛ղթամարտա 5 սէնէ · 17 սէնէ տէ Ա արագտա վէ Ա՛նիտէ ։ Պունուն կիւնիւնտէ Յակոբ եպիսկոպոս Ա-րի՝ պաշլատը ֆէննա մէզհէպլէրէ եէլթէնմէկէ վէ հէրզէ սեօզլէր սեօյլէմէկէ · օնլարտան պի-րիտէ պու քի՝ եպիսկոպոսլարա կէրէքմէզ տէտի կաթուղիկոսա միւդի օլմագ վէ չօգ քիմսէլէրի ազտըրըպ՝ քէնտի դարափընա ալտը · վէ չիւնքի վազ կէչմէտի պու եօլտան՝ Ա՛նանիա կաթուղի-կոս նզովել էթտի օնուն վէ օնուն համֆիալարը-նը ։ Ա՛ոնղրա Յակոբ եպիսկոպոս էօլտիւքտէ՝ կիլտի Ա՛նանիա կաթուղիկոս Ա-իւնիք մէմլէքէթինէ վէ Ձէմաաթը քէնտիսինէ միւդի էթտիւ՝ նզովքտան չէօզտիւ օնլարը · վէ ալքե-պիսկոպոս տիքտի օնլարա Ա ահան ատը պիրի-սինի Ա՛ատղ էյալէթինտէն, վէ օնա իլգին վէրտի՝ քի լսաչ կէօթիւրէ էօկի սըրտա հիր նէրէյէ վա-

ըըրսա . վէ քէնտի օրատան տէօնտիւ կէլտի Ա՛ղէաամարա :

( ) վագիթլէրտէ սաքինէնիր իտի Ա՝ոկ մէմ լէքէթինտէ Պ՝աւիթ ատը եպիսկոպոս օ մանասթըրտա քի Ա՛ւխտ Ա՛պարանից տէնիր իտի , պիր ազիզ վէ ալիմ քիմսէ . էօյլէ քի էօլտուքտէն սօնռրա՝ չօգ միւճիզէթլէր օլուր իտի օնուն մէզարընտան : Պու ազիզին գարտաշը սղլու պունուն մէզարընտան Թօփրագ ալըպ կիթտի Ա՝ումաէմթինէ : Ա է օնտա մէրթէպէյէ էրտի վէ Ա՝անգլուտ տէնիլտի . վէ օ Թօփրաղըն գուվ վէթինիլէ չօգ միւճիզէթլէր էթտի , օ գատար քի Ա՝սիլ կայսր վէ օնուն շէրիքի Պոստանդին՝ աշիքեարէ կէօրիւպ շաշըրըար . վէ օսուրքունէէ րինէ շէօհրէթ վէրմէք իսթէտիլէր : Ա է չիւնքի օսուրքուն իլօրմը Պտեփաննոս՝ օնուն էէրինէ եպիսկոպոս օլտու՝ օնա Հապէր վէրտիլէր քի նէ էտէլիմ . օնուն իսթէկինի տուպտուգլարընտա՝ պիր միւքէլլէֆ ալթըն խաչ եափտըրտըլար , վէ խաչըն իչինէ եէրլէշտիրտիլէր պիր փարչա էֆէնտիմիզին խաչընտան , պիր փարչա Թիքէն Թաճընտան , սիւնկէրինտէն , էքսէրլէրինտէն , գուննտաղընտան , վէ փէշքէ իմալընտան , վէ տուրբ Ա՛պտուաճաճինին էսպապընտան , վէ պու խաչը կէօնտէրտիլէր օ մանասթըրա :

Պու պախշիչի ալտըգտա Պտեփաննոս եպիսկոպոս՝ Հէմէն Թէզէչէ էլ վուրտու օ վանքը Թամիր էտիպ եէնիլէմէկէ , վէ վանքըն օրԹասընտա պիր քիլիսէ եափտը Ա՛պտուաճաճին ատընա վէ ծրայա գօտու օ խաչը : Պու մատէ իւզէրինէ ուզունճա եաղար Պ՝ուլիգոր Ա՝արեկացի քի կէօզի

իլէ կեօրտիւ · վէ էքի սիճայիշ եազտը , պիրի սուրը խաչա , օ պիրիսի սուրը Ա՛ստուածածինէ ։

Պաշլամիշ իտի օ զանմանլարտա Ա՛քաս փատիշահ եաւիմաղա Ա՛ստա Աւլու քիլիսէ՝ Հայձա կաՌուղէնէ · վէ պէշ եըլտա պիճիրտի ճէմիզ վէ խոս գաշլարտան պիր միքէլէֆ պինա ։ Իչիճատի պուՌու Ա՛փխազլարըն փատիշահը՝ ատը Ա՛ստը · ալտը ասքերինի կէլտի Հայաստանա վէ Վ՛իւր չայըն քէՌնալըՌնա օրտուսուՌնու գուրուպ՝ հապէր կեօնտէրտի Ա՛քաս փատիշահա · “ Ա՛կէլիմ քի տէտի՝ սէՌնին էէՌնի եաւիտըղըն քիլիսէի օրՀՌնէլ էճմիէճին Ա՛իւրձի ատէճի իլէ · զէրէ իսճէմմ քի Հայ ատէճի իլէ օրՀՌնել էճմիէսին ,, ։

Ո՛օգ աղըր կէլտի Ա՛քասա պու քէլամ· ճէզ չէ սինոդոս էճտի վէ ճէֆճիշ էճմիէրտի՝ քի Հայլարըն օրՀՌնուճիւնու նաՌըլ տըր , վէ տույտու քի սուրբ Հայրապետլէրտէն գուրուլմիշ չէյ տիր · հապէր կեօնտէրտի Ա՛ստը փատիշահա · “ Պիզիմ օրՀՌնուճիւն վարտըր տէտի · սիզէ նէ զահմէճ ,, ։ Ո՛օ օր էճմիքտէ Ա՛ստը , տույտու Ա՛քաս քի ծնունՆնիյէճի քիլիսէ օրՀՌնէլ տէյիլ , ձէՌնք էճմէք տիր ։ Ա՛լտը ասքերինի վէ կիճտի Ա՛ստը իւզէրինէ Ա՛էորգ Ա՛արզապետունի տէպիլէսինձէ ։ Ա՛և լաքին ասքերին չօգլուղունու կեօրտուքտէ՝ իՆէրի վարմատը վէ օ կէձէ սույուն պէրի դարաֆընտա գալտը ։ Ա՛ապահ օլտուգտա Ա՛էորգ մարզապետունի Ա՛քասըն իլՆինիլէ այըրտը ասքերտէն պիր գաչ պահատըր իկիտ վէ ծնլարըա գարշը եագայա աճտը քէՆտիսինի · վէ Ա՛ստը ասքերինի պիրիսլիրինէ կէ-

չէրտի, վէ Հայլար պու գարաֆտան օգ եաղտը-
ըլպ գաչըրտըլար օնլարը. վէ քէնտիլէրի պէր
եանա կէլիպ՝ փէրվասըզ րահաթլանտըլար։

Ճոխքրար տիւզտիւ Ուէր ասքէրինի վէ կինէ
ծրայա կէլիպ վէ Թէզէ սույու կէչիպ՝ տիւշտիւ
Հայ օրտուսունա. օնլար տախի ալթիւսի օլ
տուգտա՝ Ա՛քաս քէնտիսի աճընա պէնիպ՝ սալ-
տը ասքէր իչինէ՝ իքի աղըզը գըլըճ էլինտէ. վէ
գըլըճը չալարիքէն՝ Հայ ասքէրիտէ եիւրիւյիւպ՝
գըրտըլար օնլարը. չօղու տախի գաչտըգտա՝
արտլարընա տիւշիւպ քիմինի չայտա սույա պօղ-
տուլար, վէ քիմինի տէ գըլըճտան կէչիրտիլէր,
վէ գարշըյա կէչիպ՝ գաչանլարտան պուլտուգ-
լարընը էօլտիւրտիւլէր. Ուէրի տէ գուԹուպ
կէԹիրտիլէր Ա՛քասըն եանընա։ Ա՛լտը Ա՛քաս
Ուէր փատիշահը կէօրԹիւրտիւ պիլէսինճէ չագ
Պարս չէհրինէ, վէ սօգտու օնու՝ էլլէրի պաղլը
օլարագ՝ եէնի քիլիսէյէ, վէ քիլիսէնին եափու-
սունու կէօսԹէրիպ "ԻչԹէ պու տուր տէտի օ
եէնի քիլիսէ քի սէն օրհնել էԹմէք իսԹէրի-
տին. էյիճէ պագ կէօր կէօզլիւնիլէ, զէրէ պուն-
տան սօնղրա պէր տէ կէօրմէմսին,,։ Ալ է սօնղ-
րա տըշարը կէԹիրիպ՝ չըգարԹտը կէօզլէրինի։
Պունու տույտուգլարընտա Ա՛խասլար՝ փուս
եաս օլտուլար. կէլտիլէր Ա՛քասա րէճա իլէ վէ
չօգ փէշքէշլէր կէԹիրիպ՝ օնու պարըշտըրտը-
լար եէմին էԹմէկ իլէ, վէ Ուէրի ալըպ կէօ-
Թիւրտիւլէր մէմլէքէԹլէրինէ։

944 ՃՂԳ } Պու պէօյլէ օլտուգտա՝ Ալուամ սէմԹինէ
հապէր կիԹտի քի Հայլար Ալուամ օրհնու-
Թիւնունու վէ օնլարըն խորհուրգլարընը գա-

պուլ էթամէլէր, տահա զայրը սեօզ չօգ· ծնլար տախի պաշլատըլար քէնտի սէմթլէրինտէ օլան Հայլարա էզկէթ էթամէկ վէ չօգ սըզըլտըրմաղա՝ քի Ասմձա էթսինլեր հէր շէյի· եանի հէր տիւրլիւ Ասմ օլսունլար· Վէխմէի գապուլ էթտի՝ թէքրար դրօշմել էթտիլեր, վէ քիմիսինի թէքրար մկրտել էթտիլեր· Պունտան էօթիւրի չօղու քէնտի մէքեանլարընը պըրագըպ կէլտի Հայաստանա՝ Ը իրակ սէմ թինէ, քիմի տէ Ա անանդ գարաֆընա· Ա է չինքի պունլարըն պազիլէրի քիւչիւքլիւկիւնտէ Ասմլարտան մկրտութիւն ալմըշ իտի, Հայլար տախի օնլարը թէքրար մկրտել էթտիլեր զանն էթամէկիլէ քի օնլար սաւտէձէ ինսան իսմինէ մկրտել օլմիշլէր· Ա է պեօյլէձէ իքի գարաֆտան խուսուսմէթ գըզըշտը օ դատար քի էկեր պիրի պարըշըգ վէ սուճ սեօզլի աչմագ իսթէսէ իտի, խօրեատ վէ եօղուն քիմսէլեր՝ օնա ձայն տէրլէրիտի· Ա է լաքին ագըլը օլանլար, եանըպ եապըլըր իտի՝ քի նիչին պեօյլէ օլսուն· Պիզիմ Ա քաս փատիշահ տախի՝ պեօյլէ շէյ իսթէմէզ իտի, վէ եկեղեցականլար մատտեոսիտիր տէյի գարըշմազ իտի· Պ այրէթի օ իտի քի քէնտի փատիշահլըղը ռաՀաթլըգտա օլսուն·
981 ն } վէ 24 սէնէ պեօյլէձէ գայըրըպ վէ իսթիարլանըպ էօլտիւ· իքի էվլատը գալտը Ա շոտ վէ Ա ուշէղ·

8. Իւէնձի Աշտուն վագրի վէ Ալահանըն կամ Ռուշնիոսըղը Իսրայէլէ։

Դ. 28—31.

98¹ ն | Աշտ իւէնձի՝ Աբասն օղլու օ քի Աշտ ողորմած տէրլէր՝ պապասը Հօլոխքան՝ պագտը կէօրտիւ քի տիւշմանլար պաշլատը եիւրիւմկկ Հայաստան Հօլքէսինէ, քէնտիսինէ տէվշիրտի Իքի պին գուվվէթլի իկիտ վէ ծնլարլա տիւշմանլարա գարշը տուրուպ՝ գօվսլատը։ Ալ Հ չիւնքի ազ Իտի ասքէրի, գըրգպէշ պին ասքէր տահա տէվշիրտի, վէ սէրասքէր Հթտի Ալարզպետունի Ոհօրգուն օղլունու Ոռու ատլը. օ տախի տէվշիրտի իկիրմի պէշ պին ասքէր քի Հէվիսի օլտու սէքսէն պին ասքէր։ Պունլարլա Աշտ գանատլանըպ չօգ իշլէր Հթտի, վէ 96¹ ն ժ | տիւշմանլարընը տիթրէթտի։ Ցօպուզ Երլ պէօյլէձէ կիտիպ Աշտ վէ Հայ նախարարլարը ծնուն Հթտիքլէրինի պէյԷնիպ՝ կիթտիլէր Անանիա կաթուղիկոսա վէ օրայա չողըրտըլար Աղուան փատիշահընը՝ ատը Վիլիպոս, վէ ծնլարըն կաթուղիկոսունու՝ ատը Յովհաննէս, վէ պիր պէօյիւք սինոդոս Էտիպ Անի շէհրինտէ՝ ծ. բատա Աշտու փատիշահ տիքտիլէր։

Պու պէօյլէ օլտուգտա՝ Աշտուն գարտաշը Ամուշէղ՝ քի Ալ անանդտա օԹուրուր Իտի՝ պիր գաչ նախարարլա պիր օլտպ վէ պիր Էզ ասքէր Երդըպ՝ ծնլարըն պիրլիկի իլէ փատիշահ օլտու Ոռա շէհրինտէ. վէ լաքին հէր դարաֆտան Է-

մին վէ միւդի վէ եաթսըմՃի կեօսթէրտի քէնտինի Ա՛շոտա ։ ()նուն իչին Ա՛շոտ տախի օ-նա տօգուԸնմատը ։ Պունլարըն կիւնիւնտէ Տայք ախնիլէն մէմլէքէթին նախարարը Պաւիթ ատը՝ կայսերտէն րաղպէթ պուլուպ՝ օ սէմթլէ-րէ կէ-բոպաղա օլտու , եանի միւսէլիմ՝ եախօտ պէյ , զէրէ օ մէմլէքէթ Ասում փայընա տիւշէր իտի ։

962 ՆԺԱ | () վաղիթ էլերտէ Ա՛միրապետին սէրաս-քերի Համամեն՝ ասի օլուպ՝ չօգ ասքէր իլէ ատըը Հայաստանա ։ ()նա գարշը տուրտու Ա՛շոտ , վէ օնուն ասքէրինի խուրտիւխաշ էտիպ՝ պուԹտու Համամենու վէ էօլտիւրտիւ ։ Պու-նու իշխԹտիքտէ Ա՛միրապետ՝ չօգ հաձզ էտիպ ադըը փէշքէշլէրիլէ պէօյիւԹտիւ Ա՛շոտաէն շա-նընը վէ փայէխինի . վէ եէնիտէն Ժաձ կեօն-տէրիպ՝ ԹէքրաՐ փատիշահ էԹտի օնու , շահ-965 ՆԺԲ | ուդէն ատընը վէրմէքլէ , Պու գատար շանը պէօյիւտիւքտէ՝ պուշլատը Ա՛շոտ եէնիտէն տիւզ-մէկ Համ փատիշահլըղընը վէ մէԹանէԹ վէր-տի Հայաստան մէմլէքէԹինէ ։ Աստիտը Ա՛նի տէտիքլէրի շէհրին իչ գալէսինի . վէ զայրը չօգ գալէլեր վէ պէօյիւք պէօյիւք պուրՃլարիլէ տօ-նաԹտը օնլարը . պէօյլէ էԹմէքլէ՝ րաղպէԹլի վէ ազիզ օլտու՝ հէյՐէքէնտի միլլէԹինէ վէ հէյՐ զայրըլարընա ։ ()նուն մէտհի՝ էյի ամէլլէրին-տէն կէօրիւնիւրիտի , խուտուտա մէրհամէԹլի օլմասընտան վէ ռուհանի հավէսլէրինտէն . պէօյլէ օլմատը իչին չօգ քիլիսէլեր վէ չօգ մա-նաստըրլար եափտը . Փագըրխանէլեր վէ խաս-Թաձար եէրի պինա էԹտի վէ օնլարա հըզմէԹ

էտիպ՝ քէնտի էլինէլ՝ մանձա վէրինիտի. վէ տայիմա տու Ֆրասընա օթուրտուր իտի՝ քեօրէ-րի, թօփալլարը, ույու զլարը վէ զայրը տիւրլիւ տափատ քիմսեէլերի, վէ չօգ ինթրամ էտիպ բաղ-պէթ կեօսթէրինը իտի ծնլարա։ Ա է Ֆուգա-րայը օ գատար սէվինրիտի քի հէփ վարընը ծն-լարա վէրինիտի. էօյլե քի էօլտուքտէ՝ հաշնէ-սինտէ չօգլուգ աղչէ պուլմնմասը. պունուն ի-չին ողրմաճ տէնտի՝ եանի մերհամէթլի։ Ա է պունուն խաթունու Աստրախանայէ՝ պունուն կի-պի չօգ էյի ամէլլեր կեօսթէրտի՝ խուսուսա Ֆուգարայա վէ խաթալարա, վէ չօգ քինիսէ-լեր պինա էթտի։ Պու խաթուն եափտը ինի մէչհուր մանասթըր Ասանահինտէ վէ Նաղ-բատատա՝ քի պիրի պիրինտէն ուզագ տըր արա-լարը պիր սաաթ գատար։ Պու ինի վանք եա-փըլտըգտա՝ զայրը վանքլար տախի եափըլտը, վէ օ վանքլարտա ատը սանը վարդապետլէր հա-սըլա կէլտի. ծնլարընն պիրինի իտի Աստրով Ան-ձևացի տէտիքլերի Արիպոր Ասարեկացինին պա-պասը քի էվվել էվլէնիպ՝ վէ սօնղրա տիւնեայը թէրք էտիպ՝ մանասթըրա կիրտի վէ եափակո-պոս օլտու Անձևացի էյալէթինէ վէ չօգ շէյլեր եազտը. զինյատէսի իլէ պատարագ վէ ժամա-գիրք իւզէրինէ քի պիր վագիթտէն սօնղրա Ասվախս Անձևացի օնա շէյ սըթըրըպ՝ պեօյ-խէթտիւ։ Պու Աստրով եափակոպոսուն կիւ-նինէնտէ էօլտու Անանիա կաթուղիկոս 22 սէնէ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա։

968 նԺԴ } Ա սէնան Նաղբ էյալէթինտէն՝ օ քի Անանիա կաթուղիկոստան եափակոպոս օլտու

Ամենք մեմնէքեթինե , Ընանիատան սօնղրա հէփ եպիսկոպոսլարըն իրատէթիլիլե կաթուղիկոս օլտու վե օթուրտու Ընչինա շէհրինտէ ։ Պու չինքի կվվէտէն պիլնիրիտի Վաղկեդոն սինոդոսունուն տօղրուլուղունու , պու մատե իւզերինէ պիր օլտու Ռումլար վե Ամերիքալը վե միլլեթի տախի պիր էթմէք իսթէտի ։ 969 } Ա Ն լաքին պիր գաչ սեօզ աղնամազ քիմսէլեր ծնա գարշը տուրուպ՝ միլլեթի այաղա գալտըրտըլար • վե Ընի շէհրինտէ սինոդոս էտիպ՝ քիւրսիսինտէն ծնու պըրագմագ իսթէտիլեր ։ ( ) տախի տույուպ գաչտը էէրինտէն 5 եըլ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա , վե Ա աստուրական մեմնէքեթինէ կիտիպ՝ սըղընտը Ընուսահլ փատիշահա քի զևքը էթմիշիզ պու քիթապլըն 7 պապլընտա ։ Ռատուլ էթտի ծնու Ընուսահլ վե պիր օլտու ծնուն ֆիքըրինիլե ։ 970 } Ատեփաննոս իւչինձի՝ Աւան մանասթըրընըն ռուհպանը՝ Ա ՝ահան գաչտըգտա ծնուն էէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու , վե օ կիւն նզովք կէօնտէրտի Ա ՝ահանա վե Ընուսահլա , վե Ա ՝ահան գարշըլըգ եաղտը ծնա վե ծնուննա պիր օլանլարա ։ Պունա տայանամայըպ Ատեփաննոս հէմէն թէզչէ պիր էզ պէօն քէշիշլեր տէվշիրիպ կիթտի Ա ՝ահանըն իւզերինէ ։ Հնուզ էէթիշմէտէն՝ Ընուսահլ փատիշահ՝ հէփինինտէ դութտուրուպ Ընթամար ատասընա սիւրտիւ • պաղիլերի քի Ա ՝ահանա միւդի օլտու՝ ծնլարը ազատ էթտի , վե Ատեփաննոսու գօտու Ռոտոզոց բեւրդ տէտիքլերի գալէյէ քի ծնտա պիր գաչ այտան սօնղրա էօլտիւ • կաթուղիկոսլուղու 2 սէնէ սիւրտիւբտէն սօնղրա ։

979 ՆԻԱ} Ասչիկ Հովհաբի՝ Աբշարունի էյալե-
թին եպիսկոպոսաս՝ պեօյիւք սինոդոսա՝ Ան-
շէհրինաէ կաթուղիկոս օլտու վէ Ախուրս-
սինի գօտու Աբգինա շէհրինէ Անիյէ եապըն,
վէ ծրատա եափտը պիր մեշհուր կաթուղիկէ
քիլիսէ, վէ օնտան զայըլ իւչ քիլիսէ՛ եէնի պի-
չիմ, Ծրդատ գալֆանըն էլինիլէ՝ քի նամտար
ուսթա իտի։ Ան պիր կիւզել քիթապխանէ
եափըպ՝ չօգ քիթապլար իլէ տօնաթմտը։ ()
վապիթլերտէ կայսր իտի Ստանպօլտա Ըմհիկ
Ախուժան Հայ միլլեթինաէն՝ Ադրապօլիս շէհ-
րինաէն՝ քի օնուն ատընա Ըմհկածագ տէնիլտի.
պու Ըմհկիկ քէնտի սաղլըղընտա կայսր էթտի
Ան ասիլլ վէ օնուն Կոստանդին գարտաշընը քի
պունլար հովհաբի Ան ասիլին թօռնունուն թօ-
ռունլարը տըր Հայ Ճինահինտէն։ Պունլարըն
կիւնիւնտէ Ան ահան կաթուղիկոս թէքրար
պիրլիք էթտի Ասումարլա վէ քէնտիսի պիր գաչ
երլտան սօնդրա էօլտիւ. կաթուղիկոսլըղը հո-
վհաբի օլմասընտան էօլմէսինէտէք սիւրտիւ 15
սէնէ։ Ադինճի սէնէսինտէ էօլտիւ Աշտ փա-
տիշահ՝ լաղապլը ողորմած. տէվլէթի սիւրտիւ
26 սէնէ։ Իւչ երլտան սօնդրա էօլտիւ զէվճէսի
տաճի Ստեփանոյ իսթօուն. վէ իւչ հովհաբ
գալը Ամբատ, Պապիկ վէ Պօուրգէն։

977 ՆԻԶ} Էօլտիւ օ կիւնլէրտէ Ադամահ Աբ-
ծրունի՝ քի Ան ասպուրականի էյալէթին փատիշա-
հը իտի, վէ ծնուն եէրինէ փատիշահ օլտու օ-
նուն օղլու Աշտ՝ Ան սէմմէթինտէ. օ պիր օղ-
լու տաճի Պօուրգէն ատը օթուրտու Անձևացի
սէմմէթինտէ. իւչինճիսի տէ ատը Աենեքերիմ

եւ ըզԹ զուԹատու Աչառութիք զարաֆլարընտա, վէ օնտա հաքիմ իտի։

9· Ութնձի Ամբաոըն վագրէ։

Դ· 30—31·

977 նիջ} Ամքատ իքինձի՝ ողորմած Աշատուն պէօյիւք օղլու՝ պապասընըն էօլտիւկի կիւն եէ-րինէ կէչիպ փատիշահ օլտու Աղի շէհրինատ։ Պու Ամքատ հէր զարաֆտան քէնտի տէվլէ-Թինի էյիձէ զայըրըպ՝ ձիւմլէսինէ էյի կէօ-րիւնտիւ· վէ հէփ տիւշմանլարա գարշը տու-րուպ՝ էյի սագլատը Հայաստանը վէ Ճ ահըն-շահ տէնիլտի։ Պու Ամքատ 979 սէնէսինատ եափտը Աղի շէհրինն տըշարքի հիսարընը, էն-լի, եիւքսէք, պէօյիւք, մէԹին, ալընմասը կիւձ վէ եէնկիլիմէսի միւշքիլ պիր շէյ, վէ եիւձէ պուրձլար իլէ տօնանմատը· տէօրԹ զարաֆընա տախի տէրինն վէ էնլի խէնտէք գազտըրտը, սէքիզ եըլ չալըշարագ։ Ճ հէհիր իչինատ չօգ քիլիսէլէր եափտը· զայըր Հիմսէլէր տէ զայ-րէԹ էտիպ պաշգա քիլիսէլէր եափտըլար· ձիւմ-լէսի պինն պիր քիլիսէ օլտու՝ էօյլէ քի չօղու եէ-մինատ տէրիտի՝ Աղէնէն պէն պիր էէլէօէօ հագէը էէլէն։ Ծահմէլ պրագտը Ամքատ կաԹուղիկէ քի-լիսէյէ 989 սէնէսինատ Ցրգատ գալֆանըն էլի-լէ, վէ լաքին պիԹիրմէտի։

( ) վագիմ լէրատ չօգ շէօհրէԹլի իտի Ծրի-գոր նահապար Պահլաւունի՝ Աիպ էյալէԹինատ տուրք Ամահակըն գըզը սօյունատան՝ տուրք Ծրի-

գոր Լ՚ասատուրիչին սիլսիլէսթինտէն։ Պու Կ՚ուզ-
գոր Հօլտիւքան՝ իւչ էվլատ պըրագտը, Ա՚ասակ,
Ա՚ահրամ, Տիգրան. Ա՚ասակ օլտու սէրասքէր
Ա՚ղբատ փատիշահա. սօնդրա Ա՚ահրամ. պու
Ա՚ասակըն օղլու օլտու Կ՚ուիգոր Ա՚ապիստոս, վէ
օնուն օղլու Կ՚ուիգոր վէյացաէր։ Պու վագիթ-
լէրտէ իտի սուլթ Կ՚ուիգոր ՚Նարեկացի՚ քի ՚Նա-
րեկ վանքընտա օթուրմագլա վէ ծրատա ռուհ-
պան օլմագլա՝ ՚Նարեկացի տէնիլտի։ Պու ազիզ
Ռուսլարլա պէրլիք հէմ մէք իսթէտի ՚Նաղկե-
դոն սինոդոսունու գապուլ էթմէքլէ, վէ լաքին
սէօզ անկլատմազ պէր գաչ քիշի օնա գարշը տու-
րուպ՝ միլլէթի այագա գալտըրտըլար։ Պու սէ-
պէպտէն պէրկէզ վարդապետլէր վէ պէյլի պաշլը
քիմսէլէր ՚Նէ շէհրինտէ սինոդոս էտիպ՝ տա-
վէթձիլէր էօլչատըլար քի օ ազիզլի կէթխիսին-
լէր եանօտ նէ՞ ֆէյքիրտէ օլտուղունու տուլ-
սունլար։ Պունլար օրտայա էէթիշտիքտէ, չօգ
մուհապպէթ իլէ բայէթ կէօսթէրտի պունլա-
րա ՚Նարեկացի վէ Կ՚ուրէ էթտի օնլար իչին սօֆրա
հազըրլամազա, վէ հէմ սըմարլատը քի կէօվէր-
ձինքէպապ էթսինլէր. կիւնէլէրտէ տէ ուլութ
կիւնի իտի՝ ՚Նէմէք վագթի կէլտիքտէ կէօվէր-
ձին քէպապլընը տավէթի կէլէնլէր կէօրիւպ,
զիյատէտի իլէ իշքիլէ վարտըլար. “Պու կիւն
փէրհիզ տէյիլ մի վարդապետ տէտիլէր”. օ
տախտ պիլմէզլիք սուրէթի կէօսթէրիպ՝ ձէ-
վապ վէրտի քի “Ա՚ֆվ էյլէյին գարտաշլար”.
վէ քէպապ օլմիշ կէօվէրձինլէրէ տէտի՝ “Վար-
դըն կիւնէն պուրատան, զէրէ պու կիւն փէրհիզ
տիր”. ծնլար տախտ գանատլանըպ ուչտուլար

Ձիւմէ տավէթէ կէլէնէլէրին էօկիւնատ ։ Պու-
նու կէօրտիւքլէրինատ ղայէթ գօրգտուլար վէ
ուլաճանտրգլարընատան ազիզին այաղընա տի-
շիւպ՝ աֆվ տիլէտիլէր · վէ օնատան չըգըպ կիթ-
տիլէր վէ կէօրտիւքլէրինի նագլ էթտիլէր ։
()նլար տախի պունու իշիտիպ՝ շաշտըլար վէ
սուս օլուպ նիյէթլէրինատէն վազ կէչտիլէր ։
Պու ազիզ Կրիգոր Լուսաւորիչ կիւնատէն կիւնէ
ազիզլիքատ Ձօշուպ գաշըպ վէ պիւթիւն էօմ-
րիւնի տուվայա վէ օգուտալա վէրիպ՝ տատը
ուհանի տիշիւնմէլէրէ · վէ պաթտը Աստուծ
մուհապպէթի տէրեասընա էօյլէ քի Թէնատէ
սաքին օլարագ՝ ֆէրիշթէ միսալի կէչինիր իտի ·
պունուն իչին լայիգ օլտու Թէն կէօպի իլէ կէօր-
մէկէ սուրը Աստուածածինի Յիսուս գուճա-
ղընատա վէ Ուհուալլահըն նիմէթի իլէ տօղուպ՝
տիւզտիւ Լուսաւորչի տէնիլէն տուվա քիթապընը,
քի միսլի կէօրիւլմէմիշ պիր շէյ տիր ։ Լուրգ եր-
գոց տէտիքլէրի քիթապըն Թէֆսիրինի տախի
եափտը, հէնիւզ իկիրմի իքի եաշընատա իքէն ·
վէ ղայրը չօգ շէյլէր եազտը · քէնատիսի՛ տէ հէ-
մէն էլլի եաշընա վարըպ, տիւնեատէն կէօչտիւ
վէ կիթտի գավուշտու արզուլէտիկի սէվկիւլի-
սինէ ։ Պունուն կիւնիւնատ իտի Ֆրէնկիսթան
սէմթինատ սուրը Պ՛ակար վէ սուրը Պիման ·
իքիսի տէ Հայ միլլէթինատէն · պունլարընն նա-
սըլ ազիզ օլտուգլարընը պագ Հայ Թարիխինատ
օ եէրատ՝ քի զիքը էթմիշ իզ ։ Պէլլիւմ շիմատի
պիզիմ նագլիմիզէ ։

384 Հէնիւզ Ամբատ փատիշահ Հընի գալէ-
նէԳ սինի պիթիրմէտէն Պաղթան էյալէթին Հմի-

բասը ատը Ա՛պուտէլֆ՝ պիր էզ ասքէրիւէ եիւ-
րիւտիւ Ա՛ասպուրական մէմլէքէթինէ ։ Պու-
նու կէօրմիւքտէ Ա՛շոտ Ա՛րծրունի քի օ սէմ
թինն փատիշահը իտի՝ ծնա գարշը կէօնտէրտի
Ա՛պլխարիսպ սէրասքէրինի քի Հովհէքի Ա՛պլխա-
րիսպին գարտաշը օղլու իտի ։ օ տախի ասքէրիւէ
Ձ՛ուաշ էյալէթինէ եէթիշիպ օրտուսունու
գուրտու պիր եէրէ ։ Ա՛քէր տէ րահաթլանմաղ
իչին աթլարընը օթլանմաղա սալըպ՝ եաթ տը-
լար վէ ույգույա վարտըլար ։ Հէնիւզ ույգուտա
իքէն՝ տիւշմանլար եէթիշիպ գուշաթտըլար ծն-
լարը ։ ծնլար տախի տարըղա տիւշիւպ՝ չօգ գօրգ-
տուլար ։ վէ չիւնքի օնտա պիր գալէ վարիտի՝
եաեաձա ծրայա գաչտըլար վէ օնտա գաւիանըպ
գալտըլար ։ Տիւշմանլար տախի հապէր վէրտի-
լէր գալէյէ՝ եէմին էթմէկիւէ քի էկէր սիլահ-
լարընը քէնտիլէրինէ թէսլիմ էտիպ օ գալէտէն
կիտէրլէրսէ՝ պիր զարարլարը ծնլարա տօգմա-
մասըն ։ Պու սէօզէ ինանըպ՝ ծնլարա թէսլիմ
էթտիլէր սիլահլարընը ։ վէ լաքին տըշարը չէգ-
տըգլարը կիպի՝ տիւշմանլար իւզէրլէրինէ տիւ-
շիւպ գըլըճտան կէչիրտիլէր ։ հէմէն սալթ Ա՛-
պլխարիսպի վէ իքի նախարարը սաղ գութուպ
կէօթիւրտիւլէր Պողթան էյալէթինէ վէ սօնղ-
րա ծնլարտան չօգ շէյ ալըպ՝ կէրի էվիրտիլէր ։
Պունլար տէօնտիւքտէ էօլտիւ Ա՛շոտ արծրունի
փատիշահ ։ վէ չիւնքի Հովհաննէսը եօղ իտի՝ գար-
տաշլարը օլտու փատիշահ , Պուրգէն վէ Ա՛ենե-
քէրիմ ։ Պուրգէն Ա՛նձևացեաց էյալէթինէ
վէ Ա՛ենէքէրիմ Ա՛ղշտունի սէմթինէ ։

984 ՆԻԳ | Ա՛օլտիւ օ կիւնլէրտէ Ա՛ուշէղ փատի-

շահ քի օթուրուբ իտի Պարատա վէ Աուշէ-
ղին էէրինէ կէչտի ծնուն օղլու Ասքաս։ Պու
տահա փատիշահ ծլմազտան էվվէլ պիր ֆիրա-
սէթսիզ պէօն չօձուգ կէօրինիւբ իտի. փատի-
շահ օլտուգտա՝ ապըլը վէ հավէսլի կէօսթէր-
տի քէնտիսինի. մէքթէպլէր աչտը՝ վէ ուշագ-
լարը թէրպիյէ ալթընա սօգտու. վէ քէնտի
մէմլէքէթինի հէր դարաֆտանլըղամա գօտու։
Ասքաս տախի թէրքիտիւնէա էտիպ՝ կիրտի
ծէրին տէտիքլէրի պիքիրլէր մանասթըրընա քի
ծնտա պիր պէյազ դաշտան օյուլմիշ քիլիսէ վար
իտի. վէ ծրատա տայիմա քէնտիսի տուվարա վէ
ռուհանի տիւշիւնմէլէրի էէլթէնիպ, վէ էյի
ամէլէրիլէ կէչինիպ՝ էօլտու։

( ) կիւնէրտա Ֆէր տէտիքլէրի էյալէթինն
Ասքիրաս կիթմիշ իտի Ասպահանի սէմթինէ.
ծնտան տէօնէրիքէն՝ ծնուն ասքէրի Ա աստու-
րական մէմլէքէթինտէն կէչիպ վէ պիր քէօյէ
օղրայըպ կէօրտիւէր պիր գաչ կիւզէլ Ֆայ ու-
շագլարը քի օյնալըր իտի. իւզէրլէրինէ վարըպ՝
դութտուվար վէ ալըպ կիթտիլէր։ Պունու կէօր-
տիւբտէ Ասրգիս ատը Ֆայ պէօյիւքլէրինտէն
պիրի՝ աթիլէ տիւշտու արտալըընճա, նէ է-
տէյօրտունուզ տէրիքէն՝ ծնլար պաշլատըլար
սէօյմէկէ։ Պու Ասրգիստէ գըզարագ հիւճում
էթտի իւաթլէրինէ. վէ սօլուգ ալտըրմայըպ
էօլտիւրտիւ ծնլարը՝ վէ Ասքանըն օղլունու
տախի օրթասընտան իքի պիչտի, վէ ալտը ու-
շագլարը։ Ֆաչան իչինէտի Ասքրա օղլունուն
էօլմէսինի՝ շարդ էթտի Ասրպատական մէմլէ-
քէթինն պէյի իլէ՝ քի օլ կիւնլէրտա Պուվին շէհ-

րինի ալմըշ զապդ էթամիշ իտի, «Ա՛ն իսթէրսէն տէտի՝ սանա վէրիրիմ. էկէր օղլումուն էօձինի Ա աստուրականլարտան ալըրսան ,, : ( ) տախի չինէքի էվվէլտէն նէյէթ էթամիշ իտի քի օ մէմ լէքէթի զապդ էտէ՝ հիսապսըզ ասքէր տէվշիրտի էօթէէտէն պէրիտէն վէ ամանսըզ կիրտի Ա աստուրական մէմլէքէթինէ. ծրատա իւչ պէօլտիւ ասքէրինի վէ կմր էթտի քի եարըն եիւրիւսիւնլէր իչէրի. պիր պէօլիւկի կիւն տօղուսունա, օ պիր պէօլիւկի պաթը դարաֆընա, վէ քէնտիսինէ օրթատան. քիմսէ գուրթուլաձագ տէյիլ տէտի, իլլա գըլըձտան կէչմէլի եախօտ էսիր օլմալը: Ապահ օլտուգտա, չատըրընտա էօլիւսի պուլունտու վէ ասքէրի թարմար օլուպ՝ տաղըլտը: ( )նուն էօլմէսինի իչինէտիքտան Ա՛պուտէվ Ա՛միրա՝ կիթտի Պուինշէհրինի զապդ էթտի: Պու Ա՛պուտէվ Ա՛միրանէ մուհասապէթ շարդը էթտի պիզիմ Ամբատփատիշահ եէմին իլէ՝ քի տայմա տօսթ գալա. վէ լաքին եէմինինէ գարշը զայրը Ա՛միրալարլա պիր օլուպ՝ չօգ սըգընթըլըրկ սօգտու: Ա ի իչի իչերի կիթտիքձէ՝ մաղրուրլըգ ալտը քէնտինի, օ գատար քի քիլիսէնին թէնպէհինի պիր եանա գոյուպ՝ գըզգարտաշը գըզընը ալըպ՝ նիքեահլանտը. վէ օ գարը էօլտիւքտէն սօնդրա՝ քէնտիսի տէ խասթալանըպ վէ կիւնլերի թիւքէնիպ՝ էօլտու վէ կեօմիւլտիւ մէզարա Ա՛նի շէհրինատէ. տէվլէթինի սիւրտիւ 13 եախօտ 12 սէնէ:

10. Լինելն պատերն քաղաքին շուրջանակի եվ եվ
ելն Մուգեսին համառուհասըը եվելն Ասորոա
վարձա։

Դ. 32—35.

{ 989 նկը } Պատիկ Նագրատունի էվելքի՝ Աշոտ ողորմածըն օրհանձա օզու՝ քենտի գարտաշը Ամբատ հօլտիքտե եէրինե կհչկոպ վե փատիշահ օլուպ՝ օնուն կիպի Ե ահնշահ տէնիլտի՝ ապըլը վե ուսու պիր քիմտե. վե գուվվեհտե քենքին օլմագլա՝ կէրի ալտը օ շէհիրլէրի վե օ գալեէրի քի տիւշմանլար գափմիշ իտի։ Ալ հայի իշլէրե սկվատա պըրագըպ՝ քիլիսեէրե շէօհրեթ վէրտի, վե Աշոտ շէհրինտե պիր պեօյիւք քիլիսե եափտը։ Պէզալիք քենտի խաթունու տախի՝ Կատրամիտե սուլթան էյի ամէլէրիլե փարլատը միլլեթ իչինտե. պու խաթուն պիր թիրտի կաթուլիկե քիլիսէյի քի պաշլամիշիտի Ամբատ փատիշահ Աշոտ շէհրինտե. վե օնտան սօնդրա Աշոտ օլտու Հայ կաթուղիկոսլարընա տուրագ եէրի։

( ) վագիթլերտե Ալ տասիլ կայտը քենտի հիւքմի ալթընտա օլան Հայլարըն չօղունու ալտը կեօթիւրտիւ Պուլղար մէմլեքեթինե. օնլար տախի Պուլղարլարըն պիր օլուպ՝ տասի օլտուլար, վե օ Հայլարըն պեօյիւկի Ամուհել Աերջանեցի՝ կայտը իլե ձէնք էտիպ խաթ չըգարը վե Պուլղարտա փատիշահ օլտու։ Ալ տասիլ պարըշըգ եթմէք խաթէտիքտե՝ Ամուհել տիլէտի օնտան

քի գըզգարտաշըները քէնտիսինէ վէրկ . Ասում լարա պու շէյ աղըը կէլտիքտէ՝ Ասիլ կայսր գըզգարտաշ իսմինէ պիր Ճարխէ ներտէտի օնա Սիվաս մետրապոլիտի էլչիլէ : Պունու տուչտուգլարընտա Սամուէլ փատիշահ վէ Պուլ ղար պեոյիւքլերի՝ տիրի տիրի եագտըլար մետրապոլիտի , վէ չօգ քէրրէ Ասումլարա ձէնք կտիպ եէնկտիլէր՝ վէ եէնկիլտիլէր՝ թա Սամուէլ
990 նէթ } կօլիւնձէյէտէք : Պու սէպէպտէն օրթայէ սեօզ տիւշիւպ՝ կիւնէ պաշատը Ասումլար Նայլարը եէրմէկէ վէ զօրլատըլար քի Ասում ատէթինէ տեօնտիւրսիւնլեր . պաշլատը Նայլար՝ Ասումլարա գարշը քեաղատ եաղմաղա , օնլար տախի Նայլարա գարշը՝ աղըը սեօզլէրիւլէ . վէ օնուն իչին Ստեփկ կաթուղիկոս հիչ ձէվապ եաղմատը . վէ լաքին պիր գաչը օնուն աղըընտան պիր պեոյիւք քեաղատ տիւզտիւլէր զըտ սեօզլէրիւլէ քի պու իշէ գայիլ տէյիլ իտի Ստեփկ կաթուղիկոս՝ քի պիրէզ տէ եաշայըպ կօլտու վէ կեօմիւլտիւ մէզարա՝ Ա.զգինա շէհրինտէ . կաթուղիկոսլըղը սիւրտիւ 16 սէնէ :

992 նէթ } Ասարգիս կվվէլքի՝ Աևան մանասէթըընտան Ստեփկին եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու Ա.նի շէհրինտէ . պու պիր եավաշ վէ դաթլը վէ չօգ մերհամէթլի քիմսէ իտի . պու Ասարգիս կաթուղիկոստուրը Նսիփսիմեանց մանաստըրընտան պիր փարչա պուլուպ՝ օնլարըն ատընա քիլիսէ եափտը Ա.նիտէ՝ կաթուղիկէ տէտիքլերի քիլիսէնին եանընտա : Պունուն կիւնիւնտէ իտի Ասեփաննոս տարոնեցի՝ լաշապը Ա.սողիկ եախօտ Ա.սողիկ քի կաթուղիկոսուն

համիկիլէ Հայ Թարիխչէրի եազըլը Թա էֆէնտիմիզին 1000 անէնէյինէ՛ք։ Պուռնատան մէշհուր օլտու Ա՛բիատակէօ Հասաիվէրտցի՝ քի քէնտի կիւնլէրինտէ օլան մուախիզէթլէրի փէք կիւզէլ եազըլը։ Պուռլարըն կիւնիւնտէ եէնիտէն տէփրէշտի Ա՛նդրակեցի տէտիքլէրի իմանըզլարըն մէզհէպի վէ կիւճիլէ պասըլըը· պապ Հայ Թարիխինտէ· Ղ· 34։

{ նխե 996 } ( ) վագիզլէրտէ Տայք մէմլէքէթին պէյիւկի Ա՛ռաւիթ քի կայսերտէն օ սէմթլէրէ պէյ օլուպ չօք գուվվէթլէնմիշ իտի, պիր գաչ Ա՛միրայա կիւճէնիպ՝ եիւրիւտի Ա՛պահունի էյալէթինէ վէ Ա՛նապգէրտ շէհրինի զապտ էտիպ՝ գօվտու օրատան եապանճի միլլէթլէրի վէ օնլարըն եէրինէ օթուրթտու Հայլարը վէ Կիւրճիլէրի։ Ա և լաքին օ եապանճի տէտիյիմ միլլէթլէրտէ իճրէթիլէ եիւզ պին գատար ասքէր գուԹուպ՝ կէլտիլէր Ա՛նապգէրտ իզէրինէ։ Պունու տույտուգտա Ա՛ռաւիթ պէյ՝ հապէր վէրտի Ա՛գիկ փատիշահա վէ Կիւրճի փատիշահընա վէ ղայրըլարընա՝ քի քէնտինէ եարտըմ եէԹիշինլէր։ Ա՛գիկ եօլլատը օնա ալԹը պին գատար ասքէր, ալԹը պին ատ Կիւրճի փատիշահը Ա՛ուրգէն, պիր գաչ պին տախի Ա՛ռարատա օթուրան Ա՛բաս փատիշահ· հէվփիսէ { նխէ 998 } օլտու իկիրմի պին։ Պունլար եէքտիլ օլուպ եիւրիւտիւլէր Ա՛պահունի էյալէթինէ, վէ տիւշմանլէն չօգլուղունու կէօրտիւքլէրինտէ փէք գօրգուսուզլար։ Տիւշմանլար եիւրիւյիշ էԹտիքտէ՝ պունլար գօրգուսու պիր եանա գէյուպ վէ Ա՛լահա կիւվէնիպ՝ տիւշտիւլէր իզէրլէրինէ·

վէ գըրտըլար թա՛ զբաղէշ շէհիրին գափուսունա վարընձա ։ Ընտան կէրի տեօնիւպ տէվշիրտիլեր ձէնքատէ տիւշմնլէրին շէյլէրինի ։ Նայ պարաֆընտան տիւշտիւ պէշ քիլի օնլար տախի Կիւրձի իտի ։ Ա՛ն չինքի պու իշ Կաւիթ պէյին էլինիլէ օլտու՝ օնուն շանը զիյատէսինիլէ արթտը վէ օ շեօհրէթ իլէ չօգ իշլեր էթտի ։ {999 ՆԽԸ} Հօյլէ քի՝ Ցայք մէմլէքէթին պեօյիւքլէրի օնա հատէտ էտիպ վէ զէհիր գարըշտըրըպ ալտրըը սուրբ խորհուրդա , վիւճուտինի գալտրըտրլար ։ վէ լաքին քէնտիսի Հէնիւզ էօլմէտէն սուչլարընը պաղըշլատը , վէ Ցայք մէմլէքէթինի վասիյէթիլէ Ա՛սիլ կայսերկ թէսլիմ էթտի ։ զէրկ նէ՛ էվլատը վար իտի , վէ նէ՛ գարտաշը ։

{1003 ՆՆԲ} Ա՛օլտու օ վագիթլէրտէ Կուրգէն Ա՛րծրունի՝ Ա՛նձևացեայ փատիշահը վէ օնուն իւչ էվլատը գալտը ։ Կէրեննիկ , Կագիկ վէ Ա՛շոտ։ վէ չինքի օ վագիթ պուննլար քիւչիւկ իտի , ամուձալարը Ա՛ենեքերիմ փատիշահ քի օթուրուր իտի Ա՛րշտունի էյալէթինտէ՝ պաշլատը հիւքիւմէթ էթմէկէ հէ՛մ օնուն եէրլէրինէ , հէ՛մ ղայրը գալան եէրլէրկ Ա՛ասպուրական մէմլէքէթինտէ ։ Պիր գաչ եըլտան սօնղրա էօլտու Ա՛արգիս կաթուղիկոս՝ քի կաթուղիկոսալըղը սիւրտիւ 27 սէնէ ։

{1019 ՆԿԸ} Պետրոս էվվէլքի՝ Կէտադարձ տէտիքլէրի՝ Ասէլիկ կաթուղիկոսուն գարտաշը , Ա՛արգիսին եէրինէ կէչիպ՝ չօգ բաղըշէթ պուլտու չօգ եէրտէ չօգ միլլէթլէրտէն ։ վէ Ա՛ծրուի էայըն իւղէրինտէ Ըօրհնէ՛ կինի միաձիղէթ

ԷԹՄԿԿԻԼԷ՝ Ալ ասիլ կայսերին Հուզուրուն-
չայըն սույս իրքիլիպ կէրի տեօնտիւ. վէ պու
սէպէպտէն գէրոպոլչ տէնիլտի, եանի չայ տեօն-
տիւրէն։ Պու կաթուղիկոս չօգ շէյլէր եաղտը
վէ պիրէզ շարականլար եափտը։ Պունուն կիւ-
նիւնտէ՝ եանի իքինճի սէնէսինտէ Հօլտիւ Պա-
գիկ Ա ահնշահ փատիշահ՝ փիր իսմէ իալը օլուա-
փատիշահլըղը սիւրտիւ 25 եափօտ 30 սէնէ։

11 · Յովհաննէս ֆոփշահըն վաֆրուի վէ ծնօ-
նէ կէ-
նինոէ օլան էշլէր։

Դ. 35 — 37.

1020 նկթ } Յովհաննէս՝ օ քի Ալթատ տախտ տէ-
նիլիր՝ Պագիկ փատիշահըն պէօյիւք օղլու՝ պա-
պասընըն էմրի իւզրէ եէրինէ կէչիպ փատիշահ
օլտու Ալնի շէհրինտէ։ Պու պիր ազըլլը քիմսէ
իտի. վէ լաքին իկիտլիկի եօղիտի վէ քէնտիսի
կէօվտէլի վէ շիշման իտի։ Պունուն գարտաշը
Ալշտա չօգ գուվվէթլի եէնիկիլմէզ պիր պահա-
տըր իկիտ իտի կիւզել հէմ կէօսթէրիշլի. օ-
նուն իչին գարտաշընը պէչէնմէյիպ, փատիշահ
օլմազ իսթէտի օնուն եէրինէ։ Պունու տույ-
տուգտա Ալիւրձի փատիշահը՝ էլչի կէօնտէրտի
Յովհաննէսէ վէ պիր փատիշահ թաճը. պու-
նու պէօյլէ էթմէկիլէ կէօսթէրմէք իսթէտի
քի քէնտի սալթ օնու պիլիր Նոյ փատիշահը։
Պու իչէ չօգ կիւձէնտի Ալշտա, վէ պիր պէօյիւք
վէլվէլէ գօփտուտը միլէթի իչինտէ։ Ալ է լաքին
ձէմաաթ էօյլէ պիր օլմիշէրիտի Յովհաննէս

իւէ՝ քի չօղու խաթէքէլէրի իւէ օնա եարտըմՀի եէԹիշտիւէը , գըրգ պին եաեա վէ իկիրմի պին աԹը ։ Պագտը կեօրտիւ Ա.Հոտ քի միլլեԹ Յովհաննէսին գարաֆընտա տը՝ կիԹտիվ ապաւրական մէմլեքեԹինէ . վէ Աենեքէրիմ փաշտիշահտան սիր եզ ասքէր ալըպ կելտի Շ իրակ էյալեԹինէ վէ օրտուսունու գուրտու Ա.նի գալէսինին գալըշըպնա ։ ( ) ասքէրի կեօրտիւքտէ Յովհաննէս փաստիշահ չօգ գօրգտու . լաքին եիւրեքլէնտիրտի օնու Աիւրձի կելիսի “ Ձիչ գօրգմա տէտի պէն օ Ա.Հոտու քէնդի օղլաղը կիւ պի գուԹուպ էօկիւնէ կեԹիրէյիմ.,, ։

Ձէնք պաշլանաձագ օլտուգտա՝ Աիւրձի կելիսի՝ պաշտան այաղէտէք տէմիր զըրիլը իւէրի ալԹըլըպ՝ սէս եԹտի Ա.Հոտուն օրտուսունա , “ Ձանի տէտի պահատըր Ա.Հոտ ,, ։ Պունու ի՞ չիԹտիկի կիպի Ա.Հոտ եըլտըրըմ կիպի կիւրլետի օրտուսունտան վէ գըլըձընը Աիւրձինին պաշընա էնտիրիպ՝ իքի եարտը օնու պէլինետէք . վէ ասքէրիւէ իւէրի եիւրիւյիպ՝ չօղունու գըրտը վէ չօղունու գօվալատը չագ Ա.քիա էայընա վարընձա , վէ կելտի մուհասէրէ էԹտի Ա.նի չէնդինի ։ Ա.բայա կիրտիւէը Պահլաունի-լէրին պեօյիւքլէրի՝ Ա աստակ վէ օնուն գարտաշը Ա ահրամ վէ զայրը նախտարարլար վէ Աիւրձի փաստիշահը վէ Պեարա կաԹուղիկոս . պունլար հէփիսի պարըշըգ սեօզի էտիպ իքիսինտէն եէ-մին քեազատը ալտըլար պու գավռ իւէ՝քի Յովհաննէս օՀաուրտան Ա.նիտէ վէ պույուրտուն քէնտի սէմԹէրինէ . վէ Ա.Հոտ զայրը սէմԹէ-րէ՝ իքինձի փաստիշահ կիպի ։

{ 1021 / 42 } Պիր հզ բահաթլըգ օլտուգտա պիր գաչ խայինաախաբար։ Յովհաննէս փատիշահա տուշ-
ման օլուպ՝ կէչտիլէր օնու Կիւրձի փատիշահը.
նա, վէ եալան սեօզլէրիլէ խափաթ էթտիլէր՝ քի
Յովհաննէս սէնի երգմագ խարապ էթմէք խա-
թէր։ ( ) տախի պունլարա ինանըպ՝ կիզլիձէ
օնա գարշը ասքէր եօլլատը քի պիր եէրտէ փու-
սույա կիրիպ սագլանըպ՝ գավզասըդ սէսսիդ
դուխաունլար օնու։ ( )նլար ծրատա պէքլէյիպ՝
Յովհաննէս փատիշահ կիտէր իքէն քէնտի
գըշլաղընա՝ ափանսըդ օնա էէթիշիպ դուխ-
տուլար վէ կեօթիւրտիւլէր Կիւրձի փատիշա-
հընա. օ տախի օնու պիր գաչ կիւն զընտանա
գօյուպ՝ վէ սօնդրա իւչ գալէսինի ալըպ՝ սալը-
վէրտի։

( )նուն գարտաշը Ա՛շոտ պիր եըլ կէչմէտէն
պագտը կեօրտիւ քի իսթէտիկի կիպի հէր եէ-
րէ պուլուրամայօր, ֆիքրինէ գօտու քի Յով-
հաննէս փատիշահը կիզլիձէ էօլտիւրէ. զէրէ օ
ատղ գալտըգձա տէտի՝ պէն բահաթ փատիշահ-
լըգ էտմէմ։ Պու նիյէթիլէ եալանտան խոս-
թա օլտու վէ քէնտի տեօշէկի եանընա պիր
ջուգուր գազտըրըպ տուզագ գուրտու։ Ա՛չան
կէլտի օնու կեօրմէկէ գարտաշը Յովհաննէս,
հէմէն տեօշէկինէ եաթդըշտըդը կիպի՝ տիւշտիւ
տուզաղա վէ պաշդատը տէրինտէն եալդարմա-
ղա։ ( )րատա իտի Ա՛պրատ տէտիքլէրի նախա-
րար քի իշին ատընը պիլմիյէտի. օ Ա՛պրատ օ-
րատա Յովհաննէսի դուխտուպ պաղդատը վէ
օտատան տըշարը չըգարըպ՝ կեօթիւրտիւ Ա՛նի
շէհրինէ վէ թախթընա օթուրթտու. էյի տիր

տեսի Հայկազեան ազգութեան փառաւորութիւնը ցնծագին, մեր հայրենեաց վրայ գուժկանութեան ցաւալի օրհասական խոց։ Ա՛ն քննասիրաբար օգուտ ուշադրութեան առնել կրնայ տեսնել շէնցրինք վրայ Ա՛զգասէր Ա՛միրայի տան խիստ տիւրտիւր. Ա՛զգասէր տանին՝ մեր հայրենեաց վրայ Ա՛շխատութեան գործակցութեան պիտի գայ տիւրմանն ներկայ ազգասիրութեան՝ պիտի կրնայ Ա՛զգասէրը տալ վերի հայրի վրայ ծնող ծրագրաց պատասխանութիւն։ Պատճառ իշխանութիւն Յովհաննէս փառաւոր՝ ջոգ աձրաց Ա՛զգասէրս, վրայ ծնողն մեռելոց թիւնան՝ իբր երկրորդ փայլ վերի. քի ատեան Ա՛զգահատ վրայ Ա՛տակ իսի։ Պու Ա՛տակ ատեն Կրիգոր Ա՛ճգիատրոսեան գրքերը՝ քի ծնողաց օրերը երկար, Կրիգոր, Հայաստան, Ա՛զգահատ վրայ Նախնեաց քի սծնողը կատարութիւնս օրերս։

Պու Ա՛շխատութեան երկրագործութեան իշխանութիւն Հայ նախարարները իբրեւ երկրագործ վրայ ծնողը կերի տուրտուրը, վրայ տիւշմանները գուժկանութիւնիս ծնող գալը իշխեր գուժատուրը։ Պետքէ օրերուգտա չգտը կրնայ Ա՛շխատասիրութեան քննասիրութեան Ա՛տակ կայսերն սէվկիւրեան՝ ծնողաց իմաստ խոշէտի, վրայ ծնողն ապրելիք Հայաստանս տեսնելու՝ նախարարները երկրագործ ատը. վրայ հերն նի գործող երեր ամիշկերտ տիւշմանները՝ Ձիւմբէսինի գործ երկրի. տակա չգործ իշխեր կեսարիայեցին ծնողը՝ աղբեր պահպանելէն կերի կեսնտերտին Ա՛ստուածապետութեան, Ա՛ն քննասիրութեան իմիտանիկինաէն կերգործէքենիս՝ գործ իւ սեփական տիւշտիւ։

( ) վարիչներուն պիտի երգ ապրեր՝ Ա՛ստուած

ՀԻՆԱՀԻՆԱՏԵՆ ՝ Ա՛ԻԲՐԱՀԻՄԱՆ ԱՀՄԵՔԻՆԵ ԿԵԼԻՍ՝ ՕՆՏԱՆ Ա ԱՍՊՈՒԲԱԿԱՆ ԴԱԼԱՏՔՆԱ ԱՓՏԼԱՐ ։ ՊՈՒՆՈՒ ԿԵՕԼՏԻՒՔԱՀ Ա՛ԵՆԵՔԵՐԻՄ ՓԱԱՏԻՇԱՀ՝ ՀՕՓ ԱՍՔԵՐԻԼԵ ՕՆԼԱՐԱ ԴԱՐՉԸ ԿԵՕՆԱՀԵՐՏԻ ԱԵՐԱՍՔԵՐԻՆԻ ԱԱՐ Շ ԱՊՈՒՀ ։ Ա Ի ՀԻՆՔԻ ՕՆԼԱՐՉՆ ԳՈՒՎԼԵԹԻ ՔԱՄՈՒՔԻՀՇԼԻՔԱՀ ՕՐՄԱՊԼԱ՝ ԳՈՒՎԼԵԹԼԵՐԻ ՈՒԼԱՂԱ ԿԻՏԵՐ ԻՀԻ ՕՓ ԱԼՅՄՆԱԼԱՐԸ ԻԼԵ, ԼԱՔԻՆ Ի՛ՅԼԱՐ ՕՆԼԱՐԱ ԳՐԼՉՀ ՀԱԼՄԱՓԼԱ ԵԱՓԼԱՇՂԱՓ՝ ԳՐՐԱՐԼԱՐ ՕՆԼԱՐԸ ՎԵ ԳԱԼԱՆ Ա՛ԱԼԵԱՐԼԱՐԸ ԳՕՎԱԼԱՏՐԼԱՐ ՎԵ Ա՛ԼԱՀԱ ՇԻՒՔՐ ԻԱԵՐԻՔ ԿԵՐԻ ՏԵՕՆԱՀԻՒԼԵՐ ։ ՊԵՕՐԼԵ ՕԼՏՈՒՔՏԱ Ա՛ԵՆԵՔԵՐԻՄ ՓԱԱՏԻՇԱՀ Ա՛ԱԼԵԱՐԼԱՐՐՆ ԴԱՐՉԼՐՆՐ ԿԵՕՐԻՒՊ ՎԵ ՀԱՂՐՐՆԱ ԿԼԵԺԻՐԻՊ ՁԼՔՐ ԼԵԺԱՀ ՍՈՒՐՔ՝ Ա՛ԵՐԱՀԱ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՕՆԼԱՐ ԻՉԼԻՆ ՏԻՏԻԿԻ ԱԵՕՉԼԵՐԻ ։ ՊՈՒՆՈՒ ՏԻՒՉԻՒՆԵՐԼԵՔ ՉԱՉԼԸՐՏՐ ԽՐՏՐՄԼԱՐՐՆՐ ՎԵ ՆԱԽԱԴԱՐԼԱՐՐՐ ։ ՎԵ ՕՆԼՎՐԼԱ ԱԵՕՉ ԼԵԺԱՀ՝ ՔԻ Ա՛ ԱՍՊՈՒԲԱԿԱՆ ՄՀՄԵՔԵԼԵՔԻՆԻ Ա՛ ԱՏԻՉ ԿԱՅԱԵՐԼ՝ ՎԵՐԻՊ՝ ՕՆՈՒՆ ԵԵՐԻՆԼ ԱԼՐՆԼԱՐ Ա՛ԻՎԱՍ ԷՅԱԼԵԹԻՆԻ ՊԻՒԹԻՒՆ ԷՊՐԱՓՉ ԻԼԵ ։ ՊՈՒ ԱԵՕՉԼԻՉ ԷՒՉԻ ԿԵՕՆԱՀԵՐՏԻ Ա՛ ԱՏԻՉ ԿԱՅԱԵՐԼ ՊՀԱՒԼԹ ԱԱՐԸ ՕՉԼՈՒՆՈՒ ԱՉԻՄ՝ ՓԼՀՉՔԼՀԼԵՐԻՉԼ՝ ԻՒՉ ԼԻՒՉ ԳԱԼԹՐՐ ԼԻՒՔԻ ։ Ա՛ՅՅԱՐ ՏԱԼԼԻ ՊՕՒ ՇԼՅԻ ԳԱՊՕՒՉ ԼՏԼԼ, ՎԼԵՐՏԻ Ա՛ԵՆԵՔԵՐԻՄՉ Ա՛ԻՎԱՍՐՆ ՀՎԼՐ ԼԵՐԻՆԻ ՉԱԳ Ա՛ԼՐԻԱՏ ԷՅՅՐՆԱ ՎԱՐՐՆՁԱ ՎԵ ՇԱՀՉԱԱՏ Պ՛ՀԱՒԼԹԻ ՔՀՆԱՏԱՀԻՆԼ ՕՉՂՒՒՉԳ ԼՏԼԼ ՊԱԼԱՇԻՇՉՀՐԼԼ ԿԵՕՆԱՀԵՐՏԻ ՊԱՊՊՐՆԱ ։ Ա՛ԵՆԵՔԵՐԻՄ ՏԵ ՔԵԱՉԱՏՉԱ ՎԼԵՐՏԻ ԿԱՅԱԵՐԼ ՕՆ ՇԼՀՅԼՐ, ԼԼԹ ՄԼՇԼՔԻ ԳԱՉԼ ՎԵ ՏԵՕՐԹՊԼՆ ՊԼՕՅԼՒՔ ՔԼՕՅ ։ ՎԵ ԼԱՔԻՆ ՄՆՏԱԱԹ ՐՐԼԱՐՐ ՎԵ ՕՆԼԱՐՐՆ ՔԼՕՅՀԵՐԼՒՆԻ ՎՀՐՄՏՏԻ ։ Ա՛ ՔՀՆՏԻ ՕՕՓՏՈՒՆՈՒ ՎԵ ՉԱՅՐՐԼԱՐՐՆՐ ՏԼՎՀԼՒՐԼՊ ՀՎԼՐ

չէյլերինէն՝ Ձիւմլէսի տեօրթ եիւզին օլարագ, կելտի օթ ուրտու Ալիվաս շէհրինտէ սէնէ 1021։ Ալ ե ծնտա էօլտիւ վէ պեօյիւք օղլու Գաւիթ կէնջի պապասընըն էրինէ։

Մէքքար օ կիւնլերտէ Մամախ արլարըն պեօյիւկի Գուղրիլ պէկ վէ ծնուն ասքերի՝ եիւրիւյիւշ էտիպ տիւշտիւկը Հայաստանա վէ չօգ սալդընթըլըք էտիպ՝ չօղունու էսիր էթտիլէր վէ ծնլարը տինտէն չըգարմադ իչին՝ չօգ էզիյէթ էթտիլէր։ Ալ ե իլերիէ եիւրիւտիւքլէրինտէ՝ Ալասակ Պաղրատունի՝ Գրիգոր Ամատունի պապասը քի Հայլարըն պեօյիւք սէրասքերի իտի վէ Գնջնի տէտիքլէրի գալէտե իտի՝ պէշ եիւզ քիշի իլէ ծնլարա գարշը չըգտը, վէ Ալլահա կիւվէնտիկ՝ պէրպատ էթտի ծնլարընն օրտուսունու։ Ամէրի տեօնտիւքտե՝ պիր սապա եէրտե Ալլահա շիւքիւր էտէրէք տուվա էտէլքէն, տիւշմանըն պիրի՝ քի կիվէնմիշիտի՝ սապան գաշը իլէ պաշընը վուրուպ էօլտիւրտիւ օնու, վէ եէրինէ սէրասքէր օլտու ծնուն գարտաշը Ալ ահլամ։ Ալ ե օ կէլէն Մամախ արլար չօղալըպ տիւշտիւկը Ձէմիսքիանա վէ օ վիլայէթի զապդ էթտիլէր. սօնղրա ծնլարընն պեօյիւքլէրի Գուղրիլ պէկ՝ օրատա փատիշահ օլուպ՝ օ փատիշահլըղը եէնիտէն Թէմէլլէնտիրտի վէ քէնտինի տէ սուլդան տէնիլտի։

1092 / ՆՀԱ } Ինչնճի սէնէսինտե՝ Ասենքերիմ կէլտիքտէն սօնղրա, Յովհաննէս փատիշահ տանի Մամախ արլար գօրգուտունտան Գնի շէհրինի Ալ ասիլ կայտերէ վէրտի վէ եէմին քեաղատը եապըպ շարդ էթտի քի քէնտի սաղլըղընտա Հայաստա-

նը կեօզէտէ, վէ էյիձէ պոգա։ Ա ասիլ կայսր տախտ պու շարդը գապուլ էտիպ՝ էյիձէ սագ-լատը օ քեաղատը· վէ քէնատ էօլտուքտէ՝ օ-նուն գարտաշը Կոստանդինտէ Հայլարա սա-հապլըգ էյնտի։

1028 նշէ} Պու Կոստանդին էօլէձէք օլտուգտա՝ չաղըրտը եանընա Հայլարտան պիր քահանայ Կիրակոս ատը վէ օնու էմին զանն էտէրէք՝ օ-նա թէսլիմ էյնտի Ա՛նի շէհրին քեաղատընը, վէ էմր էյնտի օնա քի՝ օ քեաղատը կեօյթու-րուպ վէրէ Յովհաննէս փատիշահա· վէրէ պա-նա մագպուլ տէյիլտիր տէտի պեօյլէ հարամ մալ։ Ա քահանայ քեաղատը կիտլիձէ սագ-լայըպ, հիչ քիմսէյէ տուրմուրատը։ Կոստան-դին կայսր էօլտուքտէ՝ օնուն եէրինէ կէչտի Կիւվէյիսի Ա՛համանոս Գ· վէ քէնտի գարտաշը գըզընը վէրտի Յովհաննէս փատիշահա։ Ա տախտ էօլտուքտէ եէրինէ կէչտի Ա՛իքայէլ կայսր· օնա կիտիպ Կիրակոս քահանայ վէրտի օ Ա՛նի շէհրին քեաղատընը· Ա՛իքայէլ տէ սէ-վինէրէք պախշիշլէր վէրտի օնա· վէ պէքլէր իտի Յովհաննէս փատիշահընն էօլմէսինի՝ քի զապդ էտէ՝ Ա՛նի շէհրինի վէ պիւթիւն էյալէթինի։

1028 նշէ} Ա՛օլտու պու վագիթլէրտէ Ա՛ենէքէրիմ փատիշահ՝ քի Ա՛իվաստա օղուրուրիտի, վէ էօլտուկի վագիթտէ էմր էյնտի էվլատլարընա ատլարը Դաւիթ, Ա՛տոմ, Ա՛քուստահ վէ Կոս-տանդին քի Ա արագա՞ձ խաչը եէրինէ տեօն-տիւրսիւնլէր վէ քէնտիսինի տէ օլատա կեօմ-սիւնլէր։ Ա՛նլար տախտ պու էմրի թէքմիլ է-տիպ, ծնլարընն պեօյիւք գարտաշը Դաւիթ փա-

տիշահ օձուրտու պապատը էկրինէ ։ Պէօյլէ
օլտուգտա Ալխասա կէլտի Պէտրոս կաձու-
ղիկոս ։

1029 ՆՀԸ | Ուչ եըլտան սօնղրա Էօլտիւ Վասրս փա-
տիշահը Ղաբաս վէ օնուն եէրինէ կէչտի օղլու
Վաղիկ նամ։ Պունու իչինէ տիքտէ Պէտրոս
կաձուղիկոս՝ չըգըպ Ալխաստան Վասրսա կին-
տի , վէ օնտան Ընի շէհրինէ՝ պագտը կէօրտիւ-
քի փատիշահ վէ Ջէմաաէթ քէնտիսինէ ինձէն-
միչ եիւզ չէվիրիյօրլար զէրէ չօգ վագիթ իրագ
գալմըշ իտի օնլարտան ։ Պէօյլէ կէօրտիւքէտ
օնլարը՝ չըգտը կինէտի Ղասպուրական մէմլէ-
քէթինէ, վէ եաիսաճալընըզ օձուրտու Ղոլոյ վանք
տէտիքլէրի Ղանասէթ ըրտա տէօրէթ եըլմըգտա-
րը ։ Պու չէյէ հայլարըն պէօյիւքլէրի չօգ կիւճ-
նիպ վէ ալիլէ օնու չաղըրըպ գօտուլար Ընջնի
գալէսինէ. վէ փատիշահըն էմրիլէ կէձիրըճի-
լէր Ղանահին տէնիլէն մանասէթ ըրըն րուհպա-
նընը ատը Վէոսկորոս վէ օնու էձիտիլէր կաձու-
ղիկոս ։ Ղ է լաքին պէօյիւք եպիսկոպոսլարտան
հիչ պիրի գապուլ կէձմէտի օնուն կաձուղիկոս-
լըղընը վէ ատը պիրէ անղըրմատը պատարագտա.
վէ Ջէմաաէթ էյրի պագար իտի օնա , վէ իչինն
օրմատը օնա քի Ձեուանագրուէթ իւն էտէ ։ Ղաքին
քէնտիսի տէյնէմէյէրէք՝ լայըգ օրմայան քիմ-
սէլէրի եպիսկոպոս էձտի վէ չօգ եօլտուզ իշլէր-
1038 ՆԶԳ | իլէ միլլէթէ սըգլէթ վէրտի ։ Պէօյլէ օղ-
տուգտա եպիսկոպոսլար վէ վարդապետլէր սի-
նոդոս էտիպ՝ նղովէլ էձտիլէր փատիշահը վէ
նախարարլարը՝ քի սէպէպ օլտուլար պէօյլէ պիր
ֆէննա իշէ ։ ( )նլար տախի գօրդուլարընտան

էվլիմէք խաթէտիլէր պէտրոս կաթուղիկոսու· վէ լաքին օ պիր զարպլըլէ խաճ էմէյէրէք՝ կէլի տուրսուս ։ Ղաղըրտըլար օ զաման Ղազանլար կաթուղիկոսունու ատը Յովսէփ· օ կէլտիքտէ քէնտի եպիսկոպոսլարըլէ՝ պէօյլէք սինոդոս էթտիլէր Ղնի շէհրինտէ տէօրթ պին քիշի· վէ օրատա սուչլու պուլուպ Ղհոսկոպոսու՝ եըղթտըլար օնուն պաշէօրթիւսինի· վէ քահանալէրէ էթտիլէր օ եպիսկոպոսլարը քի Ղհոսկոպոս կոդոս տիքմիշ իտի, վէ եէնիտէն կէչիրտիլէր պէտրոս կաթուղիկոսու քէնտի քիւրսիսինէ ։

1038 ՆՀԷ } ( ) վագիթլէրտէ Ղուսմար կէլիպ Ղզաթամալ սկսմէյինէ՝ ալտըլար Ղերկրի տէտիքլէրի շէհրի քի չօգտան գափմիշլէր իտի Ղձէմլէր· վէ օ շէհրին Իսրիկ ատը պէյինի գուրթուպ զընտանա գօտուրտար ։ Պունու տուչտուգլարընտա օ սկսմէտէ օլան Ղձէմլէր՝ օրտայա եէթիշիպ ալտըլար շէհրի վէ ծնտա օլանլարը հէփ գըլտըլար, վէ Իսրիկիտէ զընտանտան չըգարտըլար ։ Իշլէտիքտէ պու իշի Ֆայլարըն պիր պէօյիւկի՝ ատը Ղանձի, ասքեր տէվշիրիպ եիւրիւտու շէհրինի իւզէրինէ· վէ չիւնքի գալէնինի պիր զարաֆը երգըլմըշտի՝ ծնտան իչէրի կիրիպ զըրտը Ղձէմլէրի՝ հօյլէ քի կիւչ իլէ Իսրիկ վէ պիր գաչը տախի սըղընտըլար եօգարըդի գալէյէ քի օրատա նէ՞ սու վար իտի իչէձէք վէ նէ՞ եէմէք եէյէձէք ։ Պունու չիւնքի պիլիր իտի Ղանձինին ասքերի՝ կէրէք Ֆայը վէ կէրէք Ղուսմու՝ վագիֆլէրի օլմայըպ՝ պաշլատըլար եէմէկ իչմէկ վէ սէֆա էթմէկ, թաբի օ գալէտէ օլանլար եա հօլէլէր, եախօտ քէնտի-

լերինի Թէսալիա հասնելը։ Պատմում է, թէ քեն՝ ծ դարապետ ազգի ամիրապետ էր Աղեմների հարևանութեան մէջ՝ կեղտիների պատերազմի շրջանում, էր գերիների ջոգատուն, էր հօտերի ու հարստութիւնների Յանձի տեսիլքների էր գալանքարը հսկում եթե։ սակայն Յանձինին ծղում՝ Յաձատ ատը՝ որ գաչ քիշիների գաչապետի։ Ըստ ազգային տեսիլքների կմի եթե քի մէջ ջուդուր գազգընդատ ատամ պօյունձա, էր հսկողների պօղապետը ծ ջուդուր իւզերինաե Թա քի գանիլե տօլտու էր քենտիսիաե ծրագրա կիրիպ եպիսկոպոսը գանիլե քի եիւրեկինին հարարեթինի տէֆ եթասին. էր լաքին պիր ելտան ազնիւ րա կինե Ռումատ ալեպ ծ շէհիրի, ծնուն հապպընատան կեղտիները։

Յօտու ծ կիւնելերտե Պաւլթ Ա. ծծրուն՝ Աենեքելիմին ծղու՝ քի օթուրուր իտի Աիվաստա. էր չիւնքի էվլատը եծղ իտի, ծնուն գարտաշը Ա. տամ կեչատ եերինե, էր քենտիսինի եարտմձի օտու քիւչիւք գարտաշը Ա. քու-
1039 նձԸ սահ։ Ինչ սենեատեն ազնդրա էօտու Ա. շոտ՝ Յովհաննես փատիշահըն գարտաշը, ծ քի ինքինձի փատիշահ իտի. էր ծնտան պիր ծղան գալտը ծն տեօրթ եաշընտա՝ ատը Պապիկ։ Ըստ սենե էօտու Յովհաննես փատիշահ Ա. շոտ՝ տէվլեթի սիւրտու 20 սենե։

12· Ածղրաւէ Պաֆիկ ֆաւիշահըն վաֆրի։

Դ· 38·

1039 ՆԶԸ Ինչ երբ փատիշահըդ գալտը Հայաստան Յովհաննէս Ամբատ էօլտիւքտէն սօնղրա· զկրկնահարտարելտտա զայրեվ ուծղ իտի վէ պիր· լիք օնլարտան գալդընշ իտի ։ Պու հալտե իքէն Հայաստան՝ պէօյիւքլէրին պիրի՝ Ինունք մէմ լեքեվին պէյի՝ ատը Ադրպիա Ա էտ՝ պաշ գալ տըրըպ փատիշահ օլմագ իսթէտի· վէ պու նիյ· եվ իլէ պաշլատը Հայաստանը գաւրումաղա ։
1040 ՆԶԹ Հաչան իչինէտի Ա՛ինքայէլ կայտ՝ Յով· հաննէս փատիշահըն էօլտիւկիւնի՝ էյնի եօլտատը Հայտարա վէ իսթէտի Ա՛նի շէհրինի վէ օնուն էյալէթինի· վէ լոքին Հայտար վէրմէտիքլէրին· տէ՝ տեօրէվ քէրըվ ասքէր կեօնտէրտի Հայաս· տանա՝ քի չօգ սարգընվըդ էվտիլէր· Ադր· գիա Ա էտ տախի օնլարա եաւտըմձի իտի ։ Տեօրտինձի քէրըվ կէլտիքլէրինտե, Հայտարըն պէօյիւքլէրի վէ Ա՛ճրամաէրտասքեր Պահլաւու· նի, քի գալտաշը եէրինե կէչմիշտի, պիր օ· լուպ՝ տեվշիրտիլէր էյնի պին պահատըր ասքեր· օվտուզ պինի եաեա, իկիրմի պինի աթը, վէ իչ պէօյիւք օլուպ՝ տիւշտիւլեր Ադումլարըն իւ· զէրինե, վէ ինսանֆսըդ գըրտըլար Ադումլարը էօյլէ քի օնլարըն գանը սէվ կիպի ապրպ եիւրիւ· տիւ Ա՛խուրեան չայընա, վէ չայըն սուպու՝ գան րէնկինե տեօնտիւ վէ գաչանլարըն չօղու օ գան·

լը չայտա սույա պօղուլտու . վէ չօղու Ֆայ սա-
քէրին սէսինտէն շաշըրըպ վէ սարփ եէրլէրէ
տիւշիւպ՝ հօլտու . գաչանլար տախի պաշլատը-
լար Ֆայդըրըպ եալվարմազա՝ քի պուգատարը
եէթէր , զայըը գլնմասընլար : Ն՚էնդ պիճ տիք-
տէ՝ հէր քէս չէ.քիլտի քէնտի եէրինէ : Ա՚ուամ-
լար պու իշ իչին հօճ ալմազ իսթէտիլէր Ֆայ-
լարտան , վէ լաքին պիր շէյ հաՒմմէտիլէր . զէրէ
իչլէրինտէ ֆէսատլար պուհուր էթտի :

1042 ՆՂԱ } Ա՚ագիկ Ֆովհաննէս փատիշահըն գար-
տաշլ օղլու՝ փատիշահ օլմատան Ա՚ետ Ա՚ար-
գիս նախարարըն տէփրէնիչինի կէօրիւպ վէ
քէնտիսինէ պիր արգա պուլամայըպ՝ վէ պիր
եանա չէ.քիլիպ՝ օճ ուրմիշ իտի . պու իշին պէօյ-
լէ օլմասընատան զիյատէսի իլէ մէյտան պուլ-
մագլա Ա՚արգիճնախարար՝ չօղունուն եիւրէկինի
ավլատը , խուսուսա Ա՚նի շէհրինտէ օլանլարըն
քի քէնտիսինի փատիշահ էթմինլէր : Ա՚ֆ լա-
քին Ա՚ահրամաէրատաքէր , վէ օնուն խըսըմլարը
օճուզ պէօյիւք քիշիլտատիլէր պու իշէ գարըշ
մատըլար , Ա՚ըրիպը Ա՚ագիստրոս տախի պիլէ-
լէրինճէ իտի . օ քի Ա՚նլնի շէհրինէ պուլյուրուր
իտի՝ Ա՚ահրամըն գարտաշը օղլու վէ Ա՚ատակըն
էվլատը : Պուննլար պիր օլուպ , վէ զայըը պիր
գաչ Ֆայ պէօյիւքլէրի իլէ սէօզ էտիպ՝ կիճ տի-
լէր Պէտրոս կաթուղիկոսուն եանընա . վէ օ-
նուն էմրինէ՝ չաղըրտըլար Ա՚ագիկի , վէ Ա՚ար-
գիստէն կիզլի Ա՚նի շէհրինէ սօգուպ՝ օրատա
փատիշահ էթտիլէր Ֆայլարա , օն ալթը եաշըն-
տա իքէն :

Պու Ա՚ագիկ օն եաշընտան պէրի օգուամազա

վէ իմմ գալիպ օլսպ պիր պեօյիւք ուսթա եա-
նընտա՝ հէր տիւրլիւ օգուրեազարլըղը Թէքմիլ
էյթտի վէ էյի ամէլէրիւէ պեօյիւտիւ։ Վէնի-
տի կիւզել, պօյլու պօսլու, հէր գարաֆտան
եագըշըգլը. եիւրէքլի վէ գուվվէթլի, վէ չէ-
քիպ էվվիրմէտի՝ ուսլու ագըլլը. տայիմա այըգ
վէ օյանըգ, պիր տանէ Ձէվահիր տիւնեա իչին-
տէ։ Ա է լաքին չիւնքի եարատըճի Ա֊անկըրընըն
ինայէթի էլ չէքմիշ իտի՝ Ֆայ փատիշահլըղը-
տան, պեօյլէ փատիշահը էլէ վէրմիչ իսթէ-
տիլէր քէնտի ատամլարը։ Պունուն փատիշահ
օլտուղունու տուչտուգտա Ա արգիա Ա եստ գօլդ-
տու, վէ արգատաշլարը իլէ գաչտը կիւրտի իչ
գալէյէ։ Ա իթտի արտըսըրա Պ֊ապիկ փատիշահ
եանիա եալընըզ գօլդուսուզ վէ փէրվասըզ. վէ
ագըլլը սեօզլէրիւէ իսքեաթ էյթտի օնու քի
չըգա կիտե օ գալէտէն նէյրէյէ իսթէրսէ. օ
տախի կիւթտի Ա ուսմանլու տէտիքլէրի գալէյէ.
վէ քէնտի ալչագլըղընը կեօսթէրմէքլէ ասքէր
տէվլիրտի վէ պաշլատը Պ֊ապիկին եէրլէրինի
վուրմաղա։ Պ֊ապիկ տախի պիր գաչ պահատըր
քիմսէլէր ալըպ վէ օնուն իւզէրինէ եիւրիւյիւպ՝
կիւրտի օրտուսունա. դուԹտու վէ պաշլատը օ-
նու սէյրքի ավլընը ավլար ասլան կիտի, վէ Ա էյնի
շէհրինէ կեօԹիւրիւպ գընտանա գօտու։ Ա օնը-
րա պիր գաչ քիշինին բէչասը իլէ չըգարտը գըն-
տանտան, վէ օնուն խօշամէտինէ վէ տըշար-
տան եավաշ սեօզլէրինէ ալտանըպ՝ տօսԹ էյ-
տի քէնտիսինէ։ Պաշլատը արԹըգ քէնտի եէր-
լէրինի կէզիպ՝ հէր շէյի տիւզմէկէ տիւզէլԹ-
մէկէ։

( ) երկաթար միլլեթի պիր էզ ապէրիլէ Հայաստանա կէլիպ, օրտուլարընը գուրտուլար Հուրաստան չայըն էօթէ դարաֆընա։ Տէվէ ջիրտի Դաւիկ տէ օն ալթը պին պահատըր ապէր վէ կէլտի օ չայըն պէրի դարաֆընա. ծ րատա ալթը պինինի փուսույա գօյուպ կիզլէտի, վէ օն պինիլէ կէրի տեօնտիւ՝ գաչամագ կեօսթէրէրէք։ Հաճարլար տախի էվէթլէյէրէք կէչտիլէր պու դարաֆա վէ Դաւիկին իւզէրինէ եիւրիւտիւքտէ, փուսուտա օլանլար եօլու քեսիպ ափանսըզ տեօքիւլտիւլէր իւզէրլէրինէ, վէ Դաւիկին ապէրի կէրի տեօնիւպ՝ էքի դարաֆտան պաշլատըլար օնլարը գըրմաղա. վէ էօկլէրինէ գաթըպ գօվալատըլար թա չայա վարընձա. ծրատա չօղու չայտա սույա պօղուլտու վէ գալանը գաչտը կիթտի Ասրձայք տէտիքլէր մէմլէքէթէ։

13. Դաւիկ թագաւորէն փէ-ղէ-նէ-էէ։

Դ. 39—42.

1043 ՆՂՐ } Դաւիկ փատիշահ մէյտան ալընձա՝ Ա՛ռնամախտա կայոր քի պէշինձի Ա՛խայէլին էէրինէ կէչտի, Ա՛նի քեաղատընը պուլուպ՝ հապեր վէրտի Դաւիկ փատիշահա քի վէրսին Ա՛նի շէհրինի՝ Յովհաննէս փատիշահըն շարդը իւզրէ։ ( ) տախի դաթըլըգըա Ջէվապ վէրտի. „Պէն տէտի հէր դարաֆտան տէվլէթինիզէ միւդի իմ. վէ լաքին աճալարըմըզտան պիզէ գալան էէրի վէրմէմ„։ Ղօդ սեօզտէն սօնդ-

ըս՝ տէյնէմէտիքտէ Ղադիկ՝ օնուն իւզէրինէ կէօնտէրտի Աոնոմախոս պիրէզ ասքէրիլէ Ա.-սիտ ատը սէրասքէրինի ։ (Նլարա գարշը չըգ-տը Ղադիկ վէ գօվալատը օնլարը քէնտի Թօփ-բաղընտան ։ Աէքքար եէնի ասքեր եօլլատը կայսր՝ Ալիկողայոս սէրասքէրիլէ . օնլարը տախի տաղըԹտը Ղադիկ ։ Ան սօնդուննա փէշքէշ-լէրիլէ հապէր վէրտի Ա.պուավար տէտիքլէրի Ղուին Ա.միրասընա քի տարա կէԹիրէ Ղադիկ փատիշահը ։ ( ) տախի Ղադիկտէն աղըր փէշ-քէշլէր ալըպ՝ հիչ պիր շէյ կԹմէտի օնա , խու-տուտա քի իսԹէմէլիտի Աումլարըն օ սէմԹէ կէլմէսինի ։

1044 ՆՂԳ } Շ իւպհէյէ տիւշիւպ Ղադիկ քի Աումլարըն՝ պէօյլէ կԹմէսի՝ Ա եատ Աարգիսին ԹահրիԹ կԹմէսինտէն տիր , պունուն իչլին օնու-դուԹտու վէ պօղմագ իսԹէտի . օ տախի տիւր-լիւ տիւրլիւ եալան սէօզլէրինէ ինանտըրտը օ-նու քի պու իշլէրի գարըշտըրան Ղրիպօր Ա.ագիատրոս տուր . օնտան էօԹիւրի տիւշման օլտու Ղադիկ օնա . օ տախի գօրդուտունտան՝ պըրագտը քէնտի շէհրինի քի Ա.ջնի տէնիզ իտի վէ կիԹտի Ատանպօլա քի օրատա էօյրէնմիշ իտի հէր տիւրլիւ իլիմլէրի վէ կայսէրտէն շան պուլուպ՝ Ա.ագիատրոս օլտու ։

ԻսԹէտի Ա եատ Աարգիս քի քէնտիսի տէ պիր փայէ պուլա կայսէրտէն , պունուն իչլին պաշլատը մէքԹուպլուշմազա վէ Ա.ջնի մատտէ-սինի գըզըլշտըրմազա , վէ չիւնքի կիւՃէնմիշ իտի Ղադիկ փատիշահ՝ պաշլատը օնա գարշը պի-րէր պիրէր նախարարլարը կէլէ ալմազա վէ օնլարը

քէնտիսինէ ուչտուրուպ, ծնլարըա մէքթուպ եօլլատը կայսերկ. "Ա՛ազիթ պու վազիթ տիր տէտի՝ Ա՛նի շէհրինի ալմազա. էկէր պիր ա՛լ իլէ Գագիկ փատիշահլըմըզը Աթանպօլա չաղըրըպ ծրատա ալը գօրսան՝ պիզ սանա Թէսլիմ էտէրիզ Ա՛նի շէհրինի":

1045 նդդ} Այայը տախի մուհապիզէթ նամէ եաղըպ՝ տալիթ էթտի Գագիկի Աթանպօլա. Գագիկ վարմագ իսթէմիտիքտէ՝ Թէքփուր եազտը "Էվէ պիր իշքիլին ծլմասըն տէտի՝ պուչուր կէլ", վէ եէմին էթտի խաչա վէ աւետարանա՝ քի սանա պիր զարար օլմազ: Պունտան զիյատէմ իլէ իշքիլէ վարտը Գագիկ վէ ֆիքբինէ գօտու քի արթըգ կիթմէյէ. խուսուսա քի Ա՛հմատ Պահլաւունի վէ պեօյիւքլէրտէն պիր գաչը կիղլնէ էօկիւզ վէրտիլէր օնա քի կիթմէսին: Ա՛յ լաքին օ պիր նախարարլար վէ Ամրգիա՝ չօփ սէպէպլէր կէթիրմէքլէ իաքեաթ էթմէք իսթէտիլէր օնու: Տէյնէմէտիքտէ՝ չաղըրտըլար Պետրոս կաթուղիկոսու վէ օնու Ա՛լլահ դարաֆընտան շահիտ դութտուլար քի Ա՛նի շէհրինի վէյրանէյինէր Ա՛ուամարա, վէ պու իշ իչին քիլիսէտէ պատարագ էօկիւնտէ շէտիտ վէ գօրգուլու եէմինլէր էթտիլէր, վէ քեաղատա եաղըպ՝ վէրտիլէր Պետրոս կաթուղիկոսա: Պեօյէձինէ ալտանտը վէ Ջէսարէթ էթտի Գագիկ վէ օնլարա ինանըպ՝ Թէսլիմ էթտի կաթուղիկոսուն էմինլիկինէ Ա՛նի շէհրինի. վէ շէհրէ տախի կեօզէտիճի գօտու պիր էզասքէրիլէ Ա՛նիրատ ատը պիրինի քի քէնտի սէվկիլուսի իտի, վէ սարայընա միւպաշիր էթտի Ա՛ետ

Սարգիսի ։ Իշի պէօյլէձէ տիւզիւպ գօշուպ, ալտը պիլէմինձէ քէնտի տօսթլարընը վէ խա-
թէտիկի ասքերի, վէ եօլա տիւշիւպ կիթտի Ստանպօլա օ երկ քի փատիշահլըղընըն տէօր-
տիւնձի սէնէսի իտի ։

Ինու գարշըլամաղա վարտըլար զիյնէթ-
իլէ Ստանպօլուն պէօյիւքլերի վէ փատիշահ կի-
պի պէօյիւք ալայիլէ իչերի ալըպ՝ կէօթ իւրտիւ-
լէր Սոնոմանխ կայսերէ ։ Կայսր տախի մու-
հապպէթ կէօսթէրմէքլէ միւրիւվվէթ վէ րաղ-
պէթ էտէի օնա ։ Պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա
սէօզ աչտը կայսր Ոնի շէհրինտէն էօթիւրի,
վէ օնու իսթէտի Գադիկտէն՝ սէօզ վէրմէք
քի օնուն եէրինէ պէտէլ վէրէ Սէվլիտինէ շէհ-
րինի՝ էյալէթիլէ ։ Ոօգ գարշը տուրտու պու-
նա Գադիկ, վէ հիչ պիր դարաֆտան գայիլ
ծլմատըգտա՝ ալըգօտու օնու կայսր. վէ պիր ա-
տայա կէօնտէրտի սիւրիհիւն կիսի ։ Պունու
տույտուգլարընտա Ոյ նախարարլարը՝ էքի
ֆըրգա օլտուլար. չօղու վէրմէք իսթէրիտի
Ոնի շէհրինի, վէ պազիսի իսթէմիչ իտի. չօգ
իրրըլլէթտան սօնղրա՝ հէյիսի պիր օլուպ՝ կայ-
սէրէ կէօնտէրտիլէր Ոնինին անախոթարընը վէ
օնա քեազատ էազտըլար քի շիմտին սօնղրա
սէնին տիր հէյմ Ոնի վէ հէյմ պու սէմթլէր ։

1046 նդե } Սոնոմանխ կայսր կէթիրտիպ Գադիկ
փատիշահը հուզուրունա՝ կէօսթէրտի օնա նա-
խարարլարըն քեազատընը. չօգ սէօզ վէ չօգ
միւձատէլէ օլտուգտան սօնղրա՝ մէձպուր օլտու
Գադիկ Ոնի շէհրինի վէրմէկէ. վէ օնուն եէ-
րինէ ալտը Պիզու տէտիքլերի շէհիրի վէ զայրը

եկրէցի՝ իւչ սկսմեծ տէ, ատլարը Կապադովկիա, Խորձէն վէ Իկանդիա. պուղարատան զայրի՝ Ատանայօլտա պիր ծորայ՝ կէլիրիլէ։ Ու է լաքին քէնտի հալի փէրիշան օլուպ՝ ա՛հ վա՛հ ձեռքէք էօմրիւնի կէչիրիր իտի։ Պիր գաչ վագիթ Ատանայօլտա տուրտուգտան սօնդրա էվլէնմէք իսթէտի. վէ կայորդն իզնի իլէ ալտը Դաւիթ փատիշահդն գըզընը քի Սիվաստա օթուրուր իտի վէ օ զամանլարտա էօլմիշ իտի, վէ օնուն եկրինէ գարտաշը Ֆտում կէչմիշ իտի։ Պիր մանասթըր եափտը Դագիկ՝ Պիզու չէհրինակ վէ օրտայա կիտիպ չօգ քէրրէ՝ աղլար իտի տէրտիմինտ Հայլարը։ Պունուն իչի էվլատը օտաս Յովհաննէս վէ Դաւիթ։ Ղաղըրտը կայոր՝ Պետրոս կաթուղիկոսուն տախի Ատանայա պիր գաչ եպիսկոպոսլա վէ օնտա սապլատը քի օրմայա Հայլարը այաղա գալտըրա։ Իւչ եըլտան սօնդրա Սիվաս փատիշահը Ֆտում Ֆրծրունի՝ Պետրոս կաթողիկոսա քէֆիլ օլուպ՝ ալտը կեօթ իւրտիւ օնու Սիվասա վէ օթուրթատու սուրը Ֆչան տէտիքլէրի մանասթըրընտա։ 1047 ՆՂԶ } Ղատիշահդզ գալտըգտա Հայաստան, տիւշմանլար այաղա գալգտըլար. էն էվվէլ Ֆ. պուսվար Դուինտէ օլան Ֆմիրա՝ Հայլարա վէ Ուռումլարա գարշը էսիրիպ, չօգ սըգընթը վէրտի օնլարա. վէ քիմի դութ սրսա զօրլար իտի տինին տէն տեօնտիւրմէկ կէ։ Պու ալ էշի սեօնտիւրմէկ իչին զայրէթլէնտի Ա ահրամ Պահլաւունի. վէ ասքեր տէվշիրիպ՝ տինն ուղուրունա պաշընը գօտու. չըգտը Ֆպուսվարա գարշը, վէ օնուն ասքերինի գըրըպ գօվալատը չագ Դուին տէնիլէն

ՀԷՀՐԻՆ գափուսունա վարընձա · ո ՀՂՆՔԱՏ տիւշտի պուննուն Պ՝ՐԻԳՈՐ ՕՂՈՒԼՃՈՒՂՈՒ ՎԷ ՔԷՆ-տի տէ եարալանըզ՝ ԼԷՍԼԻՄ ՏԼԹ տի Հանրընը՝ սէքսէն եաշընտա օլարագ · ԼԷՆԻ կէօմիւլտիւ մէզարա Ո՝անաՀին մանասԼԸրընտա ։

14 · Պ՝ՈՒՂԻԼ պէյԷն ՎԷ Ո՝ՈՒՈՄախաս կայսէրԷն Հ՝այաՐա ԷՆԻՒՒԼԷրԻ ։

Դ · 42 — 43 ·

1048 ՆՂԷ } ( ) վագիԼԷրտէ Պ՝ՈՒՂԻԼ պէյԷն ասքէրի չօգ տէֆա եիւրիւտիւ կէլտի Հ՝այաստան սէՄԼԷինէ · էվվԼՔԻ եիւրիւյիշտէ եիւղ պէն գատար օլարագ՝ վիրան ՏԼԹտիլէր իկիՐմի տէօրԼԷ էյալէԼԷ ԼԹ՝ ՈասէնէտէՔ ։ Ի՝ՔինՃի եիւրիւյիշտէ իՔի եիւղ պէն օլարագ՝ տէօրԼԷ պէօլիւՔ օլտուլար՝ վէ տէօրԼԷ գարաֆա տիւշիւպ Հ՝այաստանը խարապ ԷԼԹտիլէր· Պ՝աԳ Հ՝այ ԼԹարիխինտէ · Ղ · 42 ։

1049 ՆՂԸ } ( ) սէնէ կէչտիՔտէ պիր ղայրը պէօլիւՔ տէ Հ՝այաստանա կիրիպ՝ գուշաԼԹտըլար Ո՝ՐԹՆ տէտիՔլէրի ՀէՀրին · ո ՀէՀրտէ իւչ եիւղ պէն Ճան վարիտի , վէ սէքիզ եիւղ ՔիլիսԷ · ՀէՀրին գարշը տուրտուգտա տիւշմանլար իչԷրի սալըպ՝ գըրտըլար եիւզգըրգ պէն Քիշի · վէ գալանլարըն ՃիւմԼԷսինի Էսիր էտիպ՝ ՀէՀրին եագտըլար Քի շիմտիյԷտէՔ վիրան տըր ։ ( ) գատար Ո՝Ում ասքէրի վարիտի Քի Հ՝այաստանտա՝ ալԼԹմըշ պինտէն զիյատէ , վէ իՔի ատամ էլինտէ՝ Քի պիրի Ո՝ՆիտԷ օլուր իտի ատը Ոամնաս , վէ ո պի-

րի Ալ ասպուրական սէմբինատէ՝ ատը Ա.ըան Պուղտար Ձինսինատէն . պուհլարտան հինչ պիրի եարտըմ կլթմէտի Հայկարա՝ հինչ օղմապսա պարի քէհնտի ֆայտալարը իչին . զերկ Հայկարըն զայ օղմասընը քէհնտի ֆայտալարընտան զիյատէ խա-
լթէրլէը իտի ։

1050 նդ } Ալ է լաքին հաչան պոգտըլար քի տիւշ-
ման օրթալըդը եըգայօր , պիր էզ ասքէր տէ կեօնտէրտիլէը . պունլար տախի պիր իշ կեօրէ-
լիմ տէրիքէն՝ տիւշման տախի էօթէսինի պէրի-
սինի չալարապ չարփարապ կէլտի Պարս սէմ
թինէ քի օրատա օթուրուրիտի Պապիկ Ա.-
բասեան , վէ սուրը Հայտնութիւն կիւնիւնտէ
շէհիրի կիրիպ՝ պուլտուգլարընը գըրտըլար վէ
գալանլարը էսիր ելթտիլէր . շէհրի տէ եադըպ
կիթտիլէր . սալթ եալընըզ Պապիկ Ա.բասեան
պիր էզ ատամըա իչ գալէյէ տիւշիւպ գուրթուլ-
տու , վէ սօնդրա շէհրիւն եէնիլէտի ։

1051 Ը } Պեօյլե վապիթտէ բահաթլըգտա իտի
ջորրողդ Հայք տէտիքլերի մէմլէքէթ՝ Հայ միլ-
լէթիրիլէ տօլու , Պիր գաչ Պուսա պու Հայկարա
հասէտ էտիպ՝ օնլարտան շիքեայէթ էթտիլէր
Պոնոմախոս կայսերէ . օ տախի չիւնքի խոսամ
իտի Հայկարա վէ չիւրիւթմէք իսթէր իտի օն-
լարը , չօգ ասքէրիլէ օրտայա կեօնտէրտի Պեռոս
ատը սերասքէրինի ։

( ) սէմբլէրէ կիրտիքտէ Պեռոս մէրհամէ-
թի եիւրէկլինտէն տըշարը պըրտաղըպ՝ պաշլատը
տեօրթ դարաֆընը եըգմադա վէ հապէր կեօն-
տէրտի Հայ պեօյիւքլէրինէ քի եանընա կէլսինլէր ։ ( ) նլար տախի օնուն մէրհամէթսիզ իշլէրի.

նի կեօրիւպ՝ Ձիւմլէսի սեօզլէրինի եէմինիլէ պիր էթտիլէր քի կիթմէսինլէր ։ ( )նլարտան պիրի ատը (ա)որոսակ՝ եէմինինէ գարշը կիթտի տուրուրտու Պեռոսա օնլարըն մէշվէրէթինի ։ Պունու տուրտուգլարընտա օ պիրլէրի՝ իսթէր իսթէմէզ կիթտիլէր Պեռոսա ։ Ալ է լաքին էն պեօյիւքլէրի ատը Ֆարսիկ քի օթուրուր իտի քէնտի գալէսինտէ քի Ա՛ղընի եախօտ Ա՛ղըն տէրլէր , գալէնին մէթինլիկինէ կիւվէնիպ եէ֊ րինտէն գըմըլտանմատը ։ Ակլտի Պեռոս օ գա֊ լէնին իւզէրինէ , վէ կէօվիւնէ եէնկտիրմէմէտի ալմասընը . գալէնին իսթիւնտէ պիր գաչընը կեօրտիւքտէ՝ ահս էթտի օնլարա . ՚՚Ա՛խքի տէ֊ տի Ֆարպիկին պաշընը պանա կէթիրիրսէ՝ օնա վէրիրիմ պու գալէյի վէ պեօյիւք փայէյէ եէ֊ թիշտիրիրիմ օնու ,, ։

Պասավէթ ալտը Ֆարպիկի ծէմայա քի պիրի դամահ պէլասըլիլէ գըսընը քէնտիսինէ . ույգու գաչտը կեօզիւնտէն վէ իւչ կիւն ույումատը . կիթտի գալէնին պիր դարաֆընա սէվկիւլիւ այագտաշլարը իլէ . վէ օնլարընն սեօզիւնէ ինա֊ նըպ ույգույա վարտը . ույուրիքէն խային այագ֊ տաշլարը օրատա պօղազլատըլար օնու վէ պա֊ շընը կեօթիւրտիւլէր Պեռոսա . օ տախի գա֊ լէյի զապդ էթտիքտէն սօնղրա՝ ալտը Ֆայլարընն պեօյիւքլէրինի , վէ կեօթիւրտիւ Ատանպօլա . վէ Ա՛նումախոս կայտը հիչ պիր թէֆթիշ էթ֊ մէտէն սիւրտիւ օնլարը պիր ատայա ։ Ալ է լա֊ քին պիր վագիթտէն սօնղրա (Ա)էոդորա՝ թա֊ գուհի օնլարը իզլագ էթտիրտի ։

15. Գոռաղբել պէյին ընէրթար Հայաստանա եւրը-
դեսէ վէ Ա՛ռաջկէրտէ մոհասէրէ էլմէսէ, վէ էյին-
ճէ Իսալէկ կառոաղէկոսոն վազըն։

Դ. 43 — 44.

1083 ՀԲ } () կիւնլէրտէ կինէ կէլտի Գոռաղբել Հայաստան սէմթինէ. ալտը Ներկրի շէհրինի, կէչտի Նասէն Թօփրաղընա վէ չօգ եէր եագտը չագ Ա անանդա վարընձա։ Գագտը կեօրտիւ Գոռագին Ա՛քսաեան՝ քի քէնտի հօլքէսինէ տէ կիւնձէք. տէվշիրտի ատամլարընը վէ Գոռաթուլ ատը սէրասքէրինի վէ եիւրիւտիւ Գոռաղիլին իւզէրինէ։ Ա՛ենք պաշլանտըգտա՝ ասքէրի Թէհլիքէյէ տիւշտիւ, օնուն իչին կէրի տեօնտիւ։ Ա է լաքին Գոռաթուլուն աԹը ատգադլանտըգտա՝ տիւշմանլար դուԹուպ օնու կեօթիւրտիւլեր Գոռաղիլին Հուզուրունա։ Ա է չինքի օ ձէնքտէ եարալանմըշ իտի Ա՛րսուրան խանընն օղլու, Գոռաղբել կեօրտիւքտէ Գոռաթուլու վէ օ ուշաղը՝ տէտի Գոռաթուլա. “Ա՛կէր շու սաղ գալըրսա՝ սէնի սալը վէրիրիմ, էկէր հօլիւրսէ՝ սէնի օնա գուրսան էտէրիմ„. Ձէվապ վէրտի Գոռաթուլ. “Ա՛կէր տէտի՝ վուրըշ պէնիմ իսէ՝ սաղ գալմազ„։ Ա օնդըա ուշագ հօլտիւքտէ՝ պօղազլատը Գոռաղբել Գոռաթուլու վէ օնուն սաղ էլինի քէսիպ եօլլատը ուշաղըն պապասընա։ “() ղլուն տէտի ալչագ էլտէն հօմմէտի. պեօյլէ էլտէն հօլտիւ քի Թէքըրարլամազ, եանի պիր վուրմազ իլէ իչի պիԹիրիր„։

1084 ՀԳ | Պուհատան ասնդրա ալտը Նուղրիլ քհնտի ասքերինի, վե կիթատի Ա՝անազկերտ իւզերինէ՝ վե մհնձհնիգլեր, եահօտ իսքելելեր գուրսաց՝ պաշտատը գալեսինի տեօյմկկ · օ շհհիրտե պիր ֆիրատհթլի Նայ քահանայ վար իտի · պու պիր ախնատհթիլե քհսերիտի օ վուրըշլարըն գուվվհթինի ։ Պատտը կեօրտու Նուղրիլ քի ալամայօր շհհիրի՝ գալե ալթընատան լաղըմ գազատ · վե չինքի Ա՝Հմհերտհն պիրի ահուշման օվիշ իտի Նուղրիլե, պիր քեազատ եազըպ սատը օգ իւզերինէ վե իչերի ատըպ՝ աղնաթատը Նուղրիլին էթատիկինի ։ Նալետե օլանլար իչերտհն եօլ աչըպ օ լաղըմա գարշը՝ կհչտիլեր գուխտուար լաղըմհիլերի վե հէմ Նուղրիլին գայնաթասընը քի պու իշ իւզերինտե իտի · վե Հհմհլեհինի գալհնին եօգարըսընա չըգարըպ քհատիլեր պաշլարընը Նուղրիլին կեօվի հօկհնտե ։

Նուղրիլ պունու կեօրտիւքտե՝ Հան պաշընա սըչրատը · վե չինքի ազաճտան եահըլմիշ պիր պեօյիւք մհնձհնիգ վար իտի Պհթլհատե, հայՀա եաբան տերիզ քի Ա՝ատիլ կայօր եահատըրմիշ իտի · էօյլե միւսալհղհ՝ պիր շհյ իտի քի տեօրխ եիւզ քիշի չհքերիտի օնուն ուրղանընը ։ Պու բաբանը Նուղրիլ կհթհրտիպ գալհնին գարշըսընա գուրտու ։ Պունու կեօրտիւքլերինտե գալհտե օլանլար՝ չօգ գօրգտուլար վե նհ՛ եահաՀագլարընը պիրլհշտիլեր · վե հէր դարագհտան իւմիտլերի քհսիլտիքտե, Ա՝ատիլ տհտիքլերի գալհնին ազատը տհլհալ չազըրթատը · ‘‘Չինքի տհտի շու բաբանը եազարտա, պեօյիւք փայհյհ

եէթ իշխիրիրիմ,, ։ ( )՛րատա պիր հէզարֆէն ֆրանսըզ վալիսի՝ պու թօզ կիպի պիր շէյ եա-փըպ քի հավատան գուԹուշուբ, վէ իւչ շիշէյէ տօլտուրուպ գօյնունա գօտու. պինտի պիր չափ-գըն աԹա վէ էլինէ պիր քեազատ ալըպ մէք-Թուպ գարըլընա՝ պաշլատը կիւԹմէկէ բաբանա տօղրու վէ պէքձիլէր պիր շէյ տէմէտիլէր, զանն էէթտիլէր քի մէքԹուպ կեօնԹիւրիւբ ։ ( ) տա-խի բաբանա եապլաշըպ պաշլատը շաշարագ պագ-մաղա օնա. վէ շիշէլէրի չըգարըպ՝ պիր պիրի արտընձա՝ աԹատը բաբանըն իւսԹիւնէ վէ քէն-տիսի գաչըպ կիւրտի գալէյէ ։ պէքձիլէր արտը-նա տիւշտիւքտէ՝ բաբան գուԹուշտու վէ մում կիսի էրիտի ։

Գուղրիլ իւմիտինի քէտիքտէ՝ Ա՛ղկան ատը սէրաքէրին պիրի օնուն էմրիլէր՝ օտա գարըզ-նա պիր գաչ շէյ եափտըրտը իւսԹէլէրի գափալը վէ տեօրԹ եանլարը աչըգ քի հայձա Ա՛ղ տէրիզ, վէ գալէնին աշաղասընա սալտըրտը. պուռնարըն ալԹընա կիւրիպ աձէմէր, պաշլատըլար քիւլիւնկ իլէ գապմաղա գալէնին ԹէմԹէլինի ։ Գալէտ օլանլար տախի խըզըլա պըրագտըլար օտա կիպի եափըլան շէյլէրին իւզէրինէ ուձլարը սիվրի գալըն տիրէքլէր, վէ օնլարը փարչա փարչա էէ-տիլէր վէ իփ իլէ պեօյուք գանձալար աշաղա սալըպ՝ օ գապան քիմսէլէրի եօգարը չէքտիլէր, վէ պէլլէրինտէն պիչիպ՝ տըշարը աԹատըլար. վէ գալանլարըն իւզէրինէ՝ գաշ վէ օգ եաղտըրըպ՝ չօղունու էօլտիւրտիւլէր, վէ քիմինի տէ սա-գապլատըլար ։ ( ) գալապալըգտա իքի իկիտ Ա՛ղ ուշագլարընտան գալէ գափուստանտան տը-

շարը չըգըպ, վէ գարշը կէլէնի եըգըպ՝ էէթիշ-
տիլեր Ղրկան սէրասքէրէ վէ տաչընտան դու-
թուպ չէքտիլեր գալէյէ վէ օնուն պաշընը քէ-
սիպ՝ պիր ալէթիլէ աթտըլար Ղուղրիլին էօ-
կիւնէ։ ( ) տաալէ Ղուղրիլին կէօզլէրի գա-
րարտը վէ ղայէթ ուժանտըղընտան տայանա-
մայըպ չըգտը կիւթտի ծրատան. վէ եօլտա Ղըծ-
կէ շէհրինի պասըպ՝ գըրտը ծրատա օլանլարը
վէ շէյլէրինի ալըպ կիւթտի եէրինէ։ Ալ է լա-
քին օնուն ասքէրի վէ Ղատաար միլլէթի պէօ-
լիւք պէօլիւք օլուպ՝ եըլտա պիր իքի քէրէյ եիւ-
րիւչ հտէրլէր իտի Հայաստան իւզէրինէ, վէ
գասապալարը, քէօյլէրի եագըպ եըգըպ՝ վէ շէյ-
լէրինի ալըպ՝ կիտէրլէրիտի, զէրէ սահապըզ
գալմիշիտի Հայաստան. իսթէրսէն պաց Հայ
{1088 հէ} թարիխինտէ. Ղ. 44. 46։ Պէօյլէ մուսի-
պէթլի իշլէրի կէօրիւպ Պետրոս կաթուղիկոս
քի Ալիվաստա օթուրուր իտի՝ վէ իսթիար օլ-
մաղիլէ էձէլի էէթիշիպ՝ էօլտիւ 40 սէնէ կա-
թուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա։ Էօլտիւ օ
կիւնլէրտէ Ղրիգոր Ա՝ագիստրոս՝ քի՝ պէօյիւք
մանսըպ իլէ օթուրուր իտի Ա՝իջագետք տէտիք-
լէրի մէմլէքէթտէ վէ եէրինէ կէչտի օնուն օղ-
լու Ա եսա Ա՝ահրամ՝ րուհանի վէ ալիմ պիր
քիմսէ՝ քի սօնղրա կաթուղիկոս օլուպ, տէնիլ-
տի Ղրիգոր Ա կայասէր։
{1088 հէ} Իսչիկ իքինճի՝ Պետրոս կաթուղիկո-
սուն գըզգարտաշը օղլու՝ օնուն եէրինէ կէչտի
Ղնի շէհրինտէ Կայսր օլտուգտա Կոստանդին՝
Ցուկիճ տէտիքլէրի՝ Ատանպօլա չաղըրտը օնու.
վէ իսթէտի օնտան Պետրոս կաթուղիկոսուն

մալընը վէ վիւլքինի . զէրէ զանն Տաէրիտի քի օնուն եանընտա գալմըշ տըր Նայ փատիշահլա-ըն Հաքնէսի : Պիր շէյ պուլմատըգտա՝ վէրկի տալտը իւզէրինէ՝ եըլտա շու գատար շէյ վէրսին տէյի . օ պու շէյի պօյնունա ալմատըգտա՝ իքի քիշի օրթայա կէլտի Ադամ միլլէթինտէն քի քէնտիլէրինի գօստուն Նայլար իւզէրինէ՝ պիրի օլսուն Հաքիմ վէ օ պիրի կաթուղիկոս կիսպի , վէ սեօզ վէրտիլէր քի եըլտան եըլա վէրկիլէրի Տատ էթմինլէր փատիշահա . վէ լաքին պու իշ իլէրի վաղմատը . զէրէ պիրի օ կիւն աղըր խատ-թալըղա տիւշտիւ , վէ ծ պիրի Տօլտիւ : Ընդմագ խաթէտի Ատանպօլտան Ստաչիկ կաթուղիկոս . վէ կէօրտիւ քի ծլմատը՝ օթուրտու օնտա իւչ եըլ . ասնղրա պիր արալըգ պուլուպ չըգտը կիւթ-տի Ադաբլուր տէտիքլէրի Տէրէ :

1060 ՀԹ } Պաշլատը արթըգ Տուկիծ կայոր Նայ-լարը ինձիլթմէկէ վէ օնլարա զօր էթմէկէ՝ քի Ադամ ատէթինի գապուլ էթմինլէր . պագտը կէօրտիւ քի ծլմայօր՝ չաղըրտը Ստիվատան Ա-նէքէրիմին օղուլլարընը Ատամ վէ Ա.քուսահլ վէ սինոդոս էթտի Ադամ վարդապետլէրինէ՝ քի Նայլարա աղնաթսըն Ադամ ատէթլէրինի : Ա-տամ իլէ կէլմիշլտի Յակոբ ատը վարդապետ Ատանահինէ օգուր եազար պիր քիմսէ . պու ծ սինոդոստա սեօզի գրտա Տատրէք պիրլիք քեա-ղատը վէրտի Ադամլարա քէնտի միլլէթի գա-րաֆընտան :

Սինոդոստան ասնղրա՝ Տուկիծ կայոր՝ օ քեա-ղատը կէօսթէրտի Պապիկ փատիշահա . օ ատ-խի՝ պու քեազատա պիր շէյ տէյմէզ տէտի . վէրէ

եազան քէնտի պաշընա պիր քիշի տիր միլլե-
թին դարաֆընտան պէօյլէ քեազատ վէրմէզ։
Ասնդրա Տուկիճտէն իլգին ալըպ՝ Էյ սինոդո-
սու էթտի վէ ուղղափառ տին իւզրէ պիր քեա-
ղատ եազտը • պու ուղղափառլըղը պիզ գապուլ
էտէրիզ տէտի վէ լաքին ատէթլէրիմիզի տէյ-
շէմէյիզ • վէ պու քեազատը քէնտիսի օգուտու
Ռումլարըն էօկիւնտե ։ Ռումլարըն նէյէթի ի-
լէրի կիլիճէտիքտէ՝ խուսուսմէթլէրի արթատը օ
գատար քի գապլը օլսա՝ Էյ միլլէթինի չէօր
չէօփ կիպի տիւնեատէն սիւսիւրսիւրլէյիտի ։

16 • Ինի շէհիրին ալընմասը ։

Դ • 46—49 •

1062 ՀԺԱ Էօլտիւ օ կիւնլէրտե Ռուղրիլ Ինճեմ փատիշահը • վէ եէրինէ կէչտի օնուն գարտաշը օղլու Իվազարսլան քի Էյլար Ասլիսլան տեր-
1064 ՀԺԳ լէր ։ Պու Ասլիսլան իքինճի սէնէսինտե հատտիզ հիսափսըզ ապքէր տէվլէրիպ՝ կէլտի տիւշտիւ Էյատտան սէմէթինէ վէ Ասղուան թօփրաղընա կիրիպ, վէ Ասղուան փատիշահը-նըն գըզընը ալըպ՝ օնունլա տօսթլաշտը • օնտան եիւրիւտիւ Ասարատ մէմլէքէթինէ վէ Ճ իւ-րակ էյալէթինէ պասըպ՝ օրտուսունու գուրտու Ինի շէհիրին գարշըսընա քի օ զաման ծրատտա Ռում դարաֆընտան փաշա կիպի պիր քիմսէ օթուրուր իտի Էյլատտան՝ ատը Ռատրատ, վէ օնուն իքինճիսի Ռրիգոր Ակուբէ միլլէթին-տէն ։

Հաչան կեօրտիւ Ա՛լիասեան գալէնին եւ ըսկըլկինի վէ մէթանէթինի՝ շաշտը վէ նամըլ էթսին տէյի պաշլատը տիւշիւնմէկէ. գալէնին պիր գարաֆընը պիրէզ ալշագ կեօրտիւքտէ՝ ումտուքի օնտան իշ կեօրէ պիլէ. պու իւմիտ իլէ գուրտու օ եէրին գարշըսընա պիր պեօյիւք մէնձէնիկ՝ հայձա բաբան՝ քի պիլէսինձէ կէթիրմիշիտի. վէ օնուննա պաշլատը տեօյմէկէ գալէյի։ Ա՛օգձա վուրտուգտա բաբանը՝ զէտէլէնտի օ գարաֆ վէ աշադա էնտի։ Պեօյլէ օլտուգտա՝ ձիւմլէսիտէ պաշլատըլար չաղըրշմաղա. Ա՛ձէմ ասքէրի սէվինձլէրինտէն, վէ շէհիրտէ օլանլար՝ գօրգուլարընտան։ Ա և չիւնքի չէթին իտի օ եըգըլան եէրտէն իչէրի կիրմէք, Ա՛ձէմլեր իչէրի կիրտիքտէ՝ շէհիրտէքիլէր գըլըձը պաստըլար վէ չօղունու էօլտիւրտիւլէր, իչ սաաթ ձինք էտէրէք, էօյլէ քի Ա՛ձէմլեր տայանամայըպ վէ իւմիտլերինի քէսիպ՝ գէյվըրտիլեր շէհիրի վէ հաղըրլանտըլար կէրի տեօնմէկէ։ Պու իշտէն եիւրէքլէնմէք կէրէկ իտի Նագրատա. վէ լաքին քէնտիսի վէ արգատաշլարը գօրգարագ տիւշտիւլեր իչ գալէյէ. էօյլէ զանն էտէրէք՝ քի սօնդուննա վարընձա տայանամազլար։ Ա և շէհիրլիլեր տախի պիլմէյէրէք Ա՛ձէմլերին գաչտըղընը՝ զէրէ գըյաս էտէրլերիտի քի թէքրար տեօնէլեր, Հաչան կեօրտիւլեր քի Նագրատ վէ օնուն արգատաշլարը իչ գալէյէ գաիանտըլար, գօրգուլարընտան ալթ իւալթ օլտուլար վէ պեօյիւք շամաթա գօփարըպ պաշլատըլար չաղըրշմաղա վէ աղլաշմաղա։ Ա և չիւնքի տիւշմանլար ուզագլանմիշ իտի՝ շէհիրտէ

օլանլարտան Էլլե պին գատար քիշի գաչըպ շէ-
հիրին ո պիր գարաֆընտան տաղըլտըլար ։
Տիւշմանլարըն պիր գաչը հէնիզ օրալարտա օյա-
լանըրլիքէն՝ շէհիրտէ օլան հէնկեամէյի իչիտիպ՝
իչէրի սալտըլար վէ ո մաւսիպէթի կեօրտիւքլե-
րինտէ՝ գափտըլար չօձուղուն պիրինի անսար
գուձաղընտան , վէ շէհիրտէն չըգըպ չափըձագ
եէթիշտիլեր Ա.լիսալանա , վէ չօձուղու օնուն
էօկիւնէ գօյուպ՝նագլէթտիլեր օնա կեօրտիւք-
լերինի ։ ( ) տախի թէզչէ կերի չէվիրտի աս-
քերինի քի սել կիպի շէհիրէ կիրիպ տիւշտիւլեր
հալգըն իւզերինէ վէ գըլըձտան կէչիրտիլեր օն-
լարը վէ օթլուգ կիպի պիչտիլեր , էօյլէ քի սօ-
գագլար պիր ուձտան ո պիր ուձա լէշիլէ տօլտու-
վէ օնլարըն գանըրլէ Ա.խուրեան տէտիքլերի
շէհիրին եանընտա օլան Ա.րիա չայը գանա
պօյանտը ։

Պ.ըրտըլար սօնղրա էվլէրին գափուլարըն ,
թուն տուլար գարըլարը վէ ուշագլարը վէ էսիր
էթտիլեր . դուն տուլար տախի օրանըն պեօյիւք-
լերինի վէ օնլարա շէտիտ իսքէնձէլեր էթտի-
լեր՝ քի կեօսթէրսինլեր հալխէլերինի ։ Պ.ի
քիլիսէլերէ կիրիպ՝ սօյտուլար , քահանալարը
էօլտիւրտիւլեր , քիմինի սուչա պօղտուլար , քի-
մինի աթէշէ եագտըլար , քիմինի եարըպուչուգ
պօղազլայըպ էօյլէ պրագտըլար , վէ քիմինէն
սաղ սաղ տէրիսինի եիւզտիւլեր ։ Պաշլատը օ
ղաման զաֆիլէն կեօկ գարարըպ կիւրլէմէկէ ,
վէ էօյլէ պիր սաղանագլը եաղմուր եաղար քի
իֆրատ իլէ սելլէր եիւրիւտիւ վէ լէշլէրի Ա.խու-
րեան չայընա սիւրիւպ՝ տեօքտիւ ։ Պու կիւրիւլ

Թիւտէն տիւշմանլար օ կիւն տուրտուլար. սա-
պահ օլտուգտա՝ Թէքքար տիւշտիւլեր շէհիր
իչինէ, վէ պէրսպատ հԹատիւլեր շէհիրի։ Ա՛ն ալ-
տըլար իչ գալէչի. գէրէ իչէրտէ օլանլար կիզլի
եօլ պուլուպ գաչմիշլէրիտի։ Շ՛էհիրին իչի
պիԹմիշքատ՝ կիմի հԹատի Ա՛լիասլան քի Խոիլէ-
րի սէչմինլէր իչէ եարարլարընը՝ խուսուսա Չայ-
լարըն պէօյիւքլէրինի ալընլար, օ պիրլէրինի
պրագաընլար քի շէհիր կինէ եափըլըըն. սօնդրա
պիր էզ ադքիրիլէ զապիդ դօտու օրայա, վէ Խ-
Խոիլէրի Ա՛ֆէմիԹանա եօլլայըպ՝ գալգտը օ
սէմԹատէն վէ եիւրիւտիւ Ա՛անանդա տօղրու.
վէ հէչի կէօնտէրտի Ա՛քաս օղլու Պ՛ապիկ՝ քի
այադընա կէլէ։

Պունու տուչտուգտա Պ՛ապիկ՝ պիր ֆէնտ
հԹմէք իսԹէտի. հէչիչի օյալանտըրտը վէ քէն-
տի սիչան Խոպապլար կիչիպ՝ եաս գուԹտու.
քիւլ տեօշէտի եէրէ վէ ծրայա օԹուրտու վէ
պիր սիչան եաստըղա եաստանտը։ Ա՛չէրի կիր-
տիքտէ հէչի, ծնու օ գըյաֆէԹտէ կէօրիւպ
շաշտը. "Ա՛ն օլտու սանա տէտի, սէն պիր փա-
տիշահսըն, նիչին սիչանլարա կիրմիշ սին,,։
Պ՛ապիկ տաիի տէրուննինտէն ա՛ հաւրէք տէ-
տի. "Խաչան իչիԹտիմ քի Ա՛լիասլանըն ա-
մուճատը պէնիմ սէվկիւլիւ տօսԹումտ Պ՛ուղրիւ
փատիշահ էօլմիշ, օ զամանտան պէրի սիչանլա-
րա կիրտիմ վէ շիմտիյէտէք եաս իչինտէ իմ,,։
Ա՛սաԹ կէրի տեօնտիւ հէչի վէ կիտիպ նագլ
հԹտի Ա՛լիասլանա Պ՛ապիկտէն կէօրտիւկինի
վէ իչիԹտիկինի։ Շ՛աշտը Ա՛լիասլան իչիԹ-
տիքտէ պու իչի վէ մուհապէԹիլէ եիւրէկկի

պաղլանտը Կոգիկէ · չըգտը կէլտի Կարաա պէօյիւք ալայիլէ վէ Կոգիկին եանընա կիտիպ գուձագլատը վէ պօյնունա սարըլտը · վէ փա-տիշահ էսպապը կիյտիրիպ՝ շեօնրէթին պէօյ-իւթտիւ վէ թէքրար օնու Ա անանդ փատիշա-հը էտիպ տեօնտիւ կիթտի եէրինէ : Ցիւշիւն-տիւ Կոգիկ քի օ սէմթլէրտէ ռահաթ պու-լամայաճագ · օնուն իչին կայսերէ վէրտի Ա ա-նանդ էյալէթինի վէ օնուն եէրինէ ալտը Կոանտաա տէտիքլէրի գալէյի , վէ իւչ շէհիր՝ ատլարը Ամասիա , Կոմանա վէ Ամասիա վէ եիւզ քեօյ · վէ թախթ էթտի Կոանտաա շէհրինի :

17 · Կրէֆոր Ա Հայաոէր հաՆոպլիկոսան վափի :

Դ · 48 — 49 ·

1064 ՇԺԳ } Իչինէ տիքտէ Ասաչիկ կաթուղիկոս Ամին շէհրին պաշընա կէլէն իշէրի , եիւրէկի գըրըը-տը վէ եաս դուԹտու , վէ աձըրընտան խաս-թաալանըպ էօլտիւ Կաւգըտ շէհրինտէ · կա-թուղիկոսլուղու սիւրտիւ 6 սէնէ : Կնտան սօնդրա խոթէմէտի Կումըտ՝ քի պիր զայըրըը Հայտարա կաթուղիկոս օլսուն · զէրէ օնդարըն կաթուղիկոսու օլմայա տէտիլէր , Կումտ ա-տէթլէրինի գապուլ էտէրլէր : Ա է լաքին Ամ-բասեան Կոգիկին գըզը Կարիամ՝ սէվկիւլու օլտուղու իչին Կուդքսիա սուլդանա , օնուն էլչ-իլէ կաթուղիկոս գօմաղա իչին ալտը կայսեր-տէն :

1068 ՀԱԴ } Պրիգոր Ա կայսեր Պրիգոր Ա՝ ա-
պիստրոսուն օղլու՝ քի քիւչիւքլիւքտէն Ռում-
լար իչինտէ հէր իլմի Թահսիլ էթմիշիտի, կա-
Թուղիկոս օլտու պէօյիւք սինոդոսա՝ Ռոմէն-
դաս շէհրինտէ։ Պու Պրիգոր էվվէլտէն էվվէ-
նիպ դուքս փայէտի ալմիշիտի կայսերտէն. վէ
պապասը էօլտիւքտէ օնուն մանսըպը տախի՝
պունա վէրիլտի Ա՝ինջագետք տէտիքլէրի մէմլէ-
քէթտէ։ Ռոնդրա զէվձէսինտէն այրըլըպ՝ վէ
տիւնեա շէօհրէթինի պըրագըպ՝ կիթտի կէրտի
պիր մանասթըրա վէ կրօնաւոր օլտու։ Ա՝նը
Ա ահրամ իտի վէ լաքին կաԹուղիկոս օլտուգ-
տա՝ Պրիգոր տէտիլէր՝ սուրբ Պրիգոր Ն՝ուսա-
ւորիչին ատընա, զէրէ օնուն սօյունտան իտի. վէ
չինքի չօգ մուհապպէթի վար իտի մարտիրոս
օլան սուրբլարա՝ օնլարըն հիքեայէթլէրինի վէ
Թարիխլէրինի պուլուսպ՝ տօղրուսունու եազըր.
օնուն իչին Ա կայսէր տէնիլտի։

1066 ՀԱԲ } Պունուն կիւնիւնտէ Հայլար պիր էզ
Թէսէլլի պուլտուգտա՝ Ա՝ձէմլէր պաստը Հայաս-
տանը իւչ տէօրԹ քէրէ. տէօրտիւնձիսինտէ
օնլարա գարշը տուրտու Պոժէն կայսր։ Պու
Ավաստան կէչէրլիքէն աղըր փէշքէշլէրիլէ
գարշը վարտըլար պունա Ա՝տամ փատիշահ վէ
օնուն գարտաշը Ա՝ձուանհլ. վէ լաքին օնտան օ-
լան Ռումլար շիքեայէթ էթտիլէր օնլարտան. օ
տախի Ռումլարըն սէօզիւնէ Հնանըպ կիմի էթ-
տի ասքէրինէ՝ քի շէհրի եաղմա էթսինլէր։
Հիլէ պիր գաչը արայա կիրիպ ըէձա էթմէքլէ
կիւճլիլէ Հադրընը էլէ ալտըլար վէ Պոժէն
զապտ էթտի ասքէրինի. ամմա Ա՝տամա վէ Ա՝-

բուսահյութ մանուշակաձևընտան ազդեցություն ունի ահտ
եղեգի քի Ա՛ՀԵՄ գարաֆընտան կերի տեսա-
տուքտե՝ օնդարը Ա՛ուամատեղինե սօգա ։ Ա՛ի-
բիւտիւ օնտան Պ՛իուժէն Ա՛ՀԵՄ իւզերինե վե
ՀՆՆքտե զայրֆլանըպ գուեթուլտու վե Ա՛լփաս-
լանըն էլինե տիւշտիւ ։ Ա՛լփասլան տախի կերջի
օնու ազատ էյլէտի , լաքին սօնդրա Ա՛ուամբար օ-
նուն կէօզլերինի ջըգարըպ՝ քեօր եղեգիները ։

1071 ՀԻ } Պիր գաչ երբ կէշտիքտէն սօնդրա՝ պապ-
տը կեօրտիւ Պ՛րիգոր կաթուղիկոս քի միլլեթ
ջըղնանըյօր վե քէնտիսիտե բահաթըզ պու-
լամայօր՝ կերի տուրտու կաթուղիկոսըզտան ,
վե եէրինե կաթուղիկոս եղեգի Պ՛էորգ ասըլը
պիր Ա՛ոեցի վարդապետի . վե լաքին միլլեթ
այրըլմատը Պ՛րիգորտան , անձագ սալթ օնու
պիրը իտի պաշ ։ Պունա կիւՀՆիպ Պ՛էորգ
վարդապետ , վերլլեզ պըրագտը Ա՛այլար իչինե ։
Ա՛ՀՆ պեօյիւտիւքտե՝ սինոդոս եղեգի Պ՛րիգոր
կաթուղիկոս Ա՛եաւ Ա՛եաւն տէտիքըերի եէրտե
քի Պ՛արաման վիլայեթինե եապըն տըր ։ Ա՛ն
Պ՛էորգու ազդեցի կաթուղիկոսըզտան իքի
սէնէտէն սօնդրա ։

1073 ՀԻԲ } Պիր երբ կէշտի կէշմէտի ղայրը կաթու-
ղիկոս օթուրտու Ա՛ոնի շէհրինտե ատը Ա՛ար-
գիս՝ Պետրոս Պ՛էտադարձըն գըղգարտաշը օղ-
լու . պու տախի իւչ երբտան սօնդրա էօլտիւք-
տէ՝ եէրինե կէշտի Ա՛նդոդոս Ա՛լէխօսիկ տե-
տիքըերի ։ ( ) կիւնըերտե Պ՛րիգոր կաթուղիկոս
Ա՛նի շէհրինե կիտիպ՝ օնտա տախի եէրինե կե-
չիրտի քէնտի գըղգարտաշը օղլունու Ա՛արսեղ
ատը , վե Ա՛ըսըը սեմերինե գօտու օ պիր գըղ-

գարտաշը օղլունու՝ ատը Կրիգորիս։ Ալ և լաքին պունլար անըլ կաթուղիկոս սըրասընտա տէյիլ։
1078 ՇԻԴ | Պու Կրիգոր կաթուղիկոս Աեաւ | եաուն տէտիքլերի եէրտէ իքէն՝ քեաղատ եազտը Յոհաննայա եէտինձի Կրիգոր փափա. վէ օնտան Ձէվապ ալըպ չըգտը կիլմտի օնա վէ օնտան չօգ բաղալխթ կեօրիւպ՝ սեօյլէշտի օնունա Յայլար իչլին Ձայիզի իւզրէ. վէ օնու խաքեաթ էտիպ՝ տեօնտիւ կէլտի Աեաւ | եաուն տէտիքլերի եէրէ վէ սաքին օլտու Ա՛րեգի Ա՛նք մանասթըրընտա։

18. Գաֆէնին Աոմլարա էնթիկի վէ օնոնա էօլճէսի վէ Ա՛ադրատունի ֆափլահըղըն ածողա։

Դ. 49—50.

1077 ՇԻԶ | ( ) վագիթլերտէ թէքրար պաշլատը Աոմլար Յայլարը էօրսէլէմէկէ վէ հատտէն զիյատէ խուսուսմէթ էտիպ ռահաթլըգ վէրմէմէկէ. խաթէմէզլիքտի քի Յայլարտան պիրինի պեօյուք կեօրսիներ։ Պունուն իչլին Կրիգոր կաթուղիկոսուն գարտաշընը Ալ ասակ ատը քի Ա՛նտիոք շէհիրին փաշասըիտի՝ ալիլէ էօլտիւրտիւլեր։ ( ) կիւնլերտէ իտի Աեաւ | եաչատուր տէտիքլերի՝ քի Ա՛նդրիան գալէսինին աղասը իտի։ Պու պիր Աոմ փափազա քէնտիսինի ինանտըպտա, օ փափազ պունուն եաճ տըզը եէրտէ պիր եաստըգ աղըննա գափատըպ վէ միւհքեմ իւզէրինէ տիւշիւպ՝ պօղտու։ Յայլար տախի օնու դուճուպ՝ գալէտէն աշաղա պըրագտըլար, քի ծրատտա խուրտիւխաշ օլուպ՝ էօլտիւ։

1078 ՀԻԷ } Պեօյլէ իշլէը վէ զայրը չօգ խայրնլըգլար կեօրտիւքտէ Պագիկ փատիշահ Ա՛չուեան՝ Ասումլարտան ևքրահ կէթտի վէ ալտը եիւրիւյի վէրտի Պայսէրի սէմթինէ . օնտա տախի Ասումլարըն գլսգանձլըզլընը կեօրիւպ վէ օնլա-րըն Հայլարա գարշը քեօթիւ սեօզլէրինի իշի-տիպ՝ տայանմամատը . վէ չիւնքի ձանը աձրմիշ իտի՝ էօձինի ալտը օրանըն մետրապօլիտին-տէն քի ատը Ա՛արկոա իտի : Պու մետրապօլիտ տէտիքլէրի պեօյիւք իսամ իտի Հայլարա վէ օ գատար ևքրահ էտերիտի Հայլարտան քի օն-լարը քեօփէք լաֆըմըզլէ չաղըրըը իտի , վէ քէօ-փէքլէրէ ուրմէն տէրիտի : Պունուն պիւր քեօփէկի վարիտի , օնա տախի արմէն տէրիտի քի երմէ-նիլէրի ալչագլայա :

Պունու իշիթտիքտէ Պագիկ փատիշահ՝ պիւր մահանա էտիպ կիւթտի մետրապօլիտին եանընա պիւր գաչ չուհատարլա , ձիւմլէսի պա-հատը իկիտլէր՝ իչէրտէն սիլահլանմիշ : Ա՛ետ-րապօլիտ տախի իսէթէր իսէթ էմէզ օնու գապու-լ էտիպ , զիյաֆէթ տէ էթտի : Անէյիպ իչէր-իքէն կիմ էթտի Պագիկ՝ քի օ քեօփէկի չա-ղըրընլար . ծրատա օլան Ասումլար ատընը վէր-մէյէլիմ՝ տէյի՝ մահանա էտիպ չաղըրմատըլար . Պագիկ զօրլատըգտա՝ մէձպուր օլտուլար օնու չաղըրմաղա արմէն ատլ իլէ : Ասրտու Պագիկ . “ Ակըլէք արմէնլի տիր պու քեօփէկին ատը ,, . ձէվապ վէրտի մետրապօլիտ . “ Հէնիզ չօձուգ տուր , տէտի , օնուն իչին արմէն չաղըրըրըզ ,, : Կեօզ էյլէտի Պագիկ քէնտի ատամլարընա . օնլար տախի քեօփէկի գափըպ սօգտուլար պիր

չուվալա քի մախտուս պու իշ իչին կհեթիրմիշլիր իտի ծրայաւ Պաշլատը մետրապոլիտվե հրվմհեթքեաթլարը շամաթա հեթմհկե ։ Ալ և լաքին կվվել հրվմհեթքեաթլարը պաղլատըլար վե սօնդրա մետրապոլիտի գրսդրվրագ հտիպ պաստըլար օ չուվալա ։ վե օնու օրթայա ալըպ պաշլատըլար տրշարտան քեօփհկի տեօյմհկե՝ մետրապոլիտհ վմրմայարագ ։ քեօթհէք չօղալտրգձա՝ գուտուրտու քեօփհէք վե պաշլատը մետրապոլիտի ըսըրմազա , վե նհ գատար քեօթհէք գրզտը՝ օ գատար քեօփհէք տհ գրզտը վե ազղընըրգա օ սհֆիրի ըսըրարագ պօղտու չուվալ իչինտհ ։ Պու պեօյհէձինհ օլտուգտա՝ Կոգիկին համրիրե կվի սօյտուլար վե պուլտուգլարընը կյի շհյլերտհն ալտըլար վե կվտհն տրշարը չըգըպ՝ վե օ սհմթլերտհն երրագլանըպ՝ կրթատիրեր Տարսոն գարագֆընա ։

1079 Հի } Պու իշ թհկվաթիւր պուլտուգտա , գուտուրթտու Ալումլարը Հայտարա գարշը , խուստա Կոգիկ փատիշահա գարշը ։ հօյհե քի տեօրթ գարագֆա տիւշմիշհրիտի քի Կոգիկի պուլուպ հօլտիւրհեր ։ ( ) տախի փհրվասըզ պաշլատը պիր հզ ասքհրիրե հհզմհկհ Ալուրիկիա սհմթլերինտհ ։ վե չօգ սարգընթըրգ հթտի Ալումլարա թաքի կհլտի Ազծիա տհտրքհրի օվայա ։ վե չիւնքի եագըն իտի Ալիստուա գալհտի , ասքհրինի օ օվայա պրրագրպ՝ ալտը պիրհսինձհ իչ քիշի քի պիրիտի օնա խրսըմ իտի՝ ատը Ալուբհն ։ Պու իչ քիշիրե պաշլատը Կոգիկ գալհ գարագֆընա վարմագա քի օլատա տուվար տիպինտհ օլան պաղհհրտհ պիր հզ

բահաթլանա ։ Վաչէնին սահապալարը իւչ գալ-
տաշ՝ Ա՝անտալէ ատլը պիր Ա՝ուամեն օղուլլարը՝
հաչան տուչտուլար քի Վապիկ ծրայա կէլիր , օ
սաաթ ծրալարտա էլլի պահատրը քիշի փու-
սույա գօտուլար · վէ քէնտիլերի Վապիկէ
գարշը չըգըպ՝ Թէմէննա էթատիլէր օնա պիր
փատիշահա էտեր կիսպի վէ էօփտիւլէր այաղը-
նը · վէ իքրամիլէ կէթիրտիլէր օ եէրէ քի էլլի
քիշի փուսույա գօնուլմիշ իտի · ծրատա ափան-
սըղ օնու աթատան տիւշիւրտիւքլէրի կիսպի , փու-
սույա կիրիպ կիպլէնէն քիմսէլէր եիւրիւյիշ է-
տիպ՝ գուԹտուլար օնու վէ էլլէրինի պաղլայըպ՝
գալէյէ պըրագտըլար ։ Ա՝ է եանընտա օլանլար
պիր իշ պաշտարմայըպ՝ օրատան գաչտըլար վէ
տաղըլտըլար ։

Պաունու իչինԹ տիքլէրինտէ Հայ պէօյիւքլէրի
գուԹուշտուլար վէ պիր եէրէ կէլիպ՝ ասքէրիլէ
եիւրիւտիւլէր գալէնին իւզէրինէ վէ իչէրիյէ
հապէր վէրիպ իսԹէտիլէր Վապիկի ։ Ա՝լամա-
տըգլարը կիսպի , պաշլատըլար ձէնք էԹմէկէ · վէ
լաքին պիր շէյ էտէմէտիլէր , զէրէ չօգ մէԹին
գալէ իտի ։ Վալէտէ օլան իսայինլէր տախի տիւր-
լիւ տիւրլիւ իսքէնձէլէրիլէ Վապիկէ էզիյէԹ-
լէր էտիպ էօլտուրտիւլէր · վէ Թէնինի գալէ
տուվարընա աստըլար քի Հայլար օնու կէօրիւպ
րէզիլ օլսունլար ։ ( )նլար տախի ուԹանտրգլա-
րընտան կէրի տէօնիւպ եէրլէրինէ կիսպէտիլէր ,
վէ Ա՝ուամլար օնուն Թէնինի գալէնին տրշարը-
սընտա եէրէ կէօմտիւլէր ։ Ա՝լԹը այտան սօնդ-
րա Հայլարտան պիրիսի Վանիկ ատը Ա՝նի
շէհրինտէն կէլիպ չալտը օնուն քէմիքլէրինի վէ

Պիզա շէհրինէ կեօթիւրիւպ՝ կեօմտիւ մէզարա
օնուն եափարդը մանսաթ ըրընտա։ Պու Դա-
պիկ եաշատը 55 սէնէ. փատիշահլըղը իւչ ելլ
1080 ՀԻԹ | վէ տէփիրկինլիկի օթա ուզպէշ ելլ։ Էքինճի
սէնէսինատէ մահրում գալտը Իտալիոյ Դա-
պիկին քիւչիւք օղլու Դաւիթ ատը. զէրէ օ-
նուն գայնաթ սոը Ալէքսարիպ Ցարսոն շէհրին
աղասը՝ օնտան էօթիւրի իշքինէ վարըպ վէ օ-
նու զէհիրէնէյիպ էօլտիւրտիւ։ Պէօյիւք օղլու
Յովհաննէս՝ քի Ալի ալինմատան՝ Ալի ադասը
նէրն գըզընը ալմիշտի, Աշոտ ատը օղլու իլէ
կիւթմիշտի Ալիւքճիսէթ անա. Ալի ալընտըգտան
սօնդրա տէօնտիւ կինէ ծրայա, օղլու տախի սի-
լէհինէ. վէ լաքին սօնդրա պապասընտան այրը-
լըպ կիւթտի Գինէ սէմթինէ. վէ օրանըն Ա-
միրասը պէօյիւք փայէիլէ օնու կինէ կեօնտէր-
տի Ալի շէհրինէ. օնտա օլանլար տախի պուննու
էքքէմէյիպ՝ զէհիրէտիւլէր վէ հըզմէթքեարլա-
րը թէնինի ալըպ կեօթիւրտիւլէր Պիզա շէհ-
րինէ եախօտ Ստանպօլա։ Էնիղ պուննլար ծ-
րայա վարմատան՝ էձել էվթիշիպ պապասընա՝
Յովհաննէսէ տէ՝ էօլտիւ վէ կեօմիւլտի Ալի
շէհրինտէ։ Պէօյլէճինէ օլմազլըղէ Նափրատու-
նեան տէվլէթի գալգտը Հայաստան։ Պուն-
ճիլէյին օ տէվլէթին քեօղկէսի քի գալմըշտի
Ալքաս օղլու Նափիկատէ, վէ օ ազ պուչուգ փա-
տիշահլըգ էսէրի քի կեօրիւնիւրիտի Սինէքէ-
րիմ էվլատլարընտա՝ ատլարը Ալտում վէ Ալպու-
սահլ՝ օնլար էօլտիւքտէ՝ օ տախի սեօնտիւ վէ
Իզի Թօզու գալմատը. վէ օնլարըն եէրինէ զու-
հուր էթտի Նուրինեան տէվլէթի։

ԱԼԹԸՆՃԸ ՓԱՅ

ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ ՏԷՎՐԻ

ՓԻ ՍԻՒՐՏԻ 295 ՍԷՆԷ

Զօգ քելըն կեօրիւլմիշ քի պիր աղաճ չիւ-
րիմէք իւզըն իքէն , քեօքիւնատէն շահ սիւրէ-
րէք պեօյիւյիւպ աղաճ օլմիշ . վէ ամըլ աղաճըն-
տան գալի վէ գուվվէթլի զուհուրա կէլմիշ :
Պունձիլէյին Ռուբինեան տէվլէթի , Նապրա-
տունի փատիշահլըղը գալգտըգտա՝ շահ կիպի օ
քեօքատէն ֆըշգըրըպ ֆիլիզէնիպ օնտան մէ-
թին վէ շեօհրէթլի օլտու : Ա է լաքին հէր
նէգատար եիւքսէք կեօրիւնտիւինէ՝ օ գատար
ֆէնա եըզըլտը՝ էօյլէ քի գալգամատը , վէ շիմ-
տիյէտէք էօյլէ եըզըգ տուրտուօր : Ցեօրթ
տէվլէթ զուհուր էլէտի Նայլարտա՝քի տէրիկ՝
Նայկալանց , Նըշակունեաց , Նապրատունեաց
վէ Ռուբինեանց . էվվէլքիլերի տիւշտիւլեր վէ
գալգտըլար . ոօնդրա քի՝ տիւշտիւ գալտը . եանի
թէքրար գալգամատը վէ գալգմաղա իւմիտ եօք :
Ցօղրուտունու սեօյլէրսէք , պու տէվլէթլերի
հիչ քիմսէ գալտըրմատը . իլլա Նայլար քէնտի-

լերի չիւրիւթիւնը վէ եօղ կԹիւնը, պիր-
լիքլերի օլմաթըղը իչին։ Ինչ հանկի միլլեԹ քի
Այլարա գլըտլ իսկ՝ օնլարըն պիրլիքտէ օլ-
մաթգլարընը կեօրիւպ, ՀԷսապկԹ կԹիւ գլը-
մաղա, եօքսա՝ քիմսէ օնլարա եապլաշմազ-
իւոլ. նիՀՀ քի աշիքեարկ կեօրիւնիւը շիմտիյէ-
տէք եապըգլարընընդան, վէ պուննան սօնդ-
րա եապըլաՀագլարտան պու ԹարիխիմիզԷն ալ
ԹընՀՀի փայընտա քի Ռուբինեան տիվլէԹի
իւզէրինէ տիր։

1. Ընվէյտ Ռուբէնին վաքըթ։

Ե. 1—4.

1960 Շիթ. } Ռուբէն՝ Ղադիկ փատիշահըն խըսրամը
աստղատակ պիր քիշի՝ Ղադիկ գուԹուլտուգտա՝
ալտը Ռոստանդին ատը օղլունու վէ տիւշիւ
Ալեվիկիա սէմԹինէ. վէ չիւնքի ծրուալարտա Այ
ջօգ վարիտի՝ օնլարը քէնտիսինէ պէնտ կԹտի,
վէ օնլարտան գուվվէԹլի վէ պահատը ապքէր
տէվլէրիպ օ գարաֆլարտան պիր գաչ կէր ալ-
տը, վէ Ղարձրբերդ տէտիքլերի գալէյի զապտ
կԹտի. Ռուսլարլա ՀԷնք էտիպ՝ օ սէմԹլէր-
տէն գօվտու օնլարը վէ պաշը պաշընա պէյ օլ-
տու։ Ղարտրվձի օլտու օնա Այլարըն պիր
պեօյիւկի՝ քի օԹուրուր իտի Վէեսան սէմԹին-
տէ ատը Ղողվ ասիլ էանի խըրսըվ ասիլ, զէ-
րէ խըրսըվ կիւչի տիւշմանլարընա ԷկԹիշիպ՝
Հապլարընտան կէլիրտի։

1086 ՀԱՆ } ( ) վասիլեւերտահ Ա՛ՀՄԻՓատիշահը Ա՛ՀԼԻՔ շահ՝ Ա՛լիասլանըն օղլու չօգ ասքերիլէ կելտի Հայաստանա վէ հանկի եէրի քի Ա՛ՀՄԻՓայընտան ալմիշլեր իտի Ա՛ուսմալ՝ հէրիսինիտահ պապդ ելթտի լա՛ ադ տէնիզէտէք· վէ անըլա տէնիզ քէնարընա պասըպ վէ Ա՛լահա շիւքր էտիպ՝ գըլըճընը իւչ քէրէ սուլա ասգտաւ վէ տէտի· "Պու գըլըճ Թանկըընըն տըր քի տէնիզտէն տէնիզէ պու գատար եէր զապդըմա կէչիրտի,,· վէ գըլըճը սալըպ տէնիզէ անըտը· Ասնդրա հէր եէրէ միւպաշիր գոյուպ տեօնտիւ կիլէտի եէրինէ· վէ օնտան սօնդրա գալգտը Հայաստանտան Ա՛ուսմալընը հիւքմի·

1092 ՀԱՆ } Ա՛ՀԼԻՔ շահ էօլտիւքտէ Ա՛ՀԱԹ ալըլար տեօքիւլիւպ ալը իւսԹ էԹտիլեր Հայաստանը էօյլէ քի Հայլարընը չօղու տայանամայըպ գաչըպ կէլտիլեր Ա՛ուրէնին Թօփրաղընա, չօղու տախի կիլէտի Վ՛ենտուն գարաֆլարընա՝ քի ծրանընը հաքիմի իտի Պ՛ողոս Ա՛ասիլ· Ա՛Ն պունլարընը հիփիսի Ա՛ուբէնիլէ պիր օլուպ՝ օնուն գուվվէԹինի արԹըլտըլար· օ տախի օնպէշ եըլ միլէ-

1092 ՀԱՆ } Թինի գայըրտըգտան սօնդրա՝ էօլտիւ ալԹմըշ եախօտ էԹմիշ եաշընտա վէ կեօմիւլտիւ մէզարա Կաստաղոն տէտիքլէրի մանաստըրտա·

Հէնիզ Ա՛ուբէն էօլմէտէն չիւնքի Պ՛րիգոր կաԹուղիկոս Ա՛իւլիկիա սէմԹինտէ իտի՝ Հայաստանտա օլանլար կաԹուղիկոստան մահրում գալարագ՝ օնտան իվին ալըպ՝ կաԹուղիկոս էԹտիլեր Ա՛արսեղ վարդապետի՝ քի Պ՛րիգոր կաԹուղիկոս քէնտի եէրինէ առաջնորդ էԹմիշ-

իսի Ա՛նի շէհլինէ ։ Ինքի եըլ կէչահքատէն սօնդրա Ա՛ռաջ սէմթինատէ տէ կաթուղիկոս օլտու Պօղոս վարդապետ՝ Ա առագ մանասէր ըրընըն ռուհպանը ։ Ա և Ձիւմլէնի օլտու տեօրթ կաթուղիկոս ։ Պրինգոր Ա կայասէր Կիւլիկիատա եախօտ Տօրոս տաղընտա վէ քիւչիւք Հայաստանտա ։ Նարսեղ ծնուն գըզգարտաշը օղլու Ա՛նիտէ ։ Ներսոդորոս Հռոմի շէհլինատէ ։ Պօղոս Ա՛առաջտա, պիրիսպիրինէ էնկէլ վէ միլէթքէտէր ։ Ծնուն իչին Պօղոս կաթուղիկոս չիւնքի պիր մազլում քիմսէ իտի՝ կէրի տուրտու կաթուղիկոսլըգտան վէ կիլիթտի սաքին օլտու քէնտի մանասէր ըրընտա ։ Պիր գաչ եըլտան սօնդրա Նարսեղ կաթուղիկոս՝ Ա՛ղէմ փատիշահը էմրիլէ Ներսոդորոսու տախի այլ էթտի կաթուղիկոսլըգտան վէ քէնտիսի իչին ալտը քի խաչալէմ կէօթիւրէ էօկիւնտէն ։ Պու իշ պէօյլէ օլմայլի՝ ինքի կաթուղիկոս գալտը, պիրի պէօյիւք Հայաստանտա Նարսեղ վարդապետ, օսիյի նիձէքի տէտիք Կիւլիկիա սէմթինատէ վէ քիւչիւք Հայաստանտա՝ Պրիգոր Ա կայասէր ։ Պունլարըն կիւնիւնտէ պիր գաչ սալը սոնդը վարդապետլէր զահմու էթտի ։ Կիրակոս վարդապետ՝ Պրիգոր Ա կայասէրին շայիրտի, Պօղոս վարդապետ՝ Ա՛ղթիկ տէտիքլէրի ալիմ վէ թէմիզ քիմսէ ։ պիր զայըր Պօղոս վարդապետտէ Ա՛ուձէյի՝ իմ իլէ թէքմիլ օլմիշ ։ Յովհաննէս վարդապետ Սարկաւագ սալը ։ Պունլարտան սօնդրա Սամուէլ Ա՛նէցի քի Ժրծնէկոն քիթապընը տիւզտիւ՝ եանի Հայ թարիխին թապվիմինի ։ Ա՛ատէկա Ա՛ուհայեցի՝ քի պու

1087 ՀԼԺ

վագիթատ օլան իշխերի եազտը : Պունլարտան զայրի Ա՝արկա միայնակ եայ պիր ազիզ քիմսե· Գՙրիգոր Ա՝աշխատ, վե զայրըլար տախի պուն-լար կիպի :

Կինե պու վագիթատ Ա՝ռամ սեմբինատ օլան Հայլարըն պիր քաչ պեօյուքլերի ջոգ իշ կեօրե-րեք իշերի կելտիլեր վե կայսեր Հըզմեթինատ մերթեպեյե երտիլեր, ատլարը՝ Նակուրան գուվվեթլի վե իշխիւզար, Ա՝արազ՝ պիր պա-հատըր իկեն, Հալեմ Շինին գարտաշը, Ա՝ի-քայել Ցարոնեցի վե օնուն իքի եվլատը՝ Յով-հան վե Գՙրիգոր քի ջոգ իկիտլիք կեօսթեր-մեքլե՝ պեօյուք փայելերե երտիլեր :

1072 ՀԻՆ } Պու Շինի տեոդիկիմիզ Հայաստանտա Ա՝ըյալո մեմլեքեթինե պույուրուր իտի· վե լա-քին տիւշմանլար Ա՝ֆասլանտան աՀիզ օլուպ՝ ատը եվ ուշագլարընը վե մալընը կելտի Ա՝տան-պօլա, վե կայսր պունու սեվիպ՝ վերտի պունա Լամբրոն գալեսինի վե օնուն էյալեթինե· օ տախի օրատա ասքին օլուպ տիւզտիւ օ էդրա-ֆը : Պունուն պիր օղլու վարիտի ատը Հեթում· օնտան տօղտու իքինճի Շինքի՝ Ներսես Լամբ-րոնացինին պապատը տըր :

2· Լ՝ևէլէտ Կոսթանդինէն վագիթ :

Ե· 3—4·

1093 ՀՆԴ } Կոստանդին՝ Ա՝ուբէնինն օղլու ագըլը վե ջոգ գուվվեթլի՝ պապատը էօլտուքտե եէրի-նե կելիպ Հեր գարաֆտան էյի գայըրտը միլե-

թինի, վէ չօգ քերրէ Աումլալըա ձէնք Եաիպ՝ օնլարը գօրգութաու, վէ օնլարտան չօգ եէր ալար քի պիրիսի Ա՝ահկա գալէսի Իտի վէ ծրայը Թախթ էթտի։

2096 ՀԽԵ } Պունուն կիւնիւնտէ Ֆրէնկիսթան գաբաֆլարընտան հիսապսըզ Հալգ ջըգար կէլտի Երուսաղէմ իւզէրինէ օնու ալմազ իչին. վէ պունլարա պաշլօղ Թային օլունտու Կոնդոպրէ եախօտ Կոտֆրուա տը Պուիլլըն։ ( ) գատար Հալգտան եիւզպին ալէլը վէ ալթը եիւզ պին եաեա պիր եէրէ ձէմ օլուպ՝ եիւրիւտիլէր վէ Ընատօլու եադասընա կէչիպ՝ չօգ շէհիրլէր ալտըլար. վէ Աիկիա շէհրինի՝ քի Ընիզնիպ տիր՝ զապտ էթտիլէր. սօնդրա վարըպ մուհասէրէ էթտիլէր Ընտիոք շէհրինի քի Ընդաքիկ տիր. վէ լաքին չօգ սըգլէթ չէքտիլէր ծրատա. վէրէ եէկձէնք գամլատրընտան՝ գրիթլըգ տուշտու օյտուլարընա։ Պունու տուպտուգտա պիզիմ Կոստանդին՝ զահրէ կեօնտէրտի օնլարա վէ Ընշին պէպ վէ Նազուրի տէտիքլէրի վէ Պօղ Ա՝ասիլ վէ Նայ մանասթըրլարը տախի Կոստանդինին էմրի իլէ՝ եէկձէնք կեօնտէրտիլէր օ գատար քի Ձիւմլէսի տէ տօյտու պիր նէյէ կիւն։ Պէօյլէ էյլիք կեօրիւպ Ֆրէնքլէր՝ Ընտիոքու ալտըգլարընտա՝ Կոստանդինի Ա՝արգէզ էթտիլէր հայձա ասպէթ տէրիզ քի միւսէլման տէմէք տիր։ Պունտան սօնդրա եիւրիւյիւպ Երուսաղէմ իւզէրինէ ալտըլար օնու սէնէ 1099. յուլիս այլըն պէշինտէ վէ ծրատա փատիշահ տիքտիլէր Կոնդոպրէի. օնտան սօնդրա՝ պիր գաչը տախի օլտու 88 եըլ գատար։ Երուսաղէմ ալընտըգ-

տա ծրատա պուլունատու Պրիգոր Ա կայսեր վէ կիւձ իլէ տիւշմանլար էլինտէն գուրթուլուպ՝ տիւշտիւ Աեաս Լեառն տէտիքլերի եէրէ՝ Ս. ըեգի մանասթըրընա, վէ ծրատա սաքին օլուպ՝ պաշընա տէվլիրտի ապըլը վէ ալիմ օգուր եա- զար քիմսէլէրի, կէրէք Ասում միլէթինտէն կէրէք Հայլարտան, վէ օնլարլա չալըշըպ՝ չօգ քիթապլար Թէրճիւմէ էթտի. խուսուսա ա- զիզլերին հիքեայէսինի։ Պունուն եանընտա ի- տի փիլիսոփայ կիսի Անտոփիստէատը պիր Ասում քի հայձա էյի պիլիր իտի, օնունլա պիր օլուպ Կիրակոս վարդապետ՝ կաթուղիկոսուն էմրի իլէ Թէրճիւմէ էթտիլեր Յովհաննու ա- ւետարանըն Թէֆսիրինի քի էթմիշ իտի Յով- հան Ասկեբերան։ Անդրճիւմէ էթտիրտի կիսէ օնուն էլի իլէ Ասկեբերանըն վէ Պրիգոր Ս. ա- ուուածաբանըն հիքեայէլերինի. վէ շայիրտինէ Ա՝ատԹէոս քէշիշէ վէրտի քի հայձասընը էյի- ձէ տիւզիւպ նիզամլայա։ Պու Անտոփիստէ պիր քեաղատ եազտը Հայլարա գալըը տին խուսու- սու իչին, Հայլարը ալչագլայարագ վէ զիյատէ- սի իլէ աշաղա վուրարագ։ Պու քեաղատա գալ- շըլըգ եազտը Պօղոս Տարոնացի տէտիքլերի վար- դապետ, վէ պունուն եազտըղը՝ օնուն եազտը- ղընտան պէԹէր օլտու։

Պու վագիԹլերտէ էօլտիւ պիզիմ Կոստան- դին պէյիմիզ պէշ սէնէ պէյլիք սիւրտիւքտէն սօնղրա, վէ օնտան գալտը իքի էվլատ Անորա վէ Լեան։

3. Լ՝վՀԵՏ ՄԱՏՈՒՈՒՆ ՎԱՓԻՒ ՎԷ Ի՝ԱՐՍԵՂԷՆ ԿԱՌՈՒՂԻՈՒԼԸՂԸ։

Ե. 4—9.

1100 ՀԱԹ. } Մատուռս Կոստանդինեան օղլու՝ պապսը էկերինէ կէչիպ՝ օնտան իւսէի օլտու, չօգ քէրէ Ուումլար իլէ ձինք էտիպ՝ խայլի շէհիրլէր ալտը օնլարտան. ալտը Ի՝նարզաբա շէհրինի վէ օնտա եափտը պիր քիլիսէ քի ատուրը Օ՝ օրա-վարք տէնիլտի. վէ զայրը քիլիսէլէրիտէ Թամիր էտիպ էէնիլէտի։ Պունլար պիթափքտէն սօնղրա՝ պաշլատը ձինկիլէ իլէրի եիւրիւմկէ վէ պէօյիւթտիւ տէվլէթինի Թա ագ տէնիզէտէք։

1102 ՀԱՒ. } ( ) կիւնլէրտէ Հայլարըն զատիկի պիր Հաֆթա կէրի գալտը քի Ֆ՝ոլոպոէկ տէրիզ. նիձէքի տօգսանպէշ եըլ էվվէլ օլմըշ իտի, վէ շիմտիյէտէք Հէր տօգսանպէշ եըլտա պիր օ-ղուր։ Ա է չիւնքի Ուումլար Մատուռսուն էթտիք-լէրինտէն Հատտէն զիյատէ տիւշմանլըգ կէօս-թէրիրլէրիտի Հայլարա, պու մատտէ իչլին տախի պաշլատըլար ինձիթմէկէ օ Հայլարը քի քէնտիլէրին Հիւքմի ալթընտա իտիլէր։ Օ՝ա-տիկ եապլաշտըգտա՝ զօրլատըլար քի պիր էէր-տէ էթմէյինլէր. գավզա պէօյիւտիւքտէ՝ պաղի-լէրի եապտըլար Ի՝րիգոր Ա Հայասէրէ պու շէյ իչլին. օ տախի գօրգուսունտան այրըլմատը իչի՝ ծլմայա քի միլլէթ իւրի Ֆըրգա օլսուն. Հէմէն պուգատալ եապտը քի ամալարտան գուրուլ-

միշ չէյի էյիձէ սագլամալը · վէ լաքին պազիլէ-
րի Ա֊ումձայրիլէ էթտիլէր գատիկի վէ պազի-
լէրի Ա֊ում օլսուպ ղայէթ իլէ գըզըշըրտըլալը
Ա֊ումձայրը Ա֊այլարա գատըը : Ա֊քի իւչ եըլտան
սօնդրա Ա֊րիդոր Ա Ա֊կայասէր էօլտիւ Ա֊արմիր
վանք տէտիքլէրի մանասթըրտա Ա֊Ա֊էսուն
շէհրինէ եագըն, վէ օնտա մէզարա կեօմիւլտիւ·
կաթուղիկոսլըղը սիւրտիւ 40 սէնէ :

1105 ՀԴ} Ա֊արսեղ կաթուղիկոս Ա֊րիդոր կա-
թուղիկոսուն գըզգալտաշը օղլու քի օնուն
սաղլըղընտա իկիրմի տեօրթ սէնէ կաթուղի-
կոսլըգ էթմիշ իտի · օ էօլտիւքտէ սաղթ եա-
ղընըղ քէնտի գալտը կաթուղիկոս , վէ սոքին
օլսու Ճ ուղը տէտիքլէրի մանասթըրտա , վէ
կեա֊հիձէ տէ Ա֊ւռհատա :

1107 ՀԴԶ} Պունուն կիւնիւնտէ Ա֊ձէմլէր կէլիպ
ղաֆիլպատըլար Ա֊իւլիկիայը՝ չօգ եէրի սօյսու-
լալ , վէ չօգ էսիր ալտըլար · հէլէ կիւձիլէ
պունլարը գօվտու Ա֊որոս քէնտի եէրինտէն :
Ա֊նտան եիւրիւտիւ Ա֊ձէմլէր Ա֊ողղ Ա֊ասիլին
թօփրաղընա · օ տաղի սաքէր տէվշիրիպ տիւշ-
տիւ օնլարըն իւզէրինէ վէ գըլտը օնլարը , վէ
գալանլարը գօվալայարագ ալտը էլէրինտէն է-
սիրլէրի վէ ղայրը շէյլէրի վէ քէնտի եէրինէ
տեօնիւպ՝ սաղը վէրտի օ էսիրլէրի վէ ալտըղը
շէյլէրտէն չօղաունու կեօնտէրտի Ա֊որոսա :

1108 ՀԴէ} Ա֊յնիթտիքտէ պու իշի Ա֊ձէմ փատիշա-
հը՝ աղըր սաքէրիլէ սէլ կիպի եիւրիւտիւ Ա֊ողղ
Ա֊ասիլին իւզէրինէ · եապըլաշտը Ա֊սասանման-
սօր շէհրինէ պիչին վագթինտէ , վէ քիմի պու-
տու իսկ օլսատա՝ դուրտու էսիր էթտի · օն-

տան իլէրի կէչիպ՝ մուհասէրէ էթտի Հարթան տէտիքլէրի գալէյի։ Պունու կէօրտիւքտէ Ալ ա-սիլ՝ տէվշիրիպ Հայլարտան չօգ գուվվէթլի՝ վէ իկիտ քիմսէլէր. վէ տէօրթ պէօլիւք էտիպ օն-լարը, պիր պէօլիւկինի վէրտի տայըսընա՝ ատը Պէտրոս. իքինճիսինի վէրտի քէնտի ատաշը օ-ղան Ալ ասիլէ՝ քի Տղայ տէնիլիրիտի՝ Կամարա-կան սօյունտան. իւչիւնճիսինի վէրտի Տիգրան ատը պիրիսինէ՝ ասը Հայկըն սօյունտան՝ վէ տէօրտիւնճիսինի քէնտի ատը՝ Նարտմէի կէլտի օնլարա Պալասաթ ատը պիր Հայ՝ չօգ աթը ասքէրիլէ Տարոն սէմմինտէն, պապա-սընըն ատը Տաճատ Տարոն պէյի։

Պունլարըն Ճիւմլէսի պէրապէր սէօզի պիր էտիպ՝ կիզլի եօլտան տիւշմանըն տէօրթ գա-րաֆընը գուշաթտըլար վէ ափանսըզ իւզէրլէ-րինէ տիւշիպ՝ ալթ իսթ էթտիլէր օնլարըն տիւզէնինի վէ տիթրէթտիլէր տիւշման աս-քէրինի։ Տիւշման ասքէրի օրտու իչինտէ օնա պունա Հայդըրըպ եիւրէք վէրէրէք կէչիր իքէն՝ էչթիշտի օնա Տիգրան, վէ գըլըճընը օնուն ադընա վուրուպ՝ եարը պաշընը տէմիր պաշլըդը իլէ ուչուրտու, վէ էդրաֆընտա օլան գաֆատարլարընտան թէհլիքէտէ գալտըգտա՝ զիյատէպի իլէ գուվվէթլէնիպ օնլարըն իքիսի-նի՝ պիր վուրմաղ իլէ օրատա էէրէ եըգտը, վէ գարշը տուրանլարը էէրէ չարփարապ եըրթտը օրտուլարընը։ Պու իշտէն ղայըրլարը տախի եիւ-րէք ալըպ՝ պաստըլար գըլըճը վէ գըրտըլար չօղու-նու. գալանլարը գաչտըգտա՝ տիւշէնլէրինն թա-լան շէյլէրինի ալըպ՝ տէօնտիւլէր էէրլէրինէ։

4· Ամէրար էվէլէւէ Ամորոսոն էնուէլէրէ, վէ Պրէփոր Պահլասոնէ կամոաղէնոսոն վափէ։

Ե· 6—9·

ՀՇԹ 1110 Էքի երլտան սօնդրա Աթաթարլար եաղտը չէքիրկէ կիպի Ամորոսուն մէմլէքէթինէ հատսիզ հիսապսըզ· օ տախ սըզդրա կէլիպ վէ ատամ կեօնտէրիպ չաղըրտը Տիգրանը վէ Ափլասաթը քի քէնտիսինէ իմհատտա կէլսինլէր վէ ասքէրին չօզուննու քէնտի գարտաշը Կառնա վէրիպ՝ էզգտը տիւշման գարշըսընա· պիրիպիրինէ տօգունտըգտա՝ Ձէնք գըզըլտը վէ Աթաթարլար իսթ օլուպ վէ Հայլար օնլարըն չօզլուզունտան շաշըպ՝ թէհլիքէտէ գալտըլար։ Ամէքար գըզըլըպ պիրիպիրինէ գարըշտըգլարընտա՝ Հայլար Ափլահա սըղընարագ գուվվէթլէնիպ՝ Աթաթարլարտան չօզունու գըրտըլար, վէ քէնտի ասքէրլէրինտէնտէ չօզու գըրըլտը· Ձէնք ուզայլըպ վէ իքի դարաֆտան տախ տիւշէն չօղ օլուպ, գարմագարըշըգ մուսիպէթլի պիր շէյ օլտու· օ արալըգտա տիւշտիւլեր Ձէնքտէ Տիգրան վէ Ափլասաթ։

Պունու կեօրտիւքտէ Կառն՝ Ձան ամբսը իլէ քէնտիսինի շաշըրտը, վէ սըգլէթինտէն կեօզլերի գարարըպ՝ իչի աթէշ կիպի գուԹուշտու վէ պիր ղայըը գարդ օլուպ՝ վիւՁուտինի գօտու էօլիւմ թէհլիքէսինէ· կիրտի ալէվ կիպի գալապդըգ իչինէ՝ տալ գըլըՁ, վէ եաւրաեալընըդ տիւշմանլարընը տաղըտըպ՝ չօզունու պիչտի վէ

գօձա օրտույս տիեր էն թատի, վէ ծգատար ասքէ-
րի էօկիւնէ գաթըզ գօվալատը ծնլարը՝ էթատի-
կինտէն պիխապէր օլարագ, պիր իշ քի ատին-
լէր միւձիզէթ եէրինէ գօտուլար. վէ լաքին
Ալիւլիկիա մէմլէքէթի եաս գուէթտու էօլէնլէր
իչին. սալէթ Լևոնուն էթատիկի իշ պիրէզ թէ-
սէլլի վէրտի գալանլարա: Պու Ռաթար-
լար Ալիւլիկիա սէմթինտէն չըգտըգլարընտա՝
կիթտիլէր Մ՚իջագետք տէտիքլէրի սէմթէ՝
Խարպուդ գարաֆընա: Ընտա պիր քիւչիւք
կեօղ վար վէ օրթաընտա պիր մէթին գալէ՝
ատը Նովք քի օրատա սաքին օլուպ պույուրուր
իտի Ա՚պիրատ Պահլաւունի՝ Լերսէս Շ՚նորհա-
լինին պապասը Գրիգոր Մ՚ագիստրոսուն գըզը-
նըն օղլու: Պու կեօղ քէնարընտան՝ գալէյի
գուշաթտը Ռաթարլար վէ չօգ ձինք էթատիք-
տէն սօնղրա ալամատըգլարը կիպի՝ չէօզիւլտիւ-
լէր օրատան: Տըշարը պագար իքէն Ա՚պիրատ՝
Ռաթարլարտան պիրի՝ քի կեօղ քէնարընտա
կիզլէնմիշ իտի, օգ աթըպ վուրտու օնու էօյլէ
քի պիր գաչ սաաթտան սօնղրա էօլտիւ վէ եէ-
րինէ կէչտի օնուն օղլու Ա՚ասիլ: Պիր եըլտան
սօնղրա Գոզ Ա՚ասիլ տէ էօլտիւ. վէ չիւնքի
էվլատը եօղ իտի՝ եէրինէ կէչտի Տղայ Ա՚ասիլ
տէտիքլէրի՝ Ռամնարական սօյունտան:

1112 ՀԿԲ } Ընտէ կիւնլէրտէ պիր գաւղա գապարտը
Ռորոսուն վէ Ա՚նտաւէ օղուլլարը իւչ գար-
տաշլարըն պէյնինտէ, ծնլար քի Գագիկ փա-
տիշահը էօլտիւրտիւլէր, վէ օթուրուլար ի-
տի Ալիշատուա գալէսինտէ: Ա՚էմ էթատի Ռո-
լոս սաքէլինի վէ կէչէ իչինտէ ծրայա եէթի-

շինի՝ եաեալարըն իկիտլերինի փուսույա գօտու պիր եէրէ · սապահ օլսուգտա՝ պաշլատը աթլըլայրիլէ կէրի տեօնմէկէ : Պունու կեօրտիւքլերինատ գալէ պէքձիլէրի՝ զանն էթտիլէր քի Ռոմոս ձէսարէթ էտիմէտի գալէյէ եապլաշմազա վէ թէքրար կէլէձէք տէյիլ · օնուն իչին վէսվէսէսիզ գալէ գաբուսունու աչտըլար , վէ Նալը պաշլատը սէրպէսթ կիրմէկէ չըգմազա :

( ) ալտալըգտա փուսուտա կիզլէնէն քիմսէլէր զաֆիլ գափույա ալտըլար , վէ քիմէ լսատթ կէլտիլէրսէ պըրտըլար · տեօնտիւ Ռոմոս տախտ աթլըլար իլէ · վէ Հէփիսի պիր օղուրտան իչէրի կիրիպ պաստըլար գալէյի , վէ գարշը տուրանլարը գըլըձտան կէչիրտիլէր : ՊուԹտուլար իւչ գարտաշլարը վէ Ռոմոսուն էօկիւնէ կեօմԹիւրտիւլեր : ՈւսաԹլէրինէ պագտը Ռոմոս , վէ Պապիկ փատիշահըն էօլիւմիւնի սօրտու վէ Էնի էթտի քի օնուն գըլըձընը կէԹիրսինլեր : ( )նլար տախտ նաչար գալըպ՝ կէԹիրտիլէր վէ տուրտուլար քի իչէրի ֆէնայա վարաձագ · օնուն իչին պիրիսի գալէնին քէնարընա կիտիպ՝ քէնտիսինի աշազա պըրագտը վէ էօլտու · օ պիրլէրի ֆէրեատ էտիպ՝ Ռոմոսա գարշը տիք կէլտիքտէ՝ պիր գալըն սօփա ալտը Ռոմոս էլինէ , վէ օ սօփա իլէ պիրինի էօլտուրտու · “ Ռիզին կիսպի քիմսէլէրի տէտի գըլըձլա էօլտուրմէքտէն իսէ սօփա իլէ էօլտուրմէք եէկ տիր ,, · օ պիրինի պաղլաԹտը , վէ շէհիրի սօյուպ պէքձի գօտու վէ իչէ եարար շէյլէրի տէվշիրիպ կիԹտի Ռ ահկա շէհրինէ , օ պաղլը օլան տախտ պէլսինձէ : ( ) վաղիԹլէրտէ Ռատսեղ կաԹու-

ղիկոս սաքին օլուր իտի Ե ուղը տէտիքլէրի մա-
նասթըրտա , վէ ծլատտա էֆէնտի կէլիպ՝ էօլտիւ .
կաթուղիկոսլըղը սիւրտիւ 31 սէնէ . իկիրմի
տեօրթ եըլ գատար Կրիգոր Ալ կայասէր իլէ, վէ
սէքիզ եըլ գատար պաշգաձա :

1113 ՀԿԲ } Կրիգորիոս Պահլաւունի եախօտ Կրի-
գոր իւչինճի , Կերսէս Ե նորհալինին պեօյիւք
գարտաշը Կարսեղին եէրինէ կէչիպ կաթո-
ղիկոս օլտու Կարմիր վանքտա : Իկիրմի եաշըն-
տա իտի , վէ լաքին իլմի վէ ֆազիլէթի իլէ
իսթիթարլարտան զիյատէ իտի , վէ կեօսթէրիշլի
քէրնամէլի : Ալ ֆալէմի չօգ տիւզկիւն օլմազ
իլէ՝ չօգ շէյլէր եազտը , վէ տիւրլիւ տիւրլիւ
քիթապլար թէրճիւմէ էթտի : Ունուն ագըլը
վէ ռուհանի օլտուղունու աշիքեարէ կեօսթէ-
րիր եափտըղը իլքի շարական , պիրի , Տէրհո-ըդն
անձա- , օ պիրիսի , Ա՝էձահրաշ այս Տէրհո-ըդ :

1114 ՀԿԳ } Ղավ օլտուգտա Կրիգորիոսուն կաթո-
ղիկոսլըղը Ազթամարըն ալք եպիսկոպոսու Կա-
ւիթ՝ Աունիկ ատլը պիրինին օղլու՝ օնու գա-
պուլ էթմէյիպ , վէ օնա ասի օլուպ , վէ պէշ է-
պիսկոպոս տէվշիրիպ Զորոյ վանք տէտիքլէրի
մանասթըրա՝ կաթուղիկոս օլտու : Պունու ի-
շիթիփկի կիպի Կրիգորիոս , պիր պեօյիւք սի-
նոդոս էթտի՝ քի չօգ եպիսկոպոսլար , վարդա-
պետլէր , վանահայրլար վէ կրօնաւորլար կէլիպ
Ջէմ օլտուլար . 5500 քիշիտէն զիյատէ : Ալ
Ջիւմլէսի տէ պիր օղուրտան վէ պիր սեօզ իլէ
օ եէնի կաթուղիկոսլըղը պըրագտըլար . վէ
նզովել էթտիլէր Կաւիթի վէ օնունլա պիր օ-
լանլարը : Ալ հիւճճէթ էթտիլէր քի օնտան

սանդրա քիմ կաթուղիկոս օլուրաս՝ տեօրթ քիւր-
սինին իչնի վէ իրատէթի իլէ օլսուն, ատլարը
Ներսէհ, Հաղբատ, Կոգէոս, վէ Մատթէոս,
քի շիմտի Տաթև տէնիլիր։ Ա՛ն լաքին Գրա-
հիմ տիւնէմէյիպ՝ գավիլէնտի քիւրսիսինտէ.
վէ օնտան սանդրա կէլէնլէր տախի կաթուղի-
կոս տէյի օթուրտուլար. վէ շիմտիյէտէք օ-
թուրմույօրլար Ներսէհամարտա։

1125 ՇՀԲ } Պիր գաչ եըլտան սանդրա Գրիգորիոս
կաթուղիկոս քի սաքին օլուր իտի Կարմիր
վանքտա Շ ուղր տէտիքլէրի եէրտէ, պագտը
կէօրտիւ քի՝ եըրագ տըր պէօյիւք Հայաստանա՝
իսթէտի քի ծրայա քիւրսիսինի գօյա. պու
պէօյլէ օլմամտըգտա՝ վարտը սաքինլէնտի Գօվք
գալէսինտէ, քի պապասընըն միւլքի իտի. վէ օ
գալէյի եէնիլէյիպ վէ մամուր էտիպ, օնտա
եէրլէշտիրտի քիւրսիսինի սէնէ 1125 · ՇՀԳ,
վէ ծրատա եպիսկոպոս էթտի գարտաշընը՝ օ քի
Կերսէս Շ նորհալի տէրիզ։

1141 ՇՂ } Գ՝կիւնլէրտէ էյլի կէլիպ Արքազան
Պատրան, Ներսիսքտա սինոդոս էթտի Լատին-
լէրլէ, վէ տավէթձի կէլտի Գրիգորիոսա։ Ա՛ն-
նոդոստան սանդրա՝ էյլի Երուսաղէմ զիյարէ-
թինէ կիտէճէք օլտու. վէ չիւնքի Գրիգորիոս
տախի ահտ էթմիշ իտի ծրայա վարմաղա, օնուն-
լա պէրապէր չըգըպ կիթտիլէր. վէ օնտա էյլի
սուրբ Ներսէսն իչինտէ տէ սինոդոս էթտի։
Ասօզ օլտուգտա Հայլար իւզէրինէ, Գրիգո-
րիոս Հայլարըն Ֆիքըրինի աղնաթտը, վէ իս-
քեամէ էթտի օնլարը։

Ներինէ տեօնտիւքտէ Գրիգորիոս՝ Լատին-

լէր օնուն մէտհինի եազըլար Սրբազան Վարդապետ. օ տախի կեօնտէրտի Գրիգորիոսա՝ կաթուղիկոս Հէզարէնի վէ պաշ էօրթիւսի մէքթուպ իլէ. օնա գարշըլըգ Գրիգորիոս ազիզ տէ մէքթուպ եազըպ կեօնտէրտի Հռոմայա քէնտի էլչիլէրի իլէ։

1125 ՀՀԲ | Պու Գրիգորիոս կաթուղիկոսուն օնուն՝ Ձի սէնէսինտէ էօլտիւ Վարդս պէյ. պէյլիկի սիւրտիւ 23 սէնէ, վէ թէնի կեօմիւլտիւ մէզա՝ լա Գրազարկ տէտիքլէրի մանասթըրտա։

5. Գլուխ Հռոմայ վագըն։

Ե. 9—10.

1125 ՀՀԲ | Լան էվվէլքի՝ Վարդսուն գարտաշը՝ չինքի Վարդսուն էվլատը եօղ իտի՝ օ էօլտիւքտէ՝ օնուն եէրինէ կէչտի. Հայրպիձէ աքէր տէվլէրիպ եիւրիւտիւ Ա՝ամեստիա շէհրին իւզէրինէ վէ օնու ալըպ կիթտի չագ Տարսոնա վարընձա. վէ օնտան էօթէյէ պէրիյէ սալըպ՝ ալտը օ շէհիրլէրիտէ քի Վարդսուն էլինտէն ալմիշլէրիտի տիւշմանլար. վէ հէր եէրտէ պէօյիւք իշլէր կեօրտիւ. օգատար քի ատը սանը չավ պըրագտը Հռոմար իչինէ վէ Հատինէրտէ շիւհրէթ պուլտու, վէ Ձիւմլէսի՝ տէ օնտան վէհմ էտիպ՝ չէքինիրլէրիտի։

1130 ՀՀԲ | Ա՝ն լաքին ալթը եիլտի եըլտան սօնղրա՝ Հատինէրտէն պիրիսի՝ ատը Պէգևին՝ Ա՝նտիոք շէհրին ադասը՝ Լէոնտն կէլիշինի կեօրիպ՝ օգատար գըսգանտը քի զատգընա ալմագ իսթէտի. վէ չինքի Ձէնկիլէ էտմէգլիտի՝ պաշ

լատը մուհապպեթ կեօսթերմէկ, վէ տօսթա-
նէ կէչինմէկ · քէնտիսինի օնա ինանտըրա-
րաք՝ օնու տախի քէնտիսինէ ինանտըրտը · էն
սօնդուննտա | ատին տօսթլարըն էլլիլէ օնու ավ-
լայըպ տուզալա տիւշիւրտիւ · օնլարլա օնու
տավէթ էյթտի · վէ քէնտի չիւրիւք մուհապ-
պեթինի կեօսթերիպ՝ զիյաֆէթ ալասընտա
օնու զաֆիլ դուրմուպ պաղլատը, վէ պիր գալէ
իչինէ սօգտու · վէ օնտան չօգ շէյլեր իսթէյիպ
արգըշտըրտը օնու իքի այ : | Էն սօնդուննտա իքի
շէհիր վէրտի օնա | ևան · Ա՛ամեատիա իլէ Ա՛-
տանայը · վէ պիր գալէ՝ ատը Ա՛արուանդի քար ·
վէ ալթմըշալին ալթմըշլըգ · պիր օղլունու տա-
խի բէհրին գօյուպ՝ գուրմուլտու :

(1151 ՀՉ) | ևան՝ քէնտիսինի պուլտուգտա՝ | ևան
օլտուղունու եանի ասլանլըղընը կեօսթերտի
| ատինլերէ · Էն էվվել չէքտի ալտը գրլըձրիլէ՝
վէրտիկի շէհիրլերին, սօնդրա տիւշտիւ պեօյիւք-
լերին իւզերինէ · վէ օ հալա պրագտը օնլարը
քի՝ գագէթլերի գալմատը · օնուն իչին իսմատ
իսթէտիլեր Ա՛րուսաղէմ փատիշահընտան՝ ա-
տը Փուլկըն · օ տախի ասքէրիլէ կէլիպ պիր
օլտու օնլարլա : Ա՛օգ չէնքտէն սօնդրա՝ պագ-
տըլար քի | ևանուն տարղընլըղը Էնմէյօր՝ րէ-
ձաձի պըրագտըլար Ա՛ուհանըն պէյինի Ա՛օս-
լին նամ քի | ատինլեր արասընտա պիր նամ
տարքիմնէ իտի, վէ | ևանուն գարըսընըն իսըմ-
մը · օնուն էլլիլէ | ևանուն օղլունու տեօնտիւ-
րիւպ վէ քէնտիլերինտէն տէ պիր գաչընը րէ-
հին գօյուպ՝ աղըր րէձալարիլէ եավաշարագ
վէ աֆվ տիլէյերէք կիւձիլէ պարըշտըլար · վէ

գավ. Էթտիլէր քի ար֊թըգ պիր տիւշմանլըգ կեօսթէրմէսինլէր։

1137 ՀՃԲ} Լեւոնուն պուգատար գուվվէթ պուլ֊տուղունու իչիտիպ Յովհաննէս Պերիէուժէն կայսր՝ չօգ ինձինտի. խուսուսա տուպտու քի չօգ շէհիրլէր ալմիշ Ռումլարտան Խաւրիա սէմմէինտէ. նիյէթ Էթտի ձէնկէ գալգմազա. վէ չիւնքի գօրգար իտի՝ ծլմայա քի օնտան Էէն֊կիլօին՝ պեօյիւք Թէտարիք կեօրիւպ՝ Ռումլա֊րը հէր պաղա գալտըրտը. վէ ղայրը միլլէթ֊լէրտէն չօգ ասքէր ալտը, վէ պեօյլէ կիւրիւլթիւ իլէ եիւրիւտիւ Կիւլիկիա Հօլքեսինէ՝ քի Լեւոնու միւզմահիլ էյլէյէ։ Պունու կեօրտիւքտէ Լեւոն՝ ձէսարէթ Էթմէտի գարշը տուրմազա. վէրէ օ կիւնլէրտէ եարտըմճիլէրի ծգատար էյի տէյիլլէրիտի քէնտիսի իլէ. պունուն իչին չա֊փըճագ ալտը գարըսընը վէ իքի պեօյիւք օղլու֊նու՝ ատլարը Ռուքէն վէ Ֆօրոս. վէ էրգտը սարի տաղլարա, վէ պիր եէրէ սըղընտը. վէրէ իքի քիւչիւք էվլատը Մ֊էհ վէ Մատեփան կիւմիշէրիտի Ռուհայա անալարընըն խրսըմլարընա֊չաչան իչիթտի կայտր՝ Լեւոնուն գաչտըղընը՝ արտընճա ասքէր եօլլատը քի եօլլարը գուվ֊սունլար՝ ծլմայա քի Լեւոն քէնտիսինի ափան֊սըզ պատա, վէ քէնտի տէ իլէրի եիւրիյիւպ՝ զահմէթսիզձէ իւչ շէհիր ալտը. ատլարը Մ֊ա֊մեստիա, Մ֊տանա վէ Ֆարսան։ Ա֊ն ասքէր կեօնտէրտի Մ֊նարզաբա իւզէրինէ. պու շէհիր եափըլմիշ իտի պիր էիւքսէք գայալըգտա՝ գա֊լէսի մէթին. վէ շէհիրտէ օլանլարընը չօղու֊չայ. վէ հէրիսիտէ քէսքին ձէնքձի, գուվ֊

վէթէլ վէ փիւր սիլահ ։ Պոնլար կէօրտիւքլէ-
րի կիպի Ռումլարըն պէօյլէ կէլմէլէրինի՝ գա-
լէտէն տըշարը չըգըպ , չօղըննու եէրէ էրգտը-
լար · վէ գալանը տարտազան վէ թարիւմար
էտիպ՝ քէնտիլէրի գալէյէ տեօնտիւլէը ։ Ղօգ
կիւձէնտի փոս իշէ Պէրփէռուժէն , վէ տար-
ղընլըղընտան տայանամայըպ՝ նէ գատար ասքէ-
րի վարիսէ եիւրիւթտիւ օ Ինալզաբա իւզէ-
րինէ · վէ մուհասէրէ էթտի շէհիրի յուլիս
այընտա՝ օթուզ եէտի կիւն ։ Ղրատա պաշլա-
տը Ռում ասքէրի ձէնք էթմէկէ , վէ մէնձէ-
նիգլէր իլէ գուվէլէրինէ իրի իրի դաշլար աթ-
մաղա · վէ շէհիրտէ օլանլար եօգարտան դաշ
աթարագ վէ գըզըլըն տէմիրլէր տեօքէրէք պէր-
պատ էթտիլէր Ռումլարը · վէ մէնձէնիգլէրի
տախի եագտըլար · պու եէթէր օլմայըպ՝ պաշ-
լատըլար եօգարտան մասկարայա դուշմաղա
վէ զէվկլէնմէկէ կայաերի , վէ ասքէրինի ։
Ռասսալանտը կայար , վէ պիր էզ ասքէրինէ
ուահաթլըգ վէրիպ , եէնիչէրի մէնձէնիգլէ-
րի, վէ պիր դարզ քիլ իլէ սըվալաթտը քի հըֆզ
էթսին աթէշտէն ։ Պէօյլէ թէտարիք իլէ ձէնք
էտիպ՝ էրգտըլար Ռումլար գալէնինի պիր դա-
րաֆընը · վէ օյատան իչէրի կիրտիլէր · վէ
հայլար օնլարըն իւզէրինէ տիւշիւպ՝ օ գատար
գըրտըլար քի Ռումլարըն գանընա պէօյանտը
շէհիր · վէ գարըլար տախի եօգարտան դաշլար
վէ գապգաճագ տեօքմէկ իլէ՝ շաշըրտըլար ան-
լարը՝ վէ տեօրթ գարաֆտան շամաթա վէ չա-
ղըրմա պաղըրմա սէսի չօղալտը ։ Ռում ասքէրի
թէմամ իչէրի սալտըգտա՝ հայլար վարտըլար

եօգարքի գալէյէ . վէ ճնտան ձէնք էտիպ՝ գըլ-
տըլար չօղունու , քի արթըգ լեշ իլէ տօլտու
շէհիր : Պագտը կեօրտիւ Նայլար քի ձէնք
ուզայաձագ , վէ եէյէձէքլէրի թիւքէնէձէք ,
ձիւմլեսի պիր պիրլէրինէ սէս վէրէրէք՝ էնտի-
լէր եօգարքի գալէտէն , վէ գարշը տուրանլարը
եըգըպ՝ չըգտըլար կիճատիլէր , վէ կայար գալէյի
զապդ էճատի՝ ամմա եիւրէկի գըրըլմիշ իտի , օ
գատար ասքէրին թէլէֆ օլմասը իչին : Պիր
գաչ կիւն ճնտա ռահաթլանտըգտան սօնդրա՝շէ-
հիրէ պէքձիլէր գօյուպ՝ տեօճտիւ կիճատի կայար
Ա ահկա տէտիքլէրի գալէնին իւզէրինէ . էօյլէ
պիր մէճին պինա քի՝ ալընմասը փէք չէճին :
Պու գալէյի գուշատըպ՝ հապէր սալտը իչէրտէ
օլան Նայլարա՝ քի վէրտինլէր գալէյի : Ա էլմէք
իսճէմէտիքտէ՝ տէտի կայար.“Պէն պու՛րատան
կիճմէմ՝ ձա շու գալէյի ալմատըգձա , կիւրչի
պիլսէմ քի պուրատա չօգ գալմամըշ՝ իսճիարը-
լըգ պուլաձագ պէնի . տիւշիւնիւն , տէտի , նէ
գատար էյի օլուր սիզէ՝ էկէր ձէնքսիզ վէրիր-
սէնիզ . վէ նէ տիւրլիւ մանսիպէճ կէլէձէք իւ-
զէրինիզէ՝ ասքէրիմի իչէրտէ կեօրտիւկիւնիզ
վազիճտէ „ :

Ա է լաքին գալէտէ օլանլար՝ ճնուն սեօզլիւնի
հիչ նայմատըլար , վէ ձիւմլեսի հազըրլանտը
ձան իւ կեօնիւլտէն ձէնք էճմէկէ : Ա է ճն-
ըլտան պեօյիւքլէրին պիրիսի ատը Պոստանդին՝
Ռումէն սօյունտան , զնյատեսի իլէ պահատը
պիր քիմսէ հէպիսինէ եիւրէք վէրէրէք գուվէ
իւզէրինէ չըգըպ Ռումլարա գարշը՝ ռումձա
սէս վէրիր իտի ճնլարա . վէ մսակարալըղա ա-

լարագ , վէ օրտուլարընա կիւլէրէք , մէյտան օդուլուպ ծնլարա՝ ձանլարընը աձըլըր իտի ։ Տայանամայըպ կայսր պու իշէ , էմր էթտի սէ- լատքէրլէրինէ քի պիւրինի պուլուպ՝ ծնա գարշը չըգարսընլար ։ Էյլէ արայըպ պուլտուլար Ա՝ա- կէդոն պէօլիւկիւնտէն պիր քիշի , ատը Ա,ւա- տռատիոս՝ քի տէփէտէն դըրնազէտէք զըրիւլա- նըպ , վէ պոյունձա պիր գալգան էլինէ ալըպ , վէ օրտաւ եէրինտէն տըշարը չըգըպ , մէյտանա աթըլտը , վէ սէս վէրտի Ա՝ոստանդինէ . “ Ա,ն աշաղա վէ իկիտլիկինի կեօսթէր , սեօզ իլէ իւ- կիտլիք օլմազ տէտի ,, ։

( ) տախի եըլտըրըմ կիպի աշաղա սիւզիւ- լիւպ՝ չըգտը գարշըսընա , վէ չօգ քէրրէ գալ- գանընա վուրարագ վէ քէնտիսի վուրմըլմայա- րագ , խաամի պիր չէյ էտէմէտիկի կիպի՝ օրտու- տան չաղըրտըլար վուր վուր . օ աէստէն գուվ- վէթլէնիպ Ա,ւստռատիոս , վէ Ա՝ոստանդինին գալգանընա վուրուպ՝ փարալատը , վէ լաքին օ- նա պիր չէյ էտէմէտի ։

( ) տախի գալգանընը էօյլէ կեօրտիւքտէ՝ կէրի տեօնիւպ , ուԹանտըղընտան պիր տահա քէնտիսինի կեօսթէրմէտի Ա՝ումբարա ։ Ա և կայսր Ձէնկինի իլէրի սիւրիւպ՝ պիր գաչ կիւն- տէն սօնդրա գալէյի ալտը ։ ( )րատա պիր տա- փա էէրտէ Ա՝ոստանդինի պուլուպ , վէ տէմիրէ վուրուպ , կէմի իլէ Ա՝տանպօլա եօլլատը , պիր գաչ հըզմԹէքեարը պիլէ օլարագ ։ Չաչան եէ- Թիշտիլը պիր տէնիզ քէնարընա , կէմի օնտա իքէն գալգտը Ա՝ոստանդին կէձէ իչինտէ , վէ պէքձիլէրինի էօլտուրուպ , հըզմԹէքեարլարըն

էլլիլէ պէնձիրտէն չէօզիւլիւա՝ գաչտը. վէ պիր գաչ իայըն խայընլըղը իլէ ձէքրար դուձուպ ծնու՝ կայսերին էլլինէ վէրտիլէը, վէ սօնդրա նէ՛ օլտուղու պէլլի տէյիլտիր, զէրէ եազմամըշլար։

Պու պէօյլէ օլտուգտա՝ օ պէօլիւք ասքէր քի կիմսիյէ իտի | Եանուն իւզէրինէ, ծնու պիր տար եէրտէ պուլուա՝ տէօրթ գարաֆընը գուշաթըլար։ Պու իշ ուզատըգտա՝ պոգտը կէօրտիւ | Եան քի եէյէձէք ձիւքէնիա՝ չաբէյնի պուլամայաձագ՝ վէրտի քէնտիսինի Ռումըլուն էլլինէ. ծնլար տախի գուձուպ պաղլատըլար | Եանու՝ վէ գարըսընը վէ էվլատլարընը. վէ կէօձիւբտիւէը կայսերին Հուզուրունա։ Ռիձիզէթ զանն էձտի կայար պու իշի. վէ ՚ինի էձտի քի էյիձէ սագլասընլար ծնլարը, ծլմայա քի գաչընլար։

Վէնտիսիա՛ | Եանուն Հէր եէրինի զսպդ էտիպ՝ մուհաֆըզ վէ միւպաշիր գօտու ալտընը եէրլէրէ. վէ Հէր նէ գատար իայ ասքէրի վարխա՝ օ սէմձէլէրտէն գօվտու, վէ քէնտի ասքէրինտէն ծնլքի պին նէֆէր պըրագտը օ սէմձէլէրէ։ Ռլար սօնդրա պիլէսինձէ | Եանու վէ օնուն էվլատլարընը վէ գարըսընը. վէ Ռտանպօլա տէօնիւա՝ վէ ծնլարը տէմիրէ վուրուպ՝ զընտանա գօտու. օ էրլ քի | Եանուն տէվլէթինին ծն պէշինձի սէնէսի իտի։

1138 ՀՀ | Պիր էրլտան սօնդրա տօսթլարընը րէձասը իլէ ջըգարտը կայար ծնլարը զընտանտան. վէ չօք ինբրամ էտիպ՝ կիյտիրտի ծնլարա պահատա աղըր՝ հասպապլար. վէ քէնտի սարայընտա սագլայըպ՝ կէձհինձէ սուֆրատընա կէթիրըր

խոի, վէ պազի քէրրէ պիր էէրէ պինիշ էթտիք-
տէ, եախօտ ալա կիթտիքտէ պիլէ կէօթիւ-
րիւր խոի։ Ալ է պէօյիւք օղլու ատը Աուբէն
պէյզատէ կիսի՝ չօգ քէրրէ կայսերին հըզմէ-
1139 ՀՉԸ | թինտէ օլուր խոի։ Պիր կիւն կայսր հա-
մամա կիրտիքտէ՝ Լևոն տախի պէրապէր,
Աուբէն քի կայսերին հըզմէթինտէ խոի՝ օրա-
տա ծնա պիր բայէթ հէմէք խաթէտի. վէ
չիւնքի ծնտա պիր պէօյիւք մէրմէր գուրնա
վար խոի սըձագ սու իլէ տօլու՝ տուվարա պի-
թիշիք վէ էէրէ եափըշըդ քի տեօրթ քիշի
գատըր օլամազ խոի ծնու գըմըլտաթմազա, օ
գուրնայը հէմէն գափտը Աուբէն էլիւիլէ, վէ
պիր լէկէն կիսի կէթիրիպ՝ կայսերին էօկիւնէ
գօտու։ Կէօրէնէլէր շաշըպ գօրգտուլար ծնուն
գուվվէթինտէն եէնի Ամիհան կէօրտիւք տէ-
տիլէր իշիմիզտէ։ Ղօղու տախի պու իշ իչին
գըսգանըպ՝ չօգ տիւրլիւ շիքեայէթ էլիւիլէ՝ ծնու
կայսերին կէօզիւնտէն չըգարտըլար ծգատար
քի ծնուն կէօզլէրինի չըգարթտը կայսր. օ
տէրտիմէնտտէ օ աձըտան էօլտիւ։ Պունտան
էօթիւրի շիւպհէյէ տիւշտիւ կայսր ծլմայա քի
ծնուն պապասը Լևոն պու խայընլըգ իչին պիր
խայընլըգ կէօսթէրէ. հէմէն լաէպչէ ծնու գու-
թուպ պաղլատը վէ թէքբար զընտաննա գօտու,
1140 ՀՉԹ | օղլու Աորոս տախի պիլէսինէձ։ Պունլար
զընտան իչինտէ սըգընթըտա օլուպ՝ վէ ինանն
գըսմընտան իւմիտլէրինի քէսիպ՝ Ղլահա սը-
զընտըլար։ Պիր կիւն Աորոս տիւշ կէօրիւպ՝
նագլ էթտի պապասընա. "Կէօրտիւմ տէտի
պիր քէնտամզի վէ իհթիշամը քիմսէ քի ի-

չէրի կիրիպ՝ պիր սօմուն էքմէկի վէրտի պանա, իւզէրինտէ պալըգ վար իտի. պէն տախի օնու ալըպ շաշտըմ գալտըմ. սկիտէ օնու պէնտէն ալ մագ իսթէտին վէ լաքին եկմէտին ,, ։ Պաւնու իչիթտիքտէ պապասը սէվինմէքլէ տէտի. “Ը ազ օլայ օղուլ. պու սըգլէթլէրտէն սօնղրա՝ վապթի կէլէճէք քի հէփ զապդ էտէճ՛քսին զայիպ էթտիկիմիզ եէրլէրի. զէրկ պուննու կեօսթէրիր օ սօմուն. վէ տէնիզի՛ տէ հիւքմ էտէճէքսին՝ զէրկ պալըգ օնու իշարէթ էտէր ամմա պէն պուննու կեօրէճէք տէյիլ իմ։

ՈՒՈՒ ՇՂ } Պիր եըլտան սօնղրա | եաննուն էճէլի եէթի իչիպ՝ զընտանն իչինտէ հօլտու. վէ կայօր՝ Պատրոսա քէրէմ էտիպ՝ չըգարտը Հապըստան, վէ էվվէլքի գարզընա եանընտա ալըգօտու. օ տախի չօգ սէվտիրտի քէնտիսինի կէրէք կայսէրէ վէ կէրէք Թէվաապիսինէ, զէրկ պիր շէն եիւրէքլի վէ գաթը տիլի քիմսէ իտի ապըլը վէ կիւզէլ. եիւրէք վէ գուվվէթ տէրսէն մէնէտի եօղիտի ։ Ինան իչին պագիլէրի կըսգանըպ՝ չօգ քէրէրէ կէչտիլէր օնու կայսէրէ նիճէ քի Պաւլէնէ էթտիլէր. վէ լաքին կայօր օնլարա գուլագ դէվթմայըպ, սէվէր վէ լագպէթ էտէր իտի օնա ։

6 · Խնձոյ Մարդասան վարդի ։

Ե · 10—13 ·

1142 ՀՂԱ } Մարտս իքինձի՝ հվվիլքի | Լեռնան օղլու Մատնպօլտա իքէն՝ Յովհաննէս Գկերիեռու-
ժէն կայսր էօլտիւ, վէ եէրինէ կէչտի օնուն քիւչիւք օղլու Մանուէլ Կոմնենոս քի Հայկար Կիս Մանուէլ տէրլեր եախօտ Կիս Մանիլ ։
( ) արաբզատա միւրատ էթտի Մարտս՝ կիզլիճէ պաչմագ վէ Կիւլիկիա սէմթինէ կիթմէք · վէ լաքին իքի սէպէպտէն էօթիւրի կիտէմէտի · պիր քի՝ օ զամանլարտա օ դարաֆլար ալթիւսթ օլտու Մահաթարլար էլինտէն · պիրտէ քի՝ Մտանպօլտա պիր զէնկին տէվլէթլի գատըն օնա զիյատէտի իլէ գալիպ օլուպ՝ ալմագ իսթէտի օնու · վէ հվիլինիպ՝ հէր նէ գատար մալը վար իսէ՝ օնա վէրտի ։

1143 ՀՂԲ } Պիր եըլտան սօնդրա օ գարը էօլտիւքտէ՝ տէվշիրտի Մարտս օնուն հազնէսինի վէ պազիրկեան շէքլինտէ թէպտիլ զըրաֆլէթ պիր կէմիյէ կիրիպ՝ կիթտի Ընտիւք սէմթինէ, օնտան Կիւլիկիա դարաֆլընա վէ Տօլոս տաղլըրընա ։ ( )՛րալարտա օյտանըպ՝ քիմ օլտուղունու տուրտուրտու պիր քահանայա ։ ( ) տախի զիյատէսինէ սէվինիպ՝ ալտը կէօթիւրտի օնու
1144 ՀՂԳ } քէնտի էվինէ, վէ սագլատը ։ Մ է չինքի օ սէմթլէրտէ օլան Հայկար չօգ սըզընթը չէքէրլէր իտի Մումար էլինտէն վէ արզու էտէրլէր իտի՝ քի հվիլիքի տէվլէթի վէ ռահաթլըղը պուլտունտար, օ քահանայ կիտիպ օնլարըն

պէօյիւքլէրինէ՝ իշի աղնաթատը ։ Ընալը տախի ֆիլհալ ալտըլար Մոռոսու քէնտիլէրինէ, վէ օնպէին քիշիտէն զիյատէ եիւրիւքլի վէ գուվվէթլի քիմսէլեր պիր օլուպ՝ պիրլիքտիլեր Մոռոսուն եանընա վէ օնա արգա օլտուլար ։ Ընալ տախի չափըձագ եիւրիւտիւ պուննարըա Ա ահկա գալէսինէ. օնու ալըպ տիւշտիւ զայրը շէհիրլեր իւզէրինէ, վէ սիլահ սիւփիւրտիւ ալտը հէվիսինիէտ. ատլարը Ա՛մուտա գալէսի, Ա՛նարզաբա, Ա՛տանա, Ասիա, Ա՛ռիւծբէրդ. վէ պուննարտան զայրը չօղունու՝ էյալէթլէրինիլէ, վէ պիր եըլ իշինտէ իլերի կէչտի գուվվէթինտէն զիյատէ։ Պու իշտիքբէն՝ էվէթիշտիլեր օնա գարտաշլարը Ատեփանէ վէ Ա՛լէհ Ասահատան գաչըպ կելմէքլէ, զէրէ օ սէնէ Ասահայը ալտը Ատինլեր էլինտէն Հալէպին Ա՛միրասը՝ ատը Օ՛ննկի՝ քի Հայտար Օ՛անպի տէրլեր։ Պունտար իքիսինէ Մոռոսա Ձան իւ կէօնիւլտէն եարտըմ էվէթ մէքլէ՝ Ասումտարը տիվրէվէթտիլեր վէ փէտէրլէրինին էօձինի օնտարտան ալըպ՝ սիւրտիւլէր օնտարը Ափրիկիա սէմվէլէրինտէն։

1148 ՀՂԴ} Պու իշլերի ազպուչուգ իշիտիպ Ա՛ատնուէլ կայտր՝ Մոռոսուն հագգընտան կելմէք իսթէրինտի. վէ լաքին զայրը իշլերի օլմագլա կէձիքտի։ Հոչան Հապէր ալտը քի Մոռոս Ափրիկիայը վէ Տօրոս տաղլարընը չէփ ալմըշ Ասումտարըն էլինտէն՝ զայէվթ կիւճէնիպ ապքէր տէվլետի ամուձասը օղլու Ա՛նդրոնիկոսուն էլինիլէ, վէ կէօնտէրտի օնու Մոռոսուն իւզէրինէ, քի չկը նէ գատար Հայ վայր իսէ օ սէմվէլետ՝ հէվիսինիտ զըրսըն թիւքէթմէն։

1146 ՀՂԵ } Պեօյէ նէյէթ իլէ եիւրիւտիւ Ա՛նդրո-
նիկոս Կոմնոսուն իւզէրինէ · Կիլիկիա Թօփ-
րաղընա եապլաշտըգտա , էլչի կեօնտէրիպ Կո-
րոս օնա գալըշը " Ա՛երաքին նէֆտիր տէտի ,
պէն սէնին փատիշահընա միւդի իմ էկէր Հապ
իւզրէ պուլուրսա , վէ էկէր զօրլամագ իս-
թէրսէ՝ ազ ատամնա Հապգըմտան կէլէ պի-
լիր · նէ զահմէթ քէնտիսինէ քի պուգատար
ասքէրիլէ սէնի իւզէրիմէ կեօնտէրմիշ ,, : Ա՛-
զարլատը էլչիի Ա՛նդրոնիկոս վէ պեօյիւքլէնե-
րէք տէտի · " Կայսէրին Հապ իւզրէ պուլուսմա-
սը պուտուր քի սէնի պաղլայըմ օ վէնձիրէ քի
պապանը պաղլատըգ օնա :

Ա՛յնէթ տարըլտը Կորոս պու սէօզէ վէ
եիւրէնկի պիր իքէն իքի օլտու · վէ ատա վէր-
մէյէրէք ասքէրինի ալըպ՝ վէ եաեալարընը
փուսույա գօյուպ կիզլէթտի օ եօլուն ազըն տա՝
քի օրատան կէչէձէկ իտի Ա՛ումըտ · քէնտի-
սինէ աթը ասքէր իլէ արտարընձա եօլա քէ-
սիպ՝ ափանարդ տիւշտիւ իւզէրինէ , օ պիրլէրի-
տէ էօկլէրինի ալըպ՝ պաստըլար գըլըձը վէ գըր-
տըլար օնլարը · վէ գուԹտուլար օնլարըն պէօյ-
իւքլէրինի , վէ Ա՛ սախլ ատը՝ Ֆայ օլարագ ի-
ձալտան պիր պէօյիւք պէյինի , քի օնուն էլինը-
տէն ալմիշիտի Կորոս Ա՛ալձըքէրդ տէտիքլէրի
շէհիրի · վէ տիւշէնլէրին Թալան շէյլէրինի
տէվէյիրիպ՝ տեօնտիւլէր : Պու ձէնքտէն սօնդ
Ա՛նդրոնիկոս սէրասքէր՝ պիր գաչ քիշիլէ գաչա
պիլտի : Պեօյէ բէգլիլ օլտուգտա Ա՛նդրոնիկոս՝
եազտը կայսէրէ " Ա՛քի շէյ իչին տէտի պու պեօյ-
լէ օլտու · պիրլի՝ ասքէրիմիզլին կէվշէքլիկի , պիրլի

տէ Աղոթասուն խայընլըզը՝ քի պիզի եալան եկ-
ինելէ ալտաթ տը ։ Պունու իչին տիքատէ կայսր՝
Ճիչէրի վարալանտը վէ եաս չէքտի. խուսու-
սա ծ գատար պեօյիւքլէրին էսիր օլմալարը իչին.
վէ սօնդրա օնլարա պիր չարէ էտէչիմ տէյի՝ պիր
գաչ էլչի կեօնտէրտի Աղոթա վէ խաթէտի օն-
լարը պահայա քէսիպ՝ սաթըն ալմագ ։ Ն՚էվապ
վէրտի Աղոթա, "Պուգատար պեօյիւք ինչ մի
կեօրիւնիւը կայսերին կեօղիւնէ պէնիմ էսիր-
լէրիմ քի գօճաման պիր կայսր օնլարը սաթըն
ալըպ՝ տէվլէթինտէ րիճալ էթսին ,, ։ Ա՚կիլլեր
սէս չըգարմատըգտա՝ սօրտու Աղոթա. "Ղաթէ-
տիքլերինիզին պահ՚ալարը գաչմա՚ տըր ,, ։ Պու-
գունլուգ ալտը օնլարը նէ՚ տէսինլէր. չօգ տեր-
լերսէ՝ չօգ՚ա էօտէմէլի. ազ տէրլէրսէ, օնլարըն
շանընա տիւշմէզ. Ճէվապ վէրտիլէր քի "Ան-
նին պեօյիւքլիւկին պիլիր օնլարըն տէյէրինի ։
( ) տաճին նէ՚ տէսին, "Ա՚կեր պէնիմ գըթ ըմ-
տան պունլար պիր չէյ տէյսէլէր սաթ մազտըմ.
սիզ նէ՚ պիլիրսէնիզ՝ վէրին տէ ալըն կեօթ իւ-
րին ,, ։ Ա՚ն սօնդուննտա միւշավէրէ էտիպ "Ղոգ
էյի տիր տէտիլէր Հազնէլէր վէրէլիմ, իլլա քի
ազ պահա իլէ սաթըն ալըպ՝ քիւչիւք կեօսթէ-
րէլիմ Ճայլարա Աուտլարըն պեօյիւքլէրինի ,, ։
Պու ֆիքրիլէ կիթտիլէր վէ չօգ աղչէ պուլուպ
կէթիրտիլէր վէ Աղոթասուն էօկիւնէ տեօքտիւ-
լեր ։ Աղոթա տախի օ սաաթ կիմր էթտի քի օ
աղչէյի եաէա ասքէրինէ տաղըթ սընլար ։ Պու
չէյ՚ե էլչիլէր մաթ գալտըգտա տէտի Աղոթա
"Պեօյլէ էտէրիմ քի թէքրար գուէթսունլար սի-
զին պեօյիքլէրինիզի վէ Աևաատոլարընըզը վէ
պաղը կէթիրտիլէր էօկիւմ ,, ։

Լչիլեր ալըպ Աումլարըն Հսիր տիւշէն պեօյիւքլերինի վէ Ատանպօլա կեօթիւրիւպ նագլ էթտիլեր կեօրտիւքլերինի ։ Պեօյլե օլ տուղունու տույտուգտա կայսը պիլտի քի ալ- թըդ Ձէնք իլե պաշա չըգամազ Ա֊որոսլա՝ մէՁ պուր օլտու պարըշըգ էթմէկէ ։ Ա֊ Ն լաքին սեօ- զիւնտէ տուրմայըպ թէքբար տիւշման օլտու , վէ թէքբար չօգ ասքեր կեօնտերտի Ա֊որոսուն իւզերինէ ։ ( ) տախի թէմամ Հվվէլքի կիպի՝ օ ասքերի գըրտը , վէ կիւնէ պեօյիւքլերինի Հսիր Հտիպ՝ սաթտը ։ Ա Ն չիւնքի ծնլարլա պիր օլմիշ իտի ( )չին՝ Ա ամբրոն գալեսինին աղասը , ՝Ա եր- սէս Ա ամբրոնացինին պապասը , օնու տախի սաթտը աղըր պահայա . “ Ա անա Ձայիզ տէյլէ իտի տէտի միլլէթինէ գարշը Ձէնք էթմէք .„ ։ Պունտան սօնդրա տախի գաչ քէրրէ կէլտիլեր- իսէ Աումլար Ա֊որոսուն իւզերինէ՝ պօպսըլ տուլար ։ ( ) կիւնլերտէ կէլտիլեր Ա֊ա- թարլար Ա՝արաշ սէմթինէ . քէզալիք Ա՝աստա տուլդան Ա֊օնեանըն Ա՝միրասը՝ չօգ սարդընթը- լըգ էթտի Ա՝ինջագետք գարաֆլարընտա ։ ( ). նուն իչին Ա֊րիգորիոս կաթուղիկոս Թէվա- պիսինի ալըպ չըգտը Ա֊ովք տէնիլէն գալէտէն գարտաշը Ա՝երսէս Շ նորհալիտէ պիլէսինձէ վէ կէլտի Ա֊ոմկլայ տէտիքլերի գալէյէ՝ քի Ա ատինլեր էլինտէ իտի . վէ պիր վագիթտէն սօնդրա սաթլին ալտը օ գալէի վէ օնտա եէր- լէշիպ օթուրտու . վէ պիր գուպպէլի քիլիսէտէ եափտը ծրատա ։ Ա֊էքբար էիւրիւտիւ Ա՝աթարլար Ա՝արաշ սէմթինէ , վէ զապդ էտիպ օնու , կիւթտիլեր Ա֊արատաղա . օնու տախի ա-

1146 ՀՂԵ
1147 ՀՂԶ
1154 ՈԳ

լըպ՝ կիրտիլեր Աղոթասուն թօփրաղընա վէ լաքին պիր շէյ համէմատիլեր. զերէ Աղոս ծնըարա գար-
շը կելիպ՝ գօվալատը ծնըարը պիր գաչ քերըէ ։
Հնիզ Աղոս պունլարտան բահաթլըգ պուվ-
մատան՝ Ասուտուն օղլու Ղըլըճ Ալան կայ-
սերին թահրինք էթմէսինէ՝ պապասընըն եէ-
մինինէ գարշը ինի իւչ քերըէ Աղոսուն եէր-
լէրինէ հիւրիւյիւպ սարգընթըլըգ էթտի. Աղո-
ս տախի ծնու գօվալայըպ՝ ծնուն սէմթլէրինէ
կիրտի՝ վէ չօգ եէրի խարապ էթտի. էն սօն-
ղունտա ինի գարաֆտան պարըշլըգ էթտիլեր ։
1186 ՈԵ Հօյլէ գարըշըգ վագիթտէ սախ օլտու Աղո-
ս գարտաշը Ասեփանէ. վէ պաշընա տէվ-
շիրիպ պիր էզ պահատըր իկիտիլեր, ծնըարըս
սալտը Ղարատաղա վէ ծնու զապդ էտիպ՝ կիթ-
տի Ասաշ իւզէրինէ վէ ծնու տախի ալտը. վէ
հէր եէրտէ Աղաթարըլարը տիթրէթտի ։ Ան
չօգ քերըէ Ասումալըս ձէնք էտիպ՝ տարա
1187 ՈԶ տիւշիւրտիւ ծնըարը ։ Ասօնղունտա քէնտի
եէրինէ տեօնէրիքէն՝ Ասումալ եօլ իւսթիւնտէ
փուսույա ատամ գօյուպ՝ ամհանըգ ծնու գու-
տուլար, վէ էլէրինի արտընա պաղլայըպ՝ սաղ
սաղ պըրագտըլար գայնար գաղան իչինէ, վէ
թէնինի սօնդրա աթտըլար. հէլէ Հայլարտան
պիր գաչ քիշի ալըպ ծնու կեօմիւլեր մէզարա
Ալքայկալին մանսաթըրընտա ։ Ղունտան իբի
հվլատ գալտը. պիրի Ասուբէն վէ օ պիրի Լեռն՝
քի վագթիլէ փատիշահ օլտու ։
1188 ՈԵ Ղունու իշիթտիքլէրինտէ գարտաշլարը
Աղոս վէ Ալէհ, եաս գուլթ տուլար վէ Ասում-
լարտան հօջ ալնալ իչին՝ չօգ զահմէթ վէրտի-

լէր ծնլարա : Ասնղրա կէմիլէր տիւզիւպ՝ ալտը-
լար ծնլարըն կէմիլէրինի : Կէչմիլէր Ասրպլա
ատասընա վէ հօթէսինի պէրիսինի վուրարագ
Ասումլարըն չօղունու գուլթտուլար . վէ ծնլարըն
պուռունլարընը վէ գուլագլարընը քէսիպ՝ պու-
ռունտուզ գուլագսըզ Ատանպօլա եօլլատըլար :
11161
ոմ } Պէօյլէ լէզալէլիի կեօրտիւքտէ կայալ
տայանամայրպ , ասքէր կեօնտէրտի Ասորոսուն
իւզէրինէ . վէ լաքին հէր նէ գատար ձէնք էլի-
տիլէրիսէ՝ տայիմա պաշա չըգտը Ասորոս : Ո-
քէմէտի արնըգ կայալ վէ նէ գատալ ասքէրի
վարիսէ՝ ալտը եիւրիւտիւ Ասորոսուն իւզէրինէ ,
(տախի պագտը կեօրտիւ քի չիւնքի քէնտի
ձիւմհուրի չօգ շէյ էէքէձէք , խուստուսա քի օ-
սանմիչլիտի ձէնքտէն՝ պարըշըգ էլիտի կայսեր-
լիլէ , վէ վարտը օնուն այաղընա վէ չօգ բաղ-
պէլի կեօրիւպ օնտան , Ֆանոէվսոբօս նամընը
ալտը , վէ քէնտիսիտէ պիր գաչ եըլտան սօնղ-
րա էօլտիւ . տէվլէթի սիւրտիւ 24 սէնէ , Պու-
նուն պիր օղլու վարիտի օնու էօլմէզտէն էվվէլ
Թէսալիա էլիտի քէնտի գայնաթասընա ատը
Ասովմաս : Պու Ասովմաս՝ չիւնքի օ ուշագ տա-
հա քիւչիւկ իտի՝ քէնտի գայըրտը միլէթի պիր
եըլ գատար :

7. Ալերսէս Ը Նորհալին վէ պէօրէնճի Կրէ-
գորաս կաթողիկոս օլմալարը, վէ ճաբանութան
սինոդոսունուն էհվալէ։

Ե. 14—18.

1166 ՈՒԹ | Պէր էզ ռահաթլըգ պուլտուգտա Լո-
րոսան տէվլէթի՝ Կրիգորիոս կաթողիկոս
Պահլաւունի փիր իհթիար օլուպ՝ սինոդոս
էթտի Իռոմկլատա վէ Հէրիհինին իրատէ իլէ
քէնտի էէրինէ կաթողիկոս գօտու գարտաշընը
Ալերսէս Ը Նորհալի տէտիքլէրինի, վէ իւչ այ-
տան սօնդրա էօլտու վէ կէօմիւլտու մէզարա
Իռոմկլատա 53 սէնէ հայրապետլիք սիւրտիւք-
տէն սօնդրա։

1166 ՈՒԹ | Ալերսէս Ը Նորհալի՝ Կրիգորիոսաւն
գարտաշը կաթողիկոս օլտուգտա չօգ չալըշը
քի միլլէթի էյի կէօզէթմէյն. վէ չինքի Իռայ
միլլէթի տիւնեանըն տէօրթ դարաֆընա տա-
ղըլմըշ իսի՝ չօգ եէրէ էյի վազ էտինլէր էօլա-
տը։ Պունա գանաաթ էլթ մէյիպ՝ քէնտի եպիս-
կոպոսլարընը պիրլիկիլէ՝ պիր ուզունճա մէք-
թուպ եազտը օ քի ընդհանրական տէնիր, եանի
էօկիւմէթ վէ նասիհաթ հէր տէրէճէտէ օլան
Իռայլարա։ Ալ ղայրը չօգ մէքթուպլար եազ-
տը օնա պունա վէ Արիջագէտքտէ օլան Իռայ-
լարա։ Ալ չինքի Իռայաստանըն ալթ իսլէթ
օլմասընտան էօլտուգ շէյլէր կիրմիշիտի քիլիսէ
մատէլէրինէ՝ չօզունտու տիւզէլթտի, էքսիքլիք-
տէ վաղիսէ թէմմիլտը, խուսուսա շարականը-

1168 ՈԺԷ } տա ։ Պու՝ Կերսէս Ը Նորհալի Թէմէլպը-
րագտը միաբանութիւն եանի պիրլիք էթմէկէ
Կոմլայլա · պունուն իչին քեաղատալար եազար
Կիւ Կանուէլկայսերէ վէ Կիքայէլ Կադրիկէ ·
ընչար տախի կեօնտէրտիլեր օնա պիր օգուր
եազար աստուածաբան՝ Կոէորիանէ ատը վէ
օնունլա պիլէ պիր Կայ վարդապետ ատը Կոով-
հաննէս ։ Պունլար կէլտիլեր Կռոմկլայա վէ չօգ
կիւն սեօյլէշտիլեր Կերսէս Ը Նորհալիյիլէ օ
մատտէլեր իւզէրինէ քի պիրլիկէ գարշըխտի ։
վէ սեօյլէշտիքլէրինի քեաղատա կէչիրտի Կոէո-
րիանէ ։ Իչլեր տիւզէլտիքտէ՝ տեօնտիւլեր
Կատանպօլա՝ Կերսէս Ը Նորհալինին պիր պաշ-
գա մէքթուպիյիլէ, վէ կայսերտէն վէ Կադրիգ-
տէն մէքթուպ ալըպ Թէքրար կէլտիլեր Կռոմ
կլայա · վէ պիր էյիձէ մատտէի փիշիրիպ՝ կէլի
տեօնտիւլեր ։ Պեօյլէ օլտուգտա սինոդոս է-
փիպ Ը Նորհալի՝ եազար Կայաստանտա օլան
եպիսկոպոսլարա վէ իչի անկլատարագ՝ կիմի էթ-
տի քի հազըր օլուպ, հապեր կեօնտէրտիքտէ
1173 ՈՒԲ } կէլմինլէր պեօյիւք սինոդոսա ։ Պու Թէ-
տարիքտէ օլուպ Ը Նորհալի, եպիսկոպոսլարը
սինոդոսա տավէթ էյմէկքիւզէ իքէն, եէթի իչ-
տի օնա ախչէթ տավէթի վէ պեօյլէձէ եէթ-
միշպէշ եաշընտա ձանլընը Թէսլիմ էտիպ՝ տիւ-
նեատէն կեօչտիւ · կաթուղիկոսլըղը սիւրտիւ 7
սէնէ վէ տեօրթ այ · վէ Թէնպիհ օլունտու օ
զաման քի հէր էրլ օգոստոս այըն 13 տէ օնուն
եօրթուսու օլսուն · պագ Կայ Թարիխինտէ · Ե·
14 վէ 16 ։

Պու Կերսէս Ը Նորհալինին Կիչլէրի իտի

Սարգիս վարդապետ՝ Կաթուղիկեայց մե կնու-
թիւն տէտիքլէրի քիթապը եապան, վէ Կոն-
տիոս վարդապետ քի եափտը Պ ուկաս աւետա-
րանըն Թէֆթիրինի։ Պունլարընն կիւնիւնտէ
պիր գաչ նամատար վարդապետ վարիտի, ատլա-
րը Պէտրոպ վարդապետ՝ Խաղբատ մանասեր-
ըրն ռուհպանը քի եափտը Նահապետ մե կնու-
թիւն քիթապընը։ Յովհաննէս Տաւուշեցի
քի օնուն շայիրտի իտի Մխիթար Պանձակե-
ցի Պօշ ատլը. պու Մխիթար տիւզտիւ Պա-
տատանագիրք տէտիքլէրի քիթապը. պիր քի-
թապ տախի եազտը Ղամըն ազգընտան քէնտի
օղուլլարընա վէ Նահանըն ազգընտան քէնտի
գըզլարընա. եազտը պիր պաշգա քիթապտըզ
տահա քի Ղուսակ քիթապը տէնիր։ Պունլար-
տան գայրը Մխիթար Ղնեցի՝ քի էսկի Թա-
րիխլէր իւզէրինէ քիթապ եափտը։ Նահատուց
վարդապետ Տարոնացի քի Պանձլար վէ Տաղ-
լար եափտը էն մեշհուրի Ստէփոդոդ խորէն քի
տայիման տէրիզ քիլիսէտէ։

Պու Ներսէս Շնորհալւոյ պիր գըմէթլի
շայիրտ օլտու Ներսէս Ամբրոնացի Հինին
օղլու քի վէքը էյլէտիք 1087 վէ 1072 սէնէ-
սինտէ, օնուն իըսըմը՝ եանի գարտաշը գըզը
օղլու վէ ատաշը վէ օնուն ուշարը քի չօփ շէյ-
լէր եազտը։ Պունա այագտաշ իտի գըզգարտա-
շը օղլու Ներսէս վէ Պէրիպոր Սկևռացի քի
օնուն մէտհինի եազտը. օ քի Ղէգեցիոն ար-
քեոլոգեան շարականը եափտը։ Պու Պէրիպոր
Սկևռացի տիւզտիւ օ Ղրահանգ հաւատոյ օրէն
Ձուսը՝ քի պատմա օլունտու Ստանպօլտա Նա-

բեկ քիճասլեն սօնղուննտա՝ Ա,արեկացի ատը-
նա ։ Պուննա այսպտաշ օլտու Ա,րիստակէս նամ
պիրի տախի քի իմիա քիճասլը եափտը եազըլը
տօղրու եազմագ իչին · պագ Ա,այ Թաւրխին-
տէ · Ե · 15 ·

1173 ՈՒԲ } Ա,րիկոր տեօրտիւնճի՝ լազապլը Տղայ՝ Ե Նուհալինին Ա,ասիլ ատլը գարտաշընըն օղ-
լու՝, օ կիւն քի կեօմտիւլէր Ա,երսէս Ե Նուհալի
Հայրապետի, հէփիսինին իսթէկի վե Ա,իրատէ-
Թիվլէ եէրինէ կէչիսլ կաճուղիկոս օլտու ։ Պու
Ա,րիկոր րաղպէթլի վե Ճիւմլէյէ սէվկիւլիս,
ապէլլը վե էյի ամէլլէր իլե չեօհրէթ պուլմիշ,
իզզէթլի, կեօսթէրիշլի վե քէրնամէլի պիր
քիմսէ իտի ։ Պունա Թէսէլլի քեաղատը եազ-
տը Կիւ Ա,անուէլ կայսր եիւրէք վէրէրէք քի
Ա,երսէս Ե Նուհալինին պաշլատըղընը պիճիւ-
սին, եանի միաբանութիւն մատտէսինի պաշա
չըգարսըն ։ Պու իշտէն էօճիւրի չօդ քեաղատ-
լար եազըլտը իքի դարաֆտան ։ Պէօյլէ օլտուգ-
տա սինոդոս էճտի կաճուղիկոս Տարսոն չէհ-
րինաէ · պապիլ քի օրատա սեօյլէտի Ա,ամբրո-
նացի օ քէնտի Ա,ղենաբանութիւն տէսիքլէրի
քէլամը · վե օնտա քեստիլէր իշի քի պեօյիւք
սինոդոս էճտինլէր ։ Ա,ուտլար տախի պու չէյ
իւզէրինէ պեօյիւք սինոդոս էճտիլէր մետրա-
պօլիտլէրիլէ, վե սինոդոս քեաղատը կեօնտէր-
տիլէր Ա,այ սինոդոսունա վե պէյան էճտիլէր
1179 ՈՒԸ } քէնտիլէրին սօնղ միւրատընը ։ ( ) զամանն Ա,այլար տախի քեաղատ եազտըլար հէմի եպիս-
կոպոսլարա քի կէլսինլէր սինոդոսա ։ Պու էմր-
իլե կէլտիլէր օճուզ իւչ եպիսկոպոս, վե Ա,ղուան-

լորըն կաթուղիկոսու վէ չօգ վարդապետլէր վէ ռուհպանլար . պունլարտան զայրի իւչ եիւզ գա-տար եպիսկոպոս պազի սէպէպլէր իչին կելէ-մէյիպ՝ քեազատ կեօնտերտիլեր քի օ սինոդոս հէր նէ էտերսէ մագպուլիմիզտիր : Սինոդոս գուրուլտու Յռոմկլա շէհրինտէ վէ ծրատա Ճիւմլէսինին իրատէթ ինէլէ սիճիլ օլտու քի գա-պու էտերիզ Վասիլեոսն սինոդոսունու վէ ա-շիքեարէ տերիզ՝ քի Վրիստոս էֆէնտիմիզին տէ իքի բնու-նէ-նու- եախօտ իքի պապէյէթի վար . զերէ Սումլարըն սինոդոսու սալթ պու իքի շէյի իսթէտի :

Պունլարը քեազատա կէչիրտիլեր օ սինո-դոստա օլան եպիսկոպոսլար , վէ միւհիւրլէյիպ կեօնտերտիլեր Սումլարըն սինոդոսունա վէ կայսերէ : Ա՝ է լաքին կեօթիւրէնլեր էէթիշ-տիրմիտիլեր . զերէ եօլլար գարըշմարըշ օլմաղ-իլէ՝ տեօնտիւլեր վէ քեազատը կէրի կէթիր-տիլեր . վէ օնլար տեօնճիւնճէյէտէք՝ հապեր կելտի քի Ալխա Ա՝անուէլ կայսր էօլտիւ : Ղօգ պէօյիւք թասա օլտու Յայլարա վէ եիւրէքլերի գըրըլտը . զերէ պիրլիք պիթմէտի , եախօտ տէյ-էլիմ , միաբանութիւն պագալ օլտու կիթտի :

1180 ՈՒԹ. Պու իշլերի Ղորագետտէ վէ Ա՝անա-հինտէ օլան վարդապետլէր վէ կրօնաւորլար ի-շիթտիքլերի կիսպի՝ վէլվէլէ գօփարտըլար . խու-սուսա Ա՝անահինէլիլերին ռուհպանը Վրիգոր Յուտէորդի՝ զօրպալըդ էտիպ՝ պիր ազըն քեազատ եազար Վրիգոր կաթուղիկոսա քի պիզ քաղկեդոնլու օլմասըմըզ գապուլ էթմէյիզ վէ իքի բնութիւն տէմէյիզ : ( ) տախի պիր էյի

քեաղատ տօնաթատը կիւզէլսեօզլէր վէ խոպաթ-
լըըլա ։ Պու քեաղատտան տաշա պէթէր գըզ-
տը Յուտէորդի վէ գըզըշտըլսաը ղայըըլարընը ։
Ա՛ն հէվիսի ասի օլտուլար Ասրիգոր կաթուղի-
կոսա վէ քէնտիլէրինէ կաթուղիկոս կիպի ա-
ռաջնորդ էթտիլէր Ա՛նի շէհրին եպիսկոպոսու-
նու ատը Նարսեզ · վէ լաքին ղայըը Հայլար վէ
Ա՛նիտէ օլանլար Ձիւմլէսի տէ միւդի իտիլէր
Ասրիգոր կաթուղիկոսա ։

8 · Ա՛լէհն վէ իւինճէ Նո-բէնին վաքըթ ։

Ե· 18—20·

1168 ՈՃԺ | Ա՛լէհ՝ Նոյոսուն գարտաշը քի օնա ասի
օլուպ վէ պաշ գալտըրըպ կիւթմիշ օթուրմիշ ի-
տի Հալէպտէ՝ Հաչան իշիթտի քի Նոյոս էօլ-
միշ վէ օնուն եէրինէ գայնաթասը Նոյոմա
հիւքիւմէթ սիւրմիյօր, Հալէպտէ օլան Ա՛միրա-
նըն աթը ասքէրինի ալըպ կէլտի Նոյոսուն
մէմլէքէթինէ · վէ լաքին Հայ պէօյիւքլէրի եէր
վէրմէտիքտէ օնա՝ ալթ իւսթ էթտի մէմլէքէ-
թի · վէ պիր իշ կէօրմէյիպ՝ տէօնտիւ Հալէ-
պէ վէ Ա՛միրատան պիր էզ ասքէր տէ ալըպ՝
կէլտի Ալա սէմթինէ ։ Հայ պէօյիւքլէրի կէօր-
տիւլէր՝ քի օնունլա պաշա չըգամայաճագլար ,
օնուն իչին գապուլ էթտիլէր օնու՝ Նոյոսուն
եէրինէ · օ տախի զապտ էտիպ թէմամ Ալիւլի-
կիա էօլքէսինի՝ կէրի տէօնտիւրտիւ ասքէրի ։
Պէօյլէ օլտուգտա իշքիլէ վարտը Նոյոմա՝ քի
ծմայա պիր խայընլըգ հլէյէ Ա՛լէհ՝ ալը Նոյո-

բռաուն օղլունու վէ գաչարը Անտիոք շէհրինէ քի ծրատան կէլմիշ իտի։ Գաչարը իքէն պիր գաչ խային քիմսէլէր Օտոռաուն օղլունու դու-
թաւպ էօլտիւրտիւլէր, օլա քի Լէհին րէյի իլէ։ Անտիոխի Լիւհ ատ տէվլէթինի տիւզ-
տիւքտէն սօնրա՝ էէլթէնտի ֆէնա ամէլլէրէ օ գատար քի ասքէրի օնտան իքրահ էտիպ՝ վիւ-
ձուտինի գալտըրտըլար Ֆ էրլ տէվլէթ սիւզ-
տիւքտէն սօնրա։

1174 ՈՒԳ } Ռուբէն իքինճի Օտոռաուն վէ Լէհին պարտաշը օղլու, եանի Մատիանէին օղլու, ա-
մուձաստը Լիւհ էօլտիւքտէ՝ Ալա շէհրինտէ տէյիլ իտի. զէրէ քէնտիսի վէ գարտաշը Եան ղայրը էէրտէ Յակուբան ատը բինձալտան պիր պէօյիւք քիմսէնին եանընտա իտիլէր, օլա քի պիր մէրտիվէնէյէ էրսինլէր։ Ֆավէթ էտտիլէր Ռուբէնի Նայ պէօյիւքլէրի Ալա շէհրինէ, վէ պէյ էտտիլէր օնու Նայ միլլէթինէ, Պու Ռուբէն խոշ գապիյէթ օլմագլա վէ հէր քէս իլէ դաթլըձա կէչինմէքլէ Ձիւմլէսինէ սէվիւ-
լիւ օլտու. վէ չինքի օ կիւնլէրտէ ատհաթլըգ-
տա իտի Ալիլիկիա սէմտի, զայրէթէ կէլիպ չօգ էէրտէ շէնլէթտի քէօյլէրի վէ շէհիրլէրի. էէնիլէտի գալէլէրի, հօյլէ քի նատը չավ պըրագ-
տը հէր միլլէթէ, խոնտուտա Յատինլէրէ. վէ օնլարտան գարը ալըպ, իքի գըզը տօղտու։

1182 ՈՂԱ } Պիր գաչ էրլտան սօնրա էէնի խուտա-
մէթ վէ էէնի գավզա տիւշտիւ Նայլար վէ Ռումլար արասընտա. իշ գատարպտա եիւրիւ-
տիւ Ռուբէն Ֆատան շէհիրին իւզէրինէ քի Ռումլար էլինէ կէչմիշ իտի, վէ օնու զապտ է-

տիպ՝ ալտը Ն՛վիագա գալէսինի ։ Պուննա ինձինն-
տի Ն՛եթուամ՝ Ա՛երսէս Ի ամբոնացինին գար-
տաշը քի Ա՛որուսաւն կիւվէյիսի իտի · վէրկ
քէնտի Ա՛ուամ գարագինտան Ի ամբրան գալէ-
սինտե օվթուրու իտի ։ Տիւշմանլըգ չօգ գըլըշ-
տըգտա՝ պիր էզ ասքեր տախի տէվլիւրիպ Ա՛ու-
բէն՝ կէլտի գուշաթտը Ի ամբրան գալէսինի վէ
պիր էլլ մուհասէրէ էթտի ։ Ա՛ըգըա կէլտիք-
տէ Ն՛եթուամ՝ ըէձա եազտը Ն՛նտիք շէհիրին
սահապընա՝ սաը Պէմպնդ՝ Ի ստին միլլէթին-
տէն ։ ( ) տախի չիւնքի պիւյիւիտի քի Ձէնք իլլէ
պիր շէյ կտիմէզ Ա՛ուբէնէ՝ ևքրամ իլլէ տավէթ
էթտի ծնու պիր էերկ քի զէվգ վէ սէֆա էթ-
սինլէր ։ Ա՛ուֆրատա եէր իչէր ևքէն՝ զաֆիլէն
1185 ՈԼՔ } օնու գուլթուպ զընտանա գօտու ։ Պուննու
իշխիտիքտե Ի ևան Ա՛ուբէնին քիւչիւք գար-
տաշը՝ տօս տօղրու քէնտիսինի սալտը Ն՛եթու-
մուն իւզէրինէ վէ ևթքրար գուշաթտը Ի ամբ-
րան գալէսինի վէ ևօյլէ պիր սըղլեթէ սօգտու
Ն՛եթուամու վէ գալէտե օլանլարը քի մէՀպուր
օլտու Ն՛եթուամ պարըշըգ էթմէկէ · Ի ևան տախի
Պէմպնդա պիր գաչ շէյ վէրիպ՝ ալտը գարտաշը-
նը՝ վէ եէրինէ օվթուրթտու ։ Ի Ե լաքին Ա՛ուամը-
րըն խուտուպէթի կիւթիւքձէ արթըպ , պաշը-
տըլտը Ի տտինլէրին էօկիւնտէ տախի Ն՛այլտրը
ալչապլամագա վէ րէզիլ էթմէկէ , վէ օնլարը
հէրէտիկա կէօսթէրմէկէ՝ օնլար Ա՛ութքական
1184 ՈԼԳ } տըր տէյէրէք ։ Ի տտինլէրտե Ա՛ուամլարըն
ուէօզիւնէ ինանտըգլարընտա , Ա՛րիգոր կաթո-
զիկա քէտզատ եազտը Ի ուսիտա արքազան վա-
կա վէ պէյան էթտի օնա Ա՛ուամլարըն խուտու-

մէթինի վէ սօնղրա օ քեաղատտա տիլէտի քի կեօնտէրէ քէնտիսինէ | ֆատինէլերինն տօղրու ա-տէթլերինի : Ալրագան Վատի տաիի ձէվապ եազըպ իսթէտիկինի կեօնտէրտի պիր գաչ փէշ-քէշլէրիլէ : Պիր եըլ կէչտիքտէն սօնղրա ի-քինճի Ռուբէն՝ պէյլիկինի 11 սէնէ սիւրիւպ՝ հէր գարաֆտան էյիձէ եաշամագլա՝ թէսլիմ էլմտի պէյլիկինի գարտաշը | Եանա , վէ քէնտիսի թէկլքի տիւնեա էտիպ վէ շեօհրէթինի ոնուտուպ՝ կիրտի պիր մանասթըրա՝ քի Ղրաղարկ տէնիր վէ օնտա կլօնաւոր օլուպ՝ գալան կիւնլերինի թէմիղէ սուրբ կիպի կէչիրիպ՝ պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա էօլտիւ վէ օ մանասթը-տա մէզարա կեօմիւլտիւ :

Պու վագիթլէրտէ զուհուր էտիպ՝ շեօհրէթ պուլտուղար Օ՛աքարէ վէ Ռուանէ իքի գարտաշ բիձալտան Մարգիս տալը պիրինէն օղուլլարը : Պունլարտան պիրիսի եանի Օ՛աքարէ ակրաս-քէր օլտու Կիւրձիլէրէ վէ օպիրի Կիւրձիս-թանը գայըրըր իտի : Պունլար չօգ իշ կեօրտիւ-լէր կէրէք Կիւրձի տէվլէթինտէ , կէրէք Հայ-աստան մէմլէքէթինտէ . վէ կիւն կիւնտէն իլէ-րի կիտէրէք տիւթրէթտիլէր Ղէզմլերի վէ ալ-տըլար էլլէրինտէն չօգ եէրլէր վէ չօգ շէհիր-լէր՝ քի օնլար Հայաստանտան գափմըշլէր իտի . ատլարը Սիւնի , Ռէշտունի , Շ՛իրակ վէ Ռարա էյալէթլէրինի շէհիրլէրիմիզ . սօնղրա-տան ալտըլար Ղնի շէհրինի , Ռուքն շէհրինի վէ Ղջնի , Ղնթեւրդ , Ռետաբակ , Ղորէք գա-ռապալարընը վէ պունլարտան զայրի նէչէ եէր-լերի . վէ չօգ Ղմիրալարը տախի հարսաձա քէս-

տիլէր վէ նամըսըր իշիտիլտի՝ չաղ Աստուածա-
բա վարընձա ։

9 · Ապենճէ Լեռնուն վագըն , էվ Աբրահամ Աստ-
ուծէնէ Աբրահամ Ընդեղը կոռուշէնու օլմալըը ։

Ե · 20 — 22 ·

1188 ՈՒԴ Լեան իքինճի՝ Ասեփանէնին օղլու՝ գարտաշը Նուբէն էօլտիքտէ ծնուն փոյէսինի ալըպ պաշլատը ֆիրաակէթ վէ գուվվէթ իլէ միլլէթի էյիձէ պագմազա , վէ քէնտի եէրինի վէ տէվլէթինի պէօյիւթմէկէ Իւլլկիա սկսը թինտէ վէ Ցօրսա տաղլարընտա · պիր վագիթ Ցարտանու թախթ էթտի վէ ասնդրա Նիս շէհ-
րինի ։ Պու Լեան չօգ հաղը էթմէքլէ Աբրահա Լամբրոնացինին սօհպէթինտէն վէ վազ էթ-
մէսինտէն՝ հէր եօրթու կիւնէերինտէ կեօթիւ-
րիւր իտի ծնու քէնտի քիւնահէսինէ , վէ ծնուն վազընա վէ պատարագընա շաղ օլուպ՝ սէվինիր իտի ։

1186 ՈՒԵ Գանեա Ընդիրաը Նուստուտ ատը՝ Նովըքձէ Ասեթէմ, իշիթտիքտէ Լեռնուն իւ-
լերի կէլիսպ պէօյիւմէսինի՝ էլ ալթընա ալմագ իսթէտի ծնու · պու սեպէպտէն չօգ սաքեր իլէ եիւրիւտու Լեռնուն իւզէրինէ ։ ( ) տախի Հարպինճէ պիր գաչ նէֆէր սաքեր իլէ ծնագաը-
շը չըգըպ՝ պէրպատ էթտի ծնուն օ գատար թէ-
տարիքինի վէ գաֆիրաընը ։ Գալըշտը Ասե-
թէմ թէքրար տիւզմէկէ օրտուստունու · վէ պու ղայրէթտէ իքէն՝ էօլտիւ օրտուստունտա վէ աս-

քէրի տաղլըտը։ Չայլար տիւշիւտ պաչանլարըն ատարնձա վէ չօղուննու տախի գըլըպ՝ Թալան-լարընը եաղմալատըլար օ գատար քի՝ Ձիւմլէհի տօյմամ օլտուլար։ Պուննան Լևոն եիւրէքլէ-նիպ գուվվէթի պուլտու վէ տիւշման իւզէրինէ եիւրիւյիւտ՝ գօվտու ծնլարը քէնտի Թօփրա-ղընատան։ Ալտը սօնղրա ասքէրի Խաւրիա տէ-տիքլէրի մէմլէքէթի վէ Թէքրար զապտ էթտի ծնու. ալտը Ա.յատուս էյալէթինիտէ վէ Պաղ-բաս եախօտ Պաղբաս պէօյիւք գալէյի։ Անրտի Ա.յորի մէմլէքէթի սինօրլարընա վէ չօգ եէր ալ-տը, վէ Ա.տալիա շէհրինի։ Անթտի գուշաթտը Պաղէստինտէ օլան Ակեարիա շէհրինի, ալա-Ձագ օլտուգտա՝ շէհրին պէօյիւկի՝ չօգ ազէ վէրիպ Լևոնա՝ պարըշըգ էթտի վէ ծնու կէրի էվիրտի։ Ցահա էօթէտէ պէրիտէ չօգ գալէ-լէր ալտը Լևոն քի եէթմիշիքի սայարլար. չօ-ղուննու տախի քէնտի եափտը՝ կէրէք Անուն-կիատա, կէրէք տըշտարլարընատա. Անա շէհրինի-տէ Թէմէլինատէն էէնիլէտի վէ պէօյիւթտու։ Չատտալար էվի եափտը վէ պիր Ձիւտամիանէ եանի միսքինլէր եէրի, վէ ծնլարա կէչինէձէք Թապին էլէտի։

Պու Լևոն Ասուբէնտիլէր իչինտէ հէվէսին-տէն իսթիւն պուլտուննտու վէ Ձիւմլէսինտէն մէշհուր օլտու հէր գարաֆտան. Եր Ա.յատա-ծաճինէ տէ սատըգանէ գուլ օլմիշ իտի, վէ ծնա Թէսիմ էթմիշ իտի քէնտիսինի վէ ծնուն իտի իլէ իշինի կէօրիւր իտի։ Ա է չինքի տը-շատան տիւշմանլարը վաքիտի՝ հէր եէրէ Թէպ-տիւ չաշըթլար եօլլատը՝ կէրէք կիւնտօղուտու

սեմմինկ , կերկաք պաթը գարաֆընա վէ օնլա-
րըն էլլիլէ ղայրը եէրլէրտէ օլան իշլէրի տօյուպ՝
վէ օնա կեօրէ իշինի գայըրըպ , կեօրիւլ՝ կեօ-
պէտիրիտի տէվլէթինի ։

1187 ՈԼԶ } Պունուն կիւնիւնտէ մէյտան պուլտու
Նուսուֆ Ասահատտին Հալէպ գարաֆըն-
տան · վէ Ա՝ըսըր սեմմինկ վարըպ զապտ էթ-
տի Ա՝ըսըրը ։ Ցօգ ձինք էթտի Յատինլէր-
իլէ · կիրտի Պաղեստին մէմլէքէթինկ վէ Յա-
տին ասքէրինի գօվտու , ջօղունու տախի գըրտը
վէ Նրուսաղէմի էլլէրինտէն ալտը , սէքսէն սէ-
քիզ եըլ Յատինլէր զապտ էթտիքտէն սօնղրա ։
Անտիոխի օրատա իքէն իսլէտի սուրը Յա-
կոբ վանքընը քէնտինկ ալա ։ Ցօգ եալվարտը
Հայլար վէ ազիմ փէշքէշլէրիլէ օնուն Հադրընը
էլէ ալտըլար քի քէնտիլէրինկ պաղըշլայա , վէ
լաքին օ եէտի եըլտան սօնղրա օնլարա վէրտի
օնու ։ Պակ Հայ Թարիխինտէ · Է · 20 ։

1189 ՈԼԸ } Պու Հապէր Նուրուպա սեմմինկ Թէ-
վաթիւր պուլտուգտա Թէքրար կէլտի Յատին
ասքէրի գարատան վէ տէնիզտէն քի գուրԹար-
սընլար Նրուսաղէմի ։ Ալէմէս իւչիւնճի սրբա-
զան Պափ տախի եաղտը Անրիգոր կաԹուղիկո-
սա վէ Յեռնա՝ քի եարտըմ էթսինլէր օնլարա ։

1190 ՈԼԹ } ՆէԹիշտի Յատին ասքէրի Ա՝սիա եա-
գասընա վէ Պօնեայը ալըպ՝ օնտան իւչ քէմիկ
էլլի կեօնտէրտի Նէմցէ գըռալը Ֆրէտէրիկոս
Պուրգար կաԹուղիկոսա վէ Յեռնա եարտըմ
իսԹէյէրէք վէ մէքԹուպինտէ տախի եազտը
քի "Ալէթ սիզի գանըրըզ սատըգ տօսԹ , քըրիս-
Թիանլարա եարտըմճի , վէ սալէթ սիզինկ Թէ-

սէլլի պուլուրուզ պիզէ Հասէտ Էտէն քիմսէլէր-
տէն ,, : Կ՝ուիդոր կաթուղիկոս վէ Լեռն կիլի-
տիէլը Ա՝սիս շէհրինէ վէ ծրատան Եազտըլար
քի պուննատա պէգլէրիկ սիզէ : Ա՛ն Լեռն կեօն-
տէրտի Լատինլէրին օրտուսունա եէյնէձէք վէ
իչէձէք, զէրկ Թիւքէնմիշ իտի Էյլէ քի չօղու-
ոլու } աթլարընը եէտիլէր : Նաչան կեօրտիւլէր
Լեռնուն կեօնտէրտիկի շէյլէրի՝ չօգ սեվինտի-
լէր : Կ՝ըռալ տախի օնլարըն քեաղատընա Ձէ-
վապ եազըպ՝ սեօզ վէքտի քի Լեռնու փատի-
շահ տիքսին :

Կ՝ալգտը Լատին ասքէրի Կ՝օնեա սէմԹինտէն վէ կիրտի Լեռնուն Թօփրաղընա, վէ Ա-
լեկիա չայընը կեչտիքտէ՝ օ չայտա Էօլտիւ գը-
ռալ. օնլար տախի Ա՝նտիոք շէհրինէ տիւշիւպ՝
օրատա մէզարա կեօմտիւլէր գըռալը վէ քէն-
տիլէրի Կաղեատին սէմԹինէ կիտիպ՝ չօգ Ձէնք
էԹտիլէր տիւշմանլար իլէ, գըրտըլար վէ գը-
րըլտըլար. Ա՛ն սօնդուննատա Ա՝րուսաղէմի ալա-
մայըպ տաղըլտըլար : Ուչ երլ կեչտիքտէ Էօլ-
տիւ Կ՝ուիդոր կաթուղիկոս՝ Տղայ տէտիքլէրի
աթմըշ եաշընատա. կաթուղիկոսլըղը սիւրտիւ
20 սէնէ Նոռմլատա վէ Թէնիտէ օնտա մէ-
զարա կեօմիւլտիւ : Կ՝ու Կ՝ուիդոր կաթուղիկոս
գավիլէտի օլ էյի շէյլէրի քի տիւզմիշ իտի քէն-
տի ամուձատը Ա՝ներսես Շնորհալի. վէ օ նէ-
Էօլ գուրմիշ իտի քիլիսէ մաատէլէրինտէ՝ տօնա-
ցույց քիԹ ապընա գօտու վէ Էքսիկինի Թէմամ-
լատը. պիր միւքէլլէֆ քիլիսէ տէ եափտը
Նոռմլատա սուրբ Կ՝ուիդոր Ա՝ռաջուորիչ ա-
ատնա :

1193 ՈՒԲ Վրիգոր՝ հօրէնին գարտաշը օղլու՝ և ևս նուն էմրիվէ կաթուղիկոս օլտու. վէ չիւնքի տահա Ջահիլ իտի վէ լայըգըլը, Աերաէս ամբրոնացի պու իշէ գայիլ օլմատը. վէ լաքին պիր շէյ էտիմէտի խուսուսա քի Զոլոյգետացիլէր, Հաղբատացիլէր վէ Ոանահինտէ օլանլար էվվէլինտէն իսթէմիշլէրիտի և ևոնտան՝ քի Վրիգոր Տղայ հօլուրսէ՝ պու քիւչիւք Վրիգորու կաթուղիկոս էթմէյինլէր, զէրէ իւմիտլէրի վար իտի քի օնուն էլինէ իսթէտիքլէրինի պահա 1194 ՈՒԳ շա չըգարալար։ () Ջահիլտէ պաշլատը քէնտի պաշընա կիթմէկէ, վէ էվվէլ կէլէն կաթուղիկոսլարըն գուրտուգլարընը տէյիշմէկէ վէ էյի եօլլարտան տըշարը չըգմազա, էօյլէ քի ատթըգ Հայ պէօյիւքլէրի վէ ռուհպանլարը օնտան իքրահ էտիպ՝ շէքվա էթտիլէր և ևոնա. օ տախի օնու գուվթուպ վէ Կոպիտատ գալէյինէ գօյուպ՝ եազտը Հայաստանտա օլան առաջնորդլարա քի նէ էթմէլի. վէ պիր գաչընը չաղըրտը՝ քի Աիս շէհրինէ կէլմինլէր։ Տեօրթ այ գալէտէ գալտըգտան սօնղրա Վրիգոր՝ սրպազթինտէն տայանամայրպ վէ Ջանընտան ուսանողպ, պաշլատը տէրտինէ տէրման արամազա. գաչմազ իսթէյիպ՝ պուլտու պիր գաչ թօփպէզ, վէ օնլարը պիրի պիրինէ պաղլայրպ վէ գալէտէն աշազա սարգըտրպ վէ եօգալքի ուձունու տուվարա գուվթուրուպ՝ պաշլատը էնմէկէ. վէ լաքին էվվէլքի պաղ չեօզիւլուպ տուշտու աշազա վէ դաշա լոսթ կէլիպ օրատա էօլտու. օնուն իչին Վահվէթ եախօտ Վաղվէթ տէնիլտի, եանի եիւքսէք եէրտէն տուշէն՝ եախօտ դաշա տուշէն։

1198 ՈՒԿ } Կրիգոր ալեքսիոսը՝ լաղապը Պիերատ՝ Շ նորհալինին Շ ահան ատը գալատաշը օղլու՝ ռուհանի վէ ալիմ, կեօսթէրիշլի վէ էնտամլը՝ Կահավէժ էօլտիւքտէ՝ կաթուղիկոս օլտու. վէ լաքին Խաղտատլըլար վէ Պանահինլիլէր օ- նու գապուլ կլմէյիպ՝ իսթէտիլէր քի Նար- սեղ Պնեցի օլսուն կաթուղիկոս։ Պու իշէ գայիլ ծլմատըգտա Լեռն՝ զանոնն էթտիլէր քի Պերսէս ամբրոնացի տիր պու իշի էտէն. օ- նուն իչին Ամբրոնայինին հագդընա չօգ շի- քեայէթլէր եազտըլար Լեռնա. Ամբրոնացի տախի՝ եազտըգլարընա կէօրէ հէփ գալշըլըղը- նը եազտը օնլարա։

1197 ՈՒԶ } ( ) կիւնլէրտէ ծռազատիկ օլմազիլէ՝ թէքրար գումաուշտու Ռումլար Խայլարա վէ քէնտի հիւքիւմէթլէրի ալեքնտա պուլու- նան Խայլարը կիւնէ գօվալամաղա պաշլատըլար։ Պէշվէրէթ էտիպ պու շէյ իչին Կրիգոր կա- թուղիկոս վէ Լեռն՝ Պտանպօլա եօլլատըլար Պերսէս ամբրոնացիյի ւէձա քեաղատը իլէ՝ քի սըղլէթ վէրմէսինլէր Խայլարա։ Պէթիշ- տիքտէ Ամբրոնացի Պտանպօլա՝ իքրամ կեօլ- տիւ Ռումլարտան, գէրի նամը չըգմըշ իտի ծն- լարըն իչինտէ։ Պեօյլէշտի Ամբրոնացի կայ- սերիլէ վէ Ռում վարդապետլէրինէ, վէ Փիրա- սէթինէ քէնտիսինի սէվտիրտի։ Պէ լաքին հիչ պիր Փայտա կեօրմէյիպ տեօնտիւ կէլտի եէրինէ։ Պէ չիւնքի Ռումլար վազ կէչմէյիպ՝ Խայլարա էգլիյէթ էթմէտէ իտիլէր՝ չօգ շէյ եազտը Ամբրոնացի Յուսիկ՝ եախօտ Պսկան ատը Ձգնաւորա՝ Ռումլարըն եիւրէկինէ եաւմ շաթմազ իչին։

10 · Ութնձի | Լառնուն Թագուհի օլմասը վէ ձէնկի ։

Ե · 22 — 23 ·

1197 ՈՒԶ | Իլերի կիթտիքտէ իքինձի | Լառն վէ տէվլէթի պէօյիւտիւքտէ, Հավէսլէնտի փատիշահ օլմազա · վէ իշի գավլի օլսուն տէյի մէքթուպ իլէ էյլի եօլլատը իւչիւնձի Կեղեստինոս սրբազան Պափա վէ Կէմյէկ գրուալը ալ թընձը Հընրիկոսա, քի օնուն պապասը Ֆրէտէրիկոս սեօզ վէրմիշ իտի՝ | Լառնու փատիշահ էթմէկէ ։ Պու իշէ գուալ չօգ Հօշլանարագ՝ իշի Թէսլիմ էթտի սրբազան Պափա. օ տախի գուալ պարաֆընտան պիր իւնվանը Թաձ տօնատրսկ վէրտի Վոգունտիա մէմլէքէթինի արքեպիսկոպոսունա՝ ատը Կոնրատ քի կիթսին օ Թաձ իլէ | Լառնու | Կոմնիլէրէ փատիշահ տիքսին ։ Պուռալ տախի կէօնտէրտի ասլան նիշանը սանձագ՝ ատընա ույղուն՝ քի օնտան սօնղրա օնու գուլլանսըն. զէրէ էվվէլ Հայ փատիշահլարընա ատէլի իտի գարագուշ նիշանը սանձագ գուլլանմագ ։

Կէլտի եպիսկոպոս Կիւլիկիա մէմլէքէթինէ վէ | Լառնա վէ կաթուղիկոսա պուլուշուպ՝ հէր իքրամատան սօնղրա՝ իւչ Թէքլիֆ գօտու օնլարըն էօկիւնէ. "Պիր գաչ շէյինիզ վար քի տէտի՝ զայրը միլլէթլէրէ գայթակղուԹիւն վէրմէյօր, նիշին պուննարը տիւզէլԹմէզսինիզ. սրբազան Պափըն էմրի տէ պուտուր. էվվէլքիսի՝ պէօյիւք եօրԹուլարը կիւնիւնէ կէօրէ էԹմէլի. իքին-

Հիսի՝ ժամերգութիւնները քիլիսէ իչինտէ Հ-
մասելա պիլէ էթմէլի, վէ պատարագ վագ-
թինտէ Հէմասէ քիլիսէտէ տուրմալը. իչլիւն-
Հի՝ Ենունպուն վէ Օսատիկին իլք ագշամըն-
տան փէրհիվլի պօղմամալը ,, : Պապուլ էթտի
| Հան պու շէյլէրի. վէ լաքին եպիսկոպոս գա-
նասէ կ՚էթմէկիպ, իսէ Հտի քի օն իքի եպիսկո-
պոս պուննու անտ իչէրիէք գապուլ էթմինլէր:
Ընալր տախի էօյլէ էթտիլէր քի պիրի Նէր-
սէս | ամբրոնացի իտի: Պէօյլէ օլտուգտա՝
| Հան վէ Պրիգոր կաթուղիկոս Հապէր կէօն-
տէրտիլէր Հէր եէրտէ օլան Հայլարա՝ քի կէլէ
պիլիլէրսէ կէլմինլէր. ծնլար տախի գագըմ գա-
գըմ կէլտիլէր Յարսոն շէհրինէ, եպիսկոպոսլար,
վարդապետլէր վէ սէրասքէրլէր ասքէրլէրի իլէ,
վէ Հայ միլլէթին պէօյիւքլէրի: Յօնաթտըլար
թէմամ շէհրի վէ մախսուս սուրբ Սոֆիա քի-
լիսէսինի, վէ օ քիլիսէտէ Պրիգոր կաթուղիկոս
պէօյիւք պիյինէթլի ալայ իլէ | Հանու օծել էթ-
տի Հայլարա փատիշահ սէնէ 1198. Ախէ յան-
վարըն 6 : | ամբրոնացի տէ օրտտա միւպարէք
աղչընը աչըպ՝ վազ գարզընա չօգ սէօզ սէօյլէ-
տի էվվէլ փատիշահ իւզէրինէ, սօնդրա միլլէթ
իւզէրինէ, վէ սօնդրա | ատինլէր իւզէրինէ.
Էօյլէ քի սանանըն Հան վէրտի օնտա օլան Հիւմ
Հիւրէ: Օ իյինէթ պիլմէյիքտէ՝ Հէր քէս
իքրամ էթտի | Էոն փատիշահ վէ եօլլատը եէր-
լէրինէ: | ատին եպիսկոպոսա տախի չօգ իքրամ
էթտի Հէմ | Հան վէ Հէմ կաթուղիկոս. վէ
Հօմայա տէօնտիւքտէ՝ իքիսինէ մուհապիթ
իլէ իդահէթ մէքթուպլարը եազտըլար սրբազան

Պահա վէ Ձէվապլնը ալըպ Թէքթար եազըլար · օ տախի մուհապպէթինտէն կաթուղիկոսա կեօնտէրտի պիր եիւզիւք վէ վերալկու վէ պիր եմիփորոն քի պեօյիւք փայէ նիշանլը իտի · Լևոն փատիշահատա կեօնտէրտի սուլբ Պետրոսուն նիշանընը ։

Պու իշի իշխիթտիքտէ Ձագարացիլէրին Ա. միրապետի քի Պաղտատ շէհրինտէ օթուրուր իտի՝ էյլէ կեօնտէրտի Լևոնա ազիմ փէշքէշլէր իլէ՝ միւպարէք օլա տէյէրէք եէնի փատիշահլըղըն ։ Պունձիլէյին Ա. լէքա կայոր պիր Ձէվահիրլի միւքէլլէֆ Թաճ կեօնտէրտի օնա քի րահաթ օթուրա վէ օրթալըղա պիր իշ չըգարմայա ։ Ձաչան Ձորոյգետացիլէր , Ձաղբատացիլէր վէ Ասնահինլիլէր իշխիտիլէր քի օնիքի եպիսկոպոս եէմին էթմիշլէր Ձատինլէրէ իւչ մատտէ իչին՝ չօգ կիւձէնտիլէր · վէ զանն էտիպ քի պու իշ Ձամբրոնացինին ըէյի իլէ օլմիշ՝ օնա տարըլըպ Թէքթար շէքեայէթ եազըլար Լևոն փատիշահա , օ գատար քի Լևոնուն եիւրէկի տախի պուլանտը Ձամբրոնացինէ · Ձամբրոնացի տէ Լևոնա պիր կիւզել քեազատ եազըպ վէ տօղրուլուղա սահապ չըգրպ , օ շէքեայէթ սեօզլէրինի պիրէր պիրէր եուֆ էթտի ։ Ա է քէնտիսի Ա. երսէս Ձամբրոնացի տէ օ սէնէ՝ էձէլի եէթիշիպ՝ էօլտիւ · Ա. րիդոր Ա. կևուացի օ ազիզին մէտհինի եազտը նիձէքի զիքը օլունտու եօգարտա պապ 7 ։

1200 ՈՒԹ. Լևոն փատիշահ օլտուգտա՝ տօնանմտը տէվլէթինի փատիշահլըգ շէօհրէթի իլէ · չօգ էյի իշլեր էթտի , վէ տիւրլիւ տիւրլիւ նիզամ

լարլա մէմլեքեթինի տիւզտիւ. չօգ մանասթըր-
լար վէ քիլիսէլէր եափտը. պիր կաթուղիկ
քիլիսէ տէ պինա էթտի քէնտի փայթախթըն-
տա եանի Աիա չէնթրինտէ Ա՝ջմիածին ատընա:
Պու իշլէրտէ իքէն Ա՝ևան՝ պէվձէտի էօլտիւ. վէ
Թէքրար Էվվէնմէք Իսթէտիքտէ՝ Ա՝ատինլեր-
տէն ալտը Ա՝ղպրըս փատիշահը օլան Ա՝ռուխտո-
նուն գըզընը. վէ օնտան պիր գըզ տօղտուա-
տը Ո՝ապէլ՝ քի պազի Ե՝այ քիմ ապլարընտա
Ա՝ղնսաքէթ տէրլէր: Պիր եըլ կէչտիքտէն սօնը-
րա Ա՝օնեա պէյի՝ ատը Ա՝յաքայուզ, Թիւրքճէ
Ա՝ղէյքեավիւզ քի Էվվէլտէն պէրի իսթէմիշ
իտի Ա՝ևանուն իլէրի կէլմէսինի, իշիթտիքտէ
օնուն պէօյիւմէսինի, վէ Ա՝ղպրըս փատիշահը
Ա՝ռուխտան տէտիքլէրինին գըզընը ալմասընը,
չիւրիւթմէք իսթէտի օնու. Եիւրիւտիւ հի-
սապըզ ասքէր իլէ Ա՝խլխիա էօլքէսինէ վէ ալ-
տը Ա՝ներգունք տէտիքլէրի պալէյի, վէ օ գալե-
նին Ա՝յրիգոր ատը ազասընը տաթոի էօլտիւրիւպ՝
կէլտի գուշաթտը Ա՝պպան պալէսինի: Պունու
կեօրտիւքտէ Ա՝ևան՝ ասքէրինի ալտը կիթտի
օնուն իւզէրինէ. վէ լաքին ասքեր Ա՝ևանուն
էմրինէ պաղմայարագ՝ տիւշտիւ տիւշման իւզէ-
րինէ: Ա՝ Էչմինքի տիւշմանլար պեօլիւք պեօլիւք
օլմիշ իտի, պունլարը օրթայա ալըպ՝ չօղունու
գըրտըլար վէ էսիր էթտիլէր, վէ պեօյիւքլէրինի
դութուպ՝ գալանը գաչըրտըլար: Պու իշ Ա՝ևա-
նուն չօգ կիւճինէ կէլտի. վէ լաքին քէնտիսինի
շաշըրմայըպ վէ գալանլարա եիւրէք վէրիպ՝
ալտը օնլարը պիլէմինճէ, վէ կիպլի եօլտան
կիթտի կիլտի Ա՝լկայանիա մէմլեքեթինէ քի

օրատա պուլուրմուլ իտի Կոնեա պէյի Վէյքեաւիւզ, վէ չօգ եէրի խարապ էթտի. չօգ կ-սիր ալտր վէ չօգ տօյումլուգ վէ Թալան տէվ-շիրտի։ Նապէր ալտրգտա Վէյքեաւիւզ՝ պը-րագտը Պապան գալէօինի վէ իլգարիլէ տիւշտիւ քէնտի մէմլէքէթինէ. վէ կէօղլի իլէ կէօրտիւք-տէ օլան իշլէրի՝ եիւրէկի գըրըլտը. սօնդրա Լէոն իլէ պարըշըգ Կտիպ՝ տէօնտիւրտիւ Էսիր-լէրի. օ տախի կէրի վէրտի Հէկի օնուն մէմլէ-քէթինտէն ալտրդը Էսիրլէրի։ Պիր գաչ կիւն-տէն Վէյքեաւիւզուն իւզէրինէ վարըպ՝ գօվա-լատը օնու Պուամ վիլայէթինէ տէք, վէ քէնտիսի օլտու Կոնեա պէյի։

1302 ՈՒԱ Ա Ըրթէսի սէնէ Հալէպին պէյի՝ Կուրդ-տինին օղլու քի չօգ գըզգանըպ՝ Հասէտ Էտէր-իտի Լէոնա, ասքէր տէվշիրիպ կէլտի եագլաշտը Պիւզանկիա սէմթինէ զատիկ կիւնլէրինտէ վէ պիր գաչ կէյի եօլտատը Լէոնա. "Ակէր տէտի պանա միւդի օլուպ վէրսէն՝ զէյատէսի իլէ պեօյիւտիւրիւմ սէնի. ամմա Ակէր պէնի տինէմէսէն՝ գըլըճտան կէչիրիրիմ միլէթինի վէ եօրԹուննու Թալիւմալը Էտէրիմ,,։ Ուէյլէր եօլա չըգտըգտա՝ Լէոն փատիշահ չաշըԹլարըն էլինէ ծնլարըն կէլմէսինի տույուպ՝ բիճալըն-տան իքի քիշի եօլտատը ծնլարա գարշը քի օն-լարը բայէԹ իլէ օյալանտըրսընլար՝ զայրը եօլ-լարտան տօլաշտըրարագ. քէնտիսինէ ֆիլհալ ասքէրինի ալըպ՝ պիր զայրը եօլտան կիւԹտի խասմինին իւզէրինէ։ ( ) պէքլէյիպ տուրուպ իքէն էլչիլէրին Կէլմէսինի՝ ափանսըզ տիւշտիւ Լէոն ծնուն իւզէրինէ վէ ասքէրինի ԹէտարիՔ-

սիզ պուլուպ՝ գըրտը ծնըլըը զկյատէսի իլէ. հէլէ կիւճ իլէ գուրթուլտու պէչ պիր գաչ քիշիլէ։ Տէվէլիրտի Լէան ծնուն թալանընը, չատըլըլընը վէ պայրագլարընը վէ հարպիձէ եէրինէ տեծնիւպ, օրտուստունու գուրտու չայ քէնարընա. վէ ծրատա խասմինին չատըլըլարընը գուրտուրուպ, հէր չատը գաիուստունա տիքտի կէթիրտիկի պայրագլարը վէ հապէր կեծնտէրտի քի ծրայա եէթիշտիրսինլէր էլչիլէրի։ Նաչան էլչիլէր եապլաշըլըլար օրտույա վէ քէնտի չատըլըլարընը վէ պայրագլարընը Նայ օրտուստունատա կեօրտիւլէր՝ շաշա գալըլըլար վէ գօրգտուլար, զէրէ պիլմէզլիքտի քի նէ օլմիշ. ածնըրա օլան իշի տույտուգլարընատա՝ տիթրէյէրէք տիւշտիւլէր Լէանուն այագընա վէ եավլատըլար քի Ձանլարընը պագըշլասըն քէնտիլէրինէ։ ( ) տախի ծնըտրա ատամըզ կեօսթէրիպ՝ տեծնտիւրտիւ աղալարընա, վէ իսթէտի ծնտան օ վէրկիյի քի օ պուննտան իսթէր իտի։

( ) կիւնլէրտէ կիթտի Լէան Գ՝ըպրըտա՝ գայնաթասը Գ՝ուիտոնուն եանընա. ծրատա իքէն, Նէթում՝ Լէրսէս Լէան ամբրոնացինին գալտաշը՝ քի հիւքմ էտէր իտի Լէան ամբրոն գալէսինէ՝ արալըզ պուլուպ՝ ասի օլտու։ Տէծնտիւ Լէան Գ՝ըպրըտան վէ ալ իլէ Նէթուման դուքթուպ Աիս շէհրինտէ վէնձիրէ գօտու վէ Լէան ամբրոն գալէսինիտէ ալտը։ Գ՝ունու տույտուգտա Գ՝ըիդոր կաթուղիկոս կէլտի Աիսէ վէ րէձա էթտի Լէանտա Նէթում՝ իչին. օ տախի գօյվէրտի օնու վէ էվլատլարընը. վէ Աիս իչինտէ եէր վէրտի ծնըտրա քի ծնտա սաքին օլսունլար. ձամատը

քի Ա ամբրոնտա տուբսունլար ։ Ալ Ե քենտի Կրիգոր կաթուղիկոս գծաղընը էթ տի Ա՛քքա- կաղին մանասէ ըրընտա վէ ծնտա էօլտիւ · կա- թուղիկոսըղը սիւրտիւ Հռոմկլատա 7 սէնէ ։

11 · Ա՛էպէնճէ Յովհաննէս կաթուղիկոսուն վէ է- պէնճէ Կրաւէրին վէ էվվէլքի Աւոպանդինին վոգէրըէրէ ։

Ե· 23 — 24·

1202 ՈՒԱ Յովհաննէս եէտինճի՝ Ալիս չէհրիրին արքեպիսկոպոսու՝ Կրիգոր Ա՛պիրատ էօլտիւք- տէ՝ ծնուն էէրինէ կէչիպ՝ կաթուղիկոս օլտու վէ օթուրտու Հռոմկլատա · պունա տէրլէրիտի Ա՛եձաբոյ , եանի քիպար մէշրէպ · զէրէ փա- տիշահ կեօսթէրիշինտէ պիր քիմսէ իտի ։ Ալ Ե լաքին քիւչիւք Հայաստանտա օլան եպիսկոպոս- լար պունու գապուլ էթմէյիպ՝ ղայրը կաթու- ղիկոս գօտուլար Ալիվաստա՝ ատը Ա՛նանիա ։ Պեօյլէճինէ պեօյիւք Հայաստանտա օլան Շ իւրակացիլէր՝ Կարսեղ Ա՛նեցի եպիսկոպոսու կաթուղիկոս էթտիլէր Ա՛նի չէհրինտէ ։ Ալ Ե չիւնքի Ա Լէոն փատիշահըն հաճէթի ծլմատը պու իշլէրտէն , պաշլատը Յովհաննէս կաթու- ղիկոս էյրի պագմադը օնա վէ օնուն քէլամընը սայմամադը · օ գատար քի տայանամատը Ա Լէոն, սինոդոս էթտի Ալիտէ վէ եպիսկոպոսլարըն ի- րատէթիլէ ադլ էթտի օնու մանսըպընտան՝ պիր սէնէ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնդրա ։

1203 ՈՒԲ | Լաւիթ՝ Ա.ղբայակալնեցի տէտիքլերի Յովհաննէսին եղբինէ կէչիսպ կաթուղիկոս օլտու Աիատէ վէ ծնտա սաքին օլտու ։ Պեօյլէ օլմաղլ իլէ սանքի տէօրթ կաթուղիկոս օլտու. ամմա պիր պիրինէ գարշը կէլմէզլիքիտի ։ ( ) կիւնլէրտէ Ո՛աքարէ Նոյ իշխան քի Աիւրձիլէրին սէրտաքէրի իտի , Լուանէ գարտաշըիլէ ձէնքլէրտէ կէզիրտի . վէ չիւնքի պատարագըդ գալըր իտի , միւրատ էթտի օրտուատա էրեէթի խորան կէզտիրմէք նիձէքի էտիլիքիտի Աիւրձիլէր . վէ իսթէտի քի սարկաւագլար վէ գպիրլէրիլէ պատարագ էտէ քահանայ . զէրէ օ զամանըն կէլիշինէ կէօրէ պունլար պագալ օլմիշ իտի . Հավէսի տէ վարիտի քի պէօյիւք եօրթուլարը Աիւրձիլէրիլէ էտէ՝ չիւնքի օնլարըա իտի իշի ։ Պու իւչ շէյ իշին եազըը Լուան փատիշահա վէ Յովհաննէս կաթուղիկոսա քի չա-
1204 ՈՒԳ | րէսինի պուլսունլար ։ Ա՛իշավէրէ էթտի Լուան փատիշահ Լաւիթ կաթուղիկոսա զէրէ Յովհաննէսի ազլ էթմիշ իտի . վէ էնի էթտի քի սինոդոս օլսուն Աիատէ ։ ( ) սինոդոստա ակքիլ գանուն պաղլանտը , իշլի Ո՛աքարէնին իթէտիքլէրի ։ Սինոդոս պիթտիքտէ՝ Լուան փատիշահ վէ Լաւիթ կաթուղիկոս սինոդոսուն էմրինի պիր գաչ քիշիլիլ կէօնտէրտիլէր Ո՛աքարէ սէրտաքէրէ ։ ( )նլար եօլա չըխմատան Յովհաննէս կաթուղիկոս կէօնտէրտի Ո՛աքարէյէ պիր գուպպէլի խորան՝ քիլիսէ սիչիմինտէ , վէ մէրմէրտէն եափըլմիշ սեղան հէր դագըմըլիլէ . օնտան մատէ պիր եպիսկոպոս՝ ատը Ա՛ինաս վէ իւչ քահանայ , տէօրտ սարկա-

ւադ վէ դաթը սէսլի տիրացուլար· վէ եազըը օնա՝ քի իսթէտիկի կիպի էթսին վէ քիմսէյէ տիյնէմէսին ։

1205 ՈՒԴ } Պուննլար էէթիշտիքտէ Օ՛աքարէյէ՝ սինոդոս էթտի եպիսկոպոսլարլա վէ մանաս-թըրլըլարլա Օ՛ուի շէհրինտէ քի հէվէսինին իրատէթիլէ օլսուն ։ Օողու գարշը տուրտու վէ չողու տախի գապուլ էթտի, խուսուսա Ա՛խիթար վարդապետ Պօշ տէտիքլէրի վէ Ասաչատուր վարդապետ լաղլապը Այնախորհուրդ։ Պէր գաչ կիւնտէն սօնղրա էմր էթտի Օ՛աքաչէ՝ քի պատարագ օլսուն հէր տիւրլիւ դագըմընէ ։ Ա՛ չիւնքի օ վագթէ կէօրէ ծրսալարտա պու պէր ենէնի շէյ օլտու, Ասաչատուր վարդապետ՝ քահանայ կիյինմէկէ պաշլատըգտա ենէնի կէլէն էսպապլարը՝ ծրատա տէտի Ստրհուրդ խոբէն անհաս անսէղէն պէյրիթլէրինի քի շիմտիյէ-տէք տէրիզ քահանայ պատարագ ռուպասընը կիյինիր լէքէն ։

Պէօյլէ օլտուգտա՝ պէր գաչ մանասթըրտա պէօյիւք վէլվէլէ գօփտու տասրըլըպ կիւձէնէ-րէք քի նէյլին պէօյլէ օլսուն . ամմա Օ՛աքարէ զօր իլէ վէ հիւքմ իլէ տինտիրտի օնլարըն վէլվէ-1206 ՈՒԴ } լէսինի ։ Պու հապէր Ալէքսիկիա սէմթինէ կէլտիքտէ՝ Լեոն փատիշահ վէ Յովհաննէս կաթուղիկոս պիրիպիրինէ հապէր վէրտիլէր վէ սեօզլէր կիտիպ կէլինճէ՝ պու սէպէպիլէ պաբըշտըլար ։ Ե՛րկ էօլտու Դաւիթ կաթուղիկոս 3 սէնէ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա ։ Էօլտու Ա՛նանիա կաթուղիկոս տախի քի Ալէքստա օթուրուր իտի, վէ արթըգ Յովհան-

նէս եկրլէշտի կաթուղիկոսլըգտա։ Պիր գաչ 1210 ՈՒԹ} երլտան սօնդրա էօլտիւ։ Օ աքարէ։ Լօլտիւ տախի Մխիթար վարդապետ գանձակեցի, լաղապը Վօշ։ Պունա շայիրտ օլտու Յովհաննէս վարդապետ՝ Ս անական տէտիքլերի Ա՛րցախ մէմլէքէթինտէն քի Յոզ քիւղ ապըն Թէֆսիրինի եափտը վէ սինոդոսլարըն Թարիխինի տիւզտիւ։

Ե վագիթլերտէ պիր սուրը կրօնաւոր վարդ իտի Հայաստանտա՝ ատը Ա՛յտուածատուր՝ պէօյիւք սօյտան քիշիզատէ՝ Ա՛րձէշ շէհրինտէն քի վանահայր օլմիշ իտի օ սէմթլերտէ։ Հաչան պու տուլտու քի անասը էօլմիշ՝ էվէթլէյէրէք կիւնտի շէհիրէ վէ Ֆուգարատան պիրէզինի տէվշիրիպ՝ կէթիրտի օնլարը անասընն եանընա։ Ա է օնուն Հաշնէսինտէն ալթըն վէ կիւմիշ չըգարըպ՝ պաչլասը ազար ազար անասընն էլինէ տօլտուրմաղա վէ Կմր էյտի եօխ սուլլարա քի ալսընլար օնուն էլինտէն, սանքի անասլ տըր էլիլէ տսաղըտան, պէյան էյտիք իսթէյիպ օ սեօզի քի տէրլէր։ "Նէ վէրէյիմ էլէն էլէ՝ օ կիփէր սէնին էլէ,,։ Պապասը տախի էօլտիւքտէ՝ պէօյլէ էյտի։ վէ վարլըգլարընը տաղըտըպ քէնտիսի տէ պիր գաչ վագիթտէն սօնդրա էօլտիւ։

12. Իւնձի Լաոնոա էօլմեսէ, վէ ծնոա փըշը. Օ՛պէլին՝ պապասը եէրինէ կէչմեսէ, վէ Փիլիպպոսա նէյէահլանմասը։

Ե· 25·

1207 ՈՒԶ | Ո կիւնլերտե պէօյիւք խուսուսմէթ տիւշտիւ | Լան փատիշահըն վէ | ատինլերին պէյնինէ, էօյլէ քի հէփիսինի տէ սիւրտիւ | Լան Աիւլիկիատան՝ քահանալարը վէ եպիսկոպոսլարը տախի· վէ օնլարըն պէօյիւքլերինտէն չօղունու քի Ադրապլուս սէմթինտէ վէ Նտիոք սէմթինտէ օլուրլարմըշ՝ դուրթուպ զէնճիրէ դօտու։ Օգ մէքթուպլար եազըլտը պու իշ իչին էօթէյէ պէրիյէ, վէ չօգ րէճաճի կիրտի իչէ, վէ լաքին տիյինմէտի | Լան վէ հիչ գօյմէյէմէտի քի քէնտի սաղլըղընտա պիր | ատին քահանայ եա պիր | ատին եպիսկոպոս կինսին Աիւլիկիա մէմլէքէթինէ։ Ադնտիսի տէ կիմսէ տիքճէ արթըրտը նամընը վէ շանընը· վէ կիւնլերի կէլիպ եէթիշիպ խասթալանտը՝ վէ հազըրլանտը էօլմէկէ։ Ա՛ն չիւնքի էրքէք հվլատը ծլմայըպ սանլը պիր կըզը վար իտի Օ՛ապէլ ատլը՝ օն ալթը եաշընտա, իսթէտի քի օ կէչմին թախթընա։ Ազըրտը կաթուղիկոսու վէ Հայլարըն պէօյիւքլերինի վէ սէրտաքէրլէրինի վէ օնլարա վասիյէթ էթտի Օ՛ապէլ իչին վէ քէնտիտէ հէր իշինի թէքմիլ էտիպ էօլտիւ սէնէ 1219· ՈԿԸ· մայիս այըն պիրինտէ· տէվլէթի սիւրտիւ 34 սէնէ· թէնի մէզարա կէօ-

միւլտիւ Ալիս չէհրինտէ. պիր փայլ տախի Ա-
ներ տէտիքլերի մանասէթըրտա։

1919 ՈԿԸ} Օ ապէլ սուլդան՝ իքինճի Լեռնուն գը-
զը՝ Նայ պէօյիւքլերինին իրատէթինէ թագու-
հի օլտու Նայ միւլէթինէ. վէ լաքին միւլէթի՝
ոնուն դարաֆընտան գայըրըլիտի Կոստանդին
իշխան Ռուբինեան՝ օ քի ալմըշիտի Համբո-
նացինին Հէթում ատը գարտաշը գըզընը։
Ակվաթիւր պուլտուգտա պու չէյ՝ Լեռնուն
խըսըմլարընտան պիրիսի Ռուբէն ատը՝ զօրպա
օլտու, վէ պիր գաչ պէօյիւքլէրինէ պիր օլուպ
եիւրիւտիւ Լեռնուն շէհիրլերի իւզէրինէ. ալ-
տը Տարսոն շէհրինի. ոնտան կէլտի Ամես-
տիա շէհրին իւզէրինէ, հէմէն ալընաճագ օլ-
տուգտա՝ Կոստանդին իշխան Լեռն փատիշա-
հըն հազըր ասքէրինի ալըպ կիլիճտի ոնուն իս-
թիւնէ, վէ ոնուն ասքէրինի օրատա գըրըպ գո-
վալատը Տարսոնա վարընճա. վէ ոնուն այագ-
տաշլարընէ գուԹուպ՝ զընտանա գօտու քի օ-
րատա էօլտիւլէր։

Լօլտիւ օ կիւնլէրտէ Յովհաննէս կաԹու-
ղիկոս Ա-եճաբարոյ. կաԹուղիկոսլըղը հէփ
սիւրտիւ 18 սէնէ. պիր եըլ էվվէլի, իւչ եըլ
ԴաւԹիւէ, ոնտան սօնղրա ոնտեօրԹ եըլտա-
խի պաշգաճա։

1220 ՈԿԹ} Կոստանդին Կարձրբերդցի տէտիքլերի
Յովհաննէս կաԹուղիկոս էօլտիւքտէ ոնուն
եէրինէ կէչտի Ալիս չէհրինտէ։ Պու Կոստան-
դին փէք ագըլը վէ չօգ մերհամէթլի պիր քիմ
սէ իտի, Ճիւմլէսինէ մուհապիզէթ կէօսԹէրիր
իտի վէ միւլէթի պապա կիպի վէ պապատան

զնյատէ գայլերըպ կեօզէտիր իտի ։ Պու Կոս-
տանդին իշխան վէ Հայլարըն պեօյիւքլերի պու-
նուն իշնիիլէ Օ՛ապէլ Թագուհիյի նիքեահ
էթտիլեր Ընտիոք կոմնուն Փիլիպպոս ատը
օղլունա քի անա գարաֆընտան Հայ Ճինսին-
տէն վէ պապա դարաֆընտան Հատին իտի , վէ
օնուն աղզընտան էէմին ալըպ քի Հայ ատէթ-
լերինի տէյիշմէսին , օնու փատիշահ տիքտիլեր ։
1220 ՈԿԹ Փիլիպպոս՝ Հայլարա փատիշահ օլտուգ-
տա՝ պիր վագիթ էյի կէչինիպ՝ իքի եըլտան
սօնղրա ինայէթինի չէվիրտի Հայլարտան , վէ
եափձա եափձա Ընտիոք շէհրինէ կեօնտէրտի
փատիշահ սարայընըն շէյլերինի վէ Թաճը տա-
խի ։ Տայանամատըլար պու իշէ Հայլարըն պեօյ-
իւքլերի. վէ պիր կիւն Փիլիպպոս կիտերիքէն Ըն-
տիոքա՝ դուԹտուլար օնու վէ գօտուլար Նար-
ձըրբերդ տէտիքլերի գալէյէ , Թա քի Նիս շէհ-
րինէ տեօնտիւրսիւն Ընտիոքա կեօնտէրտիկի
շէյլերի ։ Պապասը չօգ վէլվէլէ գօփարտը . վէ
լաքին պիր շէյ էտմէտի , վէ օղլու Փիլիպպոս
պիր եըլտան սօնղրա գալէտէ գօլտիւ ։ Պեօյլէ
1223 ՈՀԲ օլտուգտա՝ Կոստանդին իշխան նիքեահ
էթմէք իսթէտի Օ՛ապէլ սուլթանը Հէթում
ատը քէնտի օղլունա . ամմա չիւնքի Օ՛ապէլ
նիյէթ էթմիշ իտի Թէրքի տիւնեա Հէթմէք՝
օնու տիւնէմէյիպ գալդտը կիւԹտի Նեվկիա
շէհրինէ , վէ օԹուրտու քէնտիսինէ անա դա-
րաֆընտան խըսըմ օլան Հատինլերին եանընտա ,
վէ իսԹէտի կրօնաւոր օլմագ ։ Օ՛օղ քէրվէ հա-
պեր կեօնտէրտի Կոստանդին Օ՛ապէլ սուլթա-
նա քի “ ՀէլպէԹ պու իշ օլմալը տըր , օլմազսա՝

տէտի , «այ փատիշահլըղը տուրամազ»: Տին-
նէմէտիքտէ Օսմէլի Կոստանդին իշխան պէօյ-
իւքլէրին իրատէթիւէ «այ ասքէրինի ալըպ՝
կիթտի Սէլևկիա շէհրին իւզէրինէ վէ ծնու
մուհասէրէ էտիպ՝ պաշլատը Ճէնկէ քի Օս-
պէլ սուլթանը վէրմիշլէր: Ո տախի չալըշ-
թիւքէնտիքտէ՝ իսթէր իսթէմէզ գապուլ է-
տիպ չըգտը կիթտի ծնուկլա՝ ազիմ տարաթ վէ
շէօհրէթ իլէ Սիա շէհրինէ, վէ նիքեահ օլուն-
տու ծնուն «էթմուշ ատլը օղլունա:

13. Լ«վէլտէ «էլնուամուն վագըն վէ Ճինկիզ խա-
նըն ղըհրը էրմէտէ, վէ Ճէլալէտտին սուլթանըն
«այաստանա կէլմէտէ:

Ե. 25—26.

1334 ՈՀԳ | «էթմուշ կիւլէլքի՝ Օսմալ սուլթանա
նիքեահլանտըգտան սօնղրա՝ փատիշահ օլտու
«այլարա. պու «էթմուշմուն ատը «այկ սօյուն-
տան օլուպ պիր գարաֆտան տախի Լրշակունի
Ճինսինտէն, վէ լաքին տիւկիւրլիկի օլմաղ իլէ
Կերսէս Լամբրոնացինին սօյունա վէ Կուբի-
նեան զիւրիյէթինէ, պունուն իչին Կուբի-
նեան սայըլտը: Պու փատիշահ վէ պունուն
պապասը Կոստանդին՝ էյի իշլէրիլէ շէօհրէթլի
էթտիկլէր Կիւլևկիա մէմլէքէթինի: Ինչալլահ
Օսմալ սուլթան տախի քէնտի ամէլէրիլէ՝
Ճիւմլէսինէ էյի էօրնէք օլուպ, տէվլէթինի
էյիլէրէ սէվկիւլիւ էթտի. տէփրէնիշի վէ սօղ-
պէթի հէր գարաֆտան թէմիզ, աղըլընտան պիր

պոշ սեօզ չըգմատը, վէ պիր պէթ կիւլմէք եիւ-
զիւնտէ կեօրիւնմէտի։

() կիւնէլերտէ ղայէթ իլէ չով պըրագըպ
շէօհրէթ պուլմիշ իտի՝ Յաձաբ փատիշահը
Ա՛ինկիզ խան. պու չօգ մէմլէքէթլէր հիւքմի
ալթընա ալտըգտան սօնդրա, եէտի եիւզ պին
ասքեր իլէ եիւրիւտիւ Պէլա իւզէրինէ քի
հայձա Յահլ տէրլեր վէ օրատան գօվալատը
սուլդան Ա՛էհմէտ Խարկըմ շահ տէտիքլե-
րինի. սօնդրա սուլդան Ա՛էհմէտին օղլու
Ա՛ելալէտտին՝ ասքեր տէվշիրիպ կիթտի Ա՛ձ-
միսթանա վէ ալտը օնու։ Ա՛ինկիզ խան էօլ-
տիւքտէ՝ օնուն եէրինէ օղլու Ա՛խաձա խան
կէչիպ՝ տէվլէթինի պէօյիւթտիւ. օնա գարշը
տուրամայըպ Ա՛ելալէտտին՝ ալտը ասքէրինի
չըգտը Ա՛ձմիսթանտան, վէ պիր էզ ղայըը աս-
քեր տէվշիրիպ՝ տիւշտիւ Խայաստանա, վէ
տարղընըղընը Ա՛իւնէք մէմլէքէթինէ սարֆ է-
տիպ վէ օնտան Ա՛ղարատեան սէմթինէ կէլիպ՝
չօգ եէր գապդ էթտի։

1926 ՈՀԲ } Պաունու կեօրտիւքտէ Ո Ձքարէնինի գար-
տաշը Ասանէ, Ա՛իւրձի սէրասքերի Ա՛թապէկ
տէտիքլերի՝ ասքերինի տէվշիրիպ՝ չըգտը օնա
գարշը Պաունի շէհրինէ եագըն։ Խաչան կեօր-
տիւ Ա՛ելալէտտինին ասքերինի՝ գօրգտու։ ()՛-
ըատա Խայտարտան ևքի քիշի Ասանէյէ տէտի-
լեր քի "Պիզ էքիմիզ հիւձում էտիպ տիւշէլիմ
տիւշման օրտուսունա, սիզ տախի օնլար տավ-
րանընձա՝ եիւրիւյիշ էտին վէ պէօյլէձէ եէնիլ-
րիզ օնլարը,,։ Պու ձէսարէթ իլէ սալտըլար
քէնտիլէրինի տիւշման իւզէրինէ, վէ սարստը-

լար ծնլարը · վէ չօղունու ծրատա եէրէ սէրտի-
լէր ։ Ալ է լաքին սօնղրա Հայլար վէ Ալիրձիլէր
շաշըպ՝ գաչմաղա պաշլատըլար վէ եօլլարը շա-
շըրըպ՝ չօղու չուգուրլարա տիւշտիւ՝ վէ քիմի-
սիտէ ուչուրում եէրլէրտէն եուվարլանըպ նա-
պէտիտ օլտու , վէ գալանլարը տիւշման գըրտը
կէչիրտի · պունտան եիւրէքլէնիպ էօթէյէ պէ-
րիյէ տիւշտիւլէր · Հայաստանտան չօգ քեօյլեր
ալտըլար , վէ Ալիրձիսթան վիլայէթինտէ քէ-
զալիք , վէ Ազիֆլիս շէհրինիտէ զապդ էթտի-
լէր ։ Ալ է Ձիւմլէսինէ զօր էթտիլէր քի տինլէ-
րինտէն՝ տեօնսիւնլէր · պու սէպէպտէն չօղու
մարտիրոս օլտու · վէ չիւնքի սէվինձիլէ էօլիւր-
լէր իտի , Էմր էթտի Ն՚էլալէտտին քի էօլտիւր-
մէսինլէր · Հէմէն զօր իլէ թլփատէ էթսինլէր ,
վէ հէր նէգատար քրիսթիանլըգ նիշանը վար
իսէ օ սէմթլէրտէն գալտըրըրլար ։ ( )նտան
1227 ՈՀԶ } կիթտի Ասլնունիք էյալէթինէ վէ ալտը
Ասլաթ շէհրինի քի օրայա հիւքմ էտէր իտի
Ա՚զիզիք էշրէֆ պէյ , վէ ծնուն զէվձէսինի՝ ատը
Ազամթա՝ քի Ասանէնին գըզը իտի՝ ալտը քէն-
տիսինէ ։ ( )՚զատան տախի սալտը ասքէրինի
Ա՚նատօլույա Ասօնեա սէմթինէ , վէ չօգ էյա-
լէթլէր իարապ էտիպ իայլիձէ էսիր ալտը ։
1228 ՈՀԷ } Օ՚ղյատէսինիլէ փէրթէվ ալըպ պեօյիւ-
տիւքտէ Ն՚էլալէտտին , տեօրթ դարափտան
պէյլէր պիր օլուպ եաղտըլար Հէթում փատի-
շահա վէ իմտատ իսթէյիպ , ալտըլար օնտան
ալթը պին պահատըր ձէնքձի , վէ ծնլարըլա եիւ-
րիւտիւլէր Ն՚էլալէտտին իւզէրինէ վէ գըրտը-
լար ասքէրինի ։ ( ) տախի թէքրար ասքէր տէվ-

չէրիսպ՝ Ճէնկէ հազըրլանըը լքէն՝ էՃէլի եկ-
Թիշիպ՝ էօլտիւ ։ Ալ է գարըսը տախի Ա)ամԹա
տէտիկիմիզ գուրԹուլուպ՝ գաչտը ԱկուրՃիսԹա-
նա վէ սաքին օլտու Ա)ուզուԹան սուլԹանըն
եանընտա · վէ պիր երլտան սօնդրա էօլտիւ
Ա)ամԹանըն պապասը Ա)ուանէ ։

14 · Ա)ահարլարըն Հայաստանա եւ-րի-Էսի ։

Ե · 27—29 ·

1935 ՈՁԲ } Հայաստան ռահաԹլանտըգտա Ն'էլա-
լէտտին սուլԹանըն խըշմընտան՝ Ա)ահարլար
կէլտի Հայաստանա՝ Ն'էնկիզին օղլու Ա)ուհա-
Թա խանըն էմրինէ, վէ պունլարըն պաշ սէ-
րասքէրի Ղարմաղան ատը պիրիսի ։ Պունլար
էվվէլ Ա'ղուան սէմԹինէ կիտիպ՝ պէրպաԹ
էԹտիլէր մէմլէքէԹի, վէ պիր երլտան սօնդրա
ալտըլար Ա)անձասար չէհրինի, պուլտուգլարընը
գրըճտան կէչիրտիլէր · սալԹ կէնձլէրի էսիր
էԹտիլէր վէ չէհրիւ երգտըլար քի սօնդրա
Ղարմաղանըն էմրինէ Թէքբար եաիրլըը վէ
տօլտու ։ Ա)նտան տեօնիւպ կիԹտիլէր Ա)ու-
ղան չէօլինէ, վէ օրատա սաքին օլտուլար իկիր-
1937 ՈՁԶ } մի այ ։ Ղրգտըլար սօնդրա օրատան, վէ
իւչ պեօլիւք օլուպ, չէքիրկէ կիպի տիւշտիւլէր
Հայաստանա վէ երգտըլար տեօրԹ գարաֆը-
նը ։ Ա) գալապալըգտա էսիր օլուպ՝ էլէրինէ
տիւշտիւ Ալ անական վարդապետ վէ շայիրտի
Ակրակոս · Հէլէ նէհալ իսկ՝ պիր երլտան սօնդ-
րա գաչըպ գուրԹուլտուլար ։ Ա)նտան կիտիպ

Ամերիկայի Հայաստանյայց Ազգային Միության Կեդրոնական Վարչութեան Ընդհանուր Ժողովը, որ գումարուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ Ապրիլ 1939 ին, ընդունելով Միութեան Գործադիր Մարմնի տարեկան զեկուցումը, որ կը ներկայացնէ Միութեան գործունէութիւնը 1938 տարուան ընթացքին, կը յայտնէ իր խորին գոհունակութիւնը Միութեան Գործադիր Մարմնի անդամներուն եւ Միութեան գործակատարներուն՝ ի տես անոնց ջանադրութեան եւ նուիրումի, որոնցմով կատարած են իրենց պարտականութիւնները։

Ընդհանուր Ժողովը կը գնահատէ Միութեան Գործադիր Մարմնի ջանքերը՝ Միութեան ներքին կազմակերպութիւնը ամրապնդելու եւ անոր գործունէութիւնը ընդարձակելու ուղղութեամբ։ Ընդհանուր Ժողովը կը գտնէ, որ Միութեան ներքին կազմակերպութեան ամրապնդումը եւ անոր գործունէութեան ընդարձակումը կարելի պիտի ըլլան միայն այն պարագային, երբ Միութեան անդամները եւ գործակատարները ամէն ջանք թափեն՝ Միութեան անդամակցութիւնը եւ անոր գործունէութեան ծաւալումը ապահովելու համար։

Ընդհանուր Ժողովը կը գտնէ, որ Միութեան Գործադիր Մարմնի ամենամեծ պարտականութիւնը կը կազմէ Միութեան անդամներուն եւ գործակատարներուն միջեւ ներդաշնակ յարաբերութիւններ հաստատելը եւ պահպանելը։ Ընդհանուր Ժողովը կը գտնէ, որ Միութեան Գործադիր Մարմնի ամենամեծ պարտականութիւնը կը կազմէ Միութեան անդամներուն եւ գործակատարներուն միջեւ ներդաշնակ յարաբերութիւններ հաստատելը եւ պահպանելը։

կիւնքերի ուզայրպ գրթլրգ տիւշտիւ շեհիրե ·
էօյլե քի պեօյիւքլերին չօղու տայանամայրպ՝
վերտիլեր քենտիլերինի Յարմաղանըն էլինէ · օ
տախի էմ էթտի հիյլեսինտեն քի օնլարա եկ-
մէք վերսինլեր վե իքրամիլե սագլասընլար ։
Պունու կեօրտիւքտե շեհիրտեն՝ եարըսը գա-
տարը կելտի տիւշմանլարըն եանընա ։ Ընլար
տախի րայէթ էտերէք վե մերհամէթ կեօսթե-
րերէք թեվզի էթտիլեր օնլարը մապէյնլերին-
տե · վե սօնդրա գրլըձ չէքիպ՝ հիփիսինի գրը-
տրլար վե շեհիրե կիրիպ եաղմալատրլար ։

Պունու իչին տիքքտե Պարստա օլան պեօյիւք-
լեր՝ թեզչե ալըպ կեօթիւրտիւլեր Յարմա-
ղանա շեհիրին անախթարընը · օ տախի կելտի
կիրտի շեհիրե վե կմր էթտիքտե՝ ասքերի գու-
տուրուպ գրլըձտան կէչիրտիլեր շեհիրտե օլան
հալգը , սալթ եալընրգ օղլանձրգլարը վե գա-
րըլարը վե սէնաաթքեար օլանլարը սաղ պըրա-
գրպ՝ էսիր էթտիլեր , վե շեհիրին թալանընը
ղայրը թալանլար իլե տիվշիրիպ տեօնտիւլեր
1240 } կիթտիլեր Ա՝ուղանա ։ Ընտան եօլլատը-
ՈՁԹ
լար Աւիսաթա տէտիկիմիզ պեօյիւք խանա Ա՝.-
ւագը քի եօգարտա զինքր էթտիք , վե օնուն
Աամթա ատը գրզգարտաշընը ։ Տախի չօգ
իքրամ էտիպ քեաղատ վերտի Ա՝ւագա վե տեօն-
տիւրտիւ քենտի մէմլէքէթինէ · վե ֆէրման
կեօնտէրտի Յարմաղանա քի էզիյէթ կիթտ-
սինլեր Ա՝այլարըն պեօյիւքլերինէ , վե մէմլէ-
քէթլերինի քենտիլերինէ թէսլիմ էթսինլեր ·
վե օնլարըն էլինէ զայրըլարընը գայրրրպ՝ վեր-
կիլերինի ալընլար ։ Պեօյլէձինէ պիր էզ ռա-

հաճ պուլտու Հայաստան. վէ չօգ քիմնէլէր քի գաչմիշ իտի, պունու իշխիթիքլերի կիսկի
1242 ՈՂԼ } տեօնիւպ եէրլերինէ կէլտիլէր։ Ինքի երեւտան սօնղրա էօլտիւ Ղարմաղան՝ Մահաթլերըն պեօյիւք սէրասքէրի, վէ օնուն եէրինէ կէլտի Նաչու. վէ հարպիձէ ասքէրինի ալըպ եիւրիւտիւ Չրղնուսմ իւզէրինէ քի Իսիաճատին՝ Թիւրքձէ Ղ Լյասէտտին եախօտ Ղ Ըյասէտտի ատը Ղօնեա պէյինին հիւքմի ալթընտա իտի, ալտը օնու վէ գըրտը օնտա օլանլարը։ Հաչան իշխիթտի պունու Ղ Լյասէտտին, կիւճտի Չրղինկեան սէմթինէ քի օրատան Նաչունուն՝ հագդընտան կէլէ։ Ղարշըսընա չըգտը Նաչու վէ գըրտը ասքէրինի՝ էօյլէ քի կիւճլիէ գուրթուլտու Ղ Լյասէտտին։ Ունուն անասը վէ գարըսը վէ գըզլար տուլտուգլարընտա, Կիւլիկիա էօլքէսինէ գաչըպ սըղընտըլար Հէթում փատիշահա։ Տախի իքրամիլէ օնլարը գապուլ էտիպ՝ էմին եէրէ գօնտուրտու վէ էյի պէսլէտի։

1243 ՈՂԲ } Պունտան սօնղրա տաղըլտը Մահաթ քիւչիւք Ոսիանըն տեօրտ դարաֆընա. վէ ալտըլար Ղայսէրիի, Կիվասը, Մօգաթը, Տիարպէքիրի, Ուռհայը, Ռէհպինի, Չրղինկեանը վէ ղայրը չօգ եէրլէր, վէ հէրիսինէտէ միւսալիմլէր գօտուլար։ Ոլտըլար Իսլամ շէհրինի տէ վէ վէրտիլէր էյալէթիլիլէ Մահմայա՝ քի Ոսպըն գըզգարտաշը իտի՝ պեօյիւք Ուհամաթա նանըն էմրի իւզրէ։ Եըւ քի Մահաթլար տու իշլէրի էթտի Ոնատօլուտա՝ Հայլարըն սէնէսի ՈՂԲ իտի. քի թիւրքձէ ֆիղան տէմէք տիր։

1244 ՈՂԳ } Հայեան կեօրտիւ Յեթուամ փատիշահ քի օ մէշհուր Նօնեա պէյի Լյասէտտինն՝ էնկիլտի Մալաթարլարա, տույտու քի պունլար եափձա եափձա իլերի կելիպ քէնտիսինկէտէ սարգընթըլըգ հոէձէքլեր. օնուն իչին տիւշինտիւ քի օնլարիլէ տօսթ օլա. պեօյլէ սիւշինէրէք քէնտի րիձալընըն իրատէթիլէ կէլի եօլլատը օնլարա ազիմ փէշքէշլէրիլէ, վէ սեօզ վէրտի՝ քի օնլարա Թապի օլա: Նչիլէր տէ կվվել կիթտիլեր Հայէն սէմթինէ Ձ՚ալալ Յայ իշխանը պուլուպ՝ օնուն մարիֆէթիլէ կեօրիւշտիւլեր Նաչու սերասքէրիլէ, վէ Մաթարըն ղայըը պեօյիւքլերիլէ. վէ փէշքէշլերի սունուպ՝ պէյան էթտիլեր Յեթուամ փատիշահըն քէլամլարընը: Նապուլ էթտիլեր Մաթարլար Յեթուամուն իսթէտիկլինի, վէ լաքին շարդ գօտուլար քի կվվել քէնտիլերինէ եօլլասըն Յեթուամ Լյասէտտինին անասընը, գարըսընը վէ գըզլարընը: Կէրչի աղըը կէլտի Յեթուամա պու Թէքլիֆ, ամմա չինքի գօրգարիտի Մաթարլարտան՝ իսթէր իսթեմէզ եօլլատը օնլարը Մաթարլար դարաֆընա: Մաթարլար տախի սէվինմէկլիլէ ալըպ՝ վէ օնլարա հիչ տօգունմայըպ՝ բահաթ իլէ սագլատըլար օնլարը. վէ եէմինիլէ քեաղատ վէրտիլեր՝ ատը Նէթմէձա քի տօսթ օլալար վէ տօսթ գալալար Յեթուամ փատիշահա: Նօգ ինձինտի պու իշէ Լյասէտտին. վէ էօձ ալմագ իսթէտի Յեթուամտան, ամմա կիւձի եէթմէզլիտի:

1548 ՈՂԴ } Իշ պու հալտէ իքէն՝ Յեթուամուն տայըսը՝ Կոստանդին քի Նամբրան շէհրինէ պուշ-

ուրուր իմի՝ պաշ գալտըրըպ սաչի օլտու Հե-
թումա՝ վէ օնուն պասպատը Կոստանդինէ վէ
գավէհէթտի Կիլիկիոյ իշխանութիւնն իլէ։ Ղալըշտը Հե-
թում օնու էլէ ալմադը. վէ պագտը կեօրտիւ քի
ծլմատը, ասքէր տէվլիրիպ՝ տիւշտիւ Կաթրօն
էյալէթինէ, վէ զապտ էհթտի օնուն եէրլէրինի.
սալթ Կաթրօն գալէսի գալտը քի օրայա սը-
ղընմիշտի Կոստանդին, էօյլէ քի գըմըլտանա-
ձագ դագէթի գալմատը։ Տարա տիւշտիւքտէ՝
րէձաձր՝ եօլլատը Հեթումա՝ քի պարըշա՝ վէ
սեօզ վէրտի քի եվլատլարընը րէհմին գօյա օնա։
Կ է լաքին Հեթում օնա ինանմայրպ՝ պարըշըպ
էհթմէք իսթէմէտի։ Ուչ քէրրէ կիտինէ ատամ
եօլլատը Կոստանդին։ Ղալմատը իսէ, պիր եօլ-
տան կիտիճէ գաչտը Կաթրօն գալէսինտէն.
վէ կիհթտի պիր օլտու Կիլիկիոյ իշխանութիւն իլէ։
Տուրմատը Հեթում օնուն գաչտրդընը վէ աս-
քէրին չօղունու տաղըթտը. վէ հաձէթի ծլ-
մայրպ տուրտուրիքէն՝ ափանսըղ եէհթիշտի Կոս-
տանդին Կիւլիկիա եօլքէսինէ Կիլիկիոյ իշխանութիւնին
ասքէրիրիլէ. վէ խայընըլըգլա եօձէկէ պէրիյէ
ասքէրի սալըպ պիրէզ էյալէթլէրի խարապ հե-
տի, Հայաստանի չօղունու գըրտը, վէ քիմիսինի
տէ էսիր էտիպ՝ Կիլիկիոյ իշխանութիւնին ասքէրինէ
վէրտի։ Կու խայընըլըդը կեօրտիւքտէ Հեթում
հարպիձէ ասքէրինի տէվլիրիպ տիւշտիւ օ
խայինն Կոստանդինին իւզէրինէ. վէ պէշ քէրրէ
օնա տօգունուպ գըրտը օնուն ասքէրինի, վէ օ
Հայտարը քի օնունըա պիրընձը հեթմիշէրիտի.
օ գատար էհթտի քի՝ կիւձինէ աթտը Կոստանդին
քէնտիսինի Կաթրօն գալէսինէ վէ օնտա գալա
գալտը։

1346 ՈՂԵ } Լաօլտիւ օ կիւնկերտե Ա֊ահաթարլարըն խանը Ա֊ինահաթա, վե եէրինէ կէչտի օնուն օղլու Պ֊ուղ խան. պու պիր դաւահքեար քիմսէ օլ մաղիլէ՝ հարաճ տէվլէրինըլեր, եանի վերկի ա֊ լանլար եօլլատը Նայաստանա, Ա֊իւրճիսթանա, վե ղայլըը եէրլերէ, վե պունլարա պաշ եթտի պիրիսինի՝ ատը Ա֊ըղուն. վե օնա տախի իքինճի թային եթտի Ա֊արապուղա ատը պիր քիմսէյի պիրիպիրինտէն խային: Ա֊էլտի Ա֊արապուղա՝ մերհամեթսիզ ասքէրիլէ կիւրտի Նայաստանա վե աթէշ կիպի եագտը տեօրթ դարաֆընը, վե պունտան զիյատէճէ էտէյիմ տիրիլէն՝ եարա չըգըպ պօղազընտա պօղտու օնու: Նայան իշխան տի Նեթուա փատիշահ՝ քի Պ֊ուղ խան փատիշահ օլմիշ Ա֊ահաթարլարա՝ եօլլատը օնա Ամթատ ատը գարտաշընը քի սերասքերի֊ լտի՝ ազիմ փէշքեշլերիլէ վե եէնիլէտի օնունլա քէնտի շարդընը վե իսթէտի օ շէհիրլերի՝ քի Ա֊ահաթարլար ալմիշ իտի Պ էյասէտտինին էլինտէն, զերէ քէնտինին իտի: Նեթիշտիքտե Ամմ քատ սերասքեր ծրայա, չօգ իքրամ կեօրտու Պ֊ուղ խանտան. վե սօնղրա եէմին իլէ գավլմաղ իչլին. վե օ շէհիրլերէ մալիք օլմասընը էլէ կէթիրտի: Ընտան տեօնտուքտե՝ օղրատը էվվել Նաչու սերասքերէ վե կեօսթէրտի օնա խանըն քեաղատընը: Տախի քէնտի Թէվապիլերի իլէ խանըն էմրինի գապուլ էտէպ՝ եօլա գօտու օնու:

15. Ամէնքս էվէնտի Հելուամոն վագրի վէ ութ-
նոդոսարըն նագէ։

Ե. 30—31.

1243 ՈՂԲ } Պու վագիթլէրտէ չօգ եէրտէ չօղալը միշտի քրիսթիանլար իչինտէ տիւրլիւ տիւրլիւ եօլսուզլուգ, կէրէք քիլիսէ խիւտուտամլարընտա, վէ կէրէք տիւնեաւի քիմսէլէրտէ. օնուն իչին Ա՛լլահըն էմրիլէ տեօրթ գարաֆետան տիւշմանլար սըգըշտըրըպ սըգլէթ էտէրլէր իտի օնլարա։ Պու սէպէպտէն չօգ սինոդոսլար օլտու Իւրոպատա քի քրիսթիանլարա պիր նիզամ վէրիլէ։ Ալ էյնէքի Նայ միլլէթինէ կիլիսիտի էօյլէ միւնասիպէթ սիզ շէյլէր, Ասատանդին կաթուղիկոս պիր չարէ պուլսուն տէյի պէօյիւք սինոդոս էթտի Ալիս շէհրինտէ սէնէ 1243. ՈՂԲ. չօգ եպիսկոպոսլար կէլտի վէ առաջնորդլար, վարդապետլէր վէ վանահայրլար վէ աշխարհական պէօյիւքլէրի վէ Հելուամ փատիշահ օղուլլարընից։ Պու սինոդոստա մատտէոսի էյի թէֆթիշ էթմէկիլէ՝ իկիրմիպէշ գանուն պաղլատըլար. սօնդ գանունու օլտու վէրէնի օֆո՜մ էթմէկ իչին։ Պու գանունլարը օրհնուէթիւն քեաղատընից կէօնտէրտիլէր պէօյիւք Նայաստանա Ասարձրբերդցի Ալ արգան վարդապետ էլ։ Ընտա օլան եպիսկոպոսլար, առաջնորդլար, վարդապետլէր, վանահայրլար վէ Ա՛ղուան կաթուղիկոսու Ալերսէս ատը, վէ ատը սանըը Յովհաննէս Ալ անական վարդապետ՝ հէ-

փխիտե գապուլ էթտիլէը օ գանուռնալըը, վէ եէմինիլ քեազատ վէրտիլէը քի պիւթիւռՀէ գուԹաուռնալ օ սինոդաուն քէլամլարընը· պուռնուն իչին ԹէքբԹալ օրՀնուԹիւն քեազատը եազատը օնլարա Կոստանդին կաԹուղիկոս ։

1248 ՈՂՋ } Պէշ եըլտան սօնդրա Կոնստէնտիոս սըբազան Պապ էչչի եօլլատը Կոստանդին կաԹուղիկոսա վէ ՀէԹում փատիշահա, պաշգաՀա կոնդակլա քի սեօյլեշմին օնլարընլէ պազի տին մատտէլերի իչին վէ պազի Հայ ատէթլերի էչինն Պու սէպէպտէն պիը գաչ եպիսկոպոս ՀէմՀ օլուպ սեօյլեշտիլէը· վէ Հէը նէ քի տին խուսուսու իչին սեօզ օլտու, Հէփիսինի գապուլ էթտիլէը, "Պիզ տէ պեօյլէ Կինանըրըզ, վէ պեօյլէ պիլիրիզ տէյէրէք ,, վէ լաքին լուզէթ իչին վէ ատէթ՝ եախօտ ապրողուԻն իչին սեօզ օլտուգտա՝ "Պունլարը տէյիշմէք օլմազ տէտիլէը, զէրէ միլլէթ պեօյլէ կէլմիշ էվվէլտէն պէրի, վէ պեօյլէ կիտէյօր, վէ միւնքիին տէյիլ զայրը տիւրլիւ էթմէք, խուսուսա քի պու մատտէլերտէ Հիչ գարըը պիը չէյ եօգ, նէ տինէ վէ նէ էյի ամլէ ,, ։

Պու իչ պեօյլէ օլտուգտա՝ վարդապետին պիրի ատը Ա արդան եախօտ Ա ախրամ ագլը չալըգ քի Պարա տաղտա սաքին օլուր իտի՝ օ կոնդակըն էօրնէկինի կէօրիւպ՝ քէնտի պաշընա Հէվասլ եազտը ՀէԹում փատիշահա· վէ օ քեազատտա Ա ատինէլերէ գարըը օնպէշ էյրի չէյ մէյտանա կէԹիրտի՝ եօզուն իլմ իլէ վէ պօզուգ ֆիքը իլէ ։ Ա է օնա կէօրէ տախի Ա՝խիԹար Ակևուացի տէտինքլէլերի եազտը օ զամանն Պետրոս

առաքեալըն ուղու օրտուզունա գարշը. վէ լաքին նէ՛ օնուն եազտըղը վէ նէ՛ պուննունքի ագըլը օլանլարա մագպուլ օլմատը։

1280 ՈՂՔ } Էքի եըլ կէչմէտի Թէքըար քեա-
ղատ կէլտի Կոնսթանդին պրբազան Պատիան
Կոստանդին կաթուղիկոսա վէ Հեթում փա-
տիշահա վէ ղայրը միւսէլլէմին՝ քի գապուլ է-
տէրլէրմի սուրը Հոդինին ի Հօրէ և Որդւոյ
Եղկոսմոսնոս։ Պու քեաղատ իւզրէ սինոդոս
Էթատի Կոստանդին կաթուղիկոս Պիս շէհրին-
տէ եպիսկոպոսլար վէ վարդապետլէրիլէ. վէ
պու մատտէի Թէֆթիշ էտիպ հէվթիսատէ գա-
պուլ Էթատիլէր վէ եազտըլար պէօյիւք Հայաս-
տանա՝ եպիսկոպոսլարա վէ մանաստըրլարա, վէ
մախսուսէն Կ անական վարդապետ վէ տուրու-
1231 } տուլար իչի։ Կնլար տախի Ձիւմլէսի պիր
աղըլտան գապուլ էտիպ եազտըլար Կոստանդին
կաթուղիկոսա վէ օնուն էթատիկի սինոդոսա քի
“Պու մատտէյէ պիզ տէ Հնանըրըզ, զէրէ ույ-
ղունն տուր սուրը քիթապա վէ ազիզ փէտէրլէ-
րին սէօզիւնէ զ։ Մախսուսէն Կ անական վար-
դապետ տէ ուղունձա եազտը պու շէյ իչին, վէ
ջօգ սէօզ իլէ խսպաթ էթտի քի պու տօղրու
սէօզէ գարշը տուրմագ օլմազ։ Պէօյլէ օլտուգ-
տա Կոստանդին կաթուղիկոս քէնտի եպիսկո-
պոսլարընըն իրատէթիլէ եազտը Կնտուվկեն-
տիոս պրբազան Պատիա քի պիզտէ սիզինիլէ գա-
պուլ էտէրիզ՝ սուբ Հոդի բզխուսմունու Հ Հօրէ
և Որդւոյ։ Պագ Հայ Թարիխինտէ. Է. 31։

Կ եըլ էօլտիւ Կ անական վարդապետ Մխի-
թար Վէօշուն շայրնտի վէ կէօմիւլտիւ մէզարա

Խորանաշատ տէտիքլէրի մանասէթըտա ։ Պու-
նա չօգ քիմնէլէը շայիրտ օլտու· ծնլարտան պէ-
րի իտի Ակրակոս Ղանձակեցի քի Հայ Թա-
րիխլէրի եաղտը, վէ օ պիրի Ա արդան Ղարձր-
քեբդցի քի գլսաձա Հայ Թարիխի եափտը, վէ
պիր մուխթասար սաղմոս Թէֆսիրի վէ ղայրը
մանոս քիթապլարը· իչ շարական տա տիւզտիւ·
պիրի Ներսէհ Հ, իքինձիսի Ի յանսահմոն ծովէ,
իչնինձիսի Ներ ղէդէրեցին ։ Պունա շայիրտ
օլտու Յովհան Իզնկացի ։ Ծէքքարտ տէօնէ-
լիմ շիմտի Ծամթարլարըն Հ Վալինի նագլ Թա-
մէկ ։

16· Ծամթարլարըն՝ Հայլարա ուբէնը վէրմէ, վէ
Հէրոտոն Ա՝անգօ խանա հէրմէ ։

Ե· 32—33·

1931 2 } Ղօլտու օ կիւնլէրտէ Ծամթարլարըն
խանը Ղիուգ, վէ էէրինէ կէչտի Ա՝անգօ խան
ծնուն խըրըմը ։ Պու տախի չիւնքի Ղիուգ կի-
մի գամահքեար պիր քիմսէ իտի, էօլտուր
Հայաստանա մէրհամէԹսիզին պիրինի՝ ատը
Ա՝ըզուն քի էօգարտա զիքը օլունտու· օ տախի
քէնտի կիսի մէրհամէԹսիզ վէ խային քիմսէ-
լէրինէ կէլսիզ՝ ան էաչընտան էօգարը օլանլարը
ատամ պաշընա ալԹմըշար ղուռուշ Հարաձա
քէատի, վէ վէրմէյէնլէրէ էզիյէԹ էտէր իտի·
պիր շէյ ծնլարտա պուլմատըգտա՝ միւլքլէրինի
ալըր իտի վէ չօղունուն գարըսընը վէ էվլատա-

ըրնը տախի ։ Վ՚իմ գաչար եաինօտ կիզլէնիրսէ՝ օ ատամլարը ա՛րայա ա՛րայա պուլուպ վէ էլլերինի արտլարընա պաղլայըպ եաշ չըպուգլա տեօյէլ-լերիտի, վէ սօնդրա ազդըն վէ գուտուզ քեօ-փէքլէր սալարլարիտի իւզէրլէրինէ, քի օնլարը տալայարագ վէ փարա փարա էտէրէք՝ Ն՚օլտու-րիւլլէր իտի ։ ( ) Երլըն Հարաձընը տէվլիրտիք-տէն սօնդրա էմր էյիտի քի հէր երլ օ Հարաձը վէրսինլէր՝ հէմ ատամ պաշընա վէ հէմ էվ պա-շընա. վէ Թէքքար Թարլա, օվա, չայ, աղաճ, էօքիւզ, սա՛Թ կիպի օլան շէյլէրի՛ տէ վէրկի պաղ-լատը ։ Պեօյլէ օլտուգտա պաշլատը մի՛լլէԹ ինկլէմէկէ, զէրէ չարէ գալմատը էօտէմէկէ. նի՛ վագիԹլէրի վա՛րիտի գաչմաղա, վէ նի՛ եէր պու-լունուր իտի սագլանմաղա ։

1282 2Ա Ի՚չիԹտիքտէ ՀէյԹում փատիշահ՚ Ա՚նդօ խանընը ԹախԹա կէչմէսինի վէ էօյլէ սաղըր վէրկիլէր սըգլէԹինի՝ կիԹմէք իսԹէտի օնա ։ Ա՚մմա չիւնքի էօլտու օ կիւնլէրտէ քէնատի վէվ-ձէսի Օ՚ապէլ սուլթան, պիր էզ կէձիքտի. սօնդ-րա գօճամիշ վէ փիր օլմիշ պապասընը քէնտի եէրինէ Ա՚այիմմագամ տիքիպ՝ Հաղըրլանտը 1284 2Գ եօլա չըգմաղա. վէ չիւնքի տիւշմանլար իւ-չինտէն կէչէձէկ իտի՝ գլյաֆէԹինի Թէպտիլ էտիպ, կիզլիձէ կիԹտի Ա՚արսա վէ քէնտի ա-տամլարընա սըմարլատը քի պաշգա պաշգա եօլ-լարտան ծրայա կէլսինլէր ։ Հաչան Հէփիսիտէ պիրիքտի ծրայա, ալտը կիԹտի Ա՚ղուանք մէմ-լէքէԹինէ. վէ օնտան Տէմիր գափույա կէչիպ եէԹիշտի Ա՚ամաարիսԹանա վէ Ա՚նդօ խանընա պուլուշուպ՝ սունտու փէշքէշլէրինի. վէ օնտան

չօգ բայէթ վէ չօգ բաղպէթ կեօրտիւ՝ օ գա-
տար քի՝ ընտան զէյատէ ումուլմազիտի ։

Լէվի կիւն կէչտիքտէն սօնդրա՝ Մ՝անգօ խան
պիր պեօյիւքլիւք պէրաթը վէրտի Յեհուտա ,
պիր քեաղատ տախի վէրտի՝ տայիմ տօսթ գալ-
մաղա , վէ սեօզ վէրտի հէր իշտէ ընա եարտըմ
էլմէկէ , պու շարդիլէ քի օ տախի վէ ընտան
սօնդրա կէլէնլէրտէ՝ տօսթլուգտա գալըրնալար
վէ քէնտիսինէ թասպի օլսունլար ։ Պիր պաշգա
ֆէրման տախի վէրտի քի քիլիսէլէր վէ քիլիսէ
խիւտտամլարը վէրկիտէն մուաֆ օլսունլար ։
զայրը պիր քեաղատ տախի վէրտի՝ Յայլարըն
վէրկիսինի էնտիրմէկէ՝ ազ շէյէ գանատաթ էտ-
րէք ։ վէ Յեհուտան սեօզի իլէ Լ՝ըղունու կէ-
րի տեօնտիւրիւպ՝ զընտանա գօտու ։ Մ՝ է սօնդ-
րա ասքէր թային էտիպ՝ ալայիլէ եօլա գօտու օ-
նու ։ Լ՝օլա տիւշիւպ Յեհուտ՝ չօգ եէրլէրտէն
կէչէրէք՝ կէլտի Յայաստանա վէ Շ իրակ էյա-
լէթինէ կիրիպ՝ պուլուշտու Լ՝աչու սէրտասքէրէ ։
վէ խանըն ֆէրմանլարընը ընա կեօսթէրիպ՝ չօգ
բայէթ կեօրտիւ ընտան ։ ( ) սէմթլէրտէ օյա-
լանըլ լիքէն՝ ծրատտա օլան Յայլարըն պեօյիւքլէրի
վէ եպիսկոպոսլարը վէ վարդապետլերի կէլտի-
լէր ընուն այաղլնա , վէ զայէթ իլէ իզզէթ էթ-
տիլէր ընա՝ քէնտիլէրինէ փատիշահ գանըմագ-
լա ։ ( ) տախի ընլարա չօգ մուհաֆազէթ կեօս-
թէրտի վէ չօղունա պախչիլէր վէրտի ։ վէ հէ-
փիսինէտէ եալվարտը քի տայիմ մուհաֆազէթ
իլէ պիրլիքտէ օլսունլար ։ Լ՝էնտիսիտէ չըգտը
ընտան Ծալաթար ասքէրինէ՝ քի Լ՝աչու վէրտի
ընա եօլ իչին , Մ՝իջագետէ կէլտիքտէ՝ ասքէրի

պահպանելը իւն կերպ չէվերիպ՝ կեղտի քէնտի եէ-
րինէ յունիս այրն՝ եանի հազիրանըն պէշին-
տէ : Պու կիթմէ կէլմէ սիւրտիւ պիր եըլ վէ
տեօրթ այ :

1288 / ՉԴ } Նայեան տուլտու Պօնեա պէյի Հեթու-
մեան Պահաթար իւն պիր օղմասընը՝ ձէնկէ գալգտը
օնուն իւզերինէ . ալտը ասքէրինի վէ եիւրիւտիւ
Կիւլիկիա էօլքեսինէ Ա ահկա կէչիտինտէն :
Պարշը տուրտու օնա Հեթում՝ օղուլլարը իւն
վէ գօվալատը օնու օկէչիտտէն, վէ արտընա տիւ-
շիւպ ալտը օնուն էլինտէն չօգ եէր վէ չօգ շէ-
հիր . ալտը Պերմանիկ շէհրինի վէ Պէհէմանիյի
քի էվվէլտէն օ սէմթին պէյլերի ալմիշ իտի
Նայալը էլինտէն :

( ) կիւնլերտէ՝ եանի Հեթում փատիշահըն
Պահաթարլարտան տեօնտիւկի վագիթտէ՝ Ա՝ան-
գօ խան՝ քէնտի Նուրլաւ ատը գարտաշընը փա-
տիշահ տիքտի Ա՝ձէմլերէ վէ Նայալարա վէ մէյ-
տան վէրտի օնա Թա Ռում տէնիզինէտէք քի
հայձա Ա՝իջերիյէն ծուվտերիզ : ( ) տախի հի-
սապսըզ ասքէր իւն օրայա վարտըգտա զամպդ է-
տիպ՝ եիւրիւտիւ սօնդրա Ա՝սորեստան սէմթինէ
վէ Ա՝իջագետ Թօփրաղընա վէ ալտը Պաղտա-
տը , վէ գըրտը ծրատտա օլանլարը քրիսթիանլար-
տան ղայրի . վէրէ Նուրլաւըն գարըսը ցօղուզ
խաթուն տէտիքլերի՝ քրիսթիան օլմաղ իւն ,
քրիսթիանլարը իսթէյիպ սահապլըգ էթտի :
( ) վագիթտէն սօնդրա գալգտը ծրատտան Նա-
գարացիներին խալիֆէլիք տէվլէթի վէ Թախ-
թը սէնէ 1258 . Ձէ : Պ այրը չօգ շէհիրլեր տէ
ալտը Ա՝իջագետտէ , Ա՝երտինի , Խառանը ,

ՊիրէՃիկի վէ ղայըը եէրլէը։ Ո՛նտան Ա՛խորի Թօփրաղընա կէչիպ ալտը Հալէպի վէ Շամը։ Ա՛իրտի սօնղրա Պաղեստին մէմլէքէթինէ վէ 1859 ՃԸ } օնուն տախի զապդ էթտի։ Պու Հուլաւըն կէլիշինտէն չօգ գօրգտու Հէթում փատիշահ· օնուն իչին Կոստանդին կաթուղիկոսու պիլէ ալըպ՝ չըգտը կիթտի Հուլաւա ազիմ փէշքէշլիը իլէ, վէ վէրտի օնա զիյատէսի իլէ փատիշահ վէրկիսինի· վէ օնտան րաղպէթ կէօրիւպ՝ տէօնտիւ եէրինէ։ Ո՛օգ իչլէրտէն սօնղրա՝ Հուլաւ փաշալար վէ մուհաֆըզլար գօյուպ ալտրը եէրլէրէ՝ տէօնտիւ Հայաստանա, վէ օնտան Ա՛ուզան չէօլինէ։

1860 ՃԹ } Ա՛ըսըրլըլար իչինէ տիքտէ Հուլաւըն կէրի տէօնմէսինի, եիւրիւտիւլէր օնուն ալտրը ընհիրլէրին իւզէրինէ վէ չօգ եէր զապդ էտիպ, ալտրլար Հրուսաղէմի վէ Հալէպի։ Պունլարըն կէլմէսինտէ՝ տայանամայըպ օ մուհաֆըզլար՝ գաչտրլար Կիւլիկիա Թօփրաղընա, վէ տախիլ տիւշտիւլէր Հէթում փատիշահա։ Ո՛ տախի պունլարա էսպապ վէ աթ վէրիպ՝ սաղ էսէն եօլլատը Հուլաւա· պէօյլէ էթմէկ իլէ Հէթումն շանը չէօհրէթի պէօյիւտիւ Ո՛աթարլարըն գըթընտա։

17. Ա՛ըրլըլարըն կէ-լէկիա ուէմրինէ եէ-բէ-ռեսէ, վէ պէրինձի Յակոբոն կաղո-ղէկոսլըղը։

Ե. 34.

1268 ձԹ. } Նայան պիլտի Ա՛ըսըր սուլդանը՝ ատը Ընտուխտար Թիւրքձէ Պընտըգտար քի Նէ-Թուռ փատիշահ Ասաթարլարիլէ պիր տիր վէ Ասաթարլարըն էլնիլէ ալմըշ պիր գաչընը Ա՛ըսըր սուլդանը հիւքմի ալԹընտա օլան շէհիր-լէրտէն, ծնլարը Թէքրար էլի ալԹընա ալմագ խսԹէյիսպ, էվվել հապեր կեօնտէրտի ծնա վէ խսԹէտի օ շէհիրլերի։ ( ) տախի ձէվապ վեր-տի քի " ( ) շէհիրլեր էվվելտէն պիզիմ իտի, ասնղրա զայրըլարը ալմըշլըրըմըշ. ծնլարը Ասա-Թարլար ալտըգտա, կերի չէվիրտիք պիզիմ տիր 1266 ձԹ. } տէյի "։ Պու ձէվապտան գըզտը Պընտըգ-տար վէ ասքեր տէվշիրիպ եօլլատը ՆէԹուռմուն իւզերինէ. ծնլար տախի մէմլէքէԹի Թէտարիք-սիզ պուլուպ՝ կիրտիլեր իչերի, վէ չօգ հէր երգ-տըլար։ Պունու կեօրտիւքտէ ՆէԹուռ փատի-շահ՝ իլի պեօյիւքէտիպ ասքերինի՝ վերտի իլի օղ-լունա՝ Ա ևոնա վէ Ասորոսա. վէ ծնլարը տիւշմանի իւզերինէ սալըպ՝ քէնտիսի կիԹտի Ասաթար-լարա քի իմտատ իսԹէյէ ծնլարտան։ Նինիզ ՆէԹուռ կէլիպ եէԹիշմէտէն՝ տիւշմանլար տիւշտիւլեր Նայլար իւզերինէ վէ գըլըճ չալըպ՝ գըրտըլար ծնլարը վէ գալանլարը գաչըրտըլար։ Իշ պեօյլէ օլտուգտա՝ Ա ևոն վէ Ասորոս գար-տաշլար՝ գալան ասքերի տիւզիւպ գօշուպ՝

Թէքրար սալտըլար տիւշման իւզէրինէ վէ ու-
մուլմայաճագ իհտիմալէ՝ տիւշմանտան գըրտը-
լար օնպին քիշիտէն արթըգ ։ Ամորս զիյատէձէ
ձէնկէ կիրիշտիքտէ՝ եարալանըպ ծրատա տիւշ-
տիւ ։ Պարտաշը Լևոն տախի պիր գաչ Հայըն
նիֆագը իլէ՝ տիւշմանլար էլինէ տիւշիւպ,
զէնձիրէ գօնտու օթուզ եաշընտա շահպազ ի-
կիտ ։ Պաշլատըլար արթըգ տիւշմանլար էօթէյէ
պէրիյէ տիւշմէկէ · չօգ Հայ գըրտըլար վէ չօգ
եէրի աթէյէ վուրտուլար՝ թա Ստանա շէհ-
րինէտէք · վէ լաքին ալամատըլար մէթին շէհիր-
լէրի վէ քալէլէրի · սալթ Ամա շէհիրի տայանա-
մայըպ տիւշտիւ տիւշման էլինէ · օնլար տախի
եաղմա էթ տիլէր օնտա օլան շէյլէրի · ալտըլար
փատիշահ Համինէսինի, եագտըլար օ պէօյիւք
քիլիսէյիքի Հէթում եափմիշիտի վէ էսիր էթ-
տիլէր շէհիրտէ օլանլարըն չօղունու ։ ( ) սէմթ-
տէն չօգ տօյումլուգ տէվշիրտիլէր վէ գըրգսին
գատար էսիր ալըպ կիթ տիլէր Ամ՝ըսըրա ։ Կէլ-
տի Հէթում Ամաճար ասքէրիլէ վէ օլան իշ-
լէրի կէօրտիքտէ շաշտը գալտը վէ ինսանտան
իւմիտինի քէսիպ՝ Ալլահա սըղընտը ։ Ա է Ամա-
թար ասքէրինէ Համլարընը վէրիպ կէրի եօլ-
լատը · զէրէ աղըր վէ չէքիլմէզ իտի օնլարըն
գահրը ։ Ինտիսիտէ քի թէսէլլիսիզ գալմիշ-
իտի՝ զայրըլարա թէսէլլի վէրիրիտի · վէ ձիւմ-
լէսինի եիւրէքլէնտիրիրիտի քի Ալլահա սըղըն-
սընլար, զէրէ իւմիտի եօզ իտի՝ քի ինսանտան
եարտըմ էէթիշէ ։

Հաչան կէօթէ իւրտիւլէր Լևոնու Ամ՝ըսըրա՝
Պընտըգտար օնու կէօրտիքտէ սէվտի վէ սեօզ

վերտի օնա քի քինտի եէրինէ եօլլասըն, վե լաքին Թէվֆիկըլի գէյվէմէտիլը. եավաշ-տը | Լեան՝ քի իզին վերսին պարի վընձիլիլիք | Զրուսաղէմ կիտէ. օ տախի իզին վերտիքտէ՝ պիր գաչ հաֆթէյի իլէ կիթտի | Զրուսաղէմ վե զիյարէթինի էտիպ տեօնտիւ Ա՝ըսըրա. վե զընտանա գէօնուպ՝ գալտը ծրատա պիր եըլ, վե տայիմա տուվա էտէրէք վե քիթապ օգույա-րսպ՝ ծնլարտան Թէֆէլլի պուլուր իտի։ Ա և 1267 ձ.Տ.} լաքին ծնուն պապասը Հէթում փատիշահ պիր Թէֆէլլի պուվմայրսպ՝ միւշավէրէ էյթտի պէօյուքլէրիլիլ վե ծնլարըն իրատէթիլիլ էյլի եօլլատը Ա՝ընտրգտալ սուլթանա ապիմ փէշ-քէշլէրիլէ վե տիլէտի օղլունու. օ տախի Ձէ-վապ վերտի, "Ա՝էնիմ տէտի պիր խըսըմըմ վար Ա՝ղուր ատը՝ քի Ա՝ֆաթարլարա էսիր տիւշտիւ, ան-նին չիւնքի ծնլարըս տօսԹլուղուն վար՝ էկէր էլլէրինտէն գուրԹարըպ պանա կէօնտէրիրսէն՝ պէնտէ օղլունու սանա եօլլարըմ,,։

Ա՝էվինտի Հէթում պունու իշիթտիքտէ վե չափըչագ գարտաշը օղլունու փէշքէշլիլ էյլի կէօնտէրտի Հուլաւըն օղլու Ա՝պաղա խանա, վե ըէձա իլէ ատը ծնու Ա՝ֆաթարլար էլինտէն վե եօլլատը Ա՝ըսըր սուլթանընա։ ( ) տախի օ զաման չաղըրտը | Լեանու Հուզուրունա վե ծնա եէմին վերիպ քեաղատ ատը քի տայիմա տօսԹ-լուգտա գալըրն վե եօլլատը պուպասընա։ Ա՝իւժ-տէչի էէԹիշտի Հէթում՝ քի օղլուն կէլիյօր. օ տախի պէօյուք ալայ տիւզիւպ՝ ասքէրի վե րիձալը իլէ ծնա գարշը վարըպ՝ սարըլտը պօյնու-նա, վե սէվինճինտէն աղլայարագ ատը կէԹիր-

տի Տարսոն շէհրինէ վէ Հէմասէթըն Ղիւմլէսի պաշլատը շիւքր էթմէկէ Ալլահա քի քէրէմի-նի կէօսթէրտի օնլարա · պու իշ օլտու սէնէ 1269 · Զ֊Ը · ( ) կիւնլէրտէ հէլմիշ իտի Կոստանդին կաթուղիկոս քի 47 սէնէ կաթուղի-կոսլըգ էթմիշտի Հռոմկլատա ։

1269 Զ֊Է } Յակոբ էվվէլքի՝ Տարսոն շէհրինատէն Կոստանդին կաթուղիկոսուն հէլմէսինատէն սօնղ-րա պիր գաչ այ կէչտիքտէ, պէօյիւք սիւռդու իլէ կաթուղիկոս օլտու · վէ էվվէլլէ օթաւրտու Հռոմկլատա օնուն իչին Ալայեցի տէնիլտի ։ Պունա Պէրպառական տէրլիքիտի եանի ալիմ, չօղ իլմի օլմասը վէ իլմ իլէ շէյլէր եազմասը իչին ։ Պու եափտը օ շարաականը քի պաշլար Յուհէ-ուդէ Ալոն սուրք Ալստուածածինին տօղտուղու կիւնի իչին ։ Պու Յակոբ կաթուղիկոս Ալերսէս Շնորհալիյին ընդհանրական տէտիքլէրի քեա-զատարլընը չօղ էօրնէքլէրէ եազտըրըպ էօթէյէ պէրիյէ կէօնտէրտի , վէ մէքթուպլար եազըպ՝ սըմարլատը քի օգուստունլար , վէ եազտըղը թէն-պիհլէրի դուքթուրունլար ։

1269 Զ֊Ը } Պիր էլչտան սօնղրա՝ Հէթում փատի-շահ չաղըրտը եանընա կաթուղիկոսու վէ բի-շաղընը , վէ օնլարըն էօկիւնտէ Լեռնու փատի-շահ թախթընա կէչիրտի Տարսոն շէհրինտէ վէ օնա վէրտի փատիշահլըղընը ։ Ակընչի Լեռն պու թէքլիֆի պօյնունա ալմատը , վէ լաքին չօղ զօր էթտիքլէրինտէ գապուլ էթտի տալէ փա-տիշահլըղը՝ Պարսն նամընէ , խաթէմէտի քի փատիշահ տէնիլտին ։ Պէօյլէ օլտուղունու կէօր-տիւքտէ Հէթում փատիշահ եուրէկի բահաղ-

լանտը . վէ տիւնեանըն ղայիլէսինատէն կէրի չէ-
քիլիպ՝ կրօնաւոր օլտու , վէ ատընը Ա՝ակար
գօտու , վէ պիր գաչ այտան սօնղրա էօլտիւ վէ
կեօմիւլտիւ մէզարա Ղրապարկ տէտիքլէրի մա-
նաստըրտա . փատիշահլըղը սիւրտիւ 45 սէնէ :

18 . Իւլիւնճի Լոնուան վագըն վէ էյինճի Կո-
փանդինին կառոզլուկոսլըղը :

Ե . 34 — 36 .

1269 Ձմբ. Լոն իւչիւնճի՝ էվվէլքի Հեթումուն
վէ Օսկէլ սուլթանըն օղլու , պապասը էօլ-
տիւքտէ՝ եաս դուեթուպ օ գատար Թաստանտը
քի իւչ այ իսասեթալանըպ՝ էօլիւմ տէրէճէսինէ
վարտը : Պունուն պէօյլէ եաս չէքտիկինի իշի-
տիպ Ա՝ըսըր սուլթանը վէ ղայրը պէօյիւք քիմ-
սէլէր վէ Մահաթալարըն խանը Ա՝ղաղա՝ Հու-
լաւըն օղլու , էլչիլէր կէօնտէրտիլէր քի օնա
Թէսկիլլի վէրսինլէր , վէ զօր էթսինլէր՝ քի փա-
տիշահ նամը իլէ տէվլէթինի սիւրսիւն վէ
1270 Ձմթ. քէնտիսինի ըահաթ դուեթսուն : Պուգա-
տար տօսեթլարտան պուգատար մուհապէթ
նիշանլարը կէօրտիւքտէ Լոն՝ Թէսկիլլի պու-
լուպ քէնտիսինէ կէլտի վէ փատիշահ օլուպ
Տարատն շէհրինի Թախթ էթտի , վէ պաշլա-
տը հէր գարաֆտան նիզամ վէրմէկէ քէնտի
տէվլէթինէ . արթըրտը ասքէրին էօլէֆէ-
սինի , վէ սատագա Թայինն էթտի էօգսուլլա-
րա , վէ իսասեթալար էվվէ եափտը : Ղամիր է-
տիպ էէնիլէտի օ շէհիրլէրի վէ քէօյլէրի քի

տիշմանլարտան պօզուլմիշ իտի, խուսուսա
1271 ՁԻ} Ալա շէհրինի, թամիր էթտի գալէլերին
երզըզ էրլէրինի տէ։ Ա՛անասէթըլարը տիւզ-
տիւ վէ չօգ եէրտէ մէտրէսէլէր վէ մէք-
թէպլէր եափտը։ Ա՛րուսաղէմտէ Հրեշտակա-
պետաց տէտիքլէրի մանասէթըրըն տուվարընը
եափտը, վէ հէր նէ գատար էսկի վէ էյի քի-
թապլար վար իսէ՝ էէնիտէն եազտըրըպ՝ մանաս-
թըրլարա էօլէշտիրտի։ Ա՛յրէյէ կիտէրսէ՝ ճ-
բատա օլանլարա էէմէք վէրիրիտի, վէ Ձիւմէ-
սինէ՛տէ էյլիք էթմէք իսթէր իտի, գապիյէթի
եավաշ, իչի կէնիշ, սապըր չօգ, կիւլէր եիւգլիւ,
էլի Ձեօմէրտ, ագլը պօլ, կեօսթէրիշի պինա-
զիր. զէվձէսի Ա՛ինա իսթիւն տախի քէնտի
կիպի։ ( )նակիր էվլատը օլտու պունուն, էէ-
տիխ էրքէք, ատլարը Հէթում (Օտրոս, Ա՛մբատ,
Ռոստանդին, Ա՛երսէս, ( )շին վէ Ա՛լինախ. վէ
տեօրտի զըզ՝ ատլարը Օ՛ագլուն, Պ՛չխոյ, Ա՛ա-
բիամ վէ (Ա՛եփանէ։
1272 ՁԻԲ} Ա՛քի եըլ րահաթ փատիշահլըգ սիւր-
տիւքտէն սօնդրա՝ ռահաթսըզլըզը պուլտու
Լևոն տիւրլիւ տիւրլիւ քէտէրլէր կեօրտիւ.
Ա՛յն էվվէլ օնուն րիձալը գըսգանըպ՝ տիւշմանի օլ
տուլար օնա վէ երգմագ իսթէտիլէր օնուն տէվ-
լէթինի վէ վիւճուտինի տէ գալտըրմագ։ Պ՛ուն
1273 ՁԻԳ} լարըն տէփրէնիշինի կեօրտիւքտէ Լևոն,
ա՛լ իլէ պիրէր պիրէր պունլարը դուԹուպ՝ գալէ-
լէրինի զապտ էթտի վէ Ձանլարընա գէմմայըպ՝
Ա՛լահա հէվալէ էտէրէք սալը վէրտի օնլարը.
Ա՛լահ տախի օնլարըն զաղէպինի վէրիպ՝ քիմի
ափանըզ էօլտու, քիմի խասԹալանտը. պաղի-

լերի սանձյա գումարտու վէ պազիլերի հօգ-
տուլուգա տիւշտիւ։ | ազին պունլարտան պա-
զիլերիտէ էօՀ ալմազ՝ իչին՝ Ա՛ըըրա կիտիպ՝
գըզըշըլըտըլար Պընտըգտար տուլգանը | Լռնա
գարշը, օ գատար քի եէմինինէ գարշը Հազըր-
լանար կէլմէկէ | Լռնաւն իւզերինէ։ Ա՛ է չիւն-
քի պիլիը իտի քի Ա՛ըտալար | Լռնա ատիշման
տըր՝ պիր էթտի ծնլարը քէնտիսինէ. ալար
Ա՛խըրքման Ձինանինտէն տախի չօգ ասքեր։

1974 ՀԻԳ | Հայլար պիլմէյերէք Պընտըգտարըն
Ֆիքրինի, Հէր քէս քէնտի եէրինտէ օՀտուրուպ
տուրմըր իքէն, ափտանըզ կէլտի կիրտի Պըն-
տըգտար Ա՛իւլիկիա մէմլէքէթինէ։ Շ աշտը վէ
գօրգտու | Լռն. վէ չիւնքի իշքիլի վար՝ իտի տա-
քէրինտէն՝ վէ պայրի բիՀալընտան՝ Ձէտարէթ
էտիմէտի ծնա գարշը ջըգմադա, ալտը պաշընը
վարտը արզընտը տարի եէրլերէ։ Ցիւշմանլար
փէրվասըզ իչերի տալըտ՝ վէ մէմլէքէթի այագ
ալթընա ալըտ՝ ջընտատըլար վէ իտարատ էթ-
տիլեր քէօյլերի վէ Հիսապըզ շէհիրլերի, վէ
պուլտուգլարընը գըլըձտան կէչիրտիլեր։ Պան-
լարըն ջօղու կէլտի գումարտը Ա՛իս շէհրինի վէ
ծնու ալամատըգլարընտա՝ տիւշտիւլեր Ցարտն
շէհրին իւզերինէ. վէ չիւնքի ծնտա իտի փա-
տիշահ Հազնէտի, Հէր նէգատար գումմէթլերի
վար իսէ՝ ծնա տարֆ էտիպ՝ ալարտար Ցարտնու.
ացատարար քիլիսէլերի, եագտըրար փատիշահ
տարայընը վէ տուրբ Ա՛ոֆիա քիլիսէսինի. Երգ-
տըրար գօնագլարը, էսիր էթտիլեր ջօղունու,
վէ եաղմադայրադ՝ եէրլերինէ կէթտիլեր։

1978 ՀԻԳ | Պու գատար գիյան կէօրտիւքտէ | Լռն

փառիշահ՝ եաս գուԹատու վէ զայէԹ իլէ Թա-
սալանըպ , նէ էտէՀէկինի պիլմէտի : Պէօյլէ
տէրտ իչինաե իքէն՝ Հապէր ալտը քի Պըն-
տըգատ՝ Ա՛ըըրա էէԹ իչմէտէն Հիսապսըզ
ասքէր տէվշիրիպ՝ ԹէքրաՐ կէլիյօր տաղըլընըգ-
լա : Պաղատ կէօրտիւ Ա՛ևոն քի իշ ֆէնա ,
գաչմաք իլէ ծմայօր վէ կիպլէնմէքլէ գուրԹու-
լանայօր , Ա՛լահա սըղընարագ՝ տէվշիրտի գա-
լան ասքէրինի , վէ սանքի վազ էԹմէկ իլէ գուվ-
վէԹլէնտիրտի ծնլտը՝ քի պարի տէն ուղուրու-
նա տիւշման իլէ Ձինք էԹսինլէր : Ցիւշման
եապլաշտըգտա՝ Ա՛ևոն ալԹը պէօլիւք էտիպ աս-
քէրինի , պիր պէօլիւկինի քէնտի ալտը , օ պի-
րինի վէրտի ամուՃասընա քի սէրտասքէր իտի՝
ատը Ամհատ իսԹիխարՃա պիր ատամ՝ վէ զայըը
պէօլիւքլէրի զայըը քիմսէսիզ վէրիպ՝ էմր էԹ-
տի Ամհատա քի էվվէլ քէնտիսի ազ ասքէր
իլէ չըգա տիւշմանտա գալըը . վէ օսմիւլէրինի
տէօրԹ գարաֆտան փուտույա գօյուպ , քէնտի-
սի ուտուլ իլէ կէչտի տիւշմանլըն ատտ գարա-
ֆընա :

Ա՛չան կիւտի տիւշման Ամիւկիա Թօփրաղը-
նա ծնա գարշը չըքտը Ամհատ . ծնլտը տախի զանն
էԹտիլէր քի՝ տալԹ օ ասքէր տիր գարշը տու-
րան , ծնուն իչին գօրգուտուզ էիւբիւչէ էԹտի-
լէր Ամհատըն իւզէրինէ . օ տախի հիւՃում է-
տիպ՝ ծնլտըը իւչքիւԹտէ , փուտույա գօ-
նանլտը տախի տէօրԹ գարաֆտան իւզէրլէրի-
նէ տիւշտիւլէր . Ա՛ևոն էէԹ իչտիքտէ Ձիւմլէտի
պիրտէն տիւշմանը օրԹայա ալըպ գլըտըլտը .
էօյլէ քի լէշլէրի էրղըլըպ՝ մանէ օլտու գաչան-

լարա ։ ԿիւՃիլէ գաչտը Պընտըգտար սուլդան վէ սէրասքէրի պիր գաչ քիշիլէ ։ պունլար գաչարիքէն՝ տիւշտիւ Մլեաա արտընՃա ։ վէ լաքին աԹը գըզըլըն սալարիքէն այաղը աղաՃա վուրուլուպ՝ գըրըլտը ։ ծնուն իչին կէրի տեծնտիւ վէ պիր գաչ կիւնտէն սոնղրա էօլտիւ ։ Չայլար տախի տիւշմանլարըն Թալանընը տէվշիրիպ կէրի տեծնտիւլէր՝ Ալլահա շիւքր էտէրէք ։ Պեօյլէ օլտուգտա Պընտըգտարըն պուրնու էնտի վէ Կառնա էլչի եօլլայըպ պարըշտը ծնուն լա ։ եէմին պիլլահ էտէրէք քի ծնտան սոնղրա տայիմ տօսԹ օլսուն Չայլարա ։ ( ) կիւնլէրտէ Պոծնեանըն պէյիտէ իւչ քէրըէ եիւրիւտիւ Կիւլլիկիայա վէ իւչ քէրըէ տէ եէնիլիպ՝ կէրի տեծնտիւ ։

Պու իչլէրի իչիԹտիքտէ ԾաԹարլարըն խանը Ալպաղա՝ հազ էտիպ՝ փէշքէշլէր կեծնտէրտի Կառնա ։ վէ գըլըՃ վէ ղայրը սիլահ քի ծնու եիւրէքլէնտիրսին տիւշմանա գարշը ։ Պունա հասէտ էտիպ՝ գրոգանտըլար Պոծնեա վէ Պոդրաման սէմԹլէրինտէ օլան ԾաԹարա միւդի այլազդիլէր վէ ԾաԹարլարա կէչտիլէր Կառնու, վէ ծնտան շիքեայէԹ եԹտիլէր Ալպաղա խանա ։ Կէ քէնտիլէրի պիր օլտուլար Ալըրըլըլար իլէ քի ԾաԹարըն հագգընտան կելսինլէր ։

1276 / 2ԻԹ } Տուգտու Կառն պունլարըն իչինի վէ քեաղատլարընը պուլուպ կեօսԹէրտի ԾաԹարլարա ։ ԾաԹարլար տախի պունու տուգտուգտա եիւրիւտիւլէր օ տիւշմանլար իւզէրինէ վէ չօղունու գըլտըլար ։ վէ աշիքեարէ կեօրտիւլէր

քի եալան վչ ինֆլիրա տըր չնքեայէթլէրի ։ Պունուն իչին Ա՛պաղա խան տախի թէքքար հէտիյէլեր կեօնտէրիպ Լեոնա , օնու սատըգ
1378 ՁԻԷ } տօսթ պիլտի քէնտիսինէ ։ Պիր գաչ կիւն րահաթլանտըգտա Լեոն՝ ղայըր քէտիրլեր եէ. թիչտի օնա . զէրէ օ կիւնլէրտէ էօլտիւ սէվկիւ. լիւ օղլու ատը Ա՛երսէս վչ Ա՛չխոյ ատը գըզը . վչ քէնտիսինտէ աղըր խասթալըղա օղրատը . սօնղրա զէվձէսի տէ էօլտիւ Ա՛ննա խաթունն՝ Ակեոան թագուհի ։ Ա՛տաւն խասթալըղը տա. խի օլտու Ակիւլիկիա էօլքէսինտէ՝ քի չօղ ատամ էօլտիւ ։ Ալ է պու սէպէպտէն թօփրագ իչլէն. մէյիպ՝ էքին պիչին ծլմայըպ՝ եէյէձէք վէրմէ. տի ։ Պիր գաչ զամանտան սօնղրա էօլտիւ Յա. կոբ կաթուղիկոս Ալայեցի 19 սէնէ կաթուղի. կոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա ։
1387 ՁԼԶ } Կոստանդին իքինձի՝ Ա՛այոցերի եպիսկո. պոսու՝ Կատուկ տէտիքլերի քեօյտէն՝ լաղապը Պրոնագործ՝ պեօյիւք զիյնէթիլէ կաթուղիկոս օլտու աւագ շաբաթ կիւնի , վչ օթուրտու քիւրսիյէ Ալիս չէհրինտէ ։ Պունուն կիւնինտէ զուհուրէթմիշ իտի Յովհան վարդապետ Ա՛զըն. կացի քի Ա՛ործորեցի տախի տէնիլիր լաղապը Պլուշ , Ալ Սրդան վարդապետին շայիրտի . պու չօգ էյի չէյլեր եազտը վչ Ուսաւորիչին շարա. կանլարընը պու եափտը՝ Ա՛յօր զո՛ործաձեաւ վչ Երինչ ամենայն ։ Ալ է չինքի պունուն կիւնիւն. տէ պէյան օլտու սուրբ Ա՛երսէս Հայրապետին նշխարքը Ա՛զիզնկեան սէմթինտէ Ալիլ տէտիք. լերի քեօյտէ , օնուն իւզերինէ տախի շարական եափտը՝ Ալր պլոյս անձաա ։ Վագիթլերտէ ի-

տի Ա Աահրամ վարդապետ Պաբուն տէտիքլէրի քինաձմ իւզրէ Հայ Թարիխինի տիւզտիւ Կերաէս Ը Նորհալինին վագԹինտէն քէնտի կիւնլէրինէ տէք։ Պունուն կիւնիւնտէ Լևոն փատիշահըն էձդլի էԹիշիպ վէ կիւնլէրի Թիւքէնիպ՝ էօլտիւ. տէվլէԹի սիւրտիւ 20 սէնէ։

19. Իւինճէ Հէլոմոն վագԻէ, վէ պէօրպէնճէ Պէէֆաննոսոն վէ եէպինճէ Իրիգորոն Կալողէհոս օլմալարը։

Ե. 36 — 37.

1289 ԶԼԸ} Հէթում լքինճի՝ իչխինճի Լևոնուն օղլու՝ փատիշահ օլտուգտա՝ պաշընա Թաճ կիյմէք իսԹէմէտի, վէ կէօնիւլ ալճագլըղը Էօլսնու դուԹուպ, վէ պիքիրլիքլէ էօմրինի կէչիրիպ շազ օլուր իտի. վէ տայիմ կրօնաւորլար իլէ գօնուշուպ՝ ռուհանի շէյլէրիլէ Թէրպիյէ օլուր իտի։ ( )նա պէօյիւք պէվգ իտի տուվա էԹմէք վէ ձանընը գայըրմագ։ Պատուաճաշունչ քիԹապը տայիմ օգուր իտի վէ օնունլա ձանը րահաԹլանըպ Թէսէլլի պուլուր իտի, վէ օնտան ինսանլըգ էքսիքլիկինէ մէլէմ վէ չարէ ալըրիտիւ Պունու քէնտիսիտէ շէհատէԹ էտէր եաղտըղը ոտանաւոր սէօզլէրինտէ քէնտի իչին եազտըրտըղը՝ Պատուաճաշունչ քիԹապըն սօնղունտա. սէնէ 1295. ՁԽԴ։

Պու փատիշահըն վէ Կատանդին կաԹուղիկոսուն պէնինէ պիր խըրլաշմագ տիւշտիւ, վէ օգատար իշ պէօյիւտիւ քի մէձպուր օլտու փա-

տիշահ սինոդոս էթմէկէ վէ կաթուղիկոսու քիւրսիսինտէն պըրագմաղա՝ վէ օնու սիւրմէկէ իւչէըլ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա, վէ ղայրը կաթուղիկոս եէրինէ կէչիրմէկէ ։

1290 ԶԼԹ } Ասեփաննոս տեօրտիւնճի՝ Լռղինկեան էյալէթինտէն՝ Ասախ քեօյիւնտէն՝ կաթուղիկոս օլտու Կոստանդինին եէրինէ. պու Ասեփաննոս Թէրպիյէ օլմիշ իտի Հռոմկլատա կաթուղիկոսարան իչինտէ. օնուն իչին Հռոմ կլայեցի տէնիլլիր. վէ պու օլտու՝ Հռոմկլատա օթուրան կաթուղիկոսլարըն սօնղ ուձու ։ Պունուն կիւնիւնտէ սէնէ 1292. ԶԽԱ. պիր գարգաշա տիւշտիւ Հայլալ իչինէ Օտիկ սէպէպինտէն քի Ծոպպէկ տէրլէր. պազիլէրի իստէրլէրիտի Ռումլարլա՝ ապրիլին ալթըսընտա էթմէք. պազիլէրի տէ պիր հաֆթա սօնղրա այրն օնիւչիւնտէ ։ Պունու կէօրիւպ Հէթում փատիշահ վէ Ասեփաննոս կաթուղիկոս սինոդոս էթտիլէր եպիսկոպոսլար վէ վարդապետլէրիլէ Ասիա շէհրինտէ. վէ հյի թէֆթիշ էտէրէք տօղրու վաղիթլէրի՝ սիձիլ էթտիլէր քի օ էրլ ապրիլին ալթըսընտա էթսինլէր Օտիկ. ամմա պէօյիւք Հայաստանտա օլանլար Պայաէրիտէն եօգարը էվվէլքի ատէթ իւզրէ՝ այրն օնիւչիւնտէ էթտիլէր ։ Պէօյլէձինէ պիր եէնի այրըլըգ կիրտի միլլէթին իչինէ ։

() էրլ Ասիլիք Ասլրաֆ՝ Թիւրքձէ Ասիլիք Աչրեֆ՝ Պալավիւն օղլու քի Ասըլը սուլթանը իտի, հիսապսըզ ասքէրիլէ էնտի Պաղեստին տէտիքլէրի մէմլէքէթին տէնիզ դարաֆը գըլըլարընա քի ծրալարա հիւքմ էտէրլէր իտի Հա-

տինլերը վե Հայլար. ալտը Ա.քքեի վե Գարապ
լուսու վե ղայրը շէհիրլերը, վե գըրտը ծրատա օ-
1293 ԶԽԲ } լան քրիսթիանլարը: Պիր երլետան սոնդրա
ղայթե չօգ ասքեր տէվշիրիպ՝ եիւրիւտիւ Հփ-
րատացիք տէտիքլերի մէմլեքէթէ վե կէլտի
գուշաթտը Հռոմկլա գալէսինի, վե պաշլատը
մէնձէնիգլերիլե տեօյմէկէ. չօգ չալըշտը վե պիր
շէյ Հտմմէտի, զերե փէք մէթին վե չօգ գավի
գալե իտի. խուսուսա քի Հեթում փատիշահըն
տայըսը՝ քի գալե աղասը իտի՝ իչերտէն տըշարը
ձէնք էթմէկիլե՝ ոնու թէհլիքէյէ պըրագըր
իտի վե ասքերին չօղունու տախի օրատա եր-
գըպ, գոյվերմէկիտի քի էյիձէ գուլլանա մէնձէ-
նիգլերինի: Ա է լաքին տիւշմանլար զէյատէսի
իլե գըղըշըպ վե բաբան դաշլարընը թէզ թէզ
աթըպ, երգտըլար գալէնին պիր դարաֆընը վե
եիւրիւյիշ էթմէքլե իչերի տիւշիւպ՝ կէչտիլեր
օրթա գալէտէն, վե օնտան եալընը գըլըճ իչ
գալէյէ կիրիպ՝ վուրտուլար գըրտըլար չօղունու
վե գանա պոյատըլար շէհիրի. իսթէտիքլերինի
սէչիպ Հսիր էթտիլեր, վե Ատեփաննոս կաթու-
ղիկոս տախի օնլար իլե պէրապեր: Հագտըլար
քիլիսէլերի վե կաթուղիկոսարանը. ալտըլար
քիլիսէ շէյլերինի վե սուրբ Գրիգոր Լուսաւո-
րիչին աջընը եանի սաղ էլինի, վե շէհիրի սոյուպ
եաղմալայըպ կիթտիլեր: Կիրմէք իսթէտիլեր
Կիւլիկիա մէմլեքէթինէ. վե լաքին Հապեր եէ-
թիշտի Ա՝Հլիք Հշխֆե՝ քի տիւշման պաստը
եէրինի տէյի. ո տախի Կիւլիկիա մէմլեքէթին-
տէն վազ կէչիպ՝ տեօնտիւ կիթտի եէրինէ:

Պունլարը Ա՝ըսըրլըլար վիլայէթլերինէ կեօ-

թիւրտիւքլերինտէ , պէօյիւք խասթալըգ տիւշ տիւ ծնլարըն սէմթինէ վէ էօլէթ օլտու , վէ չօգ գօրգուշլու շէյլէր տէ ղուհուրա կէլտի , էօյլէ քի աշիքեարէ կեօրտիւ սուլթան քի Ա֊լահըն ղա֊զէպի տիր պու՝ օ քիլիսէլէրին ազիզ շէյլէրի ի֊չին , վէ սուրբ Լուսաւորիչին աջը եանի սաղ էլի իչին , վէ օգատար սուչսուզ քրիսթիանլարըն էսիր օլմասը իչին : Նոթէտի սուլթան քի օնլա֊րը կէլի տեօնտիւրէ վէ լաքին էտմէտի , զէրէ քէնտի ատամլարը էօլտիւրտիւլէր օնու վէ օ֊նուն եէրինէ կէչտի Ա֊ինթպուղա ատը պիրիսի֊պու տախի պիր եըլ գատար օ պէլալարը չէքիպ վէ սահինշահ տույուպ քի Ա֊լահըն ղազէպի տիր , էմր էթտի քի կէրի վէրսինլեր սուրբ Կրիգոր Լուսաւորիչին աջընը վէ հէպի սուրբ շէյլէրի վէ էսիրլէրի . քեաղատ տա եապտը Յեթում փա֊տիշահա վէ քէնտի մուհապէթինի օնա կեօս֊թէրիպ՝ տօսթ օլտու օնուննա : Յաչան օ շէյ֊լէր վէ օ էսիր օլան քիմսէլէր եէթիշտիլէր Ա֊իւ֊լիկիա թօփրաղընա , փատիշահ վէ Ձէմաաթ Ա֊լահըն քէրէմինի աշիքեարէ կեօրիւպ՝ զի յա֊տէօիլէ սէվինտիրէք՝ Ա֊լահա շիւքր էթտիլէր . փատիշահ պուննլարը ալտըգտան սօնրա՝ ազիմ փէշքէշլէր կեօնտէրտի Ա֊ըսըր սուլթանընա վէ օնա վէրտի մուգապիլէ պիր շէհիր՝ քի Ա֊ըսըր֊լըլար էլինտէն ալմիշտի : Պէօյլէ օլտուգտա՝ Ստեփաննոս կաթուղիկոս՝ քի էսիր օլուպ կիթ֊տի Ա֊ըսըրա՝ պիր եըլ ղուրպէթ չէքտիքտէն սօնրա Ձան ազըսընտան էօլտու . կաթուղիկոս֊լըղը սիւրտիւ 4 սէնէ :

1294 ՁԽԳ | Կրիգոր եէտինձի Լուսաւորչեցի Տուրք

Աբրիանոյ տէտիքէրի Պիզանդիա շէհրինտէն քի Պիւաւարզա տախի տէնիր, կաթուղիկոս օլտու Մեթիանոսուն եէրինէ. վէ չինքի Հռոմկլա խարապ օլմիշ իտի՝ Ալիս շէհրինտէ սաքին օլտու վէ օնտան սօնդրա Ալիս օլտու կաթուղիկոսլա-րըն եէրի, վէ պու սէպէպտէն Աբրիգոր կաթու-ղիկոս՝ Ասեցի տէնիլտի։ Պու սիր եավաշ վէ սաքիտերուն քիմսէ իտի, վէ պու սէպէպ օլտու քի հէր կիւն Եճաթոսէ տէնիլսին քիլիսէ-տէ. զէրէ էվվէլ սալթ փազար կիւնէրի վէ Պիւտուաճաճին եօրթուլարընտա տէնիր իտի։ Ընդ չալըշտը պու կաթուղիկոս՝ քի Հայ ատէթ-լերինի ույտուրսուն Լատին վէ Ռում ատէթ-լերինէ։ Պունուն իչին պէյիւք վէլվէլէ գօփ-տու Հայաստանտա վէ սինոդոս տախի օլտու քիւչիւք Ալինիք տէտիքէրի էյալէթտէ, վէ եազ-տըլար օնա քի կէրի տուրսուն՝ օրթայա էէնի շէյլէր չըգարմագտան։ Ալէ սօնդրա օնլարըն պէյիւք եպիսկոպոսու Մեթիանոս նամ՝ սիր քիթապ եափտը՝ ատը Զէոնոբի՝ Ռումլարըն ինանտըրմալարընա վէ տէտիքէրինէ գարշը, վէ հէմ Հայլարըն տօղրու աէօզլէրինէ զըտտ օ-լարագ։

20. Ույէնձէ Գրիգոր Պիզանդիոն վագըտ վէ Ամբաթըն ասէ օլմասը։

Ե. 37.

Հինիզ Աբրիգոր Պիւաւարզէյի կաթուղիկոս ծլմազտան սիր եըլ կվվէլ, Հէթում փատիշահ տէօրթ ակնէ փատիշահլըգ սիւրտիւքտէն սօնդ-

րա՝ եալընձիզ տուրմագ վէ ղուհանի էօմիւր կէ-
չիրմէք միւրատ էտիպ՝ փատիշահլըղընը Ա-
ղորս ատը գարատաշընա Թէսալիա էվետի վէ քէնտիսի
չէքիլսի պիր մանաստըրա, վէ լաքին օնու Ֆայ-
լալ փատիշահ պիլինիլէր իտի։

1293 ՀԽԲ | Ա-ղորս իւչիւնճի՝ իքինճի Ֆէթհուամեն
գարատաշը փատիշահ օլուպ՝ տայիմա օնա միւդի
իտի։ Պունա վէ Ֆէթհուամա էլչի կէլտի Պ-ղըպ-
րըս փատիշահընատան քի Լատին իտի վէ իս-
Թէտի քի օնըսը գըզգարտաշըրընը ատը Օ-աբ-
լուն՝ վէրսինէր Ա-աւրիկոս ատը քէնտի գար-
տաշընա քի Տիւրոս շէհիրին հաքիմի իտի։ Ա-
նըսը տահի պու Թէքլիֆէ գայիլ օլտուգլարընա-
տա՝ կէլտի Ա-աւրիկոս Ախս շէհրինէ վէ ծրատա
նիքեահլանտը Օ-աբլուն սուդանա քի իքինճի
Լեոնուն պեօյիւք գըզը իտի։ Պունատան իւչ
էվլատ օլտու, ատըսը Ֆէնրիկ, Յովհաննէս
վէ Պ-ուիտոն քի պու իքիսի սօնդրա Ֆայըրա
փատիշահ օլտու։ Տիւկիւն կիւնէրինտէ Ա-ղո-
րս փատիշահ տիւնեատէն իքրահ էտիպ՝ կիւնէ
գարտաշը Ֆէթհուամա տեօնտիւրտիւ փատիշահ-
լըղընը, օ տահի նահար պօյնունա ատը, վէ
պեօյիւքլէրտէն պիր գաչը օնա գարշը կէլիպ՝
տիւշմանլըգ կեօսթէրտիքտէ՝ հագլարընտան
կէլտի։

1298 ՀՂԳ | Վագիթլէրտէ Ա-նդրանիկոս կայսր
քէնտի օղլու Ա-նդրոնիկոս կայսէրլիքտէ Թախ-
Թընա շէրիք, հայձա գահաւէյ էտիպ, իքի էլչի
կեօնտէրտի Ֆէթհուամա վէ օնուն գարտաշլարը-
նա, վէ իսԹէտի օղլու Ա-նդրէաս իչին օնլարըն
գըզգարտաշլարընտան պիրինի։ Ա-նըսը տահի

գապուլէտիսի վէ գայիլօլուպ, գըզգարտաշլարընտան իքիսինի՝ ճնալըլա պիլէ եօլլատըլալը, պիլի Ա՝արիամ ան պէշ եաշընտա, վէ օ պիրիսի Ա՝հմէտանէ ան իւչ եաշընտա.՚՚ Իքիսի տէ պիր փայէտէ տիր վէ պիրինին էլլիկինի օ պիրինատէն իւսթ սայամայըզ տէտիլէր. պիրինի Ա՝իքայէլ կայսր ալըրն վէ օ պիրինի տէ պէօյիւքլէրտէն 1296 2Խ6 } պիրիսի,,: Պունլար կէմիյէ պինիպ՝ Ա՝օտօս ատասընա եագլաշտըգլարընտա՝ իսաստալըգ կէլէտի Ա՝արիամըն իւսթիւնէ, ճնուն իչին ատայա չըգըպ՝ Թիմար էթտիլէր ճնա՝ էյի օլմընձա. պու շէյէ չօգ սէվինէրէք՝ սօգտուլար ճնու քիլիսէյէ վէ ճնուն իւզէրինէ տուվա էթտիքտէն սօնղրա՝ Թէքրար դրօշմ վէրտիլէր ճնա: Ա՝տանպօլա եագրն օլտուգտա՝ պէօյիւք ալայիլէ պուն լարա գարշը վարտը Ֆ՝ռդրանիկոս կայսր վէ փաւիշահա լայըգ իքրամիլէ իքի սուլդանլը տախի գապուլ էտիպ՝ չօգ զիյնէթիլէ շէհիրէ կէթիրտի, վէ պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա տիւկիւն տօնանմասը էտիպ նիքեահ էթտի Ա՝արիամ սուլթանը օղլու Ա՝իքայէլէ՝ քի ճնու նիձէ տէտիք կայսէրլիքտէ քէնտիսինէ շէրիք էթմիշ իտի: Ա՝ֆ քիւչիւք սուլդանը նիքեահ էթտիլէր րիձալտան պիր պէօյիւք քիմսէնին օղլունա վէ ատընը գօտուլար Ա՝ֆոդորա՝ ճնա փայէ վէ իքրամ օլսուն տէյի, չիւնքի կայսէրին անասը Ա՝ֆոդորա տէնիլիրիտի. չօգ ձիհէզ վէրտի ճնա կայսր վէ ալայիլէ կէօնտէրտի գօձասընըն շէհրինէ. վէ լաքին հէնիզ էթմիշտէն՝ եօլտա էօլտիւ վէ Ա՝լանիքտա կէօմիւլտիւ: Իքի երքէք էվլատ օլտու Ա՝արիամ սուլդանտան՝ Ֆ՝ռդրանիկոս քի

սօնղրա կայսր օլտու, վէ Ա՛անուէլ· էքի տէ գըզ տօղատու՝ Ա՛ննա վէ Ա՛նդրոնիկա ։

Պէր գաչ այտան սօնղրա Ա՛արխամ տուլդան տավէթ էթտի էքի գարտաշընը Յէթուռմու վէ Ա՛ռրոտու · օնլար տախի արալըգ պուլուպ՝ վէ տէվլէթի տէ Ա՛մբատ նամ գարտաշլարընա թէսլիմ էտիպ կիթտիլէր Ա՛տանպօլա ։ Յէնիճ օրատան տէօնմէտէն՝ պաշ գալտըրտը Ա՛մբատ քի պիր գուվվէթլի վէ եօսմա քիմսէ իտի · վէ օ պիր իւչ գարտաշընը ույտուրուպ՝ ատլարը Ա՛ռատանդին , ( )չին վէ Ա՛լինախ վէ պէօյիւք պէյլէրի քէնտիսինէ պէնտ էտիպ՝ պաշլը պաշընա փատիշահ օլմագ իսթէտի · քէնտի դարաֆընա մէյլ էթտիրտի Ա՛ռիգոր կաթուղիկոսու տախի սէօզ վէրմէքլէ՝ քի օնուն իսթէտիկինի էթսին վէ օնուն էլինէ օճել օլտու Յայ փատիշահը ։

1297 ԶՒՉ } Ա՛մբատ՝ Յէթուռմուն վէ Ա՛ռրոտուն գարտաշը՝ օնլարա զըտտ փատիշահ օլտուգտա՝ տէվլէթի մամուր օլսուն տէյի՝ թէզէ չըգտը կիթտի Ա՛ռաթարլարըն խանընա՝ ատը Ա՛ ազան խան ավլմ փէշքէշլէրիլէ վէ օնտան ֆէրման ալտը փատիշահլըղը էլինի , վէ պուննտան պաշգա՝ Ա՛ ազան խան գարը վէրտի օնա խըսըմլարընտան պիրինին Ա՛ռաթար ատէթի իւզրէ ։ Ցէօնտիւ Ա՛մբատ Ա՛իւրիկիա գաթուֆընա վէ պաշլատը փատիշահլըգ սիւրմէկէ վէ քէնտիսինէ արգա էթմէկ իչին սրբազան Փատը՝ քէռազատ եաղտը օնա իգաէթ կէօսթէրմէկ իլէ վէ տէվլէթինի օնա սիփարիշ էթտի · վէ հէմ պէօյլէ էթտիրտի Ա՛ռիգոր կաթուղիկոսա տախի , սրբազան Փատտան մուհաֆազէթլի ձէվապ ալտը ։ Ա՛ռջ

տէն կէձ գալիըպ Ստանպօլտան Հեթում վէ Մօտրա՝ եօլա տիւշտիւէր վէ Կիւլիկիա Թօփ-րաղընա եէթ իշտիքլէրինտէ, ծնըլտա գարշը վա-րըպ Ամթատ գօվալատը Կիւլիկիա սինօրուն-տան։ Ընդր տախտ Ղազան խանտա կիտէր ի-քէն՝ եիւրիւյիշ եէթտի Ամթատ իւզէրլէրինէ վէ ծնըլարը Հայոց սէմթլէրինտէ գուեթուպ կէօ-թիւրտիւ զընտանտա գօտու Հայաձրբէրդ տէտիք-լէրի գալ։տէ, վէ պիր գաչ կիւնտէն սօնդրա պազի քիմսէլէրին ըէյի իլէ էօլտիւրտիւ Մօտո-տու վէ Հեթումըն կէօզլէրինէ միլ չէքիպ՝ քեօր էեթտի։

1298 ՀԽԷ } Պատանդին Ամթատըն օպիր գարտաշը՝ ծնուն պէօյլէ իտդինդըդընը կէօրտիւքտէ՝ զայէեթ-իլէ օնա տարըլըպ՝ քէնտիսինէ պիր եեթտի Հայաստա օլան պէօյիւքլէրին չօղալտու, վէ պիրէզ պահատըր իկիտլէր տէվլէրիպ՝ կէլտի Ամթատըն իւզէրինէ՝ քի Ալա գալըսինտէ իտի։ Ընուն ատամլարը տախտ գալէտէն տըշարը չը-գըպ պաշլատըլար Հէնք եեթմէկէ օվատա՝ գալ-տաշ գարտաշլէրլէ վէ պիրիսիրինէ գըյարագ՝ կըր-մաղա, հիչ գանըմայարագ քի քիմ քիմի Հօլ-տիւրիւր։ Հէն ատանդին իւտԹ չըգըպ՝ դուեթտու Ամթատը վէ զընտանա գօտու իքի սէնէ փատիշահլըգ սիւրտիւքտէն սօնդրա։ Կիեթտի սօնդրա չըգարտը զընտանտան գարտա-շը Հեթումու վէ օնու ռահաթլանտըրտը. վէ չիւնքի Հեթումըն կէօզլէրի կէօրմէզլիտի, քէնտիսի օլտու փատիշահ՝ պիր եախօտ իքի սէ-1299 ՀԽԸ } նէ։ Պէօյլէ օլտուգտա Ալլահըն պիր պէօյիւք միւճիւզէեթինէ Հեթումըն կէօզլէրի

աչքերը վէ Ձիւմլէսի տէ շաչըպ՝ չօգ շաղ օլսու-
լար վէ իսթէտիլէր քի օնու թէքբար փատիշահ
Թախթընա կէչիրէլէր Պուրիդար կաթուղիկո-
սուն իսթէկի իլէ։ Ցօգ գարշը գօտու Յէթուա
վէ մանասթըրա գաչմագ իսթէտի· վէ լաքին
Յայ ասքերի վէ Ձէմաաթը զօր էտիպ՝ թէք-
1300 | 2Խթ | րար օնու Թախթա կէչիրտիլէր։ Պու իշէ
ինձինիպ՝ իֆրադ իլէ գըզգը Պոստանդին վէ
պէօյուք վէլվէլէ գօփարտը· չըգարմագ իսթէ-
տի զընտանտան գարտաշը Պմբատը վէ օնունլա
պիր օլուպ՝ Ձէնք էթմէք Յէթուա։ ( ) տախի
ալ իլէ օնու էլէ կէթիրիպ՝ Պմբատա պիլէ իքի-
սինի տէ կայսերէ եօլլատը Պտանպօլա քի հապս
էթսին օնլարը· կայսր տախի էօյլէ էթտի վէ օն-
լար էօյլէձէ գալտրլար օրատա էօլիւնձէյէտէք։
1301 | 2Ա | Պիր էզ ռահաթլըդ կէօրտիւ կէօրմէտի
Յէթուա, Շ ամըն պէյի կէլտի պուստը Պիւլի-
կիա էօլքէսինի· օնտան սօնրըա Պ՝ըսըրըլըլար
տախի էիւզ սիմն ասքեր իլէ· վէ լաքին Յէ-
թուա Պտաթարլարտան ասքէր ալըպ՝ օնլարա
գարշը տուրտու վէ օնլարը գօվալատը։ Պտէք-
րար իքի իւչ քէրրէ հիւճում էտիպ կիրտիլէր
Պ՝ըսըրըլըլար վէ Պօնեալըլար Յէթուանուն թօփ-
րաղընա· վէ օնտան կիտէ եէնկիլիպ՝ սօնղուտա
պարըշըդ էթտիլէր։ Պ ի չինքի Պ՝ըսըրըլըլա-
րըն կէօզի գօրգտու Պտաթար ասքէրինտէն,
Յէթուա փատիշահ Պիւտապէնտէ խանտան
պին Պտաթար ասքերի իսթէյիպ, օթուրտու
Պ՝նարզաբա շէհրինտէ քի կէօզէթսինլէր մէմ-
լէքէթի· օնլարըն պէօյուկի Պիլարդու ատը
պիր քիսանէ։ Յէր շէյի տիւզէլտիքտէ՝ Յէթուա

ատը Հայըն պիրիսի քի Կոռիկոս տէտիքլէրի գալէնին աղատը իտի , Հեթում փատիշահտան իզին տիլէյիպ՝ Թէկըթի տիւնեա էթտի վէ Կըպրըսա վարըպ պիր | ատին մանասթըրընա կիրտի . ծնտան կիթտի Հռոմայա վէ ծրատա պիր քիթապ եափտը Ռաթար Թարիխի քի Ռաթարլարըն էվվալինի նագլ էտէր . սօնդրա ծրատա էօլտիւ :

1308 ՀԴԴ | Պիզիմ Հեթում փատիշահ տախի՝ քի Յովհաննէս տէնիլտի , տիւնեատէն Թէմամ աձիզ օլուպ՝ հէր շէյտէն վազ կէչմէք իսթէտի . վէ չիւնքի էվլատը եօղ իտի զէրէ պիքիր գալմըշ իտի , գարտաշը օղլու | Լեոնա՝ քէնտիսինէ օղուլլուգ էթտի . վէ սօնդրա Թաձինը ծնուն պաշընա կիյտիրիպ՝ փատիշահ օձել էթտիրտի Ասիա շէհրինտէ , վէ քէնտի տէնիլտի Նափաւորտա հայր , Թիւրքձէ աԹապէկ եանի փատիշահ պապալըղը :

21 . Տէօրթունճի | Լեոնուն վէ Շէնէն վափրէ , վէ էրինճի Կոսթանդինին ընէրտար Հաճուշէկոս օլմասը .

Ե . 37 — 39 .

1308 ՀԴԴ | Լեոն տէօրտիւնճի՝ իւչիւնճի Կոռոստուն օղլու՝ փատիշահ օլտուգտա՝ տիւզմէկէ պաշլատը հէր շէյի վէ չօգ չալըշտը քի քէնտի վիլայէԹինին ռահաԹլըղտա ատպլայա . պու սիր ադըմը , ՖիրատէԹլի , գուվվէԹլի վէ կէօսԹէրիշլի ուշաղ իտի : Ա՛ն տէվլէԹինի գայըմա-

սընտա՝ առուձասը Հեթում Լաւագաւորահայր՝ մանասեըրտա օթուրուպ աղըը մատտէլերտէ պուննա եարտըմ էտէրիտի՝ նատահաթ էթմէկ իլէ վէ էօկիւթ վէրմէկ իլէ ։ Պունլարըն վաղ-թինտէ փատիշահ օլտու Արդօղրուլ Պաղինին օղլու՝ Եվվելքի սուլդան Օսման սէնէ 1300 · Զխթ · օնտան սօնղրա սուլդան Որխան, սօնղ-րա Մուրատ պէրինճի · պիր գաչընտան սօնղ-րա Եքինճի սուլդան Մուհամմէտ Ֆաթիհ քի Ստանպօլու ալտը · պագ Հայ Թարիխինտէ Է · 37 վէ Ջ· 8 ։ Պու սուլդանլար իլէ տայիմ պա-րըշըգ իւզրէ իտի Հայ փատիշահլարը վէ պուն-լարտան զարար կէօրմէտիլէր, վէ պիր ռահաթ-սըզլըգ պուլմատըլար ։ Կէլէլիմ շիմտի մատտէ-միլի նագլ էթմէկէ ։

Ասն փատիշահլըգ թախթընա կէչտիքտէ՝ Պրինգոր կաթուղիկոս Ընաւարզեցի ուչղուն վապիթ պուլտու տիւշիւնտիւկի շէյլերի իլերի կէօթիւրմէկէ՝ պիր գաչ Հայ Թէօրէլերի իւվէ-րինէ · օնուն իչին քեաղատ եազտը պէօյիւք Հայաստանա · Էն էվվել Արպել ատտիքլերի Յովհաննէս վարդապետէ՝ քի Ասիւնիք մէմլէ-քէթին արքեպիսկոպոսու իտի վէ պիր նամատ քիմէ օլմաղ իլէ՝ չօղու տիյնէր իտի, օնու · օն-տան սօնղրա եազտը Օ ւաքարիա Նործորեցի վարդապետէ քի Ընտազ էյալէթին արքեպիս-կոպոսու իտի · հէմ տախի եազտը Ընղնկացի Յովհաննէս վարդապետէ վէ ղայրը շէօհրէթլի վարդապետլերէ · վէ Ձիւմլէսինէ պէյան էթտի
1506 Զխթ | Ֆիքրինի վէ նէյէթինի ։ Հայաստանտա օ-լան վարդապետլեր տուչտուլար քի Պրինգոր կա-

Թուղիկոսուն իսթէտիկի՝ միլլեթին Թէօրէսի-
նի | ատինձէյէ չէվիրմէք տիր, պունու հազմ
էտէմէյիպ պիրի պիրինէ տիւշտիւլէր. գնյա-
տեսի իլէ Յովհաննէս վարդապետ Արքել վէ
Օ աքարիա վարդապետ Յործորեցի։ Իշպեց-
իւտիւքտէ Երիգոր կաթուղիկոս պիր էզ քէն-
տիսինէ կէլտի. վէ չիւնքի պիլիրիտի քի Հայ-
լար տինլեր Հէթում Պագաւորահայր տէտիք-
լէրինի՝ օնա պիր քեաղատ եազտը դապա Հայ-
Ձա, վէ օնա նասահաթ էթտի քի պիր սինոդոս
էթտիրսին վէ եպիսկոպոսլարըն թէֆթիշիտիլէ
իշէ նիզամ վէրիլսին։ Եւ քէնտիսի տէ Հէ-
թումնան Ձէվապընը ալմատան՝ պիր դաւանու-
թիւն քեաղատը եազտը վէ օնուն էօրնէկինի
| Լեռն փատիշահա վերտի, վէ զայրէթ էտէր-
լէքէն՝ քի իշ իլէրի վարսըն, քէնտիսի եօլէը օլուպ՝
կիթտի էօթէ տիւնէյէ. Հայրապետլիկի սիւր-
տիւ 13 եա 14 սէնէ։

Հապէր վերտի Հէթումա | Լեռն փատիշահ
վէ օնունլա քէնտի քահանալարը իլէ մէշվէրէթ
էտիպ՝ պույրուլթու չըգարտը տեօրթ դարաֆա
քի սինոդոս կէլսինլէր եպիսկոպոսլար վէ վար-
1307 | դապետլէր։ Պու կիմսիլէ կէլտիլէր պիրիք-
տիլէր Ասիա շէհրինէ գըրդ պիր եպիսկոպոս, վէ
օն վարդապետ, վէ եէտի ռուհպան վէ պիր դաչ
քահանայ վէ կրօնաւորլար, վէ | Լեռն փատիշահ
վէ Հէթում Պագաւորահայր վէ պիր էզ Հայ-
լարըն պեօյիւքլէրի։

Պու սինոդոս դուրուլտուդտա սուրբ Ասիա
քիլիսէսինտէ՝ օրատա Երիգոր կաթուղիկոսուն
քեաղատընը օղույուպ՝ տօգուշ դանուն գօտու-

լար · պիրի պու իտի քի աշխքեարկ տէնիլէ Վ'էրիստոս էֆէնտիմիզատ իքի դապէյէթ · օ· պիրլէրի թէօրէ իւզէրինէ, եանի պատարագտա քաժակա պիր ազ սու գաթմագ , եօրթուլարը Ա'ուտմարիլէ դուրթմագ վէ տահա ղայրը մատ· տէլէր · պու գանունլարը գօտուգտան սօնդրա կաթուղիկոս էթտիլէր Ա'ոստանդին եպիսկո· պոսու · պագ պու սինոդոս իչլին Հայ Թարիխին· ատ · Ե · 38 ։

1307 ՁՒԶ } Ա'ոստանդին Վ'այսէրլի Վրոնագործ ատը՝ քի էվվէլտէնտէ կաթուղիկոս օլմիշ իտի՝ Հայրապետլիք քիւրսիսինէ կէչտիքտէ Ձահտ էթտի՝ քի Ա'իս սինոդոսուն գանունլարընը գուէ լանտըրա · վէ լաքին միւմքին օլմատը , վէ զօր էթտիքտէ պէօյիւք արպէտէ գօփտու միլլէթ իչինտէ ։ Վունուն իչին տօգուզ երլտան սօնդրա կինէ սինոդոս օլտու Ա'ոտանա շէհրինտէ , վէ ծ· րատա տախի գապուլ օլունտու Ա'իս սինոդոսուն էմրի · վէ լաքին Հայլար կինէ էվվէլքի ատէթ· լէրինիլէ կիտէրլէրիտի ։ Ա'չ գարմագարըշըգ օ· տուգտա՝ Ա'ևոն փատիշահ վէ Հեթում զօրլա· տըլար քի Էլպէթ օ գանունլար դուրթուլմալը տըր · պու սէպէպտէն Հայլարըն պիր գաչ պէօյ· իւքլէրի ընլարա տիւշման օլուպ՝ կիթտիլէր Վի· լարդու տէտիկիմիզ Ա'ոտան սէրասքէրինէ քի Ա'իւտապէնտէ խանըն էմրինէ օթուրուր իտի Ա'նարզաբա շէհրինտէ , վէ ծնու տիւրլիւ տիւր· լիւ շիքեայէթլէր իլէ դուրթուշտուրուպ ալէվ· լէնտիրտիլէր Ա'ևոնա վէ Հեթում գարշը ։ ( ) տախի պիր կիւն ա՛լիլէ պուննլարը տավէթ էթտի, եանի Ա'ևոնու վէ Հեթումու, սանասըն

քի պիր պեօյուք մէշհուրէթ վար օնլարլա կոն-
ձէք ։ Ո՛նլար կիմ տիքքաթ՝ Հայկարդն պիր գաչ
պեօյուքլէրիմէ՝ գըրգ գատար պիլէ կիմ տիւէրը
վէ պիրիմէ Ո՛չին սէրասքէր։ Պունլարը իզլէթ
վէ իքրամ իլէ գապուլ էյլէտի Պիլարդու վէ ծրա-
ձըգտա ձիւմլէսինիէ էօլտիւրտիւ , վէ չամբը-
ձագ գապդ էյլէմէք իսթէտի Ալիւլիկա մէմլէ-
քէթինի ։ Պարա հապէր կէթիրէն էէթիշտի
Լևոնուն քիւչիւք գարտաշընա Ո՛չինէ վէ նէ
օլտու իսկ նագլ էյլէտի օնա ։ օ տախի գօրգու-
սունտան շաշտը գալտը նէ էյթսին , հէմէն չըգ-
տը կիմ տի Ալիս շէհրինէ վէ գալան պեօյուքլէ-
րինէ Լևոնուն սաքէրինի ալըպ , տիւշտիւ Պի-
լարդու սէրասքէրին իւզէրինէ վէ օնու գօվա-
լատը Ալիւլիկա սէմմէինտէն . վէ քէնտիսինէ
եաս գուէթուպ պեօյուքլէրինէ վէ ձէմաաթի-
նէ՝ պէքլէրիտի քի գարտաշը Ա՛լինախ կէլսին
պէրկ օ կիմ մէշհուր Ալիւտապէնտէ իսանա՝
տօսթլուգ կեօսթէրմէք իչին ։ Ակլինա էէթիշ-
տիքտէ՝ Հայկարդն պեօյուքլէրի վէ եպիսկոպոս-
լարը վէ կաթուղիկոսու՝ վատիշահ տիքտիկլէր
Ո՛չինի ։

1508
2Ծէ } Ո՛չին՝ տեօրտիւնձի Լևոնուն գարտաշ-
շը՝ իքինձի Ա՛ղոռոսուն օղլու Հայկարա փատի-
շահ օլուպ՝ էլ վուրտու տէվլէթինի տիւզմէկէ .
սէրասքէր էթտի քէնտիսինէ՝ Ա՛լաղը տէտիքլէ-
րի գալէնինն ասկարընը՝ ատը Հէթում, վէ սա-
լայ աղատը էթտի Ալուիկոս տէնիլէն գալէնինն
ասկարընը ատը Ո՛չին ։ Պաշլատը արթըգ միլ-
լէթինն առաջնորդլարընը զօրա գօշմաղա քի Ալիս
սինոտոսուն թէնպիհլէրինի գուէթսունլար. պու-

Ա՛ստղիկ սուլթանը ատը ՝Նասըր՝ օն սէքիզ պին
1319 ՀԸԸ } լեր ։ Ա՛նկարտան էարտըմ ումար էքէն ,
տախտ սեռզ վէրտիլեր ամմա պիր շէյ կՒԹՄԷտի-
տի քի տիւշմանլարընա գարշը տուրա . օնլար
պիր գաչընը ասի եէրինէ գոյուպ էօլտիւրտիւ վէ
1311 ՀԻՒ } հիչ ֆայտա կեօրմէտի ։ Ա՛տատէ գապար-
տըգտա Յերուսաղէմին եպիսկոպոսու ատը Ա՛ար-
գիս՝ պաշ գալտըրըպ չէլտի Ա՛նկարտան փատիշահընն
վէ Կոստանդին կաթուղիկոսուն էմրինի . վէ
քէնտի Ձէմաաթընը մէն էԹտի՝ քի օնլարա
միւդի ծլմասընլար , վէ պիր գաչ եպիսկոպոս
վէ վարդապետլեր քէնտի գարաֆընա ուլտու-
րուպ արզուհալ սունտու Ա՛ըսըր սուլթանընա ,
վէ օնտան ֆէրման ալտը քի քէնտի պաշընա
օլա վէ օ ութմԹլերտէ օլան Ե՛այլարա քէնտի
պույուրա վէ քէնտիսինէ զայրըսը պույուրմայա .
վէ քէնտիսինէ Կադրիդ տէտիրԹտի , վէ պու
օլտու Յերուսաղէմ բադրիգլերին էվվէլը . վէ
պունտան պաշլատը օ Կադրիգլիք քի շիմտիյէ-
տէք սիւրիւպ կիտէյօր Ե՛այլարտա Գոստակ
Շ էրիֆտէ ։
1317 ՀԻԶ } Պիր գաչ էրլտան սօնդրա էօլտու Ա՛նկարտան
փատիշահընն զէվձէսի Ա՛ննա սուլթան վէ պիր
օղլանՁըգ պըրագտը ատը Լևոն . Ա՛նկարտան Ա՛իկո-
լիա ատասընտան փատիշահ՝ սոյու օլարագ պիր
գըզ ալտը՝ ասը Լատին ատը Յովհաննա .
պէօյլէ օլտուգտա՝ պաշլատը Ա՛նկարտան տօսԹլուգ
էԹմէկէ Լատին փատիշահլարընէ . վէ սըբա-
զան Գաթրէն իզնիկիլէ օնլարտան էարտըմ տիլէ-
տի քի տիւշմանլարընա գարշը տուրա . օնլար
տախտ սեռզ վէրտիլեր ամմա պիր շէյ կՒԹՄԷտի-
1319 ՀԸԸ } լեր ։ Ա՛նկարտան էարտըմ ումար էքէն ,
Ա՛ստղիկ սուլթանը ատը ՝Նասըր՝ օն սէքիզ պին

ամէնը ասքեր իրէ պատմը Կիւրիկիա մեմլէքէ-
թինի։ Ա՛ն չիւնքի Թէտարէքսիզ իտի ()-
չին՝ գարշը տուրամատը. պագտը կեօրտիւ քի
քիմնէտէն իւմիտ եօգ, վէ գաչըպ պիր դարաֆա
կիտիւրսէ տէ՝ ֆէնա, հէմէն Ա՛ղլահա սըղընըպ,
սէչտի Հայլարտան սալթ իքի եիւզ քիմնէ՝
Ձիւմլէսի տէ պիրիպիրինտէն գուվվէթլի, պիրլէ
ալտը Հէթում սէրասքէրինի տէ, վէ պունլարըն
ափանսըզ տիւշտիւ տիւշմանլարըն օրտուսու իւ-
զէրինէ, վէ ծնլարը տարտաղան էտիպ՝ գըրտը
ծնլարտան ալթը պին քիշի. վէ պէօյիւքլերտէն
պիր գաչընը գուԹուպ՝ սէվինէրէք տէօնտիւ
էէրինէ։

1320
249 } Իքինճի սէնէտէ էօլիւմ խասԹալըղը-
նա օղրատը ()չին, վէ պագտը կեօրտիւ քի չա-
րէ եօգ՝ չաղըրտը եանընա ()չին տէտիկիմիզ
սարայ աղասընը, հայձա Կոպէրասիէ փան, վէ
Հայլարըն ղայրը պէօյիւքլերինի վէ Հէթում
ատը սէրասքէրինի վէ ծնլարա Թէսլիմ էԹտի
Լևոն նամ օղլունու՝ տահա ծնիքի եաշընտա
իքէն քի պապա կիպի պագսընլար ծնու վէ քէն-
տի էէրինէ փատիշահ տիքսինլէր։ Ա՛նկալիք
իքինճի գարըսընը տախի ատը Յովհաննա սու-
դան՝ էլի գայրըսընլար։ Ա՛ն ծրատա ()չին Կա-
զարապետի Պայլ գօյուպ՝ եանի րինձալըն պէօյ-
իւկի, Կմր էԹտի քի տէվլէԹինի էյիձէ կեօ-
ղէԹսին։ Ա՛յնի պէօյլէ տիւզիւպ գօշուպ քէնտի-
սի Հօլտիւ տէվլէԹի սիւրտիւ 12 սէնէ։ Կեօ-
միւլտիւ Մէզարա Ա՛րաղարկ տէտիքլէրի մանասը-
Թըրտա։

() վակիԹլէրտէ պէօյիւք վէղղէլ օլտու

Հայաստանտա, պախուսուս Աբարատ մեմլեքեթինտե վե Ասինէքտե՝ հօյլե քի չօգ քեօյլեր եէրե կէչտի վե չօգ շէհիրլեր երգըլտը. երգըլտը տահի Անի տէտիքլերի պեօյուք շէհիր, վե օ շէհրին հալգը գօրգուլարընտան ղայրը եէրե կէօչտիւլեր. քիմի Ասպուրական մեմլեքեթինե Ան սէմթլերինե վե քիմի Ջէմիշթանա. Էն չօղու Վաթար սէմթինե՝ Ժտերխան գարաֆլարընա եագըն վե օնտա պիր պաման տուրուպ՝ տիւշիւնտիւլեր օրալարտան չըխմագ, զերե չօգ սըգլեթ չեքէրլեր իտի Վաթարլար էլինտեն։ Ան չինքի օ վագիթլերտե չօգ Հայ սաքինլէնիր իտի Ղըրըմ ատասընտա՝ Կէֆե շէհրինտե քի Ղինիվիզերին էլինտե իտի, օնլարըն եարըսը կիթ տի ծրայա սէնե 1331. ՁՁ վե քէնտիլերինե հվլեր վե քիլիսելեր եափըլար։ Ղարըսը կիթ տի տահի Ի՞հ վիլայեթինե վե պազիսի՝ Ասլահա վե ղայրըլարը տահի ղայրը եէրե։ Ան ծրալարտա գալըրլար օղուլտան օղուլա շիմտիյէտէք. չօղու Հայ տիլինի ունուտուպ վե չօղու Հայլըղը պըրագըպ՝ եատ օլտուլար, վե Անի շէհրի տե պեօյլէձինե վիլան գալը։

22. Պէշինճէ Հառուն վաքըթ, իւչ էօնճէ Ալա-
պանդընին վէ էրինճէ Յակոբոան կամուշլիկոա
օլմասը։

Ե. 39 — 41.

1520 Ձոթ։ Հառն պէշինճի՝ Չինին օղլու՝ անիքի եաշընտա պատարը երինէ կէչիպ փատիշահ օ-
տու Ալիս շէհրինտէ, վէ ծնա նիքեահ էյթտի Չին Պայ՝ քէնտի գըզընը։ Ու չիւնքի գա-
րըսը էօլմիշ իտի՝ նիքեահ էյթտի քէնտիսինէ տէ Յովհաննա տուլգանը վէ տէնիլտի Ռագաս-
բահայը եանի փատիշահ պատալըզը, վէ հէմ Ալիւնիկիա հէմ Նաաւրիա պարճնու. վէ քէնտի գարտաշընը Կոստանդին ատը սէրապքեր էյթտի, զէրէ Հեյթում սէրապքեր էօլմիշ իտի։

Պէօյլէ էյթտիքտէ Չին Պայ՝ Ատինէքը-
տէն պիր գաչը քի իրթըմ իտի էօլէն Չին փա-
տիշահա՝ չէքմէտիլէր, օ գատար քի Հայլարըն պէօյիւքլէրինի այաղա գալտըրտըլար ծնա գար-
շը. պիր օլտու ծնըարլա Հառն փատիշահըն հալաար տախի Օ աբլուն ատը՝ օ քի Ցիւրա շէ-
հիրին հաքիմի օլան կոմանտն վէ վէզիէի իտի։ Ու շ պէօյիւտիւքտէ՝ Չին Պայ էիւրիւտի ապքէր-
իլէ Ցիւրա շէհրին իւզէրինէ, վէ գուվվաւտ Օ աբլուն տէտիկիմիզի, վէ ծնատն Հէնրիկ ատը պէօյիւք օղլունու՝ հապա էյթտի ծնըարը՝ էօլիւն-
ճէյէտէք։ Ու է օ պիր օղուլտարը Յովհաննէս վէ Ալէքսանտր Պէրտարը ատաօրնա գաչըպ տա-
խըտիւշտիւլէր Պէրտարը փատիշահընա քի ա-

մուձալարը իսի՝ ատը Անդրիկոս զէրէ պապալա-
րը հօլմիշիտի ։

1321 22 | Նայան իշխեթտի Ա՝ըսըը սուլդանը՝ Կա-
սըը քի Նայ փատիշահը հօլմիշ վէ Նայլարըն
խըրըլեթըսը վար Յատինէրիւէ , պին էզ ասքեր
կեօնտէրտի Կիւլիկիայա . ծնլարըն պիր պեօլիւ-
կի կէլտի գուշաթտը Փայաս շէհրինի՝ Կիւլի-
կիանըն եալը գարաֆընտա ։ Պունու կեօրտիւք-
տէ Նայլարըն սէրասքերի Կոստանդին՝ հար-
պիէ ալեթը եիւզ քիշի ալըպ պիլէսինէ ,
վէ զաֆիլէն ծնլարըն իսլեթիւնէ էնիպ՝ չօ-
ղունու գըրտը վէ գալանլարը գօվալայըպ տա-
ղըթտը վէ գաչըրտը ։ Պիր պեօլիւքէրի
պունու կեօրտիւքէրինտէ՝ եիւրիւտիւէը Նայ-
լար իւզէրինէ իքի քէրէ վէ ծնլարտան էէնիկիլիպ
գաչարլար ։ Պու Ձէնքլէրտէ տիւշմընտան պէշ
պին քիշի գըրըլտը վէ Նայլարտան եիւզ քիշի ։
Պեօյլէ օլտուգտա տիւշման կիլեթտի իւձիւեթիւէ
ասքեր ալտը Պօծնեա սէմեթինտէն վէ զայըը
եէրլէրտէն վէ թէքրար կէլտի գուշաթտը գա-
րատան վէ տէնիզտէն Փայաս շէհրինի . պեօյլէ
էտիպ ալտըլար վէ եըգտըլար ծնուն գալէսինի ,
գըրտըլար գալէտէ օլանլարըն չօղալունու վէ չօգ
քէլէփլիրիւէ վէ էսիրիւէ չըգտըլար ծնտան .
սօնդրա Կիւլիկիա իչինէ տաղըլըպ չօգ զարար
էեթտիւէը վէ քէլէփլիրէրիւէ տեօնիւպ կիլեթտի-
1322 2Հ | լեր քէնտի եէրլէրինէ ։ Նայլար սըգըտա
կէլտիքտէ՝ Յատին փատիշահլարընա սըղընալը-
լար վէ սըբտալան Փատիլն էմրիւէ ծնլարտան
եարտըմ տիլէտիւէը նիձէ քի զայըը վազիեթտէ
էեթտիւէը , վէ լաքին Փայաս եէրինէ զարար

կեօրտիւլէը . զէրկ Ա՛ըսըը սուլթանը՝ Ա՛սաըը՝ հաչան կեօրտիւ քի Ֆայլար Ա ատինէլէրկ սըղընմիշլէը վէ Ֆայլարըն սեօզլ ինէ ծնլար միւֆէմ Թ ետարիք ինէ կէլիյօրլար՝ հիսապսըզ ասքէր ՀԷՄ էտիպ՝ էվէԹլէտի ծնլարա գարշը վարմաղա : Ա՛ն նէ վազիմ պիլտի քի ծնլար կէլմէյօրլար վէ ՀԷՄ կէլմէյէՀէքլէր , Ֆայլարըն իւզէրինէ կիԹ մէք իսԹէտի վէ ծնլարըն քեօքինի գաղըմազ : Պունուն իչին սեօզինի պիր էԹտի պիր պեօյուք Ա՛իւրքմէն պէյի ինէ , վէ չինքի իչքինէլինիր իտի Ա՛աԹաթյուրտան , զէրկ ծնլար Ֆայլարա տօսԹ կէչինիր իտի , ուզուտմէյէԹ ինէ ալար ծնլարըն սէրտաքէրինի ատը Ա՛էմնիւրտաշ : Էվէլէնտէն պու Ա՛էմնիւրտաշ տօսԹանէ կիրտի Ա՛իւլկիա Թօփրաղընա օԹուզ պին ասքէր ինէ, վէ Ֆայլար ծնու տօսԹ պիլէրէք՝ հաձԷԹլէրի ծմմաը . ծնլար իսէ՝ ասքէր տալըպ էօԹէյէ պէրիյէ իչիրմի պէշ կիւնլիւք եէրէտէք՝ տէվէլիրտիլէը օվալարտա օլան Հայվանլարը՝ կէրէք պօյուն վէ կէրէք սըղըը . Թարլալարը վէ էքին պիչին եէրլէրինի խարապ էԹտիլէը, սօնդրա տիւշտիւլէը քեօյլէր վէ գասապալար իւզէրինէ , պօզտուրար , եըգտըրար վէ չօղունու եապարար վէ գաչէլէրտէն տըշարը պուլտուգլարընը՝ գըրտըրար . մանասԹըրլարըն վէ քիլիսէլէրին աղԹընը իսԹէ իւնէ կէԹիրտիլէը , քահանալարը վէ կրօնաւորլարը էօլտիւրտիւլէը . մէզարլարը աչըպ՝ մալ իչին վէ էօլիւլէրին քէմիքլէրինի չըգարըպ՝ եապտըրար քրիսԹիանլարա րէհպիլիք օլսուն տէյի . վէ սօնդրա չօգ Թալան ալըպ իայլի էօյլէր իւչ՝ չըգըպ կիԹ տիլէը :

( )նալ սալուշուպ չէքիլտիքտե իչերի սալը
(ն)իւլքման ապէկրի \:միր ( )մար տէտիքլերի
պէյլերի իլե՝ քի սեօզ էթմիշլեր իտի (ն)էմնը-
տաշ իլե · պուննալը տախի ծնալը կիպի \(իւլը-
կիանըն տեօրթ գարաֆընա տիւշիւպ՝ պուլ-
տուգլարընը ափարտըլար վե տեօնիւպ եէրլերի-
նե կիթատիլեր · \:իւրիւտի սօնդրա \)՝ըսըրլընըն
ապէկրի՝ գալանը գափմագ իչին · վե հէր նե քի
էթտի պուննալը՝ տ՛ըլըլէ թապիր օլունմազ վե
գալէմէ կելիպ եաղըլմազ · \:էր նէրէյե պաս-
տը իսե պուննալրընն այագը՝ եանդընն ալէվի կիպի
եապըպ եանտըրտը օրթալըդը · գըլըչ չալմագ
վե էսիր ալմագլա, սօյտուլար՝ եըգտըլար վե իսա-
րապ էթտիլեր · ալտըլար պիր գաչ գալէ, վե ա-
թէշէ վուրտուլար \:տանա չէհրինի վե եըգըպ
պօղտուլար գալէսինի · տահա չօք մուսիպէթլի
իշլեր իշլէտիքտէն սօնդրա՝ վիլայէթի խարապ
պըրագտըլար վե իկիրմի պին էսիր ալըպ չօղու-
նու տախի մարտիրոս էթտիլեր վե սէվինէրէք
եէրլերինէ կիթատիլեր · պէօյլէ պիր ֆէնա վա-
գիթտէ \:այլարընն պէօյուքլերի տիւշմանա
գարշը տուրմալ՛ իչէն պիրի պիրինէ զըտտ օ-
լուպ, պիր պիրի իլե ձէնք էտէրլեր իտի վե պիրի
1393 ՉՀԲ } պիրինտէն գըրըլըրլար իտի · պու հալէ
տիւշտիւքտէ \(իւլինկիա մէմլէքէթի՝ \)ոստան-
դին կաթուղիկոս վե \:եան փատիշահ քեա-
զատ եաղըպ սրբազան պատրա վե չէքտիքլերինի
պէյան էտիպ եարտըմ իսթէտիլեր · ( ) տախի
չօք քէրրէ եազտը ծնլարա թէսէլլի քեազատ-
լարը վե էօկիւթլեր վէրտի քի մուհապէթ իլե
պիրլիքտե օլսունլար վե էյի ամէլլէ կէչինսինն-

լեր ։ Ալ՝ հազնէ տէ կեօնտէրտի քի մէմլէքէթին խարտալըղընը տիւզմիւնլեր վէ տիւշմանա գարշը ասքեր տէվլիրմիւլեր ։ Ալ՝ պաշքաձա հէր քրիսթիան Ճինսիինէ քեազատ եաղտը քի Ֆայլարա իմտատ էթմիւնլեր ։ Ալ՝ նիյազնամէ եաղտը Ռամէ արքային իանընա ատը Ֆրանսայիտ ։ Ֆայլար տախի րէձաձի կեօնտէրտիլեր օնա՝ քի քէնտիլերինէ եարտըմճի կեօնտէրսին ։ Ֆրանսայիտ տէ հարպիձէ իկիրմի սիին ասքեր եօլլատը Ամերիկիա մէմլէքէթինէ՝ քի կեօչէթմիւնլեր օ եէրլերի ։ Ալ՝ եաղտը Լեօն փատիշահա՝ քի րահաթտա օլսուն. վէ Ինգլիզ կեօնտէրտի Ռըսը սուլթանընա՝ քի պարըշըգ էթմէն Ֆայլարա ։

Ալ էսքին Հինտիզ Ռամէ արքատան եարտըմ կէլմէտէն վէ Ռըսը պէյիլէ պարըշըգ ծլմատան՝ տիւշմանլարտան պիր էզ ասքեր կէլտի քիւչիւք Ֆայտատանա ։ Ալ՝ Հինտիզ Ամերիկիա Թօփրաղընա կիրմէտէն չըգտը Ֆայլար ծնլարա գարշը վէ խըշմիլէ ծնլարըն օրտուսունա կիրիպ չօղունու գըրտըլար. էն սօնդուննտա տայանամայըպ՝ չօղու տիւշտիւ վէ պազիսի պէօյիւքլերտէն էսիր օլտու վէ գալանլար գաչըպ՝ մէթին գալէլերի կիրտիլեր ։ Ֆիւշմանլար իչերի եիւրիւպ պիր գաչ գալէ եըգտըլար վէ պիր գաչընը եաղտըլար ։ Ռրիսթիանլարընը չօղունու տախի քիւչիւք Ֆայտատանտա մարտիրոս էթտիլեր վէ քիմինի տէ էսիր էթտիլեր. վէ լաքին հաչան իշլէտիլեր քի Ռամէ արքատան եարտըմճի կէլիյօր Ֆայլարա՝ գաչըպ եէրլերինէ կիրէտիլեր ։ Պուգատար մուսիպէթլերի կեօ-

բիւզ Կոստանդին կաթուղիկոս՝ վէ ամբողջնտան տայանամայրդ խաչաթանտը վէ էօլտիւ· Հայրապետլիկի սիւրտիւ իքինճի օթուրմանընտա 12 սէնէ ։

1325 / 774 Կոստանդին իւչիւնճի՝ Յաղբրան շէհրինտէն՝ կաթուղիկոս օլտու Աիատէ Գայաքրիվի Կոստանդին եէրինէ ։ Պու կաթուղիկոս պիր իշ իչին կիթտի Հալէպ վէ օնտա իքէն Ա՛ընդր սուլթանընտան տավէթձի կէլտի օնա· օ տախի Ա՛ընդրա կիտիպ կեօրիւշտիւ սուլթանա վէ օնտան իքրամ կեօրտիւ վէ քէնտի ֆիրաահէթլի սեօզլէրիվէ օնուն Հապրընդը էլէ ալդը՝ պայրընդդ տիւէտի Յ Լեռն փաստիշահդն դարֆընտան· սուլթան տախի սեօզ վէրտի վէ շարդ էթտի օնպէշ սէնէյէտէք ։ Պէօյլէ օլտուգտա Կոստանդին կաթուղիկոս սէվինճիվէ տեօնտիւ քէնտի քիւրսիսինէ, վէ Հայդրը դի յատէսիվէ սէվինտիրտի վէ տեօրթ սէնէտէն սօնդրա էօլտիւ ։

1327 / 778 Յակոբ իքինճի Գրիգոր Ինաւարզէճինին գրդ գարտաշը օդլու՝ կաթուղիկոս օլտու իւչիւնճի Կոստանդինին եէրինէ· պու պիր սէդրաը վէ իչի կէնիշ քիմսէ իտի· նէ՞ ֆայտա քի տար վազիթտէ կաթուղիկոս օլտու ։ Պու վազիթտէ Գրիգորիս փատիշահընդն գարտաշը օդլու տար Գուիտոն քի իքինճի Հեթումն Օ աբտըն տար գրդգարտաշը օդլու իտի, շէօհրէթլի պիր կէնճ իկիտ քի չօգ իլգէթլի վէ նամտար օլմըշտի Յ տինէրէրին վէ Ամուրտարդն գրթընտա քի սօնդրա Հայ փատիշահը օլտու ։ Պունուն թէյզէտի Ա՛արիամ կայսրու-

զըրկանմըշ տըր կէլմիկ կիւնտօղուսու գարա-
ֆընա սուրբ եէրլէրի ալմաղա վէ քրիսթիան
տինինէ գարշը օլանլարը գըրմաղա։ Պու հա-
պէրանըն չօգ գօրգուսու Ա՛ըլըը սուլթանը՝ Լասըը
վէ Իալէպ պէյի։ Ա՛ն էօյլէ զանն էտէրէք քի
Իայլալ տըր օնլարը՝ Թահրիք էտիպ՝ տավէթ
էտէն, սեօզ սիր էթմիլէր՝ քի հէր նէ գա-
տար Իայ վարիսէ օ սէմթլէրտէ՝ Ձիւմլէսինի
զայ էթսինլէր, զէրէ տէտիլէր, "Անէքի պուն-
լար պուրատատըր՝ պիզ բահաթլըգ պուլմայըզ
Լէրօթալը ֆիրէնքլէրին կէլմէսինատէն"։ Պու-
նա պէօյլէ գարար վէրտիքլէրինատ, Ա՛ըլըը
սուլթանը քի օն պէշ էլլի միւտաէթ իլէ պարը-
շըգ շարդը գօմիշ իտի, շարդընա գարշը Հատսիզ
հիսապսըզ ասքէր տէվշիրիպ, վէրտի Իալէպ
պէյինէ՝ քի եէնիտէն տիւշման օլմիշ իտի Լան
փատիշահ։

1338 / 22Դ | Պունլար այի անսըզ Կիւլիկիա վիլայէ-
թինէ կիրտիլէր Իամթաղմամ կիւնի վէ Իայ-
լարը բահաթլըգտա պուլուպ՝ եէրիւտիւլէր
քէօյլէրի վէ գասապալարա վէ հիսապսըզ շէ-
հիրլէրէ. վէ պուլտուգլարընը գըրտըլար, աշխար-
հականլարը վէ էհէղէցականլարը, էրքէքլէրի
վէ գարըլարը, չօճուգլարը վէ իհթիարլարը վէ
լաքին պէյէնտիքլէրինի ալարլար. եագտըլար
էվլէրի վէ սարայլարը, քիլիսէլէրի վէ զիյարէթ
եէրլէրինի. վէ սօնդրա էսիրլէրի վէ թալան
էթտիքլէրի շէյլէրի տէվշիրիպ՝ կիթտիլէր։
1337 / 222 | Անոնք թէքրար կէլտիլէր Ա՛ըսըրլըլար վէ
գալանլարընն իսթիհնէ եէրիւտիւլէր։ Պէօյլէ
օլտուգտա՝ տիւշտիւ Լան փատիշահ սիր մէ-

Թին գալէյէ վէ վիլայէթին խարապ օլտուղու-
նու կեօրիւպ վէ չարէսինի պուլամայըպ , էլչի
եօլատը Ա՛ըսըր սուլթանընա վէ պարըշըդ տի-
լէտի : ( ) տախի էլչիլէր կեօնտէրիպ Լ՛ևոնա՝
տէտի . ,, Պէն սէնինլէ պարըշըդ էտէմէմ Թա
եէմինիլէ պանա սեօզ վէրմէտիքձէ քի հիչ պիր
տիւրլիւ քեազատ եազմայասըն Լ՛ևրոբալըլա-
րա , վէ Ա՛յլա էլչի կեօնտէրմէյէսին ծնլարա ,, :
Ալդըմա կէլտիքձէ Լ՛ևոն՝ աւետարանա եէմին
էթտի պու իշ իչին էլչիլէրին էօկիւնտէ՝ վէ
պեօյլէձինէ գուրթուլտու Լ՛ևոն օնուն էլինտէն,
վէ վիլայէթիտէ իւչ երլ գատար րահաթ լանտը :
1339 } Պաշլատը Լ՛ևոն փատիշահ կինէ կիզ-
շձ } լիձէ մէքթուպլաշմաղա Լ՛ևրոբալըլարա : Ա՛ը-
սըր սուլթանը պունու տույտուգտա կիւձէնտի
վէ հիչ սէս չըգարմատան օնալթը պին աթը
ասքէր եօլատը : ( )նլար տախի Ավելիկիա
թօփրաղընա կիրիպ՝ չօգ զիյան էթտիլէր վէ
օնալթը գալէ՝ թէմէլինտէն երգտըլար , վէ
ղայրը չօգ զարար վէրէրէք՝ օնու պունու սոյ-
տուլար վէ թօպան էթտիքլէրի շէյլէրի տէվշի-
րիպ տեօնտիւլէր էրլէրինէ : ( )նտան սօնղրա
արթըպ աշիքեարէ քեազատ եազմատը Լ՛ևոն
օ սէմթլէրէ , վէ հիչ պիր էլչի եօլայամատը .
սաղթ Լ՛ատինլէր էլինիլէ կիզլէձէ տույուրտու
սլբազան Ֆափա Թէհվիքետէ օլտուղունու վէ
օնտան եարտըմ տիլէտի : Պու պեօյլէ օլտուգ-
տա իրլիրը տիւշտիւ Լ՛ևոն իլէ Յակոբ կա-
Թուղիկոսուն մապէյնինէ , վէ պեօյուքլէրին
վէ եպիսկոպոսլարըն իչինէ . զէրէ չօղու տայա-
նըպ գալըշը տուրտու քի քեազատ եազիլմասըն

Աղրոթալըլարա. չօղու տախի պու շէյէ զըտ
անօյլէր իտի։ Ան պեօյիւիւպ վէ միւնաֆըզ
քիմսէլէրին սեօզի իլէ գավզա գըզըշըպ վէ Ան
փատիշահըն տարղընըլըզը գուվթուշուպ՝ ալէվ-
լէնտիքտէ, օնա գարշը տուրտու Յակոբ կա-
թուղիկոս վէ ազար Կտիպ՝ գօրդու վէրտի օնա։
( ) տախի զիյատէսիլէ տարըլմայլէ՝ ազէվթի
տի օնու կաթուղիկոսլըգ մանըպղնտան 14 ա-
նէ սիւրտիւքտէն սօնղրա։

1340
228 } Ա՛խթար՝ Աղնջակ Էյալէթինտէն
Վռանի տէտիքլերի քեօյտէն կաթուղիկոս օլտու
Յակոբ Աստըմին եէրինէ։ Պունուն կիւնիւն-
տէ մէյտան պուլտու Աննիթօռլուլար. պունլա-
րըն էվվէլքիսի վէ պաշը օլտու Յովհան վար-
դապետ Վռանեցի՝ Աչէյի տէտիքլերի Ասայի
վարդապետին շայիրտի։ Պու Յովհան վարդա-
պետ պիր գաչ քիշի պիրլիքտիրիպ եէնի կարգ
իչատ էթտի սուրբ Յովհաննիկոսուն կարգընա քի
տէնիլտի ո՞նէօրլար պէրլիէէ։ Պունլար հէվքիսի
Ատին դարագընա տէօնիւպ՝ Հայլարը նիզամ
լայալըմտըր էքէն՝ Հայլար իչինէ պիր պեօյիւք
եանղըն պըրագտըլար Հայ ատէթլէրինի մա-
քարալըղա ալմադա վէ օնլարըն խորհուրդա-
րընը պօշա չըգարմադա՝ կէրէք մկրտութիւնլա-
րընը վէ կէրէք կարգլարընը, օ գատար քի եէ-
նիտէն մկրտել էտէրլէրիտի Հայլարը, վէ թէք-
րար ձեռնադրել էտէրլէրիտի քահանալարը. վէ
հէվքիսինէ զօր էտէրլէրիտի քի Հայ ատէթլէ-
րինի Ատին դարըղընա չէվիրմինլէր վէ Ատին
օլսունլար։ Պու շէյլէրտէն պեօյիւք վէնլէլէ
տիւշտիւ Հայլար իչինէ հէր եէրտէ վէ չօգ

զարարլը սեօզլէր վէ իշլէր գապարտը չօգ վա-
գիթ · պագ Նայ Թարիխինտէ · Ե · 40 : Պուն-
լարլա պիր օլտու իքի քիշի , պիրի՝ Ներսէս
Պալիեանց՝ Ալտի շէհրին եպիսկոպոսու , օ պի-
րիսի՝ Ամէնտ Պէկ Նչղնուտ եպիսկոպոսու .
վէ ծպատար եօլտուզ իշլէր էթտիլէր քի Նայ-
լար գօվլտու պուռնլարը քի պուռնլարտան պիրի
Ամէնտ տէֆթէրլէրի գաչտը Նչպրըս ատասընա,
վէ օ պիրիսի եանի Ներսէս Պալիեանց՝ պիր
ղայըը էէրէ :

1341 ՅՂ } Պու Ներսէս հաչան իշիթտի քի Ա՝խի-
թար · Ռէնեցի կաթուղիկոս օլմըշ՝ թէզկէ վար-
տը օնա . վէրէ ումմրիտի քի օնու Անիթ օռլար
դարաֆընա ալա : Ա՝նդ թիշ էթտի կաթուղի-
կոս օնուն էթտիքլէրինի վէ Անիթ օռլարըն ի-
շինի . վէ օնու հէր դարաֆտան չիւրիւք պուլուպ՝
նզովք էթմէկ իլէ տըշարը պըրագտը սուրբ քի-
լիսէնին պիրլիկինտէն՝ շէօյլէ պիր քիմսէ կիսի
քի հէր իմանա գարշը օլա : Պու շէյտէն իֆրադ
իլէ տարըլտը Ներսէս վէ տօս տօղրու չըգըպ
կիթտի Ֆրէնկիսթանա Ա՝նէնիոն շէհրինէ քի
օ զաման ծրատտա սաքին օլսըր իտի Պենետիկ-
տոս ԺԲ սրբազան Պափ , վէ տիւրլիւ տիւրլիւ
իֆթիրլտըլա շէքվա էթտի օնա Նայլարըն է-
լինտէն , վէ եօսա սեօզլէր իլէ կեօսթէրտի քի
Նայլար չօգ զալագ վէ եանկլըշլըգ իչինէ տիւշ-
միշլէր . նիՁէ քի էվվէլտէն տախի եաշմըշլիտի
օ սրբազան Պափա՝ Ներսէսին արգատաշը Ամ-
էնտ Պէկ : ( ) սէմթ էրտէ օ զաման պուլուն-
տու Անիթ օռլարըն պիր գաչը . պուռնլար տախի
Ներսէսիլէ պիր օլուպ վէ Նատինլէրտէն պիր

գայլերը գարագիլարընա ալլոպ քի օնլար տախի Հայաստան մատաէլերինէ քէնտիլէրինի եէ֊ թիք կէօսթէրիլէր իտի, տիւզտիւլէր եանլա֊ րընտան եալան շէյլէր, վէ օնլարը պիր քիթապ էտիպ՝ եիւզ օն եէտի եանկլըշլըգ եազտըլար Հայլարըն իւզէրինէ, վէ օ քիթապը սրբազան Պատրա վէրտիլէր։ ( ) տախի հիչ սէս չըգար֊ մայարագ կէօնտէրտի օ քիթապը Ա՝խիթար 1342 2Ղ.Ա } կաթուղիկոսա վէ Լեւոն փատիշահա։ Ա՛ն օնլարըն իքիսի տէ քիթապը օգույուպ՝ Էմի էթ֊ տիլէր քի սինոդոս օլսուն եպիսկոպոսլար վէ քահանալար վէ վարդապետլէր իլէ Աիս շէն֊ րինտէ, վէ էթտիքլէրի սինոդոստա օ քիթապա եազըլանըպտըր էյիձէ թէֆթիշ էտիպ՝ հէր պիր մատաէսինէ պիրէր պիրէր ձէվապ եազտըլար վէ աշիքեարէ կէօսթէրտիլէր քի օ եազըլան շէյլէր չըղըն վէ միւնաֆըգ քիմսէլէրին ա֊ պուրձուպուր սէօզլէրի տիր. հէմ սօնդրատան պէյան էթտիլէր քի Ա՛լէքսէս Պալիէնց եալան եպիսկոպոս տուր վէ նըզուք ալթընտա տըր։ Պունլարը հէպ քէաղատա ալլոպ՝ էլչիլէր իլէ կէօնտէրտիլէր սրբազան Պատրա. օ տախի կէօր֊ տիւքտէ չօդ սէվինտի։ Պու սինոդոստա մէվ֊ ձուտ տէյիլ իտի Լեւոն փատիշահ, զէրէ սինոդոս գուրուլմատան՝ էձէլի էթիլիպ էօլտիւ. փա֊ տիշահլըղը սիւրտի 22 սէնէ։

24· Յովհաննէս ֆաթիշահըն վէ Պուէթոռուա վէ Կոռոանդինին վաֆրի, վէ Աեարոպուա կաԼուշէկոս օլմասը։

Ե· 42·

1542 ՀՂԱ} Յովհաննէս Պայլ քի Ն'իւան տէնիլլիր Պըզըրս փատիշահլընըն գարտաշը օղլու՝ պապա դարաֆտան | ատին վէ անա դարտֆընտան էյ՝ Օ աբլուընտան տօղմա՝ Պուէթոռուն գար- տաշը՝ իչէնէ | Լառնուն Թոռնու, պէշինէ | Լառն էօլտուքտէ օնուն էէրինէ կէչիպ՝ փատի- շահ օլտու էյալարա· զէրէ | Լառնուն նէ՛ օղլու վարիտի վէ նէ՛ գարտաշը։ Պու Յովհաննէս փա- տիշահ հիչ իշէ եարամազ պիր քիմսէ իտի, իշի եօլտուզ վէ էյալարա գարշը· պու էօյլէ իշլէր էԹտի քի րիձալըն վէ ասքէրին կեօպիւնտէն չըգտը, վէ սարայըն դարզընը պօզտու վէ պիր պէԹ պիչիմէ սօգտու, պուընտան զայրի էմր էԹտի քի Հէպիսիտէ էյալըզը պըրագըպ՝ հէր մատտէտէ | ատինէ տէփրէնսինլէր։ Պու իշէ էյալար տայանմայըպ՝ գալգըպ հիւճիւմ էԹ- տիլէր օնուն իւզէրինէ· վէ էօլտուրտուլէր օնու պիր եըլ փատիշահլըգ սիւրտիւքտէն սօնրա։

1543 ՀՂԲ | Պուէթոռ՝ քի Ա'իւրգէս տէնիլլիր եախօտ Ա'արգիս օ քի Ն'քայիա սէմԲ լինտէ հաքիմ իտի, դարտաշը Յովհաննէս էօլտուքտէ՝ էյ րիձա- լը օլանլարըն մէչիրէԹ իլիլ՝ փատիշահ օլտու էյալարա։ Ադան Ա'ըսըրլըլար իչլիԹտիլէր օ- նուն փատիշահ օլտուղունու վէ հէմ սէզտիլէր

քի Հայերըն տէվլէթի թէնզիլ պուլմատըը, սիւրիւ իլէ եւրիւտիւլեր Կիւլիկիա մէմլէքէթինէ։ Ա է չիւնքի թէտարիքի եօղ իտի Ռուբոտոնուն, օնլարա գարշը տուրամայըպ, կիլեթի սըղընտը պիր գալէյէ։ Տիւշման տախի իչերի կիրիպ՝ չօգ զարար վէրտի վէ չօղօնու էսիր կոտիպ՝ կիլեթի։

1344 2ՂԳ } Պիր էլ կէչտիքտէն սօնղրա՝ թէքրար կէլտիլէր վէ չօգ ատամ գըրըպ վէ կինէ էվվէլքի կիպի էսիրլէր վէ տօյուրմըշգալար ալըպ՝ տեօնտիւլեր։ Կիմէ եօղ իտի քի պուն լարըա էյիձէ ձինք էտէ, վէ Հայերըն պեօյիւքլերի էլ տէն այագտան տիւշմիշ կիպի իւմիտսիզ գալմըշլար իտի. փատիշահլարընտան պըգմըշ վէ օնտան կէրի տուրուպ՝ քէնտի իչլէրինտէ խրըրլըթը էտէրլէր իտի. վէ տին մատտէսինտէ վէ ատէթ եանի թեօրէ խուսուսլարընտա՝ դարաֆ գուԹարադ՝ տայիմա գալզայա տիւշմիշլէր իտի. չօղու տախի կիւնտէն կիւնէ Կիւլիկիատան չըգըպ՝ ղայրը սէմԹէ կիտեր իտի. վէ օնլարըն եէրինէ փատիշահըն Ա ատին խրսըմլարը կէլիպ՝ չէհիրլէրէ վէ գալէլէրէ հաքիմ օլուրլար իտի։ Պունլար չօղալտըգտա պաշլատը Ռուհտոն փատիշահ՝ միլէԹէ զօր էԹմէկէ քի Ա ատին գարըզընա կէչինսինլէր։ Հայերըն պիր գաչ պեօյիւքլերի պունու հազմ էտիմէյիպ հապէր վէրտիլեր Ռուհտոնա վէ եավաշտըլար քի միլէԹի Հայ ատէԹլերինտէն չըգարմասըն վէ դանիշմէնտըգ եօլա սօգմասըն, ֆիքրինէ կէԹիրսին գարտաշընը՝ քի պեօյլէ իշէ էլ վուսմաղ իլէ՝ էօնրինի ԹէլԹֆ էյլէտի։ Տիւնէմէ ատքտէ օն-

լալը Կոստան, ծնած տախի էօլտիւրտիւլէր գալատացը կիսպի ինքն ինէն փատիշահլըգ սիւրտիւքտէն սօնդրա։

1348 ՀՂԴ} Կոստանդին՝ պէշինճի Լևոնուն սօյուն-
տան Պաղտին ակրապքերին օղլու փատիշահ օ-
լուպ կէչտի Կոստանուն եէրինէ. պու պիր
ուսլու ապլալը քիմսէ օլմադ իլէ միլլեթի բա-
հաթ սապլամագ իսթէր իտի. վէ պաշլատը մէք-
թուպլաշմադա ատինլեր իլէ վէ սրբազան Կատ
իլէ։ Տույտու Ը՝ըսըր սուլթանը մէլիք Նասրը
Հասան քի Հայլար կինէ ատինլէրէ սրղըն-
միշլեր վէ եէրլերինատ բահաթ օթուրմիշլեր,
պու սէպէպտէն տարըլըպ՝ ասքեր տէվլէրտի
Ը՝ըսըր թօխրաղընտան, վէ Միւրեանի սէմթլէ-
րինտէն վէ Ը՝իջապետք տէտիքլերի վիլայէթ-
տէն վէ պիւթիւնէ գուվվէթի իլէ եիւրիւ-
տիւ Հայլար իւզէրինէ քի սիլէ սիւփիւրէ օն-
լարը Միլիկիա էօլքէսինտէն. "Ինկեր տէտի
օնլարըն փատիշահլըղը օրատան գալգարսա,
արթըգ օնտան սօնդրա Ասրոբալըլար տիւշման-
մէզլեր պուրայա կէլմէսինի վէ պիզիմ իլէ ձէնք
1347 ՀԹ մէսինի,,։ Պունլարըն կէլէձէկինի պի-
զիմ Կոստանդին փատիշահ էվվէլճէ տույուպ՝
տէվլէրտի գալանլարըն պահատըր իկիտլերինի
վէ Հայլարըն պեօյիւքլերինատէն պիրինի սէրա-
քեր էթտի՝ ատը Իսպարիտ քի պիր իկիտ
քիմսէ իտի, վէ պունլարդա վարտը Ը՝ըսըրլըլար
իւզէրինէ. եարտըմճի էթթիշտի պունլարա
Ասլարըս ատասընըն փատիշահը ատը Հուգոն
վէ Կոտօսլուարըն աթը ասքերինի սէրասքերի՝
սրբազան Կատըն էմրի իլէ։ Պունլար պիր եիւ-

բեկ իւր հիմնում Հոիպ տիւշմանեան իւղերին վերատուար գերատեան օնելը, վե գալանելը գօվալայով՝ Վիւլիկիա սկմձինտեն գաչերտելու. քննիչերինտեն տախի գերելան չօղ օլտու, հէր նե իսկ օնտան սօնղրա պիր զաման բահաթլըգ պուլտու Վիւլիկիա մմլէքէթի։ Պեյլ օլտուգտա՝ չօգ մէքթուպլաշմագ օլտու սրբազան Վատի իլե կէնե տին մատէլերի վե ատէթլերի իչին։ Պու սէպէպտեն Յակոբ Սաեցի քի կվվէլտեն տախի կաթուղիկոս օլմիշ իտի, չըգըպ կիւմտի սրբազան Վատիրն այաղընա վե աղըչտան օնունելա սեյլէշիպ հէր դարաֆտան խաքեաթ էթտի օնու. վե տիւշմանելերը եալանա չըգարըպ՝ չօգ բաղչէթ կեօրտիւ օնտան, վե ազիմ իքրամ իլե տեօնտիւ կէլտի Վիւլիկիա մմլէքէթինէ։ Ունուն տեօնիշինտե Հօլտիւ Ա՝խիթար կաթուղիկոս 14 սէնէ Հայրապետլիք սիւրտիւքտեն սօնղրա, վե թէքրար պու Յակոբ օլտու կաթուղիկոս՝ Կոստանդին փատիշահըն վե եպիսկոպոսլարըն իրատէթի իլե՝ վե տեօրթ եըլ բահաթլըգտա Հայրապետլիք Հտիպ Հօլտիւ։ 1583 գդ

1589 գը Ա՝եարոպ սուրբ Վադէոս մանասթըրընըն առաջնորդու Ա՝բրահամ էյալէթինտեն՝ կաթուղիկոս օլտու Յակոբ Սաեցի Հօլտիւքտե։ Պունուն տեօրտիւնճի սէնէսինտե Հօլտիւ Կոստանդին Հայլարըն փատիշահը. տէվլէթի սիւրտիւ 18 սէնէ վե թախթ պոշ գալտը իքի եըլ. գէրէկ Հայլարըն պեօյիւքլէրի աղալմագլա Վիւլիկիա մմլէքէթինտե, կէչինլէրին սօյունտան, հալսօտ քննիչերինտեն տախի սիրինի փատիշահ

տիքմէք խաթէմէղլէր իսէ · վէ պէօյլէձէ սա-
հապըղ գալըր Կիւլիկիա վէ կիտէրէք այազ
աղթընա տիւշիւպ չըղընանսը տիւշմանլարըն
հիւձում էթմէսինանէն ։

25 · Յօնդրատ | Լառնո՜ն վագըն վէ պէօրպէ՜նձէ
Կոսթանդինէն վէ Էվդէնէ Պօղսո՜ն կարո՜ղէկոս
օլմասը , վէ Նայ եպիսկոպոսընըն ո՜նդրո՜ ։

Ե· 43 ·

| Լեան | Իսհինեան աղթընձը՝ անա գարա-
գընտան Նայ՝ պապա գարագընտան Յիւանընն
վէ Կոստանդինն սօյու վէ Կըպրըս փատիշա-
հընըն խըսըմը , փատիշահ օլտու Նայլարա սէ-
նէ 1365 · ՊԺԴ , սրբազան Գաթրն մէքթուպ
եազմասը իլէ ։ Օ էրէ հաչան տուլտու սրբըա-
զան Գաթ Աւրբանոս պէշինձի Կոստանդին փա-
տիշահըն էօլտիւկինի վէ պիլտի քի Նայլար
պիր օլմայօրլար՝ քէնտիլէրինէ փատիշահ տէք-
մէկի՝ եազըր ծնըլարա վէ նասահաթ էթտի՝ քի
փատիշահ էթսինլէր | Իսհինեան | Լեոնու ։
Նայլարըն պէօյիւքլէրի վէ առաջնորդլարը տա-
խի ծնուն սեօղիւնի տիմնէյիպ տավէթ էթտի-
լէր ծնու վէ զիմնէթիլէ Նայլարա փատիշահ
տէքտիլէր · Էվվէլտէն պու | Լեոն ալմիշիտի | ու-
տուվիկոս ատը Ա՝ձձու փատիշահըն խըսըմընը
ատը Ա՝արիամ քի Նայլար Ա՝արուն դշխոյ
տէտիլէր ։ Պու | Լեոն Նայլարըն ծօնդ փատիշա-
հը՝ պիր ագըլը վէ իզզէթլի քիմսէ իսէ , դա-
պխէթի դաթը , լաքին նէ՞ ֆայտա՝ վագթի

աձը · րիձալը տախի զկյատէսքիլէ աձրևծտը-
լար · փատիշահա եարտըմ էտէձէք էէրէ ծն-
տան կէրի տուրտուլար , քէնտիլէրիտէ պէրի
պէրինէ զըտտ օլուպ՝ պէօյլէձէ Կիւլնկիա վի-
լայէթի կևծտիքձէ զայիֆ վէ գուվվէթսիզ
գալտը :

1371 պի | Պիր գաչ վագիթտէն սօնդրա Ա՝ըսըր
ասքէրի կիրիպ Կիւլնկիա մէմլէքէթինէ պաշ-
լատըլար շէհիրլէրի եագըպ էրգմաղա : Պագ-
տը կէօրտիւ Լևան՝ քի տէվլէթի զայ օլույօր՝
պիր էզ ասքէր տէվշիրիպ՝ չզգտը օնլարա գալ-
շը · պիր էզինի գրտրգտան սօնդրա , պաշա չը-
գամատրգտա՝ կէրի չէքիլտի վէ ԹԷհլիքէյէ օզ-
լույպ՝ եարալանտը , վէ կիւձիլէ տաղլարա տիւ-
շիւպ՝ պիր վագիթ կէօրիւնմէզ օլտու · վէ քիմ-
սէ տէ պիլմէտի քի նէրէտէ տիր · պունտան Հօ-
Թիւրի չավ օլտու քի ձինքտէ Հօլմիշ տիր
տէյի : Պիր վագիթ կէչտիքտէ Հայլարնիքեահ
էԹմէք իսԹէտի Ա՝արիամ սուլդանը պիր շահ-
զատէյէ՝ քի օնու փատիշահ տիքսինլէր : Պու
ֆիքիրտէ իքէն՝ իքի եըլտան սօնդրա մէյտանա
չզգտը Լևան վէ սէվինտիրտի հէփսինի : ( )
կիւնլէրտէ Հօլտիւ Ա՝եսրոպ կաԹուղիկոս 13
սէնէ հայրապետլիք սիւրտիւքտէն սօնդրա :

1372 պիւ | Կոստանդին տէօրտիւնձի՝ Ա՝եսրոպուն
էէրինէ կէչիպ՝ կաԹուղիկոս օլտու վէ իքի եըլ-
տան սօնդրա Հօլտիւ :

Պօղոս՝ Կոստանդինտէն սօնդրա օԹուրտու
իւչ պուչուպ եըլ , Պու Թարիխտէն պիր էզ էվ
վէլձէ Ա՝ըսըր սուլդանը ապլ վէ Հասս օլունուպ՝
էէրինէ կէչտի ամուձատը օղլու Լչրէֆ Շ՝ա-

պան՝ քի քրիսթիանլարա խաամ իտի : Պու հա-
չան տույտու քի Նայ փատիշահլըղը գուվվեթ-
տէն տիւշմիշ վե Լևոն փատիշահ տախի Լա-
տինլերէ տայանմիշ, հատսիզ հիսապսըզ ասքեր
1374 ՊԻԳ կեօնտերտի Կիւլիկիա էօլքեսինէ : Պունլարըն ասքերի սէզ կիսի եիւրիւտիւքտէ Կիւլի-
կիա վիլայեթինէ՝ Նայլար պեօյիւքտէն քիւ-
չիւկտէք՝ վե փատիշահ ասքերիտէ՝ գօրգու-
լարընտան շաշըղ տարտաղան օլտուլար . պազի-
լերի սարփ վե մեթին գալեներէ տիւշտիւ , պա-
զիլերի տախի եիւքսէք եերլերտէ օլան մաղա-
լալարա գափանըպ՝ կիղլէնտի . վե օթուզ պին-
տէն զիյատէ՝ եվվելճէ ղայըը վիլայեթլերէ
գաչտըլար : Լ աքին օրթ տաա գալանլար՝ գըլըճ
տան կեչտիլեր : Կէտտի արթըգ իւմիտինի
Լևոն փատիշահ վե ալտը զէվճէսինի Ա՝արիսամ
տուղտանը վե Կինա տալը գըզընը վե Շ ահան
տալը կիւվէյիսինի , կիթտի սըղընտը պիր գաչ
պեօյիւքլերիլէ՝ Կապան տէտիքլերի գալէյէ :
Տիւշման պուռնու տույտուգտա՝ կէլտի գուշաթ-
տը գալէյի վե չօգ ձէնք էթտիքտէն սօնղրա՝
պիր շէյ էտէմէյիպ վե գալէնին տեօրթ գարա-
Ֆընա ասքեր գօյուպ՝ եիւրիւտիւլեր քեօյլեր վե
չէհիրլեր իւզերինէ : Սօնղրա իքի այ մուհասե-
րէ իլէ , ալտըլար Կիս չէհրինի վե ղայըը չէհիր-
լերի : Տիւշտիւլեր սօնղրա մանսասէթըլարա ,
չօղունու տիւպ տիւզ եըգտըլար վե չօղունու
աթէշէ վուրտուլար վե պուլտուգլարընը ալտը-
լար . հէր եէրի սօյտուլար , վե հէր նէ գատար
ատամ վար իսէ՝ իսթէտիքլերինի էսիր էթտիլեր
վե գալանը գըլըճտան կէչիրիպ՝ գանա պօյատը-

լար վիլայէթի, վ՚ ծպատար եէրի չէօլէ տեօն-
տուրտուլեր քի Թէքքար շէնլիք վ՚ փատիշահ-
լըգ օլմասըն ծրալարտա։

Պունտան սօնդրա էսիրլերի պէօլուք պէօլուք
էտիպ՝ գարըլարը, էրքէքլերի, գըզլարը, իկիտ-
լերի, քէօյլուլերի, շէհիրլիլերի, կրօնաւորլարը
վ՚ քահանալարը պաշգա պաշգա, զօրլատրլար
վ՚ ևզիկէթ էթտիլեր հէփիսինէ քի քրիսթիան
տինինի պըրագօնըլար։ Լաքին գապուլ էթմէ-
տիքլերինտէ՝ ծնլարըն չօղուննու եարը պէլինտէն
պիչաիլեր, վ՚ չօղուննու պօղազլատըլար. քէօյ-
լուլերին վ՚ պայազը ատամլարըն տէրիսինի տի-
րի տիրի եիւզտուլեր. պէօյուքլերինի վ՚ բազ-
պէթլիլերինի օգ ալամմազլըգ էօլտուրտուլեր.
կրօնաւորլարըն վ՚ քահանալարըն կէօզլերինէ
գըզլըն միլ էնքիպ՝ քէօր էթտիլեր, վ՚ պազըլէ-
րին տիլինի քէստիլեր՝ վազ էթմիշլեր տէյի, վ՚
պարմագլարընը տախի խուրտուխաշ էթտիլեր։
Ալեթ գըզլարը վ՚ կէնճ ուշագլարը ալըպ կէօ-
թիւրտուլեր՝ ատամագ իչին։ Պու մասխարէթլի
պօղղունլուգ վ՚ էսիրլիք օլտու ահնէ 1374.
պի՛Դ։ Պէօյլէ օլտուգտա քի տօղուզ այ գատար
Լևոն փատիշահ օթուրմիշ իտի Կապանտա էօյ-
լէ գըթլըգ օլտու գալէտէ քի օնտա օլանլար
պուլտուգլարընը եէտիլեր ալթ էթի վ՚ ալթ
1378
պի՛Դ } տէրիսի՝ քէտիյէ սըչանա վարընձա։ Նէր
շէյտէն իւմիտ քէսիլտիքտէ՝ միւշավէրէ էթտի
Լևոն՝ պէօյուքլերինիլէ վ՚ օնլարըն ըէյի իլէ
Հապէր կէօնտէրտի սէրտաքէրէ վ՚ օնտան է-
ման տիլէյիպ՝ քի քէնտինի վ՚ քէնտիսի իլէ օ-
լանլարը էօլտիւրմէսին՝ կիթտի այագընա. օ

տախի Լևոնու վէ պայրըլարընը չիֆթէ զէն-
ճիրէ գոյուսլ՝ կեօնտէրտի Ա՝ըսըրա ։ Ալ է ասա-
քէր տէ գալէյէ կիրիսպ եաղմալատը վէ գալէտէ
օլանլարը էսիր էտիպ ալտը կիթտի ։

Յաչան կեօթիւրտիւլէր Լևոնու վէ զէվճէ-
սինի վէ պայրըլարը Ա՝ըսըրա՝ զընտանա գօտու-
լար ։ Պիր գաչ կիւնտէն սօնդրա սէրասքէր վէ
պիր գաչը րէձա կիթտիլէր սուլդանա քի ծնլարը
զընտանտան չըգարսընլար ։ Էմր կիթտի սուլդան
“Ակեր տէտի տինլէրինտէն տեօնէրլերսէ՝ հէմ
չըգարըրըմ վէ հէմ բայկէթ տէ էտէրիմ,, ։ Պու
սուլդանըն օղլու Ա՝հլիք Ա՝անսուր տախի պու
էմրի կիթտի ։ վէ լաքին ծնլար պու թէքլիֆի
գապուլ կիթմէյիպ զընտանտա գալտրլար եէտի
երլ գատար ։ Պու Լևոնուն էսիրլիկի օլտու
սէնէ 1375 ։ պի·դ · ծնպիր երլ փատիշահլըգ
սիւրտիւքտէն սօնդրա ։ Ալ է Կիւլիկիա տիւշտիւ
Ա՝ըսըրը էլինէ , վէ սօնդրա ( )սմանլը հիւքմի
ալթընա կիրտի ։

1380 պի·թ } Պէշ երլտան սօնդրա Լևոն քեաղատ
եաղմագ իսթէտի սրբազան Փաթրա վէ Ապա-
նեօլ փատիշահընա քի պիր չարէ կիթսինլէր ·
պու ֆիքիրտէ իքէն՝ Լևոնուն կիւվէյիսի Ե՝ա-
հան՝ պիր գաչըն րէձասի իլէ գուրթուլտու վէ
Լևոնտան քեաղատ ալըպ կիթտի սրբազան
Փ՝ատրն գարագիրնա վէ ծնուն սեօզի իլէ վար-
տը Ապանիա վիլայէթինէ վէ Լևոնուն քեաղա-
տրնը վերտի ։ Յովհաննէս փատիշահ ։ օ տախի
պօյնունա ալտը Լևոնուն տիլէկինի ։

( )կիւնլերտէ Հօլտու Ա՝հլիք Ա՝անսուր՝ Ա՝հ-
լիք Չըէֆ Ե՝ապանըն օղլու վէ եէրինէ կէչ-

տի օնուն գարտաշը Ա՛ելիք Աալիհ ալթը եա-
ղընտա ։ Պունա քեաղատ կեօնտէրտի Ասպանիա
փատիշահը Յովհաննէս՝ ազիմ փէշքեշլէրիլե վէ
տիլէտի քի աղատ էթսին | ևոնու վէ քէնտի-
սինէ պաղըշլասըն , վէ քէֆիլ օլտու քի օնտան
1382 պլև | պիր զարար ծլմայա ։ ( ) տախի օնուն սեօ-
զիւնի գլըմայըպ գոյվէրտի | ևոնու վէ գարը-
սընը վէ գըզընը վէ իքրամ էտէրէք եօլ վէրտի
օնլարա , վէ Ձէվապ եազտը Ասպանեօլ փատիշա-
հընա րէձէպ այընտա ։ | Ինտի | ևոն Ա՛ըսըր-
տան Կրուսաղէմ վէ զիյարէթինի էթտիքտէն
սօնղրա՝ գարըսընը վէ գըզընը՝ քէնտիլէրին րէ-
Ձուսը իլէ օրատա եէրլէշտիրիպ՝ կիթտի Հուս-
մայա , վէ օնտա չօգ բաղպէթ պուլուպ՝ կիթտի
Ասպանիա վիլայէթինէ Յովհաննէս փատիշա-
հընն այաղընա վէ մէմնուն օլտու օնտան ։ ( )
տախի | ևոնա պիր շէհիր վէրտի ագարէթլէրի-
իլէ . վէ Ձիւնքի օ վագիթլէրտէ Ֆըրանսըզ ի-
լէ Ինկիլիզին Ձէնկի վար իտի , | ևոն կիրտի
մապէյնլէրինէ վէ չօգ քէրրէ կիտիպ կէլմէքտէ
օլուպ՝ պիր քէրրէ տէ Ֆըրանսայա տեօնտիւք-
տէ՝ Փարէզ շէհրինէ եէթիշիպ՝ վէ օրատա
իսաթալանըպ էօլտիւ ալթմըշ եաշընտա . սէնէ
1393 . ՊԽԲ . նոյեմբեր այըն 19, գուրթուլմա-
սընտան օնպիր եըլ կէչտիքտէն սօնղրա , վէ
կեօմիւլտիւ պիր միւքելլէֆ մէզարա Ակլէստին
կրօնաւորըլարըն մանասթըրընտա քի շիմտիյէ-
տէք օնտաձարը ։

( )նուն զէվձէսի Ա՛ալիամ սուլդան տախի՝
Թէմիզ փաք էօմրիւնի Կրուսաղէմտէ կէչիրիպ՝
օրատա էօլտիւ սէնէ 1405 ալթմըշ պէշ եա-

շընտա վէ կէօմիւլտիւ մէզարա սուրը Յակոբ քիլիսէսինին եանընտա ։ Ոչխարլիք քէնտի գը-զը տախի Վինննա ատը էօլտիւ ծրատա ։ Պուն-լար էօլտիւքտէ՝ փատիշահլըղըն նամը նիշանը Նայլարտան գալդը վէ հիչ պիր շէյ գանմատը փատիշահլըղա միւթաալլիգ ։

ԵԷՏԻՆՃԻ ՓԱՅ

ԱՎԱՐԱԼՐԳ ՏԷՎՐԻ

ՀԱՑԼԱՐԸՆ ՓԱՏԻՇԱՀՍԸԶ ԳԱԼՄԱՍԸ

Թարիխիմիզին եօլու չագ պուրայա կէլնիպ՝ եէթիշտի, միլլեթիմիզէ պաշ օլան պեօյիւկին վագթինէ պագարագ. չինքի Թարիխ օնունլա տօղրու տեօներ վէ թէքերլեք միսալի տէվրինի էտեր։ Ա՛մմա չինքի օ փայէ գալգտը պիզտէն՝ օնուն եէրինէ՝ կաթուղիկոսլարըն վագթինի զիքը էտիպ՝ օնունլա Թարիխիմիզին իլերի վարմասընը ույտուրմագ իզրե իզ. Ա՛ադրիգլերին վագթինի տախի պիլէ ալարագ։

Ա՛ե լաքին Հէնիզ իշիմիզէ պաշլամատան էվվէլճէ պիր շէյ տույուրմագ իսթէրիմ։ Պիլմիշ օլասընըզ քի Նայ միլլեթին փատիշահլըղը Ա՛իւլիկիատան գալգտըղը վագիթ՝ չօղալմիշ իտի պեօյիւք Նայաստանտա Ա՛իւրտլեր. օնլարըն չօղու օթուրուր իտի Ա՛ոկք տէտիքլերի մէմլէքէթտէ վէ Ա՛ասպուրականտա վէ Տուրուբէրանտա, Ա՛ադէշ սէմթինտէ վէ Ա՛ասուն էյալէթինտէ վէ Տարոնտա. Ա՛զնունէք դարագ-

լարընտա վէ Ա՛ղձնիք թ օփրաղընտա՝ Ա՛իջագետք տէտիքլերի էօլքէտէ , էօյլէ քի Ա՛իւրահմ ա՛ն տէնիլտի օ սէմթլէր , հէփիսինին տէ պաշգաձա պէյլերի օլարագ ։ Ա՛նգալնք Ա՛իւրքլերտէն վէ Ա՛իւրքմէնլերտէն չօղու էվվէլճէ Հայաստանա կէլիպ , վէ Ա՛իւրտլերէ վէ ղայրը միլլէթլերէ գարըշըպ՝ պէյլիք սիւրէրլիլիտի ։ Ա՛ահ արլար Ա՛ինկիզ իսանտան սօնղրա Պաղտատը ալըպ իւրիւտիքլերինտէ՝ չօգ պէյլէր պուռնլարըն հիւքմի ալթընտա պէյլիք էտէրլիլիտի թա Ա՛ինկիլթիմուր վագթինէտէք ։

1 . Ա՛ինճի Ա՛էոդորոս Կաղոուղիկոսուն վագնի , վէ Ա՛ինկիմոր պէպէլէրինին ղոհոր էնդի ։

Ջ . 1 — 2 .

1378 գիէ } Ա՛էոդորոս իքինճի՝ էվվէլքի Պօղոս էօլտիւքտէ տէօրտիւնճի սէնէսինտէ՝ օնուն եէրինէ կաթուղիկոս օլտու Ա՛իստէ . կէրչի օ շէհիր վիրան օլմիշ իտի , վէ լաքին կաթուղիկոսարան գալտը ծպատա . կաթուղիկոսլար տախի օնտա ռահաթլըգ պուլմայրպ էօթէտէ պէրիտէ տէտիրկին կէչէրլէրիտի , վէ լազըմ կէլտիքճէ օրայա տէօնիւպ՝ ձեռնադրութիւն վէ մեռնօրհնէք էտէրլէրիտի պիր էլ վագթէ ։

Պու Ա՛էոդորոս կաթուղիկոսուն վագթինտէ զուհուր էթմիշ իտի Ա՛ինկիմուր քի Ա՛օզպէք Ա՛ահ արլարա փատիշահ օլտու Ա՛լմըղանտա , թիւրքճէ Ա՛կմէրգանտ. սէնէ 1366. պ.Ք. վէ օնիքի եըլտան սօնղրա իչէրի կէլիպ չօգ եէր ալտը . Ա՛տրպատական սէմթինտէ Ա՛էվլիյէ շէհրինի

զապզ էտիպ՝ ծրատա տէվշիրտի եէտի եիւզ պին ասքէր, վէ պուննալըլա կէլիպ տօգուզ եըլ կէզէրէք վէ հօթէյէ պէրիյէ կիտէրէք՝ սալտը ասքէրինի Ա՛յօրեստանա վէ Պաղտատը ալտը սէնէ 1386 • ՊԼԵ, վէ տեօնտիւ Ա՝ ասպուրական
1387 ՊԼԶ } մէմլէքէթինէ։ Ո՛ղ եէրտէ չօգ պօզղունլուգ էթտիքտէն սօնղրա կէլտի Ա՛հմէտ մէմլէքէթինէ, վէ ի՛ն էվվել Ա՛րնջակ գալէսինի ալըպ՝ օրատա օլանլարըն Ջիւմլէսինի տէ գըրտը։ օնտան սօնղրա Հ՛այաստանըն ղայրը չէհրիլէրինէ ալըպ օրալարտա տախտ էօյլէ էթտի։
1389 ՊԼԸ } Ա՛իւրիւտիւ կիթտի Տուրուբէրան վիլայէթինէ Տարօն սէմթինէ վէ եապտը տեօրթ Թարափընը։ Ա՛նքէրի տախտ էօթէյէ պէրիյէ տաղըլըպ չօգ խըրսանէթլիք էթտիլէր, խուսուսա քեօյլէրտէ։ Վ՛էօյլու գարընըն պիրի օ մասիպէթլէրտէ պիր իշ էթտի։ պու գարը գուրթուլայըմ տէյի գըլըճ գուշանըպ ալտը սէքիզ եաշընտա օղլունու վէ գաչարիքէն՝ պագտը կէօրտիւ քի տիւշմանլար էէթիշտի արտընտան՝ շաշտը գալտը, վէ քէնտիսինի ղայիպ էթտի։ վէ չինքի էլչիլէրինէ տիւշտէ իշ ֆէնայա վարաճագ վէ օղլու տինինի զայ էտէճէք, տեօնտիւ տիւշմանլար իւզէրինէ վէ պիր գաչընը գըրտը։ օնլար չօղալտըգտա՝ օղլունա պագըպ գըլըճը իլէ էօլտիւրտիւ օղլունու, վէ իլղարիլէ պիր եիւքսէք եէրէ չըգըպ՝ վէ եիւզիւնէ խաչ նիշանընը էտիպ վէ քէնտիսինի աշաղա աթըպ՝ ծրատա Ջանընը թէսլիմ էթտի։
1394 ՊԽԳ } Ա՛իւրիւտիւ կիթտի սօնղրա Ա՛նկիթիմուր Ա՛սիէն սէմթինէ, Շ՛իրակա, Ա՛նանղա,

վէ Պարս շէհրինի ալտըգտան սօնդրա՝ պիր շէյ էթմէ։ Պիր գարաֆա այըրտը իւչ եիւզ Յաձիկ վէ պիր գարաֆա այըրտը իւչ եիւզ Նայ։ "Ասքէրիտիմ տէմէ գուրա իլէ հօլտիւրմէք պու իքի պեօլիւկին պէրինի, վէ լաքին շիմդի պանա էյի կեօրիւնմիւ քի սալթ քրիսթիանլարը հօլտիւրէյիմ վէ օպիրլէրինի ազատ էտէյիմ"։ Պունու Նայլար իշիթմիքլէրինատէ՝ պիր ադըզտան տէմիրլէր քի "Էնկի տիր պիզէ ղայըրըլար իլէ եաշամագտանիսէ՝ քրիսթիանլըգտինինտէ հօլմէք"։ վէ լաքին օնլարտան իքիսի՝ Նայ պեօլիւկինտէն այրըլըպ կիրտիլէր օպիր պեօլիւկէ։ Պու իշի կեօրտիւքտէ Էնկլիմուր, Էմր էթմէ քի գըրսընլար օ Յաձիկ պեօլիւկիւնիւ։ () զաման պաշլատըլար պաղըրմաղա օ իքի Նայ քի "Պիզ քրիսթիանըզ"։ Յէտի օնլարա Էնկլիմուր "Էկեր սիզ քրիսթիան իսէնիզ, պու սիւրիւտէ իշինիզ նէ։ հօյլէ տէյիլ սիզ ֆէննա վէ եալանձը ատամլար սընըզ, օնուն իշին զայ էթմէք լազըմ տըր սիզի"։ պունու պեօյլէ տէյիպ՝ Էմր էթմէ քի սալթ օ իքիսինի հօլտիւրտուրսունլար վէ օպիրլէրինի սալը վէրսինլար։

1403 գԾԲ } Պունլարտան զայրի չօգ իշլեր էթմիքտէն սօնդրա՝ կիրտի Էնկլիմուր քիւչիւք Էսիա սէմէրինէ վէ չօգ շէհրլէր զապդ էտիպ՝ կէլտի գուշաղտը Ալվաս շէհրինի քի ծրատտա վար իտի եիւզ իկիրմի պին ձան։ պունլար գալըշը տուրտուգլարընտա՝ եէմին էթմէ Էնկլիմուր, "Էկեր շէհրի պանա վէրիրսէնիզ տէմէ՝ սիզի գըլըճտան կէչիրմէյիմ"։ Ը շէհրի ալտըգ-

տա՝ հէր նէ գատար օրատա իկիտ վար իսէ է-
սիր էտիպ, զէնկինլէրինէ վէ քիպարընա իսքէն-
ձէ էթտի. վէ հէփ շէյլէրինի ալտրգտան սօնզ-
րա, պաղլաթտը պաշլարընը այագլարընա վէ
թէքէրլէք կիպի եուվարլայարագ՝ աթտրըտը
պէօյուք չուգուրլարա քի օրատա քէնտի գազ-
տրըտը. գարըլարը սայլարընտան աթ գուչրու-
զունա պաղլատրագ՝ օվալարտա սիւրիւթտիւ.
չօճուգլարը էլ այագ պաղլը՝ պէօյուք օվայա սէր-
տիրիպ՝ հարման կիպի աթլարա չըղնաթտը. օ-
նուն իչին օ եէր Ա՛ն հուղէր տէնիլտի, եանի,
գարա թօփրագլար։ Ը՛ն էհրին ասքէրինի տէ
սաղ սաղ եէրէ կեօմտիւրտիւ "Ոիւնքի եէմին
էթտիմ, տէտի, քի սիզի գըլըճտան կէչիրմէյիմ,,։
Ոօգ ուչուզլար պուլտու չէհհիրտէ. "Ա՛իզ նէ՛
իչէ եարարսընըզ,, տէյէրէք, Ճիւմլէսինի տէ
պօղտուրտու. "Ոէն քի սաղլարը եաշաթմա-
տըմ, տէտի, սիզի նիչին եաշաթմալը,,։ Ա՛յըգ-
տը սօնզրա քիլիսէլէրի, վէ թէմէլնտաէն սեօք-
տիւ Ոյըգ մարտիրոսլարընը՝ գըրգ գուպպէլի
քիլիսէսինի քի օրայա կեօմիւլմիչ իտի օնլարընը
թէնի։ Ոունտան սօնզրա իչէրի կէլիպ՝ գուլթ-
տու Ա՛յլարըրըմ Ոայէզիտի վէ տէմիր գաֆէսէ
գօտու։ Ա՛է օ սէմթլէրի վուրուպ՝ աթմըշ
պին էվ էսիր էթտի՝ չօղու Ճ՛այ, վէ Ա՛օրասան
սէմթինէ եօլլատը։ Ոէնտիսիտէ Ա՛օզպէք
վիլայէթինէ տեօնիւպ՝ Ա՛էմէրգանտա Ա՛իթտի
վէ օրատա էօլտիւ. սէնէ 1406, ՊԾԵ. վէ օ-
նուն եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլտու Ը՛ահ-
ռուխ ատը օղլու։

Պու Ը՛նկէթիմուր կէրչի պիր զալիմ վէ խային

քիմնէ իտի , վէ լաքին քիմքի իդահէթ էտիլսէ՝ ծնա քեօթիւլիք էթմէկիտի վէ պիր զարար վէրմէկիտի , սալթ վէրկի ալըրստի : Պու հէր նէրէյէ վարսա վէ հանկը շէհիրի գուշաթսա , իւչ ըհնկլի չատըր գուրարըտը , պէյազ, գըրմըզը վէ սիյահ . էվվէլ պէյազ՝ էի քէրէմ էթմէք նիշանը իտի , հէկը շէհիրտէ օլանլար իրատէթլէրի իլէ քէնտիսինէ իդահէթ էտէրլէրսէ , Ասնղրա գըրմըզը՝ քի աթէշ վէ գըլըճ նիշանը իտի . էն սօնղուընտա սիյահ՝ քի արթըգ քէրէմ էտէճէք տէյիլ իտի , կէրչի ծնտան սօնղրա միւդի տախի օլսալար : Տէրլեր քի պու Ընկլթիմուր հաչան կիթտի Ասիւր չայընա եադըն Ընղուանլար վիլայէթինէ , ծրատտա օլան Ընղուանք տէտիքլէրի Նայլարը սիւրտիւ կեօնտէրտի Ռանտահարա . ծնլար տախի ծրատտա տինլէրինի ազէր ազէր պըրագըպ զայրը մէզհէպ եէլթէնտիլեր : Ռանտահար վիլայէթի տախի ծնլարընն ատընա Ընղուան տէնիլտի . պու շէյի իսպաթ էթմէք իչին տէրլեր քի ծնլար փիշիրտիքլէրի էքմէկին իւզէրինէ խաչվարի պիր նիշան գօրլար : Ածդրար տէրլեր քի հէր նէ գատար քիթապ պուլտու իսէ Ընկլթիմուր Նայաստանտա վէ Ընձմիսթանտա , կեօթ իւրիւպ Աէմէրգանտա պիր գուլէյէ գօտու . վէ Կմր էթտի ուգուպէթ իլէ քի հիչ պիր քիմսէ ծրատտան քիթապ չըգարմայա . հէկը պիր քիմնէ խաթէրսէ պիր շէյ օգուամագ , իչերի կիրսին պագըրն վէ թէզէ չըգսըն : Խաթէրսէն պագ Նայ թարիխինտէ . Ջ . 1 :

2 · Եվվէլքէ Այրապետ Կաթուղիկոսան վազելէ պէշնէճէ Սուրբնճա ։

Ջ · 2—5 ·

1398 ՊԽԴ } Էնկլիզ Հնկլիմուր Հայաստանտա իքէն՝ պէյրին պիրինի՝ Աելիք Սամէր ատլը՝ պիր գաչ քրիսթիան քիմսէլերին իղվասըլէլ՝ դուքտուրաու Սէոդորոս կաթուղիկոսու վէ հօլտիւրտիւ օնու 18 սէնէ հայրապետլիք էթտիքտէն սօնղրա · օնտան ղայրի՝ օն ալթը քիշի տախի հօլտիւրտիւ Հայ պեօյիւքլերինտէն · վէ սօնղրա քէնտիսինիտ հօլտիւրտիւ Ամըր սուլդանը ։

1396 ՊԽԵ } Այրապետ Եվվէլքի՝ քի Նոկիկ տէնիլիր իտի՝ Սէոդորոստան սօնղրա կաթուղիկոս օլտու Հայլարա 2 սէնէ ։

Դաւիթ տեօրտիւնճի՝ Այրապետին եէրինէ կէչտի վէ գալտը 4 սէնէ ։

1402 ՊԾԱ } Այրապետ Իքինճի՝ Դաւիթտէն սօնղրա կաթուղիկոս օլտու 7 սէնէ ։ Պունլարըն կիւնիւնտէ չօգ մարտիրոսլար զուհուր էթտի՝ կերէք էվվէլ, կերէք սօնղրա · պաց Հայ Թարիխինտէ · Ջ · 2 ։ Պու վագիթլերտէ Թէքրար վէրմէկէ գօրտու միլլէթ իչինտէ Անիթօռլար սէպէպինտէն · չիւնքի օնլար Հայլարըն հէր ատէթլերինի վէ խորհուրդլարընը պօշ պիր շէյ սայարագ՝ եէնի ատէթլէր ըզգարմիշլերիտի, նիճէքի եազմըշըզ Հայ Թարիխինտէ · Ե · 40 ։ Պիր նամտար վարդապետ վարիտի օ զաման՝

ատը Սարգիս . չօգ Ձահտ էթ տի՝ պու պուլա-
նըգլըղը տուրուլթմաղա վէ չարէսինի պուլա-
մատըգտա՝ չէքիլտի պէր եանա , վէ կիլթտի սա-
քին օլտու Կաջբերունի սէմթինտէ Սուխարա
մանասթըրընտա ։

( ) կիւնլերտէ շէօհրէթ պուլմիշ իտի Յով-
հաննէս Պրոտնեցի վարդապետ Կախիկ տէտիք-
լերի քի սաքին օլուր իտի Ստաթև վանքընտա
վէ քարոզլար տիւզէր իտի . պու էվվելինտէն
Պէնիթօռլարա սահապ չըգտը . վէ լաքին պագ-
տը կէօրտիւ քի Պէնիթօռլար քէնտի շայիրտլէ-
րինի վէ Սարգիս վարդապետին շայիրտլերինի
Թէքրար մկրտէլ էթտիլեր վէ Թէքրար ձեռ-
նադրութիւն վէրտիլեր , օնլարտան կէրի տուր-
տու , հէմ քէնտի վէ հէմ ղայրը վարդապետլեր
վէ Ձէմաաթ տախի . վէ լաքին Պէնիթօռլար օ
գատար գապարթտը իշի քի Հայլար պէյլէրէ
տիւշիւպ՝ օնլարըն Հագգընտան կէլտիլեր ։

1388 ՊԼԷ ( ) կիւնլերտէ Յովհան Պրոտնեցի էօլ-
տիւքտէ , Կըրիգոր Ցաթևացի քի օնուն շայիր-
տի իտի , օ տախի գարշը տուրտու Պէնիթօռլա-
րա . քէշտալիք Սարգիս վարդապետ տէ էօլ-
տիւքտէ՝ օնուն եէրինէ Կըրիգոր Ցաթևեցի
կէչիպ՝ չալըշտը սէօնտիւրմէկէ Պէնիթօռլարըն
աթէշինի, վէ քէնտիսիհտէ ղայրէթլէնիպ՝ Ա. յամ
աւուրք քիւթապընը Թէմամլատը վէ մարտի-
րոսլուղա հավէս էտիպ՝ միւրատընա էրտի ։
Յովհան Ա՛եծոփեցի տախի պու իշէ չալըշտը .
պունձիլէյին Ա՛ղաքել վարդապետ Սիւնիք է-
պիսկոպոսու վէ ղայրըլարը տախի . պագ Հայ
Թարիխինտէ . Ջ . 3 ։ Պունլար հէնիզ սաղ ի-

քէն՝ Հօլտիւ Իքինձի Կարապետ կաթուղիկոս Ալիս շէհրինտէ 7 սէնէ կաթուղիկոսլըգ Հի-տիքտէն սօնղրա ։

1409 ՊԾԸ } Յակոբ Իւչիւնձի՝ Կարապետ կաթու-ղիկոս Հօլտիւքտէ՝ Կիւլիկիա պէյի Համիտիէ կէչտի օնուն եէրինէ. վէ լաքին Ալիստէ օլանլար Իքի ելտան սօնղրա՝ օնու զէհիրլէյիպ Հօլտիւ-տիւլէր ։

1411 ՊԿ } Պըրիգոր սէքիզինձի՝ Հայոց կիւրիւլթիւ գօփտու Ալիստէ կաթուղիկոսլըգ իչին՝ քէնտի-սի գափտը օ մանսըպը վէ գարշը տուրանլարը՝ պէյին գուվվէթիտիլէ ալթ Հիտտի. վէ լաքին Ալիս քիւրսիսի րահաթսըզ օլսրագ՝ կիւթտիքձէ գըվամընտան չըգտը. պու սէպէպտէն Ալիստէ օլանլար եէտի սէնէտէն սօնղրա օնու սիւրտիւ-լէր պիր գալէյէ քի ծրատա Հօլտիւ ։

1418 ՊԿԸ } Պօղոս՝ Պըրարատ մէմլէքէթինտէն՝ Երուսաղէմ առաջնորդու՝ Ալիսէ կէլիպ նիզամ վէրմէկ իչին՝ հէփիսինին իրատէթիտիլէ կաթու-ղիկոս օլտու վէ օ քիւրսիյի պիր էզ նիզամլայրպ տիւզտիւ ։ Պու կաթուղիկոսլարըն վագթինտէ թէքրար պուլանտը Հայաստան վէ ալթը իւս-թինէ կէլտի. զէրէ պիր դարափտան Պըրը սուլդանը, օ պիր դարափտան Երուսուփ՝ Ա-սուն պէյի. պիր դարափտան Պիր Երզին՝ Ոստան պէյի, օ պիր գարափտան Պիրան շահ՝ Ոհվրիզ պէյի՝ Հինկիթիմուրուն օղլու. պիր դարափտան Շ ահռուխ՝ օնուն պէօյիւք օղլու քի պէօյիւք խանիտի Հօրասանտա վէ օ պիր դարափտան զայրը պէյլեր պիր պիրլէրինէ զլտտ օլուպ վէ Հայաստան իչինտէ ձինք Ե-

տիպ՝ պէրպատ էթտիլէը տիւնեայը. պուն-
լարըն իլինտէ Աուսուֆ պէյ կիթտի ալտը
պաղտատը վէ Խաքէնտէր ատը օղլունու պէյ
գօտու ծրայա, վէ քէնտիսինէ Խագրեանդ
էյալէթինէ կէլիպ՝ օթուրտու Ա. աղարշակերտ
շէհրինտէ թիւրքէ Աշկերտ. ծնտան կէջալ
Տայք մէմլէքէթինէ վէ ալտը Ա. զըսպայը, վէ ծ-
րալարտա չօգ ատամ գըրտը։

1420 պգթ. | պու Աուսուֆ էօլտիւքտէ՝ օղլու Խա-
քէնտէր՝ քէնտի եէրինէ գարտաշընը՝ ատը
Շ ահմահմատ՝ պաղտատտա օթուրտուպ կէլ-
տի Հայաստանա. վէ չինքի ծրայա կէլմիշլիտի
Շ ահռուխ Խօրասան խանը՝ օնունլա Ձէնք է-
տինպ Խագրեանդ օվասընտա՝ էէնկիլտի վէ գաչ-
տը։ Կէրի տեօնտիւքտէ Շ ահռուխ՝ Խաքէն-
տէրին օպիր գարտաշընը՝ ատը Ա. Ինհանշահ՝
օնա զըտտ օլմադ իլէին պէյ էթտի Ա. տրպատա-
կանա վէ Հայաստանա։ պու տախի պէյ ծը-
տուղու կիպի՝ պաշլատը Խաքէնտիրիլէ վէ զայրը
պէյլէրիլէ Ձէնք էթմէկէ Հայաստան սէմթէլ-
րինտէ, թաքի էօլտու Խաքէնտէր քէնտի օղլու
Խասպասըն էլինտէն։ պու Ա. Ինհանշահըն տէվ-
լէթի տէնիլտի Խարագօյունլու, նիձէ քի
Տիարպէքիրտէ օլան Ա. Ինհանկիը պէյլին տէվլէ-
թի Ա. գզօյունլու տէնտի. վէ օ զամանլարտա
պունլար իտի Ձիւմլէսինտէն նատը։ պունլար
վէ զայրըլարը տախի օն եըլ չէտիտ Ձէնք էթ-
մէկ իլէ՝ գըթլըզա սէպէպ օլտուլար։ ( ) գա-
տար քի՝ Խալգ հիչ պիր շէյ պուլամայրտպ պի-
րիպիրինի եէտիլէը. չօղու տախի վիլայէթի պը-
րագըպ՝ զայրը եէրէ գաչտը. պագ Հայ Թարի-

խինաւ · Ջ · 4 , 5 ։ Պեօյլէ վագիթաւ էօլտիւ Պօղոս կաթուղիկոս 12 ամէնէ կաթուղիկոսլըգ էթաւիքտէն սօնղրա ։

1430 Պշթ } Կոստանդին պէշինճի՝ Ա ահկայ չէհրինտէն կաթուղիկոս օլտու Ասիսէ Պօղոսան եէրինէ ։ Պունուն կիւնիւնտէ օլտու Ֆիօրէնցա սինոդոսու քի ծրատա պիրլիք էթտիլէր Ռումլար վէ Հայլար Յաւինլէր իլէ · վէ լաքին Ռումլարըն պիրլիկի սիւրմէտի · պագ Հայ թա րիխինտէ Ջ · 6 ։

1438 Պշդ } ( ) վագիթլէրտէ իլէրի կէլմիշ իտի Հայաստանտա Ասինիք վիլայէթինտէ Հայլարտան պիրիսի ատը Պէղինէ՝ Ռուպէլեան Ամմ բատըն օղլու քի Սըղնաղըն պիր գարաֆընա տախի հիւքմ էտիպ, ծրատա օլան Հայլարը էյիձէ գայրըլըը իտի · վէ քինքի օ սէմթէ գաչարա մահապատիժ ալըպ՝ էյի գօրուր իտի ։ Պունուն կիւվէյիսի Ասւրձի պատիշահը Ա՛էքսան՝ պունա գրագանըպ հասէտ էթտի վէ իա թէտի վիւձուտինի գալտըրմագ · պուլտու Հայըն պիրինի ատը Ա՛ճնադին վէ օնուն էլլինէ զէհիրլէտի օնու ։ Պէղինէ էօլտիւքտէ՝ Հայլար դութուպ Ա՛ճնադինի՝ էլլէրինի վէ այագլա 1438 Պշե } րընը քէստիլէր ։ Ասւրձի պէյի տախի օ էրլ քէօթիւ եաւաշարա տիւշ օլտու, վէ սօնղրա ասի օլտուգտա Ա՛հմանշահա քի Ասէվլիզ փատիշահը իտի, կէլտի Ա՛հմանշահ Ասւրձիսթանա, վէ քիմի քի պուլտու իսէ էսիր էթտի վէ պէօյիւքլէրինի էօլտիւրտիւ ։ Ա՛լտը Շ ամ շուղդէ չէհրինի քի ծրատա իկիրմի պին Հայ օթուրուր իտի վէ չօղունու գըլտը, վէ տօգուզ

պին տեօրթ էիւզ քիշի էսիր էթտի ։ Պէօյլէ էթտի Ա՛ինհանշահ ղայրը շէհիրլէրկտէ ։ Անդի տեօնտիւքտէ՝ Հայլարըն իւզէրինէ փաշա տիք-տի՝ Ախիջուանտա քէնտի օղլունու՝ Հասան Ա՛ղի ատլը, վէ Ինվան շէհրինտէ տախի պիրինի օթուրթտու ատը Յաղուպ՝ Հասան Ա՛ղինին հիւքմի ալթընտա ։

3. Գրիգոր Աուասաբեկենց պէպէլէրէ կաւռուղիկո-սուն վաճրէ, էյ օ պաման կաւռուղիկոսլըգ էթրսէսէ պէօնփո-Ա՛ղթաճինէ, վէ օնդա կաւռուղիկոս օլսու Աէրգիոս ։

Ջ. 6—9.

1439 ՊՁԸ } Ա՛ինհաէն կիւնէ Աիս քիւրսիսի փայէսինտէն տիւշմէք իւզրէ իքէն՝ Հօլտու Կոստանդին կաթուղիկոս 9 սէնէ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա ։ Աիստէ օլանլար ծնուն էէրինէ պիրինի կէչիրտիլէր Յովհէփ ատլը՝ իշէ եարա-մազ պիր ատամ, վէ նիձէքի պազիլէրի տէրլէր՝ աշխարհական իտի. պու պիր եըլ օթուրտու օթուրմատը Հօլտու. վէ լաքին կաթուղիկոս-լարըն արատընա կիրմէտի. կէչէն ատը ծնլարըն սըրատընա եազըլըը ։

1440 ՊՁԹ } Գրիգոր տօղուզունճը՝ Աուասաբեկենց տէտիքլէրի՝ կաթուղիկոս օլտու Աիստէ ։ Ա՛ էչինքի ած իտի օրատա եպիսկոպոս վէ քիւրսի՛ տէ շէօհրեթինտէն տիւշմիշ իտի, ֆիլ հալ պէշ եպիսկոպոս ձէռնադրել էթտի՝ պէշինտէ լայըգ ծլմայան քիմսէլէը ։ Պու իշէ սէյինմէտի Աու-

լիկիա սէմԹլէրինտէ օլան տեօրԹ եպիսկոպոս վէ եէքտիլ օլարագ եազտըլար Յայաստանտա օլան եպիսկոպոսլարա վէ վարդապետլէրէ վէ տույուրտուլար քի պու քիւսինին իշի ֆէնայա վարըեօր. էկէր Թէզէ պիր չարէ էԹմէզսէնիզ՝ րիւսվայ օլուրուզ զայըը միլլէԹլէր էօկիւնտէ ։ Պու հապէրտէն օյանըպ միլլէԹին առաջնորդլարը վէ պիրի պիրլէրինէ մէքԹուպ եազմագլա եէքտիլ վէ եէքձիհէԹ օլուպ՝ սեօզ էԹտիլէր քի Ալիս քիւրսիսինի պըրագըպ՝ պիր զայըրսընը էէնի կաԹուղիկոս գօսունլար Յէմիածինտէ, եախօտ օ Ա՝ուսաբեկենց Կրիգորու Յէմիածինէ կէԹիրիպ՝ ծրայա գալտըրսընլար Ալիսէն քիւրսիյի ։ Պունուն իշին եազտըլար օնա քի 1441 պՂ } պույուրսուն կէլսին Յէմիածինէ ։ Տիյինէմէտիքտէ Կրիգոր՝ Յայաստանտա օլան առաջնորդլար իսԹէտիլէր պու իշ իշին պէօյիւք սինոդոս էԹմէք. վէ բահաԹլըգլա իշի պաշա չըգարալըմ տէյի՝ մատաէի տույուրտուլար Կովան սէյինէ ատը Յագուպ ։ Պունլարըն հէփսինէ աղըզ օլտու Օ աբարիա եպիսկոպոս ՅաուցԹատ տէնիլէն մանասԹըրըն առաջնորդու ։ Իշի պէօյլէ տիւզիւպ՝ սինոդոս գուրտուլար Ա ազարշապատտա Յէմիածին քիլիսէսինտէ եպիսկոպոսլար, վարդապետլէր, վանահայրլար, կրօնաւորլար վէ քահանալար, Ընդուան կաԹուղիկոսու տախտ օնտա, հէփ հէփ եէտի եիւզ քիշի. վէ պունլարտան զայըը աշխարհական պէօյիւքլէրինէ ։ Օգ եպիսկոպոսլար վէ վարդապետլէր տէ քի կէլմէտիլէր սինոդոսա, եազտըլար քի սինոդոսուն էԹտիկինի՝ պիզտէ գա-

պուլ Հաէրիզ։ Պու սինոդոստա Ձիւմլէնին Իրաէթիլէ վէ Հէրքէսին պէյէնմէսիլէ կա-
թուղիկոս օլտու Կիրակոս վարդապետ՝ Կաջ-
բէրունի էյալէթինտէն Ստառաքաստ քէօյիւն-
տէն քի օթուղլուքի ելլ Ստոր վիրապ տէտիքլէրի
մանասթըրտա սաքին օլմաղլէ Կիրապէյի
տէնիլտի. պիր ալչագ կէօնիւլլիւ եավաշ քիմ-
սէ, սէօզի տիւզկիւն վէ ամէլի փաք, ագըլը՝
վէ սուրբ քիթապլարա էյի վուգուֆ թահսիլ
էթմիշ։ Պէօյլէ օլմաղ իլէ Նոյ կաթուղիկոս-
լըգ քիւրսիսի Կջիաճինէ գօնուլտու, վէ Կու-
սաւորիչին սուրբ աջը եանի սաղ էլի օրատա.
վէ Կիս գալտը քէնտի գավըրընտա սէնէ
1441. ՊՂ։

Կիրակոս՝ կաթուղիկոս ծլտուղու կիպի՝ օրհ-
նութիւն քեահատը եազտը հէր եէրէ, հէփսի-
նի նզովքտան չէօզմէքլէ քիմքի պաղլանմիշ իտի
Կիտահ օլան կաթուղիկոսլարտան. վէ կաթու-
ղիկոսլարա օրհնութիւն եազտը, կէրէք Կիտահ
օլանա վէ կէրէք Կղթամարտա օթուրանա։
Վէնետիկէտէ պաշլատը նիզամա գօմադա կա-
թուղիկոսարանը էվվէլքի դալըզընա. մանաս-
թըրլարը տիւզտիւ վէ քիլիսէլէրի եէնիլէտի,
վէ չօգ չալըշտը քի առաջնորդլար էյի վարսըն-
լար, վէ միլէթ տահի րահաթ էթսին։

1443 ՊՂ | Իքի եըլտան սօնդրա Կ՝արկոս ատը պիր
եպիսկոպոս՝ քի սինոդոս վագթինտէ Կիւրձիս-
թանտա իտի՝ Կ աղաըշապատա կէլիպ՝ կաթու-
ղիկոսլուգուն Կջիաճինէ կէլտիկինի կէօր-
տիւքտէ՝ շաշտը. վէ պիր դաչ վէլվէլէձի քիմ-
սէլէր իլէ սէօյլէշիպ վէ ծնլատտան տիւրթիւ-

լիւպ Հասէտիլէ տօլտու · պուլտու քէնտիսինէ ույղուն կրճնաւորուն պիրինի Ա՛ստուածատուր ատը վէ ծնունլա պիր օլուպ՝ իքիսիտէ պաշլատըլար Աիրակոսուն կաթուղիկոսլըղընը եէրմէկէ · “ ( ) էվվել Ա՛ղթամարը իտի՝ տէտիլէր՝ վէ չօգտան նզովք իլէ պաղլը տըր , ծնտան Ա՛յմիածինէ կաթուղիկոս օլամազ · պունտան ղայրի կէրէկ իտի քի օ Ա՛ն էվվել կաթուղիկոսլարտան եպիսկոպոս օլայ իտի , վէ ծնտան սօնդրա կաթուղիկոս ,, : Պունլարա ույտու Աիրակոս ատը վարդապետին պիրիսի վէ պիր տէ Գաբրիէլ ատը եպիսկոպոս վէ Երամաշատպ Երևան եպիսկոպոսու · պունլար քեաղատ եազտըլար Օ աքարիա եպիսկոպոսա Հաւուցեաւ մանաթըրըն առաջնորդունա վէ ծնու տախի՝ գօլայձա դարաֆլարընա ալտըլար · զէրէ օ եպիսկոպոս տէ կիւձէնմիշ իտի Աիրակոս կաթուղիկոսա , չիւնքի քէնտիսի իսթէր իտի կաթուղիկոս օլմագ , վէ պէօյլէ օլտուղու իչին՝ հազը էթմէզ իտի ծնտան : Պունլար սեօզի պիր էտիպ՝ սըգլէթիլէ տավէթ էթտիլէր եպիսկոպոսլարը , վարդապետլերի վէ քահանալարը վէ մախտուաէն Գրիգոր վարդապետի՝ քի Ա՛ակու էյալէթին եպիսկոպոսի իտի : Պունլարը տախի քէնտիլէրինէ ույտուրուպ՝ օլտուլար օթուզ քիշի · վէ սիւրիւիլէ կիթտիլէր Ա՛յմիածինէ քի էնտիրսինլէր Աիրակոս վարդապետի կաթուղիկոսլըգ մանսըրընտան : Պունու տույտուղու կիպի Աիրակոս՝ էվէթլէտի գաչտը վէ պիր էվէ կիրիպ սագլանտը : Ա է լաքին ծնլար ծնու պուլուպ կեօթիւրտիւլէր՝ Նագուպ պէյին գարշըսընա

քի ծնուն էմբիրիկ կաթուղիկոս էթմիշէրիտի Կիրակոսու, վէ օնա շէքվա էտէրէք՝ տէտիլէը, "Ա՛րատըգ պուլտուգ՝ քի պու ատամ վաֆթիա ծլնամըշ վէ քրիսթիան տէյինիմիշ, պիւյիէի վէ տինիմիզէ գարշը պիր քիմսէ տիր. էկէը իսթէրսէնիզ պուննուն կաթուղիկոս օլմասընը՝ կէրէք տիր քի պուննու եէնիտէն վաֆթիա էտէլիմ, վէ եէնիտէն կաթուղիկոսլըգ վէրէլիմ,,։ Պէյ տէ տեօնտիւ տէտի Յ. Աբարիա եպիսկոպոսա։ "Ինն տէյինի իտին պուննու կաթուղիկոս էտէն. շիմտի նէ՞ օլտու սանա քի իսթէյօրսուն պուննու եէնիտէն կաթուղիկոս էթմէք,,։ Յ. Աբարիա եպիսկոպոս ինքեար էտէրէք "Նայշա տէտի, պէն էթմէտիմ, քէնտի ատամլարը էթտի,,։ (Ա՛րատա պիր կրօնաւոր պուլունտու կաթուղիկոսուն դարաֆլընտան վէ պիր ուշագ. պուննլար պիր աղըզտան հայգըրարագ տէտիլէը, "Պունլար եալան սեօյլէը, վէ հագգա գարշը իշ դուրմար,,։ Պու սեօզ հէնիկ աղըզլարընտա իքէն՝ վարդապետլէրտէն պիրի՝ ատը Մտեփաննոս՝ քի պիրէ իտի Յ. Աբարիա վարդապետիլէ՝ օ տիվանտա պիր սիլէ վուրտու ուշագլըն աղըզնա։ Պունու կեօրտուքտե պէյ տարըլտը վէ հէփիսինիտե տիվանտան գօվտու։ Պեօյլէ օլտուգտա՝ Յ. Աբարիա վարդապետ օ ձիւմհուրի Ա՛ջմիածինէ եօլլայըգ՝ քէնտի կիրտի պէյրին եաըլնա վէ օնա չօգ շէյ սունմազ իլէ ֆէրմանն ալտը՝ պիր զայըրսընը կաթուղիկոս էթմէկէ. վէ ֆիլհալ Ա՛ջմիածինէ կէլիպ կեօնթէրտի հէփիսինէ պէյրին էմբինի. օնլար տասիւ պիր օլուպ չափրաշագ կաթուղիկոս էթտիլէը

Ա՛ակու էյալէթին եպիսկոպոսու օլան Կ՛ուիգոր վարդապետի, վէ հէր քէս տաղըլըպ կ՛ելթաի եէրինէ։ Ակելթաի Աիրակոս կաթուղիկոս տախտ պիր կիզլէձէ եէրէ. ծնտան վարտը կիւտի պիր մանասթըրա վէ էօլիւնձէ գատար օրատա օ֊ Թուրտու. պուննուն կաթուղիկոսլըղը սայըլտը իքի սէնէ. վէ լաքին նէյէ՞ քի սաղ իտի՝ պազի եէրտէ ատընը քիւիսէտէ վիքը էտէրլէր իտի՝ Կ՛ուիգորուն ատը իլէ պէրապէր։

Պու պէօյլէ օլտուգտա՝ Ա՛ղԹամարտա օլանլար քի միւդի օլմիշլէր իտի Ի՛ջմիածինէ, կէրի չէքի֊ լիպ՝ կիւնէ քէնտի պաշլարընա օլտուլար. "Պիզ տէտիլէր Ի՛ջմիածին մուհապպէԹի իչին վէ օ֊ նուն շէօհրէԹի իչին՝ պիր օլտուգ. ամմա չիւնքի սիզ օ կաթուղիկոսու պըրագտընըզ քի պիզլէր վէ սիզլէր գապուլէԹմիշ իտիք, շիմտիէն սօնդրա արԹընզ պիրլիք օլմազ պիզտէ,, վէ պէօյլէձինէ Ա՛ղԹամար քիւրսիսի ԹէքբարՊըրագտը Ի՛ջ֊ միածինի, վէ շիմտիյէտէք էօյլէձէ գալտը։

Ուամուլուր իտի քի Աիս տախտ պիր օլա Ի՛ջ֊ միածինիլէ. վէ լաքին պու կիւրիւլԹիւ գօփ֊ տուգտա՝ օ իւմիտ տէ պէրդարաֆ օլտու։ Ա՛է պու սէպէպտէն օ կիւնէլէրտէ Կ՛ուիգոր Ա՛ուա֊ քեկենց էօլտիւքտէ, Ուարապետ վարդապետ աստ֊ լը պիրի քի Աիրակոս կաթուղիկոստան եպիս֊ կոպոս օլմիշ իտի՝ Ակուլիկիատա օԹուրան պէյինէ գէլիլէ կաթուղիկոս օլտու Աիստէ վէ սեօզ վէր֊ տի քի Աիս քիւրսիսի եըլտան եըլա Ա՛ըսըր սուլդանընա իւչ եիւզ ղուռուշ էտա էյլէյէ վէ օ պօրձ գալտը օրատա. վէ հաչան ( )սմանլը Աիսի ալտը՝ օնլար ալմազա պաշլատը. վէ պու օ պօրձ տուր քի Կ՛էհլիշ աղչէսի տէնիր։

Ա)ևարապետ վարդապետին քի Աիսակ օ-
թուրտու, իքի երլտան սօնղրա էօլտիւ վէ օնուն
էէրինէ կէչտի Ատեփաննոս վարդապետ. պու
չօգ չալըշտը Ա՝ջմիածին կաթուղիկոսլըղընը
պադալ էթմէկէ. վէ չիւնքի պիր շէյ էտմէտի-
խէ՝ վազ կէչտի։ Ա՝ է պու տախի էօլտիւքտէ
ղայրըլարը օթուրտու Աիսակ վէ շիմտիյէտէք
օթուրույօրլար նիձէ քի պիր պիրի արտընձա
եազմըշըզ Աիս կաթուղիկոսլարըն սըրասընտա։

Պու վագիթլէրտէ Ա)սմանլը փատիշահը
Ֆաթիհ սուլթան Ա՝հմէտ՝ ալտը Ատանպօ-
լու Ա՝ումլարըն էլինտէն, սէնէ 1453. Ջ.Ք։
Պու սուլթան Պուրսատա պուլունտուգձա չօգ
մուհաձապէթ կէօսթէրիր իտի Հայլարա վէ օն-
լարընառաջնորդունա՝ ատը Յովակիմ վէ Ատան-
պօլու ալտրգտան սօնղրա չաղըրտը օնու օրայա
պիր գաչ շանլը էվլէրիլէ. Ա՝նկիւրիտէն տէ կէ-
թիրտի տեօրթ էվ. պիր Էզ Հայլար տախի
Պարաման սէմթինտէն վէ էրլէշտիրտի Ա-
մանթիատա. ղայրը էրլէրտէն տախի չօգ Հայ
կէթիրիպ՝ էօթէկէ պէրիյէ գօնտուրտու. իա-
թէրսէն պադ Ա)սմանլը տէվլէթինի նագլ է-
տէն քիւչիւրէք քիթապըն 105 քեաղատընտա։
Ատնղրա Յովակիմ եպիսկոպոսու քաղրիգ էթ-
տի քի գատըը օլսուն պույուրմաղա՝ Պումէլին-
տէ վէ Ա՝նատօլուտա օլան Հայլարա։

Ե՝ խմտի կէչէլիմ կաթուղիկոսլարըն հիքեայէ-
սինի նագլ էթմէկէ։

4. (Նոաձէ Կրիգոր Նաւոպղիկոսան վագնէ՝ է-
ինձէ Արգիսէ վարընձա։

Ջ. 9—10.

1445 ՊՂՔ } Կրիգոր օնուննձին՝ Պակուեցի տէտիք-
լերի՝ Սիրակոսուն եէրինէ կաթուղիկոս օլուպ՝
ղայրեթ էթտի պիթիրմէկէ օ եափուլարը քի
պաշլամիշ իտի Սիրակոս կաթուղիկոս։ Պու
Կրիգոր կաթուղիկոս չօգ տարլըղա տիւշտիւ
զապիթլէրին զօրունտան՝ աղըր վէրկի վէրմէկ-
իլէ օնլարա. օ գատար քի դագէթ կէթիրմ-
մէտիկինտէն վէ եալընըզ չէքմէտիկինտէն՝
եարտըմձը ալտը քէնտիսինէ վարդապետլեր-
տէն Ա՛րիստակէս ատը պիրինի վէ օնու Ա՛յ-
միածին եպիսկոպոսու էտիպ, վէ քէնտիսինէ
վէքիլ վէ իքինձի կաթուղիկոս գօյուպ՝ օնա
Թէսլիմ էթտի կաթուղիկոսլըղըն տըշարըքի
գայըրաձագ իշլէրինի, վէ կմի էթտի քի քէնտի
էօլիւրսէ՝ օնու էթսինլէր կաթուղիկոս վէ օնա
Ա՛թոռակալ տէյիատ վէրտի։ Պու շէյ պիր եէ-
նի ատէթ օլտու՝ կաթուղիկոս ատլարընըն գա-
րիշմաւրիշ օլմասընա վէ Թարիխլէրի ալթուստ
էթմէկէ. խաւսուսաքի էվվէլտէն պէրի տալը
կաթուղիկոսլարա՝ Ա՛թոռակալ տէյլէրիտի.
լաքին պէօյլէ օլտուգտա վէ պու միսիլլի քիմ-
սէլէր չօղալտըգտա՝ պաշլատը հէր պիրի Ա՛թո-
ռակալ ատլէրիլէ կաթուղիկոսլըգ սիւրմէկէ վէ
կաթուղիկոս քիւրսիսինի գաւիմաղա, նիհէ քի
1460 ՋՔ } չօղու էթտի։ Ա՛յ օնլարընն էվվէլքիսի պու

Ա՛րիստակէս Ա՛ղթառակալ օլուռ քի Վ՛ռիգոլ կաթուղիկոս իլէ գավզա էտիպ՝ իսթէտի ծնուռ ապէսթոլիմէք, ծնուն ծնակբիզինէ սէնէսինատ վէ քէնատի պաշլը պաշընա կաթուղիկոս օլմագ։ Պու իշլեր պէօյլէ օլուռգտա Ա՛ջմիածինատէ, վարդապետին պիրի Սարգիս ատլը տուրը Ա՛ռաստուրիչին աջընը Ա՛ջմիածինատէն չալտը վէ ապզիզ փէշքէշլէրիլէ կիլմատի Թովվլիզէ՝ զէրէ ծ՛րատա օթուրուր իտի Խաչէնատէրին գարտաշը Ա՛ինհանշահ քի ծնուն էմնիլիլէ ալա կաթուղիկոսլուղու։

1861 Ջ.Ծ. Օ՛աքարիա Ա՛ղթառակալ կաթուղիկոսուն հաչան իշլիմտի քի Ա՛րիստակէս կաթուղիկոս օլմագ իսթէր վէ Սարգիս վարդապետ տախի կաթուղիկոսլըգ իշին կիլմիշ Թովվլիզէ, չափրըճագ քէնտի տէ վարտը ծ՛րայա, վէ Սարգիս հէնիզ իշինի կէծրմէտիէն՝ ապիմ փէշքէշլէր չէքիպ Ա՛ինհանշահա՝ տիլէտի ծնտան քի քէնտիսինէ վէրմէն Ա՛ջմիածին հիւքմինի վէ ալէտավիյէ հէմ Հայ կաթուղիկոսլըգընը։ Անէտի Ա՛ինհանշահըն հուզուրունա Սարգիս վարդապետ տէ փէշքէշլէրիլէ վէ օ տախի տիլէտի օ շէյի։ Ա՛ն լաթին Ա՛ինհանշահ չիւնքի պէյհնամիշիտի Օ՛աքարիա կաթուղիկոսա, էմմ էթտի քի էվվէլ Օ՛աքարիա օլսուն կաթուղիկոս վէ ծնդրա Սարգիս, վէ տուրը աջը Սարգիսէն աղլագ Օ՛աքարիա կաթուղիկոսա լէյէլիմ էթտի վէ ալայիլէ ծնու Ա՛ջմիածինէ եօլլատը։ Պու Օ՛աքարիա Ա՛ջմիածինէ էվէլ իշտիքտան՝ գօվտու օրատան Ա՛րիստակէսի վէ Վ՛ռիգորու վէ քէնտի օլսու կաթուղիկոս հէմ Հայ միլլէթինէ,

Ա՛ղթամար կաթուղիկոսըղը տախի քէնտի է-
լինտէ օլարագ · վէ պէր գաչ կիւնտէն սօնղրա
Սարգիս վարդապետի Ա՛ջմիածին եպիսկոպոսու
էթտի՝ վէ քէնտիսինէ՝ վէքիլ՝ Ա՛թուակալ նա-
մինտա նիձէ քի Գրիգոր էթտի Ա՛րիստակէսի՝
1462 ջԹԱ} Պէր ելտան սօնղրա Գրիգոր Ա՛ակուե-
ցի վէ Ա՛րիստակէս՝ սեօզի պէր էտիպ աղչէ
տէվէլիտիլէր Հայաստան · վէ կիթտիլէր Ն՛ի-
Հանշահըն օղլունա Հասան Ա՛ղի խանա քի
Ա՛ախլաւանտա օթուրուր իտի , վէ Օ՛ աքարիա
կաթուղիկոստան շէքվա էտիպ՝ սեօզ վէրտիլէր
քի ելտան ելտա թէմամ ձա վէրսինլէր կաթու-
ղիկոս վէրվիսինի էկէր Հայ կաթուղիկոսըղը-
նը քէնտիլէրինէ տեօնտիւրիւսէ : Ո տախի
պու սեօզի գապուլ էտիպ՝ էվվէլձէ Հապէր եօլ-
լատը Օ՛ աքարիա կաթուղիկոսա վէ միւսալէհէ
շէյ խութէտի օնտան , էօքսա ազ օլուրսան տէ-
տի՝ մանսըպընտան : Պագտը կէօրտիւ Օ՛ աքա-
րիա քի պաշա ջըգամազ՝ ալտը սուրը Ա՛ուտաւ-
րինին աջընը՝ վէ ջըգտը կիթտի Ա՛ղթամարա վէ
օնտա էօլտիւ : Պունտան կաթուղիկոսըղը Ա՛ջ-
միածին կաթուղիկոսարըն սըրասընտա պէր տէ-
նէ սայըլըը :
1462 ջԹԱ} Ա՛րիստակէս իքինձի Օ՛ աքարիա կա-
թուղիկոս կիթտիքտէ ալտը կաթուղիկոսըղը
Գրիգոր իլէ պիլէ · լաքին Գրիգոր չօգ եա-
շամայըպ կէօչտիւ վէ տեօրթ ելտան սօնղրա
Ա՛րիստակէս տէ էօլտիւ :
1466 ջԾԵ} Սարգիս իքինձի Ա՛ջմիածին միաբան-
լարընտան՝ օ քի Օ՛ աքարիա իլէ կէլտի Ա՛ջմիա-
ձինէ , Ա՛րիստակէս էօլտիւքտէ օնուն էէրինէ

կէչխա՝ կաթուղիկոս օլսու. վէ քէնտիսինէ վէքիլ էթտի Ա՛թոռական ատրիլէ՝ վարդապետին պէրինի Յովհաննէս նամ։ Պու Ասրդիս կաթուղիկոս չիւնքի սէպէպ օլսու սուրբ Լուսաւորչին աջընը Ա՛ջմիածինտէն չըգարմաղա, չօգ չալըշսը ծնու էլէ կէթիրմէկէ. էն սօնղուննա Ա րթանէս ատլը պիր եպիսկոպոսուն էլլիլէ՝ Ա՛զթամարտան կէթիրթտի Ա՛ջմիածինէ սէնէ 1477. Յ.Ս. քէնտիսիտէ 24 սէնէ կաթուղիկոսլըգ սիւրտիւքտէն սօնղրա՝ էօլտիւ։

( ) կիւնլէրտէ զուհուրա կէլտի Ախրակոս վարդապետ Ա՛զնկացի տէտիքլէրի Ա՛րշինկեան շէհրինտէն, օ քի Ա՛ռել շարականը սեօյլէտի. պու պիր ազիզ քիմսէ իտի վէ իւմիտ չօգ հավէսի օլմաղիլէ պիր կզ շէյլէր եազտը վէ Ա՛սապր տէտիքլէրի Ձգնաւորուն Ներսէս ատլը քիթապըն ԹԷՖԹԻՀԻՆի եափտը. պունուն քիթապը Ա՛կեէցւոյ տէնիլիր, եանի ալթըն մատէնի։ Պունուն վազթինտէ իտի՝ Ա՛յիր Տօլմազ տէտիքլէրի Ա՛մասիալը մէշհուր Նայ հէքիմ՝ քի պիր պեօյիւքէք հէքիմ քիթապը տիւզտիւ իւչ ճիլտ օլարագ։

Տ. Ա՛ւէտնճէ Ա՛ռաքելս կաթուղիկոսուն վաքթէ՝ Ա՛ռաւել վարընճա։

Ջ. 10 — 12.

1490 Ջ.Ք. Ա՛րիստակէս իւչիւնճի՝ իքինճի Ասրդիս էօլտիւքտէ ծնուն եէրինէ կէչխա կաթուղիկոս օլսու 8 սէնէ։

Ովատիոս Ա. Քրիստափորին վէքիլի՝ ու էօլտուքտէ՝ ծնուն եէրինէ կէչիպ օթուրտու 5 սէնէ ։

Ղոնիէ իքինճի՝ Ովատիոստան սոնղրա կաթուղիկոս օլտու 12 սէնէ ։

Օ. Աբարիա իչխունճի՝ Ղոնիէնին եէրինէ կէչիպ օթուրտու 5 սէնէ ։

Մարգիս իչխունճի՝ Օ. Աբարիատան սոնղրա օթուրտու 16 սէնէ ։

Գրիգոր ծնպհրինճի՝ Մարգիսին եէրինէ կաթուղիկոս օլտու 5 սէնէ ։

1841 Ջ.Ղ. Մատթէոս պէշինճի՝ Մալմաստ շէհրինտէն՝ Կորճայք մէմլէքէթինտէ՝ Գրիգորտան սոնղրա կաթուղիկոս օլտու . վէ չինքի պու Մատնպօլտա պէօյիւմիշ իտի՝ Մատնպօլու տէնիլտի ։ Գուննուն կիւնիւնտէ վէ էվվէլտէն տախի Ա. Ջէմ վէ Ա. Սանդը պիր պիրլէրիմիզլէ ձէնք էթմէկիզլէ վիրան էթտիլեր Հայաստանը , վէ օ վագիթ Հայլարտան չօգ քիմսէ մարտիրոս օլտու . պանգ Հայ Թարիխինտէ Ջ. 10 ։ Գէօյլէ օլտուգտա Մատթէոս կաթուղիկոս դագէթ կէթիրմէյիպ՝ ջզմագ իսթէտի Հայաստանտան . ծնուն իչին ալթընճի սէնէսինտէ քէնտի եէրինէ վէքիլ գոտու՝ Ա. Թոռակալ տէյի Ա. վասլը Ա. Իքայէլ վարդապետի վէ կաթուղիկոսլըղը ծնա թէսլիմ էտիպ՝ ջզտը կիթտի Մատնպօլա . ծնտան կիթտի Հռոմայա վէ ծրատտա սրբազան Պատրան իքրամ վէ րաղպէթ կէօրտիւ . վէ սոնղրա էօթէյի պէրիյի կէզէրէք տէօնտիւ կէլտի Ա. Ջմիածինէ ։ Գնու կէօրտիւքտէ Ա. Իքայէլ վարդապետ՝ կիտնէ ծնա տէօնտիւրտիւ կաթուղիկոսլըգ մանսըպլընը , օ տախի

չօք հաշանցրեալ էօրեր։ Կաթուղիկոսըդը սերտիւ 15 ամեայ։

1850 Մ·Ե | Ա՛նբայիլ Ալեքսը՝ Աստիճանաւոր Ա֊թոռակալը՝ օ էօրեր֊քան՝ ծնուն էէրինէ կէ֊չիալ՝ կաթուղիկոս օլաու վէ ազգու էրլուան ամէնքս քէնտի էէրինէ Ա֊թոռակալ գօտու Նարեկ վարդապետ։ վէ Ալեքսս կիտիալ՝ պէր վագիթ օմաւրտու օրտաս։ ծնուան էօրա֊ու Յոանիայս էլչի կիտի Ա֊զգայ ատը պէրինի՝ չօք ազգը պէր քինալ վէ տիլ տիւզկիւն, վէ ծուխը պէր քահանայ՝ ատը Ա֊ղէքսանդր։ պունտարդա կէօնտէրտի գաշանց ըռուզ տէտիլ֊ըր ահանամէնին էօրնէկինի՝ օ քեազատս քի ատը Ա ուսուտիչին վէ ատը Աղբէատրոսուն պէյնէլքինտէ Յոանիաս էապըլտը, վէ պէր պաշգա քեազատ էապը սրբազան Գատիս։ կէօնտէրտի պէր գայրը քեազատ ատին, վէ օ֊ուխը պէյտն էմէտի՝ Յոյաստանատս նէ գա֊տար մանաւէրը օտուդուն, վէ նէ գատար պէրինէՀէք էէրէկը, վէ նէ գատար ատը մա֊տանդար օտուդուն, վէ նէրէտէ պուլուն֊տուգարդրը։ Վէնտահէտ տէօնտի Ա֊ջմիա֊ծին։ վէ ծնուան տախի պէր քեազատ էապը տէօրտինէնճի Գիտս Գատիս քինտի էափակը֊պուդարդրին իդտատէքինի։ վէ էապէտտը սրբ֊բազան Գատիս քի օ ահանամ քեազատրդը ԹէՀտիս էտիտ գաղիէկ պէրինէ վէ մուհատ պէտ օղնալ էյին։

1864 Մ֊Ժ֊Գ | Յոանիաս էէմէիշտիտ Ա֊զգայ՝ սրբ֊բազան Գատիսուն մուհատպէմ նէյշանէսի կէօ֊րիւտ՝ բաղտէմ պուլուս։ Ա՛ն հէր նէգատար

աեօզ օտու խան կելելք տին իւզելինել , կելելք առելթ իւզելինել , արբազան Վատի ծնուն ուտու աեօզելելինի վե եելլի եելինել Չիվապալարլնը ի շետիա՝ հաղգ էթատ . վե Ինի էթատ ծնա քի քենաո էլլիլե հայձա եազալըն հիլլեսիզ՝ Հայ-լարլն ինանաբզլարլնը վե ծնլարլն եօլունու , ( ) տախի Ա՛զեբաանդը քահանայ լիլ պերա-պելը եազալը հեր շէյի . վե հեմ պունու եազալը քի " Ա՛կեր տեատ տաելթելերիմիզտե պիր գաչ Ֆարգ՝ վար խան՝ տախի քերկինինիզե կեօզ գըլե-մագ եարաշըր՝ տահին պիլելելք քի տօզրու Ֆիլբիլե եաեր Հայլար . վե էկեր գայրը մնա-տելթատ պիր էբախրելեր պուլունուրսա՝ օ տախի տօզրուլար վազթինել՝ միլլեթ քահանդլըզ պուլսուզտա ,, : Պու եազըլանը Թերճիւմէ էթատ Ա՛կրատչ տալը պիրի Ի տաին տելինել , վե Ա՛զգար տունուտ արբազան Վատիա . պազ Հայ Թարիխինտե . Ջ . 11 : Պու եազըյա նի՛ Չիվապ օլտու պիլլի տէյիլ . վե լաբին պու պէյտն օլտու քի ծնտան տօնդրա Հոտա քա-հանայապետլերի գիտաէսինիլ մահապետ կեօսթէրտիլելր Հայ միլլեթինե . վե հաչան Վատի օլտու Ա՛րիզոր ծնիչինձի , օ քի տուտարլը եէնդիէտի , Ա՛զգարլըն եազըլարլնը օգուլյուտ վե միլլեթին հալենա վուգուֆ Թահսիլ էտիլ , վե ծնլարլն նի՛ արզլեթտե օլտուզունու տուլյուտ՝ եարտըմ էթմէք իսթէտի . պունուն իչին Ինի էթատ՝ քի քիւրտինին իտարէսիլե պիր պեօյուք միտրիտ եափըլարլն Հոտաստա քի Հայ ուշա-լարլը ծրտատա իլիմ էօգրենիսի՝ միլլեթ Թէսելլի էթմէսինելը . պունուն իչին պիր կոնդակ եազալը

միւնեթի իֆրադիւնէ մէտհ հաէրնէք . էօրնէկի վար Ֆայ թարիխինտէ . ձ . 11 :

Ալ է լաքին օ մէտրէսէ գուրուլմասը զէրէ քէնտի ալթը այտան սօնդրա էօլտու : Ընտան սօնդրա օլան սրբազան Վատի Վաեստոս պէշինճի օ մէտրէսէնին եէրինէ Ֆայլար իչլին պիր միւսաֆիրխանէ եափտը՝ սրբուհի Մարիամ Աղիպտացինին ատընա : Վրրդ եըլտան սօնդրա սէքիզինճի Աւրբանոսուն վագթտինտէ՝ Պօղոս Պոմնեալը քի Նախջուան եպիսկոպոսուտիր՝ Ֆինտիսթանա վէ ղայըը եէրլէրէ թա Ամերիքայա վարըպ չօգ կիւմիշ վէ ալթըն տէվշիրտի քի պիր պէօյիւք մէտրէսէ եափըն Ֆայլարա : Անէրի տեօնտիւքտէ էնթիշտի Ապանիա վիլայէթինէ վէ օրատա էօլտու . վէ տէվշիրտիկինի՝ նէ՛ իսէ վասիյէթիլէ պըրագտը՝ քի օ մէտրէսէյի Ֆռոմատա եափընըլար . վէ շիմտիյէտէք եափըլմասը . վէ լաքին օնուն եէրինէ ալէսանվիյէնին մէտրէսէսինէ ալտըլար պիր գաչ Ֆայ ուշագլարը քի օնտա օգույուպ վէ օրատա քահանայ օլուպ կիթսինլէր քարոզու-թիւնա :

1869 ՈՒԹ. } Ը իմտի պիզ տեօնէլիմ կաթուղիկոսլար հիքեայէսինէ : Ֆայաստանա տեօնտիւքտէ Ագգալ՝ օ կիւնէրտէ էօլտու Հիքայէլ կաթուղիկոս 22 սէնէ կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն սօնդրա . օ զամանլարտա էօլմիւշ իտի օնուն Ա-թոռակալը տախի Վարսեղ վարդապետ :

1869 ՈՒԹ. } Վրիդոր օնիքինճի՝ Հիքայէլ էօլտիւքտէ օնուն եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու 4 սէնէ :

Յաեփաննոս սլեթլինէր՝ Կրիգորեան սօնղրա կաթուղիկոս օլուպ օթուրտու 2 սէնե ։

1878 ՈՒԴ } Սադէոս իքինճի՝ Յաեփաննոսուն եկ-
ըինէ կաթուղիկոս օլուպ քէնտիսինէ Ազթոռա-
կալ էթտի Ազաքել վարդապետի ։ Պու կա-
թուղիկոսլարըն վագթինտէ Յահմաս Ազէմ
շահը Հայաստանըն ջոգ եէրլէրինի խարապ
էթտի վէ Հայլարը ջոգ սըգըյա սօգտու ։ Սօնղ-
րա քէնտինէ կէլիպ՝ պօշ պըրագտը , վէ օ էէր-
լէրը պիր դղ տիւզէլսին տէյի խանլարըն մէշվէ-
րէթիփիլէ Կ՚ըմր էթտի քի օնպէշ եըլ օրատա օ-
1879 ՈՒԲ } լան Հայլարտան վէրկի ալընմասըն ։ Պիր
դղ Հայլար ռահաթլըգ պուլտուգտա չէթէճէ-
լէր տիւշիւպ իւզէրլէրինէ Յովկաս սէմթինտէն
վէ ջոգ եէր վուրուպ խայլի հսիր ալտըլար · պե-
լէ իշլէր օլտուգտա գլթլըգ տիւշտիւ Հատտէն
զիյատէ · պագ Հայ Թարիխինտէ · Ջ · 12 ։ Պու
մուսիպէթլէրի կէօրիւպ Սադէոս կաթուղիկոս՝
էօլտիւ 9 սէնե կաթուղիկոսլըգ էթտիքտէն
սօնղրա ։

1884 ՈԼԴ } Ազաքել՝ Ալճիաճինն սէմթինտէն՝ ու-
լու վէ ապըլը պիր՝ ատամ՝ քի Սադէոսուն Ազ-
Թոռականը խտի՝ օ էօլտիւքտէ եէրինէ կէչիպ
1885 ՈԼՔ } կաթուղիկոս օլտու 2 սէնե ։ ( ) կիւնլէր-
տէ ալտը ( )սանընը Հայաստանը Թա Սէվրիզ-
տէք վէ ադըր վէրկի սալտը Հայլարա , խուսուսա
Ալճիաճինէ , էօյլէ քի փէք եօխսուլլուղա տիւշ
օլտու Հայլար ։ Պէօյլէ օլտուգտա՝ Ազաքել կա-
թուղիկոս դագէթ կէթիրմէյիպ՝ իքինճի սէ-
նէսինտէ եէրինէ կէչիրիպ օԹուրԹտու Հաւիթ
վարդապետի վէ քէնտի սիր մանասԹըրա կի-

տիպ ծնաւս սաքին օլաւս չաք էօլիւնձէյէտէք ։ Ո՛չ միսեթ անաս . վէ պուն[ա]լարը օթուրթաւս Ո՛ր-պահան չէհրինաէ՝ Շ ահատպաս փաատիշահ քի օ ախնէ շահ օլմիշ իտի ։

6 . Գաւրի վէ Ա՛եքիսեդ վէ Արապիան կամաւղլու-ղունուրը վաղիրլէրի ։

Ջ . 13 — 14 .

1856 Մ.Թ. | Գաւրիի Ա՛ջմիածին ախմեխնաէն՝ Ո՛ր-ադաբելին եէրինէ կաթուղիկոս օլուպ՝ ծնէխիէյին քէնտիսինաէ արզընթըլարա տիւշտիւ վէրկի արզլեթինաէն . զէրէ վէրկի ալանլար ծնաւ միլ-լեթ պաշը պուլմէյիպ՝ զօր էտէրլէրինաէ չօք շէյ խաթէմէքլէ . օ տախի ծնաան պուն[ա]ան եօխ-սուլ Ա՛էմսաեթաան պիր գաչ փարա տէվլէրինաէ՝ օլաւգան էօտէրինաէ . գաւրիեթի գամմաաղը-տա՝ եէտի եըլան ածնըդա քէնտիսինէ արգա-տաշ կիպի կաթուղիկոս էթտի Ա՛եքիսեդ ե-պիսկոպոսաւ ։

1893 Մ.Թ. | Ա՛եքիսեդ Գաւռնեցի Ո՛ջօղ վանք տէտիքլէրի քեօյտէն՝ Գաւրիեթիլէ կաթուղի-կոսլըդ էտիպ՝ տիւշտիւ վէրկի ալթընա . վէր-կիտաէ կիւնէ տիքձէ չօղալաը օ գաւար քի , Ա՛եքիսեդ վէ Գաւրիեթ պիր օլուպ մեւամլէյիպլէ աղէէ ալտըլար . վէ պու սէպէպտէն Ո՛ջմիածի-նէյն պօրձու եէթիշտի էլլի պիր պուռուշա . վէ պէօյլէձինէ իքի դարաձաան պօրձ կիւնտէն կիւնէ արթաը՝ հէմ վէրկի խաթէյինէրի՝ վէ

1899 ՈՒԽԸ } Հեմ ազէկ վերկնելէրէ ։ Ընտն իչին Կա-
ւիթ սագլանտը վէ Ա՛ելքիսեզ Ստանպօլա գաչ-
տը ։ Միւկի տէ ծնա խբրամ էթ տիքտէն սծնը-
րա , խարամ էթ տիլէր քի վազ կէչտին կաթո-
ղիկոսըզտան՝ քի նքիւնք գալգսըն , սալթ պիր
օլսուն կաթողիկոս ։ Վէ սեօզ վէրտիլէր քի
քէնտիսինի Ստանպօլ Կադրիկի էթմինլէր ։
պունուն իչին Հաչան էնտիրտիլէր Ցիրտուր
Կադրիկի՝ ծնու էթ տիլէր , վէ պիր ելչտան սծնը-
րա աշադա ալըպ , իւչիւնճի Յովհաննէսի պօ-
ստուլար , սծնդրա Կայսէրլի Կրիգորու ։

1600 ՈՒԽԹ } Ցեծնտիւ կիւնտէ Ա՛ելքիսեզ Կջմիած-
ծինէ վէ տիւշտիւ պօրճ սահապլարը էլինէ ։ վէ
սծնդրա պիր տիւզինիլէ գաչըպ սագլանտը ։ Ը-
ելլ պիր պէօյիւք գրիլըզ օլսու ծրատա վէ
զայըր սէմմէտէ քի չօղու էօլտիւ ։ վէ գաուն
խասթալըզը տախի էէթ իչիւ՝ օրթալըզը խա-
րապ էթտի ։ Պունլար կէչտիքտէ՝ Ձէլալիլէր
ալտը տէօրթ գարաֆընը ։ պագ Հայ Թարի-
խինտէ ։ Ջ ։ 13 ։

1609 ՈՒՆԱ } Պէօյլէ օլսուգտա՝ կաթողիկոսարըն
պօրճու տախի կիւնտիքճէ արթտը , վէ էօտէ-
մէկէ գագէթ գալմատը ։ Ը վագիթտէ առաջ-
նորգ իտի Ցիարպէքիրտէ Արապիան եպիսկոպոս
Ա՛ւհալը՝Կէղէչի՝ ուկաս վարգապետինշայիր-
տի՝ ագըլըը վէ Ֆազիլէթլի քիմնէ , զէնգինն՝ վէ
սարըզատէ քի չօգ միրաս էէմիշիտի պապատըն-
տան ։ Պունուն նամինը իչիթտիկլէրինտէ Կա-
ւիթ վէ Ա՛ելքիսեզ՝ քէնտի ատամներրինէ մէշ-
վէրիթ էտիպ եազտըտար օնա քի " Կջմիածին
պօրճու չօղատը պիզ վէրմէյիզ ։ Էկէր ան

կէլիպ էօտէրսէն, պիզ կաթուղիկոսլըգտան վազ կէչիպ՝ սանա վէրիրիզ կաթուղիկոսլըգ փայէսինի ,, : Ղօգ թասալանտը Արապիան պու-նու իշխնտիքտե. վէ չափըձագ Տիարպէքիր-տէն չըգըպ կիթտի էսկի Ջուղա շէհրինէ : Ակնտիլէր ծրայա Դաւիթ վէ Ա՛եղբիսեդ կա-թուղիկոսլար տախի, մէշվերկնտե պէրապէր օլան եպիսկոպոսլար իլէ : Անօզ աչըլտըգտա պօրձ իւզէրինէ՝ Արապիան եպիսկոպոս պիր էզ սիմէմ էնտի. պու սեօզլէրտէն ալընտը Ա՛ա-նուէլ եպիսկոպոս վէ ծրատա վէլվէլէ գօփարըպ ալթ իսմ էնտի օրնտալըզը, էօյլե քի հէվի-սիտե կիւձէնիպ տաղըլտըլար. վէ կաթուղիկոս-լար կիթտի Տանե և մանասնէրըննա :

1603 Ռ.Ք. | Արապիան եպիսկոպոս Ջուղատա օ-թուրուպ պաշլատը վազ էնմէկէ վէ քէնտիսի-նի սէվտիրմէկէ՝ ծգատար քի Ջուղալըլար օ-նու ալըպ Ոչմիածինէ կէօնտիւրտիւլէր, վէ ծ-րատա եպիսկոպոսլար վէ վարդապետլէր վէ աշ-խարհականլար սինոդոս գուրուպ կաթուղիկոս էնտիլէր ծնու վէ ատընը գօտուրար Դրիգոր ան իւշխունձի : Պունու կէօրտիւքլէրինտե Դա-ւիթ վէ Ա՛եղբիսեդ՝ շաշըպ գասավէնտ չէքմէկէ պաշլատըլար, զէրե իշ նէրսինէ տեօնտիւ. հէմ կաթուղիկոսլըգ էլտէն չըգտը, հէմ պօրձ իւզէր-լէրինտե գալտը : Ղարէսինի պուլամատըգլարըն-տան՝ Ապահանա կիթմէկի տիւշիւնտիւլէր քի ծնտա օլան Հայլարտան պիր էզ շէյ տէվշիրսին-լէր, Պէօյլէձէ՝ սեօզե գարար վէրիպ՝ Դաւիթ գալտը Հայաստանտա, վէ Ա՛եղբիսեդ իքի ե-պիսկոպոս իլէ կիթտի Ապահանա վէ իքրամ

կեօրտիւ Հայաստան։ Պիր գաչ կիւնտէն սօնդ-
լա Ը ահապպասըն Հուզուրունա չըգըպ՝ րէձա
էթտի Ա՝ելքիսեդ վէ պէյան էթտի նէ Հալտա
օլտուգլարընը վէ Հայաստանըն չէքտիկինի ։
() տախի գուլագ դուԹարագ Ա՝ելքիսեդին
տէտիքլերինէ րայէթ էթտի օնա ։ վէ չօգ քէր-
րէ օնու եանընա չաղըրըպ՝ չօգ շէյ սօրար իտի
օնա՝ Հայաստան մէմլէքէԹինին գարզը վէ
գավըը իչին ։

7 · Ը ահապպասըն Հայաստանա էլչիսի ։

Ջ · 14 ·

{ 1603 ՈՒՔԲ } Հէնրիզ Ապահանտա իչէն Ա՝ելքիսեդ՝
Ալամաստ շէհրին քիւրտ պէյի պաշ գալտըրըպ
ասի օլտու ()ամանը տէվլէԹինէ վէ Թահրիք-
էթտի Ը ահապպասը քի կէլէ Հայաստան իւ-
զէրինէ · ամր գաչ քիւրտ պէյլէրիտէ՝ պէօյլէ
էթտիլէր ։ Ա և չինքի Ը ահապպաս տախի օ-
նու իսԹէրիտի, ասքէր չէքիպ եիւրիւտիւ Հայ-
աստանա, Ա՝ելքիսեդ տէ օնունըա պէրապէր ։
Հաչան պօրճ սահապլարը տույտուրար քի
կէլիյօր Ը ահապպաս՝ գասավէԹ չէքմէկէ
պաշլատըրար՝ Ի ջմիաճինտէն պիր շէյ ալամայա-
ճագլարը իչին ։ չինքի քէնտիլէրի ()ամանը
իտի · օնուն իչին հազըր էլտէ իչէն՝ դուԹտու-
լար Արապիոնու, վէ զօր էթտիլէր քի օ պօրճու
էօտէսին · օ տախի նաչար գալտըգտա, օնտան
պուռնտան ալըպ՝ պիրինէ չօգ պիրինէ ազ վէրմէկ
իլէ՝ եագասընը սըղըրտը, վէ սօնդրա գաչտը

1604 ՌԾԴ } կիլիտի Ջուղայա ։ Կէլաի կիրտի Ը ա-
հապաս Հայաստանա՝ ալտը Նախիջուանը . վէ
կիլիտի մուհասէրէ էլիտի Կէվանը . վէ ծրատա
իւչ պեօլիւք էլիտի ասքէրինի . պիր պեօլիւկինի
եօլատը Ցիարպէքիրէ , Նասեհնէ վէ Խնուսա .
Հքինձիսինի՝ Ը Իրակա , Ա աղարշակերտէ վէ
Նպահունիք էյալէթինէ . իւչինձիսինի օսմա-
լէրէ քի Նզնունիք , Նաջեերունիք , Նրբերա-
նիք վէ Ցոսք տէնիր ։ Պունլար պեօյլէձէ Հայ-
աստանա տաղըլըպ՝ գանա պօյատըլար Թօփրա-
ղը , վէ հիսապսըզ էսիր ջըգարտըլար . սալթ
իւչիւնձի պեօլիւկին կէլիրտիկի՝ իկիրմի իւչ
պին Հայ էսիր ։ Նայըրտը Ը ահապաս էսիր-
լէրի . եէրլիլէրինի տեօնտիւրտիւ եէրլէրինէ , վէ
տըշարտան կէլէնլէրի սիւրտիւ Նձէմիսթանա ։
1608 ՌԾԴ } Օ ապդ էթտիքտէ Ը ահապաս Հայաս-
տանը՝ հէր եէրտէ Թէլլալ չաղըրթտը քի շիմտէն
սօնդրա Հայաստան Նձէմին տիր ։ Ղաղըրտը
սօնդրա գարշըսընա Պաւլիթ կաթուղիկոսու վէ
Ա՛ելքիսեդի . “ Պիլմիշ օլասընըզ տէտի քի փա-
տիշահլար ատէթի տիր նէրէյի ալըրլարսա՝ օն-
փա՛ օլան վէ գալան շէյլէր օնլարընն տըր . Հոյ-
լէիսէ պէնիմ տիր վէ պէնիմ հազնէմ կիրմէլի
տիր նէ շէյ վէ նէ ալաճագ գալմիշ իսէ Հայաս-
տանտա . զէրէ շիմտի պէնիմ օլտու Հայաստան
Ը՛ պէն պիլիրիմ քի սիզ չօգ պօրձ աղչէ ալ-
մըշսընըզ ( )սանանլըտան , օնլարը հէպ կէթիրիր-
սինիզ պանա . գօրդմայընն՝ պէն սիզէ քեաղատ
վէրիրիմ քի պիր Թէմամ ալտըմ պունլարտան
օ պօրձլարը , ամմա պունլար պօրձլու տէյիլլէր
տիրիմ ,, ։

Պունու իշխեթիքլերինտէ կաթուղիկոսլար՝ գօրգուլարընտան շաշտըլար, վէ ույուշուպ տիլլերի դուխուլտու. վէ պիր չարխ տէ պուլամատըլար՝ նէ գաչմադը, նէ հօտէմկէ. վէ իւմիտլերինի քէստիքտէ՝ կիտիպ մուամէլէլէ վաֆիր պօրճ աղչէ ալըպ հօտէտիլեր վէ գուրխուլտուլար Ը ահապապան էլինտէն։ Ա՛ն լաքին Ուրապիոն գուրխուլմատը. զէրէ օնա տախի ատամ կեօնտէրտի Ը ահապապա, քի օնտան տախի ալըրնըլար. դուխտուլար օնու Ջուղատա, վէ հապս էխտիլեր վէ չօգ շէյ իսխէտիլեր. Ուրապիոն տէ նէսի վար իսէ վէրտի օնլարա. ամմա օնլար զէյատէ իսխէյիպ իսքէնձէյէ վէրտիլեր օնու։ Ա՛ներ կիւն սօգադլարտա վէ մէյտանլարտա այագլարընտան պաշաշաղա ասըպ՝ տէյէնէքիլէ տեօյէրլէրիտի, օ գասադ քի Ջանը աղզընա կէլտի, սօնդրա օնու պունու քէֆիլ վէրիպ վէ օնտան պունտան աղչէ տէվշիրիպ վէրտի օնլարա վէ կիւՃիլէ տօյուրտու կեօզլէրինի։ Ա՛ն էլլերինտէն գուրխուլուպ, կիտի Տիարպէքիրէ, վէ ծրատա էօլտիւ սէնէ 1606. կաթուղիկոսլըղը սիւրտիւ 3 երլ։

8. Ը՝ ահապապա ասէրինէն Ա՛յաստանդա էպիսկոպոսլէրի մօսկէլէրինէ նամէ։

Ջ. 15.

Ա՛չան հապէր կիտի ( )սմանլը փաշահընա՝ քի Ը ահապապա կէլմիշտիր Ա՛յաստանա, սուլդան Ա՛հմէտ ասքէր տէվշիրիպ, 1608 ՌՆԴ

վէ Շ՛ղալ օղլու Աինան փաշայը սէրտար տիքիպ՝ կեօնտէրտի քի վարըպ օնու գօվալայա ։ Ալէրի եիւրիւտիւքտէ Աինան փաշա՝ իւրքտիւ Շ՛ա-հապպաս ։ զէրէ պիլտի քի օնա գարշը տուրա-մազ ։ տիւշիւնտիւ քի հէր նէ գատար ատամ վար իսէ Հայաստանտա՝ Ճիւմլէսինիտէ մալլարը վէ շէյլէրի իլէ սիւրէ կեօթիւրէ Ղէմիսթանա , քի Աման կէլտիքտէ , նէ ատամ կեօրէ վէ նէ եէյէձէք շէյ պուլա ։ Պու կիմրիլէ Շ՛ա-հապպասըն խանլարը ասքէրլէրիւլէ եայըլտըլար Հայաստան իչինէ , վէ կիւրիւլթիւլիւ խլշիլէ չէքտիլէր հէրքէսի քէնտի տուրաղընատան ։ վէ գօյուն սիւրիւսի կիսի պապէթ պապէթ եըղտը-լար Ղրաբատըն պեօյիւք օվասընա Ջիհաճինի դարաֆընտա ։ քի հիփիսինի պիրտէն սիւրսիւն-լեր Ղէմիսթանա ։ Ա՛ Հայաստան իչինտէ նէ գատար եափու վարինէ եապտըլար , վէ հէր նէ գատար եէյէձէք պուլունուրսա զայ կէթի-լեր , կերէք զահրէ օլսուն՝ կերէք շարապ , կե-րէք օթլուգ օլսուն՝ կերէք սաման , քի Աման-լը կէլտիքտէ պիր շէյ պուլմասըն ։ Ա՛ օ սիւ-րիւլէն հալգ տախի քէնտի եէրլէրին՝ եանտը-ղընը կեօրիւպ կերի տեօնմէք իսթիմէսինլեր ։ Ա՛ պու սեպեպտէն Ջիհաճինիտէ եաղմա-լայըպ խարապ կէթտիլէր ։ Ղրատա պուլտու-լար Ղաւիթ կաթուղիկոսու վէ Ա՛ելքիսեդի պիր գաչ եպիսկոպոս վէ վարդապետ իլէ , վէ ծնլարը տախի գարըշարըտըլար պեօյիւք սիւ-րիւլերէ ։ Պու իշլերին իւաթիւնէ միւսլաշիր ի-տի Ղէվան խանը Ջամրկիուընէ ատըը ։ Պուննուն օղլու Ղահման Ղուլի նամ՝ պիր վագիթաչը

սօնդրա՝ Ալվան խանը իքէն՝ տեօրտիւնձի սուլ-
դան Ալ՝իւրատ օ չէհիրի ալտըդտա՝ ( )սմանլը-
լըա իդաէթ էտիպ կելտի Ատանպօլա. վէ
սուլդան Ալ՝իւրատ պաղըշլատը պունա Գօղազ
իչինտէ պիր միւքելլէֆ եալը քի շիմտիյէտէք
օրասը Ա՝միրկէն օղլու տէնիլլիր։ Գունու
տախի պիլմէք կէրէք տիր քի Շահապպա
Նայաստանա կելտիքտէ, Նայլարտան չօղու
գաչտը ղայրը եէրլէրէ. քիմի Ա՝նկիւրիէ, քիմի
Ատանպօլա, քիմի Գուղտանա, քիմի Ա՝ժտէրհա-
նա, քիմի Ա՝նֆէյէ, քիմի Ա՝ֆհէ, քիմի Ադա-
լիայա վէ քիմի տէ ղայրը սէմթլէրէ։ Ալ է չօգ
քիմսէլէր քի ուզագ եէրէ գաչմագ իսթէմէ-
տիլէր, շէհիրլինի տէվշիրիպ վէ պիլէլէրինձէ
եէյէձէք ալըպ՝ կիլթ տիլէր սըղընտըլար եիւքսէք
եէրլէրտէ օլան մաղարաալարա քի քիմսէ օրայա
վարամազ՝ եօլունու պուլմայընձա. վէ քիմի տէ
տէրկլէրտէ օլան ինլէրտէ կիլիզէնտիլէր։ Ա՝-
ձէքի Ա՝անուէլ եպիսկոպոս Նաւուցիատ վան-
քըն առաջնորդու վէ Ա՝ստուածատուր եպիսկո-
պոս Գեղարդ մանասթըրըն առաջնորդու՝ չօգ
զահրէ վէ մանլիլէ խըտմէտլարը տախի պիլէ վէ
քահանալար՝ կիլթ տիլէր Գեղարդ սէմթինտէ-
րէսինէ վէ կիրտիլէր պիր պեօյիւք մաղարայա
եիւքսէք գայալար իչինտէ վէ օթուրտուլար
օնտա։ Գունու տուրտուգտա Ա՝միրկիուռնէ խան,
ալտը ասքէրինի վէ կիլթ տի օ տէրէյէ, վէ մա-
ղարանըն աշաղտասընտան չաղըրտը իչէրտէ օ-
լանլարա. "Ա՝նինն տէտի՝ սիզէ պիր զարար էթ-
մէմ", Ալ է լաքին մաղարատա օլանլար պաշլա-
յըլար եօգարտան մասկարայա դուշմաղա վէ

ծնա գաշ աթմաղա . զերկ տայանմիշլեր իտի մաղարանըն մէթանէթինէ : Պունլարըն էթ-տիքլերինէ ասքէրտէն պիր գաչը կիւձէնիպ մաղարայա չըգմագ իսթէտիլեր . գապիլ ծլմատըգ-տա պիրի պիրինէ էլ վէրէրէք վէ երլան կիպի գաշլար իւզէրինտէն սիւրիւնէրէք , վէ չէթին եէրլէրտէն գըրմաշարագ եօգարը չըգըպ՝ եէ-թիշտիլեր մաղարա գափուսունա . պիրի տէ գափուտան իչերի թիւրքձէ սէլամ վէրտի Ա՝ա-նուէլ եպիսկոպոսա . օ տախի սէլամը իշիտիպ՝ գօրգուսունտան տիլի գուԹուլտու վէ տօնտու գալտը : Իչերի կիրտի օ սէս վէրէն վէ եպիսկո-պոսու տըշարը չէքիպ վէ պաշընը քէսիպ՝ աթ-տը Ամիրկիուռնէ խանըն էօկիւնէ : Պիրլերի տէ իչերի կիրիպ՝ ձիւմլէսինի գուԹտուլար վէ աշաղա էնտիրիպ՝ քիմինի էօլտիւրտիւլեր վէ քիմինի պեօյիւք օրտույա եախօտ սիւրիւյէ կեօ-Թիւրտիւլեր :

Տույտու Ամիրկիուռնէ խան՝ քի օ սէմԹլեր-տէ Ռուսաղալ տերէսինտէ չօգ մաղարալար վար վէ գալէ կիպի գայա գաշլար վէ չօգ քիմսէ սը-ղընմիշ ծրալարա : Պունու տույտուգտա՝ կէլտի ասքէրիլէ օ սէմԹլերէ , վէ չօգ մաղարալար կէ-չիպ՝ չիւնքի եագլաշամազ իտի կէլտի պիր պեօյ-իւք մաղարայա եատըն քի Ամիրշէհան տէնիր իտի՝ եիւքսէկ պիր տէփէ եէրտէ գայա քեօլ-կէսինտէ քի ծրատա ձէմ օլմիշ իտի պին քիշի գատար Ամայ՝ էրքէք վէ տիշի . վէ էյիձէ մու-գայեէտ օլուրլար իտի մաղարա եօլունուն կէչիտ եէրինէ :

Պագտըլար Ամիրկիուռնէ խանըն ատամլարը

քի ալընմասը գասիլ տէյիլ, ծնլարտան լքի եիւզ քիշի՝ չօգ զահմէթ չէքերէք չըգտըլար գայանըն տէփէսինէ. ծնտան կիւճ իլէ գըրմաշարագ էնտիլէը այագ իլիշէնէք պիր եէրէ. վէ չիւնքի մաղարա գափուսու աշաղաճա՛ իտի պիր սափա եէրտէ, իփիլէ ծնտան աշաղա էնտիրտիլէր տեօրթ քիշի թա գափուննուն եանընա. վէ չիւնքի գափու գափալը տէյիլ իտի, տեօրտի տէ եալընն գըլըճ կիրտիլէը մաղարայա. օ պիր գալանլար տախի պու եօլտան սալտըլար իչէրիյէ։ Ե իմտի տիւշիւն քի իչէրտէ օլանլար նէ՞ հալէ տիւշտիւլէր. պիր ֆուրթունա տըր գօփտու ճըրատա վէ հէփիսի՛տէ տալղա կիպի պիր պիրինին իւզէրինէ տէօքիւլիւպ՝ պաչլատըլար հայգըրմաղա. վէ իչէրի կիրէնլէր չօղունու ծրատա գըլըճտան կէչիրիպ՝ լէշլէրինի աշաղա աթտըլար. քիւչիւք չօճուգլարը տախի անալարընըն գուճաղընտան չէքիպ՝ տէրիյէ ֆըրլաթտըլար. սալթ կէնճ գարըլարը վէ գըզլարը էօլտիւրմէտիլէր։ ( ) սէֆիլլէր տէ պագտըլար քի սօնղու մուրտարըղա վարաճագ, քիմի քէնտիսինի աշաղա պըրագտը վէ քիմի քի ՀէսարէթՀ էտէմէտի, կէօզլէրինի պիր շէյ իլէ պաղլայըպ՝ աթըլար վէ էօլտու։ Ա է չիւնքի օ տէրէտէ օրմանլըղ վարիտի եօղարտան աշաղա էնինճէյէ տէք, պաղիլէրի աղաճ տալընա իլիշիպ սափլանտը, վէ պաղիլէրին սաչլարը աղաճա սարըլըպ՝ աալա գալար։ Ֆիւշմանլար տախի մաղարատա պուլտուգլարընը ալըպ կիթտիլէր սալ պէօյիւք սիւրիյէ քի Ա՛րարատ օվասընտա իտի, վէ օվա տախի պաշտան պաչա տօլմիշ իտի։

9. Հայերը չէին պիտի Աբրա ուսյունով կերպով
վե Աքեդիանա ուրիշ տեղ՝ Հ. ահապպասը
էմրեէլ.

Ջ. 16—19.

1808 ՈՒԴ | Հայեան իշխեցին Հ. ահապպաս քի ( )ա-
մանը կելլիշ էկեր իշխիշ Պաբրա, գօրգտու վե
ալ օվայա կելլիրլեր տէյի՝ էմր կեցին Ամիրկիու-
նե խանա քի օրտույի սիւրսիւն Աբրա չայըն
քէնարընա վե գարշըյա կէչիրսին. օ տախի վե
ղայրը խանլար Հալպիձէ կէմիլեր վե կէմի կի-
պի չէյլեր կեցիրցիլեր Աբրա սույունա, վե
չօգ սալլար եափտըրտըպ օրաձըգտա, պաշլա-
տըլար կօր եցմէկ Հայերա քի թէզէ պի-
նիպ գարշըյա կէչինլեր։ Ան չիւնքի օնլար
ցյալանըր իտի, վե պագիլերի գարշը գօր իտի,
գարշը գցյանլարտան պիր գաչ քիշինին պուրուն-
լարընը վե պիր գաչըն գուլագլարընը քեստիլեր.
ինքինինան պցյունլարընը վուրտուլար, քի պի-
րի Աբաքել կաթուղիկոսուն գարտաշը իտի՝ ա-
տը Յովանձան, վե օ պիրիսի՝ Պաւնի սէմբին-
տէն պէցիւկիւն պիրի. ինքինին պաշընը տա-
խի սըրըղա սանձըպ տիքտիլեր չայըն քէնարը-
նա։ Պէցլե մուսիպեթի կեօրտիւքլերինտե
Հայեար՝ գօրգու կիրտի քէնտիլերինէ վե պաշ-
լատըլար կէմիլերէ տեզքիւլմէկէ նամըլ բասի
կելտի իսէ, պապա՝ օղլունտան այրըլմադ իլէ,
գարտաշ՝ գարտաշընտան, վե գօձա գարըսըն-
տան գամանգարըշըգ օլարագ։ Ան լաքին Հալգ

չօղ օլմայղլղլէ եիւզտէն պիրի կէչմէտի , խոչ-
սուսաքի Ա՛ղմղլը տէ օնլարիլէ կէչէրլէրիտի ։

Պագտը կեօրտիւ Շ ահապաս քի պու կէչ-
մէք չօգ կիւն սիւրէձէք տիր՝ պաշլատը տար-
ղընլըղլղլէ կիւրիւլտէմկէ վէ ասքէրինէ զօրէթ-
մկէ քի թէզ պիթիրսինլէր՝ նիձէ օլուրսա օլ-
սուն ։ ( )նլայր տախի պու էմրէ կեօրէ գուտու-
րուպ՝ սօփալար վէ զէրտէսթէկլէրիլէ իլէրի սիւր-
տիւլէր Հայլարը վէ սէրթլիկ իլէ տիւրթէրէք
տեօքտիւլէր օնլարը սույա պիր պիրի արտընձա ·
քիմքի եիւզէ պիլմրսէ՝ գարշը եագայը պուլսուն,
քիմքի գատըր տէյիլ իսէ պօղուլսուն քի հիչ
քիմսէ պու գարաֆտա պուլունմասըն ։ Ա՛ղ
չինքի չօղու եիւզմկ զ իտի խուսուսա գարը-
լար վէ գըզլար , չօձուգլար վէ զայիֆ քիմսէլէր ,
սու պունլարը ափարըպ սիւրտիւ կեօթիւրտիւ
չալը չըրփը եըղընը կիպի ։ Չօձուգ էմզիրէն
անալար տախի՝ էվլատլարլիլէ սու իւզէրինտէ
չաղըշարագ պօղուլուպ կիթտիլէր ։ Ա՛ղ չօղու
պիր պիրինի գուվարագ վէ պիր պիրինի չէ-
քէրէք պիրտէն պաթտըլար · չօղու տախի
սույուն ալթ իսթ օլմասընտան քէնտիլէրինի
շաշըրըպ՝ պայըլտըլար վէ պօղուլտուլար · վէ
քիմիսէտէ եիւզէնլէրին այաղընա սարըլըպ պէ-
րապէր սույուն տիպինէ էնտիլէր ։ Գալանլարը
եիւզմէքլէ , եախօտ կէմիձիքլէրին ուձունա
եափըշմագլա , եա աթ գույրուղունու էլէ կէ-
թիրմէքլէ՝ կիւձ իլէ կէչտիլէր գարշըա · ձիւմ-
լէսի ըսլագ , նիչ տէյիշէձէք ուրուպա վէ նիչ եէյ-
էձէք պիր շէյլէրի վար իտի ։

Պու կէչմէ արասընտա պազի Ա՛ղմղլը Հայ-

լարը ալտատրպ՝ ալտրլար էլլէրինտէն գարրլա-
րընը վէ գրզլարընը գարշըյա կէչիրէլիմ տէյի ։
սմմն կէչիրտիքտէն սօնդրա՝ իսթէտիքլէրի եէ-
րէ գաչըրտրլար ։ Պազլէրի տէ գարը եախօտ
գրզ չալըպ կեօթիւրտիւլը վէ պազլէրի օնուն
պունուն գօչալարընը էօլտիւրիւպ՝ գարրլարընը
ափարտրլար ։ Պու գարզ իւզրէ կէչիրտիլէր
Ջուզալըլարը տախի պաշգաձա վէ Ջուզա
գասապասընը տա եագտրլար ։ պագ Նայ թա-
րիխինտէ ։ Ղ։ 16 ։

Պունլարը հէրի սիւրիւյէրէք կեօթիւրտիւլը
Ղէմիսթանա սարփ վէ չէթին եօլլարտան՝
տաղ պաշլարընտան վէ տէրէլէրտէն՝ քի ( )ս-
մանլը ասքէրի ծլմայա արտլարընձա եէթիշիպ
կէրի չէվիրէլէր ։ Պունլարլա պիլէիտի կաթու-
ղիկոսլարըն իքիսինտէ Պաւիթ վէ Ա՝ելքիսեգ ։
Պաւիթ կիթտի պիլէլէրինձէ , լաքին Ա՝ելքի-
սեգ գաչտը կիթտի Ա՝էվանա ։ Պունլար Ղէ-
միսթանա եէթիշտիքլէրինտէ՝ էմր էթտի Ճա-
հապաս քի շէհիրլիլէրի վէ ասըլզատէլէրի
Ասպահան շէհրինէ օթուրթսունլար ։ քեօյլիւլ-
րի վէ պայազը ատամլարը ծնա եագրն զայրը
էյալէթլէրտէ ։ վէ սրմարլատը քի Ճիւմլէսինի-
տէ էյի պագտընլար , վէ հիչ պիր գարաֆտան
ինձիթ մէսինլէր ։

Պու քէրրէ պեօյլէ Ղէմիսթանա սիւրիւլէն
Նայլարըն հիսապը ծնիքիպին էվ սայրլար՝ եօլ-
տա էօլէնլէրտէն զայրի ։ Ա՝ն չայտա զայ օլան-
լարը տախի սայարսան՝ հիսապա կէլմէզ ։ Պուն-
լար բահաթ օթուրսունլար տէյի՝ մուհապպէթ
կեօսթէրիրիտի պունլարա Ճ՝ահապաս վէ աղ

վերկի ալըր իտի ։ Ընալ տախի բահաթլանըպ
եվ եափտըլար վե քէնտի եէրլերի կիպի օթուր-
տուլար ։ Ղուշալըլարա պաշգա եէր վերտի
Շ ահապպաս՝ Պահանըն գարշըսընտա վե օն-
լար՝ ծրատա միւքէլլէֆ գօնագլար տիւզտիւլեր ,
վե քիլիսէլեր վե վանքլար եափտըլար · վե օ
եէր տէնիլտի եէնի Ղուղա քի Թիւրքճէ
Ղուլֆա տէնիր ։ Պու քէրրէ տէտիք , զէրէ
պունտան ղայրի պիր գաչ քէրրէ տէ Ղէհմլեր
Հայաստանա կիթտիլեր , վե էօթէտէ պէրիտէ
գալան Հայլարը դուբուզպ կէթիրտիլեր Ղէհ-
միսթանա · պիր քէրրէ պին էվ , վե պու պին էվի
իքի պեօլտիւ Շ ահապպաս , վե Պահան իչին-
տէ իքի մահալլէյէ եէրլեշտիրտի , վե իքի Ղէ-
հէմ օնլարա միւպաշիր գօտու , իքի տէ Հայ-
լարտան՝ օնլարը գայըրան քի Ընդլիք տէրլէր-
իտի օնլարա · պիրինին ատը Յովսէփ Կարապաշ
վե օ պիրինին Ընուրատ Կըրգեալան · պէօյլէ
էթտի ղայրըլարընա տախի · պագ Հայ Թարի-
խինտէ · Ճ· 20 ։

Պունտան սօնղրա կէնէ ասքեր կեօնտէրտի
Շ ահապպաս Ռէվրիզէ , Խրատվիլէ , Ռէվա-
նա՝ , Կինձէյէ քի հէր նէ գատար Հայ պուլուր-
լարտա եէնի կելէնլերտէն՝ տէվշիրիպ կէթիր-
սինլեր Ղէհմիսթանա · օնլար տախի օն պին էվ
կէթիրիպ՝ պաղիչլերինի օթուրթտուլար Պա-
հանըն դրպլէ գարաֆընտա՝ Կէվրապատ էյա-
լէթինտէ , պաղիչլերինի տէ Ֆէռահապատ սէմ
Թինտէ ։ Ընդ չինքի օ եէրլերին հավասը աղըր
իտի՝ չօղու էօլտիւ , գալանլար տախի կիւնտէն
կիւնէ էքսիլտիլեր · օ գատար քի հիչ պիրի գալ

մատը։ Իշեկ պեօյլէձէ երգտը Հայաստանը Շահապաս վէ Ղէմիսեթանը Հայլարլա տօնատամատը. զերկ օ գատար պին էվտէն եիւզ էվ գալմատը։

Վէլէլիմ չիմտի էվվէլքի հիքեայէմիզին նագլինէ։ Հայլար Ղէմիսեթանա սիւրիւլտիւքտէ՝ օսմանլը Հայաստան իչինէ տիւշիւպ՝ վէ օլան իչի կեօրիւպ շաշտը գալտը քի նահըլ Հայաստան պեօյլէ պօշալըպ՝ խարապ օլտու։ Դիւրիւտիւլէր Ան սէմթինէ վէ Ղէվրիպ Թօփրաղընա, վէ ծրաալարտա Ղէմիլէր իլէ չօգ ձէնք էտիպ եէնիչէրիլէր, հօյլէ քի հէր շէյլէրինի պըրագըպ տարտաղան օլտուլար վէ օ սէմթլէրտէն գաչարլար. վէ սէրասքէրլէրի Վինան փաշա Տիարպէքիրէ տիւշիւպ՝ վէ ծրատա հիւմմատան խասթալանըպ՝ էօլտիւ։

1606 ՌՃԵ} Ղէնհալանտըգտա Հայաստան՝ հաբամիլէր տեօքիւլիւպ ծրայա, հէր եէրի պէրպատ էթտիլէր. քիլիսէլէրի երգտըլար, մանասթըրլարը պօզտուլար վէ Ղըմիաձինի վիրան էթտիլէր։ Ան չիւնքի էքին պիչին եօղ իտի՝ գըթըգ օլտու իքի սէնէ. վէ հարամիլէր տախի եէյձէնէք պուլմատըգլարընտան՝ ըրգըպ կիթտիլէր. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ճ. 17։

1610 ՌՃԹ} Իքի իւչ երլտան սօնդրա պիր էզ տիւզէլտիքտէ Հայաստան՝ Սարգիս եպիսկոպոս՝ Սաղմոսավանք տէտիքլէրի մանասթըրըն առաջնորդու՝ Պարոն Տէր Նամ Ղլահըն լուգֆիլիլէ քէնտինէ կէլիպ վէ օնուն մուհասապէթիլէ դուԹուշուպ, պիւԹիւնձէ օնա վէրտի քէնտիսինի, վէ եէնիլէմէք իսԹէտի Հայաստան վանք-

լարընը վէ նիզամ վէրմէք օնլարա · վէ քէնտի-
սինէ կեօրէ պուլտու պէր քահանայ՝ ատը տէր
Աիրակոս Կրապզունլու ։ Պունլար իքիսի պէր
օլուպ՝ չօգ եէրտէ եէնիլէտիլէր մանասթըրլարը
վէ էյի գանունլար գուրտուլար · վէ չօգ շայիրտ-
լէր տէվլիրտիլէր, Ձիւմլէսիտէ ազիզ քիմսէլէր ·
խուսուսա իքիսի՝ պիրի Պօղոս վարդապետ Ա՛ռ-
կացի , պիրիսիտէ Ա՛ովսէս վարդապետ Աիւնե-
ցի ։ Ա՛յ պունլարընն չօղու մանասթըրլար եափ-
տըլար վէ մէտրէսէլէր տիւզտիւլէր , վէ Հայ-
աստանը սանքի եէնիտէն տիրիլթտիլէր · պագ
Հայ Թարիխինտէ · Ջ· 18 ։

1611 Ո·Գ Պու մանասթըրլարընն եէնիլէնմէսի պաշ-
լանտըգտա՝ իքի Հատին կրօնաւոր Հայաստանա
կէլիպ՝ սուրբ Հռիփսիմէնին Թէնինի եախօտ
քէմիքլէրինի մէյտանա չըգարտըլար · վէ լաքին
ալամատըլար , պէրէ Հայլար կինէ եէրինէ եէր-
լէշտիրտիլէր ։ Ա՛յ օ կրօնաւորլար կին ածնդուն-
տա Աէվանտան պիր սէմթէ կիտէր իքէն՝ Ա՛ռ-
ձէմլէրին էլինէ տիւշիւպ էօլտիւլէր ։ Պու քէ-
միքլէրտէն տեօրթ փարչա տրշարտա գալտը ·
պիրի կիթտի Հինտիսթանա քի Աուա շէհրին-
տէ սագլատըլար · օ պիրիսի պիզիմ էլիմիզէ
տիւշտիւ՝ քի հալա վանքըմըզտա տըր · իւչիւն-
ձիսի գօնուլտու օ քիլիսէնին Թէմէլինէ՝ քի
եափտը Պօղոս վարդապետ Ա՛ռկացի՝ սուրբ
Հռիփսիմեանց ատընա , Ա՛ղդագլուխ տէնիլէն
քեօյտէ՝ Կախջուանա եագըն ։ Ձեօրտիւնձիսի
քի Ատանպօլա կէթիրտի Պօղոս ատը պիրիսի
գարա Ա՛յվազ օղլու՝ քի Կալաղատա օլան Ա՛ռ-
սաւորիչ ժամընտա տըր · պագ Հայ Թարիխին-
տէ · Ջ· 19 ։

10. Ա՝ելիսեդ վէ Դաւիթ վէ Ահակ կաթուղիկոսքն չէորէլերէ պըզելիլեր։

Զ. 20—24.

1611 Ու Պու վագիթլերտէ Ելիսեդ կաթուղիկոս վէ Ջիաճինտէ օթուրմագ իսթէմէդիտի. զէրէ սանքի իսրիզ օլմիշ իտի վէ ազ ատամ վար իտի ծրատա. վէ օնլարտան պիրիմտէ Ահարտիրոս եպիսկոպոս։ Պու չինքի քին դութմիշ իտի Ելքիսեդ կաթուղիկոսա՝ չըգտը կիթտի Պահանա Դաւիթ կաթուղիկոսուն եանընա՝ քի էկնի Ջուղատա էլչինիր իտի, վէ նագլ էթտի օնա վէ Ջէմաաթա Ջիաճինին հալինի. վէ շիքեայէթ էթտի Ելքիսեդ կաթուղիկոստան քի սէֆասընա թային օլուպ՝ պիր չարչ կիթմէյօր Ջիաճինէ։ Պու իշէ կիւՋէնիպ Ջուղալըլար, զօր էթտիլեր Դաւիթ կաթուղիկոսա քի կիթսին Ջիաճինէ վէ օնու գայըրըպ՝ քէնտի կաթուղիկոսլըղընը էթսին, պիզ տէ հազըրըզ տէտիլեր սանա եարտըմ էթմէկէ։ Ա է օ տախի պու սեօզէ պէյէնիպ՝ չըգտը կէլտի Ջիաճինէ. վէ Ահարտիրոս եպիսկոպոս պիլէմինճէ։

Նաչան տույտու Ելքիսեդ կաթուղիկոս Դաւիթին կէլտիկինի, հէմէն թէզչէ Ջիաճինէ կէլիպ՝ օթուրտու, քի եէր վէրմէսին Դաւիթէ. օ տախի կէլտիքտէ դավզա տիւշտիւ իքիսինին մապէյնինէ. վէ Ելքիսեդ իւսթէ չըգտըգտա՝ տար եէրէ գըսըլըպ Դաւիթ, տէ-

ահ Ա՝ելքիսեդէ. “Պէն սէնի կաթուղիկոս էթ-
տիկիմ վագիթ՝ սեօզ վէրտին եարտըմ էթմէկ
պանա. չիմտի իսկ եարտըմ էտէձէք եէրէ, կա-
թուղիկոսլըղըմը ալըպ՝ պէնի էլտէն գօտուն.
պարի իմոթիարլըղըմա մերհամէթ էտիպ՝ պիր
էզ կէչինմի՛ վէր պանա քի գալան կիւնլէրիմի
կէչիրմէկէ գատըր օլայըմ„: “Լաւ եափայըմ
տէտի Ա՝ելքիսեդ. Լ՝ըմիածին եօխսուլ տուր.
պէն եէյէձէք պուլամայօրում, նէ՛ պանա վէ նէ՛
պէնիմ ատամլարըմա. սէնի նամըլպէսլէյիմ, վէ
հէմ սէնին ատամլարընը սագլայըմ. սանա էյի՛
օլուր՝ քի տէօնէ Ա՝պահանա կիտէսին„:

1612 ՌԿԱ } Պատը կեօրտիւ Ղաւիթ քի արքըդ
օթուրամազ Լ՝ըմիածինտէ՝ ֆիքըրինէ գօտու քի
ըզգսըն ծրատան. վէ չիւնքի օ կիւնլէրտէ Շ՝ա-
հապաս կէլտի Ա՝իւրձիսթանա, տօս տօղրու
ըզգտը կիթտի Ղաւիթ օնուն եանընա. վէ օնա
կեօրիւնտիւքտէ, օ տախի դաթլըլըգլա սօրտու
Ղաւիթէ. “Լ՝ըձէ սին, սըգլէթին վա՛ր մը„.
Ձէվապ վէրտի Ղաւիթ քի “Ա՝ըգլէթ վէրէնիմ
ջօք, լաքին նուրանի Ձէմալինիզ վէ դաթը սեօզ-
լէրինիզ տաղըտըր չէքտիկիմ սըգլէթի„: Ա՝օր-
տու Շ՝ահապաս. “Ա՝իմ տիր սանա սըգլէթ
վէրէն՝„. Ղաւիթ տախի աղըընը աչըպ՝ շի-
քեայէդ էթտի Ա՝ելքիսեդտէն. վէ չիւնքի
էվվէլտէն Շ՝ահապասըն ղարէզի վար իտի
Ա՝ելքիսեդ՝ ՝ի՛ւրիւտէն կէրի տեօնտիւկի իչին,
Ղաւիթին շէքվասընը տախի իչինէ՛ մէյա-
տէտի իլէ դութուշուպ՝ եազտը Լ՝ըմիրկիուռնէ խա-
նըն օղլունա Ղահմաս Ղուլի պէյէ քի պապա-
սընըն եէրինէ՝ Ի՝վանտա օթուրուր իտի. վէ

Էմր էթատի քի "Ա՝ելքիսեդի դուԹուպ՝ ուգուպէԹ էտեսին. վէ քէլսէԹին իլէ էԹինտէն պիր լոգմա գօփարըպ՝ զօր իլէ օնա եէտիրիսին, վէ զէնձիրէ գօյուպ՝ պէնտ էտիպ օնու՝ պանա կեօնտէրէսին,,: ( ) տախի պու էմրի Թէքմիլ էտիպ Ա՝ստուածածին փէրհիզնտէ, Թէլլալ չաղըրԹատը քի Ա՝ելքիսեդ կալՀուղիկոս քէնտի էԹինտէն եէտի փէրհիզ կիւնինտէ. վէ սօնղըրա Ա՝ելքիսեդի զէնձիրէ գօյուպ՝ կեօնտէրտի Ճ ահապպասա:

1614 ՌԿԳ } Ցույտու Ա՝միրկիուռնէ խան քի Ճ ահապպաս էօլտիւրճէնէք տիր Ա՝ելքիսեդի, օնուն տօսԹուօլմաղ իլէ, գուրԹարմագ իսԹէտի օնու. պունուն իչին, հէնիզ Ա՝ելքիսեդ կէլմէտէն՝ Ճ ահապպասըն հուզուրունա չըգարտը իչ տանէ քիւչիւք օղուլլարընը՝ գըլըճ պօյունլարընտա: Ակպէպինի տույտուգտա Ճ ահապպաս քի Ա՝ելքիսեդ իչին տիր, օնա պաղըշլատը Ա՝ելքիսեդի. վէ սօնղրա Ա՝ելքիսեդի զէնձիրէ պաղը կեօնտէրտի Ապահանա. օ տախի օրատա Ա՝եահէա խանըն էմրի իլէ՝ զէնձիրտէն գուրԹուլուպ՝ պաշլատը կաԹուղիկոսըզ էԹմէկ օնտա պուլունան Հայլարա: Ա՝աւիԹի տէ եօլլատը Ճ ահապպաս Ա՝չմիածինէ՝ քի սէրպէսԹ կաԹուղիկոսըզ մանըպըզընը սիւրսին, Ա՝միրկիուռնէ խանըն սըրանէԹինէ օնու ԹէքմիլմէԹմէքլէ:

1616 ՌԿԸ } Ա՝քի իչ եըլ կէչտիքտէն սօնղրա պագտը կեօրտու Ա՝աւիԹ քի Ա՝միրկիուռնէ խան էյրի պագայօր քէնտիսինէ, վէ նէյէԹի վար Ա՝ելքիսեդի Ա՝չմիածինէ տեօնտիւրմէկէ, կիզլիճէ

տույրտու պու շէյլ Ը ահապպասա . օ տախի կիւձինիպ ղալէպէ կէլտի վէ Ա՛ելքիսեդին հագգընտան կէլմէք իսթէտի . ծնուն իչին զէնձիր իլէ կէթիրտի ծնու օրտույա վէ Գաւիթէ 1617 ՌԿԶ } էօլ վէրտի քի կիթսին Ասպահանա : Ասնղըրա քէնտիսի Ա՛ելքիսեդի ալըպ՝ վարտը Ա՛գուլիսէ , վէ օրատա էօլտիւրիւպ մարտիրոս էթտի Ա՛նդրէաս քահանայը : Ա՝Ի իւչ եիւզ թուման ձէրիմէ ալտը Ա՛ովսէս վարդապետտէն վէ Պօղոս վարդապետտէն :

Ա՛աղըրտը սօնղրա Ը ահապպասա Ա՛ելքիսեդի գարշըսընա . “ Ասնի՝ տէտի պէն էօլտիւրէձկ իտիմ, վէ լաքին Ա՛միրկիուռնէ խանըն հադրը իչին էօմրիւնի սանա պաղըշլատըմ. էկեր սըգլէթինտէն գուրթուլմագ իսթէրսէն՝ իւչ եիւզ թուման վէր միրիյէ տէ՝ վար նէրէյէ կիտէրսէն կիւթ , ղէրէ կաթուղիկոսլըգ մանսըպընտան մազուլ սուն ,, . պուննու տէյիպ՝ գօվտու օնու Հուզուրունտան :

Պասաւէթ ալտը Ա՛ելքիսեդի , զէրէ նէ՛ աղչէսի վար իտի վէրմէկէ վէ նէ՛ պիր չարէսի՝ գուրթուլմաղա : Ա՛քի քէրրէ արզուհալ վէրտի Ը ահապպասա . “ Ա՛իւրիւտիւմ տէտի տէմիրտէ՝ վէ սըգլէթտէ , է՛մր էյլէ քի եա գոյվէրսինլէր պէնի եա էօլտիւրսիւնլէր ,, . օ տախի ձէվապ էթտի . “ Ա՛նէ՛ էօլտիւրիւրիւմ վէ նէ՛ գոյվէրիրիմ: պէօյլէձինէ զէնձիրտէ սագլարըմ թա քի սըգլէթինտէն էօլէսին , եախօտ իւչ եիւզ թուանը վէրիպ գուրթուլասըն ,, :

1618 ՌԿԷ } Յարա տիւշտիւքտէ Ա՛ելքիսեդ , պիր գայրը արզուհալիլէ սեօզ վէրտի Ը ահապպա-

սա քի էկէր Ը ահապպաս քէնտիսինի գուրբաարըպ՝ թէքրար կաթուղիկոս էտէրսէ, եըլտան եըլա Ա՝ջմիածինտէն միրիյէ վէրինըլին եիւզ թուման։ Պու շարդը գապուլ էթտի Ը ահապպաս վէ օնու զէնձիրտէն գուրբաարըպ, բագամ իլէ քի խադդիհիւմայուն տէմէք տիր կէօնտէրտի օնու Ա՝ջմիածինէ քի օրատա փէրվաորզ կաթուղիկոսլըղընը սիւրսիւն։

1619 ՌԿԸ } Պաշշատը օնտան սօնդրա Ա՝ելքիսեդ կաթուղիկոս օ եըլըն վէրկիսինի տէվշիրմէկէ, չօգ չալըշտը վէ պիր շէյ պուլմատը։ Ա՝յրը թէմամ օլտուգտա տեօրթ միւպաշիր թային էթտի Ը ահապպաս խըզմէթքեարլարը վէ հասասլարը՝ իլէ քի ալընըպար Ա՝ելքիսեդտէն միրի վէրկիսինի. օնըար տախի պաշշատըլար զօր էտիպ սըգըշտըրմադա՝ քի թէզ վէրսին, տէյիլ քի սալը վէրկէյի, իլա քի քէնտիլէրին վէ խըզմէթքեարլարընըն վէ հասասլարըն եէյէձէքլերինի վէ աթլարընըն եէմինի. զէրէ պեօյլէձէ կ՚ըր էթմիշ իտի Ը ահապպաս։ Պու սէպէպտէն էօթէյէ պէրիյէ տիւշտիւ Ա՝ելքիսեդ քի Ա՝յըլարտան պիր շէյ ալա. վէ լաքին տէվշիրտիկի՝ կիւճ իլէ էթիշիրիտի՝ տօյուրմադա միւպաշիրլերի. զէրէ տայիմա օնունըա կէզէրլէր իտի. օնըարըն հարձը տէ աղըր վէ կիւն կիւնտէն արթըպ, կիւնտէ պիր թուման եէթիշմէզիտի։

1620 ՌԿԹ } ( ) եըլ կէչտիքտէ՝ կէլտի Ա՝ելքիսեդ Ա՝էվանա վէ տավէթ էթտի ծրայա Ա՝ովսէս վարդապետի քի օնուն էյլիկի վէ կիւզէլ ատը՝ հէր եէրտէ սեօյլէնիր իտի. օնու Ա՝ջմիածինտէ

Եպիսկոպոս Էտիպ Կմր Էթտի քի մեռանօրհնէք Էթսին, վէ Հայլար Ա՚ջմիածինէ կէլտիքտէ՝ ան-լարտան շէյ տէվշիրսին. լաքին հիր նէ տէվշիր-տի իսէ, քէնտիսինէ վէ միւպաշիրլէրինէ հարձ Էթտի։ Պագտը կէօրտիւ քի ծլմայօր՝ պաշլատը օնու պունու սօյմադա՝ քէօթ էկիլէ վէ իսքէնճէ վէրմէկ իլէ պիւհթանիլէ, վէ փարա իչին լայըգ օլմայան ատամլարը քահանայ վէ Եպիսկոպոս Էթմէկիլէ։ Պէօյլէճինէ տախի իչի պաշարա-մայըպ՝ արզուհալ սունտու Ը ահապպասա քի քէրէմ Էթսին քէնտիսինէ.՝ Ձէվապ Էթտի Ը ահապպաս, "Պիր փարա սիլէ էքսիլթմէմ օ վէրկիտէն, տէտի, նէ՞ եաիարսան եա՛փ"։

1623 Ա՚երկի պօրձու արթտըգտա՝ կիտիպ Ա՚ելքիսեդ մուսամէլէճիլէրէ, աղչէ ալտը օն-լարտան. վէ ալտըղընը հարձ Էթտի միւպաշիր-լէրէ. վէ քէնտիսինէ պիր շէյ գալմատը քի վեր-կիյի էօտէսին, պօրձ տախի կիթտիքճէ արթ-տը, կէրէք վէրկիտէն վէ կէրէք մուսամէլէտէն։

1624 Պու գատար պօրձ իչինէ պսթըպ՝ վէ ալ-թը երլ տէրտ իւ պէլա չէքիպ տայանամատը Ա՚ելքիսեդ. օնուն իչին քէնտի եէրինէ կէչի-րիպ կաթուղիկոս Էթտի գարտաշը օղլու Ա՚ա-հակ Եպիսկոպոսու, վէ քէնտի կաթուղիկոսը-ղընտան վազ կէչիպ՝ Ը ահապպասըն Էմրիթիլէ օնու օթուրթտու Ա՚ջմիածինտէ։ Պէօյլէ Էթ-մէկիլէ կէրչի գուրթուլտու Ա՚ելքիսեդ՝ միրի վէրկիսինտէն. լաքին գուրթուլամատը մուսամ-լէճիլէր էլինտէն։ Ա՚արէսինի պուլամատըգտա՝ տէվշիրտի Ա՚ջմիածինտէն փահատա աղըր շէյ-լէր, վէ օնլարը րէհին գէյուպ էօտիւնճ աղչէ

ալտը՝ վէ էօտէտի պօրձուննու մուսամէլէմիլէրէ ։ Ալ է չիւն պիլտի քի եէնի էվ թէտիկի պօրձտան գուրթուլամազ՝ուսմուլ իլէ գաչտը կիվ թտի Ալտան պօլա ։ Պ՝ապուլ էվ թմէտիքլէրինտէ օնու ծրատա օլան ձէմաաթ վէ վարդապետլէր՝ կիվ թտի Ալ է հէ վէ օվ թուրտու Իլով չէհրինտէ . զէրէ ծրատա՝ պին էվ գատար Հայ վար իտի քի իքրամ իլէ գապուլ էվ թտիլէր Ա՝ելքիսեդի ։ Պիր գաչ եըլտան սօնդրա ծրատա եպիսկոպոս էվ թտի՝ Ա՛ի կողոս ատը պիրինի , քի ձէմաաթ իսվ էմէզ իտի օնու . պունուն իչին իսայլի զաման չօգ ֆէննա իշլէր օլտու ծրատա . պագ Հայ վ թապրինտէ . ձ . 28 ։ Ալ է քէնտիսինտէ Ամէնից չէհրինէ կիտիպ՝ օնտա է օլտիւ . կաթուղիկոսըդը՝ թա Ամահակա վարընձա սիւրտիւ 31 աէնէ ։

1624 ՌՀԴ } Ամահակ տէօրտիւնձի՝ Ա՝ելքիսեդին գարտաշը օղլու՝ կաթուղիկոս օլտուգտա քէնտինտէ Ա՝ելքիսեդին չէքտիկի սըգլէթի չէքտի . զէրէ միւսաշիրլէր օնուն իւզէրինէ տիւշիւպ՝ սըգըշտըրըրլար իտի . օ տախի տիւշիւնտիւ քի գաչա . լաքին է տէմէտի , զէրէ օ միւսաշիրլէր վէ հասասլար տայիմ պիլէսինձէ կէզէրլէր իտի ։ Տէօրթ եըլ պու տէրտի չէքտիքտէն սօնդրա՝ կէլտի Իվանա . վէ ծրատա պիր գաչ կիւն տուրուպ եավլարտը միւսաշիրլէրէ քի սալի վէրսինլէր քէնտինինի կիվ թսին Ջմիաձինէ , վէ օնտան տէվշիրսին ալթընտան վէ կիւմիշտէն շէյլէր՝ իսանըն էմրի պէօյլէ տիր տէյէրէք , վէ 1628 ՌՀԸ } օ շէյլէրիլէ պօրձուննու է օտէսին ։ Իչին ալտըգտա՝ չըգտը Իվանտան , վէ ալթընը տօղրուվթտու Ջմիաձինէ . եարը եօլա կէլտիքտէ

Հապսպլընը տէյիշտիրիպ, վէ աԹըն պաշընը Ա,ախջուան դարաֆընա չէվիրիպ, Ա՝բաս սուլ-
նու կէչտի, վէ տօնտօղրու կիԹտի Ա՝անա՝ քի
()սմանլընըն հիւքմի ալԹընտա իտի՝: վէ օ-
Թուրտու օնտա պիր էրլ գատար· պէշ սէնէ կա-
Թուղիկոսլըգ սիւրտիւքտէն սօնղրա:

11· Ի՝էհանճ Ա՝ովհէս կաԹուղիկոսուն վաֆԹի:

Ջ· 25·

1629 Ա՝ովհէս վարդապետ Ա՝իւնի էյալէԹին-
Ը.Հ.Ը. տէն՝ ազիզ վէ ուսլու պիր քիմսէ, Ա՝ահակ գաչ-
տըգտա՝ հէրի միլլէԹին իրատէԹիւլէ կաԹու-
ղիկոս օլտու Ի՝ջմիածինտէ: Ա՝ և չիւնքի էօլտիւ
օ կիւնլէրտէ Ե՝ ահապապա, վէ եէրինէ կէչտի
օնուն ԹօռնուԵ՝ ահսաֆի՝ օ սէմԹլէրտէ օլան
Ֆայլար ֆէրման՝ ալտըլար օնտան Ա՝ովհէսին
կաԹուղիկոսլըղը մէԹին օլմագ իչին: Ա՝ և չա-
ղըրտըլար Ա՝ովհէս կաԹուղիկոսու Ա՝պահանա՝
քի պիր չարէ էԹսինլէր եըլտան եըլա պաղլա-
նան օ վէրկիյէ՝ քի եէԹիշմիշ իտի պին Թու-
մանա: Ա՝ովհէս կաԹուղիկոս կիԹտիքտէ,
Ֆայլարըն պէօյիւքլէրի՝ պին Թումանլըգ փէշ-
քէշ վէրիպ րէձա էԹտիլէր շահա, վէ օնուն
հադրընը հօշ էտիպ՝ էօյլէ պիր ֆէրման ալտը-
լար քի օնտան սօնղրա Ի՝ջմիածին քիւլսիսի
մուաֆ օլսուն օ պօլճտան: Պէօյլէ օլտուգտա
սէքիզ այտան սօնղրա տէօնտիւ Ա՝ովհէս կա-
Թուղիկոս վէ պաշլատը Թամիր էտիպ եէնիլէ-
մէկէ Ի՝ջմիածինի:

1650 Ի՛Հ՚Թ } Պու իշխերի իշխեմտիքտե Աահակ՝ քի սաքին օլուր իտի Ա՚անտա՝ գասավխեթ ալըպ քէնտիսինի, տիւշտիւ պեօյիւքլէրին գափուսունա՝ քի փէշքէշլէր իլէ հադըրլարընը հօշ էտիպ՝ ոնլարըն էլիլէ քէնտիսինտէ կաթուղիկոսլըգ սիւրսիւն Ա՚ան սէմթինտէ։ Պու իշէ գարշը տուրտու Հ՚այլարտան չօղու. լաքին օ հիչ քիմ սէնին սեօզիւնէ գուլագ դուեմայըպ եօլլատը Աատանպօլա վարդապետին պիրինի ատը Պօղոս, վէ տիլէտի Ը՚ազարիա պատրիարգտան՝ քի քէնտիսինէ արգա օլսուն, վէ մադլուպունու հասըլ էթսին։

Ա՚է չիւնքի Ը՚ազարիա պատրիարգ՝ գարշը իտի Ի՚ուվէս կաթուղիկոսա վէ տօսթ Աահակա, թէզչէ օնուն իչին ֆէրման ալտը տեօրտիւնճի սուլդան Ա՚ուրատտան վէ եօլլատը Աահակա, վէ եազտը քի կիլիսին օթուրսուն սուրը Կարապետ մանասթըրընտա՝ քի Ա՚ուշտա տըր. վէ օնտա կաթուղիկոսլըգ էթսին Ը՚սմանլը տէվլէթինտէ օլան Հ՚այլարա։ Ա՚է չիւնքի օ վագիթտէ վէզիրի ազէմ կիլիմիշտի Տիարպէքիրէ՝ Աահակ տախի ֆէրմանը ալտըղը կիպի չըգտը կիլիտի օրայա՝ քի վէզիրտէն տէ իշլին ալա, զէրէ օնտուզ օ ֆէրման եիւրիւմլի։ տի։ Պունու ստույտուգլարը կիպի ծրատտա օլան Հ՚այլար, քի օնլարըն իչինտէ շանլըիտի Ա՚ուհիձան՝ վէզիրին Թէրզիպաշըսը, քէզալիք վարդապետլէր վէ քահանալար տախի՝ չալըշտըլար Աահակըն ֆիքրինի էվվլումդէ՝ չօգ շէյ վատ էթմէկիլէ։ Լաքին Աահակ քիմսէյէ տիյինմէյիպ արզուհալ տուննտու վէզիրէ, վէ վատ

էթտի օնպին քուռուշ վէրմէք՝ էկէր կաթու-
ղիկոսըղընա րիզա վէրիրսէ ։ Նաթէտի վէզիր
պու չէյի , լաքին Ֆիքրինի տույուրմատը ։

Պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա Մովսէսին դարա-
Ֆընտա օլանլար տախի՝ վէզիրէ արզուհալ վեր-
տիքլէրինտէ Նահակա գարշը , վէզիր Ձէվապ
էթտի ,,Նամըլ վէրմէյիմ տէտի օ կաթուղիկոս-
ըղը Նահակա քի վատ էթտի օնպին քուռուշ
վէրմէք փատիշահ Հազնէսինէ ,, ։ Պու քէլամտա
իչէրի կէլտի Նուհիձան , վէ վէզիրէ եավարա-
րագ տէտի , ,, Էկէր օնպին քուռուշ իչին սա-
թարսան պիզիմ տէրտիմիզնտ միլլէթի օնա , պա-
նա սաթ , պիզն ալըրըմ իկիրմի պինէ ,, ։

Պու սէօզէ պէյէնտի վէ Հօշլանտը վէզիր ·
վէ վագիթ Թային էթտի քի տիվանտա Հուզու-
րունա կէլսինլէր Նահակ վէ Մովսէս դարա-
Ֆընտա օլանլար ։ Նօնղրա Թային էթտիկէ
կիպի՝ վագթինտէ տիվանա կէլտիքլէրինտէ ,
վէզիր սօրտու Նահակայ , ,, Նէն տէտի կէրչէք
կաթուղիկոսլըգ Ֆէրմանը ալտըն մը փատիշահ-
տան ,, · ,, Պէկլի ,, տէտի Նահակ · Ձէվապ էթտի
վէզիր · ,, Նէն պիլմէղ մի իտին քի պէն պուն-
տայըմ, պանա Հապէր վէրմէտէննանըլ կիթտին
օ Ֆէրմանը ալտըն · սանըրըմ քի պէնիմ իւզէրի-
մէ Հիւքմ էթմէք իսթէրսին ,, ։ Պունու պէօյլէ
տէյիպ՝ էմր էթտի քի Ֆալաճայա ալընլար
Նահակը վէ Պօղոս վարդապետի վէ օ գատար
տէօյսինլէր քի եա էօլսինլէր՝ եա տինլէրին-
տէն տէօնսինլէր · քէօթէք վուրանլար տախի
Հէր վուրմատա տէյէնէկի՝ սօրարլար իտի օն-
լարա ,, Տէօնէրմիսինիզ մէզհէպինիզտէն՝ տինի-

միջե „ ։ Իշ օ տէրէձէյէ վարտըգտա՝ ծրատա օ-
լան Հայլար գօրգտուլար , վէ չօգ րէձա իլէ վէ
պիր գաչ պէօյիւքլէրին սեօզ կէչիրմէսի իլէ կիւճ
իլէ տինտիրտիլէր վէզիրին տարտընըլըընը . վէ
օնլարը գուրթարըպ, էվլէրինէ կեօթ իւրտիւլէր։
Պիր գաչ կիւնտէն սօնդրա՝ քէնտինէ կէլտիքտէ
Սահակ՝ չըգտը կիթտի Իւրճիսթանա վէ օն-
տան կէլիպ՝ օթուրտու Ջմիածինտէ . վէ ծրա-
տա եաս չէքիպ՝ էթտիքլէրինէ փիւշման օլտու՝
վէ էօմրիւնի կէչիրիպ՝ էօլտիւ ։
1631 Ռ2 Սահակը պուլտուգտա Ջմիածին՝
տիւզելթտի Յովսէս կաթուղիկոս օ քիւրսիյի
վէ հէր շէյէ նիզամ վէրտի . վէ էյի գանունլար
գուրտու , ժամերգութիւնլարըն գարզընը վէ
վագթինի եօլունա գօտու՝ կերկէք Ջմիածինտէ
վէ կերէկ ղայրը մանաստըրլարտա . վէ պիր
պէօյիւք մէտրէսէ աչտը Յոհաննավանք տէտիք-
լէրի մանաստըրտա . վէ ծրայա չօգ ուշագլար
տէվշիրիպ՝ էյի ուսթալար գօտու քի էօյրէթ-
սինլէր ռուհանի իլիմլէրի , վէ Աստուածաշունչ
քիթապլն քէլամլարընը ։ Ընգարտը րէհին-
տէն Ջմիածին շէյլէրինի քի էվվէլքի կա-
թուղիկոսլար ղայրըլարա վէրմիշլէր իտի ։ Ուչ
քերըկ քեաղատ եազտը սրբազան Պափա՝ մու-
հասպէթ վէ իդաէթ կեօսթէրմէքիլէ . պու-
նուն իչին օնա գարշը տուրտու Կրիգոր Կեսա-
րացի քի Աստանպօլ Կադրիգլիկինտէն ազլ օլ-
մուշ իտի . վէ լաքին քէնտիսի օնա պագմայրպ ,
վէ օնուն պօշ սեօզլէրինի տինլէմէյիպ՝ տայիմա
տօղրու կիտէրիտի , վէ միլլէթի տախի տօղրու
եօլա կեօթիւրմէք իսթէրիտի . վէ քէնտիսի տէ

թէմամ էֆէնտիմիզին մուհասպէթիլէ դու-
թուշուպ, վէ չէթին ձգնուէթիւն եօլունտա կէ-
չինիպ՝ ազիզլիքլէ էօլտիւ 3 սէնէ կաթուղի-
կոսլըգ էթտիքտէն սօնղրա. էօլտիւկի վա-
գիթտէ վասիյէթ էթտի. քի եէրինէ կէչիրէ-
լէը քէնտի շայիրտինի Եփիսպոս ատլը քի իքի
եըլ էվվէլ եպիսկոպոս էթմիշ իտի օնու։

12. Եփէսպոս կաթուղիկոսուն վաֆկի չէ ծ ղաման
Պանպօղլա օղան Հայլար պէր պէրինէ կէրէկ՝ գաբըղ-
մա-ըղ էտէ կաւլարը։

Ջ. 26—30.

1633 ու2Ք} Եփիսպոս վարդապետ քիւչիւք Ղզաակ
էյալէթինտէն, Երնկան քեօյիւնտէն՝ տէրվիշ
մէշրէպ պիր ազիզ քիմսէ՝ Հիւսմէ Հայլարըն ի-
րատէթիլէ Պ՝ովսէփին եէրինէ կէչիպ՝ կաթու-
ղիկոս օլտու Ղջմիածինտէ։ Պ է պաշլատը մա-
նասթըրլարը կէզմէկ. հէփիսինէ տէ էյի եօղ
կեօսթէրմէկ իլէ վէ տիյնէմէյէնլէրին հադգըն-
տան կէլմէկ իլէ։ Ղ՛ր վուրտու եէնիլէմէկ վէ
պիթիրմէկ օ եափուլարը՝ քի Պ՝ովսէփ կա-
թուղիկոս պաշլամիշտի։ Հէնիզ պիթիրմէ-
տէն պիր ֆէլաքէթ եէթիշտի. զէրէ ( )սմանլը
Ղ՛ձմ իւզէրինէ եիւրիւյիպ վէ Ղ՛ձմլէր տա-
խի ( )սմանլըյա գարշը տուրուպ՝ պասըլտը վէ
չըղնանտը Ղջմիածին վանքը քիլիսէտէն վէ
գուպպէլի եափուլարտան զայրի, հէր նէ գա-
տար պինա վար իսէ օնտա՝ Հիւսմէնի պօզուլուպ
եըգըլտը։ ( )րթալըգ պիր էզ տուրուլտուգտա՝

կինէ ղայրէթէ կէլիսպոս կաթուղիկոս՝ հէր եէրի տէ եաիձա եաիձա էննիլէտի ։ Ալ է
1636 ՌՃԸ } քէնտիսիտէ վագիթ պուլուսպ կիթտի Ասպահանա վէ պիր եըլտան վնյատէ ծնտա տուրուսպ՝ իսթէտի վէ ալտը ,Ջ ուղալըլարտան սուրբ Աստուածածնին աջընը քի 23 եըլ կվվէլ օրայա եօլլամիշիտի Ճ ահապաս , վէ կէթիրտի Ջնջիմիածինէ . վէ ծրատան եաղտը ծնուննէն Ննովկենտիոս սրբազան Պատիարգէթ վէ մուհապպէթ քեաղատը ։

Պու Պիլիպոս կաթուղիկոս պիր պեոյիւք մէտրեսէ աչտը Ջմիածինտէ վէ օրայա ալըմլը ուշագլար տէվշիրիպ իլիմ էօյրէթտի , ծնլարա ուսթա վէ միւպաշիր էթմէկ իլէ Ասիան ,Ջ ուղայեցի տէտիքլերի վարդապետի , օ քի քերականուԹիւն եաիմըշտըը . վէ ծնտա իքինձի էթտի Ասկան վարդապետի , օ քի Ջսուածաշունչու պատմա էթտի Ջմըստէրտամ շէհրինտէ Փիլէմէնկ վիլայէթինտէ ։
1641 ՌՂ } ( ) վագիթլերտէ Ստանպօլտա Կաթրիգ իտի Կաւիթ վարդապետ Ջրևելցի տէտիքլերի քի Ջայլար պիր սէպէպ իլէ ծնու էնտիրիպ՝ հէրինէ կէչիրտիլեր Կէվանը Կիրակոս վարդապետի քի ծնուն կիւնիւնտէ Ստանպօլա կէլտի Կղէմէս Կաղամոս ։ Կիրակոս Կաթրիգ հօլտիւքտէ , հէրինէ կէչտի Միխայէլ Իսպատուր վարդապետ ։ Պունուն էլինտէն թէքրար ալտը Կաթրիգլիք մանսըպընը Կաւիթ վարդապետ ։ Տեօրթ եըլտան սօնդրա Ջալէպլի Մովսէս վարդապետ՝ գափույա չօգ շէյ վատ էտէրէք , Կաւիթի ադլ էթտիրիպ՝ սիւրտիւրտիւ Կըպրը

ատասընա վէ քէնտի տէ չիւնքի վէրկիմէտի վատ էթտիկինի՝ գաչտը կիթտի Հռոմայա · օ զաման տեօնտիւ կէլտի Պաւիթ վէ թէքբար Նադրիգ օլտու պէշ սէնէ ։ Պու իշլէր պեօյլէ օլտուգտա՝ պօրձ երղըլտը քիլիսէլէր իւսթիւնէ գըրգ պին քուրուշ գատար , վէ պօրձտան ղայրի՝ խըրըլթը տախի տիւշտիւ Ձէմաաթ իչինէ ։

Պու արալըգտա պիր ղայրը գարգաշա տախի վար իտի Ստանպօլտա , օ գատար քի իշ խուսումէթէ վարտը · զէրէ ամըլ Ստանպօլու եէրլի օլանլար , տըշարտան կէլէնլերի ղարիպ եէրինէ գօյուպ՝ ինձիտիրլէր իտի՝ աշաղա վուրարագ վէ օնլարա գարշը տուրարագ · օնլար տախի պուննու չէքմէմէյիպ՝ օնլարը ալըագլամաղա չալըշըրլար իտի · վէ Հէլիխի տէ պիր պիրինէ կիրիպ , պիր պիրինի երգմաղա պագարլար իտի ։ Կիթտիքճէ պու աթէշ գուԹուշուպ ալէվլէնտի · պունուն իչին Հայլարըն պիր գաչ պեօյիւքլէրի՝ եազտըլար Փիլիպպոս կաԹուղիկոսա՝ քի պիր չարխ պուլա՝ պու աթէշի սեօնտիւրմէկէ ։ ( ) տախի կէլիր եազտը Ստանպօլա էօյիւԹ վէրէրէք քի մուհաֆըզԹիլէ պիրլիքտէ օլուպ՝ ԹէՀք տուրսունլար , լաքին պիր Ֆայտա օլմատը , վէ օրԹաղըգ զիյատէսիլէ գըզըշտը · օ գատար քի Պաւիթ Նադրիկիտէ մանսըպընտան տիւշիւրտիւլէր ։ Ալ է չիւնքի Ֆըրգա օլուպ այրըլմըշլէրիտի պիր պիրինտէն՝ պիր պիրինէ գարշը կէլիպ՝ Նադրիգ գօյամատըլար ։ Պեօյլէ օլտուգտա՝ պիր գաչ աշխարհական Նադրիգլիք մանսըպընը զապդ էԹտիլէր օնպիր այ · օ արալըգտա էօԹէյէ պէրլիյէ տիւշտիւ Պաւիթ վէ պեօյիւքլէրինն էլի-

իւէ՝ կինե Յադրիգ օլտու։ Պունու հազմ էտէ-
մէյիսլ օնլար քի էվվել էնտիրմիշլէրիտի Յա-
վիթի, օնուն իչին բինճալ գափուլարընա տիւ-
շիւպ՝ տեօրթ այտան սօնդրա կինե ապլ էթտիր-
տիլեր օնու Յադրիգլիքտէն վէ քէնտիլերի սիւր-
տիւլեր օ մանաըսըլ իւչ այ, Թա քի Յէթէպլի
Յղլիազար Հադրըլարընը էլէ ալըպ՝ օնլարըն է-
լիւէլէ քէնտիսի Յադրիգ օլտու. լաքին պեօյիւք-
լեր օնու իսէթմէզլ իտի։

1651 Պու իշլերի իշիթտիքտէ Վինէպոս կա-
Թուլիկոս՝ ֆիքրինէ գօտու քի քէնտիսի չըգա
կէլէ Աանապօլա. պունուն իչին Յչմիածինին
հէր շէյինէ նիզամ վէրիպ՝ չըգտը օնտան եպիս-
կոպոսլար վէ վարդապետլէրիլէ վէ կէլտի Յչ-
զիւրում։ Պունու տուչտուգլարընտա Աանա-
պօլտա օլան էայ պեօյիւքլերի՝ ֆէրմանն ալտը-
լար վէղիրտէն վէ պիր գաչ տա նէֆէր գափու
դարաֆընտան, վէ եօլլատըլար կաԹուլիկոսա
քի եօլտան քէտէրսիզ կէլէ։ ( ) տախի Յչզիւ-
րումտան չըգըպ, կիԹտի էվվել Յէրուսաղէմ վէ
տեօրթ այ օնտա օԹուրտու։ Կէլմիշ իտի օրտայա
Աիս կաԹուղիկոսու տախի Յէրեէս ատլը։ Պու
կաԹուղիկոսլար պիրի պիրինի պուլտուգտա՝
մէշվէրէԹ էԹտիլեր քի միլլէԹտէն գալտըրա-
լար եօլսուզ շէյլերի կէրէք եկեղեցականլարտա
օլսուն, կէրէք աշխարհականլարտա, վէ նապէ-
տիտ էտէլեր՝ իքի կաԹուղիկոսլըղըն պիր պիրի-
նէ օլան խուսումէԹի։ Պունուն իչին ծ դարաֆ-
լարտա օլան եպիսկոպոսլարը վէ վարդապետ-
լէրի չաղըրըպ սինոդոս էԹտիլեր Յէրուսաղէմ-
տէ. Յէրուսաղէմ Յադրիկի Յստուածատուր

վարդապետ տէ ծնտա . ծնիւչ գանուն գօտուլար՝ եպիսկոպոսլար վէ քահանալար իչին . օ գա-
նունլարըն պիրի պու իտի քի Այիաճինն կա-
թուղիկոսու վէ Այս կաթուղիկոսու պիր պիրի
իլէ մուհապպէթլի օլսունլար , վէ հէրքէս քէն-
տի եէրինէ պույուրսուն , վէ քէնտի եէրին ա-
տամընը ձեռնադրել էթսին : Պու սինոդոս
պիթտիքտէն սօնղրա՝ Գիլիպպոս կաթուղիկոս
պիր էվ տէ Այուսաղէմտէ տուրուպ՝ եափտըր-
տը սուրբ Յակոբ քիլիսէնին զիմինինի վէ րէնկ
րէնկ գաշլարիլէ տեօշէթտի վէ եիւքսէլթտի
պեօյիւք խորանըն բեմինի :

1682 ՌՃԱ } Պունլարը էտիպ գըլտըգտան սօնղրա՝ Գիլիպպոս կաթուղիկոս չըգտը կէլտի Ստան-
պօլա , վէ օնտա չօգ քէրրէ վազ էտէրէք եուամու-
շաթտը Ձէմաաթըն եիւրէկինի . վէ այրըսէչի
էթմէսինի օրթատան գալտըրըպ՝ մուհապպէթ-
իլէ պիր պիրինէ պաղլատը օնլարը . վէ Այղիա-
զարըն եէրինէ Ադրիպ էթտիրտի Ծուղնեցի
Յովհաննէս վարդապետի : Ասնղրա օնտան
պունտան գըլըգ պին քուրուշ տէվշիրիպ՝ հօտէտի
քիլիսէլէրին պօրձունու :

1683 ՌՃՔ } Էվել շէյի տիւզտիւքտէն սօնղրա՝ չըգտը Ստանպօլտան վէ կիլթտի Այիաճինէ վէ չա-
փրձազ թէմէլ պըրագտը պիր պեօյիւք զանգա-
կատունա քի խարճ ազչէսինի վատ էթմիշտի
Պուրսալը Այնտան չէլէպի . լաքին հէնիզ եա-
փուլը պիթիրմէտէն՝ էձէլի եէթիշտի . զէրէ
պեօյիւք փէրհիզին տեօրտիւնճի պազտը կիւնի
վազ էտէրիքէն օ սեօզ իւզէրինէ քի տէր՝ «Այ-
մի էր մեծատուն ոլոյ էր տնտես ,, , հաչան եէ-

թիշտի օրայա քի տէր "Ալ ևս կարես լինել տնտես,,. Հապէր օլտու քէնտիսինէ տէլուսինտէն քի արթըգ վագիթ գալմատը սանա վէքիլ հարձըգ էթմէկէ քիլիսէտ. պուննուն իչին օ տախի վազընը պիթի իրիպ վէ Ճէմաաթա տուվա սէննա էտիպ կիթտի օտասընա, վէ տէրսինիտէն տուլտուղունու նագլ էթտի միաբանլարընա. վէ իսաթալանըպ Ճանընը թէսլիմ էթտի ալթմըշ իւչ եաշընտա. սէնէ 1655, ՌԾԴ. կաթուղիկոսլուղը սիւրտիւ 22 սէնէ. թէնի կէօմիւլտիւ մէզարա տուրը Հռիփսիմէ քիլիսէսինտէ՝ խորանըն փոյրազ դարաֆընտա։

() սէնէ՝ քի Փիլիպպոս կաթուղիկոս չըգտը Կ՚ըմիաճինտէն՝ իքի պէյ պիր օլուպ՝ Ղօմար վէ Միւսէյման՝ սոյտուլար Ալ անտա Ալ ալուպ մանասթըրընը. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ջ. 29։ ()ն տան սօնղրա օ վագիթլէրտէ Հայլարտան չօգ քիմսէլէր մարտիրոս օլտու քրիսթիանլըգ իչին. պագ Հայ Թարիխինտէ. Ջ. 30։

13. Յակոբ կաթուղիկոսուն վաֆԹէ՝ վէ Ղուռաս Կատըխէն էհվալէ։

Ջ. 31 — 33.

1688 ՌՃԴ } Յակոբ էհնի Ջուղա շէհրինտէն Փիլիպպոս էօլտուքտէ՝ պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա՝ ծնուն եէրինէ կէչիպ կաթուղիկոս օլտու Կ՚ըմիաճինտէ։ Պու կաթուղիկոս հէր իշտէ քէնտիսինի էյի կէօսթէրտի վէ ադըլը. իչի կէնիշ վէ շանը շէօհրէթլի։ Ղօգ եաշուլար

եափտը վէ եէնիտէն սու կէթիրթտի Ա՛ջմիա-
ծինէ, վէ պաշլանմիշ պէօյիւք զանդակատունու
սիթիրտի, վէ Ա՛ջմիածին ագարէթլէրինի չո-
ղալթտը։ Պո՛ւ շէօհրէթ վէրտի Նայ եաղը-
լարընըն պասմասընա՝ էվվել Օ՛արեցի Ա՛ատ-
թէոս սարկաւագըն էլիլէ, սօնդրա Ա՛սկան
վարդապետին ձահմի՛լէ վէ կ՛ըն սօնդուննտա
Պ՛ուկաս Ա՛ անանդեցինին չալըշմասի՛լէ· պագ
Նայ Թարիխինտէ· Ջ· 31։

Փիլիպպոս կաթուղիկոս էօլտիւքտէ՝ Ա՛տան-
պօլտա օլան Նայլարըն պիր գաչ պէօյիւքլէրի
իսթէտիլէր Ա՛ուղնեցի Յովհաննէս վարդապե-
տի էնտիրմէք Նադրիգլիկինտէն· պունու էվ-
վէլտի՛նտէ տիւշիւնիւրլէրիտի՝ վէ լաքին վէհմ
էտերլէրիտի Փիլիպպոս կաթուղիկոստան, չիւն-
քի օ էթմի՛շիտի օնու Նադրիդ։ Ա՛ է պունլարա
ույտու Ա՛ղիազար Ա՛նթէպլի զերէ՝ իսթէրիտի
քի կինէ քէնտի օլսուն Նադրիդ նիձէ քի պիր
քէրէ էվվել օլմի՛շ իտի՝ քէնտիսինէ եարտըմձի
պուլմագլա Կ՛ըրըմըը Ա՛արտիրոս վարդապետի,
լաքին ալտանտը։ Օ՛նէրէ այագտաշլարը՝ Յով-
հաննէսի մանսըպտան տիւշիւրտիւքտէն սօնդրա՝
Ա՛ղիազարը կ՛էթմէյիպ՝ քէնտիլէրի զապդ էթտի-
լէր Նադրիգլիք մանսըպընը՝ Ա՛թոռակալ լաֆը
իլէ· պէօյլէ օլտուգտա պիր պէօյիւք վէվվէլ
գօփտու ձէմաաթ իչինտէ, վէ գատըր օլմամաը-
լար Նադրիդ գօմադա։

1687 ՌՃՁ } Ո՛կիւնլերտէ Ա՛տիրնէյէ կիթմի՛շ իտի
Վ՛էօփրիւլիւ վէզիր· պու Նադրիգլիք մաատէսի
նի տույտուգտա՝ հապեր կէօնտէրտի Ա՛տանպօլ-
տա օլան տէֆթէրտար էֆէնտիյէ վէ օնա պէ

փարիշ էթտի իշի. օ տախի Հայլարըն պիր գաչ պեյիւքլերինի չաղըրըպ ազարլայարագ սեօյլէշտի օնլարլա. "Ա՛ի տիր պու տէտի, նիչին սիզէ Հադրիգ իսթէմէյօրսունուզ,,։ Ընլար տախի մահանալար էթտիքտէ՝ տարըլտը տէֆթէրտար էֆէնտի, վէ օնլարը զընտանա գօտու։ Ընլար տախի գագէթ կէթիրմէյինչ՝ վէ իկիրմի քէսէ աղէէ վէրինչ գուրթուլտուլար։ Ա՛ն չինքի իսթէմէզլիր իտի՝ քի պիրի Հադրիգ օլսուն օ մանսըպըն քէնտիլերինէ գալմասը իչին, վատ էթտիլեր միրինէ գըրգ պին աղէէ զիյատէ. զէրէ օ վագթէտէք Հադրիգլեր էլտան էլա եիւզ պին աղէէ վէրիրլեր իտի միրինէ, պունլար գըրգ պին աղէ՛ տէ արթըրտըլար քի օլտու եիւզ գըրգ պին աղէէ. վէ պու վէրինի գալար չիմտիյէտէք։

Պու իչլերի կեօրիւպ Հալէպլի Մոհամմէ վարդապետ՝ քի Հադրիգլինի էլէ կէթիրմէք իսթէր իտի՝ գասամվէթ ալտը քէնտիսինի. պագտը կեօրտիւ քի գասամվէթ իլէ իչ պիթմէզ՝ պեօյիւք գափուլարա տիւշտիւ ազիմ փէշքէշլեր իլէ քի օնլարը էլէ ալսըն, խուսուսա տէֆթէրտարը՝ վէ վատ էթտի միրինէ եիւզ գըրգ պին աղէէ եէրինէ՝ տեօրթ եիւզ պին աղէէ եըլտան եըլա։ Ընլար տախի գասպուլ էթտիքլերինտէ՝ չըգտը կիթտի Հատիւնէյէ վէզիրին այաղընա ազիմ փէշքէշլե՛ր իլէ վէ աղէէ իչին սեօզ վէրմէկիլէ։

Պեօյլէճինէ ալտը վէզիրտէն Հադրիգլիք ֆէրմանընը, վէ օ ֆէրմանտա Հրուսաղէմ Հադրիկինի տէ քէնտի հիւքմի ալթընա գօտուրտու։ Ըրատան քեաղատ եաղտը Մոհան-

պօլա, "Պիւլիւնիզ քի տէտի պէն պուրատա փատիշահ էմրինէ հայլարա Նադրիպ օլտում. շիմտիլիք պէնիմ եէրիմէ վէքիլ օլսուն Մուլլա կուրանը Հիկոզոս վարդապետ՝ քի մանաստիրին իշլերինի կեօրսիւն կեօշէթսին. վէ ծնա եարտըմՀը հալէպլի Նաւիթ վարդապետ վէ Ադըլը Պօտուածատուր տէրտէր քի Մըլթը տէնիր իտի,,: Պու Հապէր Ստանպօլա կէլտիքտէ շաշտը գալտը աշխարհական Թուռակալլար վէ պու իշէ հազմ էտիմէյիպ պիրիքտիլէր պիր եէրէ պիր գաչ քահանայ տախի պիլէ վէ պիրէզտէ օնլարըն եամագլարընտան. վէ Թուռակալլարըն սայըսը օլտու իկիրմի տեօրթ վէ օնլարա եարտամ Ադանը Ուհիձան: Պունլարըն Հէվէսի եէքտիլ՝ օլուպ՝ Ճանիլէ թէն իլէ սեօզ էթտիլէր Ոսմանըն Հագգընտան կէլմէկ: Ադն էվվէլ օ իւչ քիշիյի քի զիքր էթմիշ իտի Ոսման վարդապետ, րեզալէթ իլէ քիլիսէտէն գօվտուլար վէ օնլարըա պիր օլանլարը տախի. սօնդրա սէքիզ քիշի եօլլատըլար Ադտիրնէյէ վէ արզու Հալեազ տըլար վէզիրէ քի Իսթէմիյիզ Ոսմայը:

Պունլար Ադտիրնէյէ կիրթիքլերինտէ՝ Հէնիզ վէզիրէ կեօրիւնմէտէն րիձալա տիւշտիւլեր. օնլար տախի Ճէվապ էթտիլէր քի "Պօշտուր չալըշտըղընըզ զէրէ Վեօփրիւլիւ վէզիր էմրինէ օլան չէյի՝ կէրի չէվիրմէք գապիլտէյիլ տիր,,: Ձինէմէտիլէր օնլար վէ վէզիր տիվանընա չըգմագ իսթէտիքտէ, վէզիր օնլարըն Ֆիքրինի տույուպ՝ օնլարը կեօրմէտէն, Էմր էթտի քի քեօթէք չալմագլա գօվսունլար օնլարը. օնլար տախի զայէթիլէ գօրգարագ՝ ալըպ եիւ-

րիսի վերտիլեր, վե Մտանպօլա տիւշիւպ՝ օլան իշլերի նագլ եթտիլեր պայագտաշլարընա։

Ա՛կիւնլերտե վեզիրտեն գայիմմագամ կելսի Մտանպօլա Մինան ատը վե օնուննա կելսի Մոսա վարդապետ վե ալայ իլե կիրտի սուրբ Գէորգ քիլիսեսինե՝ վեզիրտեն վերիլէն գաֆ-թան իւզերինտե, վե զապիդլերտեն թային օ-լան քիմսելեր պիլեսինձե, վե պիր պեօլիւք պօսթանձիլեր եանը սըրա քի իկիրմի քեսե աղչե վատ եթմիշիտի օնլարա։ Պունու պեօյ-լեձե կեօրտիւքլերինտե Ա՛թոռակալլար մեշվե-րեթ ետիպ Մուհիձանլապիլե կիթտիլեր գայիմ մագամ Հուզուրունա, վե աղչե վատ եթմէկ իւ-լե՝ եալվարտըլար քի եազըն վեզիրե Նայ միլ-լեթի Մոսայը իսլամ ոլմէյօր տէյի։ Պունու տույ-տուգտա Մոսա ծ սահաթ պինտի կիթտի Դաւիր-նէյե վե վեզիրտեն էմր չըգարթտը գայիմմագա-մա քի Նայլարը տիյնէմեսին, վե Մոսանըն Նադրիգլիկինի գավլի սագլասըն. վե օնա զըտ վե գարշը օլանլարը զաղեպ եթտին։ Պու պեօյ-լե օլտուգտա՝ Մոսա քէնտիսի տեօնիւպ կելսի Մտանպօլա վե վիկրվասըզ օթուրտու քիւրսիսի-նե։ 1688 ՈՃԷ Պունտան զիյատեսիլիլե Ա՛թոռակալ-լար Մոսայա կիւձէնիպ, Ձէմաաթը գըզըլշըր-տըլար վե րիձալըն Հադրընը եաւմագլա, Ձիւմ-հուր իլե կիթտիլեր գայիմմագամըն գարշըսը-նա վե Մոսատան շիքեյէթ ետիպ՝ շահիտլեր իլե իսպաթ եթտիլեր քի Մոսա Նայ տէյիլ, Ձիրէնք միլէթինտեն իմիշ, վե պուրայա ջաշուտ կելմիշ։ Ձիւմլա գայիմմագամ Մոսայը ջազը-րըպ Հուզուրունա վե ազարլայըպ՝ էնտիրտի

ծնու գանը գույությա չաշուտ տէյի վէ ծնունլա պիլէ այագտաշընը՝ քի ատը Ա՝Էլտն իտի ։

Պու պէօյլէ օլտուգտա , Ա՝թռակալլարըն սէօզիլէ հէր քիլիսէտ լանէթ օգուտուլար Ա)ոմա վարդապետ վէ նպովել էթտիլէր ծնու ։ Ա և պիր շարդնամ քեաղատը տիւզտիւլէր վէ ալէթը քիլիսէյէ տէ միւհիւրլէթտիլէր քի հէ֊փիմիզ տուրմիշիզ Ա)ոմայա գարշը՝ Ձանիլէ վէ աղչէ իլէ . վէ զօրզար Ա՝րուսաղէմ Ա՝ադրիկինէ տախի միւհիւրլէթտիլէր՝ քի ծ կիւնլէրտէ ծ֊րայա կէլմիշիտի՝ ատը Ա՝ստուածատուր ։

Ա՝կիրմի տօգուզ կիւն զընտանտա գալտըգ֊տան սօնդրա Ա)ոմա՝ տիւշմանլարը տիւշտիւլէր գայիմմագամ . վէ ծնուն թէվասիսինէ վէ ալէթը քիլիսէ Ձէմաաթընըն միւհիւրլէրի վէ շէհհատէթլէրի իլէ կեօսթէրտիլէր քի Ա)ոմա էօլիւմէ միւսթահագ տըր ։ Ա)նլար տախի պագ֊տըլար քի միլլէթ հէփ շէհհատէթ էտէյօր՝ օ֊նուն էօլմէկէ լայըգ օլմասընա , գայիլ օլտուլար պու իշէ . վէ չիւնքի վէհմ էտէրլէրիտի վէզիր֊տէն , Ձէսարէթ էթմէտիլէր ծնու աշիքեարէ էօլտիւրմէկէ՝ ծնուն իշին գահվէյէ զէհիր գա֊թըպ իչիրտիլէր ծնա . զէհիրի ալըպ պիր դարզ օլտու Ա)ոմա . իշի տույտու , էլինի պաշընա վուր֊տու վէ Ձանը աՁրսընտան՝ պաշլատը Հայգըրմա֊զա վէ զընտանը սարսմազա , վէ ծնտա օլանլարը գօրգուլամազա . պէօյլէ էթտիքտէ՝ Ձէլլատ իւ֊զէրինէ վարտը վէ զայիֆ էէրլէրինի էօյլէ սըգ֊տը քի՝ պայըլտը վէ ծրատա Ձանը չըգտը ։

Ա՝թռակալլար տույտուգտա Ա)ոմանընն էօլմէ֊սինի , իլամ քեաղատը ալտըլար գատըտան՝ Ձէլ֊

լատարըն չէ հատկեթի իլէ քի Յոմանքէնտիլիկին-
տէն էօլտիւ. զերկ պիր զայրըն նիշան եօզ իտի իւ-
զերինտէ։ Յօնդրա տրշարը չէքտիլեր լէշինի վէ
պաշլատըլար մասկարայա դուշմաղա. վէ այագ-
լարը իլէ պաշընա վուրուպ, իւզերինէ Թիւքիւր-
մէկկ, "Իչլեէ պուլտուն պիզտէն արատըղընը,,
տէյերէք։ Պունտան սօնդրա զընտան զապիդի-
նէ շէյ վայտ էտիպ՝ տէնիզէ սեթտըրտըլար լէ-
շինի. վէ չիւնքի տէնիզ տալղալանըպ գապտըմիշ
իտի, սաղա սօլա տէվրիլերէք չըգար էնէր իտի
Յոմանըն լէշի վէ փէրչեմլի պաշը տալղալար
իչինտէ չալգանըպ կէզեր իտի Պալադա իլէ
Ստանպօլ մապէյինտէ. վէ հէփ՝ կեօրէնլեր
զայրը միլլեթլերտէն՝ Հայլարա ֆէնա սեօյլէ-
լեր իտի։

Պու Յոման էօլտիւքտէ՝ Ազոռականլար Եվ
տունու զընտանտան չըգարմաթըլար պիր շէյ
գարըշտըրմասըն տէյի։ Եվ չիւնքի պու իշլեր
իչին չօգ աղէ Հարձ էթտիլեր՝ պաշլատըլար Ի-
թէմկկ վէ ալմաղա օնու ալթը քիլիսէտէն էօյլէ
քի կիմնէ պիր եէնի վէլվէլէ տուշտու օրթաըլը-
ղա։ Ստանպօլա տեօնիւպ կէլիր իքէն Պեօփ-
րիւլիւ վէզիր՝ Ազտուածատուր Յըլըչ տեր-
տեր վէ պիր գաչ քահանայ վէ աչխարհական՝ քի
Յըլըչլեանք տէնտիլեր, սուրբ Սարգիս քիլի-
սէսի սինօրունտան՝ պիր օլուպ՝ վէզիրէ գարշը
կիթտիլեր, վէ օնա շիքեայէթ էթտիլեր Ազո-
ռականլարտան. "Իկիրմի տեօրթ քիշի տէտիլեր
սեօզի պիր էտիպ՝ վէ տէվլէթլի Նֆէնտիմիզին
էմրինէ սայմայըպ՝ էօլտիւրտիւլէր Յոման Ադրի-
կի. վէ պու իչ իչին Հարձ էթտիկլերինի՝ շիմտի

պիզտէն վէ ղայրը ձէմաաթլարտան իսթէյօր-
լար ,, ։ Ալ Էզիր պու չէյի թաահիհ էտիպ չօգ
տարըլար , վէ Ծըլթըլ դագըմընը կէրի կեօն-
տէրիպ , ,,Պէն արթըգ իշի կեօրիւրիւմտէմ ,,·
վէ Էմր էթտի քի Ալ՝ելտոնու չըգարըմնլար զըն-
տանտան ։

Հէնիզ պունու Ալ՝թոռակալլար տուլյմատան՝
ծնլարտան սէքիզ քիշի քի պիրի իտի Ալուհի-
ձան , ազիմ փէշքեշլէրիլէ վէզիրի գարշըլաամա-
ղա կիթտիլէր՝ Ղէքմէձէ տէտիքլէրի եէրէ · վէ
Ալադրիկին էօլմէսինի ծնա տուլյուրուպ՝ տիւրլիւ
սէպէպլէրիլէ գափաթմագ իսթէտիլէր ։ Ալ աքին
վէզիր զիյատէսիլէ տարըլըպ , Էմր էթտի քի
ծնլարը դուրթուպ էնտիրսինլէր գանլը գույուլար ։
Ալ է չիւնքի պունլար աալը սանլը քիմսէլէր իտի ,
բիձալըն չօղու պունլարա արգա օլմաղիլէ՝ ծնլա-
րըն էլիլէ տայիմ վէզիրէ րէձա էտիպ վէ էլլի
քէսէ տէ ձէրիմէ վէրիպ՝ կիւձիլէ գուրթուլտու-
լար ։ Ալ է սօնդըա պէշ քիլիսէնին պէօյիւքլէրի-
նի ձէմ՝էտիպ վէ տուրը Ալարգիսին ձէմաաթըն-
տան տախի պիր գաչընը չաղըրըպ՝ հագ իսթէ-
տիլէր հէմ օ ձէրիմէ իչին վէ հէմ ղայրը պօրձ-
լար իչին · վէ պու իշտէն տէ գուրթուշտու պիր
պէօյիւք վէլվէլէ վէ կիւձ իլէ եարըսը էօտէ-
նիպ՝ պիր էզ ռահաթլըգ օլտու ։

14. Երուսաղէմէն ելան տուրբ Յակոբ պէտէլէրի մանասըրըն Ռումլարդան ալընմասը վէ վէրմէտէ։

Ը. 31—35.

1688 Ռ.Ա.Դ. Երուսաղէմեան Հայկէշէրին պիր մանասթըրը վար իմի՝ հայր Աբրահամ նամ, քի Հայլար վագթիլէ ալմիշլէրիտի օնլարըն էլինտէն. պու իշէ Ռումլար հասէտ էտիպ՝ պիր թագրիպ իլէ գափտըլար օնու Հայլարտան. պու սէպէպտէն Երուսաղէմ Պատրիկի Պուտուածատուր վարդապետ Մտանպօլա կէլիպ վէ Պէթպէլ Երիտազար վարդապետիլէ պիր օլուպ՝ վէղիրին հիւքմի իլէ կէրի ալտը օ մանասթըրը. վէ Երիտազար վարդապետի քէնտիսինէ վէքիլ էտիպ՝ եօլլատը օնու Երուսաղէմ. ա տախի վարըպ զապդ էթտի օ եէրի վէ Տաճար Օնընդեան տէտիքլէրինին պիր գափուստնու։

1686 Ռ.Ա.Ե. Պունա տայանամայըպ Ռումլար, վէղիրէ տիւշտիւլէր ազիմ փէշքէշլէրիլէ վէ իքի Ֆէրման ալտըլար պիրի Հայր Աբրահամ մանասթըրը իչին, պիրի տէ տուրբ Յակոբ իչին՝ քի Ռումլարա վէրիլսին. վէ Երիտազար իչին պիր Ֆէրման քի նէրէտէ պուլունուրսա՝ գուէթուլսուն վէ Մտանպօլա կէլսին։

Ֆէրմանլար էէթիշտիքտէ Երուսաղէմ, գափուլարա տիւշտի Երիտազար. ինն սօնդուննտա կիթտի Շ ամ փուշասընա քի Պայէար օղլու տէնիր իտի. ամմա չիւնքի ա չօգ շէյ էէմիշիտի Ռումլարտան վէ Ֆէրմանն օնուն էլինտէէ իտի՝

եարտըմ էթմէլի իքէն զընտանա գօտու Աղիա-
զարը · ծ տախի պիր գաչ քէսէ վէրմէքլէ գուր-
թուլտու վէ չօգ շէյ տէ վատ էթտի փաշայա ,
էկէր Հայլարըն դարաֆընը դուրթարսա · փաշա
տախի իւմիտ վէրէրէք ալտը սուրը Յակոբան
անահտարընը վէ եազտը վէզիրէ քի պու շէյ
օլմամազ · Աղիազար իչին տէ եազտը քի ծնուն
սուչու եօք : Ալ էզիր տէ տէտի քի վէրտիկիմ
վէրտիք սիր : Ալ Է լաքին Դայեար օղլու՝ Ա-
ղիազարը եօլատը սուրը Յակոբա՝ քի ծնտա օ-
ղուրսուն , վէ ծ եէրտէ Հայլարըն էլինտէ օլ-
1658 սուն անահղարսըզ : Պունու իչինէտիք-
տէ վէզիր կիւձէնտի՝ վէ Աղիազարը դուրթուպ
պաշընը քէսմէք իսթէր իտի : Աղիազար վար-
դապետ տէ գօրգուսունտան տիւշտիւ կիւնէ
Դայեար օղլունա քի օ կիւնէլէրտէ ասի օլտու՝
կէրէք քէնտի վէ կէրէք ղայրը փաշալար : Ալու-
լար տախի պու գալապալըգ արասընտա տիւշ-
տիւլէր Դայեար օղլունա վէ չօգ շէյ եէտիրիպ՝
ալտըլար էլինտէն սուրը Յակոբան անահղար-
րընը վէ կիտիպ զապդ էթտիլէր օնու :
1659 Ալ փաշալարըն իչի պիղտիքտէ՝ չըգար
կէլտի Աղիազար Ստանպօլ սէմթինէ վէ իւչ այ
շէհիրտէն տրշարը կիզլիճէ օղուրտու պիր
պաղչէ իչինտէ : Պունու տուչտուգտա Մըղրը-
դագըմը՝ Հապէր վէրտիլէր վէզիրէ քի Աղիա-
զար կէլմիչ կիզլէնմիչ Ֆիլան եէրտէ՝ ծ քի ասի
փաշալայլա պիր օլմիչ իտի տէտիլէր : Դուղ-
տուրտու վէզիր վէ Հուզուրունա կէղիրտիպ
զապիպ իլէ սօրտու , „ Ալէնամիսին տէտի Դու-
սի շէրիֆ Մադրիկինին վէքիլի , տօղրուսունա

սեօյլէ նէ՞ ալտը սէնատէն Դաւիտ օղլու՞՝։ Ն՛է-
վապ վէրտի Աղիազար. «Էվր շէյիմի ալտը կ-
ֆէնտիմ, վէ պիզիմ Ա՛ար Աագուպնամ մանաս-
Թըրըմըզը տախի ալըպ զայըրլարա վէրտի. վէ
պէնտէնիզի տէ ալտատարագ դուԹտու՞՝. սօր-
տու վէզիր. «Ա՛էն քէնտիւն մի վէրտիւն օ մա-
նասԹըրը եօքսա ծ մի ալտը սէնատէն՞՝. Աղիա-
զար տախի չիւնքի տէյիմէզ իտի քի էմրինիզ ի-
լէ օլտու, Ձէվապ էԹտի քի, «( )՛ իտի ծ եէ-
րէ հիւքմ էտէն, պէն նէ՞ էտէ պիլիր իտիմ՞՝։
Տէտի վէզիր. «Աէրէ կէչմիւն եէրինիզտէ սիզ
տէ՞՝. Աղիազար տախի տէտի. «ՏէվէԹէլի ի-
նայէԹլի էֆէնտիմ, եէրէ լանէԹ կԹմէ. տալ-
ղընըղընըզ անձագ գուլտնուզա օլսուն վէ քէ-
րէմինիզի միլէԹիմէ կէօսԹէրմէքլէ շէրաաԹ
էտիպ հագգըմըզը հագ էյլէ, շէվքէԹլի փատի-
շահըմըզըն ապիզ պաշը իչիւն օլսուն՞՝։ Ա՛յ լաքին
չիւնքի Ա՛ըլԹըլ դագըմընտան չօգ շիքէյէԹ ի-
չիԹմիշ իտի վէզիր Աղիազար իչիւն՝ օնտան շիւպ
հէյէ տիւշիւպ, Աղիազարը հաասա պաշկէ ԹԷա-
լիմ էԹտի քի զինձիրէ գօյուպ սապլասըն եէ-
նիչէրիլէր գըշլասընտա. վէ չիւնքի գըշ կիւն-
լէրի իտի, աԹէշէ եագըն օԹուրուպ կէձէ վագ-
Թի սաաԹ պիրտէ ըսընմալը իքէն՝ էօլիւմ գօր-
գուսունտան տիլԹիէր իտի։

Հայլարտան պիր գաչը՝ Ա՛արտիրոս վարդա-
պետ իլէ իչիւն ալըպ կիլԹտիլէր օնու կէօրմէկէ
վէ օնունլա սէօյլէշիր իքէն տէտի. «Պէնիմ իչիւն
գաասավէԹ կԹմէկիւն. տէրտինիզ հէմէն սուրը
Յակոբ իչիւն օլսուն, պէն պուրատա էօլէյիմ ծ
գուրԹուլսուն՞՝։ Ա՛յնա չիւնքի սուրը Յակոբու

գուրթարմաղա չարէ պուլամատըլար, ծնա պու-
նա րէձա էտէրէք՝ Աղիազարը գուրթարըպ կէօ-
թիւրտիւլէր Ալաթայա՝ պիր ույղուն վագիթ
կէօվէտէրէք քի՝ սուրբ Յակոբու գուրթարսըն-
լար։

Կիւնէլէտաէ Աէօփրիւլիւ Ն՝էհէմմէտ փա-
շա փատիշահըն իրատէթիլէ՝ Պուրսատա իքէն՝
Էհմէտ ատը քէնտի օղլունու Արզիուում փա-
շասը էթտի. վէ պէօյուք զիյնէթ վէ ալայիլէ
ծնու էօլա գօտու Հինքեար տախի պիլէմին-
ձէ։ Պու վագթի էյի վէ միւնասիպ սայարագ
Աղիազար վարդապետ՝ ազիմ փէշքեշլէրիլէ՝
տիւշտիւ վէզիր քեահէասընա վէ ղայրը րիձալ
տան օլան քիմսէլէրէ. վէ եալվարարագ՝ տիլէ-
տի ծնլարտան քի վէզիրէ սեօզ կէչիրսինլէր օղ-
լունուն պաշը իչին օլսուն՝ քի Ն՝ար Աագուպու
տեօնտիւրսիւն Թէքքար Արմէնի միլլէթինէ։
Ընալր տախի Թէզչէ վէզիրին հադրընը էլէ
ալտըլար էօյլէ պիր շազլըգ արսաընտա։ Ն՝էզ-
զիր տէ պիր խոշձա դարզ իլէ փատիշահա տուչ-
ուրտուգտա՝ խաղդի հիւմայուն չըգտը քի Հայ-
լարըն իստէտիկի օլսուն. պու իշ օլտու Ստաչէ-
րաց կիւնէլէրինատէ սէնէ 1659 Ռ·ՃԸ։ Ն՝ատը Աղ-
ղիազար խաղդի հիւմայունու վէ գուշ կիպի գա-
նատլանըպ՝ կիթտի Արուսաղէմ վէ ատը Ն՝ար
Աագուպ մանասթըրընը Ռումարըն էլինաէն։

15. Աթոռը և Ղազար և Յովհաննէս և Սուքիաս Կատուղիկոսն Վաղարշապատու։

Ջ. 34—35.

1689 ՈՒՄԸ } ( ) կիւնլէրտե Կադրիգ ծլմամաղ իլե Սանպօլտա, վէրե Թոռակալլար էլինտե իտի մանսըպ, Հէմաճե պիր օլուպ արզուհալ վէրտիլէր վէզիրե Կադրիգ իչին. վե օնուն էմրի իլե Կադրիգ էթտիլէր Վհափէլի Աթոռոս վարդապետի, քի տահա եպիսկոպոս տէյիլ իտի. պունտան զայըր էէնի վէրկինին սըգլէթմինի քի արթըրմիշ իտի Սամա վարդապետ, օրթատան գալտըրըպ՝ ֆէրմանտա եազտըրտըլար եիւզ գըրգ պին աղչէ. վե Հրուսաղէմ Կադրիգլիկինի Սանպօլ Կադրիկինին հիւքմի ալթընտան չըգարտըլար։ Պէօյլէ օլտուգտա Թոռակալլար տավայա գալգտըլար էակի պօրճ իչին. պիր այ պու տավա սիւրիւլտիւքտէ, Հէմաճե տան պիր գաչը արզուհալ եազտըլար փատիշահա վէ կեօնտէրտիլէր Հատինէյէ Աուրատ ատը պիրինին էլչիլէ։ Փատիշահ տախի ֆէրման կեօնտէրտի Սանպօլս քի Սամանըն էօլմէյինչէ սէպէպ օլանլար՝ էօտէյինլէր ճ պօրճու՝ զայըրլարը ազատ տըր։

Պու ֆէրմանը հասէքիլէ Սանպօլա կեԹիրտի Աուրատ. վէ փաշալար կիւնի՝ Աթոռոս վարդապետ Էրեշտակապետ քիլիսէյինէ կիԹտիքտէ՝ ատը Աուրատ հասէքէյի վէ քեաճիպի վէ չիլիսէյէ կիւրիպ՝ «Աղջըն տուք մի-

մեանց ,, ; տէտիքլէրի վագիթատէ , սէս վէրտի քեաթիպ՝ “ Իշիտինիզ տէտի , փատիշահ ֆէր-մանը տըր ,, : Պու սէս չըգտըգտա՝ Ա՝արտիրոս վարդապետ տէտի , “ Նայիզ տէյիլ քի պուրա-տա փատիշահ ֆէրմանը օգունա ,, : Ընգտըլար ուօնդրա տըշարը քի դարպաստա օգունսուն : Ա՝ն լաքին հասէքի վէ քեաթիպ տըշարը չը-գըպ՝ տըշարտա հազըր օլան հատասլարը իչէրի կէթիրտիլէր վէ դուԹտուլար Ա՝արտիրոս վար-դապետի վէ ալԹը քիշի Նայ պէօյուքլէրին-տէն , վէ կեօԹիւրտիւլէր գայիմմագամին հու-զուրունա . օ տախի ծ սահաթ էնտիրտի ծնլարը գանը գուչուլա : Ա՝ն Նայլալ էօԹէյէ պէրիյէ տիւշէրէք վէ պին տեօրԹ իւզ քու րուշ վէրիպ՝ ծնլարը գուրԹարտըլար . վէ ծ գալան պօրձա տախի պիր չարէ պուլուպ գուրԹուլտուլար :

1660 ՌՃԾ | Ա՝վագիթլէրտէ Ա՝տանպօլա կէլտի՝ Պ՝ազար ատը վարդապետին պիրիսի Տիվրիք եպիսկոպոսու վէ Տիվրիքլիլէր իլէ պիր օլուպ վէ Տիվրիքլի տէֆԹէրտար Խպրահիմ էֆէն-տիյի քէնտիսինէ արգա էտինիպ՝ վէ իկիրմիքէ-սէ աղչէ վատ էտիպ՝ Ա՝արտիրոս վարդապետի ազ էԹտիրտի վէ ծնուն եէրինէ կէչիպ՝ Ի՝ազ-ըճը օլտու . Ա՝արտիրոս տա Ի՝ջմիածինէ տիւ-շիւպ՝ եպիսկոպոս օլտու Պ՝ըրըմ իւզէրինէ :

1663 ՌՃԾԲ | Ինչ իւչ եըլտան սօնդրա՝ Ի՝ջմիածին-տէն պիր Ի՝ուիրակ կէլտի Ա՝տանպօլա Յոհաննէս վարդապետ Ի՝սԹեփաննէի տէտիքլէրի : Պու Յովհաննէս Ի՝ուիրակըդ տէյի տէվէյրտիկի աղչէյի՝ գափուլարա հարճ էտիպ Ի՝սլամլատը-տէրին հիւնէրինէ Պ՝ազարը տիւշիւրտիւ վէ

ծնուն եղբինէ կէչիպ՝ Յադրիպ օլտու. ծնա գար-
չը գալգտըգտա Ա ազար՝ Յոհաննէս Յադրիպ
Ծըլթըլ դագըմընըն էլլինէ ֆէրման չըգար-
տըպ՝ ծնու զընտանա գոտու։ Պու իշի Յակոբ
կաթուղիկոս իշխտիպ՝ պէյկնամէյէրէք, եէնի
Նուրրակ կեծնաէրտի Ատանպօլա Ա՝ինաս ատըր։

Պու արտըգտա Ծէքիրտաղը Արգիս վար-
դապետ՝ Նստուածատուր Յադրիկին շայիրտի՝
ազըր պօրճ ալթընա տիւշիւպ զընտանա կիրտի
քի օրատա իտի Ա ազար։ Պունլար իքիսիտէ
պիր պիրինի պուլուպ տիւշինիւրլէր իտի քի նէ
եափընլար։

1664 Ինէ Ա ազար տօսթլարընը էլլինէ գու-
թատու վէ լաքին Արգիս գալտը ծրատա պիր
եըլ։ Ծնդըրա զայըր մուամլէճիլիւրլէ սեօզիւ-
նի պիր էտիպ ազըր մուամլիւրլէ չօգ ազէ ատը-
վէ էվվէլքի պօրճու էօտէյիպ զընտանատան չըգ-
տը վէ տօստօզրու Նահինէյէ կիտիպ՝ փարա
գուվվէթլիւրէ Յադրիգլիկի ատը. վէ Ատանպօ-
լա կէլիպ տիւշիւրտիւ մանսըպընտան Ծուխ-
թիւնճի Յովհաննէս վարդապետի վէ քէնտի
օլտու Յադրիպ։

1663 Ա՝ էւնքի ծ վագիթ վէզիր կիթմիշ-
իտի Պէլգրատա, ծրայա կիթտի Յովհաննէս.
պունու տույտուգտա Արգիս՝ ծ տախի կիթտի
արտընճա. պունլար՝ պիրպիրինի կէօրտիւքլէ-
րինէ պաշլատըլար գավգա էթմէկէ. վէ լաքին
Յովհաննէսէ ատգա օլմագլա Ծըլթըլ դագը-
մի՝ չօգ փարա Նարճ էտիպ վէ չօգ շէյէ սէօզ
վէրիպ՝ Յովհաննէսի Յադրիգ էթտիլէր. ծ տա-
խի Ատանպօլա տեօնիւպ՝ Թէքքար Յադրիգ
քիւլսխանէնէ օվթուրտու։

16 · Հրէաքարը՝ զայրէնի Հրուսաղէմէ հա-
ղէոքէրէ էնդէ էչին ·

Զ· 36 — 37 ·

Օ ապտ հէթիքտէ Հրղիազար վարդապետ Ընձէպլի Հրուսաղէմտէ օլան սուրբ Յակոբ մանասէրընը՝ վէքիլ կիպի օհաուրտու օրատա, վէ տայիմա տէրունինտէ իտի՝ քի օնտա կահա-ղիկոս օլսուն վէ ( )ամանըը հիւքմի ալճընտա օլան Հայլարա պույուրսուն · պու նիյէթէ իլէ Հրուսաղէմտէ պիր քիլիսէ եափտը քի կահա-ղիկոս օլուրսա՝ Հչմիածին ատը գօսուն օնա · վէ տույուրտու Փիլիպինի Հիս կահաղիկոսունա՝ ատը Հտաչատուր, վէ օնունլա պիր օլտու ։

1665 ԹՃԿԲ Հիչի պէօյլէ գուրուպ՝ չըկտը կիհէտի Հրղիազար Հտանպօլա վէ տիւշտիւ վէզիրէ՝ օ քի Վհեօփրիւլիւ վէզիրին օղլու իտի վէ տէնիր իտի՝ Վհեօփրիւլիւ օղլու Ընհմէտ փաշա քի ծ կիւնլէրտէ կիհէմէք իւզրէ իտի Ճէնկէ Հտաճառ իւզէրինէ · պունա ապիմ փէշքէշլէր վէ ղայրը շէյլէր վէրմէկիլէ՝ հադրընը էլէ ալտը վէ պիր Ֆէրմանն չըգարէտը քի պաշգաճա կահաղիկոս օլսուն Հրուսաղէմտէ · գաիտը Հրուսաղէմ Հադրիգ-լիկինի տէ Ընտուածատուր վարդապետտէն, վէ քիմսէյէ պիր շէյ տույուրմայըպ կիհէտի Հալէ-պէ վէ ծրտայա տավէթ կէհտի Հտաչատուր կա-հաուղիկոսու ։

Պու իշի տույտուգլարընտա Հտանպօլտա օ-լան Հայլար՝ գայիլ ծլմատըլար վէ օնուն Ֆիք-

րինի չէվիրմէք իչին՝ Հալէպ եօլատրլար Վէե-
միւրճի օղու Արեմիա չէլէպիի՝ քի ուղու ա-
գըլլը սեօղլէր վէ սկպկպլէր իւլ օնու իսքեաթ
էթմսին . լաքին միւրքին օլմատը :

1664 ՈՃԾԳ } Ասէթիշտի Հալէպ օ զաման Խաչա-
տուր կաթուղիկոս . վէ ֆէրմանը Աղիազարըն
էլինտէ կէօրիւպ՝ կաթուղիկոս ձեռնադրել էթ-
տի ծրատա օնու : ( )՛ տախի հէմչն էօթէյէ
պէրիյէ նէրէտե Հայ վար իսկ ( )ամանը հիւք-
միւնտե՝ կոնդակ եազտը վէ հէփիսինէ տույ-
ուրտու քէնտի կաթուղիկոսլըղընը . վէ օնտան
կէլտի օթուրտու Արուսաղէմտէ : Վ՚ է լաքին
օնտա տուրամատը . վէրէ Ա՚ստուածատուր վար-
դապետ՝ քի Արուսաղէմ Պատրիկի իտի՝ ծրայա
կիտիպ՝ վէ ծրանըն փաշասընա փէշքէշլէր տու-
նուպ , վէ պէօյիւքլէրին հադրընը էլէ ալըպ՝ Ա-
րուսաղէմտէն գօվտուրտու Աղիազարը : ( ) տա-
խի տիւշտիւ էօթէյէ պէրիյէ , Վ՚ ըսըրա , Շ ա-
մա , Ա՚նթաքեա շէհրինէ վէ Հալէպ , քի օ
սէմթլէրտե օլան փաշալարը քէնտի դարաֆընա
ալա :

Պու իշ Թէվաթիւր պուլտուգտա՝ պիր ա-
Թէշ փայլատը միլլէթ իչինտե , պազիսի Աղիա-
զար դարաֆընը դուԹարագ վէ չօղու տախի
դարըը կէլէրէք : Ա՚ջմիածինէ տե հապէր կիմ-
տիքտե՝ Յակոբ կաթուղիկոս՝ էօթէյէ պէրիյէ
քեաղատ եազտը քի կէլի տուրտունլար պեօյլէ
գարմագարըշըգ իշտին , վէ Ա՚ուսաւորիչ քիւր-
սիսինին ալԹընը իւսԹիւնէ Ա՚էԹիքմէսինլէր :

( ) կիւնլէրտե Ա՚ղըրմտա իտի Վ՚էֆէլի Վ՚ար-
տիրա վարդապետ քի խասա՛ օլմիշ իտի Աղիա-

զարա · պու տախի իշխեթիքտէ՝ Պէրլամտան չըգտը Պատանօլու կէլմէկէ · վէ հէր նէրէյէ օղրատլ իսէ՝ Աղիազատա ֆէննա սեօյլէյէրէք չօգ եէրտի օնու · վէ Պօղաթ շէհրինէ կէլտիքտէ՝ քեաղըտ եապտը օնա՝ լայըգ ծլմայան սեօզլէրիլէ, վէ եօլլատը Հալէպէ · Ընտան Պատանօլու կէլիպ՝ իկիրմի պին քուրուշ գատար Յատուածատուր վարդապետին աղէսինտէն հարճէթմէկիլէ՝ Աղուսաղէմ Նադիրկլիկինի չէվիրտի թէքքար Յատուածատուր վարդապետին իւզէրինէ, վէ քէնտի տէ Աղուսաղէմ վէքիլի օլտու · Պ է չիւնքի Յակոբ կաթողիկոս տէրսիայըպ տայիմա եապար իտի պու մատտէ իչին, Հայ պեօյիւքլէրի տեօրթ գարաֆա տիւշիւպ գանտըրտըլար փաշալըը Աղիազար իչին՝ ծ գատար քի պէքձի գօտուլար եօլլարա՝ քի հէր նէրէտէ պուլուրլարսա գուրթարուն լար տէյի ։

1665 ՌՃԿԴ | Պագտը կեօրտիւ Աղիազար քի իչին ասնդու թէլտինէ կիտէյօր, թէպտիլ ուլուպասը կիյիպ, վէ թէհլիքէլերտէն կէչիպ՝ կէլտի Պուլսայա · ընտան ատամ եօլլատը Յպրօ չէլէպի տէտիքլերի՝ Հայլարըն պեօյիւկինէ՝ քի օ զամանն Յտիրնէտէ վէզիրին եանընտա իտի, վէ քէնտի ադատը տօսթու վէ սըրտաշը իտի, տույուրտու օնա հալինի · վէ քէնտիսի տէ արաբլըգ պուլուպ կիլիթտի օրայա · եէթ իչտիլեր տախի ղայրը սըրտաշլարը Պատանօլուն, Ամքիրտաղընտան վէ պաշգա եէրլէրտէն, աշխարհականլար վէ եկեղեցականլար ։ Պ է հնփիսի տէ պիր օլուպ Յպրօ չէլէպինին չատըրընտա՝ միւշավէրէ էթտիլեր պու իշ իչին ։ Պաքին Յպրօ չէլէպի պիր

ագըլը վէ սագընան քիմէ օլմ՚ագլա՝ ընլարա նասահաթ էթտի քի հվէթլէմէքլէ իշ կէօրմէ-սինլէր. "Պօշ եէրէ փարա Հարճ էթմէյէլիմ տէտի. հվվէլ Աարտիրոս դագըմը քէսէլէրինի պօշալթընլար վէ պօրճա կիրսինլէր, սօնդրա պիզէ գօլայ օլուր վէզիրին Հադրընը Հօշ էթմէք,,: Ա՚ն քէնտի եանընըզ վէզիրէ կիտիպ՝ իշի պիլտիրտի. "Ա՚յաղընըզա կէլմիշ տէտի ծ՚ղլիազար քի սիզ էֆէնտիլէրիմիզ օնա քաթուղլիկոսլըգ վէրտինիզ. վէ տավաճիլէրի տախի հվվէլճէ էէթիշմիշլէր քի օնա պիր օյուն էտիպ՝ տիւշիւրսիւնլէր,,: Ա էզիր տէ Ճէվապէթտի. "Պիլիրիմ տէտի, սէն սուս օլ,,. զէրէ Աարտիրոս վարդապետ՝ ՚ղլիազար էէթիշմէտէն, պիր գաչ քիշիլէ կիթմիշ իտի ՚տիրնէյէ վէ իշ գարըշարըմազա էէլթէնիր իտի:

Պիր կիւն պու Աարտիրոս վարդապետ քէնտի այագտաշլարընը ալըպ՝ էլդտը վէզիրին տիվանընա. վէ ՚ղլիազար տախի կէլտի քէնտի ատամլարընէ. պաշլատը Աարտիրոս աէօյլէմէկէ. "Ա՚ֆէնտիմ տէտի, պու ՚ղլիազար օլաճագ՝ իքի եիւզ քէսէ ալտը ՚ղրուսաղէմ Ղադրիկկինէն վէ հէփիսինի Հարճ էթտի՝ քի կմրինիզի իսդալ էթսին, պունտան զայրի ՚ղրուսաղէմտէ օլան էշէայը զայ էթտի. պէնիմտէ էյի վուգուֆումտ վար պու իշէ. զէրէ ծ՚Ղադրիկկին շայըրտը իմ,,: Աօյտու վէզիր քի "՚Նաըլ ազէ իտի ալտըղը,,. ՃէվապՃ վէրտի Աարտիրոս, "Էէփ ասլանըլը ղուռուշ,,: Տէտի վէզիր, "Պու պատար ազէ պու սիքքէտէ պէնիմ Հաշնէմտէ պիլէ պուլունմազ. սէն նէ՞ տէրսին տէտի ՚ղլիազարա,,. օ տախի

ՀԷվաս էԹտի . “ՊԿլի չօգ աղէե կԷչմիշ Էլիմ
կեահիՀՀէ Պոուտսիշէրլիֆ վէքիլլի օլտուղումտա .
լաքին պօշ եէրէ ՀարՀ կԼԹ մէ միշիմ , ՀԿփիսկինի
տէ լազըմլը եէրէ վէրտիմ , պու նԿրկատէն կեօս-
ԹէրկՀալիլը ,, . պունու տէյէրէք շահիտլէր կէ-
Թիրտի , վէրտիկինի իսպաԹ էԹտի ։ ( ) պիր
գարաֆտան տախի շահիտ արանտըգտա՝ Տիվ-
րիքլինին պիրի՝ պաշլատը շահատԹ էԹմէկէ .
լաքին պաշարամատը ։ Տարըլտը վէզիր . “ Ալիկ
տէտի պու ատամըն Հապգընա պիր շէյ կեօսԹէ-
րկմէյօրսունուզ . եա նԿյէ պիրլիքմիշինիզ պու-
րայա ,, ։ Պաշլատըլար արԹըգ Ա՝արտիրոս գա-
րաֆը գարըշմուրուշ սեօզլէրիլէ շէրը աԹմաղա
Ադրիանօպլա , վէ միւնասիպԹէտիլ իսպաԹլար-
իլէ օնու սուչլու կեօսԹէրմէկէ , օ գատար քի
վէզիր օնլարտան իքրահ էտիպ՝ տիվանընտան
գօվտու ։ ( )նլար տախի բիւսավայլըղլըկ տըշարը
տիւշիւպ՝ պաշլատըլար Ա՝արտիրոս վարդապետի
այըպլամաղա վէ եիւզիւնէ վուրմաղա , պիզի րէ-
զիլ էԹտին տէյէրէք . պեօյլէՀէ ուԹանարագ
տեօնտիւլէր Ա՝տանպօլա . լաքին Ադրիանօպլի գա-
տը ծրատա Թա իչինի պիլԹիրինՀէ ։

17 . Ադրիանօպլէն Ադրոսաղէմէ կաՆուղուկոս օլմասը ։

Ջ . 38 .

1668 ՈՇԺԹ } Ա՝լտը Ադրիանօպլի կաԹուղիկոսլըգ պէ-
րաԹընը՝ վէ սեօզ վէրտի քի եըլտան եըլա մի-
րինէ էտա էտէ օնպէշ պին աղչէ . վէ ալտը պիր
նահըրլըգ Թէկֆիրնէսի քի միւԹէվէլլի օլսուն

Նրուսաղէմ , զերկ պու պահանա իլէ բահաթ օմ ուրապիլիրիտի Նրուսաղէմտէ , քի օնտան եւրիւթսիւն կաթուղիկոսլըգ էմրինի ։

Պեոյլէձէ իշինի տիւզիւպ՝ էնտի Մէքիրտաղընա , վէ օնտան կէչտի Պուրսայա ։ Ա՛քին Մտանպօլտա օլան Մըլլեթլը դագըմը տույտուգտա Նղիազարըն էթտիկի իշլէրի՝ պիր պիրինէ կիրտիլեր . վէ Ձիւմլէսի պիր օլուպ՝ վէ Յ՛ահուկ լուլարըն պիր գաչընը պիլէլէրինձէ ալըպ՝ կիթտիլեր գայիմմագամ տիվանըննա , վէ օնա արզուհալ վէրիպ տէտիլեր . «Պիզիմ պեոյիւք տավամըզ վար Նղիազար իլէ՝ քի շիմտի Պուրսայա կիթմիշ . տիլէրիզ քի էմրինիզիլէ օնտան գաչմասընն ,,. վէ աղչէ իլէ օնուն հադրընը էլէ ալըպ՝ հասէքիլէ հասասլար եօլլատըլար օրայա քի օնու դուխուպ կէթիրսինլեր Մտանպօլա ։ Պունլար տախի Պուրսայա կիտիպ , վէ Նղիազարըն նէրէտէ օլտուղունու տույուպ , կէձկիլէ տամա չըգըպ վէ պաձայը աչըպ՝ էնտիլեր դուխտուլար օնու վէ գալէյէ գօտուլար ։

Ա՛իսէլլիմ հապէր կիթտիքտէ՝ էէթ իշտի օրայա , վէ Նղիազարը ալտը էլլէրինտէն . լաքին հասասլար՝ օրատա դուխուպ պաղլատըլար օնուն իքի շայիրտինի . ափլարը Ննոփրիոս վարդապետ վէ Սարգիս վարդապետ , վէ կէթիրտիլեր Մտանպօլա ։ Պունլարըն իւզէրինէ պիրիքտի Մըլլեթլը դագըմը , վէ զօր էթտիլեր քի քէնտիլէրինիլէ պիր օլսունլար , եօքսա սիզտէն շիքեայէթ էտէրիզ գափսայա տէտիլեր ։ Ընլար սիյնէմէտիքլէրինտէ՝ ալըպ կէօթիւրտիւլեր օնլարը գայիմմագամ Նուզուրտունա , վէ տէտիլեր քի «Պուն-

լալ Աղիաղարըն քէֆիլէլի տիր· ծնուն պիվէ պօրձու չօգ· Էմր հէթսին էֆէնտիլէրիմիզ՝ քի պունլար էօտէսինլէր ,,· Ե ահիտ իսթէհատ գայիմմագամ· Ձէվապ վէրմէտիքլէրինատէն՝ գօվտու ծնլարը տիվանընտան·

Աքին Աղիաղար գասավէթատէ իտի պու իքի վարդապետ իչին օլմայա քի պիր պէյայա օղրայալար տէյի· Հէմէն չըգտը Պուրսատան, վէ քէնտիլիկինատէն կէլտի Ստանպօլա· վէ ծնլարըն գուրթուլմասընը կեօրտիւքտէ չօգ սէվինտի· վէ կէլտի օթուրտու պիր զաման Ռուսաւորիչ քիլիսէսինատէ· Պաշլատը արթըգ Հայլար այաղընա վարմադա սիւրիւ սիւրիւ՝ պեօյիւք քիւչիւք օնու քէնտիլէրինէ կաթուղիկոս պիլէրէք, հօյլէքի ծնու կեօրմէքլէ՝ եիւրէքլէրի շազ օլուր իտի· Ա Ն հէր ագշամ քիլիսէյէ վարըպ՝ տիյնէրլէրիտի ծնուն սեօզլէրինի· օ տախի աղզընը աչըպ Ձէվահիր կիպի քէլամլար վազ էթմէկ իլէ սէվինտիրիր իտի ծնլարը· վէ կիւնտէն կիւնէ ծնլարըն մուհապպէթիտէ արթար իտի· վէ չօգ հէտիյէլէր ծնա կէթիրիլիյտի· Պու իշ թիւթիւնճի Յովհաննէս Ռատրիկին կիւճիւնէ կէլտի, ծնուն իչին շէքվա էթտի ծնատան էօթիւրի՝ գափույա· վէ Աղիաղար տախի օլմայա քի պիր սարգընթըգ չըգա օրթալըղա տէյի կիթտի Ռպրօ չէլէպինին էվինէ· վէ ծնտա օթուրտու ալթը այ գատար·

Ո՛ կիւնլէրտէ չիւնքի Յակոբ կաթուղիկոս Ստանպօլա կէլմէք իսթէրիտի՝ եօլա տիւշիւպ կիթտի էվվէլ Երուսաղէմ· վէ օրայա վարտըղը կիպի՝ իչիթտի Աղիաղարըն ածնղ մանաըպընա

եկեղեցականները, վասն Աղուանից կաթուղիկոսին, զոր Պատրիարք իջեալ տիրանատուքան՝ եւ կեսարիոյ ծնաւ Յարտիրոս վարդապետ. «Ոչ կարեմ տեսանել Աղուանից միաբանվելն օրմայր ելինտէն այլ նկրա, զօրայ օրուր ծնուն կաթուղիկոսներնիր տախտ նպաստալ եմ մեք»։

Գայիլ օտուգտաց Յակոբ կաթուղիկոս՝ Յարտիրոս վարդապետ պիր շէքվա քեաղատը եաղըպ տօնաթատը կաթուղիկոսուն աղգընտան վասն Աղուանից ծաւալարար վարդապետին դարաֆընտան Աղիազարա գարշը. վասն տօս տօղրու Յատամպօլա կելիպ պաշտատ օրթալըղը պիր պիրինէ գաթմաղա։ Ինեաթ եանընա Աղուանիա չելեպի Աղարօ չելեպինին թեղքիրեսի իլե. վասն չօգ եալվարտը քի վազ կեչսին շուտ իշտէն։ Գնվապ վերտի Յարտիրոս վարդապետ. «Ը իմանէն ասնղրա ուահաթլըգ օլամազ տեսի. զերե իշիմիզ պեօյ իքլերէ տիւշտի»։ ծ տախտ տեսի, «Պեօյիքլերին վազիֆեսի տեյիլ նէ պիզիմ իչին, նէ ատնին իչին. ծնըար արտըմըզա տիւշմէմիշլեր. պիզ իզ ծնըարը օյանտըրան, աղչէմիզի ալըն տեյի»։

Հիչ տեյնէմեյերէք Յարտիրոս վարդապետ՝ ծ կիւն գաթուցա արզ էտիպ տիվանա չէքտի Աղիազար վարդապետի. վասն օ շէքվա եաղըսընը օրթայա կեթիրտի։ Ինչ պիթիրտի վէզիր տավայը, «Պիլէսին քի տեսի Աղուանից միաբանվելն օրմանը տեվլեթտէն վերիլմիշ տիր պուատամա. վասն գապիլ տեյիլ կերի չեվիրմէք»։ պունու տեյիպ վասն աղաբլայըպ՝ տըշարը գօվտու Յարտիրոս վարդապետի։

Ինչ լաքին պիր գաչը ասևելեան Հայլարըն-

տան՝ այաղա գալգըպ եէնի չէյ գուրտուլար, վէ Ա՛արտիրա վարդապետ եօլ կեօսթէրտիլէր. «Ի՛ատուածատուր վարդապետ տէտիլէր իմ-թիարլանմըշտըր. կէլ ահնի Ա՛րուսաղէմ Ա՛ադրիկի էտէլիմ. իշթէ ծ զաման իսթէտիկինի ե-տէ պիլըրսին Ա՛ղիազարա»։ Ա՛յրգլանտը սանա-սըն Ա՛արտիրա վարդապետ. վէ արզուհալ վէր-տի վէղիրէ քի օ կիւնլէրտէ Տաւուէթ փաշատա իտի օրտուսույուլա, վէ տիլէտի քի՝ Հուղուրու-նա չաղըրսըն թէքրար Ա՛ղիազարը՝ օնուն-լա միւ-րաֆա օլմագ իչլին։ Ա՛սպէր կիւնէտէկ Ա՛ղիա-զարա, հէնիզ օ կէլմէտէն, Ա՛պրօ չէլէպի վէ-զիրին եանընա կիրիպ՝ ուզուն ուզուն սեօյլէշտի օնուն-լա։ Ա՛օնդրա Ա՛ղիազարը կէթիրտիքլէրին-տէ, սիւրիւ իլէ կէլտի արտընձա Ա՛յրլթըլ գա-գըմը. վէ պաշլատըլար էօկիւնմէկէ օրատա Ա՛-ղիազար դարագընտա օլան Հայլարա. «Իշթէ պու կիւն Ա՛ղիազարըն վիւճուտինի գալտըրա-ճաղըզ տէտիլէր»։ օնլար տախի ձէվապ էթտի-լէր քի, «Ա՛կէր օնու Էօլտիւրիւրսէնիզ՝ մար-տիրոս օլտու տէյի՝ օ շէօհրէթ իլէ կեօմէրիզ»։

Ա՛կիրին գարշըսընտա չըգտըգլարընտա Ա՛ար-տիրոն վէ Ա՛ղիազար՝ պաշլատը Ա՛արտիրոս շի-քեայէթ էթմէկէ Ա՛ղիազարտան, գապահաթ շէյլէրի օրթայա կէթիրտիք։ Ա՛ սեօյլէտիք-տէ՝ տէտի վէղիր. «Տահա գուրթուլմատը մը պու ատամ սէնին էլինտէն»։ Ա՛օնդրա սօյտու Ա՛ղիազարա. նէլէր տէյօր պու սէնին իչլին։ Ա՛ տախի ձէվապ վէրիպ՝ եալան չըգարտը Ա՛արտի-րոսըն տէտիքլէրինի, վէ քէնտինին սատըգ օլտուղունու աշիքեարէ կեօսթէրտի, Էօյլէ քի

տիւշմանլարլի պիւէ շաշտըլար ։ Նէմր էթտի ծ
զաման վէզիր քի գաֆթան կիյտըրսինլէր օնա .
“ Պէօյլէ պիր քիմսէ տէտի , քի տէվլէթ հըզմէ-
թինտէ սատըգանէ իշ գուվթար , վէ քէնտի ձէ-
մաաթընա սէվկիւլիւ տիւր՝ ալըն Նըուսաղէմ
Նադրիգլիկինի ,, . վէ ծրատա տիւշմանլարընա
գալըր կիյտիրտի օնա գաֆթանը ։ Պէօյլէ ծէ
տուգտա՝ Նղիսազար վէզիրին հադրընը էլէ ա-
լըպ՝ ֆէրման ալտը փատիշահտան . վէ Սատան-
պօլա տէօնիւպ կաթուղիկոսլըգ վէ Նադրիգլիք
զինդէթինի կէօսթէրտի , վէ եէտի եպիսկոպոս
ձեռնադրել էթտի ։ Նազար օնտան էօթէյէ
պէրիյէ , քէնտինին՝ սահիհ կաթուղիկոս վէ
Նադրիգ օլտուղունու պէյան էթմէկիլէ . եազ-
տը Նըուսաղէմ միաբանլարընա տախի , “ Նիկը
տէտի Յակոբ կաթուղիկոս զիյարէթ իչին կէլ
միշ իսկ Նըուսաղէմ՝ իզզէթ իքրամ իլէ եօլ
վէրին օնա՝ քի ծրատան կիթմասին . ամմա էկէր
ղայրը շէյ իչին իսկ՝ պիր կիւն պիւէ ալը գօ-
մայըն ,, . պու քեազատ Նըուսաղէմ եէթիշտի-
կի կիպի , Յակոբ կաթուղիկոս քէնտիլիկինտէն
չըգտը մանասթըրտան , վէ եօլա տիւշտիւ՝ Սատան-
պօլա կէլմէկ ։ Յահա եէթիշմէտէն Նղիսազար
կաթուղիկոս տախի օնուն կէլէձէկինի պիլմէյ-
էրէք՝ իքի եիւզ էլլի զիյարէթճի իլէ կէմիյէ
պինիպ , կիթտի Նըուսաղէմ ։

18 · Յակոբ կաթուղիկոսն էր ի ժէՁ Աթանպօլա հէլէսէ , վէ Նատրէվէրէն Ներսէսը ։

Զ · 39 ·

1667 ՌՃԾԶ} Աթանպօլա եկեղիշտիքատէ Յակոբ կաթուղիկոս գարշըլամաղա կիւմտիւկը միլլեթին պէօյիւքլէրի վէ իքրամ իլէ գապուլ էթմիւկը օ. նու , վէ դաթը դապիչէթինի վէ հէր դարաֆտան տօղրու տէփրէնիշինի կէօրիւպ՝ մուհապպէթ էթմիւկը օնա . վէ չօգ քիմսէլէր քի Նղնիազարը պիր իտիլէր՝ օնուն դարաֆընա աէօնտիւկը . “ Ան Նղնիազար իչին արզու հալ վէր տէտիկը փատիշահա , պիզ տուրմուշուզ ,, . ապչէ տէ վէրտիկը քի իլէրի կէօթիւրէ պու իշի . “ Պէօյլէ կաթուղիկոսումուզ վար իքէն, նէ՞ լազըմ պիզէ ղայըը կաթուղիկոս ,, տէյէրէք ։

Կիթտի Յակոբ կաթուղիկոս Նտիրնէյէ՝ չիւնքի օնտա իտի փատիշահ , վէ դաւուլտա օ. թուզ քէսէ աղչէ հարճ էտիպ՝ եէնի ֆէրմանն ալտը փատիշահտան քի գաւլի գալա կաթուղիկոսլըղը վէ ( )սմանլը տէվլէթինտէ օլան Նայլտա տախի՝ հիւքմի կէչէ . Աարտիրտա վարդապետի տէ Նատրիպ էթտի Նրուսաղէմ ։ ( )նտա իտի Ծէքիրտաղը Աարգիս վարդապետ՝ քի ազ օլմիշ իտի Նատրիպլիք մանաստըրնտան . պու կէօրտիւ քի Յակոբ կաթուղիկոս ինչ պաշարըյօր , վարտը օնա տիւշտի քի կիտնէ քէնտիսինի Աթանպօլ Նատրիկի էթտին . ծ տախի չիւնքի հօշնուտ տէյիլ իտի Ծիւթիւնճի Յոհաննէս վարդա-

պետեն՝ ծնուն էրլինէ կէչիրտի Մարգիսի։ Պունլարը տիւզէլթիքտէն սօնդրա վէ պու շէյլէր իչին օլան պօրճլարը էօտէթիքտէն սօնդրա՝ տեօնտիւ կիլմատի Ա֊ջմիածինէ։

Պու իշլէրտէն չապէրի ծէմայարագ Ադիւաջար վարդապետ, Արուսաղէմ կիլմտիքտէ՝ մեռան օրհնել էտիպ՝ մուֆթի տաղըլմտը ( )սմանլը էօլքեսինտէ օլան Հայլարա, վէ պաշլատը եաֆուլար եափմազա Արուսաղէմտէ վէ Ադաֆա մանասթըրընտա 1668 ՌՃԺԸ։ Պէօյլէ իշ իւզէրինտէ իքէն՝ էկիմիշտի ծրայա Պարտիրոս վարդապետ ֆէրմանն իլէ վէ ծրատան Ադիւաջարը գօվուպ՝ օմաուրտու օնտա Խադրիգ կիպի։ Ադիւաջար տախի կիլմտի օմաուրտու պիր զամանն Ուհմէտ։

Ամմա չիւնքի սուրբ Յակոբուն միաբանլարը հօշնուտ տէյիլլէրիտի Պարտիրոս վարդապետտէն՝ վէ Հէրնիզ սաղ իտի Ամատաճատուր վարդապետ, պիր էզ աղչէ հարճ էմմկկիլէ իչին ալտըլար գափուտան՝ քի Ամատաճատուր վարդապետ օլսուն Խադրիգ. Պարտիրոսու տախի վէքիլ էմտիլէր՝ Թա Ամատաճատուր էօլիւնէ 1670 ՌՃԺՠ։ Պէօյլէ օլտուգտա՝ Ադիւաջար զայրէթէ կէլիպ՝ կիլմտի տիւշտիւ Ա֊էօփրիւլիւ օղլու վէզիրէ վէ Թէքքար ալտը օնտան Արուսաղէմ Խադրիգլիկինի. վէ Արուսաղէմ տեօնիպ՝ օնտա օմաուրտու Արուսաղէմ Խադրիգի վէ կալմուղլուգա տէյի, վէ Պարտիրոս գաչտը կիլմտի Ստանպօլա։

Ա֊կիւնլէրտէ Մարգիս Խադրիգ էօլտիւքտէ՝ քէնտի Պարտիրոս՝ Խադրիգ օլմագ իսթէտի.

վէ լաքին Ձէմաաթ պիր օլուպ՝ օնուն եէրինէ Նադրիգ էֆէնտիէֆ Աեփաննոս վարդապետի՝ Աեղւոյ տէտիքլէրի՝ ալիմ քիմսէ Չմիաճին միաբանալարընտան պիրի. ծքի պիր գաչ սէնէ էվ վէ Չմիաճինէ եազըը Աանպօլտա օլան պեօյ իւք եանղընը. նիձէքի զիքը էտէր Նաքել վարդապետ ծ պապընտա։ Պու Աեփաննոս վարդապետ քէնտի մանսըպընը տեօրթ սէնէ գուլլանըպ՝ էօլտիւ, վէ օնուն եէրինէ կէչտի Նմաաեալը։ Յովհաննէս վարդապետ Աօփալ տէտիքլէրի։ 1675 ՌՃԻԴ } 1676 ՌՃԻԵ } Նա գարշը չըգտը տէրտէրլէրտէն պիրի ատը Նդրէտա վէ լաղապը Ձէհէննէմ մէրտիվէնի. վէ օնու տիւշիւրիւպ մանսըպընտան՝ ալտը Աանպօլ Նադրիգլիկինի պիր եըլ։ Նօլտիւ ծկիւնլէրտէ Նէօփրիւլիւ օղլու Նմէտ փաշա, վէ օնուն եէրինէ կէչիպ վէզիր օլտու Աարզըվանըը Նսարա Աուսդաֆա փաշա։ Ֆուրսաթ պուլտու Աարտիրոս վարդապետ վէ էվվէլքի այագտաշլարընտան պիր գաչընը ալըպ կիւծտի Նտիրնէյէ վէ ազիմ փէչքէշլիը իլէ վէզիրին հուզուրունա չըգըպ՝ շէքվա էֆտի Նզիազարտան՝ քի իզինսիզ եափուլար եափտը Նրուսաղէմտէ վէ եագըն եէրտէ օլան քիլիսէլերտէ վէ մանասթըրլարտա. վէ տահա չօգ շէյ տէյէրէք՝ ֆէրման ալտը քի քէնտիսի օլսուն թէքրար Նրուսաղէմ Նադրիկի։ Աանպօլա տեօնիւպ՝ Նրուսաղէմ իչին փարա տէվշիրտի Հալգտան, քիմինտէն թամաըլըգլա վէ քիմինտէն զօր իլէ. վէ հէմ եազտը Նդիւսզարա քի «Պէն օլտում Նադրիգ, պիլմիշ օլսաըն քի իլթէֆ կէլիյօրլար ծրայա հիւնքեար Հասէ-

քիլերի՝ քի եափարգլարընը երգսընալար վէ սե-
նի տէ գօվսունալար ,, : Ծարա գըսըլտը Ադլիա-
զար , վէ լաքին փաշալարա բէձա էթմէկ իլէ ,
օնլարըն էլի իլէ վէզիրին Հադրընը հօշ էթտի՝
քի կլինէ գալըն քէնտի մանարալընտա վէ Ահմե-
սիշէրիֆ Ադրիգլիկինտէ : Նասէքիլէր տէ Ա-
րուսաղէմ վարտրգլարընտա՝ օնլարըն Հադրընը
աղէ իլէ էլէ ալըպ՝ գօյ վէրմէտի քի եափտը-
ղը եէրլէրի երգսընալար . լաքին վէզիրին էմրի
էէրինէ վարսըն տէյի պիր քիւջիւք պինա եր-
գըպ՝ կէրի տեօնտիւլէր : Պունու իշիթտիքտէ
Ա՛արտիրոս վարդապետ՝ քէյֆի գըրըլըր , վէ
կիթտի Ա՛ստուածածին քիլիսէսինտէ սաքին օ-
տու վէ քէնտիսինի Արուսաղէմ առաջնորդու
սայարաք վէ ալէմճտէ էօյլէ ինանտըրարաք՝
պաշլատը աղէ տէվշիրմէկի ստըր Յակոբ իչին :
Ո՛նա գարշը տուրտուգտա Ա՛նդրէաս Ադրիգ՝
չօգ կիւձէնտի Ա՛արտիրոս վարդապետ . վէ շուն-
տան էօձ ալտըրմ տէյի , տէվշիրտիքլէրինի գա-
փուլարա Հարձէտիպ՝ տիւշիւրտիւ օնու Ադրիգ-
լիք մանարալընտան քի քէնտի Ադրիգ օլա : Ա-
քին ձէմաաթ իսթէմէյիպ , ծ տախի Պայաէրլի
Ա՛արապետ ատը տէրտերին պիրինի՝ քի Ա՛սպօ
տէրըր իտի Ադրիգ էթտիրտի քի հիչ Ադ-
րիգլիկ լայըգ քիմսէ տէյիլ իտի . օնուն իչին
սիթէմ եաղար օնա Արեմիա չէլէպի օնու :
Ա՛արտիրոս վարդապետտէ քէտաղատը Ա՛սպօյա կէօնտէր-
տի քի իտամ էթմէյին Արեմիա չէլէպիյէ օնու :
1677 Ադրիգլիք մանարալընտան տիւշտիւք-
տէ Ա՛նդրէաս Ա՛արտիրոստան էօձ ալտըրմ տէյի՝
չօգ աղէ Հարձէտիպ՝ ատը օնուն էլինտէն Ա-

բու սաղէմ առաջնորդըդ ատընը վէզիրին հիւքմ իւլէ · վ՚ հասէքիլէրիւլ Յ՚ստուածածին քիլիսէսինէ կիրիպ՝ գօվտու օրատան Ա՚արտիրոս վարդապետի վէ օ՚ն տէյէրէք օ՚ն ուրտու օնուն քիւրսիսինէ : Պիր եըլտան սօնդրա իկիրմի քէս հարձ էթ տի Ա՚արտիրոս վարդապետ վէ Ե՚նդրէասը գօվուպ կ՚ինէ քէնտիսինէ չէվիրտի օ՚ատը : Ե՚նիպ պիր եըլ կ՚էմէտէն , Մօփալ Յ՚ոհաննէս քի էվվէլ Ն՚ահապիպ օլմիշ իտի , օ՚ատը գաթոը Ա՚արտիրոս վարդապետատէն վէ օնուն հապգընատան կէլտի :

1679 ՌՃԻԸ } Պու արսալըքտա էքմէքձինին պիրիսի Ա՚արգիս ատը տիւնէավի պիր քիմսէ Ն՚ահապիգլիկէ հավէս էտիպ՝ պէօյիւքլէրին էլինէ Ա՚ըրպօյը տիւշիւրտիւ Ն՚ահապիգլիքտէն վէ պիր գաչ կիւնտէն սօնդրա քահանայ օլուպ՝ Ն՚ահապիպ տէյր կէչտի օնուն եէրինէ :

Պէօյլէ միւնասիպէթ սիզ իշլէրի իշլիթ տիքտէ Յ՚ակոբ կաթուղիկոս իսթէտի պիր չարխ էթ մէկ . վէ չիւնքի եազմաղլիէ օլաճագ տէյիլ իտի՝ քէնտի իսթէթարլըղընա պագմայրպ , չըգտը կէլտի կ՚ինէ Ա՚տանպօլա . սէնէ 1679 · ՌՃԻԸ վէ եազտը Ն՚ղիազար Ն՚ահապիկ՝ քի կէլսին Ա՚տանպօլա՝ պու իշլէրէ նիզամ վէրմէկ իշին : ( )նուն իշինտէ չօզ օլմազ իւլէ եազտը քի “Ե՚ֆվ էտինիզ շիմտի կէլմէմ. իշիմի պիթիւրէյիմ՝ ինշալլահ կէլմէք իւզրէ իմ„ :

1680 ՌՃԻՔ } Ե՚նիպ Ն՚ղիազար կէլմէտէն՝ Ա՚արտիրոս վարդապետ պօրձ էտիպ աղչէ տէվշիրիպ՝ գաթուլարա տիւշտիւ վէ չօգ շէյ հարձ էտէրէք Թէքքար քէնտիսինէ տէօնտիւրտիւ Ն՚ըուսա-

զեմ Նաղրեզիկենեն առինը. վի Էքմէքճի Սար-
գիսի Նաղրեզեանէն տուշիւրուց կիներ Արտյի
գեառերուս. վի Նշխարագր կելլէնէք ուչի՝ կա-
ճառելուան Էմրիկել չզգար կիճար Նշուտա-
զեմ. գառալ Էճար ծառ Նշխարագր՝ ուչիլ
քի Նաղրեզ սիր ուչի. զիրէ օ մանալըզ Նշխա-
զարառս իսի՝ իլլա պիր առաջնորդլըզ առը իլէ։

Պիր գաչ կիճանէն ածդրա Նշուտագիմակ օ-
ղան վարդապետլրանէն պիր գաչը սիրէսիրէը
Նշխարագրառան՝ քի կաճառելուարը օլմայիրէ՝
քէնտիլէրինի եպիսկոպոս Էճարին. Ինչաս Էճ-
ար Նշխարագր վարդապետ. «Պիէսինիզ քի
Ա՛արտիրս վարդապետ եպլեպտաղՀա՝ պէն
սիզի ձեռնադրել Էճամ»։ Ընդէ առիս
Ա՛արտիրս վարդապետ տուշանիլը, Ա՛ար-
տիրս վարդապետ ուչ եպլեպտը Նշխարագրս
քի Էճարին պու իշի. «Զինչ էյի ուչուն Նշխա-
զար ալնին Հաղրըն իշին վի ալնին ուօղին իլէ
Էաէրիմ»։ վի ձեռնադրել Էճարիչդն ածդրա՝
դիւրաֆինճ Էճար։ Ասֆրառս եէր իշէը Է-
քէն՝ Ինամիէնին Էօկիւնուչ ուչուն Ա՛արտիրս
վարդապետ. «Ան ուչիլմի իսին քի պէնէ
կաճառելու գառալ Էճամիչդին վի շիմտիչէ-
ուէը չուչ Էուէրսին քի ծուռն գուրիճի Էճգ-
ուար ձեռնադրել Էճամիկ. եա նաթալ շիմտի
ալն քէնտի իրատէճինիլ պանա ուչ Էուղ
վարդն քի պուղարը եպիսկոպոս ձեռնադրել
Էաէյիմ. պէն շիմտի ալնին Հաղրընառն կէ-
լիրսիմ վի պանա Էճարիչդինի ասնա Էաէը-
իսին, ղարին բաղրճիճի Ֆառիզ կաճառելու-
առն Հաղրը իշին՝ քի ալիկիւլիւ գարառաշդ

տէր , անվիճ եանէրիա տալուն . անդհաց անհնար տատրպանն գալատայն մուհաթիաէ ,, , Պա-
նու իշխանութեան Կարսոյս վարդապետ՝ քնն-
ութեանն շաշտրոց պղպեղ պիլէ ալանմատը ,

( ) անդն Յակոբ կաթուղիկոս Կաստոլաս
իրէն խոսեցաղտար վէ քեազատա էազատը սրբա-
զան Փարիս՝ քնդան իզահեթնեն վէ մուհաթե-
թնեն կեօսեթէրմէքլէ . նուէրքն էվվելտէնտ
եապմիշտի . վէ վապեթ սահեթ կէլտիքտէ՝
Հանրնը ենէրիմ էնեմն՝ անքան իրն եաշտտա-
ենէն կեօմիւլտիւ Պէյ օղլու մէզարլըղընա ան-
դէ 1680 · ՌՃԼԹ վէ կաթուղիկոսղուդ սիւր-
սիւ 35 անդէ ,

19 · Ալիշաղար կաթուղիկոսն վաճառ · Վէ Կոտրիճէրին էհվալէ ,

Ջ · 39 ·

1680 ՌՃԼԹ } Ալիշաղար վարդապետ Կնեմէպի՝ Յակոբ կաթուղիկոսուն էօլտիւկիւնդ ան-
ցեան չըղար Ալուսաղիմէն՝ Կաստոլաս կէլմէ-
կէ . էօլտա իշխանդ ծուսն էօլմէսինդ՝ կէրի տէ-
սիւ վէ պաշտաղ կաթուղիկոսղընը ակրպէսեթ
սիւսմէկէ իրի անդէ , Ալմաճին վարանտալտը
տահի ծ քիւրսիդի պօշ կէծրտիւքտէ վիւշաւէլ
էտիդ , կէլտ տիկը Կինան խոսընտա վէ ծտատն ի-
դին ալտղ տահէթ էլտ տիկը Ալղուաղարը քի Ջ-
վիաճին կէլտիդ՝ ծտատ կաթուղիկոսղը սիւրսիւն
1689 ՌՃԼՁ } Ձիւվէլ Հայ վիլէթի իսդէրինէ , ( ) տա-
իրի Հօշանդղտղ գադտըլէտ տէ Ալուսաղիմէն

չըգրպ կէլտի էվլէլ Աստանպօլա , վէ ալտը գա-
փուտան կաթուղիկոսլըգ ֆէրմանը պիւթիւն
միլլէթին իւզէրինէ . վէ Կրպօ Նադրիկի եպիս-
կոպոս էտիպ՝ կիլմտի Ա՛չմիածինէ վէ մանսըպը-
նը սիւրտիւ ուզող վէ ապըլը տէփրէնիշ իլէ
բահաթլըգտա վէ հէփիսինէ աէվկիւլիւ օլտու :
Ա՛օգ եափուլար եափտը Ա՛չմիածինտէ , վէ իւչ
քիւչիւք վանգակատուն տախի տիքտի . պիր զան-
գակատուն տախի ուրը Նայիտնէ քիլիսէսինէ .
քիլիսէլէր տէ եափտը Ձորագեղ անապատ տէ-
տիքլէրի էէրտէ :

1685 ՌՃԼԲ } Աստանպօլտան չըգտըգտան սօնղրա Ա՛-
ղիազար՝ էէլի իշտի Աարապիոս վարդապետ վէ
պօրճ պօրճ իւսթիւնէ էըղարապ՝ ալտը Ա՛րու-
ստաղէմ Նադրիգլիկինի , վէ ծրայա կիլի տիքտէ
տիւշտիւ Աուտ Նադրիկի իլէ ծ գատար քի՝ իքի
Նադրիգ տէ կէլտիլէր Աստանպօլա վէ կիլի տիլէր
Ա՛տիրնէյէ , վէ օնտա վէղիր տիվանընտա միւ-
րաֆա օլուպ կիւճ իլէ պարըշտըլար : Անդի
տէ օնտիւքտէ Աարապիոս վարդապետ Ա՛րուստա-
ղէմ կիլի մէտէն Ա՛ըսըրա օղրատը վէ ծրաձըգ-
տա էձիլի էէլի իշիպ՝ էօլտու վէ օնտա մէզարա
կէօմիւլտի վէ պօրճնուս էօլմիքլէ էօտէյէ պիլ-
տի :

1684 ՌՃԼԳ } ( ) կիւնլէրտէ Ա՛ղիազար կաթուղիկոս՝
նուխրատ եօլլատը Աստանպօլա՝ Նայիանլը Ա՛բ-
րեմ վարդապետի . ծ տախի պիր եըլ Աստանպօլտա
տուրտուգտան սօնղրա նուխրակլըղ իչին տէվ-
շիրտիքլէրինի գափուլարա Հարճ էտիպ ազլ էէլ-
տիրտի Կրպօ Նադրիկի վէ քէնտիսի կէչտի օ-
նուն էէրինէ : Անդիրմի այ կէչմէտէն կէնէ ալտը

Կրպօ ծմանսըպը · վէ լաքին սօնղրա ազլէթ տիր-
ան օնու Ծոտրա տէրտէր՝ քի վագթի իլէ գըրգ
կիւն Նադրիգլիք էթմիշ իտի , պու քէրթէ տէ
պիր եըլ գատար օթուրուր իքէն՝ օնուն էէրինէ
կէչտի Նյաչատուր տէրտէր Ղէնցի տէտիքլէրի ·
սօնղրա Թէքթարէն գալգտը Կրպօ՝ վէ պիր այ
գատար Նադրիգլիք էթտի : Պէօյլէ օլտուգտա՝
աշխարհականլար Ընթուռակալատլ իլէ իքի եըլ
ծ մանսըպը սիւրտիւլէր էվվէլտէն էթտիքլէրի
1698 ՌՃՂԸ } կիպի : Պունլարտան սօնղրա Նայաէրլի
Ռատթէոս վարդապետ՝ Այրտէտիքլէրի Նադ-
րիգ օլտու Նտանպօլտա , վէ իքի եըլտան սօնղ-
րա Նիս կաթուղիկոսու օլտու , տահա Նյարին
տէտիքլէրի Ընտուածատուր կաթուղիկոս սայ-
իքէն : Ռ է Նտանպօլ Նադրիգլիկինի կինէ
Պատիանլը Նփրեմ վարդապետ գափտը , վէ իւչ
եըլ սիւրտիւ ծմանսըպը · պունուն իւզէրինէ չօգ
սեօզիւմիզ վար աշաղտա տէյէճէք : Նշլէթ պու
դարզ վէ պու ուսլուսլ իւզրէ իտի Նչրաստաղէմ
Նադրիգլիկի տէ , պիր պիրինին էլինտէն գա-
փարագ :

1687 ՌՃՀԶ } Պէօյլէ մուսթաքէթլի վագիթտէ պիր
էէնի կիւրիւլթիւ կիւրլէտի օրթալըղա քի շիմ
տիյէտէք սիւրէր վէ սիւրսէ կէրէք տիր · պիր
գաչ քիշի գալգըպ , գավղալար գօփարտըլար տին
մատաէինէ վէ ատէթլէր իւզէրինէ՝ պիր պի-
րինէ ատլար գօյարագ , քիմինէ Նաթուլիկ , քի-
մինէ Ուղղափառ , քիմինէ Հայ , քիմինէ Ֆրէնք ·
վէ պու գավղա կիւն կիւնտէն գապարըպ՝ պիր
պէօյուք Ֆըրգա օլմագլըղ տիւշտիւ միլլէթ ի-
չինէ :

Ղօղու պու իշ իչին եազտը Աղիազար կա-
թուղիկոս, քի պիր չարխ պուլա. Արեմիա չե-
լեպի տէ եազտը քի "Ն'էնասլինիզ, տէտի, ու-
զագտասընըզ, պիզ պուննտա եանըպ գուԹու-
շունյօրուզ. վէ պու Թօխտումու էքէն Մօզաթը
Մարգիս ատը պիր վարդապետ տիր. հիկը չա-
րէսինի պուլմազտանըզ, պիլմիշ օլտասընըզ քի մել
լէԹ այագ ալԹընա կիտէր ,,:

Աղիազար կաԹուղիկոս պու իշլէրի իչիտիպ՝
եօլլամագ իսԹէտի պիր գաչ ալիմ վէ սուճ ե-
տիձի վարդապետ Ստանպօլա քի պու ֆուր-
Թունայը տինտիրիպ՝ պիրլիք էտէլէր վէ քրիս-
Թիանլըգ մուհապպէԹինէ միլլէԹի պաղլայա-
լար: Պու ֆիքիրտէ իքէն՝ էձէլի եէԹիշիպ եօլ-
ատու սէնէ 1691. ՌՃՀ: Միւրտու կաԹուղիկոս-
լուղու էջմիածինատ 9 սէնէ վէ Աղուսաղէմատ
Յակոբ կաԹուղիկոսուն եօլմէսինատէն սօնղրա
2 սէնէ. էվվելքի եԹատիկի հիսապտա տէյիլ
տիր: ՑեօրԹ եըլ կէչտիքտէն սօնղրա, Արեմիա
չէլեպի տէ եօլտու ալԹմըշ եաշընտա, չօգ եա-
զըլը չէյլէր պըրագտը. պունուն քիւչիւք գալ-
տաշը իտի երանէլի տէր Մոսիտաս՝ քի սօնղրա
նահատակ օլտու:

20 · Հայապետ կաթողիկոսն վախճէ ևւ Յեղեմ վարդապետին էնտրէ ։

Ջ · 40 ·

1691 ՌՃԽԱ } Հայապետ Կաղհատցի՝ Հղիազար վարդապետին շայիրտի՝ պիր եավաշ դապխէթլի էյի քիմսէ Հղիազար էօլտուքտե՝ օնուն եէրինե կեչիպ կաթողիկոս օլտու Հչմիածինտե ։ Պու կաթողիկոս ղայրէթլի օլմագլա Հչմիածինէ եապըն Շ ողակաթ քիլիսէսինի եափտը զանպակատունու իլե վէ զիյատէսիլե տօնաթտը Հչմիածինի · չօգ չալըշտը գալտըրմագլա միլլէթ իչինտե օլան գարըշըգլըղը վէ միլլէթի րահաթ-
1693 ՌՃԽԳ } լըգտա սագլամագա ։ Հչիւթտի քի Հայլարտան պագիլէրի Հռոմայա կիտիպ շիքեայէթ էթմիշլեր միլլէթտէն · օնուն իչին քեազատ եազտը ծնիքինձի Հննոմկենտիոս սրբազան Պափա վէ եալվարտը օնա քի ավարա կէգէն քիմսէլերին սեօզիւնէ ինանմասըն · « Պիզ տէտի սիզի պաշ դանըտըգտա՝ սիզտե պօրձլուսունուզ էյի նազար իլե պիզե պագմագա · տէյիլքի պիր գաչ ատը պէլլիսիզ միւնաֆըգ քիմսելերին շէհատէթինիլէ եիւզ էվիրմէկե · էկեր օրտայա կելէնլերին պիզտէն քեազատը վարիսէ՝ օնըտա ինանուտիլմըսինիզ , եօղ իսէ՝ ինանմայընըզ » ։
1698 ՌՃԽԸ } ( ) ահնե Հչմիածինէ կելտի վէլվէլէձինին պիրի վէ պիր գաչընը թահրիք էտէրէք՝ այագա գալտըրտը կաթողիկոսա գարշը քի օնու գալտըրըպ՝ կաթողիկոս էթմէյինլեր Ջու-

դա առաջնորդու Աստիանոս վարդապետի։ Ընդ առաջնորդու Աստիանոս վարդապետի։ Ընդ առաջնորդու Աստիանոս վարդապետի։ Ընդ առաջնորդու Աստիանոս վարդապետի։

1697 Ի ՔՀԽԶ } Պատ իշխ իշխ Հոնովկենտիոս սրբազան Պապ, սկսինք քեռալատը եռալը ծնա. վե չինքի ծնուն քեռալատնը ալմիշիսի, եռալտրղնա գարշելլեգ վե մուգապելե եռալտը քի "Աիղտե ինանմայըն պու գարագֆլարտան կելեն տեսիրկին քիմնելերին սեօզինե,, վե պու քեռալատը կեծնտերտի Հրդիուումու Հսաչատուր վարդապետին էլինիլե՝ ապիմ փեշքեշլերիլե, հեմ ծնալըլա պիլե պիր միւքելլեֆ քիւրսի։ Ընդ առաջնորդ եռալտը՝ իդահե վե մուհապելե կեօսմերմիկ իլե։

1698 Պու մե քեռուպլաշնալարը տուրտուգտա Հոհաննես Հադրիկի Հփրեմ գուեռուշտու կառուպլուսա գարշը. վե ծնուն հագգընտան կելեյիմ տեսիրքելն՝ մանասալընտան տիւշիւպ սիւրիւտու վե եկրինե կելիպ օմեուրտու Հելքեսեգ վարդապետ՝ Հուպհի տեսիրքելրի. վե սեքիզ այտան ծնդրա պիր գաչ քիշինին ըհչասը իլե՝ սիւրիւհնտանէն տեօնտուրտու Հփրեմի վե առաջնորդ եռալտի ծնու Հտրինելե։ Ընդ առաջնորդ եռալտի ծնու Հտրինելե։

տէ ծնպէշ այ Նադրիգլիք Եղիտիքտէն սօնղրա Էնտիրտիլեր օնու վէ եէրինէ Նադրիդ գօտու-
լար ՝Իւրտխանանը Ա՝խիեար վարդապետի քի պիր էյի վէ եավաշ քիմսէ իտի ։

1700 ՈՒՃԽԹ | Պաւնուն կիւնիւնտէ Ատանպօլա կէլ-
տի Ալիվասլը Ա՝խիեար վարդապետ քի սօնղրա Ա՝խիեար Ա՝քբայ Հայր տէնիլտի ։ Պաւնուն նէ դարզ քիմսէ օլտուղունու վէ պիւեիւճէ էղե-
տիքլէրինի պիլմէք իսթէրսէն՝ քէնտի հիքեայէ-
սինտէ օգու · վէ քէնտի եաիտըղը մանասեի ը-
ըընտա կէօր ։ Պու Ա՝խիեար վարդապետ՝ Ա՝խի-
եար Նադրիդտէն իղնին ալըպ՝ Ղուսաւորիչ քի-
լիսէսինին դարպասընտա ասքին օլտու վէ տայի-
մա օրատա վազ էտէրիտի , վէ Ձիւմլէսինի սէ-
վինտիրիպ՝ հէփիսինէ սէվկիլլիս օլտու ։

( )՝ արալըգտա Ա՝եէքիսեդ վարդապետ քի
ազ օլմիշ իտի Նադրիգլիք մանասըլընտան , չօգ
ազէ հարձէտիպ Թէքքար ալտը օ մանասըպը ։

( ) կիւնէերտէ՝ Պէրեմ վարդապետ՝ Տիրնէ
առաջնորդու՝ պիր եէրտէ սեօզ աչըլտըգտա՝ Պա-
հապետ կաթուղիկոս իւզէրինէ , հայրան պագտը
կեօրտիւ քի քահանալարտան իւչի օնա դարաֆ
օլմիշլէր՝ պունա կիւձէնիպ՝ վէզիրին էմրինէ
օնլարը Ատանպօլա սիւրտիւ վէ քիւրէկէ գօտու-
տու ։ Ա՝ն չինէքի օ արալըգտա Ատանպօլ Նադ-
րիկի Ա՝եէքիսեդ պիր իշ իչին Տիրնէյէ կիւեէտի,
եավարտը Պէրեմ քի օնլարը գուրթարսըն .
տիրնէմէտիքտէ Պէրեմ՝ տարըլտը Ա՝եէքիսեդ
վէ սէրեէձէ սեօյլէշտի օնունլա . օ տախի Հայ-
լարըն պեօյիւքլէրինէ Ա՝եէքիսեդի վէզիր տի-
վանընա չըգարըպ՝ պու Չիրէնկ օլմիշ տէյի չի-

քեայէթ էթան. վէ Կադրիպլիկինի ծնտան ա-
լըպ՝ քիւրէկկ կէօնտէրտի Ստանպօլա. վէ քէն-
տիսի Ստանպօլ Կադրիկի օլուպ՝ եէրինէ պէրի-
նի վէքիլ եօլլատը Ստանպօլա։

Պէօյլէ օլտուգտա՝ Ստանպօլտա օլան Հայ-
լար պիր պէրինէ կէչտիլէր վէ նէքի պէօլիւնտու-
լէր. պազիլէրի Կէրեմիլի վէ պազիլէրի Մ՝ել-
քիսեդիլ. պուննլար տախի պապէթ պապէթ՝
պիրի Հայ, պիրի Կաթոլիք. պիրի շու պիրի
պու։ Մ է չիւնքի Կէրեմիլիլէր զօրլու չըգտըլար՝
օպիրլէրի ծնլարտան կէրի տուրտուլար. վէ քի-
լիսէլէրտէն տէ չէքիլիպ՝ պաշլատըլար Ռում
քիլիսէսինէ կիթմէկէ, վէ Ֆըրէնկ քիլիսէ-
սինէ պիրիքմէկէ։ Պունա չօգ կիւձէնտի Կէր-
բեմ. միւֆթինին էլինէ փատիշահտան ֆէր-
ման ալըպ՝ եօլլատը էօթէյէ պէրիյէ՝ քի Ռում
վէ Ֆրէնք տինինէ թատի օլանլարը դութուպ
զաիդէ վէրմինլէր՝ Կաթոլիք նամը իլէ։ Պիր
վէլվէլէ տիր գօփտու միլլէթ իչինտէ վէ քա-
թոլիքլէր կիթտիքճէ չօղալտը. չօղու Ճէրիմէ
վէրտի, չօղու զազէպ վէ սիյասէթէ օղրատը.
քիմիսի եօգտուլ օլտու, վէ քիմիսի տէ ուզակ
եէրլէրէ գաչտը՝ խուտուսա քրիսթիան վիլայէթ-
լէրինէ, սէպէպ օլանա պէտտուվա էտէրէք։
Պու վէսիլէիլէ Հալէպլի Պէտրոս վարդապետ
տէ Սիա կաթուղիկոսունու՝ ատը Մ՝ատթէոս՝
Սարը տէտիքլէրի՝ քաթոլիք տիր տէյի սիր-
տիբտու. վէ քէնտիսի կէչտի ծնուն եէրինէ.
վէ Մ՝ատթէոս Ստանպօլա տիւշուպ՝ պիր վա-
պիթ ծնտա էյլէնտի։

Պէօյլէ կիւրիւլթիւլու վապիթտէ Սիվասը

Ա՛խիթաբ վարդապետ քի Լ ուսուցիչ քիլ-
սէսինտէ սաքին օվուր իտի , Ձիւմլէսինէ նասա-
հաթ էտէրիտի քի մուհապէթ իլէ կէչինիպ՝
պիր պիրի իլէ տիւշմէսինլէր . վէ տայիմ մու-
հապէթ իւզէրինէ վազ էտէրէք սէվկիւլիս
օլտու մուհապէթ սէվինլէրէ ։ ( )նուն մէտ-
հինի իշիթտիքտէ Լ փրեմ՝ ծնա տախի կ՚ել վու-
մապ իսթէտի . ծնուն իչին իչին ալտը գափու-
տան՝ քի ծնու քիւրէկկէ վէրսին . օ տախի տուչ-
տուգտա՝ սագլանտը պիր կիշլի էէրէ ։

21 · Լ՚էեսէ վարդապետին էնթէլէրի ։

Ջ · 41 — 42 ·

1701 (ԹՃԾ) ( ) կիւնլէրտէ Լ ուզինկեան առաջնոր-
դու՝ Լ՚էետիք վարդապետ՝քի Ֆէյզուլլահ ատը
միւֆթինին պիլտիկի իտի , չիւնքի միւֆթի ան-
Լ ուզինկեանը իտի , Ստանպօլտա օլան գարըշ-
մուրուշ իշլէրի տուչտաք՝ Ստանպօլա կէլտի պէն
տէ պիր շէյ գափայըմ տէյի . պաշլատը մուհապ-
պէթ վէ պիրլիք իւզէրինէ վազ էթմէկէ . "Պու
նէ՞ եանղըն տըր քի տէտի դուԹուշմուշ սիզտէ .
պիր քիմսէ պուլմնմատըմը քի պու աԹէշի
սէօնտիւրէ . իշԹէ պէն կիտէձէյիմ Լ ատինն-
կէ , ինշալլահ պու իշ պիր նիզամ վէրիրիմ ,, ։
ԱլԹմտի Լ ատինէկէ վէ Ֆէյզուլլահ միւֆթիկէ
պուլուշուպ՝ սէվտիրտի ծնա քէնտիսինի՝ հէմ
շէհրի օլմազլըղ , վէ պիր գաչ կիւնտէն սոնղրա
ծնուն էլինիլէ իշ տիւզէն վէրիպ՝ վէ Լ փրեմի
Ռատրիպլիքտէն՝ Ֆիւնք օլմիչ տէյի ազ էԹտի-

րիպ՝ սիւրտիւ ծնաւ Ա՛ջմիածինէ, վէ քէնտի Ա՛ադրիգ օլուպ՝ վէքիլ Ե՛օլլատը Ա՛տանպօլա Ա՛մասեալը Յովհաննէս վարդապետի. Հէր եէրէ տէ եաղտը քի քէնտիսի ըսահաթլըգ էտէձէք միլլեթէ։ Պիր քեաղատ տախի եաղտը մուհապպէթիլէ Ա՛ըտաաղէմ Ա՛ադրիգինէ ատը Ա՛ինաս. ծ Ա՛ադրիգ տէ պաունուն սէօզինէ ալտանըպ Ձէվապ եաղտը ծնա վէ տուլուտու քեաղատընտա. “Պիլէմին քի տէտի պուրատա օլան միաբանըլըրն սէօյտիւնի Ե՛օլտուգ իշէթտիքլէրի իչին՝ սէնդոս իլէ իչիմիզտէն գօվտուգ. Էկէր օ սէմթլէրէ կէլէձէք օլսըրսառաս՝ սագընմանընըզ։ Պու քեաղատը սագլատը Ա՛ետիք վարդապետ, վէ հիչ քիմսէյէ պիր շէյ տէմէտի. սահաթ տան սահաթա պէքլէը իտի ծ սէօյթ միաբանըն կէլմէսինի քի օնլարընն իպրարը վէ շէհատէթի իլէ՝ տուզակ գուրսուն Ա՛ինաս վարդապետէ։ Ո միաբանլար տախի՝ զիյարէթձիլէրը իլէ Ա՛տանպօլա կէլինձէյէտուք՝ գաթը չօգ շէքվա էթտիլէր Ե՛օլտա Ա՛ինաս վարդապետատէն զիյարէթձիլէրէ. վէ Ա՛տիրնէյէ կիտիպ՝ պուլուշտուլար Ա՛ետիք վարդապետէ։ Ո տախի պաունլարա մուհապպէթ կէօսթէրիպ սօրտու Ա՛ինաս վարդապետինքէթֆիյէթինի վէ դայրը միաբանլարընն էհվալինի. Ա՛է օ քիմսէլէր տէ վինաապիպէթ պուլուպ՝ պաշլատըլար շէքէայէթ էթմէկի Ա՛ինաս վարդապետ իչին. վէ հէր նէ տէտիլէրսէ՝ աղըր եէմինլէր իլէ ինանդըրտըլար։ Ո՛օրտու պաունլարա Ա՛ետիք քի “Ձ իմտի տէտիքլէրինիզի Ձէմաաթըն էօկիւնտէ տէ շէհատէթ էտիպ՝ սէօյլէյէպիլինրսինիզ”. ծնլար տախի Ձէվապ էթտի-

լեր քի "Հինքեաւր Հուզուրուննաա պիլէ տէյհ պիլիրիզ,,։

Պու տեօրթ միաբան Հտիրնէյհ կիլմտիքտէ՝ օ զիյարէթՀիլեր տեօրթ միաբանտան իշխի-տիքլերինի՝ ծնա պուննու սեօյլէյէրէք իշի պեօյ-իւթտուլեր վէ Հէմտաեթը պաշտան չըգարըպ՝ գուտուրթտուլար Հինաա վարդապետ գարչը· վէ չինքի Հտանպօլտա իտի Հատթէոա Հարը քի տիւմիշիտի կաթուլիկոսլըգ մանաստըրնտան, օ տախի պուննարըա պիր օլտու քի Հինաա վար-դապետի էնտիւսինէր վէ քէնտիսինի Հրուսա-ղեմ Հատրիկի էթմսինէր։

Հինիչ պուննարը պիր շէյ կիլմէտիէն, Հէտիք վարդապետ օ տեօրթ միաբանը վէ զայըր Հ-տիրնէտէ օլան վարդապետլերի վէ քահանալարը ալըպ, չըգտը փատիշահ տիվանընա՝ հէփիսինին պաշընտա վէզար· վէ արզուհալ վէրտի փատի-շահա՝ Հինաա վարդապետտէն շէքվա էտէրէք։ Փատիշահ վէզիրէ եօլլատը օնլարը· վէզիր տէ կէվշէք գուրթտուգտա իշի՝ կիլմտի Ֆէյզուլլա-հա։ Ընան սեօզի իշէ գուլագ գուրթտու վէզիր Հէտիքին շէքվասընա վէ Հինաա վարդապետի Հրուսաղեմ Հատրիգլիկինտէն ազլէտիպ, Հէ-տիքի Հատրիգ կիլմտի օնուն եէրինէ քի ար-թըգ ծիքի եէրէ տէ Հատրիգ օլտու Հտանպօլա վէ Հրուսաղեմ։ Ու կ ֆիլհալ ատամ եօլլայըպ գուրթտուրտու Հինաա վարդապետի վէ տէմի-րէ վուրուպ ղընտանընա գօտուրթտու· գուրթտու օնտան սօնղրա Պուրսա առաջնորդու Հուքիաա վարդապետի վէ օնու տախի օ ղընտանընա էն-տիրիմտի, լաքին սօնղրա պուննտտան չօգ շէյ

ալըպ՝ գօյվերտի, վէ քէնտի վէքիլինի Ա՛մասեա-
լը Յովհաննէս վարդապետի՝ Աղուսաղէմ
կեօնտէրիպ՝ օնուն եէրինէ վէքիլէթի Ատան-
պօլսոյ Իզմիրլի Յովհաննէս վարդապետի։
1702 Ռ՚ՃՆ} Ղէնտիսի տէ Ատանպօլա տեօնիւպ՝ վէ
սուբէթա հալգա մուհապէթ կեօսթէրիպ՝
սէվկիւլիւ օլմագ իսթէտի ծնըարա. պաշըատը
սօնդրա տիւմէնի զայըը եանա չէվիրմէկէ վէ
գայիմմագամտան իզին ալըպ վէ հասասըար է-
լինէլ գուԹտուրուպ զէնկինէլէրինատէն պիր գա-
չընը՝ քիմինի տեօյտիւրտիւ վէ քիմինի զընտա-
նա գօտուրտու պու սէպէպտէն՝ քի օնըար Ֆրէնք
օլմիշլէր. պու Թագրիպ իլէ չօգ աղէէ տէվշիրտի.
վէ չինքի Ֆէյզուլլահ ալուպ իտի քէնտիսինէ՝
հէր նէ էտէրսէ փէրվասըզ էտէրիտի։

Ատանպօլտա իտիլէր օ զաման Աւտրնէ փա-
փազարընտան օ իւչ քիշի քի Աւրեմ վարդա-
պետ քիւրէկէ վէրմիշիտի. պու զավալլըար
Ձէրիմէ իլէ վէ աղէէ վէրմէկիլէ քիւրէքտէն
գուրԹուլուպ՝ պաշըամիշլէր իտի սէրպէսԹ կէզ-
մէկէ վէ չօգձա կիտէրլէրիտի Ա՛խիԹար վար-
դապետին եանընա։ Պունու տույտուգտա Ա՛է-
տիք, պունըար իչէին գափուլա արզ էԹտի քի կի-
նէ քիւրէկէ գօսուն, Ա՛խիԹար վարդապետի
տէ պիլէլէրինձէ։ Ընըար տախի գաչըպ կիր-
տիլէր Ֆըրանսըզ սարայընտա օլան Ֆրէնք մա-
նասԹըրընա քի ծրատա էյլէնիրիտի Ա՛խիԹար
վարդապետ։

Ա՛մմա չինքի գուԹմագ իսԹէր իտի Ա՛էտիք
պունըարը, պաշըատը եիւզտէն տօսԹլուգ էԹ-
մէկէ օ մանասԹըրըն լուհպանը իլէ՝ ատը Յա-

կինեթոս. վէ չօգ մուհապկեթ կեօսթէրիպ սեօզ վէրտի վէ քեաղատ էթ տի քի Յայլարը Ֆրէնք-լէր իլէ պիր էթսին ։ Պու սեօզէ ինանտըգտա Յակինեթոս՝ իքի շարդ գօտու Ա՛էտիք • պիրի պու քի չիւնքի "Պու շէյէ տէտի չօգ հարճ կի-տէր, սա՛նատ եարտըմ էթմէլիսին աղչէ իլէ • Ի-քինճիսի պու քի քէնտիսինէ եօլլասըն Ա՛խի-թար վարդապետի վէ օ իւչ քահանայը,, ։ Դա-պու էթտի Յակինեթոս • ադչէ տէ վէրտի • վէ Ֆըրանսըզ էլչիսինէ կիտիպ՝ միւժտէ էտէրէք անկլաթտը օնա իչին • օ տաճի ինանտը վէ չօգ սէվինտի ա՛ֆէրիմ տէյէրէք • պիր էզ ադչէ տէ վէրտի ։ Կէլտի Յակինեթոս Ա՛խիթար վարդա-պետին վէ քահանալարըն եանընա • օնլարա տա-ճի միւժտէ էթտի • "Պուգատար զաման տէտի չալըշտըգ • Հէլէ շիւքիւր Ա՛լլահա պիրլիք մատ-տէսինի պիճիրտիք,, • վէ օ պիրլիք քեաղատընը կեօսթէրիպ՝ "Ա՛յի տէտի արթըգ կիտին Ա՛ադըլ-կէ,, ։ Պու սեօզտէ իքէն՝ պիր քեաղատ կէթիր-տի օրայա Ֆրանսըզ թէրճիմանը քի եազմիշ ի-տի Ա՛էտիք՝ Ա՛խիթար վարդապետ, վէ գիյա-տէսիլէ մուհապկեթ կեօսթէրիպ՝ տավէթ է-տէր իտի օնու քի եանընա կէլսին ։ Ուրքտու վէ գօրգտու Ա՛խիթար վարդապետ, վէ կիթմէք իսթէմէտի ։ Ե՛աշտը Յակինեթոս քի նէյսին սէ-վինէճէք եէրէ գօրգայօր • գապիլ օլմասըգտա՝ "Կիթմէգսէն տէտի չի՛գ պու մանասթըրտան,, • օ տաճի եալվարարագ իգնին ալտը քի ագշամ վագիթինէտէք տուրսուն • կէճէ օլտուգտա՝ գաչ-տը վէ սագլանտը • վէ չօգ շէյ չէքտիքտէն սօնդ-րա՝ օ եըլ կիթտի քրիսթիան թօփրագընա վէ օրալարտա մանասթըր եափտը ։

() պիր իւշ քահանայ փեղվասըզ կիթտիլեր Ա՛ետիք վարդապետէ . օ տախի մուհասապէթ իլէ ծնլարը գապուլ էտիպ՝ "Ասթէրահնիզ տէ տի , պէն Ասիունէյէ կիտէճէյիմ՝ սիզի տէ պիլէ կէօնթիւրէյիմ,, . ծնլար տախի Ճանիւ կէօնիւլտէն խաթէտիլեր՝ զէրէ ծնտա խտի խըսըմ ապրասալարը վէ տօսթլարը . սէօզ քէսիլտիքտէ՝ պիր քէսէ աղէ ալար ծնլարտան եօլ հարձնա Ա՛նթիշտիքլէրինտէ Ասիունէյէ՝ եօլ վէրտի ծնլարա . "Ա՛յրըն տէտի Էվլէրինիզէ՝ բահաթլանըն,, :

Իւշ կիւնտէն սօնդրա չաղըլտը ծնլարը Ա՛ետիք ապշամա գարշը վէ այապլարընը զէնձիրէ գօյուպ՝ պիր օտայա հապս էթտի քի տապահ վէզիր տիվանընա չըգարսըն՝ ծ քի եէնի վէզիր ալմիշտի՝ տաը Ֆալդապան Ա՛ուսդաֆա փաշա : Պունու տույտուգլարընտա օ քահանալարըն խըսըմլարը պէշ քիշի՝ իկիտ տտամլար , կէձէ իլէ կիտիպ տիւշտիւլեր Ա՛ետիքին այաղընա վէ եալվարտըլար քի գօյ վէրսին ծնլարը , եախօտ չըգարմասըն վէզիր տիվանընա . վէ պու իշ իչին չօգ աղէ տէ վատ էթտիլեր : ()՛ըմատը իսկ՝ տալտըլար օտանըն իւզէրինէ , վէ գափույու գըրըպ իչէրի կիրտիլեր . վէ պէնձիրլէրի այագլարընտան գօփարըպ՝ չըգարտըլար ծնլարը : Պու շամաթատա էնթիշտի իւզէրլէրինէ Ա՛ետիք վարդապետ վէ ծնուն տտամլարը . վէ ծնտա հայգըրըր իքէն՝ ծնլար զօրլու գօփուպ՝ տիւշտիւլեր պանլարըն իւսթիւնէ , վէ պէնձիրիլէ վուրտուլար վէ Ա՛ետիքինտէ ծրատա տեօյտիւլեր , վէ էտպապլարընը փարչա փարչա էթտիլեր . օ իւշ

քահանայը տա ալըպ կեօղի իւրտիւլէը , վէ եօվ վէրտիլէը՝ հէմդն պուննտան դաչըն տէյերէք ։ Ասպահ օլտուգտա՝ էվէղ լէտի կիղտի Ա՛էտիք վարդապետ վէղիր տիվանընա վէ շէքվա էղտի . " Ուչ փափազ դուղմիշտիմ տէտի քի տէվլէթինիղ սահ օլմիշլէը իտի . վէ օնլարը տէմիրէ վուրմիշ հապս էղմիշ իքէն քէնտի էվիմտէ՝ պու կէձէ ծ փափազլարըն իսբսըմլարը էվիմի պասրպ զընտանըմըն գափուսունու գըրտըլար , վէ օնլարը զէնձիրտէն չէօզիւպ՝ գուրղարտըլար . վէ պէնի վէ հըզմէթքեարլարըմը տեօյտիւլէը , վէ հասպապլարըմը էրրէթըպ փարչա փարչա էղտիլէը . շիմտի սիզ շէրահաթ էյլէյին ,, ։ Ա ազէպ կէլտի վէղիր պուննու իշիղտիքտէ , " Ա՛ինքիմ սին քի տէտի զընտանըն վէ զէնձիրին օլա , վէ ատամ պաղլայըպ հապս էղմէկէ հատտին օլա . պէօյլէ տէյերէք Ա՛ն քի գանլը գույույա էնտիրսինլէը օնու . շաշտը գալտը Ա՛էտիք . վէ պիր գաչ կիւն ծրատա տուրտուգտան սօնղրա , տօգուզ քէսէ աղչէ վէրիպ Ֆէյզուլլահըն րէձասըն իլէ՝ գուրղուլտու . վէ օ պէշ քիշիտէն էօձ ալմադ իչլին՝ չօգ աղչէ հարձ էտիպ՝ օնլար իչլին գափույա արզ էղտի , վէ Ա՛ն չըգարտըպ՝ Ասանպօլա կէօնտէրտի օնլարը , վէ քիւրէկէ գօտուրտու . վէ քէնտիսի տէ կիղտի Ասանպօլա ։ Ա՛ էլաքին չայլարըն պէօյիւքլէրի՝ օնուն էտասընը չէքմէյիպ , վէ վէքիլինին էղտիքլէրինէտէ տայանամայըպ՝ կիղտիլէր Ա՛տիրմէյէ վէ շիքէայէթ էղտիլէը վէզիրէ . ծ տախի հասէքի եօլտատը Ասանպօլա քի կէղիրսին Ա՛էտիքի ։ Տարա գըսըլըպտա Ա՛էտ-

տիք՝ աղէտ գուվվէթի իւէ օյալանտըրըտը հասէ-
քիյի , վէ չափըձագ րէձա եազըը ֆէյզուլլա-
հա քի գուրթարսըն քէնտիսինի ։ ( )՝ տախի
ձէվապ եազտը , “ Այլ տէտի վէ գօրգմա . լա-
քին կէլտիկինտէ մահզար կիպի պիր քեազատ
ալասըն գատըտան , վէ ձէմաաթընտան քի սէ-
նին էյլիկինէ շէհատէթ օլսուն ,, ։ Գատը է-
ֆէնտիյէ տիւշտիւ Ա՛ետիք պու շէյ իչին . ճ տա-
խի տէտի քի “ Ա՛ր էվվէլ գայիմմագամ փա-
փազլարըն վէ ձէմաաթընա վէ եալվար ճնա .
էկէը օ կմր էտէրսէ վէրիրիմ սանա պիր էյի
քեազատ՝ քի սէնին իչինէ եարար օլա ,, . եր-
թէսի կիւնի սապահտան սուրը Ա՛ստուածածին
քիլիսէսինտէ՝ Ա՛ետիք վարդապետ՝ ձէմաաթա
կմր էտիպ տէտի՝ “ Ա՛մմքի Ա՛ուսաւորիչին իսէ՝
գափուլա վարըպ շէհատէթ էթմէն պէնիմ էյի-
լիկիմէ . վէ քիմքի պեօյլէ էթմէզսէ՝ մահրում
օլսուն Ա՛ուսաւորիչին քերէմինտէն ,, ։

Պու իշտէն կէրչի չօղու ալընտը , վէ լաքին
չօգ քիմսէլէր տէ պիրիքտիլեր կիմ տիլեր գա-
փուլա . ճնըարլա կիմ տի Ա՛ատթէոս Ասրը տէ-
տիքլերի , վէ պիր աղըշտան Հայգըրմաղա պաշ-
լատըլար՝ քի “ Պիզ Ա՛ետիք ռուհպանը էյի
պէլլիէմիշիզ , վէ ճնու պիզէ Ա՛ադրիգ պիլի-
րիզ ,, ։ Ա՛ւրքտիւ գայիմմագամ պու ձիւմհիւրին
սէսինտէն , վէ չօգ տարըլտը ։ Ա՛մր էթտի քի
ճնըարըն պեօյիւքլերի էօկիւնէ կէլսինլեր . ճնըար
տախի օձուզ քիշի չըգարտըլար գարշըսընա ,
Ա՛ատթէոս Ասրը ձիւմլէսինէ աղըզ օլարագ ։
Ասրտու ճնա գայիմմագամ , “ Այն քիմ սին ,, .
Ա՛ատթէոս ձէվապ էթտի , “ Այս Ա՛ադրիկն ,,

ջինքի Էվվէլ Ալիս կաթուղիկոսու օլմիշիտի։ "Ալիրատլըն նէ տիր ,, տէտի. Ձէվապ վէրտի Յատթէոս. Լ՚էետիք Լադրիկի իսթէրիկ ,,։ Սօրտու օնա թէքրար, "Էն մի տէվշիրտին պու հալգը պուրայա ,,. սուս տուրտուգտա Յատթէոս՝ տէտի օնա "Ինն նամօլ Ձէսարէթ էթտին պու գատար Ձիւմհիւր իլէ պու սարայա եիւրիւմէկ ,,։ Պունու տէյէրէք Էմր էթտի քի օնու վէ ծ օթուզ քիշիյի Ֆալագայա ալըն-լար. վէ պու էմրի կեօրէ հէր պիրինէ օթու-զար տէյէնէք վուրտուլար. Յատթէոս Ա-րըյա տա օթուզ պիր։

Տրշարտա օլանլար չըպուգ սէսինի լշիթտիք-լէրի կիպի՝ գաչմագ իսթէտիլէր։ Պոյ վէրմէ-տիքտէ ծնլարը՝ աղչէ վէրիպ գուրթուլտուլար վէ տարտաղան օլտուլար. վէ օպիրլէրի էվլէ-րինէ կիթտիլար. լաքին Մարը Յատթէոս վա-րըպ սըղընտը Ֆրանսըզ էլչիսինին սարայընա։ Ա է Լ՚էետիք վարդապետ իսթէտիկինի էտէմ-տինկի կիպի՝ նաչար գալըպ կիթտի Լատրնէյէ, վէ Ֆէյզուլլահըն այաղընա տիւշիւպ՝ օնուն է-լինէ գուրթուլտու ղազէպտէն։

Լաքին օնուն վէքիլի օլան Իզմիրլի Յով-հաննէս վարդապետ ղազէպ օլտու Նայլարա՝ ծնլարը Ձէրիմէյէ օղրաթմազ իլէ Ֆրէնք օլ-միշլէր տէյի. էօյլէ քի օնուն էթտիկի կիպի շիմտիյէտէք օլմիշ տէյիլ տիր. պագ Նայ Թա-րիխինտէ Ջ. 42։

1703 ՌՃՆԴ | Ո կիւնլէրտէ Յտանպօլտա պիր պէօյ-իւք չալգանտը օլտու Ֆէյզուլլահ էլչին քի օ-նու պըրագմագ իսթէրլէր իտի։ Պու խըրըլ-

թըտա իքէն օրթալըգ , Ա.ւետիք վարդապետ ալայիլե Աստանպօլա կիրմէք իսթէտի . լաքին Անքիւտաղ առաջնորդու Յովսէփ վարդապետ Ջօրլուտա գարշըլայըլ էօկիւթ վէրտիքի էթ-մէսին պու իշի . ճ տախի սօնդրա գայիլ օլուպ՝ ծնունլա վէ պիր գաչ քիշի իլէ Ա.իւչիւք Ջէք-մէճէտէն կէչտի Ասքիւտարա : Ա.յագտա օ-լան ապէր պունու տույտուգտա , ճ Նադրիպ՝ Ֆէյզուլլահըն տօսթու տուր տէյի՝ կէճէ իլէ Ասքիւտարա կիտիպ՝ գուշաթտըլար էվի : Նա-նընտա օլանլար տէտիլէր ծնա քի Ճանընը գուր-թարսըն , զէրէ ճ տաւթ գաչա պիլիր իտի . Ճէ-վապ էթտի քի՝ “ Պէնտէ՛ իքի Նադրիպլիք ման-սըպը վար , նաթըլ պըրագըպ գաչայըմ ,, . չօգ զօր էթտիքլէրինտէ , Ֆալ դուրտու , վէ Ֆալ քէն-տիսինէ ույկուն աչըլտըգտա՝ գօրգմայըն տէտի՝ պախթըմ աչըգտըր :

Նրթէսի կիւնի սապահ օլտուգտա՝ էվի գու-շատանլար՝ պէօյիւքլէրինտէն իկին ալտպ վէ Ա-ւետիք վարդապետի գուրթուպ պաղլատըլար վէ ծնուն էօկինէ կէօմիւլտիւլէր . պէօյիւքլէրի տէ թէֆթիշ էթտիքտէն սօնդրա , թօմրուշա վուրտու . վէ իքի կիւնտէն սօնդրա , Նէտի գու-լէյէ կէօնտէրիպ՝ Հապա էթտի քի գալտը ծնտա էլնպիր կիւն : Ճնուն վէքիլի Իզմիրլի Յով-հաննէս վարդապետ տէ գաչըպ՝ կիզլէնտի :

Ա.յաղա գալգան ապէր՝ տօս տօղրու կիտիպ Նտիրնէյէ փատիշահ տիքտիլէր տուլգան Ասա-դաֆանըն էէրինէ ծնուն քիւչիւք գարտաշընը տուլգան Ա.հմէտի . վէ Ֆէյզուլլահ միւֆթիյի դուրթուպ՝ էօլտուրտուլէր : Պէօյլէ հէր իշտու-

գելտիքտէն սօնդրա՝ չըգտը սուլդան Ա՛հմէտ Ադրինկտէն, վէ հէր շէյի իւլե տեօնտիւ կէլտի Յոհաննէսը, վէ պաշլատը սաֆայի խադըը իւլե սալդանաթընը սիւրմէկ։

22. Գալատա վարդապետին վէ Ա՛յնէօյին Ադրնէ օլմալարը վէ Ա՛ֆեփէյին ընէրլէրը Ադրնէվէլի Ֆանուըլընա պէօնմէսի։

Ջ. 42—43.

1705 ՌՃԾԲ } Ա՛հմէթլըդ պուլտուգտա Սոհաննէս իքի կիւնտէն սօնդրա, Ֆայլարտան պեօյիւքլերին պիր գաչը տէվլէթլին րիճալինէ տիւշիւպ՝ աղնաթոլար գափուլա Ադրիվելիք մատտեսինտէ կէչմիշլերի Ա՛ֆետիք վարդապետին կիւնէնտէ, կէրէք Սոհաննէսա օլսուն՝ կէրէք Ա՛րուսաղէմտէ։ Ա՛մմի օլտու գափուտան քի հէր շէյ տիւզելսին. էվվել Ա՛ինապա վարդապետի Ա՛րուսաղէմ եօլլասընըլար վէ քիւրսիսինէ օթուրթտուընըլար. Սոհաննէսա տախի եէնի Ադրիվ գօտուընըլար։ Պու էմրիվէ Ա՛ինապը եօլլատըլար Ա՛րուսաղէմ, վէ Սոհաննէս փատիշահ Ֆէրմանը իւլե՝ Ադրիվ գօտուըլար Գալատա վարդապետի՝ լազըմը կէյֆօկ, թիւրքճէ եըլտըրըմ։

( ) Կիւն ադշամ էզանը վագթի Ա՛թուաճաճին քիլիսէսինտէ՝ Ա՛լեքի տէտիքլերի աւագէրէց՝ բեմտէ տուրուպ՝ հապեր վէրտի Ջէմաաթա, քի "Գիլմիշ օլմընըզ՝ փատիշահըմըզդըն էմրիվէ պիզէ Ադրիվ օլտու Գալատա վար-

պապետ ,, ։ Ն՛եմանաձըն եարըսը վէ պէօյուք-
լէրի գապու էտիպ սէվինտիլէը . վէ եարըսը
Ա՛էտիքըն օլմազլըխ՝ գարշը կէլիպ՝ եէրիւյիշ
էթտիլէը աւապէրէյին իւզէրինէ վէ ծնու քեմ
տէն աշազա չէքիպ եէրէ չարփտըլար վէ տէօյ-
տիւլէը ձէքմէ վէ եուսիուգ վուրմազլըխ . հէլէ
կիւճլիլէ զայըրըլարը տէրտէրին իւզէրինէ տիւ-
շիւպ ծնու գուրթարտըլար վէ “ Պու նէ՞ տիր
էթտիկինիզ տէտիքլէրինտէ ,, ծնըլար պաշլատը-
լար պաղըրմազա քի “ Պիզ Ա՛էտիքի խաթէ-
րիչ ,, ։

Պու վէլվէլէնին հապէրի վէզիրին գուլաղընա
եէթիշտիքտէ՝ ժ սաաթ գուրթուրտու ծնըլար-
տան ծնպէշինի վէ քիւրէկէ եօլլատը . վէ չը-
գարթտը եէտի գուլէ զընտանընտան Ա՛էտիք
վարդապետի՝ քի սիւրիկիւնէ կիթսին . վասիդ-
լէրտէ էլէրինի արտընա պաղլայըպ վէ պօյնու-
նա իփ գափըպ՝ գօտուլար պիր գայըզա վէ կէօ-
թիւրտիւլէը Ա՛ղէթ առուսընա ։

Պու պէօյլէ օլտուգտա՝ Ա՛էտիքլիլէը վէ Ա՛-
էտիքին խլսըմնարը վէ անասը գափուլարա
տիւշիւպ՝ արզուհալ սունտուլար վէզիրէ՝ ծնու
գուրթարմաք իչին . վէ լաքին տիյնէմէտի վէ-
զիր . հիւնքեարա արզուհալ վէրտիլէը . հիւն-
քեար տախի վէզիրէ եօլլատը . վէզիր տէ գօվ-
տու ծնըլար ։ Ա՛զիր տէյիշիլտի վէ եէնի վէզիր
օթտուրտու Տամատ Հասան փաշա . ծնա տախի
արզուհալ վէրտիքտէ , արզուհալը ալմատը ։

Ե՛ւսիհէյէ տիւշտիւլէը Ա՛էտիքըն օլանլար
տէօրթ քիշի իչին քի ծնըլար տըր իչի պօպան .
ծնտէն իչին շէքվա քեաղատը վէրտիլէը վէզիրէ

քի ծ տեօրթ քիշի Ա՛ետիք վարդապետին կիւ-
նիւնատ քիւրէկէ կիտիպ՝ իզինսիզ ջըգտըլար
վէ սէրպէսթ կէզէյօրլար ։ Ֆագիր էլէ տի
վէզիր , վէ իշ եալան ջըգտըգտա շէքվաճիլէրի
վէրտի քիւրէկէ ։ Ինքի կիւնտէն սօնդրա՝ փատի-
շահ Ճամիյէ կիտէրկէն՝ Ա՛ետիքլիլէրտէն ինքի
քիշի արզուհալ վէրտիլէր քի՝՝ Իլէլթ իմիզտէն
չօղու վէ Ղադրիկիմիզ տախի Ֆէրնք օլմիշլէր ,,։
փատիշահ ընդրա էյրի պագրպ , ծ սահաթ քիւ-
րէկէ եօլլատը ընդրը ։ Պէօյլէ օլտուգտա՝ պիր
պէօյուք գարըշըպլըգ տիւշտիւ Ա՛ետիքլիլէրէ ,
վէ պիր վիլայէթ տիր գօփտու ։ Նմն էլէ տի վէ-
զիր քի պուլտունդար ծ վիլայէթ էօնիւլէրինն պաշ
լարընը . պէշինի պուլուպ գուլ տուրդար վէ վէ-
զիրին էմրիկիլէ գատրպա կէօնդիւրտիւլէր . ան-
լարտան պիրի իտի Ա՛բրահամ վարդապետ լա-
զարը Պուրթ՝ ինքի տէ քահանայ վէ ինքի աշ-
խարհական ։ Պատը չաղըրտը Իսլամընն պիր
գաչ պէօյուքլէրինի վէ փափազլարընն պիր գա-
ջընը վէ սօրտու ընդրա , ,,Ա՛ի՞ էտէրլէր պուն-
լար պու շէհիրտէ ,,։ ընդար տախի պիր աղըշ-
տան տէտիլէր . ,, Պունլարընն իշի Ճէմաաթը
ալթիսուն էվտէք տիր ,, ։ Պատը տախի իլամ
էտիպ եօլլատը վէզիրէ . վէզիր տէ էմր էյտի
քի Ֆօնդագայա ալընդար ընդարը քէնտի հուզու-
րունտա ։ Ա՛բրահամ վուրտուլար ինքի եիւզ ան-
պիր տէյէնէք , քահանալարա էքսիք , վէ աշ-
խարհականլարա ընդարտան էքսիճէք . վէ Ճէլ-
լատլար վուրտուգճա՝ վէզիրին չուհաատլարը
տէրլէյիտի . ,, Ցույանմըսընըզ , էօկիւմի օլտուն
սիզէ , չիմանէն սօնդրա՝ կէրի տուրուն վիլայէթ

գօփարմատան . սիզ փափազըմըզ՝ վէ կէրէկ տիր սիզէ՝ հալգը նասահաթ իլէ տիւզէնլիքտէ սագլամագ , տէյիլ քի Ձէմաաթը պիրի պիրինէ գաթըլ ալթիւաթ էթմէք ,, : Վէօթէկի եէ-տիրտիքտէն սօնղրա՝ գծյվէրտիլէը օնլարը :

1704 ՌՃՆԴ } Ովէք տուրմայըպ Ե՛էտիքլիլէը՝ միւշա-վէրէ էթ տիլէը քինէ՛ եափալըմ Ե՛էտիքի գուր-թարմագ իչէին . օնլարտան պիրի Ներսէս վար-դապետ Ստանպօլը՝ քի էյի աղչէսի վար իտի , օնլարա տէտի քի պու իչ փարայիլէ պիթէը . վէ պու պահանա իլէ օնլարտան պիր էզ աղչէ տէվ-շիրիպ , գափուլարը եափտը . հօյլէ քի Ե՛էտիք վարդապետի տեօնտիւրմէք եէրէ՝ Վալուստ վարդապետի մանսըպլընտան տիւշիւրիւպ քէն-տիսի Նադիրիգ օլտու վէ Վալուստու Ֆըրէնք չաշըտը տըր տէյի քիւրէկէ վէրտի, օն այ Նադ-րիգլիք էթ տիքտէն սօնղրա :

1705 ՌՃՆԵ } Պանտան կիւնէ եէնի վէլվէլէ գօփ-տու . վէրէ Ե՛էտիքլիլէը Ե՛էտիքտէն վազ կէչ-մէյիպ օրթալըղը ալթիւաթ էտէրլէրիտի : Պադ-տը կէօրտիւ Նայ պէօյիւքլէրի քի ռահաթլըգ պուլամայօրլար , վէզիրէ տիւշտիւլէը վէ տիլէ-տիլէը օնտան քի Ե՛էտիք վարդապետի տեօն-տիւրսիւն : “ Փիւշման օլուրսունուզ ,, տէտի վէզիր . վէ լաքին չիւնքի Թաձիզ օլմըշլէրտի Ե՛էտիքլիլէրին էլինտէն՝ թէքրար ըէձա էտիպ տեօնտիւրտիւլէը օնու վէ Նադրիգ էթտիլէը՝ պու շարդ իլէ քի իչ գարըշտըրմասըն :

Ա՛ֆ ֆայտա, օէվվէլքինտէն զիյատէ գուտու-տու . վէ թէքրար Տիարպէքիրլի Մինաա վար-դապետին էլինտէն Ալուսաղէմ Նադրիգլիկինի

ալըպ՝ սիւրտիւ ծնու Պրպրըզ ատասընա վէ օ տա-
խի օրատա էօլտիւ։ Ցիւշտիւ սօնդըա Հայլարըն
պէօյիւքլէրի իլէ վէ չօփ շէյ գափտը ծնլարտան.
քիմտէն քի ալամատը իսկ՝ Ֆըրէնք տիր տէյի
պիւհթան էտիպ Ճէրիմէյէ օղրատըը իտի։
Պէօյլէ էթտի պիրինէ տէ քի Ֆրանսըզ էլչի-
սինին տօսթու վէ սէվկիլիսի իտի. էլչի օնա
սիթէմ էօլտատը Թաղիր էթմէկ իլէ. Ա՛էտիք
տէ չըգըշ իլէ Ճէվապ վէրտիքտէ՝ էլչի Հապէր
վէրտի գափույա շիքեայէթ էտէրէք։ Պունու
տույտուգտա Հայլարըն պէօյիւքլէրի՝ պու պիր
Ֆուրսաթ տըր տէյէրէք՝ ծնլարտան օթուզ քի-
շի պիր օլուպ արզուհալ վէրտիլէր վէզիրէ՝ տատ
ու Ֆիրեատ էտէրէք Ա՛էտիքին էլինտէն։

Ծաղըրտը վէզիր Ա՛էտիքի հուզուրունա.
“Ա՛կն տէյիլմիսին տէտի քի ղայըըլարընտան
շիքեայէթ էտէրիտին Ֆըրէնք օլմիշլէր տէյի.
շիմտի Ֆրէնքլէրէ պաշ օլմազ մը իսթէրսին.
նէ՞ իշին վար սէնին Ֆըրէնք էլչիսինիլէ,,։ Ո
տախի սուչունու գափատայըմ տէր իքէն՝ ազար-
լատը վէզիր վէ ծրատա էրգըպ տէօյտիւրտիւ.
Ռադրիգլիկինիտէ ալըպ սիւրտիւ ծնու Պօղչա
ատասընա։

Ո՛րատա պիր գաչ կիւն տուրտուգտան սօնդ-
րա կիթտի Ա՛իսինայա վէ օնտան Ֆրանսայա,
վէ սաքին օլտու Ա՛ատրիկա շէհրինտէ վէ
Ֆրանսըզաց էօյրէնիպ՝ մէքեանընը էթտի։ Ա-
փուչին կրօնաւորըտըն մանասթըրընտա, վէ
օնլարտան լայէթ վէ հիւրմէթ կէօրիւպ՝ սըգ-
լաշտը օնլարա։ Ա՛յ է օնլարըն ուսհանի էօլըտը-
նա պագարագ վէ սըգլէթիլի ըհտիաճլէրինէ

շաշարագ , քէնտինէ կէլտի վէ էմթիքէրինի ֆիքրինէ կէմէխրիպ՝ պաշլատը կէչէն կիւնլէրինի աղլամազա . վէ Թեօպէ իսմէխղֆար էտիպ գու-զույա տեօնտիւ վէ էյի ամէլլէր գազանտը . էն սօնդուննտա պեօյիւք հավէնա իլէ օնլարըն քիս-վէմինի տախի կէյտի վէ էձնէլի եէմէխշիպ էյի-ձէ էօլտիւ :

23 . Ա՛ղէասանդը կամուղէնօսո՛ն վէ Ա՛ռպուածա-պուրո՛ն վագիլէէրէ , վէ Ա՛-եպէ վարդապետըն սօնդըա օլուրան Ա՛ատրիփլէէրին էնպէյլէէրէ :

Զ. 43—45.

1708 ՌՉՈԴ } ( ) Էրլ քի Ա՛էտիք վարդապետ սիւ-բիւլտիւ , էօլտիւ Ա՛ահապետ կամուղիկոս 14 սէնէ հայրապետլիք էմթիքտէն սօնդրա , վէ Ա՛ջմիածին քիւրսիսի պիր եըլտան զիյատէ պօշ գալտը . զէրէ միաբանլար ուչմատըլար սէչմէկէ պիրիսինի :

1707 ՌՉՈԶ } Ա՛ղէքսանդը՝ Ջուղա շէհրինտէն՝ միլ-լէթին իրատէթի իլէ Ա՛ահապետին եէրինէ կէչիպ կամուղիկոս օլտու Ա՛ջմիածինտէ : Պու՝ էվվէլտէն քամուղիկլէրէ գալըշը իտի , վէ Ջուա-մա քիւրսիսինէ . Համթա պիր քիւչիւք քի-թապ տախի եափտը օնլարա գալըշը քի օնուն ձէվապընը եազտը Մոեփաննոս Ղաշաեցի տէ-տիքլէրի պիր ալիմ տիւնեավի քիմնէ : Ա՛մմա կամուղիկոս օլտուգտա ծ գալըշը օլմասընը պը-րագըպ , պեօյիւք մուհապպէթ կէօսթէրտի Ջուա-մա քիւրսիսինէ , վէ իդաէթ քէաղասը եազտը օնպիրինձի Ալէքսէս սրբազան Փափա՝ միլլէթին գարաֆընտան :

Կէլէլիմ չիմոի Սանապօլ Նադրիգլերինին նագլինէ ։

Նիհէքի եազարդ եօգարտա՝ Գայաէրլի Մատթէոս վարդապետ Սարը տէտիքլերի՝ գաչ-միչիտի Ֆրանսըզ սարայընա՝ Ուէտիք վարդապետին սէպէպինատէն . վէ չիւնքի Ֆրանսըզ էլչիսինին տավաձըլըղը սէպէպ օլտու Ուէտիքին սիւրիւլմէսինէ , ոնուն արզ էթմէկի իլէ Նադրիգ օլտու Մատթէոս Սարը ։ Ու Էլչին Ուէտիքլիլէր այաղա գալզըպ իքի այտան ասնղրա էնտիրտիլէր ոնու մանսըպընտան վէ ոնուն եէրինէ կէչիրտիլէր ։ Իւլգանձինամ Գովհաննէս վարդապետի ։ Ցեօրթ այտան ասնղրա օնա գարշը կէլտիլէր՝ Ուէտիքլիլէրէ զըտտ օլանլար վէ ոնու ապէ էթտիրիպ՝ ոնուն եէրինէ Նադրիգ էթտիլէր Մ՚իքայէլ ատլը Աարփուղլու տէրտէրին պիրինի ։ Անքիզ այտան ասնղրա ոնու տախ տիւշիւրիւպ՝ գօտուլար Ակինէլ Ահակ վարդապետի Նպուչեխ քեօյիւնատէն ։

1707 ՌՉԾԶ } Ը՝ կիւնէերտէ Իզմիրլի Գովհաննէս վարդապետ քի սիւրկիւնտէ իտի՝ տեօնտիւ Սանապօլս . վէ չիւնքի Ուէտիքլիլէր ոնուլա պիր իտի , էօթէյէ պէրիյէ տիւշիւպ՝ էնտիրտիլէր Ահակը , վէ գօտուլար ՚Իզմիրլի Գովհաննէս ։ Ը տախի պաշլատը փէրվասըզ Ուէտիք վարդապետին եօլունա կիթմէկէ վէ ոնու կէչտի պիլէ ։

Պեօյլէ օլտուգտա՝ քաթոլիկլէր ոնուն էթտիքլէրինատէն իքրահ էտիպ, Հայլարտան այրըլտըլար , էօյլէ քի Ալթըդ կիթմէզլէրիտի քիլիսէլէրինէ . իլլա Ֆըրէնք քիլիսէսինէ կիտէրլէր

իսի . պեօյլէՀ խուսուսմէթ տիւշիու ապալա-
ըընա , վէ նթի գարաֆտան տախի գըզըլշըըրան-
լար չօզալար : Պաղի քիմսէլէր տէ՝ կէրէք քա-
հանայ կէրէք աշխարհական քի Նայ քիլիսէ-
սինտէ իտիլէր՝ քաթոլիկլէր գարաֆընտա օլ-
մաղ իլէ՝ Թաղիր էտէրլէր իտի գավզա գըզըլշ-
տըրան եարամազլարա , վէ Հահտ էտէրլէր իտի՝
քի շու խուսուսմէթ սէպէպինէ օրԹալըգտան
գալտըրմընալար :

Պոնդարտան պիրի իտի տէր Կոմիտաս Վէո-
միւրՀի օղլու՝ Այուեմիա չէլէպինին քիւչիւք գար-
տաշը , տէր Ա՝արտիրոսուն օղլու : Պու տէր Կո-
միտաս սուրբ Վէհրոգ քիլիսէսինտէ նամնատ
պիր քահանայ իտի , ֆաղիլէԹլիր իլէ տօնան-
մըշ՝ ապրըլը վէ սէօզ սահասը , վէ Հիւմլէնին
սէվկիւլիւսի պիր քիմսէ : Վրագանըգ Հասէտ
էԹտիլէր պունա պիր գաչ քահանայ վէ աշխար-
Հական վէ նիֆաղ էԹմէկիլէ՝ ծնա իսամ էԹ-
տիլէր Իզմիրլի Յովհաննէս Վատրիկի . վէ ու-
ղրափառլըգ իչին ծնու Հաբիմլէր վէ զաիֆլէր
էլինէ վէրտիլէր , վէ էն սօնդուննա մարտի-
րոս էԹտիլէր , վէ սէպէպ օլտուղար քի՝ պաղի-
լէրի տէ տինտէն չըգտը . պագ ծնուն Հիբէայէ-
սինէ Նայ Թարիխինտէ . Ղ. 43 :

1708 Նատտէն զիյատէ իշ դուԹտուգտա
Իզմիրլի Յովհաննէս , ՀէմսաԹ գաղԹ կէ-
Թիրմէյինտ՝ աԹտըղար ծնու Վատրիգլիքտէն ,
վէ եէրինէ կէչիրտիլէր Թէքբուր Ղատուչէխլի
Սահակ վարդապետի . ժ տախի ԹէքՔ տուրմազ
պիր քիմսէ օլմազ իլէ՝ պաշլատը գօվալամազտա
քաթոլիկլէրի Վէրինէ օլմիշլէր տէյի . վէ պու

ին իչին իւչ քէրդ վէզիր տիվանընա ջըղտը վի վէզիր տախտ օնու գօվառու , վէ Ֆէր էլճաի քի օնտան սօնղրա գափուչա շէքլա էլճէհէն ։

Պիր էզ վագիթաէն սօնղրա էլ սալտը Սահակ՝ Ֆէնէրպահչէ առաջնորդունա վէ տիւշիւրտիւ մանասպէնտան ։ Ո՛տախի Ստանպօլա կէլսէ վէ չօգ քիմսէ իլէ պիր օլուպ՝ ջըղտը վէզիր տիվանընա վէ իսպաճ էլճաի քի Սահակ Կադըկիւմիզ Ֆընդընք օլմիշ . վէզիր ատ օնու Կադըկիւղիք մանասպէնտան ազէ էտիպ՝ Ֆէրման Ճէմաաթա քի օնուն եէրինէ պիր գայըսընը կէօսթէրմինէր ։ Պէօյիւքէր կէլի տուրտուպ պիրինի պուլմազա . զէրէ օսանըպ պէզար օլմիշէր իտի , վէ օպիրէրի տէ պիլմէզէր իտի քիմի սէչմինէր ։

1714 ՈՒՃԿԴ ՝ Ո՛տախի էկրատ Ստանպօլտա սաքին էնդիր իտի Ակնձէլի Յովհաննէս աբէզաքի Փոթընտարտա վէ քիւՀանտարտա էաճաար իտի , պունու կէօսթէրտիկէր էքմէքճիկէր . լաքին չօգ քիմսէ պունու իսթէմիէճէք , պու տախտ պիր կիւն Պատուաճաճին քիլիսէսինտէ էօյլէ պիր ուսլուձա վազ էճաի քի Ճիւմլէսի Հայրան օլուպ՝ պունու Կադըկ էճաիկէր ։

Պու Յովհաննէս տէ թէք տուրմայըպ՝ պաշլատը քաճոլիկլէրի գօվալամազա ։ Ընդա տախտ արճըգ տայանմամըշտա , ծրմայաճագ իլէ էլ վուրուպ , քէնտիլէրինէ պաշպաճա Կադըկ գօմագ վէ պաշպաճա քիլիսէ էտինմէք իսթէմիէրը քի ուահատ կէչինմինէր ։ Ո՛չ թէրսինէ վարտըգտա՝ չօգու պէլայա օղրատը , քիմիսի տէ զընատանա գօնատու . քիմի քիւլէքտէ չէրիսի տու

վէ պաղիլէրի տէ տինատէն չըգտըլըր · պաղ Հայ Թաըիխինատէ · ՁԼ· 44 : Պու սէպէպտէն էօԹիւրի ղայրը շէհիրլէրտէ տէ չօղու գազայա օղրատը վէ չօղու դուԹուլտու :

Պու իշլէրէ ամալա գայիլ տէյին իտի Ա՛ձէբատանդը կաԹուղիկոս վէ իշիԹտիքտէ աձըրպ վէ աղլայըպ եաշ տեօքէր իտի · պունուն տաիխ էձէլի եէԹիշի՝ էօլտիւ 8 սէնէ կաԹուղիկոսլըգ էԹտիքտէն սօնղրա :

1718 Ռ՚ձԿԸ } Ա՛դտուածատուր Համատանըլը՝ Ա՛ձէբատանդրըն էօլմէսինտէն ալԹը այ կէչտիքտէն սօնղրա կաԹուղիկոս օլտու Ա՛ջմիածինտէ վէ քիւրսիյէ ճԹուլտուղու կիսպի՝ տօնաԹատը Ա՛ջմիածին քիլիսէսինին իչինի Թիւրլիւ Թիւրլիւ ըէնկլի վէ եալտըզլը զիյնէԹլէր իլէ · վէ ուզագ եէրտէն էյի մէրմէր դաշլար կէԹիրտիպ , եադըշըգլը վէ կիւզէլ տօնաԹատը աալը էլման փեղ տէտիքլէրի եէրի, վէ ղայրը չօգ չէյլէր տէ տիւզտիւ :

24 · Ա՛րուսաղէմէ օլան ատըբ Հակոբ մանասէրըն պօրձուանուն էօփէնտիսի :

Ջ· 46 ·

Ա՛ջմիածին սէվինիպ տուրուր իքէն՝ ատըբ Հակոբ մանասԹըրը Ա՛րուսաղէմտէ աղլայըպ եաշ տեօքէր իտի · զէրէ աղըր պօրձ իչինէ զարպ օլմիշ իտի ծ գատար քի պօրձ սահապլարը մանասԹրը սաԹ աձապ օլմիշլէր իտի : ( )՝ կիւնհիրտէ կէլտի Ա տանպօլա ատըբ Ա արապէտ միսը

1715 Ռ՚ձԿԲ }

բանվարընտան պիրիսի Նադեշդի եանի Պիտ-
լիսլի Յովհաննէս վարդապետ ։ Պու չիւնքի պիր
ագըլըը քիմսե իտի՝ Աստանպօլտա օլան Նայլա-
րըն պեօյիւքլէրի եօլլատըլար պունու Նրուսա-
ղէմ քի պօրձուն պիր չարխինի պուլա ։ Յով-
հաննէս վարդապետ տէ ծրայա կիտիպ սեօյլէշ-
տի պօրձ սահապլարը իլէ վէ քէֆիլ օլարագ
քեաղատ ալտը վէ քեաղատ վէրտի ծնտա օլան
զապիդին էմրի իլէ քի տեօրթ սէնէյէտէք թէ-
մամձա էօտէսին ծ պօրձու . վէ ծ սուրբ Յակո-
բուն միհիրինի՝ քի ծնուռնլա թէմէսսիլքլերի
միհիրլերլերը իտի՝ գըրըպ փարչա փարչա էլթտի
վէ Աստանպօլա կէլիպ նագլ էլթտի կեօրտիւկի իշ-
լէրի վէ "Նկեր իսթէրսէնիզ տէտի քի պու պօրձ
էօտէնսին , կէրէք տիր քի ծրայա պիր պաշգա
{1715 ՌՃԿԴ} Նադրիգ գոյասընըզ ,, ։ Պու շէյխ Ձիւմլէսի
պէյէնիպ՝ քէնտիսինի Աստանպօլ Նադրիկի էլթ-
մէք իսթէտիլէր քի իշի պաշա չըղարսըն . լաքին
ծ գապուլ էլթմէտի . "Նկեր սիզ տէտի պէնի
Նադրիգ էտիպ՝ պիր եըլտան սօնղրա էնտիրիր-
սէնիզ պէննէրէտէն էօտէյէ պիլիրիմ օպօրձու ,,
Ընլար տախի սեօզ վէրիպ՝ պեօյլէ իշ էլթմէյիզ
տէյի՝ Նադրիգ էլթտիլէր ծնու՝ հէնիզ եախ-
կոպաս տէյիլ իքէն , օ քի Պոլոտ տէնիլտի ։ Նր-
թէսի կիւնին սապահըսը քէնտիսի պատարագ
էտէր իքէն , Պէրիպոր վարդապետի քի սուրբ
Կարապետ առաջնորդու իտի՝ Նրուսաղէմ
Նադրիկի տէյի զիքր էլթտի ։ Ու Նայլարըն
պեօյիւքլէրի ծ կիւն իքի ֆէրմանն ալտըլար հիւն
քեարատան . պիրի Յովհաննէսին Նադրիգ օլ
մասը իչին , վէ ծպիրիսի Պէրիպոր վարդապետին ,
վէ կիւթիւրլթտիլէր ծնու Աստանպօլա ։

1717 Ռ.ՉԿԶ } Պու իբի վարդապետ Հատտէն զկիյա-
տէ չալըշարագ , ժ պօրձու Էօտէտիլէը . Յով-
հաննէս՝ վազ էթմէք վէ կէզմէքլէ , վէ Կրի-
գոր՝ շաշըլաձագ պիր շէյ իլէ . վէրէ պօյնունա
տէմիր զէնձիր գապըպ՝ ահտ էթտի Ա.լահա
քի ջըգարմասըն օնու պօյնունտան Թա քի Ա.լ-
լահ քէնտի քէրէմինի կէօսթէրէ Հրուսա-
ղէմ : Պէօյլէձէ զէնձիր պօյնունտա եօլթու
կիւնլէրինտէ Ա.ստուածածին քիլիսէսինին գա-
փուսունտա տուրուպ՝ քէրէմ տիլէր իտի . վէ
ջոգ շէյ տէվէլիրիպ Հրուսաղէմ պօրձունա եա-
թըրըր իտի . պունու պէօյլէ էթմէկ իլէ՝ ատը
գալըր Զէնձիրլի վարդապետ վէ պու զէնձիր
պօյնունտա գալտը սէքիզ եըլ Թա քի Հարա-
պետ կաթուղիկոս վէ Յովհաննէս Հոլոտ ջը-
գարտըլար օնու պօյնունտան :

1718 Ռ.ՉԿԷ } Պունլար պու իշտէ իբէն պիր պէօյուք
եանըլըն օլտու Ստանպօլտա Ան գափանըն-
տան Ընար տիպլինէտէք վէ սիւրտիւ օթուզ տե-
օրէթ սաաթ . էլլի պին էվ վէ վաֆիլր ատամ եանտը .
պունլարլա պէրապէր եանտը Կումգափուտա
Ա.ստուածածին քիլիսէսի տէ . վէ պու իբի վար-
դապետ սուրբ Ա.ստուածածինին եարտըմընա
սըղընըպ վէ իշէ էլ վուրուպ էէնիտէն եափտը-
լար օնու՝ քէնտիլէրի տախի Թօփրագ վէ չամուր
իչինտէ չալըշարագ :

Էվէր իշ տիւզէլտիքտէ՝ կէթտի Կրիգոր վար-
դապետ Հրուսաղէմ վէ ջոգ շէյլէր եափտը
օլտատա . պագ Էոյ Թարիխինտէ . Ջ . 46 , Պուն-
ձիլէյին Յովհաննէս վարդապետ տէ ռահաթ-
լըգ պուլուպ ջոգ իշ կէօրտու . վէ Պալըգտա

օլան Հրեշտակապետ քիլիսէի եանտըգտա՝ շեօհրէթլի եափտը սկնէ 1730։ Ամէնօրհն-տէն պեօյիւկի պու օլտու քի | ուսաւորիչ քիլիսէի եանտըգտա Կալատա եանղընընտա՝ թէ-մէլինտէն քեաւկիր պինա եափտը ծու իւսթի գուրշուն հօրթիւլիս սկնէ 1732· ՌՃՁԱ։ Ա՛հարկէ տէ աչտը | ուսքիւտար վանքընտա վէ չօգ շայիրտլէր չըգարտը, չօգ քիթապլար տա թէրճիւմէ էթտիրտի | աթինտէն Հայ տիլը-1730 ՌՃԿԹ } նէ։ | Հինիտէն վէլլէլէ տիւշտիւքտէ մը-լէթ իչինէ՝ չալըշտը ռահաթլըգ էթմէկէ Յով-հաննէս վարդապետ քաթողիկլէրէ եալվարմագ-լա՝ քի Հայ քիլիսէսինէ կէլսինլէր պարէ եօր-թու կիւնլէրինտէ, ծլմատըգտա՝ ֆէրման չը-գարթտը ծնլարը գօվալամաղա Հէր եէրտէն. պու սէպէպտէն չօգ ազչէ թէլէֆ օլտու իչի գարագ-տան վէ քաթոլիկլէր կիւթտիքճէ չօղալտը։ Պակ Հայ Թարիխինտէ· Ջ· 46։

25· Պաֆոնը Պաւէն պէյին էլչիւլէրի։

Ջ· 48 — 49·

1732 ՌՃՀԲ } Պու վագիթլէրտէ Հայաստան ակմէթ-լէրինտէ՝ Ամինիք վիլայէթինտէ վէ Ա՛ղցախ-տա վէ Վայոտակարանտա, պէյլէր վէ փաշալար իչինտէ պիր պէօյիւք կիւրիւլթիւ գօփտու, պիր պիրի իլէ ձէնք էթմէքլէ վէ պիր պիրինի գըր-մագլա, Հօյլէ քի ալթը իւսթիւնէ կէլտի ծ ակմէթլէրին· վէ Հայլար արայա կիտիպ չօգ սըգ-լէթ չէքտիլէր, իւաւաւա ծնլար քի Ամինիքտէ

վէ Ա՛բցախտա սաքինչէնիր իտի, եանի Վա-
փանտա օլանլար. ծ գատար քի տայանամայըպ
տիշտիւլէր Ալուձիլէրին պէօյիւկինէ՝ ատը
Շ ահնավուզ։ Ո՛ տախի չաղըրտը եանընա
քէնտի սէրտաքէրինի ատը Վաւիթ՝ ատը Նայկ
սօյունտան՝ Ալինիք վիլայէթինտէն Վափանը
պիր պահատըր քիմսէ, վէ սէօյլէշտի ծնունլա
պու իշ իչին։ Ա՛ան իւ կէ օնիւլտէն պօյնունա ալ-
տը Վաւիթ պու իշի վէ Ալուձիսէթ անտա օլան
Նայլարտան գըրգ իկիտ սէչիպ ալտը կիթտի
Վափանա վէ Շ նհէր շէհրինտէ օթուրուպ՝
հապէր սալտը Վափանըլտըգտա վէ տուրտու
ծնլարա քի քէնտիսի կէլմիշ օ սէմթլէրի տիւշ-
ման էլինտէն գուրթարմագա։ Պունու իչին-
տիքլէրինտէ Նայլար՝ չօգ սէվինտիլէր վէ տէօրթ
եիւզ իկիտ կէլիպ պիրիքտիլէր ծնուն եանընա.
օ տախի պուընլարա սէրտաքէր էթտի Ա՝խիթար
ատը պիրինի՝ քի գուվվէթինէ էէթիչէն եօզ
իտի. ասքէրի իքի պինի աշտրգտա՝ իքինճի սէ-
րտաքէր էթտի տէր Ա՛էետիքի օ քի Ա՝էվիք
Պարտագան տէտիքլէրի պիր պէօյիւկիւն կիւ-
վէյիսի իտի. էօյլէ պիր քիմսէ քի պինլէրճէ
ասքէր իչինէ կիրիպ՝ եէնէր վէ եէնիկիմէզ իտի։

Վաւիթ ին ասքէրի չօղալտըգտա՝ եիւզ պաշը-
լար վէ պին պաշըլար վէ ղայրը սէրտաքէրլէր
տիքտի. Նալիճոր շէհրինտէ պիր մէթին ա-
լընմագ գալէ եափտը, վէ տիւշմանլարընը գօվա-
լայարագ վէ գըյարագ էլինէ ալտը օ սէմթլէ-
րի վէ ղայրը չօգ եէրլէր գապդ էթտի։ Ա՛ն
լաքին տիւշմանլար՝ քի Նայճա այլպէյ տէրինճ՝
Համսիգ հիսապլըգ ասքէրինէ եիւրիւտիւլէր

{1730 ՈՃՀԲ} Դաւիթին թօփրաղընա ։ Պունու կեօղ-
տիւքլերինաէ Դաւիթիլէ պիր օլան Հայլար՝
տալտաղան օղուլ կիլմտիլեր վէ պիր օլտուլար
տիւշմանլարըա վէ Դաւիթ գալտը Հալիճորտա
Եալընըզ ճն եէտի նէֆէր ասքէր իլէ . կէլիպ
եէթիշտիլեր զայըրլարը տախի պիր գաչ նէֆէր
ասքէրիլէ . հէրհէփ օլտուլար տէօրթ եիւզ էլլի
իւչ քիշի ։ Պունլար եէքտիլ օղուլ սապահտան
կիլմտիլեր քիլիսէյէ վէ Ճիւմլէսի տէ խոստո-
վանանք օղուլ սրբօլմիւն ալտրլար վէ գալէյէ
զահրէ տէվշիրիպ Ճէնկէ Հազըրլանտըլար ։

Ցիւշման տույտուգտա Դաւիթին Հազըր-
լանմասընը՝ պիր պէօլիւք ասքէր եօլլատը ծնուն
իւզէրինէ . վէ լաքին տիւշմանլա պիլէ օլան
Հայլար տէտիլեր քի "Մէզ ասքէրիլէ Դաւիթ
եէնկիլմէզ . չօգ օլուրսագ՝ եէնէ պիլիրիզ ։" Պու
սէօզ իլէ հէփ պիր օլտու տիւշմանլար , Հայ-
լարտան տախի չօգ իկիտ քիմսէլեր եէթիշտիլեր
ծնլարա . Ճիւմլէնին սայըսը եէթ միլլին ասքէր՝
հըզմէթ էտէնլէրտէն զայրի . գօփ թիւֆէնք
տէրսէն՝ զայրը սիլահ փուսատլարըա՝ չաշըլաճագ
պիր շէյ ։

Պունլար հէփ իլէրի կէլէրէք՝ օրտուլարընը
գուրտուլար Հալիճորուն գարշըսընտա չայքէնա-
րընտա՝ պէօյիւք փէրհիլին ծնիքինձի կիւնի , վէ
իւչիւնձի կիւնի գարշըյա կէչիպ՝ գուշաթտըլար
գալէյի վէ սըրսա սըրսա տուրուպ պաշլատըլար Ճէնք
եէթմէկէ գօփ վէ գումպարա իլէ , թիւֆէնքլէ
վէ սափանըլա՝ ալէթը կիւն ։ Դալէտէ օլանլար
տախի սէսսիզ շամաթասըզ Ճէնք էտիպ՝ եըգ-
տըլար պիր գաչընը տիւշմանլարտան՝ կիւնտէ

իւչ եիւզ գատար, վէ քէնտիլերինաէն ճ ալթը կիւնատէ սէքիզ քիշի տիւշտիւ։ Պապտը կէօրտիւ տիւշման քի պիր շէյ կաճմէյօր գալէյէ վէ ձէնք կէձիքէձէնք՝ իկիրմի ալթը իսքէլէ գուրտուպ ներ-տիվէն դարզընա՝ պէօյիւք վէ իւքսէք պինա՝ վէ քէնտիլերի՛ իւչ պէօլիւք օլուպ՝ պօրու չալարագ իւչ գարաֆտան իլերի սիւրտիւլէր ճ իսքէլէլերի, վէ եանաշալըրըպ տայատըլար ծնլարը գալէ տու-վարընա վէ ձիւմլէսի պիր ազըզտան Հայգըրտ-րագ պաշլատըլար էօգարը եիւրիւմէկէ։ Պունլար Հազըրլանտըգտա՝ էմմ էթտի Պաւիթ քի ծրատա օլան եպիսկոպոսլար վէ քահանալար՝ չանկ չալըպ տուվա էթմինլեր քիլիսէտէ. պուն-ձիլէյին գըրդ կուսանք վար իտի ծրատա պիր վանքտա պէքիր գըզլար՝ ծնլար տախի տուվա էթմէկէ պաշլատըլար։ Ա՛ն պունլար Հ՛ինդիզ տուվատա իքէն՝ իւչ պէօլիւք էթտի Պաւիթ քէնտի աաքէրինի տիւշմանլըն իւչ պէօլիւկինէ գարշը. պէօյլէձէ տիւզէրէք տիւշման եօգարը չըգտըգձա՝ պունլար Թիւֆէնքլէ աշագա եը-գալար իտի ծնլարը, վէ լաքին Հ՛էր նէ գատար պունլար իկիտիլքլէ ծնլարը տիւշիւրիւլէր իտի, ճ գատար ծնլար Հիւճում էթմէկ իլէ իչէրի կիրմէկէ չալըշըրլար իտի. էօյլէ քի գալէ իւզ-րինտէ օլանլար գըլըձլա գըրատըլար իտի ծնլարը, վէ քիմինի օրԹատընտան պիչակ՝ չալը չըրփը կիսպի աշագա տէօքէլլէր իտի. իշ ուզանտըգտա լէշիլէ տօլտու գալէնինն իւչ գարաֆը։ Ա՛ն չիւն-քի ծնլար չօղ իտի վէ պունլար փիք ազ վէ ձէնք սըդլէԹի տէ իւչ գարաֆտան օլմազ իլէ՝ գու-վէԹլէրինի էէթ իշտիրմէկէ օլտուլար. տաակ

ակքիզէ վարարգտա վէ ձէնք էհվալի տէ գու-
թուշուպ ալէվլէնտիքտէ , Ա՛ւետիք վէ Ա՛խ-
թար սէա էթտիլէր Դաւիթէ քի պիր էզ զնյա-
տէձէ տայանըլնալար • քէնտիլէրի տէ կիզլի գա-
փուտան իւչ իւզ քիշի իլէ ամհանարզ եալըն գը-
լըձ եիւրիւտիւլէր տիւշմանլըն էվվէլքի պէօլիւ-
կի իւզէրինէ վէ ազգընլըգլա պաշլատըլար օնլա-
րը գըրմաղա : ( )նլար տախի շաշըպ նամըլ իշ
օլտու տէյի տիւշտիւլէր իքինճի վէ իւչինճի
պէօլիւկէ , “ Յայլար պիզի պատը ,, տէյի պա-
ղըրմագլա, վէ հէփիսի տէ գօրգուլարընտան հէփ
շէյլէրինի պըրագըպ տաշրտաղան գաչտըլար :
Յայլար տա տիւշիւպ արտլարընձա՝ պիր գաչընը
գըրտըլար • հէփ գըրըլանլարըն սայրսը օլտու
օն իւչ պին քիշի • ալտըլար եիւզ գըրդ սէքիզ
պայրագ վէ ղայրը տօյուտնուգ չօգ վէ Յալիճորա
կէօթիւրիւպ՝ շիւքր էթտիլէր Ա՛լլահա : Ցաղը-
լան սաքէր էօթէչէ պէրիչէ տիւշիւպ , քիմի
գաչտը վէ քիմի տէ Ա՛եղրի շէհրինէ պէրիքտէ :
Պունու Դաւիթ տուչտուգտա եօլտատը Ա՛ե-
տիքի վէ Ա՛խիթարը ալթմըշ ալթը պահատըր
քիմնէ իլէ , վէ օնլար Ա՛եղրիչէ եապլաշտըգլա-
րընտա ալթմըշ տեօրտինճի օրատա պըրագըպ՝
սըմարլատըլար օնլարա քի սապահ էրքէն եէ-
թիշինլեր Ա՛եղրիչէ վէ քէնտիլէրի իքի քիշի
ալըպ՝ կիրտիլեր պաղլարա վէ չօգ Հայ պուլտու-
լար քեօչէ պուձագ եէրլէրտէ քի տիւշմանտան
գաչըպ օրալարա սըղընմիշլեր իտի • օնլարը տա-
խի եիւրէքլէնտիրիպ՝ սըմարլատըլար քի սապահ
տանկ էէրի սեօքիւլտուքտէ տօս տօղրու Ա՛եղ-
րիչէ կէլինլեր սիլահլարընը դագընըպ՝ վէ հիչ

գծրգմասընալ ։ Ալէնտիլէրի տէ չիւնքի փիւրսիլահ իտի , ծնլարտան քեօյլիւ Հսպասը ալըպ կնյտիլէր վէ ծրալը կիսպի օլուպ կիրտիլէր Ա՝եղբիյէ վէ ծրաձրգտա մանձա եէյիպ՝ եաթտըլար պիր եէրձիկէզտէ ։

Ասպահ օլտուգտա պիր շամաթա տըր գօփտու շէհիրտէ , տիւշման ասքէրի պիր պիրինէ կիրիպ սիլահլանըրլար իտի . վէ Հօթէյէ պէրիյէ կիտիպ կելերէք պաղըրըրլար իտի քի Ալաէլթի պէյին ասքէրի՝ օլտուսունու գուրմուշ տուր Ա՝եղբի քեօյիւն եանընտա ։ Պու գալտպալըգտա իքէն , Ա՝էետիք վէ Ա՝խիթար վէ ծնլարընն իքի այագտաշը , ափանսըգ եալընն գըլըձ օլուպ՝ գըլտրլար օլատա օլանլարը ։ Պիր վէլվէլէ տիր տիշտիւ տիշման իչինէ վէ ծ շէհիր՝ տէնիպ կիպի տալղալանտը . զէրէ զանն էթտիլէր քի տիշման շէհիրի պաստը ։ Պու տէօրտի տէ ծնլարը գըլըձլա գօվալայարագ՝ դըգատըլար շէհիրին պիր դարաֆընա վէ տրշարտա օլան Ֆայլար էէթիշտիքտէ , վէ տիշման տախի գաչմագ իւզրէ օլտուգտա , պունլար ծնլարը պըրագըպ՝ կիթտիլէր ծպիր դարաֆտան եօլուն պաշընը ալտրլար՝ քի պիր պուչուգ սաաթլըգ կէչիտ իտի՝ ատը Ալզուն Պէնտ . պիր դարաֆը Ա՝ռաս տաշը վէ օ պիր եանը էօյլէ եալչին գայա քի քիմսէ չըգամազ ։ Տիւշմանլար զայըը եօլ պուլամայըպ՝ պունտան գաչմաճագ օլտուգլարընտա , պունլար ծնլարընն էօկիւնի ալըպ քիմինի գըրտըլար վէ քիմինի սուգա պօղտուլար . վէ շէհիրտէ գալանլարը ծպիր Ֆայլար էօլտիւրիւպ՝ գաչանը ազ օլտու ։ Պու իշ տիւշմանլար իչինտէ Թէվաթիւր պուլտուգտա ,

կելտիլեր պիրիքտիլեր Հատսիզ Հիսապսըզ աԹ լը վէ եաեա , էօյլէ քի տաղ դաշ ասքեր քէսիլտի ։ Պունլար օրտուլարընը գուրտուգլարընտա Հա- լիձոր գալէսինէ գարշը , Հայլարտան չօղու կիԹ- տի գարըշտը օնլարա վէ գալէտէ օլան ՊաւիԹ ին ատամլարը պիր պօշ սէպէպ իչին՝ պաշլա- տըլար պիր պիրլէրի իլէ գավգա էԹ մէկէ . արայա կիրտի ՊաւիԹ պարըշտըրմաղա , լաքին զիյատէ- սիլէ իշ գըզըշտը ։ Պագտը կէօրտիւ ՊաւիԹ քի իշ ֆէննա , եանի , տրշարտան տիւշման վէ Ի- չէրտէն գավգա , սէօզ էտիպ պիր գաչը իլէ՝ քի ծնունլա պիր իտիլէր , ագըլլըձա պիր իշ գուԹ- տու . էլլի ալԹմըշ գըսրսագ վար իտի կէրէք քէնտինին վէ կէրէք ծպիրլէրին . պու գըսրսագ- լարը կէձէ իլէ կիզլիձէ գօյ վէրտի տիւշման օր- տուսունա . վէ չիւնքի օրտուտա չօգ այղըր աԹ- լար վար իտի , գըսրսագլարըն գօգուսունու ալըպ՝ գուտուրտուլար վէ քիչինէմքէլէ պազլիէրի եու- լարընը գըրըպ՝ չօղունու չըղնատըլար վէ պազլ- լէրի չատըրլարը երգտըլար վէ չիֆԹէ սավու- բարագ եագլաշանլարը տէփէլէտիլէր . պէքձի- լէր վէ ասքեր տախի Հայգըրմաղա պաշլայըպ , վէ օրտույա վէլվէլէ պըրագըպ՝ աԹ իւսԹ էԹ- տիլէր ։ Պունու կէօրտիւքտէ ՊաւիԹ՝ ահս էԹ- տի գալէտէ օլան ասքերէ . “ ՊաաԹ պու սաաԹ տըր տէտի տիւշմանլարըմըզը գօվալամաղա , սիզ նէ՛ տիւշմիւշինիզ գավզայա ,, . պունու տէյիպ՝ տիւշտիւ սէքիզ քիչի իլէ տիւշմանլարըն օրտու- սունա . ծպիրլէրի տէ եիւրէքլէնիպ , օնլար տա- խի եիւրիւտիւլէր արտընձա վէ գըրտըլար տիւշ- մանլարտան չօղունու վէ գալանը գօվալայըպ՝

գաչըտըըլար . վե հինիչ սապահ օլմատան տեօն-
տիւլեը գալէյէ . սապահըալը օրտու եէրինէ կի-
1727 ա՚ռաջ | տիպ չօգ թալան տէվչիրտիլեը : Պու
իչլէրի իչինէտիքտէ Ա՚ֆէմ շահը , պէյլեը պէյի
էնատի Պաւիլեի օ սէմէլէրէ նա Վիւր չայը-
նա վարընձա : Ա՚ն գայրը նէչէ նէչէ իչլեը էն-
տի Պաւիլե վե չօգ իհթիմալիք կեօսէնէրտի . պայգ
Հայ Թարիխինտէ Ջ . 48 — 49 : Վինատիսի
տէ ալեը սէնէ պու ումուրու սիւրտիւքտէն սօնղ-
րա , ռահաթ իլէ էօլտիւ էվինտէ . սէնէ 1728 .
ԻՃՀԸ : Պեօյլէ օլտուգտա Պաւիլեի սէրաս-
քէրլերի ծնուն եէրինէ կէչիրտիլեը Ա՚խիթար
սէրասքերի . լաքին պիրլիքտէ տուրմայըպ՝ պաշ
լատըլար գարաֆ չէքմէկէ :

Տիւշմանլար Պաւիլեի էօլտիւկինէ տույուպ՝
պիր եըլտան սօնղրա կէլտիլեը Հալիճոր իւզէրի-
նէ վե մուհասէրէ էթմէտիլեր ծնու վե իչէրտէ
պիրլիք օլմատըղընտան , Ձիւմլեսի տէ պուլան-
տը վե Ա՚խիթար տախի շաչըրտը քէնատխինի
նէ եափըլըն : Պու սըգլեթտէ իքէն Ա՚խիթար՝
պունլարտան չօղու պիր օլուպ՝ օրտույա էօլըս-
տըլար տէր Ա՚էետիքի իքի քիչի իլէ Ա՚խիթար-
տան կիչլի քի պարըչըգ սէօզլի էթմէինլեր : Ա՚ն-
լար տախի գապուլ էթտիլեր վե անտ իչտիլեր
քի հիչ պիր քիմսէյէ զարարլարը տօգանմասըն
էկեր գալէյի քէնատիլերինէ թէսլիմ էտէրլերսէ
վե Ա՚էետիքի սըլը գէյուպ՝ իքիսինի տէօնտիւը-
տիւլեը գալէյէ . գալէտէ օլանլար տախի սէօզ
վերտիլեր՝ քի սապահ գալէյի աչըընլար : Պունու
տույտուգտա Ա՚խիթար՝ կէձէ իլէ կիչլիձէ գա-
լէ տուվարընտան աշաղա սարկըլուպ՝ գաչար :

Աապահ օլտուգտա՝ աչտը Հայլար գալե գաիռ-
ստնու · վե տիւշմանլար հիւձում էթմկիվե ի-
չերի կիրիպ՝ գըլըձտան կէչիրտիլեր երքէքլերի
վե էսիր էթտիլեր գարըլարը վե ուշագլարը ·
Ա՝խիթարըն գարըսընը տախի էվլատլարը իլե ,
վե գալէյի տե տիւպտիւչ երգտըլար վե Ա՝է-
տիքի գոյվերիպ կիթտիլեր օրատան ։

1729 Ա է լաքին Ա՝խիթար քի գաչտը՝ պիր
էգ իկիտլեր՝ տէվշիրիպ՝ տիւշտիւ տիւշմանլար իւ-
զերինէ , չօգ շէհիրլեր ալտը օնլարտան վե չօգ ա-
տամ գըրտը · ալտը Ա՝ւրդուվա տէտիքլերի պե՛յ-
իւք շէհիրի վե օրատա օլանլարը պե՛յիւք քիւ-
չիւք գըլըձտան կէչիրտի քի էվլատլարընըն վե
գարըսընըն էօձինի ալա՝ Ա՝կիթտի Ա՝ինճորէզք գա-
լէսինէ վե պիր գաչ կիւն օնտա օթուրտու ։ Ա է
չինքի օ գալէտէ պիր գաչ տիւշմանը վար իտի
Հայլարտան , պիր կիւն եաթտըղը եէրտէ թիւ-
ֆէնք իլե վուրտուլար օնու վե պաշընը քէսիպ
կեօթիւրտիւլեր Ա՝էվրիզտե օթուրան փաշայա՝
( )նու կեօրտիւքտե փաշա՝ փէք աձըրտը օնա վե
տէտի՝ “Պէ հէյ խայինլեր նահըլ գըտընըզ
պե՛յլե իկիտե վե սիզին պե՛յիւկիւնիզե ,,· պու-
նու պե՛յլե տէյիպ՝ օրատա պաշլարընը քէտի ·
օնուն ատամլարը տա տաղըլտըլար էօթէյէ
պէրիյէ , քէ՛զալենք Ա՝տաւիթ պէյին սերտաքեր-
լերի տէ պուննարտան չօղու կիթտի Յովհան-
նէս պէյին եանընա , քի պե՛յիւք Ա՝ըղնագտա
օթուրուր իտի , եանի Ա՝ւտի վիլայէթինտե վե
Ա՝ուգարք սէմթինտե ։ Պու Յովհաննէս տե
չօգ ձէնքլեր էթտիքտէն սօնղրա , տիւշմանլա-
րընտան պըգտը վե պըրագըպ կիթտի պիր գաչ

քիչի իւլե Ա՛ժտերհանա վէ օնտա րայէթ կեօ-
բիւպ օրանըն պեօյիւկիւնտէն՝ ծրատա էօլտիւ ։

Պունլար պեօյլէ էթմէյիքտի՝ տէր Ա՛էհտիք տէ
չըգտը կիթտի Ա՛ռումայա քի սրբազան Վափ-
տան ինայէթ տիլէյիպ օնուն էլինէ աֆվ պուլ-
սուն Ա՛լահտան՝ քահանալըղընտա ծ գատալ
գան էթմէյիկի իչլին ։ զէրէ ատէթ օլմիշ իտի մի-
լլէթիմիզտէ քի պեօյլէ պեօյիւք մատէլէրտէ
կիտէրլէր իտի Ա՛ռումայա սրբազան Վափտան
աֆվ տիլէմէկ իչլին ։ Ցէօնտիւ սօնդրա տէր Ա՛-
էհտիք Ա՛նատօլու սէմթլէրինէ վէ օրալարտա
էօլտիւ ։

1722 ՌՃՀԲ} Պիլմէք կէրէք տիր քի Վաւիթ պէյ
զուհուր էտիպ իլէրի կէլմէկէ պաշլատըգտա ,
Վանտահարտա Ա՛ղուանլար Ա՛ձէմ տէվլէթինէ
ասի օլուպ՝ եէրիւտիւլէր օնլարըն իւզէրինէ վէ
ալտըլար Ա՛պահանը ։ պունլարըն պեօյլէ էթտի-
կինտէն , չօգ սըգլէթ չէքտի օ սէմթլէրտէ օլան
Ա՛յայ միլլէթի վէ չօգ ձէրիմէ վէրտիլէր՝ խու-
սուսա Ա՛ղաստա օթուրանլար ։

Պու վաղիթլէրտէ մէյտան ալտը Վահմուտ
Վուլի խան քի տօղմիշ իտի սէնէ 1687 . վէ
օնդրա Ա՛ձէմ շահը օլուպ Ա՛,ատիրշահ տէնիլտի
վէ օ սէմթլէրի տիթրէթտի Ա՛ինտիսթանա
վարընձա ։ չօգ էպիչէթ էթտի չօղունա խուսու-
սա Ա՛յալարա կէրէք քէնտի էմրինէ վէ կէրէք
խանլարըն էլինէ ։ էն օնդունտա էօլտիւ քէն-
տի ատամիսրընտան կէձէ վաղթի չատըրընտա
սէնէ 1747 . ՌՃՂԶ ։

26. Կարապետ կաթուղիկոսն ՝ի Բերահամըն վերադարձին ։

Ջ· 50—53·

1728 ՈՃՀԴ | Ոմանք պու վախճելերտե Բարսաղ վիլայեթի Փուրթունալարտան չալգանըպ պու-
լանմիշ իտի՝ Յստուածատուր կաթուղիկոս տայ-
իմ տուրմազ իտի Ոչմիածինտե , իլլա էօթե
պերի տօլաշըպ կէզէր իտի վե պազի քէրըկ քիւր-
սիսինէ տեօնիւպ թէզէ կիտէրիտի ։ Անթտի
պիր կիւն ( )չական քեօյիւնէ վե պիր գաչ կիւն
օթուրտու ծուատա · պիր կէՃէ այ գուրթուլտու
վե չօգ քիմսէլէր տամա չըգտըգտա՝ քէնտիսի-
տե չըգտը քի կեօրսիւն նէ գատար գուրթուլ-
տուղունու · տամ իւսթիւնտէ կէզինիր իքէն՝
կեօյե պագարագ՝ տամ քէնարընտան պաշաշա-
ղա տիւշտիւ գազըգլար իւզէրինէ , վե էօլիւմ
Հատտինէտէք սագադլանըպ , տեօրթ սահաթ-
տան սօնդրա Ճանընը թէսլիմ էթտի 10 սէնէ կա-
թուղիկոսլըգ սիւրտիւքտէն սօնդրա · թէնի կեօ-
միւլտիւ մէզարա տուրդ Յուիփսիմէ վանքընտա ։
1728 ՈՃՀԴ | Կարապետ Օ էյլթունլու՝ Ոնկիւրի
արքեպիսկոպոսու , ագըլլը , ալիմ, կեօսէթ էրիշլի
վե պիր թէմիզ քիմսէ , Յստուածատուր կաթու-
ղիկոսուն եէրինէ սէչիլտի Աստանպօլտա՝ Յով-
հաննէս Պատրիկին վե եպիսկոպոսլարըն վե
վարդապետլերին իւրատէթիլէ · վե Ոնկիւրի-
տէն Աստանպօլա կէլիպ՝ օրատա կաթուղիկոս
օճել օլտու օնլէքի եպիսկոպոս իլէ ։ Ուչ կիւն

տէն սօնդրա քէնտիսի տէ Էսիսկոպոս Ձէռնադրել Էթան Յովհաննէս Կաղրիկի, զէրէ օվագ Էթէտէք Յովհաննէս վարդապետ Էսիսկոպոս տէյիլ իտի։ Էնդիզ Կոտանպօլտան չիզմա-
1737 ՌՃՀԶ տան՝ օրատա սինոդոս Էթ տի վէ իւչ գանուն գօ-տու Կրուսաղէմ քիւլտիսի իչին։ Ընտան ի-դակէթ վէ մուհապպէթ քէազտտը Էազտը ան-իչինձի Պինէտիքտոս սրբազան Պատիա վէ քէնտի կիլէտի Կջմիածինէ վէ տէօրտ սէնէ կաթուղիկոսլըգ Էթտիքտէն սօնդրա Էօլտու։
1750 ՌՃՀԹ Կբրահամ իչինձի՝ Կան սէմէ ինտէն Իսչաղ գաստապաօղլտան Կարապետ Էօլտիք-տէն սօնդրա կաթուղիկոս օլուպ կէչտի օնուն Էէրինէ վէ Կջմիածին քիլիսէսինտէ իչի խորան Էափտը տուրը Յակոբ վէ տուրը Կուսատուրիչ խամինէ վէ չօգ Էափուլտուը Էէնիլէտի վէ պէշ սէնէ կաթուղիկոսլըգ Էտիպ՝ Էօլտու։ Պու Կբրահամ՝ կաթուղիկոս օլմազտան էվվէ Էըլ Էվվէլ Կոռազատիկ օլտու վէ չօգ վէլվէլէ գօփ-տու Կուսմար վէ Նայլար իչինտէ ծ գաստար քի Կրուսաղէմտէ Կուսմարտան իչի քիչի Էօլտու վէ Նայլարտան իչի։
1784 ՌՃԶԳ Կբրահամ իւչինձի Կվրիտ ատասըն-տան՝ Պանտիա չէհրինտէն՝ անասը Կուսմ՝ Կոնէքիտտը առաջնորդու, Կջմիածինէ զիյա-րէթէ կիտիպ վէ միաբանլարա սէվկիւլիւ օլուպ՝ քէնտի Կբրահամ Էօլտիքտէ օնուն Էէրինէ կէչիպ՝ կաթուղիկոս օլտու։ Պու կաթուղիկոս Պահմանա Պուլի խանըն տավէթի իլէ՝ կիթտի Կուզան չէօլիւնէ վէ գըլըճընը օրդնել Էտիպ՝ օնուն ալինէ գուշանտըլտը, Նայլարա տաւիր

շահ ելաու տէյի · ասնդրա տեօնտիւրտիւ ծնու Պահմաս Ալմիաճինէ՝ ազիմ պագշիշլէր իլէ ։

Պունուն կիւնիւնտէ պեօյիւք հալածուամ ելաու Ստանպօլտա քաթոլիկլէրէ քի կեահիձէ էնէր իտի վէ կեահիձէ Թէքքար գապարըրիտի. պակ Հայ Թարիխինտէ · Ջ· 50 վէ 51 ։ Պիր պեօյիւք ալէֆ տէ դուԹուշտու Ռումլար վէ Հայլար մապէյնինտէ · զէրէ Ռումլար միլլէԹձէ հիւնքեար տիվանընա ջըգըպ՝ հադդի հիւմայուն իլէ իզին ալտըլար քի Հրուսաղէմտէ օլան տուրք Յակոբ մանասԹըրընր զապդ էԹմէյինլէր · վէ լաքին հադդի հիւմայուն չիգմատան Հայլար տիւշտիւլէր Ֆըրանսըզ էլչիսինէ · օ տախի ուսլու ագըլլը եօլլար իլէ գափաԹտը իշի. պակ Հայ Թարիխինտէ · Ջ· 51 ։

1737 ՈՉՃԵԶ ( )՝ կիւնլէրտէ եօլտիւ իչիւնձի Ռբրահամ կաԹուղիկոս իչ սէնէ գատար կաԹուղիկոսլըգ սիւրտիւքտէն սօնդրա վէ միաբանլար սինոդոս էտիպ եազտըլար Ստանպօլա վէ տիլետիլերքի Պուիդոր Հրուսաղէմ Հադրիկի օլսուն կաԹուղիկոս · լաքին միաբանլարըն պիր գաչը կիզլիձէ եազտըլար Ստանպօլտա օլան Ռրմէնի տէնիլէն Հայլարա քի Իզմիր առաջնորդու Պ ազար վարդապետ օլսուն վէ խամինի տէ ալԹըն եազը իլէ եազմիշլէր իտի ։ Պունու տույտուգտա Պուիդոր վարդապետ՝ կէրի չէքիլտի · զէրէ պիլիրիտի քի միաբանլար պիր օլմազլարտա րահաթ կաԹուղիկոսլըգ սիւրմէյէձէք ։ Ա և չիւնքի Հայլարտան պազիլէրի նէ՛ օնու խաԹէրլէրիտի՝ նէ պունու, մէշէլէրդ էԹտիլէր ՊիւԹիւր Պետրոս վարդապետի էԹմէկէ՝ քի Ռբ-

բահամ կաթուղիկոս Յատնպօլանուիրակ կեօն տէրմիշ իտի օնու ։ Յ՛ն սօնղուննտա Պ ազարը էթմէք իսթէտիլէր քի Յզմիրտէ իտի ։

27 . Պ ազար կաթուղիկոսուն վափրի վէ էրիւէլէրի ։

Ջ. 53 — 56.

1757 Պ ազար Ջ ահուկլու քէնտիսինի կաթուղիկոս էթտիքլէրինի իչիւն տիքքատէ , ալայ վէ զիյնէթ իլէ ջըգտը Յզմիրտէն վէ գափուտան կաթուղիկոսլըգ ֆէրմանը ալմատան՝ կիւն տի Յզիւռումէ քի օրատա առաջնորդ իտի Պահակ վարդապետ Ղհագին տէտիքլէրի, թիւրքճէ Ղիլ գարապաշ ։ Պ է Յզիւռում փաշասը կեօրտիւքտէ օնուն իչիւն իչիմիլը ալայընը քի հիչ պիր կաթուղիկոստա կեօրիւլմէմիշ վէ իչիտիլմէմիշ իտի , կիւճէնտի՝ լաքին կեօզ գլըփտը ։ Պ ազարըն պիր էյի ջիլաթը վար իտի . փաշա օնու կեօրիւպ՝ իսթէտի . Պ ազար աթը վէրմէտիկի կիպի , ջաղըրտը օնու տիվանըննա վէ սօրտու օնա , “Ես վար տէտի էլինատէ քի պեօյլէ ալայիլէ իւնվան էտէյօրսուն պու շէհիրտէ վէ տէվլէթիմիզտէ . փատիշահտան ֆէրմանըն վար մը պեօյլէ իշ էթմէկէ , կեօսթէր տէտի ֆէրմանըննը պագայըմ իչինատէ նէ՞ վար ,, ։ Ն՛էվապ վէրտի Պ ազար՝ քի “ֆէրման կէլէճէէք տիր ,, . հապա էթտի օնու փաշա, վէ շէքվա եազտը Պատնպօլա օնուն հադրընա՝ քի նէ՞ իւնվան իլէ կեօսթէրիյօր կաթուղիկոսլուղունու ։ Պատնպօլտանտա հա-

պէր կէլտի փաշայա՝ քի Ղազարը Ստանպօլա եօլլասըն։

Հինիզ Ղազար փաշանըն էթտիկինի տուժմատան՝ օ աթը վէ պիր էլմաս եիւզիւք տէ օնա փէչքէշ էէքիպ, Հադրընը էլէ ալտը. վէ չիւնքի խասամ իտի Ղազար քաթոլիկլէրէ՝ պիր կիւն փաշա իլէ սեօյլէշիր իքէն՝ շիքեայէթ էթտի օնլարտան. վէ տէտիքլէրինի Թաստիգ էթտի օնուն ալսըն Ղնանիա վարդապետ Ղէլլէճի տէտիքլէրի. օրատա իտի Ղհագին Սահակ վարդապետ, օհիչ սէս չըգարմատը. ամմա չիւնքի պիլտի՝ պուննտան պիր ֆէսատ չըգաճաղընը, իմին ալըպ Ղազարտան՝ կիթտի Ղասեննէ Ղրուսաղէմ իչին նուիրակլըգ հըզմէթինէ։ Փաշա տախի Ղազարըն սեօզիւնէ ույուպ վէ քէնտի դամահընտան տախի պու իշէ մէյիլ էտիպ վէ քաթոլիկլէրին չօղունու դուԹուպ, չօգ շէյ ալտը օնլարտան. վէ փաշա քէնտիսի պիր գաչ կիւնտէն սօնրա ամանըզ էօլտիւ։

Պու պէօյլէ օլտուգտա Ղրզիւռումտէ օլան Ցաճիկ պէօյիւքլէրի իւլքտիւլէր. զէրէ օնլար էէմին էթմիշլէր իտի Էվվէլտէն քի էկէր պէօյիւքլէրտէն պիրիսի եախօտ օրանըն առաջնորդու քաթոլիկ մատտէսի իչին պիր գավզա եա պիր գարշը իշ օրԹայա չըգարըրսա, Ղլահտան պէլասընը պուլսուն. պուննուն իչին՝ փաշա պու մատտէ իչինատ անարզտան էօլտիւքտէ, ֆէքիրլէրինէ գօտուլար քի պու շէյ էէմինի գիւԹմատը. ղընտան օլտու։ Ղաղըրտըլար Ղազարը տիվանա վէ շէրասաԹիլէ իլամ էթտիրիպ էօլտիւրմէք իսԹէտիլէր։ Ղ տախի հէփ սուչու պը-

բագատը Աահակ վարդապետին իւզելինէ . վէ
ազիմ փէշքէշլէր իլէ վէ միւպալէղէ ազէ վէր-
մէկ իլէ կիւճիլէ հադըրլայընը էլէ ալըպ՝ գու-
թատը քէնտիսինի , վէ օնլարուան իլգին ալըպ՝
կիթատի Ղարաս ։ Ա՛էթիշտի Ա՛րզիւումէ
Աստանպօլտան չըգան հասկի քի՝ Ղազարը
Աստանպօլա կէօթիւրէ , պուլմատըգտա օնու
Ա՛րզիւումտան , կիթատի արտըրըրա քի էէթիշիպ
գուրթա-լաքին Ղազար ածէլէ իլէ կիրիպ Ա՛ղէմ
Թօփրաղընա գուրթուլտու ։ Ա է Ա՛րզիւումէ շէ-
հիրին պէօյիւքլէրի Ա՛ասէնէ պիրէզ ատամկէօն-
տէրտիլէր քի Աահակը գուրթուպ՝ կէթիրսինլէր։
Ընլար տախի օնու ալթա պինտիրիպ վէ իքի
այաղընը ալթըն գարնընտան զէնճիր իլէ պիր պի-
րինէ պաղլայըպ կէթիրտիլէր Ա՛րզիւումէ վէ
գօտուլար զընտանա վէ օնտա օլան տուչտուլար ի-
լէ տէմիրէ վուրտուլար էօյլէ քի օնլարընը պիրի
պիր էէրէ կիտէճէք օլսա՝ հէփիսի տէ պիլէ
կիթամէլի իտի ։ Ընտանա գօտուգտան սօնրա
Աահակ վարդապետի՝ պէքլէրլէր իտի քի էէնի
փաշա կէլիպ՝ օնուն տավարը կէօրիւլէ ։ Ա՛մմա
չօղու տախի այագ պատը՝ քի պէքլէմէյինլէր ,
հէմէն էօլտիւրսինլէր կիթամէն , ծլմայա քի էէ-
մինլէրինէ գարշը օլուպ՝ պէլայա օղրատընլար ։
Ընպիրլէրի տէ օնլարա ույտուգտա , Աահակ
վարդապետ էօլիւմինի կէօզի էօնիւնտէ կէօ-
րիւպ , ծ կէձէ տօսթլարընը էլի իլէ՝ էէտի քէտ
աղէ հարձ էտիպ՝ էէտի քէսէյի՛ տէ թէմէսիւք
վէրիպ՝ էէմին իլէ աղնաթը պէօյիւքլէրի տուչ
տուզ օլտուղունու . վէ պու մատաէտէ հիչ պիր
իշէ գարըշմատըղընը վէ էօլիւմինէն գուրթու-

լուպ՝ կէձէ իւէ չըգտը զընտանտան։ Ա՛րթէսի կիւնիւն սապահլըը քիլիսէտէ մէնապէրէ չըգըպ՝ աչտը աղըընը Պ՛ազարա գարշը վէ չօգ շինքեայ-էթ էթտիքտէն՝ սօնղրա, պէօյիւք գանգանա իւէ նզովէլ էթտի օնու վէ անաթէմա տախի օգուտու քի պիր քիմսէ օնուն ատընը անղմա-սըն քիլիսէտէ՝ քէնտի հիւքմ էթտիկի Ա՛զգ-ուռումանձաղընտա, վէ շէքվա քեաղըտը եազ-տը Պատանպօլա։

1738 ՌՉՃԷ } Պ՛ազար էէթիշիպ Ա՛չմիածինէ՝ կա-թուղիկոս օձէլ օլտու, վէ հաչան տուչտու Պա-հակ վարդապետին էթտիկինի՝ զայէթ իւէ տարըլտը· լաքին Պ՛իւթիւր Պետրոս վարդա-պետ Պատանպօլտան Ա՛չմիածինէ տեօնտիւքտէ՝ Պատանպօլու Պ՛ղէքսանդր վարդապետ իւէ պիր օլուպ, ընլարը պարըշտըրտը օն տեօրթ քէնտ աղչէ ալմաղ իւէ Պ՛ազարտան՝ քի Պահակ վար-դապետ հարճ էթմիշ իտի գուրթուլմասը իչինու

Պիր գաչ եըլ կէչտի կէչմէտի՝ պիր պօշ ատա-վէթ տիւշտու Պ՛ազար իւէ Ճ՛ահմահմուտ պէյ տէտիքլէրի պէօյիւք խանըն արասընա· շէքվա օլտուգտա Պ՛ահմատ Պ՛ուլի խանըն հուզուրունա տա՝ գաթըլ վատխպ օլտու Պ՛ազար· վէ պիր ղայըը չարէ պուլամայըպ՝ էտա էթտի Ա՛չմիա-ծին մալինտէն իկիրմի պին թուման քր էտէր եիւզ պին զէրմահպուպ, վէ պունունլա կիւճիւէ գուրթուլա պիլտի։ Պիր ղայըը խուստումթ տէ ղուհուր էթտի կինէ Պ՛ազար իւէ Պ՛ատապատ-լը Ֆէթհալի պէօյիւք խանըն արասընտա· վէ պունուն իչին թէքլատր շէքվա էթտիլէր օն-տան Պ՛ահմատըն հուզուրունտա· պու սէպէպ

տէն Պահմաս չաղըրտը ծնու օրտուչա ։ Պիւ-
մէտի Պ ազար քի շնքեայէն Հծամիշէր քէն-
տիսի իչին վէ զանն Հծտի քի իքրամ իչին տա-
վէն Հտէյօրլար ։ պէօյլէձէ գըրաս Հտէրէք ա-
լայ իլէ կիծտի օրտու Հէրինէ վէ պիր միւքէլ-
լէֆ չատըր գուրտու շահըն օծաղընա գարշը ։
Կեօրտիւքտէ Պահմաս ծ չատըրը , “ Վխիմէն
տիր տէտի ծ շեօհրէծէլի չատըր ,, ։ “ Պ ազար
կաճուղիկոսուն տուր տէտիքլէրինտէ ,, , Էմր
Հծտի քի երգսընլար ծնու վէ Պ ազարը չէքիպ՝
եիւզիւնի տեօյսիւնլէր տէմիր գօչագլար իլէ ։
ծ գատար քի Հզիլտի եիւզի վէ պէրպատ օլտու ։
Ա Հ քէնտիսի տէ պաղլը Հասպա գօնտու վէ
պին պէշ եիւզ ծաւանն Ձիրիմ վէրիպ , Հլինտէ
օլան Հէր նէ վար իսէ ծնլարը տախի ալտըլար ։
1740 ՌՉԶԹ } Պեօյլէ օլտուգտա ծ զաման Ֆէծհա-
լի խանըն րէՁաար իլէ Էմր Հծտի Պահմաս քի
Պգուլիսլի Յովհաննէս վարդապետ վարսըն օ-
ծաուրտուն Պչմիածինտէ ։ օ տախի օրայա կի-
տիպ պէշ այ գատար օծաուրտու գայիմմագամ
գարզընա ։ Պօգ շէյ ՀարՁ Հծտի Պ ազար օ
կիւնլէրտէ պեօյուքլէրին գափուսարընտա՝ տէր
Յովսէփին Հլի իլէ քի գարտաշը իտի ։ վէ Պահ-
մասըն Հլինտէն գուրծաուլուպ՝ տեօնտիւ Պչ-
միածինէ , վէ Յովհաննէս վարդապետի օնտան
գօվուպ՝ ԹՀքըտար օծաուրտու կաճուղիկոսլըգ
քիւրսիսինէ ։

1741 ՌՉՂ } Պոնուն կիւնիւնտէ՝ Հանի տեօրտիւն-
Ձի սէնէսինտէ Հօլտիւ Պտանպօլտա Պոլտ Յով-
հաննէս վարդապետ վէ կեօմիւլտիւ մէզարա
քէնտի եափտըղը Պուսաուրիչ քիլիսէսինին գա-

փուսու եանընտա Ալաղաստա պու Յովհան-
նէս Ալաղրիգ քէնտի սաղլըղընտա ուղղափառ
սին իւզրէ քեաղտտ եազըպ՝ կեօնտէրտի Հռո-
մայա ատին եպիսկոպոսուն էլի իլէ, վէ Հռոմա-
տան տախի օնա օրհնուԹիւն քեաղատը կէլտի։
Պունուն եէրինէ կէչիպ Ալաղրիգ օլտու շայիր-
տի Յակոբ վարդապետ Ալեան տէտիքլէրի
Տիվրիք էյալէԹինտէն Օխմարա քեօյիւնտէն։
Պու Յակոբ վարդապետին կիւնիւնտէ չօգ քեր-
րէ պեօյիւք Հալածանքլար օլտու չօգ եէրտէ վէ
զիյատէսիլէ Ստանպօլտա վէ Անկիւրիտէ։
Պագ Հայ Թարիխինտէ. Ջ. 53։

28. Ի ապար կաԹուղիկոսաց գայրը էշԼէրի։

Ջ. 54—58.

1748 ՌՉՂԴ Անջիաճինէ տեօնտիւքտէ Ի ապար կաԹուղիկոս՝ պիր գաչ միւնաֆիգ սեօզի իլէ՝ Հասամ օլտու ՎիւԹիւր Պետրոս վարդապետ իլէ, քեզալիք Ղեքսանդր վարդապետ իլէ, վէ պունլարա չօգ էզիյէԹ էԹտիքտէն սօնղրա, Ֆալագայա ալտը վէ ծ գատար տեօյտիւրտիւ օնլարը քի՝ դրնագլարընտան գան սըչրատը էօյ-
լէ քի Հքիսիտէ պայըլտը. Սօնղրա օնլարը եէրէ սիւրիւյէրէք կեօԹիւրիւպ Հապսա գօտուրար վէ ծրատա տէմիրէ վուրտուրար։ Պունլար զընտան-
տա իքէն՝ պիր քեաղատ տիւզտիւ Ի ապար օն-
լարըն աղզընտան աղըր սուչլար վէ պեօյիւք պօրճ-
լար իւզէրլէրինէ եըղմաք իլէ. վէ ծ քեաղատը կեօնտէրտի օնլարա քի միւհիւրլէսինլէր վէ եաղ-

սընալար քի հէմ պու տուչլարը էթ միչիկ պիզ, վէ պու գատար պօրձումուզ վար։ „Հօխսա տէտի չէտիտ ուգուպէթլէր էտէրիմքէնտիլերինէ „։ Ընալար տախի նաչար գալըպ միհրիպլէտիլեր վէ եազտըլար օնուն իսթէտիկինէ կեօրէ։ Ա զար կաթուղիկոս տախի ալտը օնլարըն նէյի վար իսէ վէ պիր գաչ կիւնտէն սօնղրա զայրըլարըն րէձա էթմէլերի իլէ՝ չըգարտը զընտանտան։

1746 ՈՃՂԵ} Պիր էզ Պետրուսուն ապէլ պաշընա կէլ տիքտէ՝ կիզլիձէ չըգըպ Հ՚ջմիածինտէն Պարսա կիթտի։ Պունու տուչտուգտա Պ ազար՝ դութտու օնուն տօսթլարընը, վէ ձիւմլէսինէ էզիչէթ էտիպ հէփիսինի տեօյտիւ։ Անղրա Պէվանըն պեօյիւքլէրինտէն պիր գաչընը քէֆիլ ալըպ՝ օնլարըն էլի իլէ՝ կէթիրթտի Պետրոսու Հ՚ջմիածինէ վէ քէֆիլլէրին կեօզի էօնիւնտէ օնու մուհապպէթ իլէ գապուլ էտիպ, „Պ՚ար տէտի արթըգ գայղըսըզձա ռահաթ օթուր օտանտա՝ „։ Լաքին քէֆիլլէր օրատան կիթտիքլէրի կիպի, իքի հատա գափատըլար օնուն գափուսունու վէ իքինի տէ կէձէ կիւնտիւզ պէքլէր իսէ գափուտա ծլմայա քի պիր քիմսէ կիթտիսին եանընա։ Հ՚ազ հինգշաբաթի կիւնի կէլտիքտէ՝ Պետրոս վարդապետ արզուհալ եազըպ Պ ազարա տէտի։ „Պու կիւն ազատլըգ վէ պարըշըգ կիւնի տիւր, եալվարըրըմ Ձէնաապինիզէ, չըգար պէնի պու զընտանտան վէ զատիկտէն սօնղրա էկէր կինէ պուրայա պէնի սօգմագ իսթէրսէն՝ աէն պիլիրսին „։ Լաքին տէյնէմէտի Պ ազար։ Հ՚լթը կիւնտէն սօնղրա կէլիպ կիրտիլեր ծրայա ագշամ

իւզելի տօգուզ քիշի սօփալար վէ Թիւֆէնքլէր իլէ վէ սօյտուլար Պետրոս վարդապետի հօյլէ քի սաթի կեօմլէկի գալտը վէ էլլէրինի պաղլայըպ՝ օտատան տըշարը չէքտիլէր պաշը աչըգ եալըն այագ· վէ օնու եէրի եաթըրըպ խբխի օթուրտու այագլարը իւզէրինէ, խբխի դուԹտու գօլլարընը վէ պիրի տէ պաշընը· լաքին Պետրոս վարդապետ հօյլէ գլյաս էտէրէք քի պօղազլայաճագլար քէնտիսինի, "Ե՛ իքիւ եա րատպիմտէտի, դուրԹուլտում ինսան էլինտէն, սէն պէնի անձագ գասմըլ էյլէ,,։ Պունու տէ. տիքտէ Հասասլատան պիրի սագալընը դուԹուպ՝ մագաս իլէ գըրփտը· պիր ղայրըսը տախի քեսմէդ ուսԹուրա իլէ ԹըրաշԹի եարա փէրէ էտէրէք չէնեէօլինի։ Պունու պեօյլէ էԹտիքտէն սօնըրա՝ վէնձիրէ վուրտուլար էլլէրինի վէ այագլարընը վէ կեօԹիւրիւփ սօգտուլար պիր գարանլըգ զընտանա։ ( )՛ սաաԹ կէօնտէրտի օնա "լ աղար պիր աԹ գարաղը· "՛լ ալընն վէրինն տէտի պունու օ չօձուղա վէ տէյինն օնա, ալ գարա ալԹընն գըլլը սագալընը վէ հէմ հազըրլան, վէրէ պու կէձէ չափըձագ կեօնտէրէձէյիմ սէնի լ չղիուում,,։

Կէձէ սաաԹ իւչէ վարտըգտա՝ Հասասլար եանընա կէլիպ՝ ալըրագտըլար իւզէրինէ պիր էսպաս՝ գօգմուշ տէրիտէն վէ ալըպ կեօԹիւրտուլէր սիւրկիւնէ լևան ատասընա վէ սօգտուլար կինէ պիր գարանլըգ զընտանա։ ( ) զընտանտա ալԹը այ գալտըգտան սօնըրա՝ օնուն պունուն րէձաոը իլէ՝ չըգարտըլար օնտան· ամմա կինէ օ ատատա գալարագ։ Պիր գաչ կիւնտէն սօնը-

րա օրատա պէր պէօյիւք գայըզ վարիտի գա-
րայա չէքիլմիշ քի տեօրտ ատամ անձագ էնտի-
րէ պիլիր իտի. կէձէ իլէ օնու եաւիա եալընըզ
սույա էնտիրտի քի օնունլա գաչա. նէ ֆայտա,
քիւրէկի եօգ վէ քէնտի տէ չէքմէք պիլմէզ.
հէլէ պէր թախթա փարչասը պուլուպ՝ օնունլա
կիւճ իլէ քէնտիսինի գարայա պըրագտը: Ցը-
շարը չըգտըգտա՝ եիւրիւտիւլէր իւզէրինէ չօ-
պան քեօփէքլէրի քի գուրթուլուշ եօգ. օ տա-
խի եէրէ տիւշիւպ պաշլատը տիւթրէմմէկ, վէ
քեօփէքլէր պէր էզ օնու դուշաթտըգտան սօնը-
րա՝ պըրագըպ կիւթտիլէր: Պունու կեօրտիւք-
տէ Պետրոս՝ տեօրթ այագը կիպի օլուպ եիւ-
զինգօյու եաւիձա եաւիձա ուզագլանտը վէ եօլ
պուլուպ կիւթտի Երզիուսա: Օրատան կէ-
րէկի կիպի եազտը Հէր եէրէ խուսուսա Ստան-
պօլ՝ Ղազարըն էթտիքլէրինի վէ ինանտըրտը
եազտըգլարընը. զէրէ միաբանլար տախի ույա-
րընը զիյատէօիիլէ եազտըլար Հէր դարաֆա
տատ իւ ֆիրեատ էտէրէք Ղազարըն էլինտէն:

Ղազար՝ Պետրոսուն գաչտըղընը տույտուգ-
տա, շէքվա քեազատը եազտը օնա գարշը վէ
զօրիւզալ միւհիւրլէտիպ միաբանլարա՝ կեօն-
տերտի Ստանպօլա. վէ լաքին պօշա չըգտը օնուն
եազտըղը, զէրէ միաբանլարընն վէ Պետրոս վար-
դապետինն եազտըգլարը օնուն սեօզլէրինի պաս-
տըրտըլար. Հէմ պէլլի տէ օլտու քի օնուն քեա-
ղատը չիւրիւք վէ տիւզմէ պէր շէյ տէր. պագ
Հայ Թարիխինտէ. Ջ. 54 վէ 55:

1747 (ՌՉՂԷ) Պէր եըլտան սօնղրա խուսուսմէ Թէթ-
տի Ղազար Իվանընն էքի Հայ մէլիքլէրինէ.

ծնլար տախի ծնուն Հագգընտան կկլէլլիմ տէյի՝ կիտիպ շէքվա էթտիլէր Ղահմաս Ղուլի խանա ծնտան, վէ տէտիլէր քի "Անուշարըն տեօրթ պին Թուման աղչէսի Ղազարըն եանընտա էմանէթ տիր,,. վէ պու Անուշար Հայլարըն պիր պեօյիւք մէլիքի իտի։ Ղաղըրտը Ղահմաս Ղուլի խան Ղազարը վէ սօրտու քի "Կէրէչէք մի տիր,,. ծ տախի գօրգուսունտան պէլլի տէյիպ պէլայա օղրատը։ Ցարըլտը ծնա Ղահմաս Ղուլի խան. "Նա տէտի նիչին շիմտիյէտէք մէյտանա չըգարմատըն,,. պունու տէյիպ պինպէշ եիւզ Թուման տախի Ձէրիմէ պըրագտը իւպէրինէ. Ձիւմլէսի պէշպին պէշ եիւզ Թուման. Ձէմի իկիրմի եէտի պին պէշ եիւզ պէրմահպուպ ալԹընը քի շիմտի եիւզ ալԹմըշ իքի պին պէշ եիւզ ղուրուշ էտէր։ Անէ չիւնքի պու գատար աղչէ պուլամազ իտի Ղազար, հէր նէ քի ալԹընտան վէ կիւմիշտէն եափըլմիշ շէյ պուլտու Ղչմիածինտէ ալտը վէ միւպաշիրէ իքի պին Թուման Թէսլիմ էտիպ՝ գաչտը։

Հաչան միւպաշիր ծնուն գաչտըղընը տուպտու՝ դուԹուպ պաղչատը միաբանլարը վէ ծրատա հապս էթտի ծնլարը վէ հէր նէ քի պուլտու Ղչմիածինտէ՝ տէվշիրտի վէ սօյտու Ղչմիածինի. ամմա չիւնքի ծ գատար իլէ էօտէնմէզ իտի ծ պօրձ, իաքէնձէ վէրմէք իսԹէտի միաբանլարա. ծնլար տախի Ղէվանտա օլան պէօյիւքլէրինգաիուլարընա տիւշիւպ, չօգ սըգլէԹիլէ էօտիւնձ ալարագ կիւձ իլէ տէվշիրտիլէր վէ միւպաշիրէ էտա էտիպ՝ եօլ վէրտիլէր ծնա։ Անդրա ԹէքՂազարըն էլինտէն շէքվա եազ-

տըլար Աստանպօլա վէ զայրը եէրլէրէ սէյահձա քեաղատ իւ զէրինէ ։

Իչլիթտի Ղազար՝ քի պօրձու հէսի վէրիլմիշ, շինըր ետէրէք կէլտի Ջիաճինէ. կեօրտիւ քի միաբանլար քէնտիսինէ էյի նազար իլէ պագ-մայօրլար, վէ հէմ տուչտու քի քէնտիսի իչին շիքեայէթ եազմըշլէր, խոշիմտի տէյէրէք դու-թուպ վարդապետլէրտէն իքիսինի՝ ատլարը Յա-կոբ Ծամախեցի վէ Յովհաննէս Ծ Իրաձի, սիւրտիւ ծնլարը ։ Ա՛ն պիր կօրնէք վէ պիր ուս-լուպ չօգ քեաղատլար եազտը միաբանլարըն աղ-ղընտան քէնտի էյիլիկինի պէյան էթմէք իչին, վէ Ջիաճինի էյի պագմասը իչին, վէ զօրլայըպ իմձալաթտը վէ միւհիւրլէթտի միաբանլարա. վէ պու քեաղատլարը տիւնեայէ տաղըթտը. մա-նասթըրըն գափուլարընը տախի պէքլէթտի օլ-մայա քի պիրի տըշարը չըգըպ՝ օլան իշլերի զայրը-1748 ուձդէ} արնա սեօյլէյէ ։ Ա՛ն լաքին միաբանլարըն քեաղատլարը օյանտըրտը միլլէթի. կօյլէ քի Աստանպօլտա սինոդոս էտիպ իքի վարդապետ եօլ-լատըլար Ջիաճինէ պիրի Պետրոս Վիւ-թիւր ծ պիրինի Ահակ Ղազին քի եան նիզամա գօսունլար Ղազարըն իչինի, եախօտ Ղազա-րը հնտիրիպ՝ պիր զայրըսընը էթ սինէլեր կաձու-ղիկոս ։ Պուռնլար Ջիաճինէ վարըպ՝ վէ գա-փուլարը գափալը պուլուպ Ղազարըն էմրի իւզ-րէ՝ կիլիճ տիլեր Ակվանա ։ Ո՛ սաաթ ծնլարտան էօթ իւրի շիքեայէթ եազտը Ղազար վէ զօր իլէ միւհիւրլէթտի միաբանլարա վէ Ակվիլիզ կի-տիպ՝ վէրտի ծնու պէօյիւք խանա ։

Ակվիլիզ էտիպ խան Ղազարըն եազտըգ-

լարընը վէ ծ իքի կէլէնէրին նէ՛ օլտուգլարընը, եազտը Ինվան խանընա. “Ղաղըր տէտի եա-նընա Հէփ Ջմիածին միաբանլարընը վէ սծր օն-լարա քի քիմի իսթէրլէր քէնտիլէրինէ կաթու-ղիկոս. վէ քիմի քի իսթէրլէրսէ ծ օլսուն: Ին-վան խանը տէ Հասէքի կէօնտէրիպ Ջմիածինէ էվվէլ կէթիրմէտի Ղազարը Ինվանա, սօնղրա կէթիրմէտի միաբանլարը:

Էրթէսի կիւնի տիվան գուրտու խան վէ Ձիւմլէսինի ծրայա չաղըրտը Ղանուչարը տա-խի վէ Հայլարընը ղայրը պէօյիւքլէրինի: Ղօր-տու օնլարա. “Էյիմի՞ իսթէրսինիզ սիզէ կա-թուղիկոս. էսկիսինի՞ մի եօխսա էէնի կէլէնի,” զէրէ զանն էտէրիտի քի իչխինտէն պիրի կա-թուղիկոսլըգ իչին կէլմիշ: Հէփիսի պիր ա-ղըզտան Ձէվապ վէրտիլէր քի “Էնինսինի իս-թէրիզ,” կիմ էթտի խան քի Ղազարը կէօ-թիւրսինլէր Ղևան ատասընա վէ ծրատա Հապս էթսինլէր օնու: (Պիրլէրինէ տէ կիմ էթտի քի կիթսինլէր Ջմիածինէ վէ էէնի կէլէնլէ-րին իչխինտէն պիրինի կաթուղիկոս էթսինլէր,

(Նլար տախի Ջմիածինէ կիտիպ՝ Պետրոս վարդապետի օծել էթտիլէր վէ սօնղրա Ձիւմլէ-սի պիր օլուպ նզովել էթտիլէր Ղազարը, վէ Հէփիսինէ օնուն նզովք քեաղատընը իմզալայ-ըպ՝ ալէմ տաղըթտըլար: Ղտանպօլտա տախի Յակոբ Ղադրիգ քիլիսէտէ գափու արասընտա տուրուպ՝ թէքրար նզովէլ էթտի օնու, Ձէմաա-թա կէօսթէրմէքլէ օնուն էթտիքլէրինի՝ պիւ-թիւն միաբանլարըն շէհատէթի իլէ, վէ մա-նասթըր առաջնորդլարընըն վէ եպիսկոպոսլարըն

չեքեայեթլերինին, Ալ և չինքի պիր գաչ Ալչի-
ուումու վե Ալմիրլի Պ աղարա սահապ չըգըպ՝
եէնի վելվելե գօփարտըլար, Ալչիածին միա-
բանըլարը՝ Պ աղարըն սուչլարընը կէրէկի կիպի
եազըպ, թէքրարէն միւհքէմ նզովքլար իլե ա-
նաթէմա էթտիլեր վե օնզովք քեաղատընը իմ
զալայըպ միւհիւրլէտիլեր իկիրմի պիր եպիսկո-
պոս վե օնսօգուզ Ալչիածին վարդապետլերին-
տէն քի պեօյլէձէ պիր էզ ռահաթլըգ օլտու ։

Ալ և լաքին Ալ՝Իրզա Ալպրահիմ Ալձէմի շահ օլ
տուգտա, րէձա եազտը Պ աղար քէնտի տօսթ-
լարընա վե օնլարըն էլինէ չօգ շէյ թէվէֆ էտիպ
գուրթուլտու Ալևանտան վե շահըն էմրինէ
թէքրար ալտը կաթուղիկոսլըգը, վե Պետրոս
վարդապետի դուրթուպ զէնձիրէ գօտու վե
Ջահուկ քեօյինէ եօլլայըպ գաիսաթտը պիր
գարանլըգ օտա իչինէ, Պու հալե տիւշտիւքտէ
Պետրոս կաթուղիկոս, տէր Յովսէփին զէվձէ-
սի Ալանում խաթունտէտիքլերի՝ օնու պէսլեր-
տի եէտիրմէք վե իչիրմէքլե. Ալանում խա-
թուն եօլտուքտա՝ Պետրոս վարդապետ սահապ-
սըզ վե թիմարսըզ գալըպ՝ աձլըղընտան եօլտու.
պունուն կաթուղիկոսըգը սիւրտու օն այ ։ Ալ և
օ զիքը եպտիկիմիզ Ալ՝Իրզա Ալպրահիմ տախի
մէրհամէթի եիւրէկինտէն տիպէլիք պիր եանա
աթըպ, աղըր սալղընլար սալտը Հայտարա քի
չօգ սըզլէթէ վե տարըզա տիւշտիւլեր. չօգ շէյ
տէ չէքտիլեր միւպաշիրլերին էլինտէն, եօյլէ
քի դագեպլերի գալմատը ։

Պունուն խանլարը տախի պիրի պիրինէ տիւ-
շիւպ, այագ աղընա կիպատի Հայտար Ալձէմին

հիւքմ էթմտիկի եէրլէրտէ · պաց Նայ թարի-
խինտէ · Ջ· 56 : Պաց կինէ օրատա 57 պապըն-
տա քի նէ մուսիպէթլէր օլտու Նախջուան սէմ-
թինտէ վէ զիյատէսի իլէ Նգուլիս դարաֆլա-
ըընտա : Պաց թէքրար 58 պապընտա քի նէ-
լէր էթմտիլէր Նայլարա Նզատ խան , Նատան
խան , Նալի Նէրտան խան Նօղրիսթանըը վէ
ՆԷրիմ խան · թաքի իւսթ օլուպ պու ՆԷրիմ
խան վէ Նզէմիսթանը զատդ էտիպ՝ շահ կիպի
օթուրտու Շ Իրազտա սէնէ 1760 · ՌՄԹ :

29 · Ննտա կանուղիսուն վագըէ Պ ոկատա
վարձա վէ Պրոխորոն Նադրիկին
գալապալըղը :

Ջ· 59 — 60 ·

1749 ՌՃՂԸ Ստանպօլ պիր էզ բահաթլանմիշ իքէն Յակոբ Նադրիկին կիւնիւնտէ, կէլտի օրայա Նբուստազէմ միտաբանլարընտան Սիլիսթրէլի վարդապետին պիրի՝ ատը Պրոխորոն քի հալդ Նօղլոխորոն տէր իտի : Պու Պրոխորոն Նադրիկլիք մանաստըրնա դալիպ օլուպ՝ քէնտիսինէ կիզլի-
Ճէ արգա էթտի պեօյիւքլէրտէն իւչ քիշի վէ
օնլարընն էլի իլէ չօգ աղէ սունուպ՝ ատը Ստան-
պօլ Նադրիկլիկին՝ հիչ զայրը քիմսէ պիլմէյէ-
րէք : Ստ զատիկին իլէ կիւնի Ճէմաաթ Նյս-
տուաճածին քիլիսէսինտէ իքէն՝ գուշլուգ վագ-
թի կէլտի գափուտան օրայա պեօյիւք ալայ իլէ
վէ պիր էզ զապիդ ատամլարը պէրապէր , վէ ի-

չէրի կիրմէք իսթէտի։ Քիլիսէտէ օլանլար պու-
նու կէօրտիւքլէրինտէ՝ շաշտըլար վէ գօրգտու-
լար վէ տարըլարագ հայգըրարագ հիւձում էթ-
մէկիլէ օնա գարշը չըգըպ, "Անդի գանըմայըզ,
տէտիլէր. պիզիմ Նադրիկիմիզ Յակոբ վարդա-
պետ տիր՝ ղայրըսընը իսթէմէյիզ,,։ Հասաս-
լար պունլարըն իւզէրինէ եիւրիւյիւպ՝ սօփա
ալթընա ալտըլար վէ հէփիսինի տաղըտըպ՝ զօր
իլէ սօգտուլար Պրոխորոնու իչէրի։ Ըրատա
իտի Յակոբ Նադրիդ. ծ տախի քիլիսէտէն
գաչըպ վարտը կիզլէնտի պիր էվտէ։

Ինքինձի կիւնի կինէ կէլտի Պրոխորոն քիլի-
սէյէ վէ ձէմաաթա եիւզինի չէվիրիպ վազ էթ-
մէք իսթէտիքտէ, Ձիւմլէսի պիր աղըզտան Հայ-
գըրմազա պաշլատըլար. "Իսթէմէյիզ իսթէ-
մէյիզ. սէնի Նադրիդ գապուլէմէյիզ. սաղ
օլսուն պիզիմ Յակոբ Նադրիդ,,. պէօյլէձէ
տէյէրէք եիւրիւյիշ էթտիլէր իւզէրինէ վէ
աշալա չէքմէք իսթէտիլէր։ Ինաբին չիւնքի
Պրոխորոն պիր էզ հասասլար Հայ գըլաֆէ-
թինտէ պիրիքտիրմիշ իտի քիլիսէ գափուսունա
եապըն, ծնլար եէթիշիպ՝ գուրթարտըլար Պրո-
խորոնու։

Պու իշ պէօյիւյիւպ՝ թէվաթիւր պուլտու ծ
գատար քի հինքեարըն գուլաղընա պիլէ տէյ-
տի. սօնդրա վէզիր եէտինձի կիւնի օնու Նադ-
րիդլիք մանաըպընատան ազ էտիպ սիւրտիւ օնու
Սամսուն գալէսինէ վէ օնուն եէրինէ կէչիրտի
ուրը Պարապետ առաջնորդու Կինլի Ինաա
վարդապետի, վէ Յակոբ վարդապետի եօլա-
տըլար Պուրսայա։ Ինչ չիւնքի ծ կիւնէրտէ

Հօլոիս Յրուսաղէմ Յադրիկի Վրիգոր վարդապետ՝ օնուն էէրինէ կէչիրտիլէր Յակոբ վարդապետի։ Պու կիւնլէրտէ Հօլոիս Ի ազար կաթուղիկոս. պունուն կաթուղիկոսլըղը օլտու 11 սէնէ. սոնրաքի իքի պուչուգ սէնէ օթուրտուղու՝ հիսապա կիրմէզ։

1751 ՌՄ } Ա՛ինաս Ի՛կինլի՝ քի Ստանպօլտա Յադրիկ օլաու, Ի ազար Հօլոիքատէ՝ կաթուղիկոս օլուպ կիթտի Ի՛չմիածինէ. վէ օնուն էէրինէ Յադրիկ օլտու Ստանպօլտա՝ քէնտի վէքիլի Վասիանը Վէորգ վարդապետ քի պիր էյի վէ դաթը տիլլի քիմսէ իտի, մէրհամէթլի վէ Ձիւմլէյէ սէվկիւլիւ։

Պունուն կիւնիւնտէ Ստանպօլտա զուհուր էտիպ իլէրի կէլտի Ի՛կինլի Յաղուպ Հայլարըն շէօհրէթլիսի քի չօգ իզդէթ վէ րաղպէթ պուլմուշիտի Ստանպօլտա օլսըն միլլէթլէրինէ եանըտա վէ ատը սանը հէր էէրտէ սեօյլէնիր իտի. էօյլէ քի օնուն կիւպի ասլա հիչ պիր քիմսէ Հայլարտան պու տէվլիրտէ կեօրիւլմէմիշ իտի։ Պու Յաղուպ Յրուսաղէմ զիյարէթէ կիտիպ՝ վէ օրատա Յակոբ վարդապետի կեօրիւպ՝ սէվտի օնու, վէ օնուն էէրինէ Վահոդորոս վարդապետի Յրուսաղէմ Յադրիկ էտիպ Յակոբու պիրէսինէ կէթիրտի Ստանպօլա վէ Վէորգ վարդապետին էէրինէ կէչիրիպ՝ Յադրիկ տիքտի օնու։ Ի՛նտիսի տէ չօգ կէչմէյիպ՝ գաթը օլուսունտու վէզիր խանը գափուսունտա սէնէ 1752 ՌՄԱ։ Պու կիւնլէրտէ Հօլոիս Ա՛ինաս կաթուղիկոս քի Հայրապետլիկի սիւրտիւ պիր եըլ սէքիզ այ։

1784 ՈՄԳ. } Ընդհանրդը Սահմանօրէնս լաղտակը Կա-
ղաքաշ՝ Սահմանաթա խրէն Ընտա կանոն-
զնիսուն եղբինե սէյիլիսի՝ կիմաի Ջմիա-
ծինե վէ ծրատա օծել օլսու կանոնզնիսա վէ
սկը պուջուգ սէնե կանոնզնիսալդգ էտիսի՝
էօլսիս ։

1788 ՈՄԳ. } Սահակ Ընտգին սէտիքլէրինի Չղլ-
ուսմ սահմաղընատա Խոթէնն էյալէթինատէն վէ
Վիղի գասապօլնատան, Ընդհանրդըն եղբինե
կանոնզնիսա սէյտիլէդը Սահմանաթա . սկը եղլ
տօղուգ այ օնատա օմանլուգ՝ սօնդրա կիմաի
Չղլուսմ վէ ծրատա սաբին օլուգ իւչ եղլ՝
Պարմիը վանք սէտիքլէրի մահսամլդրատա վէ
պազարլդրդե տէ Ուսուլսիչ մահսամլդրդնատա,
Ջմիաճինե վարմագ խոթէմդէտի ։

Ը՛ կիւնլէրսե Սահմանաթա իսի Ջմիաճին
նամըսակը Ընվանդը Սիմոն վարդապետ վէ Ընդ-
տասդատը Ընդրտամ վարդապետ . վէ չինքի
պունլար Հօշնուտ սէյիլդէր իսի Սահակ վարդա-
պետտէն՝ օ կիմդէտիքսե Ջմիաճինե ծնուն
վանրնատրդնդը պահանա էտիսի՝ զայրէթ էթ-
դէր քի ծնա կանոնզնիսալդգատան Ընտաիրանէր ։
Պունլարդն սէօզի իլէրի կիմդէկ պաշլատդգ-
տա՝ տօսթուն սկը մէքթուպ եազդը Սահակ
վարդապետե, վէ քէնդիսդն սօնդուննատա եազդը
քի ։ Պկը պէրիմիզի պուրատա կէօրտիւքտէ՝
աղըզատան սէօյլէշիրիզ ,, . պու սէօզ իլէ՝ եանդ
պուրատա տէմէօ իլէ՝ աղնատմադ խոթէտի
քի կանոնզնիսալդգատան տիւշմէդքինն , օլա՛ քի
պուրայա տախի կէլէմէն ։

Պու իշ իչին սինոդատա էթտիրդը Սահմանաթա,

վէ ծ սինոդոսա Սահակ վարդապետի կաթուղիկոսըզտան ապէ էտիպ՝ ծնուն էէրինէ սէջտիլեր Շ ամախիլի Յակոբ վարդապետ։ Ա է ֆիլ հալ Ն՝ յատապատը Ն՝ բրահամ վարդապետի եօլ լատըլար Ն՝ չղնուումէ քի Սահակ վարդապետ իլէ հիսապ կեօրսիւն կաթուղիկոսըզ կելըլի իչին վէ ծնու կաթուղիկոսըզտան Ինտիրսին ։ Օ՛տախի Ն՝ չղնուումէ կիմ տիկի կիսի աշիքեաըն թէվաֆիւր էմտի քիլիսէտէ Սահակ կաթուղիկոսուն ապէ օլտուղունու վէ Յակոբ վարդապետին սէչիլտիկինի ։ Ինձէ պէօյլէձէ Սահակ վարդապետ օծել օլմատան՝ մանաստըրնատան տուշիպ, ապ սօնդրաձա տաճա իլէթինուէն էօլտու վէ տուրբ Ն՝ ուսատուրիչ մանաստըրընատա մէզարա կեօմիւլտու, պէշ սէնէ գատար կաթուղիկոսըզ փայէսինատ գալարագ ։

1789 ՌՄԸ } Յակոբ՝ Շ ամախի շէհրինատէն՝ էյի վէ թէմիզ ֆիքիրլի պիր քիմսէ Սահակ վարդապետին էէրինէ կէչիպ՝ կաթուղիկոս օլտու վէ տեօրթ էրլտան սօնդրա էօլտու ։

1765 ՌՄԾԲ } Սիմեն Ի՝ վանըլը քի նուէրտակ կիմ միշ իտի Ստանպօլա՝ տեօնտուքտէ Ն՝ չմիտծինէ Յակոբուն էէրինէ կէչիպ՝ կաթուղիկոս օլտու ։ պու կաթուղիկոսա կելինձէյէտէք անլա պիր Նոյ կաթուղիկոսու Ն՝ ատինլէրի գարշը շէյ եազմըշ տէյիլ իտի՝ կաթուղիկոս օլտուգտան սօնդրա, սաղ պու օլտու քի ծնլարա գարշը շէյ եազտը պարտավճար տէտիքլէրիքիմ ապընտա. վէ պու քիմսատա իսպաղ էթմէկ իսթէտիքի պիզ աթաղըրմըզտան պուլտուգլարըմըզդըն հիչ պիր շէյինի տէյիշմէմիշիզ, վէ պիր գըզընա տօղուն-

մանչըզ. պատու պէօյլէ սէօյլէյիս՝ ասպրա ա-
ղարտան գալմա Տօնացոյց բոլմ ապէնը տէկ-
տօր վի զայըր գարգ իլէ կէնտանէն Տօնացոյց
վի Տուսոր պաման կէտ տր Սամսոլ Քադրիկի
գապալ կէտիկտո պա շէյի վի պատուն իչիւ մե-
նագա օլսա Սամսոլսա վի ծնա կէլմ Հայիդ
կէօրիւնմա սէօզի բէտտիկը՝ բի ամ ազարտան
օլան Տօնացոյց գա ղանըլըմըն . "Պիզ ծ Տօնա-
ցոյցս տէյիլմիշիզ տէտիկը ,, . վի պա սիմա-
գաան էմիիրի կէնտանէն պաման կէտիկը ծ
էսկի Տօնացոյցս ՌՈՄԱ տէնէմիշտի . Պէր
գաչ կէլսան ասպրա Հասիկ Քադրիկին կիւ-
նէնտէ կէմէրտա ծնա պէրապէր՝ Սիմէոն Տօ-
նացոյցս իւզրէ պաշլատըլար կէտիկտէ .

Պէր գաչ կէլ կէտիկ Հայոտ Քադրիկին կիւ-
նէնտէ Սամսոլսա տէրսխանէյի պէրպար Գոլա-
ս Ասնուէլ տէտիկտէ , վէրմէյէնէր գօփար-
ա քամ պէկլէրէ գարշը վի ծնարսան պէր գա-
ջէրը գաճատա՝ բիրիկէ գօսուրսա վի
կէնտանէտ Ֆէնարէյէ իչիւ՝ Սամսոլսան սի-
բիլտի . Ասպրա պէր ուսուլ իլէ՝ Սամսոլա
կէլէտ՝ Հէյբատ պէր պէրճէ գամ ատ օրմ ալ-
դը վի Հէյբատ սիբիլճէն կէտտիկը . սիբիլճէն
ատ կօպտի .

1764 ՌՄԱԳ } Սամսոլ Քադրիկի Հայոտ Կարան
տէտիկտէ՝ Հաշէյէ ադարտա՝ կէրճ չիբիմէ
խամ կոտ ճանապարհսան վի ծնաճ իչիւ սիմա
կոտ՝ կէնտի կէրճէ Քադրիկ կէտտիկտէ Ե-
րուսաղէմ վիրիկը Ադիգո վարդապետի՝ ա-
գաղալ Պասմաճեան , ճաղրմ՝ վի Հասաս պէր
քիմսէ . վի կէնտիսի տէ Հասան Հայոտ վարդա-

պետ չօգ եաշանմայրպ է օլտիւ ։ Պու Յակոբ Ալտեան պէր գայ քրիստոս եաւրոր , ինքիւ քա-
հանայիկլէրի գարշը ։ ծալրըլէրինաե տաիւ ծնալըը
օլսուդ չա եէրսի , բաբին սօնդրա քինահի ան
փիւշման օլսու ։ Պու Յակոբ վարդապետ է օլ
տիւքանը սօնդրա՝ Կրիզոր Նազիանզ սօզուդ
ալնե ծ մանարսատա գալըդ վէ սօնդրա Նազիանզ-
ացւոնը էլ չէքիպ՝ կիլիսէ քրիստոնան ման-
քէհինե վէ ծրատա է օլտիւ ։ պու Կրիզոր վար-
դապետ էպիսկոպոս տէյիլ իսի ։ Պէյնէն
կէրի չէքիլտիքտե Կրիզոր վարդապետ ման-
սրպետան , էէրինե Նազիանզ էհատիլէր Ա-
միածինտուխրակը Նազդուանըը Օ աքարիա վար-
դապետ , Պունուն կիւնիւնտե Յայտարան պէր
գայը՝ քահանայիկլէրի գարշը այսպա գալըբտը-
լար միւնէհի վէ տէվէհատէն Ֆէրման ալդի՝
էյլի պէր հալաճանը վիլայէթօ գօնտարըլտը
քի օլմիշ տէյիլ իսի ։ վէ չօգ չալըշըպ վէֆիր
աղէ հարէ էհատիլէր , բաբին պօյա չըգըլտը վէ
պու սէպէպտէն քահանայիկլէր չօգալտը ։ վէ ինչ
գարտաֆտան՝ պիրիլէր էտէլիմ տէտուքէ՝ պէր
շէյ էտէմէտիլէր ։ Պու հալաճանը պաշլանտըգ-
տա է օլտիւ Ասնան կահատպիկտա 17 ալնե կահա-
պիկոպոլըգ մանտալինը սիւրտիւքտէն սօնդրա ։

Ա ուկտա Նըզիուտիւմ՝ Ասնանտան էէրինե
կէչիսի կահատպիկտա օլսու Նըմիաճինտե ։ Ա է
բաբին պուդան կիւնիւնտե վէ պու էօլտիւքտէն
սօնդրա՝ օլսան կէչէն իշլէրի գայըրըլմա Հէվալէ
էտէրիմ էազմազա , գէրէ պու գաուալը շիմտիկը
էէլհէդ ։ Միւրատըմ պու քի օգուչան քինահ գրա-
տէտէն Հիսաե ալա , վէ քէօհնիւնքտէն սագլըգ-

մուհապպէթ սիզլիքտէն կէրի տուրսուպ՝ գարտա-
շլըգ մուհապպէթինէ սարըլա, վէ ծնունլա Ա-
լահըն մուհապպէթինտէ գալարագ պու տիւն-
եատէն կէօչտիւքտէ, ասպխինի էօթէ տիւն-
եատէ պուլա վէ ծնուն միւպարէք Ճէմալի իլէ
շազ օլուպ՝ էպէտիւլապատ սէվինէ։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм. ССР
им. А. Мясникяна

ՑԻՀՐԻՍԹԻ ՔԻԹԱՊ

Տիպաձէ 3
Պէրինձի փայ · Հայկազուն տէվրի 7
Պապ · 1 · Հայկըն վագէի 8
2 · Արմէնակըն վագէի Հարմայա վարընձա . . 15
3 · Արամըն վագէի Անուշաւանա վարընձա . . 19
4 · Պարեւին վագէի Սկայորդիյէ վարընձա . . 26
5 · Պարոյրուն վագէի վէ փատիշահլըղը՝ էվվէլքի Երուանդա վարընձա 31
6 · Էվվէլքի Տիգրանըն վագէի 34
7 · Վահագըն վագէի Վահէյէ վարընձա . . . 39
Էքինձի փայ · Կուսակալ տէվրի 43
Պապ · 1 · Միհրան կուսակալըն վագէի՝ Հրանտա վարընձա 43
2 · Արտաւազ կուսակալըն վագէի Արտաւազդա վարընձա 47
Իւչինձի փայ · Արշակունի տէվրի 53
Պապ · 1 · Վաղարշակ փատիշահըն վագէի . . . 55
2 · Էվվէլքի Արշակըն վէ Արտաշէսին վագէի . 60
3 · Էքինձի Տիգրանըն վագէի · վէ Միհրդատըն իշլէրի Հռոմալըլարա գարշը 64
4 · Տիգրանըն էթնիքլէրի Հռոմալըլարըա, վէ Կլէոպէտրա Պտղոմայիդլիլէր իլէ 70
5 · Թէքրար Տիգրանըն կիւնիւնտէ օլան զայրը իշլէրին հիքէայէսի 79
6 · Էվվէլքի Արտաւազդըն վէ Արշամըն վագիթլէրի· 84
7 · Աբգարըն վագէի 89
8 · Անանէնին վէ Սանատրուկուն վագիթլէրի · . 97
9 · Եօգարքի Հայաստանտա օթուրան փատիշահլարըն նագլի 102

10 · Էքինճի Երոփանդըն վագթի · · · · · · · 112
11 · Էքինճի Արտաշէսին վագթի · · · · · · · 121
12 · Արտաշէս փատիշահըն էվլատլարը, վէ օնլարըն էթոխքէրի · · · · · · · · · · · · · 125
13 · Էքինճի Արտաւազդըն վագթի՝ Վաղարշա վարընճա · · · · · · · · · · · · · · · 129
14 · Էվվէլքի Խոսրովուն վագթի · · · · · · · 135
15 · Տրդատ փատիշահըն վագթի վէ Հայլարըն տինէ կէլմէսի սուրբ Գրիգորուն էլի իլէ · Արիստակէսին վէ Վրթանէսին հայրապետ օլմալարը · 140
16 · Էքինճի Խոսրովուն վագթի · · · · · · · 147
17 · Էքինճի Տիրանըն վագթի · Յուսիկին վէ Փառներսեհին կաթուղիկոս օլմալարը · · · · 152
18 · Էքինճի Արշակըն վագթի, վէ Էվվէլքի Ներսէսին կաթուղիկոսլուղու · · · · · · · · 159
19 · Շապուհ շահըն Տիարպէքիր չէհրինի ալմասը · 166
20 · Արշակատան չէհրին եափըլմասը վէ երգըլմասը· վէ Արշակըն խայընլըղը · · · · · · · 172
21 · Արշակ փատիշահըն էսկի օլմասը · Հայաստանըն պօղուլմասը Մեռուժանըն էլինտէն · · 179
22 · Պապ փատիշահըն վագթի · վէ Շահակըն կաթուղիկոսլուղու · · · · · · · · · · · 184
23 · Վարազդատըն վագթի Իւչիւնճի Խոսրովա վարընճա · վէ Զաւէնին վէ Ասողըկէսին կաթուղիկոս օլմալարը · · · · · · · · · 190
24 · Խոսրովուն սիւրկիւնլիւկի, վէ Վռամշապուհուն եէրինէ կէչիպ փատիշահ օլմասը · Սահակ վէ Մեսրոպ ազիզլէրին ղայրէթ էթմէլէրի իլէ՝ Հայ եաղըսընըն պուզուլմասը· · · · 198
25 · Իւչիւնճի Խոսրովուն թէքրար փատիշահ օլմասը վէ Շապուհուն օնուն եէրինէ կէչմէսի · 205
26 · Սօնղրաքի Արտաշէսին վագթի քի Արտաշիր տէնիլսի · · · · · · · · · · · · · 212
Տեօրտիւնճի փայ · Մարզպանլըգ տէվրի · · 217
Պապ · 1 · Վէհմիհրշապուհ մարզպանըն վագթի, վէ պիր գաչ լայըգ օլմայանլարըն կաթուղիկոս օթուրմալարը, վէ Յովսէփին հայրապետլիկի · 219
2 · Վասակ մարզպանըն վագթի, վէ Վարդանլա պիր օլանլարըն էթոխքէրի վէ չէքտիքէրի · · 223
3 · Վասակըն էթոխկի քեօթիւլիւք վէ Վարդանլա պիրլէ օլանլարըն պիրլիկի՝ վէ շէհիտ օլմալարը· 232

4 · Աորօրմիզդ մարզպանըն վէ Աորվէնասպն վագ-
թի, վէ Մեհիտէ հայրապետին կաթուղիկոս-
լըղը՝ Յովհան Մանդակունիյէ վարըննա . . 237
5 · Վահանըն էթիկի իշխէր 245
6 · Վահանլըլարըն էթիքլէրի Սահակ եսպէսին
մարզպանլըղընտա՝ Աորվէնասպա գարշը . . 250
7 · Վահանլըլարըն ղայրը իշխէրի՝ Սաղար նամ Ա-
տըրներսէհէ գարշը 256
8 · Վահթանկըն հիլէսի, վէ Վահանլըլարըն Մի-
բանա էթիքլէրի 261
9 · Վահանլըլարըն Հաղարաւուխտա էթիքլէրի· 267
10 · Թէքրար Վահանլըլարըն էթիքլէրի Շապուհ
մարզպանա 270
11 · Վահանըն պարըշդ էթմէսի ԱՀէմ իլէ՝ Նիխոր
մարզպանըն վէ Անդեկանըն էլիլէ . . . 275
12 · Վահան մարզպանըն վագթի· վէ Բաբկէնին
կաթուղիկոսլըղը իքինճի Սահակա վարըննա . 280
13 · Վարդ մարզպանըն վէ Մժէժին վագթի· վէ Ի-
քինճի Քրիստափորոն կաթուղիկոսլըղը՝
իքինճի Յովհաննէսէ վարըննա 286
14 · Դենշապուհ մարզպանըն վագթի ճիհը Վըր-
նա վարըննա : Վէ իքինճի Մովսէսին կաթո-
ղիկոսլըղը քի Հայ տումարընը տիւզտիւ . 289
15 · Սմբատ մարզպանըն վագթի Դաւիթ Սահառու-
նիյէ վարըննա, վէ Աբրահամըն կաթուղի-
կոսլըղը 298
16 · Գայլ Վահանըն էթիքլէրի Ազէմլէրէ գարշը· 302
17 · Կոմիտասըն կաթուղիկոսլըղը Եղբէ վէ Ներ-
սէսէտէք· վէ Վարազտիրոցոն մարզպանլըղը
Թէոդորոսա վարըննա 307
18 · Սմբատ կիւրապաղատըն վագթի Ներսէհէտէք·
վէ Անաստասըն կաթուղիկոսլըղը Իւչիւնճի
Սահակա վարըննա 312
19 · Աբդլլա ոստիկանըն վագթի Վիլթէտէք, վէ Ե-
ղիանըն վէ Յովհան Իմաստասէրին կաթուղի-
կոս օլմալարը 321
20 · Մահմէտ ոստիկանըն վագթի Հասանա վարըննա
վէ Դաւիթին կաթուղիկոսլըղը Եսայիէտէք· 326
21 · Իքինճի Եզիտ ոստիկանըն վագթի Ապուսէթէ
վարըննա· վէ Ստեփաննոսն կաթուղիկոս-
լըղը պէշինճի Յովհաննէսէտէք 331

22 · Պուղա ոստիկանըն էթռիքլէրի վէ Զաքարիա-
նըն կաթուղիկոսլըղը · · · · · · · · · 339
Պէչինճի փայ · Բագրատունի տէվրի · · · 347
Պապ · 1 · Էվվէլքի Աշոտուն վագըթի · Զաքարիա վէ
իքինճի Գէորգ կաթուղիկոսուն էթռիքլէրի · 348
2 · Էվվէլքի Սմբատըն հիքեայէսի, վէ Մաշտոցուն
վէ ալթընճի Յովհաննէսին կաթուղիկոսլըղը · 356
3 · Թէքրար Սմբատըն հիքեայէսի, ո վագըթաէն քի
Գագիկ Արծրունի օնա զըտ՝ փատիշահ օլտու · 364
4 · Իքինճի Աշոտուն հիքեայէսի ո քի Երկաթ տէ-
նիլտի, եանի տէմիր · · · · · · · · · 370
5 · Թէքրար իքինճի Աշոտուն էթռիքլէրի · · · 380
6 · Թէքրար իքինճի Աշոտուն կիւնիւնէ օլան իշ-
լէր, վէ Սաքիանոսուն վէ Թէոդորոսուն կա-
թուղիկոս օլմալարը · · · · · · · · · 385
7 · Աբասըն վագըթի, վէ Էվվէլքի Եղիշէնին վէ Ա-
նանիանըն կաթուղիկոս օլմալարը · · · · 390
8 · Իշխունճի Աշոտուն վագըթի, վէ Վահանըն կա-
կաթուղիկոսլըղը Խաչիկէտէք · · · · · · 398
9 · Իքինճի Սմբատըն վագըթի · · · · · · · 403
10 · Էվվէլքի Գագիկ փատիշահըն վագըթի, վէ Էվ-
վէլքի Սարգիսին կաթուղիկոսլըղը Էվվէլքի
Պեարոսա վարընճա · · · · · · · · · 409
11 · Յովհաննէս փատիշահըն վագըթի · վէ օնուն
կիւնիւնէ օլան իշլէր · · · · · · · · 413
12 · Սօնղրաքի Գագիկ փատիշահըն վագըթի · · · 423
13 · Գագիկ փատիշահըն տիւշկիւնլիւկի · · · · 426
14 · Դուղրիլ պէյին, վէ Մանուճախոս կայսէրին
Հայլարա էթռիքլէրի · · · · · · · · · 431
15 · Դուղրիլ պէյին թէքրար Հայաստանա եիւրիւ-
մէսի · վէ Մանազկերտի մուհասէրէ էթմէսի,
վէ իքինճի Խաչիկ կաթուղիկոսուն վագըթի · 434
16 · Ալի չէհիրին ալընմասը · · · · · · · 439
17 · Գրիգոր վկայասէր կաթուղիկոսուն վագըթի · 443
18 · Գագիկին Ռումլարա էթռիկի, վէ օնուն էօլմէ-
սի, վէ Բագրատունի փատիշահլըղըն սօնղու · 446
Ալթընճը փայ · Ռուբինեան տէվրի · · · · 451
Պապ · 1 · Էվվէլքի Ռուբէնին վագըթի · · · · · 452
2 · Էվվէլքի Կոստանդինին վագըթի · · · · · 455
3 · Էվվէլքի Թորոսուն վագըթի վէ Բարսեղին կա-
թուղիկոսլըղը · · · · · · · · · · · 458

4 · Թէքթար Եվվէլքի Թորոսեան Էթեաիքլէրի · վէ Գրիգոր Պահլաւունի կաթողիկոսեան վագթի 461
5 · Էվվէլքի Լեւոնեան վագթի 466
6 · Իքինճի Թորոսեան վագթի 475
7 · Ներսէս Շնորհալիին վէ տեօրտիւնճի Գրիգորեան կաթողիկոս օլմալարը , վէ միաբանութիւն սինոդոսունուն էվվալի 482
8 · Մլէհին վէ իքինճի Ռուբէնին վագթի . . . 487
9 · Իքինճի Լեւոնեան վագթի · Գրիգոր Գահավէժի էլէ Գրիգոր Ապիրատին կաթողիկոսլուղու · 491
10 · Իքինճի Լեւոնեան փատիշահ օլմասը վէ Ճէնկի · 497
11 · Եէտինճի Յովհաննէս կաթողիկոսեան վէ իքինճի Դաւիթին վէ Կոստանդինին վագիթլէրի · 503
12 · Իքինճի Լեւոնեան էօլմէսի · վէ օնուն գրլը Ջապէլին՝ պապասը եէրինէ կէչմէսի , վէ Փիլիպպոսա նիքեահլանմասը 507
13 · Էվվէլքի Հեթումեան վագթի , վէ Ճինկիզխանլէրն զուհուր էթմէսի , վէ Ճէլալէտտին սուլթանըն Հայաստանա կէլմէսի 510
14 · Թաթարլարըն Հայաստանա եիւրիւմէսի . . 513
15 · Թէքթար Էվվէլքի Հեթումեան վագթի , վէ սինոդոսլարըն նագլի 520
16 · Թաթարլարըն՝ Հայլարա սըղընթը վէրմէսի , վէ Հեթումեան Մանգօ խանա կիթմէսի . . . 523
17 · Մըսըրլըլարըն Կիւլիկիա սէմթինէ եիւրիւմէսի, վէ պիրինճի Յակոբեան կաթողիկոսլըղը · . 528
18 · Իւչիւնճի Լեւոնեան վագթի · վէ իքինճի Կոստանդինին կաթողիկոսլըղը · 532
19 · Իքինճի Հեթումեան վագթի , վէ տեօրտիւնճի Ստեփաննոսեան վէ եէտինճի Գրիգորեան կաթողիկոս օլմալարը 538
20 · Իւչիւնճի Թորոսեան վագթի վէ Սմբատըն ասի օլմասը 542
21 · Տեօրտիւնճի Լեւոնեան վէ Օշինին վագթի · վէ իքինճի Կոստանդինին Թէքթար կաթողիկոս օլմասը 548
22 · Պէշինճի Լեւոնեան վագթի · վէ իւչիւնճի Կոստանդինին վէ իքինճի Յակոբեան կաթողիկոս օլմասը · 556
23 · Պէշինճի Լեւոնեան խայընլըղը , վէ Թէքթար Մըսըրլըլարըն եիւրիւվէի , վէ Մխիթար կաթողիկոսեան վագթի · 563

24 · Յովհաննէս փառաշահըն, վէ Գուիտոնուն վէ Կոստանդինին վագելի · վէ Մեսրոպուն կաթուղիկոս օլմասը · · · · · · · · · · 569
25 · Սօնղրաքի Լևոնուն վագելի վէ տեօրտիւնճի Կոստանդինին վէ էվվէլքի Պօղոսուն կաթուղիկոս օլմասը, վէ Հայ փառաշահլըլըրն սօնղոս · · · · · · · · · · · · · · · · 573
Եէտինճի փայ · Ավարալըգ տէվրի · · · · · 581
Պապ · 1 · Իքինճի Թէոդորոս կաթուղիկոսուն վագելի, վէ Լէնկլեիմուր տէտիքլէրինին զուհուր էթմէսի · · · · · · · · · · · · · · · · 582
2 · Էվվէլքի Կարապետ կաթուղիկոսուն վագելի պէշինճի Կոստանդինէ վարընճա · · · · · 587
3 · Գրիգոր Մուսաբեկենց տէտիքլէրի կաթուղիկոսուն վագելի, քի օ զաման կաթուղիկոսլըգ քիւրսիսի տեօնտիւ Էջմիածինէ վէ օնտա կաթուղիկոս օլսուս Կիրակոս · · · · · · · 592
4 · Օնունճու Գրիգոր կաթուղիկոսուն վագելի՝ իքինճի Սարգիսէ վարընճա · · · · · · · 599
5 · Իւչինճի Արիստակէս կաթուղիկոսուն վագելի՝ Առաքելէ վարընճա · · · · · · · · 602
6 · Գաւիթ վէ Մելքիսեդ վէ Սրապիոն կաթուղիկոսլարըն վագելելէրի · · · · · · · · · 608
7 · Շահապպասըն Հայաստանա կէլմէսի · · · 611
8 · Շահապպաս ասքէրինին Հայաստանատա էթտիքլէրի մուսիսկէթլէրին նագլի · · · · 613
9 · Հայլարըն չէքտիկի՝ Ախաս սույունու կէչտիքտէ, վէ Ախէմիսթանա ափուրտուքտան Շահապպասըն էմրինէ · · · · · · · · · · 618
10 · Մելքիսեդ վէ Գաւիթ վէ Սահակ կաթուղիկոսլարըն չէքտիքլէրի սըդէթլէր · · · · 624
11 · Իւչինճի Մովսէս կաթուղիկոսուն վագելի · 631
12 · Փիլիպպոս կաթուղիկոսուն վագելի քի օ զաման Սուանպօլսա օլան Հայլար պիր պիրինէ կիրիպ՝ դարըշմուրուշ իտի հալլարը · · · · · 635
13 · Յակոբ կաթուղիկոսուն վագելի վէ Թոմա Բաղրինկին էհվալի · · · · · · · · · · · 640
14 · Երուսաղէմտէ օլան սուրբ Յակոբ մանասթըրըն Ռումլարտան ալընմասը վէ վէրիլմէսի · 648
15 · Մարտիրոս վէ Ղազար վէ Յովհաննէս վէ Սարգիս Բաղրիգլէրին վագելելէրի · · · · · 652

16 · Եղիազարըն ղայրէթի՝ Երուսաղէմտէ կաթուղիկոսըդ էթմէկ իչին · · · · · · · · · 655
17 · Եղիազարըն Երուսաղէմտէ կաթուղիկոս օլմասը 659
18 · Յակոբ կաթուղիկոսուն իքի տէֆա Սահանպօլա կէլմէսի վէ Բադրիգլէրին նիզալարը · · · 665
19 · Եղիազար կաթուղիկոսուն վագթի · վէ Բադրիգլէրին էհվալի · · · · · · · · · · 671
20 · Նահապետ կաթուղիկոսուն վագթի վէ Եփրեմ վարդապետին էթտիքլէրի · · · · · · · 675
21 · Աւետիք վարդապետին էթտիքլէրի · · · 679
22 · Գալուստ վարդապետին վէ Ներսէսին Բադրիգ օլմալարը վէ Աւետիքին թէքրարէն Բադրիգլիք մանսըպընա տեօնմէսի · · · · · · · 689
23 · Աղէքսանդր կաթուղիկոսուն վէ Աստուածատուրուն վագթիլէրի, վէ Աւետիք վարդապետէն սօնղրա օլան Բադրիգլէրին իշլէրի · · 694
24 · Երուսաղէմտէ օլան սուրբ Յակոբ մանասթըրըն պօրճունուն էօտէնմէսի · · · · · · · · 698
25 · Գափանըը Դաւիթ պէյին էթտիքլէրի · · · 701
26 · Կարապետին վէ Աբրահամըն վագթիլէրի · · 711
27 · Ղազար կաթուղիկոսուն վագթի վէ էթտիքլէրի· 714
28 · Ղազար կաթուղիկոսուն զ՚ուրը իշլէրի · · · 719
29 · Մինաս կաթուղիկոսուն վագթի Ղուկասա վանընձա վէ Պրոխորոն Բադրիկին գալապալըղը· 727

2. —

48

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0653593